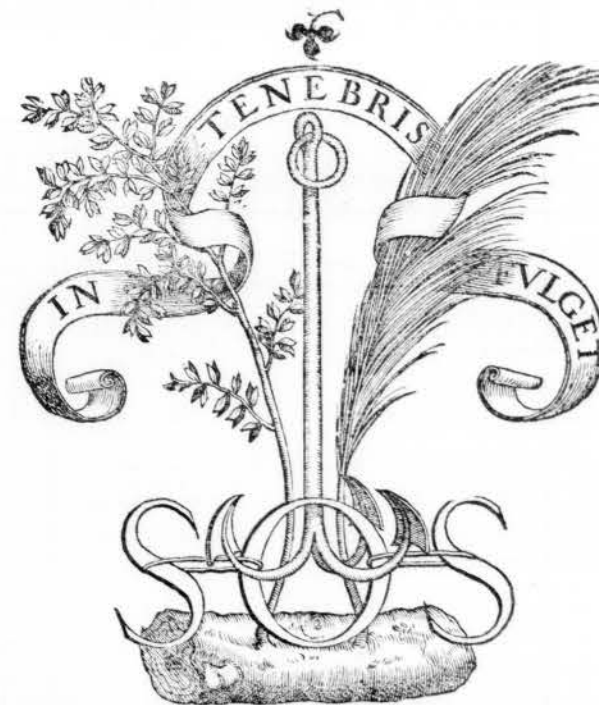

SIMPLICII
MAGNI DOCTORIS
COGNOMENTO,
COMMENTATIONES ACCURATISSIMÆ IN PRÆDICAMENTA ARISTOTELIS,

*Quibus postrema etiam sex illa fufius Prædicamenta
explicantur quæ strictim nobis Aristoteles ve-
lut per transennam præteriens ostendit:
nuper diligentius in Latinam
linguam translata.*

OPVS SEBASTIANO FOSCARENO
Doctori Excellentissimo Patricioq; optimo dicatum.

*Ne quis hunc vsquam alius juæ aitionis locorum impune librum imprimat,
alibi ne impressum vendat. & Pontificis Maximi, & Veneti
Senatus Illustrissimi Decreto cautum est.*

Venetijs apud Hieronymum Scotum.

1543.

SEBASTIANO FOSCARENO DOCTORI

Excellentissimo, et Patrio Veneto, Nobilissimoque Senatori. S. D.

QUEM ADMODUM ipse a primis fere temporibus ætatis meæ abste, SE-
 BASTIANE Foscarene vir utriusque et Philosophorum, et Venetorum
 Senatus præstatissime, prima philosophiæ initia diligenter et accurate didici, ita hoc
 Simplicij commentariū velut ad vniuersam logicę et philosophiā vestibulū a me nup
 Latino sermone conscriptum tibi, utpote nostra ætate φιλοσοφία inscribere ac nuncupare vo-
 lui, qui cum quoddam pe. petuæ charitatis et benevolentia Christianæ quasi scædus inire sæpe aliis
 meditatus, nunc maxime Simplicius non sine religione vir, et accuratissimus Aristotelis Græcus in
 terpres occasione prestitit, quæ ipse an emendis, barbarie, rudiq; cuiusdam translatione liberauerim,
 alij viderint. Nam iudicio et aliorum et meo, nulla fere in illa vetere translatione linea est, in quā non
 expuat Græcarum literarū, dialectices, ac grāmatices peritus. Eo præterea morbo elanguet vetus
 translatio vt ille (quisquis fuerit) ea vocabula, quæ sibi tum prespecta non erant, omiserit, quo iure
 veluti mæca, inepta, et plerūq; a vero aliena excreta est. Equidem noui quæ difficultum sit bene uer-
 tere, præsertim eos libros si quibus res cum summo studio, tum etiam maxima rerū humanarū/ diuina
 rumq; admiratione, digne aguntur. Quocirca neminem, aut paucos legi, qui quum Græcos codices in
 Latinos conuertere summa diligentia contenderint, citra culpam prorsus extiterint. Alij vel verba
 adeo in trutina veluti quadam examinant, vt de sententiā certare malint, quæ de verbis, alij maxime sen-
 tentijs sensibusq; adiecti/ eisdem uerba sepe numero cedere voluerūt, quod genus translationis Cicero
 Græcarum a puero imprimis peritus, quodq; Theodorus Gaza/ vir de suis dialectis optime me-
 ritus, quod etiam ipse nuper in meo Simplicio secuti non verbis uerba ad unguem effingere, sed sen-
 sibus sensus reddere/ potissimum studuimus, alij præterea ita uertendo obseruat eloquentiā, vt nullum
 verbum, nullumq; accentum imprimendum esse putent, qui vel in Cicerone, vel in Seneca, Collumel-
 la, cæterisque Latini dialecti authoribus non sit sepe numero obseruatus, quos ipse probarem, modo
 id facerent sine sensuum iactura/ et authoris sententiæ fraude, in quod capitale rei literariæ cri-
 men/ sepe incidunt eloquentiæ μίμω, alij demum uerba et sensus non uertunt, sed planè euertunt,
 quorum officinam ingressus est is, qui hoc Simplicij commentarium olim in Romanum eloquium trans-
 stulit, linguę utriusque et Græcę et Latine non admodum peritus, quam etiam pleriq; nostro æuo
 viri/ uel mutilibus fabellis sepe numeroq; historijs poetarum, uel oratorijs ornamentis forsitan dili-
 gentissime eruditi, sed parum dialectices, philosophiæ, medicinę, ac diuinę scientiæ imbuti/ adeunt,
 quippe qui aliam (vt ita dixerim) reiliterarię prouinciam/ administrare uolunt, quum de sua ne re-
 ctè agatur, atq; regatur incerti maxime sint. Porro calcotypis cauendum esse existimo, his præser-
 tim, qui rei literarię plurimum conducere ducunt, idq; fieri sedulo student, ne hoc uertendi munus/
 cuiq; temere decernant, sed ea quę sumis ingenijs/ explorata/ doctrina philosophi/ Græco sermo-
 ne tractarunt, ab eis hominibus curent Latinis literis mandari, qui annos aliquot uere philosophati
 sunt. Idē in cæteris uertendis optimarū artium Græcis authoribus, obseruandum esse existimo, quod
 quisq; accuratius longè de sua industria quæ de aliena iudicium, et consilium afferre solet. Nam de
 omni re iudicium vel laudando, uel uituperando exhibere ut extreme leuitatis est indicium, ita sum-
 mæ ambitionis est/ Græcis quibusdam mæsuetioribus musis/ ornatos ad mouere manus/ ad ea Latinis
 literis illustranda, in quibus parum uel nihil etatis, curę, diligentię posuere. Nec satis esse Homerū,
 Hesiodum, Pindarum, Aristophanem, ceterosq; Poetas, uel Isocratem, Demosthenem oratores, aut
 rerum scriptores/ accuratissime legisse putent, si per etatem in Philosophia nihil profecere, quibus
 obijciam uerba Demosthenis/ qui ad temeritatem Atheniensium/ allusisse uidetur. ἀλλὰ καὶ τῆς ὕμης

τίρας τὰς ὑπολαμβάνειν πολλὰ τῶν δεινῶν ἐκ τῶν παρα χρεῖμα ἐνίοις ἀν ἐπιλαμβάνειν, Sed opinor his uer-
bis / me satis id negotij / communisq; commodi, per suasisse impressoribus. Reliquum est, ut tibi SE-
BASTIANE *excellentissime / et nobilissime uir, omne studium meum, et integram huiusce*
 à me suscepti laboris causam / exponere atq; aperire, in quem dies noctesq; uersor. Nam alij me for-
 sitan lucri spe, aut fame / nominisue perpetui desiderio / has translationes in publicū usum emittere
 putant, à quibus uel maxime sum alienus, alij forsitan ducunt me mihi complures promerendi con-
 ciliandiq; amicos, qui uirtutum uinculis coniuncti uel perpetui, uel sempiterni esse solent, has lu-
 cubrationes in lucem edere. Sed quamq; id merito faciant hi, qui primatibus suos inscribunt li-
 bros, tamen hic meus qualiscunq; labor eius rei gratia libenter suscipitur, ut studiosi uiri non ru-
 dem, ineptam, et alienam plerumq; à summo Peripateticorum principe uel dialecticem, uel philo-
 sophiam, interdum sese adeptos esse intelligant. Idcirco omni cura, diligentia, et gratia facio, ut ea
 commentaria in lucem Latinae linguae prodeant, quae exactius / exquisitiusq; Aristotelis acutissimi
 philosophi sententiam explicent / et interpretentur, quibus iam complures uideo operam diligen-
 ter nauare / praeter nonnullos cucullatos, quos à suis fabellis, et inuolutis philosophiae interpreta-
 tibus auocare, difficillimum est. Nam quorūdam ingenium in eo de diuinis rebus disserēdi genere / ad
 miror, quos tamen si a Philosophia cum graecis conferamus, nibilo plus q; ranā gyriā cum Mer-
 curio comparare: uidebimur. Equidem cādidis / limatioribusq; perstreperunt literis, qui quum quotidie
 summa diligentia graues et difficiles quaestiones, cū alijs praesertim Peripateticas, nuper uero the-
 logicas tractent, illud ē uetere comedia clamant / occinuntq;: θεοκεκεκίη κἀε, κἀε, Quid uero
 mihi spei reliquum est, ut uiri istiusmodi ad politiora studia prouocentur, praecleara sane egregiaq;
 huius Augustiniane reipublice antistitis uoluntas, quem Generalem uocant, et Magistrum Hiero-
 nimum Siripandum. Nam Roma ab illo Hispanorū / Germanorūq; superiore bello capta, (equi-
 dem memoriter tenere adhuc potes, qui tum aderas unus ē numero quadraginta, ut opinor, urbis no-
 strae Senatorum,) Venetias confugerunt duo literis et uita modestia Cardinales, quorum alterum
 Tranensem uocāt, uirum uita et religione (ut audio) clarissimum, alterum nostri Egidium superio-
 ribus annis ē uita excessum, cuius ingenium / et facundiam, cum in Senatu orationē habuisset, mirifi-
 ce laudabas. Certe et sine assentatione / tu potes hunc nostrae Reipublicae pastorem et generalem
 nihil doctrina illo inferiorem, sed uita probitate superiorem censere. Nam Graeca, Hebraea, La-
 tina, ac summam philosophiam, illam quoq; caelestem optime calleat, in quo studiosorum nostrorū con-
 uentum / ad meliora studia reuocandi omnis spes sita est. Quamobrem nosti SEBASTIANE
 uir de Philosophia ac Senatu benemerite, studium meum transferendi ac uoluntatem, sed meam
 postremo erga te obseruantiam / et beneuolentiam, hac Simplicij comentatione à me nuper in Latinum
 exactius conuersa / bene animo meditare, quam tuę excellenti doctrinae, tibiq; viro institutis artium,
 Philosophiae, et Teologiae eruditissimo inscripsi, ut doctrinae tuae titulo, et splendore / eam ceteri li-
 bentius perlegant. Et ne longioribus de amore erga te meo polliceor, atq; de tua singulari eruditione
 praedicem / is es, cui me totum dedo / et dedico. Vale decus literatorum.

Dei Optimi Maximi
 gratia, priuilegio
 et gloria.

SIMPLICII ACCVRATISSIMI PHILOSOPHI INTERPRETIS ADMODVM DOCTI

Commentarium in Praedicamenta Aristotelis / una cum suis sex praed-
 icamentis quae ipse ediderat praeter illa Gilberti.
 Ab optimo interprete Editum.

QUONIAM Liber Praedicamentorum Aristotelis non modo est uni-
 uersae philosophiae praefatio, quippe qui logices tractationis initium est,
 & logice ante uniuersam philosophiam merito comprehenditur, sed
 etiam modo quodam de primis principiis agit, ceu docebimus quum libri
 intentionem prosequemur, complures in eodem lucubrationes multi
 uariisq; interpretes ediderunt. Verum hi circa huius libri interpretatio-
 nem non eundem explicandi tractandiq; processum fecerunt. Alii namq;
 ceu Themistius Euphrades, & quibus huiusmodi alius ipsa uerba di-
 taxat apertius exploratusq; transferre contederunt. Alii uero ipsas sen-
 tentias nudas duntaxat, quae ab Arist. proponuntur, breuiter explicare
 summo opere studuerunt, ueluti Porphyrius fecit in eo libro quem conscripsit de interrogatioe &
 r- sponse. Alii uero pter interpretationem attigere mediocres quaestiones, ceu Alexander Aphro-
 diseus, Herminus & ceteri huiusmodi, quorum unum etiam Maximum ipse pono, qui laelici ui-
 ri clarissimi discipulus extitit, & in comentario praedicamentorum, in omnibus ferè Alexandrum
 secutus est. Porro quidam (cei Boethius uir admiratione dignus) altioribus in huius libri explica-
 tione sententijs usi sunt. Aliis uero solum dubitationes aduersum ea quae dicuntur, scribere placuit,
 quod sanè Lucius fecit, & post ipsum Nichostratus qui Lucii dicta in mediū profert, hi cōtra oia
 penè quae in hoc libro aguntur / instatias / obiectiones, afferre desiderio flagrant, quod quidem nō in-
 genuè, sed potius Arist. lacessendi studio / atq; insulse temereq; fecerunt. Verū tū & his grās agamus
 tum quia cum ceteris negotia facerent / cōplures dubitationes in mediū prius adduxerunt / tum et
 quod dubitationes soluēdi, & pleraq; alia & pulchra theoremata contēplandi occasione / posteris
 reliquerunt. Plotinus pterea magnus de his rerum generibus / in omnibus tribus libris / qui de ge-
 neribus entis inscribuntur, nonnullas inquisitiones tractatu utilissimas / huic praedicamentorū libro
 adiecit, post hos autē Porphyrius qui oīum bonorum nobis author extitit, exactam / absolutamq;
 libri interpretationem / & cūctorum obiectionū solutiones septem libris absoluit, quos ita ingenti cu-
 ra / diligentiaq; opera / ac labore adidit, ut usui / ac institutioni Gedali discipuli accommodaretur, ple-
 raq; item instituta / & dogmata Stoicorū / ibi iuxta eam cōcordiam / & conuenientiam qua in eandem
 sententiā ueniebant / accuratissime enarrauit. Post hūc uero Diuus laelicus / multiplicem longiori
 busq; uerbis tractationem / in hūc librum inuexit / qui multa loca Porphyrii / ac eadē uerba ad un-
 guem sequutus est, licet illorum aliqua accuratius discusserit / ac determinauerit. Adde illum, ut in
 scholis fit, longas disputationes contra instatias in breuitatem cōtraxisse, qui ubiq; ferè intellectu-
 lem cōtemplationem / unicuiq; capiti ingessit, & qcquid aliud praeter hanc q; operi utile cēt, adiecit.
 Nam cū etiam Archita Pithagoricus / ante Arist. in eō libro, quē de omni re / uel de uniuerso iscri-
 psit, diuisione in decem prima genera fecisset, & explicationes eorū generum per exēpla euidenter
 & aperte declarasset / ac ostēdisset quem ordinem inter se habeant, & quae sint uniuersiusq; diffe-
 rentiae specificae, & quae eisdem cōmuniter / & pprie insint, iste Diuus. f. laelicus cōuenientibus su-
 isq; in locis adducēs / Architae dicta, hanc ipsa perceptione cōspersa collegit, & conuenientiam cōcor-
 diaq; dictorum eius cū dictis Arist. ostēdit. Quod si alicubi aliquod discrepās dissentiensq; à sen-
 tentia Arist. ille dixerit, hoc sanè uel hanc pauca ob oculos eorū posuit, qui hanc nocere cupiunt.
 Item nec causam dissensionis inexplorabilem reliq; & merito, quoniā ubiq; uidetur Arist. seq. Ar-
 chitam. Ceterū & Dexippus laelici discipulus / hunc librum Arist. exposuit, uerū primarium eius
 institutū / & propositū est dissoluere dubitationes Plotini / quae dialogi more ab eodē ppositae sunt,
 uerum neq; is qppiam ferè dictis Porphyrii / & laelici adiecit. Quū itaq; hi qui clarissimi atq; pre-
 stantissimi in philosophia uiri fuerunt, talem diligentiam / operaq; libro praedicamentorum nauauerint,
 principio illico ridiculus uidebor / qppē qui etiam aliqd scribere ausim, nisi ostēdero audaciae meae
 Praedi. Arist.

quemadmodū nōnulli ante ipsum usus est, sed pro omni alio uelamine & inuoluto dieēdi modorū obscuritate maximē laudauit, & probauit; cuius causam querebat sermo in septimo quēsito, quod à principio capitis digessimus. Vnde Aristo. de industria/sponteq; in eam incidit. Nam antiquiores maioresq; nati/cum putassent nō oportere coriaris plebeisq; hominibus/suā sapiētiā pponere, q̄ si pposita fuisset/ne facillimē eam caperent/ob clarissimam explanationē & cōmentationē rerū, alii fabulis/alii coniecturis, metaphoris, similitudinibus eam occultarunt; ceu arcana rerum sacrarum/sub uelaminibus abdere/occultareq; consueuerunt. Aristo. autem obscuritate magnificētiā qui ea de causā forsītā fabularum obscuritate/& suspitionem/coniecturāq; comparationum/& similitudinum accusat/& euitat; quia facillimē quisq; talia pro arbitrio aliter atq; aliter interpretari potest. Item forsītā talem dicendi obscuritatem censet magis nos exercere/excitareq; ad solertiam/& accuratam diligentiam/corum quę narrātur, qui affecturus est/q; uolebat; minimē existimans intēdere fabulosam delectationē torpentibus, sed ita eos excitare/ac prouocare/ut eum testentur esse omnibus obscuriorē. Nam quod minimē dicendi ibecillitas in causā sit, cur obscuritas suis uoluminibus aduenerit, sciunt quidem hi etiam qui mediocrem dicendi artem assecuti sunt; quod Aristo. locutio non exiguam uim dicendi ostendat, qui paucis sēpenumero tradit ea/quę alius multis ambagibus & periodis/magno scilicet uerberum circuitu/docuit. Constat etiam id in his libris in quibus quū uoluisset manifestissima docuit, ceu in libris meteorum/topicorum/& ciuiliū/ qui ciuiles libri sui proprii & ab eō editi sunt, in quibus sanē propter cōmunem contēplationem theorematum/aperitius loqui uoluit, qđ itē potuerit planē aperteq; dicere, idicet p̄sertim suarū epistolarū characteri & stilus, ac dialogus qui in manibus habendus est, qui etiam epistolarum stilo uicinus est/optimē & ornatisimē conscriptus. Et certe nemo est p̄clarissimorū hominum/qui stilo in conscribendis epistolis Aristotelis similis sit. Ceterum dignum interpretem librorū Aristo. oportet non prorsus à profunda/ingentiq; illius sententiā/& intelligentiā deficere, neq; illam omittēte. Opereptū in quā est/interptem undiq; eorum quę scripsit philosophus/peritū esse, atq; non ignarū esse Aristotelicę consuetudinis. Item non oportet habere iudicium adeo prauum/ut ea quę rectē dicuntur/prauē distordēq; sensu/recipiat, & interpretetur/ac demonstret aliis reprobanda/reiciendaq; esse. P̄terea neq; oportet eum (si opus fuerit instātia) prorsus contendere id ostendere non esse reiciendū/ perinde ac seipsum ingerat/scribatq; in sectam Philosophi, cui uel bene/uel male dicenti/penitus uelit assentire. Oportet autem (ut opinor) & eorum q̄ dicuntur ab Aristotele contra Platonem/non solū ad uerba respicere/decernentē/ac statuentem hos philosophos desentire, sed quū aspexerit ad sententiā/& mentē eorum/plerisq; in locis eorum conciliationē/& concordia conuincere. Et quod nono proponebatur inquirendum esse, oportet auditorem bonum esse, & satis studiosum, atq; omnino indagare sententias/conceptionesq; Aristo. cum sępe solus, tum etiā cū aliis/q; similiter scire cupidi sunt, p̄ceteris autem cauere oportet/contentiosas nugas in quibus cōplures Aristotelis ḡtate/inciderunt. Nam cum philosophi studium sit omnia per indemonstrabiles/atq; irreprensibiles terminos scientiā demonstrare, frustra incassumq; sapientes contendunt, euidētib; contradicere: oculis animę suis/caligantes & eos occedentes, contra quos sat est Aristoteli dicere/eis opus esse uel sensu, uel supplicio, & percussione. Nam si non animaduertentes scientes ue contendunt, certe sensu carēt. si uerō sciētes iā uerbis suis supplicio/& pena plecti uidentur cupidi. Reliquū ac postremo decimū quę sitū erat/inter ea quę proposuimus, quot capita quę Aristo. tractationes distinguenda determinandaq; sint, & toridē sunt, libri intentio, utilitas, causā inscriptionis, ordo lectionis, si p̄prius sit philosophi liber, diuisio in capita, forsitan neq; incōmodum erit quærere/sub qua philosophiæ Aristotelis parte/hic Liber redigatur.

¶ Intentio enim rectē perspecta/ determinat/ & dirigit intellectū nostrum/ ut nō uagemur, & in diuersis trahamur temere/atq; frustra, sed ad ipsam oia referamus, utilitas autē perspicuo nos magis concordēs/& promptiores efficit. Causā inscriptionis quum manifesta fuerit, neq; molesta est, si denuo uoce explicetur, & confirmat intentionem. Item si liber proprius sit/atq; germanus, quod sanē (ut mihi uidetur) ante oia alia examinare oportet, necessario prius accipitur. Nam affici solemus opinione personarū, & non absurde, qđ non sumus ita instituti/ac p̄parati/ut ualeamus uerū discernere, sed potius ut amemus quosdam meliores sequi. Nam cōplures non legitimi libri/eo tēpore p̄sertim conscripti fuerūt, atq; plures scripturę habitę sunt; quum pleriq; reges/magno auri pondere/ac sua impensa bibliothecas conducere, & libros alienos emere/diligenter & accuratē studuerūt. Succedit quoq; diuisio librorū in capita/ceu per articulos diuidens, imitat eam speculationē/quę à medicis appellatur de incisione scientiā. Nam ut illa inuenit usum necessitatē/ue diuidendi incidē

diq;

diq; totum in singulas partes per incisionē, atq; cognitionem accuratiore/exquisitoremq; cōpositi præbet; cum simul exercet/ac tractat simplicia, ita & hæc diuidens totum ob oculos magis ipsum agit & ponit, atq; præstat usum/& opportunitatē uniuscuiusq; ad uniuersam intentionē. Postremo ostendere sub qua parte cōphēdat liber p̄stat /ac affert coordinationē/& constructionē ptis ad totū. ¶ Sciendum autem est/q; non semper hæc omnia egēt determinationē/& declarationē. Nam sępe utilitas simul cum intētionē apparet, & manifesta est; atq; inscriptio interdū cuiq; est manifesta, ceu inscriptio libri de aia. Item neq; si germanus sit liber/in cūctis libris ostēdendū est, sed in quibus est aliqua occasio dissentendi/& contradicēdi. Videamus igitur in hoc libro singula capita/quę prius in mediū protulimus;& primò quę sit huius libri intētio determinabimus/& uidebimus, quoniā apud correctissimos uiros uidetur in dubiū uocari/de quibus ipsa sit. Nā quod de decem quibusdā simplicibus sermonē faciat, quę genera quā uniuersalissima appellant, perspicuū est; hæc uero qui dam aiunt esse uoces, qui etiā asserunt intētionem eē de uocibus simplicibus, & hūc librum eē primam logices partē, ut igitur sequens liber de p̄positionibus/est de uocibus cōpositis, & nō de rebus, ita & is liber cū sit de partibus p̄positionis/de uocibus erit. Itē Aristoteles initio sermonis inquit. Eorum quę dicuntur/alia qđem s̄m cōplexionē, alia uerò sine cōplexione dicuntur, & rursus eorum quę s̄m nullam cōplexionem dicuntur, unumquodq; uel substantiam significat; perinde ac de uocibus significatibus sit p̄positum. Itē postq; numerauit decē genera. inq; Vnūquodq; eorum quę dicuntur/ipsū per seipm de nullo affirmatur, cōplexione autem horū inter se mutuo affirmatio fit. Nā cōplexio uocum/& minimē rerū fit affirmatio. Alii autē refutant hæc eē intentionē. Nam Philosophi nō interest speculari de uocibus, sed potius grāmatici qui cōsiderat affectiones, formationes ipsarum, p̄prietates/& formulas; unde asserunt intētionem eē de rebus/quę à uocibus significatur, & hæc eē illa quę Aristo. appellat dicta, qui etiā testem Aristo. asserunt dicētem. Eorū quę sunt/alia de quodā subiecto dicunt, perinde ac diuisio sit de rebus. Itē rursus dicit. Substantia autē est/quę principalissimē/primò& maximē dicit, quare de substantiā & aliis entibus sermo est. Sed his est/ponitur, qđ is liber est logices tractationis ps, at de entibus qua entia sunt metaphysicis/ac prorsus primæ philosophiæ interest tractare/ac differere. Porro alii nec de uocibus significantibus, nec de rebus significatis intētionē eē dicunt, sed de simplicibus cōceptionibus, qđ hoc in loco de decem generibus sit sermo, & quū hæc posteriora/& conceptiones animi sunt, iure de cōceptionibus/ uel cōceptibus sermo erit. Quod autē scopus sit de his quę diximus plane Aristo. dixit, quę autē dicuntur/& dici possunt cōceptiones sunt, ut etiā Stoicis uidebatur. Sed his opus est considerare/ atq; intelligere/q; de conceptionibus qua cōceptiones/& fabra animi sunt, dicere nō attinet ad logicam, sed ad tractationē de anima. Atqui unusquisq; horum imp̄fectē intentionē attingit, ideo & cū est testem Aristotelem adducit: perinde ac partim uerum/& nō penitus dicant, & unus alterum accusat meritò, & hi iure corrigunt. Proinde uideamus qui rectius/ac perfectius acceperint, quorum in primis mea sententiā Alexāder Aphrodisius est/qui hūc librum dicit eē principium logices tractationis, quoniā inq; sermo oratioq; eō sit/quod partes eius primę significant, & qđam sunt q̄ à primis simplicibusq; partibus orationis significatur, & qđ uult conceptiones indicare/& declarare/diuidit ens nō in singularia, quippē quę nec cōphēdi, nec cognosci ob multitudinē/& oino uariam mutationē queant, sed in hæc decem suprema genera, quę qđem prædicamēta appellauit tāquā generalissima/& nulli subiecta, sed de aliis p̄dicata, quare inq; intētio est de simplicibus/& generalissimis partibus orationis/quę significat res simplices/& simplices conceptus de simplicibus rebus. Eiusdem quoq; opinionis extitit Alexāder ægeus. Porphyrius uerò intētionem libri in cōmentario ad Gedalium discipulum/atq; in libro de interrogatione/ & respōsione inq; esse, de his quę p̄dicantur, quę sunt simplices uoces rerū significatiuę/ quatenus significatiuę sunt, sed nō q̄ tenus sunt simplices dictiones. Nam quatenus sunt simplices dictiones/ad aliā facultatem attinet, quas in libro de elementis orationis Theophrastus tractauit, & alii qui eodem tēpore scripserunt, ceu hæc prius. s. nomen & uerbū quę sunt elementa orationis, uel etiā articulos, cōiūctiones, & alia huiusmodi quę sunt dictionis partes, & orationis partes sunt nomē/& uerbū. Itē tractauit quę sit propria/& metaphorica dictio, ac quę sint affectiones eiusdem, ceu qđ apocope, qđ syncope, qđ ue ablatio, quę simplices, quę cōpositę, quę subcōpositę & cetera h̄mōi. Item tractauit ea quę cūq; dicuntur de formulis speciebus/ue, ac quid sit planū in dictionibus/quid splēdidū, quid delectabile, & persuasibile. Atqui quatenus dictio est significatiua determinatur/& definitur per genera rerū. Equidem dictio p̄dicamentū dicitur, quoniā de re p̄dicatur/& pmulgatur res, aut dicit id de quo sit prædicatio. Cū ergo p̄dicamentum/ uel de re sit una cū dictiōe significatē, rem uel significatiua,

Prædi. Aristo.

a iii

prædicatio sanè quatenus significatiua utraq; cõtinet/ & dictiones & res, & quã infinita essent atq; incomphensibilia singularia. Arist. redegit infinita, in decẽ genera colligẽs omnes substãtias in una supãmam substãtiam/cuius est etiã dictio significatiua, cũ substãtia ipsa. hæc dictio sit signum substãtiae/siue substãtiae quæ est in rebus, siue substãtiae illius quæ penes intellectũ est. Nam hæc quo ad prædicationem/nõ differũt, qppẽ res nõ quatenus subsistunt à prædicatione prædicamento/ue significatur, sed quatenus cõcipiuntur/siue existãt/siue ut existẽtes accipiãtur. Eodẽ etiam modo singulę quantitates/cum reductę fuerint ad unã generalissimam quantitatem, aliud sit prædicamentum ipsa suprema dictio quantitatis/quæ de suprema re: quæ est quantitas, prædicatur/ hoc etiam modo/se habet qualitas. Item alterum genus quoddam est illud/ quod ad aliquid appellamus/ sub quo reducuntur quæ aliquo modo se habent ad aliquid: & aliud sit prædicamentum huius dictionis ad aliquid, sub qua duplũ/dimidium/seruus/dominus/pater/filius, & id genus continetur. Item sedere, stare, recubere faciunt aliud genus: quod sitũ uocant. Præterea induitur mari/redigitur ad prædicamentũ q; habere nũcupãt. Item in lyceo eẽ / & in academia/cõprehendunt sub uno genere quod ubi ferunt. Item quãdo genus quoddã aliud est q; cõtinet species/ & partes tẽporis. Rursus incidere/ & urere in prædicamẽto quod agere uocant, redigunt: quemadmodũ secari pãcidũ/ & cõburi/ in genere patiendi locant/ quibus habitis. Porphyrius adiecit dicta Boethi/ quæ sunt multa solertia referta, & in idem rẽdunt/ cum his q; dixit. Nam etiam ille dixit quod sũ nomen & uerbum sit diuisio orationis/ in elementa, sed sũ prædicamenta diuisio sit quatenus dictiones hũt aliquem habitũ/ & relationem ad res: quarũ sunt significatiuę, ideo inquit. coniuñctiones q; dictiones esse/ uel in dictionibus inueniunt, subire modum prædicandi nequeũt, imo excidunt ab illo. Nam nihil eorum q; sunt/ ac rerum significãt, nec substãtiam, nec quale, nec aliud quippiã huiusmodi. Cõstat igitur ex dictis/ hos uiros intentionẽ non esse de nudis uocibus, nec de rebus qua res sunt, nec de conceptionibus solis determinasse, sed de uocibus simplicibus, qm̃ hic liber est logices tractationis proæmium, quatenus significatiuę sunt rerum primarũ/ & simpliciuũ/ & non quatenus transformantur, uel figuras subeunt, aut tales affectiones recipiunt, aut tales formationes hũt. quę quidem de dictionibus (ut dictionibus) diligens/ accurataq; consideratio tractat. patet aut q; quũ de dictionibus/ q; tenus significãt hic agatur, necesse etiam sit res significatas, & cõceptiones q; per significationes hũt cõnectere, & simul cõsiderare: iccirco quid significat unaquęq; dictio edocet, & res sũ unũ quodq; prædicamentũ determinat. Vnde eadem diuisione utitur hic, ubi de dictionibus significatiuis est principalis intẽtio, & in libris metaphysices, ubi de rebus qua res sunt, docet. Similiter & in logica ceu in Libro topicorum, atq; in libris de moribus ad Nichomacum, & in aliis facultatibus, & operibus eadem diuisione in decem prima genera utitur: perinde atq; eadem ubiq; sit diuisio, sed hic sũ dictiones significatiuas accipitur, ut est propriũ logice tractationi, alibi autẽ secundũ substãtiam rerum, ut est propriũ cõtẽplationi de rebus. uerũ hic nõ agitur de significatiuis dictionibus: quæ sint prorsus à natura rerum separatę, neq; de rebus quę sint segregatę/ ac alię ab his nominibus/ quæ sunt apta significare illas, imo nec de cõceptionibus/ quæ sint extra utrãq; rerũ naturam. Nam cum unũ sint hæc tria, posterius distinxit, quippẽ mens ipsas res (quarũ etiam est intelligẽtia & cognitio) idem cũ conceptionibus earũ esse teneat/ ppter indiuisam unionem, ubi nulla est uocis opportunitas. porrõ anima ad mentẽ conuersa/ eadem secundo tenet/ qm̃ etiam habet in seipsa rationes nõ solum eas quibus cognoscere potest, sed etiam eas quibus generare/ producereq; ualet, quæ cũ hinc abest/ & discedit, & rones rerũ in seipsa separat, & ob id simulachra ipsa p primis formis efficit, tũ intelligẽtia à rebus seiungit, & tanto magis, quãto etiam magis abfuerit à similitudine/ cum mente uel dissimilis ei sit, quæ anima. scilicet deinceps conuenientes conceptiones ipsi rebus ingerere/ ac accõmodare studet, hæc præterea cũ lapsa fuerit in generationẽ & obliuionẽ repleta, eget aspectu/ auditu/ ut ad memoriã reuocet ea, q; prius nouit. Nam indiget iam uoce dictis/ qua ualeat ueritatem spectare, quandoquidẽ uox à conceptione/ & cogitatione animi proferatur, & moueat intellectũ/ q; iã informatus erat his cõceptionibus/ q; uocis ope nũc ad memoriã reuocat, & ita uocis oportunitas/ atq; usus habet, q; cõtẽdit assilari/ proximẽ & imediatate cõceptionibus, & p cõceptiones rebus adaptatur, & cum ipsis quãdam ferẽ naturalem coniuñctionem habet, ne temere uoces pferant, ceu blityri/ & nomina fictitia, sed ut potius moueãt/ & excitent in audiente intelligentiã/ per conceptiones motiuas/ quæ in eõ sunt. Nã conceptiones/ & intentiones à conceptibus/ & intẽtionibus profici scũtur, & ipse mouent proximẽ/ & coniũgunt intẽtionem discipuli/ cũ illis præceptoris, quæ etiã. sũ uocentes medium tenent locũ inter utraq; discipuli & præceptoris intẽtionem, unde cõceptus & intẽtionem/ rectẽ motę & digeste applicantur/ & aptatur rebus, & ita sit rerũ cognitio, & insicus animus

pasq; animi amor cõtentatur/ & implet. Porrõ uox est terminus actionis anime/ & munus est ter/ minorũ res ad sua principia cõuertere, iccirco & uox animas remotas/ alienasq; à mente & à rebus, & seiunctas inter se deducit ad cõuenientiam/ & cõsensum, & mentem/ ac eius notiones rebus cõuenire/ & cõgruere efficit, & ad mẽtem omnia reuocat/ & redigit/ ac osẽdit eas animas, nõ solũ esse uocis expertes uelle, sed easdem etiã nolle alias rerum cõceptiones habere/ ab his quas uoces excitant. Hoc igitur modo ea quæ in ipsa mẽte unita sunt/ anima diuisit/ & partita est simul: tamẽ eorum mutam habitudinem in diuisione seruãt. Perspicuũ igitur est ex his dictis q; intentio pãria est logice tractationi/ ac facultati, de simplicibus primisq; ac generabilibus uocibus agere quatenus sunt significatiuę rerum, simul etiã docet res/ & cõceptiones/ quatenus significatur à uocibus. Et hæc Alexandro/ Hermino/ Boetho/ Porphyrio uident, & Diuus lãbicus decernit/ ac statuit, & Sirianus explicat/ atq; indicat, qbus præceptores nostri assentiunt. Sed postq; demonstratum est intẽtionem esse de uocibus, & uocum/ alia sint simplices/ alia uerõ cõposita, intentio sanè est de simplicibus uocibus, & primis significatiuis primas/ & generalissimas res/ per medias simplices. & primas cõceptiones, simplices autẽ in decem genera Pithagorei rederunt/ ceu Archita, cui etiam Plato assentit/ ceu docuit in libro de uniuersalibus sermonibus, quem etiã Arist. sequutus est ad unguem/ etiam quo ad uocabula, qui eõ dũtaxat euariauit, ut quibusdam uidef, qd ipse Arist. non tractat prius, connumeratq; illud unũ/ q; Plato decem genera continere dixit, nec illud iuxta naturã nominũ admittit. Utilis est horũ doctrina ad introductionem uniuersalẽ philosophiã/ ac uniuersalẽ logices. Nã cõstat simplicia esse necessaria/ idoneaq; ad cõstitutionem rerũ compositarũ, iccirco & geometra à simplicioribus exordif, qui deinceps de triãgulis primis, & quadratis docet, & postea de pẽtagonis, & de figuris multorum angulorum. Itẽ qui de numero diligenter disseruerunt/ nosse imprimis studuerunt/ qd sit numerus par, & quid impar, & ita deinceps qd sit numerus pariter impar, & impariter par/ ceterum qd ad logicem facultatem initium simpliciuũ dictionũ utile sit, hic constat. Speculatio actioq; contrario in se inuicem pcedunt. Nam speculatio cum à fine initium capiat itinere hoc pcedit ad principiũ, actio autẽ ecõtra à principio iter facit/ in finem, ceu in condenda domo liquet. Nam speculatio mox intelligit eius usum/ per quem domus extruit, quoniã ipsa ædificat ut nos à uentis imbribusq; ac summis caloribus ptegat, quæ cum incipiat à fine, & quonã pacto hoc fieri queat, contẽpletur, certẽ inuenit domũ, ptegere nos non posse, nisi supra parietibus integumẽtum/ & tectũ collocent parietes/ pterea collocari nõ posse, nisi iactis fundamẽtis, q; neq; iaci possunt/ nisi prius terra fodiat, & hic definit, unde actio ipsa exordiũ facit, qppẽ quę primo terrã fodiat, deinde fundamẽta iacit/ supra q; ædificat parietes, & ultimo tectũ supponit. Hic ergo simile obseruat, nam ut nobis opus est eadẽ quę interitũ qui fieri sæpe solet à uentibus/ ab imbribus/ ab in gentibus caloribus, prohibet, ita nobis opus est demonstratione quę prohibeat corruptionẽ à falso inspeculatione, & à malo in actione proficiscẽte/ quę propriẽ appellat corruptio. Etenim ut in speculatione falsum, opponitur uero, ita etiam in actiua practica uel philosophia malũ opponitur bono/ quocirca indigemus aliquo instrumẽto, quo hæc discernere ualeamus, ne ipsi in falsis pro ueris, & malis pro bonis incidamus: hoc autẽ instrumentũ est ipsa demonstratio, quę unũquodq; discernit nõ permitens ob inuolutũ tenuẽq; forsitan ueri/ aut boni uestigiũ/ nos decipi, sed omnia aperit/ denudatq; ac examinat/ rectẽq; rimatur. quẽadmodũ igitur considerantes domũ quonam pacto extruenda esset definimus ad eam conceptionẽ/ qua intelligimus terrã fodiendam esse, eodem etiam modo demonstratio originem considerantes/ procedimus. Nam demonstratio dicit aliquid alicui inesse, uel nõ inesse, licet non simplr, sed addita causa, ppter quid illud inest/ uel non inest. Constat etiã q; oratio simplex non est, sed est collectio pluriũ, s. illius q; inest, & illius cui inest, atq; patet causam adminus in duabus pponibus cõtineri/ cõplectiq;. Nã qui ostendit aium immortalẽ esse, & ita inducit/ infertq; cõclusionem/ q; animus immortalis sit/ per hoc mediũ seipm̃ mouere: sic dicit. animus seipsum ciet, qd seipsum ciet est immortalis, sic ergo deducitur cõclusio: ergo animus immortalis. demonstratio ergo est syllogismus demonstratiuus. At quomõ disceremus syllogismũ demonstratiuũ, nisi prius didicerimus syllogismũ simpliciter/ neq; enim scribere hũc/ uel illum typum poterimus, nisi prius didicerimus simplr scribere. Atqui quomodo simplr syllogismum discere poterimus/ nisi ea didicerimus ex quibus constitutus est, hæc autẽ sunt propositiones, quę etiam ex nominibus/ & uerbis constant, quorum alia sunt subiecta, alia uerõ prædicata, horũ ergo cognitione opus est, sed neq; ad hæc usq; finem facit resolutio. Nam hæc pcedit etiã simplicium uocũ speculatio, sũ quã oia nomina sunt, quoniam prima positio uocum/ tanquã nominũ est. Nam hominibus cũ opus esset mutuo sibiipsis significare res, quia aberant à cõmuni intelligentia, & sepe diuersã sentiunt, imposuerunt huic rei

hoc nomen corpus, & huic dextrum, & alii facere, & alteri agere, & cū nōdū discrimē esset quo alia subiecta sunt, & alia p̄dicata, atq; alia consignant tēpus, & alia minimē iure ergo p̄cedit simplicū uocum speculatio, & ab eadem ei incipiendū est qui demonstrationē condere uult. merito itaq; p̄dicamentis initiū sumimus, qm̄ per ipsa ad orationem significatiuā, & in res significatas introduci mur, ueluti à simplicioribus ad cōpositiora. Nam post simplices uoces, quid nomē & quid uerbū sit addiscimus, deinde quid affirmatio, qd̄ negatio, & quæ sint differentie harū, quæ qdem in libro de interpretatione docemur, quibus ibi declaratis, deinde quid sit terminus, quid p̄positio, quid syllogismus, quæ species syllogismorum, & quot sint fm̄ unamquāq; figurā, atq; quot sint modi in unaquāq; figura, quæ in libro de priori resolutione docemur, & ita deuenimus in demonstrandi facultatem & tractationē de demonstratione, quā Aristot. inscripsit de posteriori resolutione: merito igit̄ à libro p̄dicamentōrum incipimus, qui cum uniuersę logices facultatis, tum etiā uniuersę philosophiæ initiū est, unde etiam ex his dictis habemus ordinem etiam lectionis huius libri traditum. Sed ultro inquirenda est inscriptionis causa, primo iuxta quot modos inscriptus sit is liber, & quæ sit inscriptionum magis approbāda dicendum est. Etenim hunc librum qdam inscripsere ante topica, alii uerō de generibus entis, alii de decem generibus, alii decem p̄dicamenta, alii p̄dicamenta quædammodum & in p̄sentia fertur. Atqui illi qui librum inscripsere ante topica & eudem ordinem libro tradiderūt, absurde fecerunt. Non enim solum p̄cedit librum topicorum, sed etiam in logices libris p̄cedit uniuersam ac oēm cōtemplationem, quæ de syllogismis uel de resolutione est, ac eam de p̄positionibus, quā de interpretatione inscribūt, similit̄ in speculatione quæ de rebus est traditio simplicū p̄cedit omnem philosophiam, cū ea traditio doceat ea quæ maximē elementa sunt: sed qui non quiuis temere uir est ille, qui cōtinuo illicoq; post p̄dicamenta ordinauit librum topicorum, sed fuit Adrastus Aphrodisæus, uir p̄cipuus, atq; famosissimus inter Peripatericos, qui eō in loco ubi de ordine philosophiæ Aristot. agit, post librum p̄dicamentōrum uult librum topicorum ordinari, cuius uiri cordati iudicium, atq; sententiā quādam forsītā haberet causam p̄babilē ac uerisimilem, quoniā omnino oportet simplicium uocū cognitionem p̄cedere ob p̄dicamentorum librum, sed ante demonstrandi methodum uel uia docendi de demonstratione, atq; ante disciplinam p̄cedētium syllogismōrum, & p̄positionū necessariō oportet tradere illā methodū quæ rōti natur de opinabilibus ac p̄babilibus: ideo in libro topicorum, quā ipse etiā de syllogismo agit, prius docet quid est cōmunis syllogismōrum, eodē modo quo fecit in libro de priori resolutione. Nā si ab opinabilibus ad ea quæ demonstrationis ope sciūtur, & à p̄babilibus ad ea quæ penitus uera sunt, p̄cedere oportet, merito diceret Adrastus qd̄ opus tractatioq; topicorum, de locis, uidelicet argumentorum p̄cedit librum de demonstratione, atq; ea quæ necessario accipiēda sunt ante demonstratiōnem. Atqui hæc cū uideatur esse p̄babilia uerisimiliaq;, sint etiā dicta ad persuadēdum & p̄babiliter rātum. Eadem absurda est huius libri hæc inscriptio ante topica. Nā simplices uoces imediatē & p̄ximē p̄cedunt p̄positiones, quæ ab ipsis p̄ficiuntur, atq; illos syllogismos qui ex ipsis p̄positionibus cōstant. Sed hi qui de generibus entis, uel de decē generibus inscribūtur, ceu etiā Plotino uidetur in eō uolumine ubi cōtra hæc p̄dicamenta quidā contradictiones disputando adducit, solū ad res aspiciūt, & minimē ad scopum & intētionem logicę facultatis. Nā genera entis sunt res ipse, qd̄ uerō de entibus nō sit intētio, sed de uocibus significantibus res, quatenus significantiū sunt, dictū est prius, quod quidē ipse Aristot. etiā indicat cū dicit unūquodq; eorum quæ dicitur, solum qdem, & per se de nullo affirmatur, sed cōplexione horum inter se affirmatio fit. Nam si affirmatio in uoce, & oratione uersat, profectō non erit intentio de rebus, qpp̄ rerum cōplexio, atq; cōiunctio nō sit affirmatio, sed cōiunctio uocum significantiarum. Qd̄ si dixerit unūquodq; horum quæ hic tradunt, uel substantiam significare, uel quātum, uel quale & cætera alia, certē ea quæ significant non sunt res, sed uoces. Nam res significantur. Perspicuū igit̄ est hoc opus, hæc q;, facultatē nō de rebus, sed de uocibus significantibus res agere. Sed quū à plerisq; liber inscriptus sit p̄dicamenta, causa huius inscriptionis inq̄reda ē, qpp̄ hoc uocabulū categorię significet accusatiōes quibus in ius uocari solēt aduersarii, quas accusatiōes quonā pacto eas facere oporteat, per hūc librum nō docemur. Nam rhetorum, & nō philosophorū talis cura opa & studiū est, unde tali significato uocabuli opponitur hoc se cōtumacia, uel accusatiōe purgare, dicendo, quod est dictū, uel facti rōnem reddere rīdendo, uerū Porphyrius, Crassius, Hebetiusq; exponēs, inq̄t, res publicē proferre tractatē fm̄ aliquod significatū, est eas p̄dicare, & prorsus aliquā dictionem de re dicere: quare inquit, omnis simplex dictio significantia, qm̄ de aliqua re quā significat tractaretur, & p̄nūtiaretur ac diceretur, p̄dicatio, & p̄dicamentū dici potest, qui hoc modo propriis uerbis, inquit. Atqui hæc rōne

Socrates

Socrates & quæuis dictio simplex/significans unūquodq; particulare singulare uel p̄dicamentum dicere, & ita non de generalissimis, sed de simplicibus dictionibus sermo est. Sed alii melius aiunt inscribi librum p̄dicamenta, quia est de generalissimis, quæ semp̄ apta sunt p̄dicare. Nam orationis enuntiatuæ, in qua consistit uerū, & falsum, aliud est subiectū. de quo est sermo, & oratio, & aliud est qd̄ de illo dicitur, quod quidē p̄dicatū uel de subiecto dictū appellatur, ceu Socra. est homo, subiectum in quā est Socra. p̄dicatum aut̄ est hō & debet quidē subiectū esse, id quod est magis particulare, & p̄dicatū id quod est magis uniuersale, unde in p̄dicatis propriē non pōt fieri conuersio, quipp̄ dici nequeat. hō est Socrates, neq; quod animal sit homo. Porro sunt aliq; quæ duntaxat sunt p̄dicata, ceu sunt illa quæ etiam in introductione Porphyrii dicuntur genera generalissima, & aliqua sunt duntaxat subiecta, ut individua. Etenim alia participāt illis generalissimis, iccirco dicit̄ de illis à quibus participant, sed ipsa generalissima aliis non participant. ideo nulli subiiciuntur qd̄ de ipsis p̄dicatur, individua aut̄ participant his q̄ supra se collocata sunt, & ob id eisdem subiecta sunt, quæ à nullo tanquā à magis cōmune participantur, & ob id de nullo p̄dicantur. Si ergo intentio libri est de supræmis generibus, merito inscriptus est p̄dicamenta. Etenim Archita et̄ eandem habens intentionem, librum inscripsit de uniuersalibus sermonibus, id est de p̄dicatis uniuersalibus quæ semp̄ p̄dicantur de his quæ sub ipsis ponūtur & nunquā subiiciuntur, quod si nomen extraneum & incongruū ac præter consuetudinē positum esse uidetur, nihil mirum sit. Nam cum nomina ad rerum cōparationē in minori numero sint, Philosophi qui non mō cupiunt res cognoscere quas alii non p̄ceperunt, sed etiam ostendere ac declarare his qui uolūt discere, aliqñ nomina fingere coguntur, ceu ipse Aristot. etiam entelechias, id est actus finxerat, licet aut̄ interdū uocabulis eis ad nostra uti nobis propriē transferentibus, quæ ad alia p̄priē significadum imposita sunt, ceu in p̄sentia hoc nomine categorias utimur. Cæterum inscriptus est liber p̄dicamenta, & non de p̄dicamentis, quoniā cōsuetudo est sæpe in principio libri, scribere nomen illius in recto casu de quo est sermo: eodē modo etiam sermo de Themistocle, inscriptus est Themistocles: & sermo de administratione, uel disciplina ciuili inscriptus est ciuili. Quod is liber sit germanus, peculiarisq; Philosopho, ab eo editus, atq; cōscriptus, uel maximē inditio est sententiā eius obscuritas, & difficultas, atq; inuoluta eius locutio, quæ p̄cedit fm̄ uim ingenii Aristotelis. Accedit etiam quia ipse alias mētionem de hoc libro fecit, qui eūdem appellauit decem p̄dicamenta, & ne suspicaremur de Architæ Libro mentionē facere, qui aliam habet inscriptionē. Vel ergo dicendū est illa opera & cōscripta, in quibus de hoc libro mentionē facit, non esse legitima Aristot. sed adulterina ab alio, quam ab Aristot. uel ab aliis cōscripta, uel hunc fuisse Aristot. non negare, neq; respicere oportet. Adde studiosissimos socios eius, admisisse hūc librum germanū & peculiarem eius fuisse. Præterea, si is liber non fuisset prius ab Aristot. cōscriptus, certē esset sine principio, & sine capite, imo omnis philosophia Aristot. & p̄sertim logices facultas. Verum Adrastus narrat eo in loco, ubi de ordine librorum Aristot. differit, quod circūfertur et̄ alius liber p̄dicamentorum, qui tanquā Aristot. fuisse uidet, qpp̄ q̄ elocutione, & dicendi mō breuis, succinctusq;, est, ac exiguis quibusdā diuisionibus ab hoc differt. Habet autem hoc principiū, eorum q̄ sunt aliud quidē est, unde multitudo uersuum, utriusq; libri idem perscribunt, atq; pertractant, quare dixit, illum esse breue quo ad uerba, tanquā succinctē & breuiter unūquodq; argumentū exposuerit, ac explicauerit. Vltimo restat persequi diuisionē libri in capita, quæ quū aliqui non animaduertent, nec scirent quō per mēbra, & ut ita dixerim, articulos diuidatur, nec quomodo oportunitatē, usumq; ad uniuersam intentionē rectē compleant, nec quō continuationē inter se seruent, coaceruatim, simulq; indigesta, & cōfusa capita ponēda esse, eō modo putant, quo ad memoriā nostram reuocent, ea quæ hoc in libro dicuntur. Et sanē nōnulli mihi cōtradiciunt, diuisionē reiicientes ac spernentes. Verum alii negligendā esse aiunt, ueluti superflua, alii aut̄ tanquā plura omittēt, id est manca, ceu Cornutus, & Athenodorus, qui cum putent intentionē esse de dictionibus qua dictiones sunt, multas dictiones in medium proferunt, quarum alię sunt principales, & proprię, alię uerō modales, de quibus cum hic nulla fiat mentio, putant refellendā esse diuisionē, quia non oēs dictiones cōprehendit. Alii autem putant etiā diuisionem nominū hic faciendā esse in æquiuoca, uniuoca, & denominatiua, qui etiam arbitrantur librum esse quendā accerui, & cumulum diuersorum theorematū, corū scilicet quæ ad logicem, naturalem, moralem, & theologalem spectant. Nam cōsiderationes de æquiuocis, uniuocis, denominatiuis, atq; de oppositis, ad logicem attinere aiunt, illa uerō de motu ad naturalē disciplinā, ea quoq; de uirtute, & malitia, ad moralem, illa deniq; de decem generibus quæ à Philosophis summo studio tractantur, ad theologiam spectare contendunt. Sed hæc à uerō longē absunt. Nam neq; omnium

Prædi. Arist.

b

diuisionem hic facit, alioqui ea q̄ sunt multorū nominū/ uel multiuoca, uel diuerforū/ id est diuerfi uoca/ non prætermisisset. Atqui si librū in maiores partes diuidamust/ res eius sunt. In prima quidē declarat aliqua, quæ ad prædicamēta utilia fore Aristoteli putat, ceu quid sit equiuocū, quid uniuocū/ quid denominatiuū. Etenim si debuit dicere quod quedā prædicantur de subiecto equiuocē, & q̄dam uniuocē, & quod denominatiue à qualitate dicuntur qualia, & à quantitate quanta; ut igitur non intercipiatur/ atq; intercідatur continuatio doctriņe; cū de his quæ diximus ip̄e doceat, uel ne, hæc ipsa quid equiuocū/ scilicet quid uel cetera si non prius explicata fuerint, uniuersum sermonem ac librum obscurū efficiat, merito eorūdem declarationē prius fecit. Secundū autem caput est, quo de ipsis decem generibus tractat. Tertium autē est/ quo de quibusdam differit, de quibus fecit mentionem in sermonibus de prædicamentis, ubi horū accuratiorem intelligentiam affert, ceu qd̄ sint ea quæ simul sunt, postquā dixit ea q̄ simul subsistunt/ ad aliquid esse. Item dicit quot modis dicitur prius, ne cum ip̄e modo dicat hanc substantiā priorem esse, si alias fecus dixerit, suspicemur ip̄sum sibi met contradicere, sed ut sciamus quo significato prioris illa dicatur esse prima, & quo hæc eadē sit prima. Item de motu agit, quia de ip̄o mentionē fecit in prædicamentis q̄ agere/ & pati appellat. Præterea diuidit opposita cū de ipsis mentionē fecerit/ in sermonibus ad aliquid, & in prædicamento qualitatis/ ubi de quibusdā qualitibus agit. ¶ Sed cur hæc non posuit à principio sermonis de prædicamentis, uel cur etiā illa q̄ principio ordinauit/ post ipsa prædicamenta non subiunxit. ¶ Atqui Porphyrius cum sit huius dubitationis author, eā pulchrē ac rectē soluit dicens/ q̄ illa q̄ libri principio posita sunt prorsus multitudini/ & cōsuetudini incognita erant, sed de his quæ postremo tradita sunt loco nonnullas habemus notitias/ & cognitiones, nō tamen exactā/ & absolutā perceptionē. Cum igitur noluerit Aristoteli de eisdē prædicamentis longius sermonē prorogare/ ac differre, hæc tradenda postremo loco, distulit, neq; ipsa prius docere coactus fuit/ ob qualēcūq; notitiā eorū/ quæ prius habenda erant, neq; admisit, ut illorū cognitio ignauiā, iners, ac artis ingeniūq; expers ipsi auditori relinqueretur. Nam etsi aliquando quibusdā nominibus ex cōsuetudine utimur, tamen non cognoscimus ip̄orum naturas diligenter, ad quas respicientes nominū authores/ & inuentores nomina posuerunt/ & instituerūt. Hæc igitur dicta sint de diuisione libri in propria capita. Postremo si aliquis cupit noscere sub qua philosophiæ Aristoteli parte hic liber locetur, profecto patet eū collo cari sub ea parte quæ organū/ & instrumentū aliarum partiū dicitur. Nam demonstrauimus logi ces tractationis/ ac facultatis/ primam partem continere atq; esse illam doctrinam/ quæ de simplicibus uocibus agit, uniuersa autem logica est pars organica instrumentalis/ uel philosophiæ, ceu regulæ/ & perpendicula fabricorum/ & edificatorum.

De equiuocis.

Quiuoca dicuntur, quorum nomen commune solum est, ratio autem substantiæ secundum nomen est altera.

Nichostrati sectatores/ ambigunt cur cum de prædicamentis dicere proposuerit, illico non de ipsis, sed de aliis doceret/ uidelicet de equocis/ uniuocis/ & denominatiuis. quibus pulchre Porphyrius occurrit/ dicens qd̄ in unaquaq; ferè tractatione/ ac facultate spectatiua/ contēplatiua/ uel quædam prius scribi solent, quæ tēdūt ad declarationem eorū/ quæ deinceps agūtur, ceu in geometria termini, dignitates, & postulata. Hic ergo quoniā pponit dicere de primis dictionibus, quæ sunt primarum & simpliciu rerum significatiue, sub quibus oportet omnia alia colligi, porro si uniuscuiusq; rei unū esset nomen peculiare, certe sub uno prædicamento unaquæq; res redigeret. At si idē nomen est plurium rerum/ quæ substantiā differunt, pfectō discretionē/ ac distinctionē opus est. Vnde aliquādo cōstat aliqua reduci sub uno prædicamento, aliquādo minimē, ceu animal appellat homo & equus, & rursus animal uocat Socrates/ & Socratis simulachrum/ qd̄ coloribus figuratur/ & pingit. Nam horū homo/ & equus cū eadem substantiā animalis participant, quæ uniuocē de illis prædicat, sub uno certe prædicamento redigunt. At Socrates uerus/ & ille pictus, quādo quidem ambo non sint eiusdē substantiæ animalis particeps, sed alter est substantiæ particeps, alter uerō coloris uel figure sup̄ficialis, sub eodem prædicamento nō redigūtur, sed Socrates sub substantiā, ille autē pictus sub qualitate. Oportet igit prius docere de æquiuoco/ & uniuoco. Quod uerō opportunū sit prius assumere equiuoca, Andronicus indicauit, cū proposuit ea/ dicens eorū quæ dicūtur/ alia sine cōplexione/ alia uerō cū cōplexione, & eorū quæ sine cōplexione sunt, aliqua equiuoca dicunt, quorū nomē cōmune est: quare opportunum est prius assumere equiuoca, cū ob ea quæ diximus, tum etiā quia pleraq; esse solēt p̄plexa

plexa atq; ambigua/ siue genus fuerit/ siue non, quæ nobis perspecta/ atq; clara erunt/ ex cognitione equocorū/ et uniuocorū. Verum uidet mihi inquit Diuus Iamblicus/ ante omnia pulcherrimum illi esse, qui tractat de prædicamentis ab equiuocis iniriū sumere. Nā ipsa certe prædicamenta habēt nomen æquocum/ prædicamenti. Nā ipsa prædicamēta rebus/ & uniuersis generibus discrepāt/ quæ nihil aliud habēt/ quā solū cōmune nomen, & ip̄sum prædicare æquocē dicitur/ si ergo non est unū uniuocum, neq; idipsum idicma. s. proprietatem prædicandi conuenire, neq; quomō de pluribus insit, & quā ad omnes res habitudinē habeant, inuenire aliquis poterit nisi prius nouerit/ ac definiuerit equuoca, merito libri principio de equocis sermonem facit. Itē ad sophisticas importunitates/ & continuationes nihil potius est/ ac magis confert, q̄ nomina distinguere, hoc etiā Plato in Euthydemō dicit, & oēs alii simul confitent qd̄ Euthydemus afferēs duplicem modū distinguendi noiam/ magnā cōsensionem in dialecticem. s. artē differendi tradidit. Sed uideamus quō naturam equocorū Aristoteli declarauit, cuius uerba hoc modo explanātes dicimus/ qd̄ rerum unaquæq; per nomē/ & per orationem describēt/ uel diffiniēt significat/ & indicatur, ceu homo qui per nomen hoc homo/ & per eam diffinitionē quæ dicit aial rationale mortale/ mentis & scientiæ capax/ exprimit. Verum per nomen indicat fm̄ q̄ ip̄e est una sp̄s confusē, sed per diffinitionē indicat quō ad multas eius partes, sed cū nomen sit signum/ qd̄ potest etiā alicui alteri differenti fm̄ substantiam cōpetere, ceu homo potest esse signum hois picti, diffinitio tamē quæ indicatiua est substantiæ/ nō potest competere alteri/ q̄ differat fm̄ substantiam. Sciēdum igitur est/ quæcūq; nomine conueniūt/ & rōne differunt, equiuoca appellari, quæcūq; autem eō uerso. s. quæcūq; ratione consentiunt/ & noie discrepant, hæc ipsa appellari multiuoca, ceu hois definitio una est, cuius tamen nomina sunt plura, ceu homo/ & mortalis, & cetera huiusmodi. Ea autē quæ ambobus. noie uidelicet & rōne uocant/ s. synonyma/ uniuocaq; uelut homo/ & equus/ qui cōmunicant nomine animalis/ & diffinitōe eiusdē. Nam utriq; sunt animalia/ & substantiā animata sensitua, quo circa animal de ambobus uniuocē prædicatur. Sed ea quæ nec noie nec ratione consentiunt, diuersiuoca appellari à nobis præsertim solent. Sunt in quā diuersa/ tum maxime quādo non habent cōmune subiectum/ ceu ascensus/ & descendus, habent eandē scalam/ uel dēq; gradus. Nam talia quæ non habēt cōmune subiectum dicerentur magis diuersiuoca esse. Sunt præterea quædam/ quæ partim ambobus cōmunicant, & partim differunt, ceu sunt ea quæ denominatiua dicunt, ceu quando ab albedine albū diceretur, & ab arte literaria literatus, uel a grāmatica grāmaticus. Cum ergo ex diuisione hæc quinque manifesta sint/ uidelicet equiuoca, uniuoca, multiuoca, diuersiuoca, & denominatiua. Aristoteli imp̄sentia tria sola cōplexus est, equiuoca. s. uniuoca/ & denominatiua. Causæ autē quibus cum quinque nomina/ ex diuisione explicata sint. s. equiuoca/ uniuoca/ multiuoca/ diuersiuoca/ & denominatiua, tria sola imp̄sentia Aristoteli accepit, & multiuoca ac diuersiuoca omisit, hæc forsità sunt, qd̄ his solis tribus in sermone de prædicamentis usus est, forsità etiā quia duobus perspectis/ facillima cognitio oppositorum suorum habet. Nam q̄ nouit equiuoca, ea scilicet q̄ nomine conueniūt/ & ratione differūt, profectō sciet etiā multiuoca/ quæ habēt eandē rōnem/ & nomina differentia. Item q̄ nouit uniuoca/ ea uidelicet quæ utriq; consentiūt, certo sciet/ & diuersiuoca quæ utroq; differūt, & ita rectē q̄spici diceret additus breuitati Aristotelicę/ & eam animo concipiēs. Sed rectius ut uidet Syriano philosopho. Aristoteli prætermisit duo, uidelicet multiuoca/ & diuersiuoca, quia hæc potius ad ornatum differendi/ atq; dicendi spectare, quā ad ipsam rerum cōsiderationem uidit: quo circa in artibus rhetoricis/ uel aliis facultatibus/ magis propriè de his differit. In quibus idem numero dicere per multiuoca, & diuersa natura per diuersa nomina proferre, ut clara & distincta uideatur oratio dicit. Hic uerō de æquiuocis/ & uniuocis disputat, quæ realem differentiam habent, & primo de æquiuocis/ quia egent simpliciore cognitione, ac quia uno nomine conueniunt. Deinde agit de uniuocis/ quæ ambobus, nomine scilicet & ratione cōmunicant. Deinceps uerō/ ac ultimo de denominatiuis quæ nullo istorū dico scilicet nec nomine/ nec ratione consentiunt, q̄ etiā media sunt inter equiuoca/ & uniuoca. Porro diuus Iamblicus inquit eō sermonē de equiuocis tanquā de simplicioribus præcedere, quod prædicamenta equiuocē sunt prædicamēta/ quāuis habeant prædicari uniuocē de his quæ sunt sub eis, & quo sunt prædicamenta/ & generalissima, non mō quo ad nomen conueniunt, sed etiā ipsa natura prædicandi/ id est quo sunt generalissima cōis eis est. ¶ Sed quidam dubitat/ cur de dictionibus cū proposuerit dicere, & nō de ipsis rebus, de equiuocatione tamē nihil dicit, sed de equiuocis differit, præsertim cū præcedat cognitio de equiuocatione, siquidem ab illa equiuoca proficiant. ¶ Soluit etiam pulchrē dubitationē/ dicentes quod à rebus equiuoca manifesta sunt, quando eodem nomine prolato/ ego quidē aliam notionē/ & intelligentiā/ & tu aliā assu-

Prædi. Aristoteli.

b ii

meremus, quæadmodum si nomen canis, præferretur, ego quidè terrenum, tu uerò marinum intelligeres. Iccirco in ratiociniis quæ syllogismi denominantur, dialectici quiescere iubent, quousque; is qui interrogat nomen ad aliud significatum deduxerit, ceu si quis perconteret, an uestis uirilis sit; si forte fortuna fuerit uirilis, concedemus, qui si ultro insteterit interrogando, ne uirilis sit animata, & ipsum profecto admitteremus, quippe uerum sit, qui si concluderet demum, quod uestis sit animata, certè hic equiuocationem uirilis opus est distinguere, & accipere uerilitate, uidelicet animatam, quoniam uirilitas aliter dicitur de ueste, & aliter de illo quod uirilitatem habet, quare ipse res proprie & non nomina efficiunt equiuocationem. Etenim ipse de equiuocis quæ mox consequuntur intentionem, ac de equiuocatione eiusdem intentionis doctrinam facit. Plato etiam inquit ex rebus manifestum fieri, an idem nomen equiuocè de pluribus dicatur, an uniuocè. Nam dicit in sophista. Nunc enim ego & tu de nomine una conuenimus, sed de re operemur; de quo utriusque differimus, forsitan quisque, nostrum propriam habet sententiam, quare quando cognosceretur, quod cuius nominis propriam intelligentiam ac distinctam quisque haberet, tunc manifestum sit quod nomen est equiuocum. Non enim equiuoca & uniuoca per se ipsa talia sunt, sed sunt talia, quoties intelligentia eorum qui disputant & nominant res uarias permittuntur, uel natura equuocorum & uniuocorum consona & conueniens est. Pulchre autem dixit Aristoteles, quoniam non de rebus ipsis sermo est, sed de significatiuis dictionibus. Ambigunt præterea interpretes, quoniam pacto dixit illa solum equiuoca esse, quorum nomen solum commune, quandoquidem equiuocatio etiam sit in ipsis uerbis, ceu in hoc uerbo, in seruitute redigi, & in participiis, uel in hoc in seruitute redactus, & in coniunctionibus. Etenim inter has uel siue plures differentias tradunt hi qui propriam linguarum docent. Sed respondet ad hoc quod nomen trifariam dicitur. Nam aliud est proprium, aliud appellatiuum, aliud denique, quod ad omnem orationis partem extenditur, & accommodatur, sicut dicimus Platonem pulchrum, honestum, nominibus, & Xenophontem communibus usum fuisse: nullum ergo absurdum nunc illud nomen dicere, quod communiter ad omnes partes orationis extenditur. Boethius autem dupliciter nomen dicitur tradit, aliud est cui præponitur articulus, quod etiam proprie nomen dicitur, & aliud quod ad omnia orationis elementa extenditur. Cum ergo incidimus in quæcumque dictionem, si illa fuerit equiuoca, præponimus ei articulum, similiter etiam dicimus in propriis nominibus, & aliis dictionibus, ceu quod canis est æqui-uocum, & in seruitute redigi, similiter est æqui-uocum. Nam in seruitute redigi significat captiuum capi, & capere alium, id est uel quæpiam redigi in seruitutem, uel quæpiam redigere alium, merito autem dicit nomen equiuocorum esse commune, quoniam proprium nominis est, ut omnia obtineat præponi sibi ipsis articulum. Nam hæc quæ ita proferuntur, similia sunt his nominibus, quæ dicuntur esse unius casus, ceu hoc in seruitute redigi, huius in seruitute redigi, huic in seruitute redigi, & cætera simul. Sed quum dixit nomen, indicauit quoniam opus sit proferre equiuocorum distinctionem, quoniam præponentes articulum, & dicentes hoc in seruitute redigi, significat quidem hoc, atque hoc. Nam quoties articulus præponitur, ipse certe uerbis locum nominum impartitur. Item inquit esse equiuocis solum nomen commune. Solum namque significat interdum unum, ceu quando dicimus solum esse mundum, aliquando autem significat distinctionem contra alterum, ceu quando dicimus solum pallium habere distinguentes ipsum contra uestem. Hoc igitur significato in præsentia assumpta est hæc dictione solum, quæ quædam distinguit contra rationem substantiæ, quod quidè etiam manifestam efficit equiuocorum inuentionem, atque oportere illud solum nomen commune esse, unum aliquod definitum, & unum ad aliquid definitum diuidi contra definitionem. Rursus & illa particula, commune, multipliciter dicitur, uel enim commune est quod in partes est diuisibile, ceu terra quæ per sortem distribuitur unicuique, uel commune quod indiuisibiliter in communem usum proponitur, sed non simul, ceu seruus, uel equus communis est, uel commune quod assumitur tanquam proprium, sed illico remittitur in communem usum, ut Theatrum, uel denique, quod simul indiuisibiliter in usum multorum uenit, ceu uox. Eodem etiam modo nomen commune æqui-uocis omnibus est, quod etiam aliis potest indiuisibiliter simul inesse. Iccirco & Andronicus librum prædicamentorum mutatis uocabulis, & paraphrastico more interpretatus, inquit, æqui-uoca esse, quorum nomen idem est. Etenim nomen & ratio per incorpoream naturam impartibiliter pluribus adest. Dubitat autem Nichostratus contra id quod dicitur nomen commune esse æqui-uocis. Nam qui dicit canem, quod neque bouem, neque equum, neque aliud quid talius dicat, manifestauit: sed quod uult significare nondum expressit. Quem nam canem ait? nunc quid stellarum, an terrenum, an marinum, an illam passionem, quæ cum spumo accidit gutturi, nondum patet: si ergo nihil significat, neque nomen erit, quod neque equiuocum. Atqui equiuoca dicebantur habere commune nomen. Quod si aliqua adiectione opus est ad significandum aliquid eorum plurium, quæ significat, profecto illud est perinde ac dicitur. uerbi gratia canis stellaris, uel aliquis alius canis, quo quidem fit, ut non sit amplius commune no-

men

men: nam adiectione secundum quam maxime significat, id quod uult peculiare nomen fiet, quare si non si significat aliquid, non est nomen quod dicatur de æqui-uocis assignatis, quod si adiectione quæ efficit proprium esse uniuscuiusque nomen, significat, certe quatenus communi nomine participat, amplius non est æqui-uocum, imo aliquando cum adiectione non est amplius solum nomen, sed oratio, quare si non si significat aliquid, non est nomen: nam nomen significatiuum esse uult, & si significaret rursus cum adiectione, tunc certe nomen non est, sed oratio, propter adiectionem differentiam, imo nec commune est, propter differentiam. Itè neque erit secundum aliquod significatum communis nomen quod dicitur de æqui-uocis cõe. Nam commune non erit qua diuisibile, quoniam illud quod participat nomine alterius syllabæ non amplius erit æqui-uocum, neque erit illud commune quod secundum totum in alium atque alium usum uenit. Nam nomen inest simul unicuique æqui-uocorum, quæ supra diximus. Item nec erit commune quod assumitur simul, ut peculiare. Nam cur unumquodque debuit alio atque alio nomine participare, ceu in theatro alius atque alius, alium atque alium capit, & non amplius æqui-uocum rursus esse? Atqui neque ut uox est cõe. Nam uox eandem affectionem cunctis auditoribus ingerit, sed æqui-uocum aliam atque aliam, huic & illi præbet intelligentiam, si quidem aliquid significat, si autem non aliam huic & aliam illi intelligentiam præstat, certè manet sine significatione, & amplius non erit nomen. Quidam autem solucentes dubitationem, dicunt non omne nomen significatiuum esse. Nam cum triplex nomen dicatur, aliud quidem secundum characterem, et impressio nem, & si non fuerit institutum ad significandum aliquid, ceu blytiri, chimerae uel, & aliud institutum ad significandum aliquid, tamè nois characterem & designationem non habet, ceu hæc coniunctio, sed quæ ut nomen imposita est seruo ac familiari à Diodoro qui deinde grammatices traditiones determinationesque tradidit, ac eos qui aiunt noia esse natura. Aliud quoque nomen est, quod habet characterem & designationem nois, atque impositum est ad significandum aliquid, ut Socrates & Plato & alia nomina. Quid ergo prohibet æqui-uocum esse nomen non ordinatum & institutum ad significandum, & tamè habere characterem & designationem nois? Nam potest accipi cõe sine impositione ad significandum aliquid. Sed dicerent talem nomen non posse accipi in definitione æqui-uocorum. Nam nomen quod dictum est separatè determinat uel quosdam ad quos significandum institutum est, nomen autem quod secundum solum designationem nois est nomen, non impositum est ad significandum aliquid, si ergo non esset institutum ad significandum aliquid, non locaretur in definitione, uel si institutum fuerit ad significandum, non erit commune. Nam neque cõis esse potest impositio institutio. Itè & hoc ubi dicitur secundum nomen ratio altera, uelut de eò quod impositum est ad significandum oino dicitur. Nam id quod solum nois characterem habet, aliquam rationem non habet. Nam quæ esset ratio blytiri chimerae uel, quæ nihil significat, quod si institutum est ad significandum, certè non est solum, ceu nec definitiones sunt, quæ secundum diuersam institutionem sunt diuersæ. Nisi ergo nomen æqui-uocum, ut nomen, & non res queat pluribus & differentibus competere, & ob id cum dicatur de aliquibus incertum est, de quo dicatur, quousque determinatum fuerit, quod cum determinatum fuerit, non amplius est commune nomen, sed etiam assumit differentiam, ut unum significet, commune autè & indefinitum est institutum ad significandum in omnibus æqui-uocis communiter & indiuisibiliter, quod quidem si cum determinatione acceptum fuerit, atque peculiare, & diuisum euaserit, adhuc commune superest, itaque rectè non inquirunt dicentes si significat non est commune. Nam est etiam communis, ut communis significatio, & institutio ad significandum. Scire dignum est quod uniuersam æqui-uocorum descriptionem per æqui-uoca tradidit. Etenim nomen cõe, & solum multiplex dicitur, imo numerantur hæc inter ea, quæ secundum equiuocationem insunt.

Ratio autem substantiæ secundum nomen est altera, ceu animal, homo, quod pingitur. Horum enim commune nomen solum est, sed ratio substantiæ secundum nomen est altera. Nam si quispiam assignauerit quid est ipsorum utriusque, quo quisque eorum animal est, propriam rationem tradet.

Definitionem oportet esse oino æqualis ambitus æqualiterque complexiõis cum nomine definiti, ut non excedat nomen neque manca sit, ac minus contineat, quæ nomen complectatur. Etenim eiusdem rei est nomen & definitio, sed definitio completè explicatque rem quæ complectitur secundum multas partes quæ in ipsa collocantur, nomen autem contrahit complexat, & secundum ipsam speciem solum confuse rem indicat, oportet igitur omnem definitionem esse nomini in continentia, & complexione implicita parem esse, quæ definitum non excedat neque deficiat, & manca sit. Et quidè tum contingit superflua ac mancam esse definitionem, quando secundum nomen non assignaretur definitio, tum præsertim excedit quando fieret secundum aliquid eorum, quæ superiora sunt, ceu si quis uoluerit definire animal non secundum nomen animalis, definitionem traderet, sed secundum aliquid eorum, quæ uniuersaliter magis insunt animalibus.

Prædi. Arist.

b iii

malis, ceu animatū. Nam tunc assignabis quod animal sit substantia/que motu interiore ciatur, uel nutritur, uel auget, & q̄ similia generat, uel utrūq; aliter quispiam definiret. Nā tunc uera erit animalis descriptio, attamen non erit eius definitio, quippe quæ non adequet definito. Nā si aliqd animal est, certè illud nutrit, augetur, & similia procreat: sed non econuerso. Nā plantę fructicesq; nō sunt animalia/ quæ tamē eas exercent operationes. Itē mācam esse definitionē contingit, quādo fm̄ aliquid magis particulare, quā sit definitum accipere: ceu quādo definiētes aial/ diceremus eē substantiam rōnalem mortalem/ quæ quidem definitio est homo. Etenī quod est tale/ certè animal est, sed quicquid aial, nō est omne talē. Omnis ergo definitio/ adeo fit iuxta nomē/ & definitū, ut queat rum nomine conuerti. At qui equoca fm̄ aliud/ atq; aliud significatum, possunt habere eādē diffinitionē, ceu Aiaces quatenus sunt hoīes, aialia rationalia mortalia sunt, sed quatenus Aiaces, alius quidem est Troianus, alius autē Thelamonius/ Ajax nāq; est æquocum/ uelut subiectum. Speusippus autē (ut aiunt) aiebat fat esse dicere, sed ratio altera. Atū (pace eius) si quis sic diceret, profectō uniuoca erunt equiuoca, & econtr/ æquoca erunt uniuoca. Nam nobis/ & equis idem cōmune nomen est animal, sed definitiones diuersę, quatenus homo, & quatenus equus: erit igitur uniuocū, equiuocum. Itē canis marinus/ & terrenus fm̄ aial eandē diffinitionem habēt, & ita erūt equiuoca uniuoca, quoniā non quatenus canis erat equiuocū, eorū diffinitio tradita fuit, sed q̄tenus erat animal: igit̄ necesse est addere illud. f. secundum nomen. Cæterum ratio significat q̄dem in calculis/ & supputandis rebus/ computationē, & ratiocinium. Item significat quādam interiorem affectionē/ secundum intelligentiā, quā solemus dicere discutiū. Itē significat quoddā initium p̄ductiuū/ & seminariū. Itē significat id qd̄ est uniuocuiusq; indicatiuum/ & definitiuū. Verum dixit ipsam rationem/ & non definitionē, ut etiam cōphenderet descriptionē, quæ etiā supremis generibus/ & in diuiduis cōpetit/ quæ nequeūt per ueram diffinitionē explicari, q̄a supremorū generū genus non est accipere, neq; indiuiduorū differentias essentielles, sed descriptio cū tradat proprietatem substantiæ/ attingit hæc/ & explicat. Item ideo neq; dixit simplr, ratio secundum nomen, sed ratio substantiæ, quia ratio descriptiua/ p̄rietatem substantiæ describit. At ratio definitiua, cuiusq; naturā/ & qd̄ sit secundum substantiam explicat: igit̄ ratio substantiæ/ complexa est rōnem diffinitiuam/ & descriptionem, quare temerē/ frustra q; obi. ciunt sectatores Nichostrati, qui aiunt Aristō. uideri in solam substantiam equiuocationem asserere, si q̄dem dixit in æquocis rationem substantiæ alteram eē, quāq; sit etiam equiuocatio in qualitate, si q̄dem album colorem/ & albam clarāq; uocē dicere cōsueuimus, simlr̄ equiuocatio est in p̄dicamento positionis/ atq; in aliis. Sed ad hanc oīum dubitationem/ Porphyrius primo inq̄t/ in cunctis exēplaribus non esse illam particulā. f. substantiæ. Nam ut inq̄t/ neq; Boethus intelligit Aristō. illam indicasse cum diceret/ quæ sint equiuoca, quem Boethus testat̄ dicentem. æquiuoca dicuntur, quorū nomen solum cōmune est, ratio autē secundum illud nomen altera. Vnde Boethus exponēs singula uerba/ p̄termisit illam particulā/ substantiæ/ tāquā ipsa non sit scripta. Item Andrōnicus qui librum Aristō. mutatis q̄buldam uocabulis/ more paraphrastico explicat. inq̄t/ eorū quæ dicunt̄ sine cōplexiōe, æquoca dicunt̄: quorū nomē solū idē, rō autē altera fm̄ nomē. At Porphyrius inq̄t. nos autē qm̄ Herminus/ & pleriq; alii ferē hoc nomē/ substantiæ, in definitionē/ uelut positū/ & collocatū iuenerūt, dicimus eē illius additionē necessariā. Nā cū rō significet/ ductionem/ syllogismū/ & oēm affirmationē/ & negationē, nisi addiciatur ea particula, substantiæ, quo nam pacto alia significata rationis à definitionē/ descriptione diuersa esse discernentur: itaq; loco huius, definitio altera uel descriptio, expositionē definitionis/ & descriptionis cōplexus est dicendo, ratio autē substantiæ altera. Etenim diffinitio est ratio substantiæ/ tanquā substantiā indicans. Descriptio autem significat/ & indicat proprietatē substantiæ/ & inexistentiā cōmunem q̄ propriē substantiæ, & aliis subsistētē inest. Sed Nichostratus denuo ambigit de æquocis, & Atticus adhuc explicatius clariusq; dubitationē exposuit dicens. Nam si uniuoca sunt quorū nomen cōe/ & definitio cōmunis est, & ipsa equiuoca habent etiā cōmune nomē, cū æquoca appellentur, atq; definitionē equiuocū, quippe de unoquoq; equiuoco uerū sit dicere quod est solū nomen cōmune, ratio autem secundum nomen altera: igitur æquiuoca sunt uniuoca, sed sunt etiā uniuoca equiuoca, igitur omnia q̄ habēt idē nomen uniuoca sunt. Soluit etiā hanc dubitationē Porphyrius dicens quod nihil prohibet easdem res secundū diuersas appellationes equiuoca esse/ & uniuoca/ ceu Aiaces, qui quatenus homines sunt/ uniuoci sunt, quatenus uerō Aiaces equiuoci, sic ergo Aiaces æquoci, q̄tenus homines uniuoci sunt, quatenus uerō Aiaces æquoci. sed quispiā facillimē occurrat/ & dicet quatenus quidem equiuoca equiuoca nō erunt æquiuoca. sed uniuoca, & quatenus nō æquoca, sed Aiaces quo ad hoc sunt æquoca. Et forsitan nullū absurdū est, ut secundū eandē equiuoci naturā/ que cō-

munis est, ea que eadē natura participant, sint uniuoca, & ambo esse æquoca/ quatenus solo cōmuni nomine/ & non quatenus cōmuni natura participant, ceu Aiaces, quatenus participant cōmuni noīe Aiaces, æquoca sūt. ut igit̄ bisyllabū/ q̄tenus bisyllabū nō est bisyllabū, sed ut ita dixerim, q̄trisyllabū/ sed bisyllabū est, quatenus Bion/ uel Crates/ atq; alia q̄ sunt pp̄ bisyllabi naturā, & participant ea/ dē, quo ad hoc bisyllabū est bisyllabū, sic etiā nullū incōueniēs est, hoc mō æquoca se h̄re. Nā q̄tenus cōi natura equiuoca participant, non sunt æquiuoca, sed uniuoca, sed quatenus nō natura, sed solo nomine cōmuni participant/ secundū hoc equiuoca sunt. At si aliq; diceret/ quod natura equiuoci participare, nihil aliud est quā solo nomine cōmuni participare/ nam hæc est æquoci natura, si quidem hæc sit definitio eius, & sic rursus q̄tenus ipsum equiuocū est uniuocū esse demonstrabit. Ad hunc dicendū est quod nomina de rebus principaliter p̄dicantur/ siue sint propria/ siue cōia, sed uniuocē uel æquiuocē p̄dicari nō inest principaliter, sed propter talē uel talem nomen conuenientiam, quare quādo Aiaces nomine Aiaces participant, ut solū nomen cōmune inest/ his que participant, certè talis participatio est equiuoca, quando autē rursus equiuocatio ita participaretur, ut non solū nomē cōmune inest/ his que participant, quatenus æquiuoca appellantur, sed etiam participant eadem natura æquiuocationis, tunc species & modus participationis uniuocus est. Hæc igitur sunt dubitationes/ & solutiones ad dicta cōtra equiuoca. Postremo cōsueuerunt hic in terptēs iuniores/ modos æquocorū numerare/ & inquit duos eē supremos modos. Nam æquocorū alia sunt à fortuna, ut Alexāder qui alius est Parides/ alter uerō Macedo/ alia autem à sn̄ia cogitatione/ ceu quando aliquis excogitaret causas alicuius gratia/ ipsa nomina imponderet, sed ea q̄ sunt à fortuna cū sint, ut fors tulit, atq; indefinita, uel ut indiuisibilia manent. At ea que à sententiā uel cogitatione sunt/ quadrifariā diuidunt. Equidem diuiduntur in ea q̄ sunt equiuoca/ fm̄ similitudinē/ ceu Aristō. in exēplo equiuocorū utebatur/ dicēdo animal hō, & quod pingitur: q̄ hoc nomen cōmune habent, sed rationē alteram, qm̄ homo est animal/ quod est substantia animata sensitua, sed simul/ chrum hoīs/ uel statua/ sic animal est, ut habens similitudinē substantiæ animatæ. Secundus autē modus equiuocorū à sententiā/ uel cogitatione est/ fm̄ analogiā/ uel proportionem, ceu quādo principiū diceretur æquiuocē de unitate/ & puncto, quorū aliud est principiū numerorum/ aliud uerō lineę. Item fluuiorū fons, & animalū cor/ dicuntur principia. Nam ut se habet unitas ad numerum, ita & alia se habēt, quod quidē est proportionis propriū. Tertius autē modus æquiuocorū à cogitatione est, ceu quando fieret aliqua p̄dicatio cōmunis pluribus/ & differētibus rebus, ceu à medicatione liber medicinalis, qm̄ cōscriptus est de his medicinalibus/ que discenda sunt. Item medicinalis est scalpellus, quia instrumentū est eorū q̄ secant/ & incidunt fm̄ artem medicinalē. Item dicit̄ remedium medicinale, quoniam ad sanationē est utile, quare nomen cōmune est, & ratio uniuocuiusq; altera. Quartus autē modus est, quādo diuersa ad unum finē refererētur, & ab illo appellationē assecūtur, uelut cibus sanus/ & remediū sanum, atq; exercitiū, & cætera/ id genus: q̄cūq; à sanitate/ ceu à fine de nominatur. Verum hos duos modos quidā cōiungentes, uelut unū ab uno/ & ad unū. id est analogum numerarūt, quidā autē neq; in equiuocis ipsum posuerunt, neq; in uniuocis/ sed mediū inter utraq; quoniā aliqua ratione participat. Equidem à medicina medicinalia p̄ficuntur, & à sanitate sana. Nam non solū nomen cōmune est, & ob id simile est uniuocis, sed quatenus nō participant æqualiter ea q̄ participare debent, quippe non similiter medicinalis liber sit/ qui cōtinet scientiā de curanda egritudine/ & curata conseruāda, & scalpellū, nec simlr̄ sanum est remediū, & ipsa deambulatione, idcirco itaq; non sunt uniuoca. Quidam autē quorū unus est Atticus/ modū qui fit per metaphorā/ & translationē redigentes in eundē modū qui dicebatur esse fm̄ p̄portionem, aiunt utrūq; simul esse unum modū equiuocorum. Sed sermo dignus est cōsideratione. Nā dicit Porphyrius/ qd̄ quando res habuerit p̄priū nomen, & quispiam aliter de eodē abuteretur alio nomine/ trāsferendo illud, & eodem uteretur perinde/ atq; de eodem esset/ qd̄ hic non esset aliqua æquocatio. Nō enim ea que modaliter dicta sunt eis/ que p̄priē dicunt̄, essent æquoca, sed quādo nō h̄rent aliud nomē, tūc fieret æquocatio, ceu mōtiū pars infima appellat̄ pes mōtis/ atq; imum, ceu illud. Sed alii celeriter imę partis montis/ frequentis fontibus Idę Vbi poetę imas montis partes/ uocant pedes, sicut etiam in alio carmine patet. Nam cuncti quatiabantur pedes/ frequentis fontibus Idę Item appellantur pedes ea que læticam & mensam sustinent, atq; clauus nauigiū. Nā poeta inq̄t. Nam semper nauis pedem.

In his igitur inquit Porphy. pedē nauis/ & mōtis aliquis non diceret equiuocē dici, qm̄ habent propria nomina sub mōtanū/ & clauus. Verum in mensa/ & lætica non est trāslatio/ sed æquocatio,

quonia aliud nomē non habēt, sed appellant pedes/ iuxta similitudinē ad aīal: quare his solū est no-
men cōmune, rationes autē diuersae, sed in monte/ & naue alia nomina sunt, transfertur autē pedum
appellatio/ sicut metaphorā, si ergo non fuerit aliqua similitudo/ hac ratione in quā erunt æquiuoca.
Verū tamen Porphyrius in libris de responsione/ & interrogatione/ inquit etiam pedē nauis dici sicut
metaphoram, quē propriē appellari eius clauū dicit. Item in libro ad Gedaliū/ pedē montis tradit
secundū metaphorā dici, sed illū nauis æquiuocē. Nam inquit aliud nomen de hoc non dici, quāq̄
ibi dixerit clauū appellari. Et forsitan utraq; uerē dicebant. Equidem si ibi pes clauus dicebatur,
hic autem pars mali dicit, quē aliud nomen nō habet. Sed uidetur etiam hic clauum dicere. Nam
transpositum est sub hoc.

*Vniuoca dicuntur quorū nomen cōmune, et ratio substantiæ secundū nomē eadē est, ceu animal/
homo, et bos. Nam horū utrūq; cōmuni nomine aīal appellatur, et ratio substantiæ eadē. Si enim
assignauerit quispiā utriusq; rationē, quid est utrūq; ipsorum, aīal esse eandē rōnem assignabit.*

Cum dixerit prius de equiuocis, quonia ens equiuocē decem p̄dicamentis inesse uidetur, dein-
ceps infert sermonem de uniuocis. Nam opus est cognitione de uniuocis/ propter p̄dicacionē ge-
nerum/ quā p̄dicatur uniuocē de his quæ sub ipsis collocatur, atq; ea de causa, quia ea quæ sunt
mutuo/ & inter se uniuoca, sub uno rediguntur p̄dicamēto. uniuocū ergo cōuenit cū equiuoco, quā-
tenus in utroq; requiritur nomē cōe, & ita in uniuocis, quē admodū in equiuocis. Differt autē, quia
non solū nomen cōmune in uniuocis requirit, sed etiā ratio sicut nomē: id est definitio/ & descriptio/
cōmunis est uniuocis. Nam etsi hoc in loco non adicitur sicut nomen (nam Porphyrius in libro ad
Gedaliū sic scripsit.) Vniuoca dicitur, quorū nomē solū cōmune, & ratio eadē/ subaudiendū/ eius.
Nam oportet definitionem/ & descriptionē/ partem esse æqualem/ & congruam, nomini. Item in
uniuocis unū nomē/ unius rei est indicatiuum, sed in æquiuocis unū nomē plures res significat, &
alicubi unum nomē p̄dicatur, & alicubi plura. Item equuocum recipit cōtradictionem. Nā aīal p̄-
dicatum/ est animal, & nō animal; & coruus auis/ est corax/ & nō corax: quippe non sit instrumentum quōd
ianuæ apponit, uniuocū autē non suscipit cōtradictionē. Nam dici nō potest hominem esse aīal/ & nō
esse animal. Ceterū Porphyrius intelligēdam esse illam particulā, ratio substantiæ, in libro de interro-
gatione/ & responsione dicit. Nam ipsa est definitio, sed in libro ad Gedaliū nō amplius dicit intelli-
gēdam esse, illam. s. substantiæ, quonia non quatenus unūquodq; in uniuocis est, eorū est ratio ea-
dem, sed quatenus oīa quedam cōmuni participant. Et uidet nunc illa particula/ substantiæ/ nō cō-
petere/ nec copulanda eē huic/ ratio/ ut ratio substantiæ significet definitionē, sed hic intelligēda est
sicut formam/ & spēm, qua est unūquodq;. Nam homo/ & equus/ sunt uniuoca in animal: & rō eo-
rum eadem est sicut hoc/ nō tamen sicut illa/ quibus maximē hō est hæc peculiaris substantia, & equus
alia. Nam istiusmodi alia est utriusq; horū ratio. Et ipse Porphyrius ultro persequēs explanationē
inquit, & si aliquis subintelligeret illam particulā/ substantiæ/ sanē patet quod nos intelligemus uelut
substantiam, nō eam quæ propriē appellatur substantia, sed substantiam quæ significat uniuscuiusq; in-
existētiā/ quā magis cōmunem. Verū tamen scīdum est/ quōd in plerisq; exemplaribus/ sic scriptu-
ra fertur. Vniuoca autē dicitur, quorū nomē cōmune/ & ratio substantiæ sicut nomē est eadē. Et Por-
phyrius in libro de interrogatione/ & responsione/ sic scripsit. Iā blicus autē sine hac particula/ substanti-
æ/ sic scripsit. Vniuoca dicitur, quorū nomen cōmune, & rō sicut nomen est eadē. Verum annota-
uit/ quōd in quibusdam exemplaribus non fertur illa pars cōtextus, & ratio sicut nomen, & quōd quāuis nō
afferatur, tamē subintelligēda est, cuius scripturā/ & cōtextum secutus est etiā Syrianus. Sed Alexā-
der circa scripturā ab his dissentit/ cum sic scripserit. Vniuoca autē dicitur, quorum nomen cōe, &
ratio substantiæ eadem, sed subintelligēda esse etiā ipse inquit illā particulā, secundū nomē. Quo ue-
rō ad exemplum accepit idem aīalis nomē/ in uniuocis, quōd quōdam accepit etiam in equuocis, quāuis
aliud exemplū sibi non deesset, sed eodem demonstrasse uoluit/ quōd idem nomen aliarū rerū æquiuo-
cē est significatiuum, uelut aīal hoīs/ & statuæ, & aliarū uniuocē, ceu hominis & bouis. Nā uterq;
una & eadem rōne est animal: quippe uterq; sit substantia animata sensitiua, quōd quōdam mirū nō est, sed
hoc mirum magis esset, si idem & ad idem esset uniuocū/ & equiuocū. Nam scire dignū est, quōd
quadruplex equuocum/ & uniuocū dicit. Nam aliquādo una & eadem res secundum aliud & aliud
suis propriis nomē, & ad aliam/ atq; aliā rem equuocum est/ & uniuocū, ceu corax auis. i. coruus. Equidē
corax/ & coruus/ quatenus appellat ad instrumentū hosti/ ianuæq;, equiuocē dicit, quatenus autē
a uis est cum aliis auibus uniuocē dicit. Itē aliquādo eadē res ad eadem differentibus suis propriis nomē,
bus

bus equiuocum/ & uniuocum eē inuenit, ceu Socrates Philosophus/ est equiuocus ad Socratē Thæ-
reti ludii/ & disputationis loci, quatenus Socrates, sed quatenus homo/ est uniuocus. Cetera uerō
alia/ sunt illa/ quæ secundum unum idem nomen equiuoca/ & uniuoca sunt, ad aliam/ & aliā rē, tamē
comparata, ceu corax auis. i. coruus qui cū instrumento ianuæ/ equuocus est, sed cum aliis coruis est
uniuocus. Itē aliquādo eadem res est æquiuoca/ & uniuoca, ceu apud Homerum rusticus niger/ &
niger. Nā quatenus niger est/ proprium nomen equiuocū sanē erit/ cum ipso nigro colore, quā eodē
nomine significatur, quōd si forte fortuna quispiam appellauerit secundum ipsum colorem/ ipsum nigrū, cer-
tē is color/ cum similibus erit uniuocus. Eodē quoq; modo, rusticus/ syluestrisq;, idem nomē obti-
nens, si forte fortuna erit mos rusticus, erit p̄fecto ad rusticum morem equuocus, & uniuocus. Sūt
p̄terea alia huiusmodi nomina/ quæ à uirtutibus uelut propria dicuntur, ceu liberalis/ temperatus/
modestus/ & id genus, & à gētibus, ceu Italus/ Creticus/ Eleusinus/ & hmoi alia, quādo itaq; alius
habuerit proprium nomen, & alius gētile, si autē ambo etiā propria/ & eadem affectionem habuerint,
uel ambo nigri dicerentur proprio noīe, & nigri coloris essent, eodē hi secundum propria sunt æqui-
uoci: nam proprium indicaret qualitatem propriē/ eius quōd noīat/ r, sed secundum cōem nigri dispōnē/
affectionemq;, essent uniuoci. Nam eadē est utriusq; ratio/ secundum colorem, uel anime affectionem/
uel patriam dispōnem. Sed in talibus/ etiā quispiam ad seipm equiuocus erit. Nā si appellaret pro-
prio nomine niger, & esset etiā colore niger, sanē equiuocē inesset nigrum ei/ qui proprio noīe ap-
pellatur niger, & eidē qui est niger colore. Verum hoc exemplum traditum, ceu aīal, non sit assigna-
tum propter res uniuocas, sed propter nomen uniuoci. Nā homo inquit/ & bos/ cōmuni nomine animal
appellatur. Cōuenientius/ accōgruentius Arist. uocauit synonyma/ uniuocaq;, ea quæ cum noīe/
eandē etiam habent definitionem, quā fecerint Stoici/ qui talia appellauerunt habētia simul plura no-
mina, ceu Paris/ & Alexāder idem appellatur, quæ simplr multinomina/ uel cōnexum/ cū quo cō-
nectit certē significat, ceu simul unāq; deambulare, simulq;, expeditionem facere, exercitū ue duce-
re. Sed forsitan respexerunt ad id/ quo sunt eiusdem nomina. Nam & Arist. in libro de arte poeti-
ca/ dixit uniuoca esse, quorum sunt plura nomina, ratio autē eadem, qualia sunt multinomina/ uel
multiuocum, ceu tunica/ pallium/ & indumentum. Sed neq; absurdum est/ inquit Porphyrius/ cum
uis duplex sit. Arist. utroq; usum fuisse, quoniam & utrūq; habet quādam rationem. Etenim plu-
ra nomina ad unum relata/ ceu colona/ & stylus græc. i. colona cum eandem habeant rōnem, uni-
uoca appellarent. Et tamē ubi eadem esset ratio, & nomē unā simulq;, respōderet, adhuc magis pro-
priē & congruē synonyma/ uniuocaq; uocarentur, quare uniuocū/ aliud est cum plura noīa unam
aliquam rem simul nominat, aliud autem cum simul rōnem/ & nomē noīant: & ob id ubi de gene-
ribus/ siue de uocibus significatibus genera agitur/ opus est secūdo significato, propterea quod gene-
ra secundum hoc significatum uniuocē de sp̄ibus p̄dicatur, sed ubi circa simplices uoces, & mul-
tiformem uniuscuiusq; denotationem/ studio adhibito uersatur, quē admodum in libro artis me-
tricæ & poeticæ, atq; in tertio libro rhetorices, opus est altero significato uniuoci, quōd quōd Speusippus
multiuocum appellat. Vnde Boethius non rectē inquit Arist. p̄termisisse ea quæ à iunioribus
synonyma/ uniuocaq; appellantur, & ea huiusmodi multiuoca, quæ appellantur uniuoca & syno-
nyma, quæ quidem Speusippus multinomina/ multiuocaq; appellat. Nō enī p̄termisit, sed in aliis
tractationibus/ facultatibusq;, in quibus erat proprius sermo habendus/ ea cōplexus est.

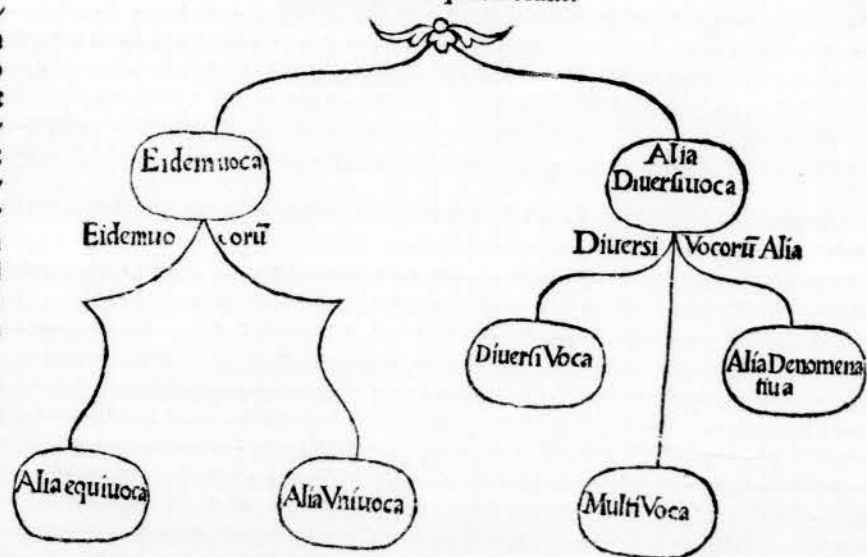
*Denominatiua dicuntur/ quacūq; cū ab alio differunt casu, habent appellationem se. undum no-
men, ut grammaticus a grammatica, et a uirilitate uiriliter.*

Denominatiua/ aliquo modo media sunt inter equiuoca/ & uniuoca, & utriusq; participant, & de-
ficiunt ab utriusq;. Nam grāmaticus/ & grāmatica habēt nomina/ & rōnem/ nec oīno eadem, nec oīno
diuersa. Etenim ratio grāmaticæ/ est sciētia scribendi/ & legendi. Sed aiunt interpretēs tribus opus eē,
ei quod ab aliquo denominat/ rē/ à qua denoiatur nomine/ & dissimilitudine terminationis/ & defi-
nitionis nominū, quā quidem Arist. casum uocat. Nam ueteres appellabant casus nominum, nō
solum hos quinque qui imp̄sentia dicuntur, sed etiā modos & inflexiones quæ addiiciunt, etiā si habeāt
qualescūq; formationes. Vnde etiā ea quæ nunc appellantur medietates/ casus appellabant, ceu casum
à uiriliter uiriliter, & ab honesto honestē, sic etiā apud eos erat quā masculinus casus à foeminino,
ut à grāmatica grāmaticus, & e contra, foemininus à masculino, ut ab Alexandro Alexātria. Verum
hos casus appellabāt, quia idem sicut transformationē terminationis/ cū propriē casibus patiebantur.
Sed ubi aliquod triū/ quæ paulo ante diximus, defecerit: nō sit denominatiua. Nam mulier musica
Prædi. Arist.

arte participas, & ars q̄ musica dicit̄, & si re/ & nomine participaret, quia tamē eandē terminationē habet, nō dicitur denominatiuū à musica, sed æquiuoca cū illa. Item si quis uirtute participans, ab eadem studiosus appellaret̄, re quidē participat, sed casu differt. Item cū nominis non sit particeps, non uocaretur denominatiuus à uirtute, sed neq; studiosus à studio denominabit̄. Nam studiosus est, qui habet uirtutē, sed circa aliqua etiā studiū adhibemus, in q̄bus fortuna incidimus. Verūtāmē Aristō. uidetur hęc duo sola assignasse denominatiuis. s. differentiā casus/ & appellationē secundū nomen, tamē ex ipsis exēplis participationē fm̄ rem in denominatiuis manifestā fecit. Nam grāmaticus/non solū nomine grāmatices participat, sed etiā possidet ipsam artē, s. etiam uirilis à uirtute. Cæterum opus est in denominatiuis quærere quid sit primū, & quid sit illud, quod ab illo est denominatū, ceu quod prius est Alexander/ & ab illo est Alexandria denominata, & ab ipsa Alexandria admodū conditor est prior ciuitate cōdita, & ciuitas est prior ciue. Porphyrius dicit, quod semper inter denominatiua collocabūtur patronomica, cōparatiua, superlatiua, & diminutiua. Sed nū illa uidelicet palude, exinde, & uirtuosum, quę quidē deriuatiua uocant, sint denominatiua? Equidem denominatiua sunt, qm̄ denominatiua oportet significare, non idē inuariabiliter, sed hęc nil quod euariatum sit à seipsis significant. uidelicet exinde nihil differens ab inde, nec uirtuosum à uirtute, nec palude à palo, igitur talia sunt denominatiua. Sed utilis est horū doctrina, ut cognoscamus q̄ denominatiua plerūq; cadunt sub eodē pdicamento/ cū suis antecedētibus, à q̄bus scilicet denominantur, ceu quale sub q̄litate, & stare/ & accūbere sub statione/ & accubitu, quę quidē sunt sub ipso pdicamento positionis. Cum dixisset igitur Aristō. de æquiuocis/ uniuocis/ & denominatiuis, omisit diuersiuoca/ & multiuoca; omisit in quā multiuoca/ quia ad res ipsas nihil cōferunt, sed solū dictiones multiplicat: s. s. obtinuit diuersiuoca/ propterea qd̄ impresentia ea nō diuidūtur: q̄ sunt numero infinita, sed dictiones quę secundū genus significant aliquid. Atqui ambo hęc etiā p̄termisit, qm̄ de his agere/ magis minus/ atq; diligētia/ est rethorices/ & poetices artis, sed nō naturalis orēplationis (ut diximus.) Nisi rectē se habeat/ ut illa etiā cum pdictis/ ac p̄ceptis/ sub una diuisione comprehendātur, porro Boethius narrat/ Speusippū eandē diuisionē comprehendere omnia nomina asseruisse. Nam inq̄, nominū alia quidē eiusdē noiā/ uel eidem uoca, alia diuersiuoca. Item eidē uocorum alia æquoca sunt, alia uniuoca. Rursus diuersiuocorū alia ppriē diuersiuoca, alia uerò multiuoca, alia denominatiua. Sed cū de aliis traditū/ disputatūq; sit, iure ergo multiuoca sunt plura, & differentiā nomina/ quę de una re dicuntur, p̄sertim quādo eorū fuerit una & eadē ratio, ceu ensi/ gladius/ cultellus/ spatha: diuersiuoca autē sunt/ quę nominibus/ rebus/ & rationibus sunt diuersa: ceu grāmatica/ homo, lignum: differunt igitur inter se.

Mul-
tiuoca q̄
dē (qua
multiuoca)
cōicāt
eadē uo-
ce/ & res
diuersi-
uoca ue-
rò scdm̄
ambo di-
stant, sed
ad priora
reuer-
mur/ ml-
tiuoca e
regione
cōtraria/
cū æquo-
cis uer-
tuntur,

Nominum alia quidem sunt.

quatenus in æquiuocis nomen cōmune erat, sed ratio propria unicuiq; in multiuocis autē contra, eadem res/ & diffinitio cōmunis/ sed nomina differentiā: similiter diuersiuoca/ opponūtur uniuocis. Nam uniuoca utroq; nomine. s. & ratione cōsentiunt, diuersiuoca autē nullo horū conueniunt. Verum oportet in multiuocis obseruare ne erremus aliquādo/ existimātes nō multiuoca esse multiuoca. Non enim si de uno plura noiā pdicātur, iam prorsus hęc sunt multiuoca, sed si dicuntur secundū unum & idē, uelut impartile/ & minimū/ duo nomina sunt, & de una re dicuntur, ceu elementum de a/ uel b/ literis, & cauū & gibbosum/ conuexuū de circulo, & tamen nō est multiuocū id de quo dicitur. Nam utrūq; nō inest eidem fm̄ idem. Nam alia est utriusq; definitio. Scire dignū est/ quod in multiuocis propriē/ ceu in homine/ quando ipse homo/ uir mortalisq; dicitur, unū/ quodq; nomē fm̄ aliam/ atq; aliam hominis naturā/ traditur. Aliud nāq; cōpetit ei fm̄ supramam eius ratiocinādī ptē, aliud uerò fm̄ diuersum modū loquēdi apud gentes, aliud deniq; q̄tenus suę substitutionis mortale est, quorū uniuscuiusq; alia rō est. Quid ergo nō sunt penitus multiuoca, uel illa sola multiuoca sunt, in q̄bus nō fm̄ differētes naturas diuersa noiā ponunt, sed alius fm̄ eandē alterius/ aliter fortē fortuna noiatus, uel fm̄ idē differētibus noibus traditis, nec ethymologicē/ sed iuxta licētia/ arbitriūq; qd̄ uis illius/ q̄ iponit noiā Huius rei quoq; iditio sūt ea q̄ aliis rebus iposita sunt, q̄ sepenumero in aliorū noiā trāsferunt, ceu hęc cōiunctio/ sed q̄ de familiari dī. Nam licet nobis quęcūq; uouerimus/ & qualiācūq; iponere nō sequentes ethymologiā. s. proprietatē uocabuli re/ spōdētē proprietati rei. Oportet autē/ & hoc multiuocis adesse, scilicet multipliciter nominari, apud eandem gētē, alioqui hoc, dies & dies/ multiuocū nominabitur. Et hoc pulchrē animaduertimus, quod in æquiuocis/ æquiuocatio & nomen æquiuocū eandē significant habitudinē, sed in multiuocis multiuocatio rem solum significat, & non nomen. Item æquiuocū ad aliud dicitur, iuxta illud Cunctōrū scēlicū o clare nominibus Dardanides, sed multiuocū non habet esse in aliq; habitudine. Quocirca Archita omisit eandē nominum doctrinā/ in sermone de uniuersalibus, quia Pithagorei nomina natura/ & non positione aiunt esse, & æquiuoca/ & multiuoca recusant, perinde ac unū nomen/ unā rem fm̄ naturam dicat. Sed eos discernere par erat/ quę essent æquoca/ quādā progenitorū relatione/ & habitudine: quę cognominatio spe bonorū/ ac rerum parentū sit, multiuoca autē accipiunt esse/ nō ea q̄ de uno dicūtur, sed q̄ traduntur fm̄ differentes ethymologias, qm̄ reuera noiā sint. Verum denominatiuorū formationē/ Pithagorei propriē cōiugationibus fm̄ res explicabunt.

Eorum que dicuntur/ alia quidem secundum complexionem dicuntur, alia uerò sine cōplexione. Que igitur dicuntur secundum complexionem/ ceu homo currit, homo vincit. Que autem sine complexionem/ uelut homo/ bos/ currit/ vincit.

Post doctrinā æquiuocorū/ uniuocorum/ & denominatiuorū/ accedit/ aggredditurq; pdicamenta per propriā huius tractationis diuisionē. Nam quū intentio esset de simplicibus dictionibus (quatenus significatiuę sunt) modo diuisionē facit/ eorū quę dicuntur in ea quę fm̄ cōplexionē dicunt, de quibus nunc dicere nō est propositū, sed in sermone de propositionibus, & in ea q̄ dicuntur sine complexionem, quę deinceps diuidit in prædicamenta. Et quod diuisio hanc intentionē habeat, ipse Aristō. paulopost operis processu indicauit, in quibus dicit eorū quę fm̄ nullā complexionē dicuntur/ unū quodq; uel substantiam significat/ uel quātum/ uel quale/ uel ad aliqd/ ubi hęc diuisio completa/ & manca nō est/ cum cōpletatur/ & assumat ea quę dicunt, & ea quę sunt. Quo uerò ad cōtextum/ prius noiāuit ea quę dicuntur secundum cōplexionem, qm̄ prius offendimus sensibilia, quę quidē sunt cōposita, posterius uerò principia horū inuenimus, quę sunt simpliciora, uel q̄a per negationem eorū quę dicuntur secundum cōplexionem, debuit simplicia significare: equidem rectē nō cognoscere/ negatio, nisi prius illud cognoscat, cuius qdem est negatio. Et istud est uerum dicere, quoniā quando diuidentes aliqd/ primā sectionis partem relinqm̄, & alterā ulterius diuidimus, & prius ordinamus id qd̄ seponimus, posterius uerò id qd̄ diuisum est, ne nobis opus sit eadē repetere, quę seposuimus, rursus hęc seposita prius, ut diuisio instar cathenę/ & rectē colligata pcedat, diuidimus. Itē cum etiam ueteres ea quę ppriē dicuntur, significata esse per orōnem dicebāt, abusu autem etiā ea quę per simplicem dictionē significant, & oratio cū secundum cōplexionē dictionum pferatur, meritō diuidēs ea quę dicunt, mentionem fecit prius de his/ quę ppriē dicuntur. Sciēdum est autem/ qd̄ ea quę dicuntur/ sunt res ipse de q̄bus est oratio, & conceptiones de ipsis rebus: ideo quādo putamus eū qui loq̄tur nihil intellexisse eorū quę p̄fert, dicimus nihil dicis, quāq; proferat aliquam orōnem/ uel dictionem: sed fm̄ tertium significatū etiam ipsa dictione significatiua,

Prædi. Aristō.

c ii

& oratio est de numero eorū quæ dicuntur. Nā aliquis dicit oronem & dictionem. Itē quarto signi-
ficato etiam dicitio nō significatiua, seu chimera. Egdem quatenus pferitur, est de numero eorum
quæ dicuntur. Verū enim uero/Boethus de incōplexis, putat hoc uocabulum/dici/quadrifariā intel-
ligi posse, sed in his quæ secundum cōplexionem dicuntur, solum triplī. Nam res cōplexæ nō pos-
sunt, uelut est hoc dictū (dies est) nō quia oratio nihil significet, sed quia nō est rei nomē, uelut est
illud nomen/dies/sed nō est reuera rei. Verum cū id quod dicit, & ipm dici, de re quadrifariam di-
cat, querere dignū est, quod sit illud significatorū/quod in diuisionem assumit. Nā Diuus lamblī-
cus/inqt Alexādrum ipsa quæ dicuntur/res significatas esse statuisse/quæ simplicissimæ & generalissī-
mæ sunt. Ego autē inuenio/Alexādrum ppriis uerbis dicere, qd imp̄sentia Aristō. uocat ea quæ di-
cuntur/non ipsa significata, sed ea quæ significāt, & proferuntur. Nam quō nunc dixit de rebus, quā-
do p̄cessū operis inquit: eorū quæ dicuntur secundum cōplexionem/unumquodq; uel substantiā signi-
ficat, uel quātum. Non enim res significāt substantiā/& quātum, sed sunt substantiā/& quātitas. Di-
ctiones autē sunt significatiuæ rerum. Porro Boethus ea quæ solum dicuntur/& significatur/conce-
ptiones esse inqt/apud ueteres. Nā nec uerū/nec falsum/cō pōt in rebus, sed in cōceptibus, & discer-
sibus intellectus; ceu et ipse Arist. in libro de aīa docet. Atq; et intellectus p̄ oronē significat. Conue-
nientius igitur est, ut per ea quæ dicuntur Aristō. dicat dictiones significatiuas/quatenus signifi-
catuæ sunt, quoniā p̄dicamenta/nec res sunt/nec conceptiones; ut demonstrauit, nec dictiones
simpliciter/quatenus uoces, sed sunt dictiones significatiuæ rerū/per medios cōceptus, quæ in unoquo-
que genere seminantur/p̄dicamenta nobis afferunt/atq; tradunt. Vnde nūc etiā per ea quæ dicuntur/di-
ctiones significatiuas intelligere debemus, quarū aliæ quidē scdm cōplexionē dicuntur, aliæ autem
sine cōplexione. Complexio igitur multiplī dicitur. Nam inqt coniungi/& cōplexa cō illa quæ uel
per continuatiuam cōiunctionem cōiunguntur, uel ea quæ per cognationem/& affinitatem rerū.
Et ea quæ per cōtinuatiuam cōiunctionem cōplexa fiunt, uel hoc fit simpliciter/quādo dicimus/si dies
est/lux est, uel per copuatiuam cōiunctionem, ceu quādo diceremus, & dies est, & lux est. Cōple-
xio autem fm cognationē fit, quādo accidentia de substantiis dicerentur, quoniā natura eorum est ut
insint, siue ut qualia acciderint, siue quoquo modo se habuerint, ceu dextrū/& indutū eē. Etenim
substantia est/quæ per se tota existit, accidens autem qd in alio est. igitur complexio accidētis ad sub-
stantiam/locum subiecti termini in p̄positione/definit, & significat quō accidens se habet ad ipsum
subiectum. Nam aliquādo est accipiendū accidens per se. s. solum, aliquando autem cōponendū est
etiam cū ipso subiecto: quo fit ut utroq; modo p̄dicationes fiant. Nā quando dixero album esse, p̄
se album cōplexor, quando autē dico hoc album est, nihil aliud dico, quā qd hoc habet albedinē,
igitur hæc uerba esse, & habere cōiunctionum uires/& potestatem cōiungēdi habent. Item quan-
do genera de subiectis p̄dicantur, tunc generibus utimur/uel at accidētibus, quare cōponentia per
hæc uerba esse, & habere tāquā per cōiunctiones horū complicatur/& coniunguntur. Tertia autem
cōplexio est cōmuniter omnis cōpositio elementorū/orationis qualiscūq; ipsa fuerit. etsi noīa dū-
taxat cōposuerimus, ceu animal rōnale mortale, uel uerba, ut ambulat, & disputat, uel etiā si defice-
ret/ac manca esset locutio, ceu Socrate p̄cedente/uel etiā si fuerit perfecta, ut quo utiq; & unde, uel
si primā, uerbi ad nomen cōiunctionem fecerimus, ut Socra. ambulat. Nā qd in generibus entis Pla-
to dixit/quod qdam uolunt inter se cōmunicare, qdam uerō nullo pacto cōmisceri, hoc etiam ue-
rum est dicere de partibus orōnis significantibus, quod. s. aliqua significatiua rerū simul coheren-
tium cōplicantur/& q; aliqua significatiua rerū separatarū/non cōplicantur. Cum ergo cōnuenien-
tiæ & cōmunionis rerū/alia sit cōnaturalis, alia uerō aduētitiā/etiam cōplexionis duæ erūt sup̄mæ
species, alia accidētium uel inexistētium, & uelut eorū quæ per cōiunctiones dicuntur, tāquam
ea quæ extrinsecus uniūtur. Illud ergo qd uelut accidens cōstruendum est/& cōiungendū, uel est
uerbū/ut currit/uel p̄dicatum cum uerbo/ut homo est. Etenim ipm currit/resoluit in currēs est.
Vbiq; igitur uerbo existēte/& tempus cōsignificatur, tamen nō significat q; ambo sint in uno tem-
pore, nec qd alterum sit prius, sed solam habitudinē accidentis ad subiectū/& tempus p̄bet: & hoc
euenit, qm accidentia propriē fm tempus adueniunt subiecto, & ab eodē deficiunt/remouenturq;
qd si essent inseparabilia/& perpetuō inexistētia substantiæ / tempus nō cōsignificaretur. Nam &
si dixerimus qd mens intelligit temporale, nos adiciamus. Cæterū aliqua secundum cōplexionem
dici, & aliqua sine cōplexione inueniuntur sequentes naturā rerum, & differentiā cōceptuū. Nā
quando una fuerit res/& conceptus unus/tunc id qd dicitur simplex/& sine cōplexione erit, & si
plures dictiones esse uideātur, ceu in hoc/Neapolis/uel agathodemon. s. bonus foelix. Nam unū si
significatum est, quādo autem plures res/& conceptus forent/ quāq; esset una dicitio, tunc certē dice-
mus

mus ipsa esse cum cōplexione, ceu uiuio. Nam subintelligitur ego, & pluit, qpp̄ significat q; Iup-
piter pluit. Verū tamen Archita initium libri p̄dicamentorum/siue uniuersalium sermonū faciens,
primō differit de oratione, & hanc in intellectu/& in uoce/locutione cōplexus est, & dixit eam quæ
est in uoce esse significantem, & eam quæ est in intellectum esse significatam. Item simplicia cōpo-
sita/perfecta/& manca/determinauit, atq; docuit, in quibus oportet comprobare ea quæ sunt secū-
dum cōplexionem/& sine cōplexione.

*Eorum quæ sunt/alia de subiecto quodā dicuntur, sed in subiecto nullo sunt: ut homo/ quide
subiecto quidem aliquo homine dicitur, sed in subiecto nullo est. alia uero in subiecto sunt/ sed de
subiecto nullo dicuntur.*

Quibusdam uidetur hic contextus nō sequi antedicta, idcirco uidetur etiā hunc contextū con-
scriptū fuisse, ut hæc dicta in nostrā memoriā reuocet. Sed nō ita se habet hoc, sed qm erat inten-
tio de simplicibus generibus/& dictionibus illis/p̄sertim/ quæ significant simplices, & generales res,
antequā diuisione ipsarū in plures. s. in decem faceret, quibus plures inueniri nō possunt, uoluit ac
statuit/prius accipere diuisionē earūdem dictionū in minimas, quibus inueniri minores/aut in pau-
ciores cōtrahi nequeunt. Etenim hoc sciendū erat. Equidē denarius numerus/in quaternario con-
tinetur, quippē nos unū/duo/tria/quatuor/cōponentes; denarium numerū faciamus. Rursus qua-
ternitatem in dualitate contraxit. Sunt hæc quatuor substantia/accidens/uniuersale/& particulare.
Nam cum entia dupliciter diuidantur/in ea uidelicet/quæ per se esse possunt, & nullo alio egent ad
subsistentiam, quæ etiā substantiæ appellantur, eō quod sufficientes sibiipsis sunt/ut sint, & in ea quæ
in aliis subsistunt/quæ etiā appellamus accidentia, quoniā aliis accidunt, habemus etiam diuisionē
p̄dicamentorum in duo. Nam nouē sub accidente colliguntur, & substantia prima aliorum nume-
ratur. Et horum utroq; uel in plura quæ sub ipso sunt, seipm imp̄tatur, uel in unum solum, & ob-
id alia oritur cōiugatio/& eadem est logica. s. uniuersalis/& particularis cōiugatio, quibus inter se cō-
plexis/& coniunctis, sex fiunt cunctæ cōplexiones coniugationes ue, duæ nāq; sunt quæ in seipsis
cōprehendunt ea quæ nō simul stant/& cōtradictoria colligunt. uidelicet illa coniugatio in subie-
cto, & non in subiecto, & illa de subiecto/& nō de subiecto, & reliquas quatuor Arist. exponit. Vel
enim uniuersalis substantia est/uel accidens particulare/uel uniuersale accidens/uel particularis sub-
stantia. Sed quoniam Aristō. per noīa magis inconsueta/significauit p̄dicta, oportet hæc trāsfer-
re ad ea quæ in usu Philosophi uenire solēt. accidēs igitur appellauit id quod est in subiecto, quia
non potest suo p̄ter imperio subsistere, sed alio eget/ut sit, substantiam autem secundum negationē ac-
cidentis. s. quod ipsa non sit in subiecto/dixit. Nam est uerum dicere, qd eorum quæ sunt/uel sua-
p̄te ui sunt, uel in aliis subiectis quæ suapta potestate subsistunt/habent esse, qd quidē dictū est, uel
substantia est, uel accidētia. Equidē quæcūq; non sunt accidentia/sunt substantiæ p̄orsus, & quæcūq;
sunt aliena ab his/quæ sunt in subiecto, ipsa p̄fectō in subiecto nō sunt. Rursus cū aliqua sint uni-
uersalia, qdam uerō particularia, etiam nihil eorū quæ sunt/diuisionem hāc fugit. Vniuersalia autē
sunt ea/quæ p̄dicantur de pluribus uniuocē, quæ qdem de subiecto appellat. Nam hoc modo/p̄re-
dicatum de subiecto substantialiter p̄dicatur. Particulare autem cum non sit tale/meritō illud in-
dicauit/explicauitq; per negationem illius/q; dicit esse in subiecto, quāq; in aliis, hoc. s. de subiecto
utatur/pro accidente. Sed qm diximus/cum quatuor sint complicationes/ cōplexionē/sex fieri,
cōmunis methodus afferenda est: qua possimus inuenire quibuscūq; terminis datis/quot fiant cō-
plexiones/cum eisdē duabus. Vnde oportet per numerum terminorū quos exposuimus/per unita-
tes numerando/per pauciora multiplicare:& cum dimidiū eius quod dicimus cōprehenderimus/
tot esse cōplexiones/& coniugationes dicemus. Et causa huius regulæ/& methodi manifesta est.
Nam quū unūquodq; ad omnia reliqua habeat habitudinem, & sunt habitudines numerādo per
unitates pauciores terminis/quæ sunt inter terminos, propter hoc terminorū numero/quos expo-
suimus numerādo/per unitates pauciores multiplicamus. Ut uerō non bis accipiamus eisdē habi-
tudines, eam fortē fortuna quæ est substantiæ ad accidēs, & accidentis ad substantiam / quæ dimidiū
est earum quæ sūt, accipimus. Sed cur nō usus est secundum consuetudinē significatis, cū dicat uni-
uersalem substantiam, & particulare accidens/& reliqua? Nisi q; uniuersalium descriptionē per noīa
magis indicatiua, tradidit. Nam in subiecto esse p̄stat/& affert nobis essentiam accidentis, ceu illa
particula de subiecto uniuersalis indicat naturam. Et meritō ipsa per descriptionem indicauit. Nā
genera generalissimorum/afferre nō possumus, quare nec definitiones. Vnde ppriē accidenti tri-
buit/assignauitq; in subiecto esse, & substantiæ in subiecto non esse. Vniuersali autē subiecto nō am-
Prædi. Arist. c iii

plius esse in subiecto, sed dici de subiecto ascripsit. Nam uniuersalis substantia dicitur de subiecto, siue subsistat, siue non. Et quauis aliis differuerit de uniuersalibus, perinde ac non essent, tamen hoc in loco, uelut entia diuidit: nam inquit, eorum que sunt. Postremo non est proprie diuisio in quatuor, sed numeratio magis, ut si quis demonstrans plures homines, dixerit hominum, alii sunt Lacæde, monii, alii autem Argii.

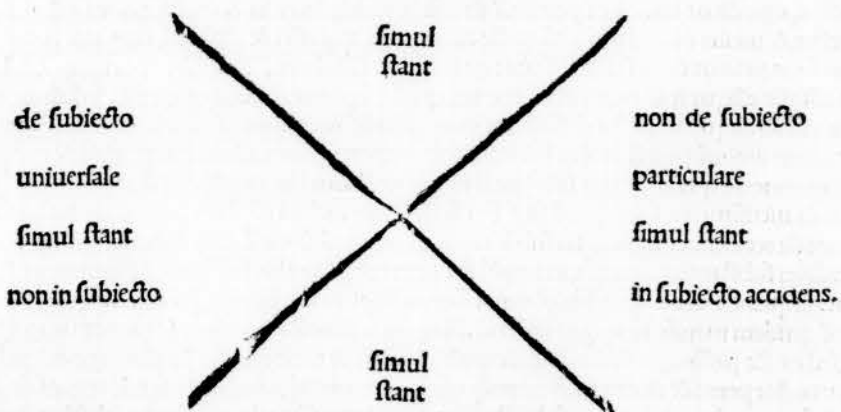
In subiecto autem dico, quod in aliquo est, non uelut pars, existens: et impossibile est seorsum esse ab eo in quo est: uelut grammatica in subiecto quidem in anima est, sed de subiecto nullo dicitur. Et quoddam album in subiecto quidem est in corpore: (nam omnis color in corpore est) sed de subiecto nullo dicitur. Quædam uero de subiecto dicuntur, et in subiecto sunt, ceu scientia in subiecto quidem in anima est, et de subiecto quidem dicitur de grammatica. Quædam uero neque in subiecto sunt, neque de subiecto aliquo dicuntur, ceu aliquis homo, aut aliquis equus. Nam talium nihil est in subiecto, neque de aliquo subiecto dicitur.

Cum ipse posuerit nomen hoc in subiecto, merito adiecit, dico, & genus hoc, quod in aliquo, complexus est, cum hoc esse in subiecto. Et deinceps reliquas differentias eius, quod est in aliquo, secernit. Nam multipliciter dicitur id quod est in aliquo, & minima summa, undecim complectuntur modi. Nam aliquid est in aliquo ueluti in loco, ut in ligno: uel ut in dolio, uaseque, ceu uinum in amphora: uel ut in tempore, ceu res, ac expeditiones que in Peloponeso per grecos, & hostes gerebatur, in hac olim præfate: uel ut pars in toto, ceu manus in toto corpore: uel ut totum in partibus: uel ut in genere species, ceu in animali homo, nam homo continetur in ipso: uel ut in specie genus, nam species participat genere, ceu homo animalis est particeps: uel ut in fine, ceu in domo omnia in bono consistunt: uel ut in materia forma, ut in grege forma statu: uel ut in mouente, uel ut in principe ea que ad principatum attinent: quale igitur significatum huius que est in aliquo, competit subiecto. Ut igitur Diuus Iamblicus uidetur dicere, illud est proprium huic, esse in subiecto: quod est uelut in materia, dicit autem hoc, quum sibi uideat Arist. sequi. Nam ipse in quarto libro de generali auscultatione, indicans significata eius, quod est in aliquo, illud quod est uelut in materia una, simulque cum illo quod est in subiecto, coniunxit, dicens. Item uelut fanitas in calidis, & frigidis, & prorsus uelut forma in materia, & unam communem (ut uidetur) uim informandi id quod subiicitur, qui Iamblicus accipit eadem uelut unum. ¶ Sed est undecimum significatum eius, quod est in aliquo. Nam ingens discrimen est inter id quod est in subiecto, & id quod uelut in materia est. Nam quod est in subiecto, in substantia est, & uelut in substantia: quæ quidem composita est ex materia, & forma, & naturali substantia. At forma in materia est, uelut in ipsa informi, & parte substantiæ. Item illud quod est in subiecto, accipit essentiam, existentiamque a subiecto, forma autem dat materiam esse, siue essentiam. Item id quod est in subiecto, non complet substantiam compositam, ceu significat definitio eius, sed illud quod est in materia, complet. Item dico quod illud quod est in subiecto, est accidens, & sub uno quodam nouem predicamentorum est. At formam speciemque, intelligemus esse compositum, & subiectum. Item cum Arist. hic accipiat illud esse in subiecto, quod est sensibile, & hoc aliquid, certe non diceret illud quod est in subiecto, esse id quod est in materia. Nam hoc aliquid, & hoc, nec prorsus materie conuenire putat. Nam etsi dixerit in libro naturalis auscultationis, materiam esse substantiam, tamen illam non dicit esse propriam substantiam. At in hoc libro, uocat primam substantiam compositum, & subiectum. Sed quod multis moror, ipse etiam Iamblicus, processu operis, annotauit aliud esse significatum illius, que est uelut in materia, & aliud illius, quod est, ut in subiecto. Sciendum autem est, quod in quarto naturalis auditus, hoc quod est in aliquo, in octo modos Arist. diuisit, & de illo quod est uelut in tempore, nec prorsus mentionem fecit, quod forsitan fecit, quia non dum aliquid de tempore dixit. Item copulans id quod est in subiecto, cum eod quod est in materia, etiam id quod est in uase, & id quod est in loco coniunxit, quia non dum differentiam dixit. Cum ergo illius quod est in aliquo, alia sint, quæ uelut partes illius sunt in quo sunt, ut proprie pars totius, & spes generis. Nam genus, uel est pars, uel ut pars, seiunxit Arist. id quod est uelut pars in toto, ab eo quod est in subiecto, sed neque solum partem, sed etiam genus constructiuum speciei. Nam genus completeret illius substantiam, sed non alicuius compositi, ceu forma cum materia fit pars compositi, sed non ulla quæ sunt in aliquo (cum non sint partes) separatur ab his in quibus sunt, ceu ea quæ sunt in loco, & in uase, & in tempore, licet ea quæ sunt in fine, aliter se habeant. Nam cum ab eo bono in quo sunt, exciderent, certe non habent in quo subsisterent. Sunt tamen quædam uelut mouens, & motum. Etenim subsisterent ea que ad principatum attinent, sine principe. Et ob id separauit id quod est in subiecto, ab iis prioribus modis, qui

bus sunt in aliquo per hæc, non uelut pars existens, & a posterioribus, per hoc impossibile est esse sine eo in quo sunt. ¶ Sed aliquis forsitan diceret, quod totum in partibus existens, non est uelut pars in toto, neque separatur a partibus suis, & ita erit ut in subiecto. ¶ Sed soluitur, quia cum dicit in subiecto, in aliquo dicitur, & non in aliquibus, quo ad hoc separauit, hoc, esse in subiecto, a toto. Nam totum est in partibus, & non in aliquo, sed in aliquibus. Dubitat autem Lucii sectatores, contra ea ubi dicitur, quod in subiecto dicitur, non uelut pars est. Nam si ea que complent substantiam, inquit, substantiæ partes esse dicimus, & complent simpliciter corpus sensibile, color, figura, magnitudo, & simpliciter, qualitas, & quantitas. Nam coloris, & figuræ expers corpus non erit. Equidem huius corporis, ceu niuis, albedo, & frigiditas, sunt. Nam necesse est de duobus alterum, uel dicere hæc non esse in subiecto, uel non recte negari ea que sunt in subiecto non esse, uelut partes. Equidem ea que sunt in aliquo modo in subiecto, possunt dici, prorsus completiua. Non enim Socratis forma in subiecto est Socrate, sed si quædam aliquid sunt in subiectis ipsis: ea perfectio sunt, que iam perfectis substantiis extrinsecus adueniunt. Sed hæc dubitatione Porphyrius soluens, inquit, duplex est subiectum, non solum apud Stoicorum sectatores, sed apud et seniores. Nam ipsa materia qualitatis expers, quæ potentia ens Arist. uocat, est primum significatum subiecti, & secundum est id quod cõter est quæle, uel quod proprie subsistat. Nam Socrates sunt subiecti, tamen que adueniunt eis, & predicantur de ipsis. Plura igitur, inquit, eorum que adueniunt, quo ad primum subiectum sunt in subiecto, uelut omnis color, omnis figura, & omnis qualitas, sunt in subiecto, in ipsa materia prima, sed non ut partes eiusdem, & ea que nequeunt sine ipsa esse. In secundo autem subiecto, non omnis color, neque omnis qualitas est in subiecto, sed quando non complent substantiam. Porro album in lana est, ueluti in subiecto, sed in niue non, uelut in subiecto, sed uelut id quod complet substantiam, ut pars, & subiectum magis est, cum substantia. Similiter & ipsa caliditas que ignis pars est, sed in subiecto est in ipso ferro, quia aduenit, & recedit a ferro, sine ferri interitu. Aristotele, igitur hoc in loco, accipiens subiectum secundo modo dictum, scilicet ut est compositum, & indiuidua substantia, quod neque in subiecto esse inquit, neque de subiecto aliquo dici, merito ostendit id quod non dicitur de ipso substantialiter, sed more accidentis in subiecto esse asseruit, ceu caliditate in ferro, quod si ea quæ complent substantiam alicuius, ueluti ignis caliditate ignis partem esse diceret, tamen hæc sunt quoque in subiecto, quod est expers qualitatis, & materia prima est. Sed ipse puto contra hanc solutionem consentaneum esse dicere, quod si in subiecto id solum est, que aduenit, & recedit a subiecto, itaque in his duobus modis non est complexus omnia predicamenta. Nam si non esse in subiecto substantiam significat, & in subiecto non omne qualitatem, sed solum illam quæ extrinsecus uenit, igitur non omnia genera erunt comprehensa. ¶ Vel oportet dicere, quod non ipse qualitates quæ extrinsecus adueniunt, sed illæ quæ cum sint partes substantiæ, sunt substantiæ, & sub substantia comprehenduntur. Nam secundum Arist. partes substantiæ, sunt substantiæ, & forsitan ob id substantiam non dixit esse subiectum, sed non in subiecto, ut etiam tales qualitates comprehendere. ¶ Sed quidam dubitat etiam de bono odore pomi, atque de thure, & his que cum cremantur, exhalant, atque odorem emittunt. Nam suauis, bonusque, odor, uel fit accidens, egreditur tamen ex pomo, & thure, cæterisque, incensis, & emittentibus odorem in aere, & in uestes, & mellis dulcedo in totum melle comixtum, atque allei, & raphani, cum iam hæc in uentre alterata sunt, prauus odor fetorue fit, his qui colloquium habent. ¶ Sed scire oportet, quod Arist. non dixit impossibile esse, ut ipse odor, uel fetor non possit separari ab eo in quo erat, sed ab eo in quo est. Nam etsi ab aliquo subiecto deflesteret, cum uniuersum ipsum sit continuum, uel secundum tactum, uel secundum unionem, potest in aliis subiectis sese recipere: cum nullum interstitium, id est uacuum adsit. ¶ Et quomodo qualitas extra substantiam migrabit? Nam hoc modo erit separabilis natura, & emigrans in uicissitudine subiectorum fit. ¶ Forsitan igitur melius est dicere, quod omnis bonus odor, & omne tale accidens, cum propria substantia est, & nunquam ab eadem distrahitur, & seiungitur, & quod interdum substantia cum rara fit, in amplum sese porrigit, & in aliis substantiis disseminatur, & interspargitur: aliquando autem ea quæ sibi continua sunt, in seipsam transmutat, præsertim ea quæ apta sunt pati, quod quidem manifeste in igne uidetur. Non enim scintilla ex principio omnem materiam absorbet, sed ex illa passim paulatimque, ignis multiplicatur, ac maior fit. Ex predictis ergo nunquam patet, quod bonus odor pomi, & thuris incensorumque, corporum, emittentium suauem odorem, cum sit id quod complet speciem, non diceretur esse in subiecto: quod completur. Quod uero aliqua substantia simul cum talibus odoribus bonis defera, inditio sunt pomum, cum redigitur in marcedinæ, & rugositatem, & in tenia corpora, quæ cum emittunt odorem absumuntur. ¶ Sed quomodo inquit, non etiam indiuidua substantiæ, ceu Socrates Plato, non subibunt ratione eorum que sunt in subiecto, & erunt accidentia? siquidem Socr. in aliquo sit, nam in loco, & non ut pars, & impossibile est ut sit sine loco, & tempore. Nam etsi locum mutaret, prorsus in alio erit, ceu de bono odore dicebatur. ¶ Sed hæc dubi-

rationem de loco Boethus soluere uidebat / dicens ea quæ mouent / non esse prorsus in loco, ea uel
delicet / quæ quatenus mouentur / fiunt in indiuiduis suis: quod uerò nō fit / nō est in loco, ceu neq;
uniuersum / est contentū / in ipso uniuerso continēte, siquidē secūm partes in loco particulari sit;
nam extra uniuersum / nihil est. Nam hoc demonstratū est / in libris de motu. Simili atq; eadē ratio
ne non erit quippiā in tēpore particulari. Nam cum cōtinuo tempus fluat, semper aliud / atq; aliud
est: quare si quippiā in tēpore est, profectō in tempore uniuersali est. Sed hoc etiā Boethus soluē
inquit, primo quod apud Aristo. tēpus uniuersale non est, quod si esset, certē nihil erit. At Aristo.
id quod est in aliquo / asseruit esse, quare id quod est in aliquo / non potest esse in aliquo uniuersale,
¶ Sed facillimē tales dubitationes soluerentur, si huic p̄positioni / in / coniuerimus in existens. Nam
accidens inheret inestq; subiecto, sed quæ sunt in loco / uel in tēpore / nō dicerentur inesse.

Si autē aliquis sub
id quod est in aliquo /
per eandē rationē exi
stimaret cōprehenden
dum esse / etiā id q̄ est
uel ut forma i materia,
quia illud quod est in
materia, nō est ut pars
eius, & est inseparabilis
ab ipsa. Sed dictum est
prius / quod impræsen
tia Aristo. accipit illud
quod est in aliquo / ue
lut in cōposita substā
tia, de qua uerū est dicere substantia / & hoc aliquid. ¶ Sed inquisitione dignū est / cur post uniuersa
lem substantiā / ordinauit particulare accidens, & nō aliquod uniuersale / neq; substantiā. Nam si de
scripseris i quadrāgula figura, certē uniuersalia supra ordinabis / & particularia deorsum. unde nec
in longitudine, nec in latitudine, inuenies ipsa coordinata eē, sed angularia e regione esse. Huius ue
rō causa est, q̄a omnis diuisio si debet habere cōtradictionē, cuius partes simul accipi nequeāt, fieri
debet secūm cōtradictionem. Hic autem est conuenientior acceptio, quoniam si affirmatiuum
opponitur negatiuo, scilicet de subiecto / ei q̄ non est de subiecto, & negatiuum affirmatiuo / oppo
situm facies, scilicet non de subiecto / ei quod est in subiecto.

Quod uerò illud de subiecto dicitur, & in subiecto est, sic accidēs uniuersale nominet, ex dictis
constat. Postremò sciendum est / quod in his omnibus posuit Aristo. uniuersalia / perinde atq; substā
sterent, ut uniuersalem scientiam, quam cōstat esse uniuersaliter in anima. Et paulo ante diuisit ea
quæ sunt in uniuersalia / & particularia. Et forsitan Pythagoreos secutus est, à quibus doctrinam
decem quæstionum accepit.

Simpliciter

Simpliciter autē indiuidua, q̄ vnū numero: de nullo quidē subiecto dicunt, sed quædā in subiecto
esse nihil phibet. Nam aliqua grāmatica / est eorū quæ in subiecto sunt / sed de subiecto nullo dicit.

Cum ipse prius nominasset in subiecto / & de subiecto, opus fuit explicare quid sibi nomina ue
lunt, & quum prius indicasset quid est in subiecto, nunc qd significet de subiecto affert. Sed potius
quid non significat prius tradidit, deinde sic quā uim habeat. Dicit igitur / qd indiuidua: quæ diffe
rentiis nō diuiduntur, & ob id nō sunt unum genere: neq; specie, sed dūtaxat unum numero, per
inde ac unum habeāt esse cum numerātur, de nullo subiecto dicit: q̄p̄ quæ nō habeant aliqd ip̄sis
met magis particulare, de quo prædicentur / tāquā de suo subiecto. Quod si nomē Socratis de ip̄o
Socrate prædicatur / tāquā de suo subiecto, tamē nunc de tali p̄dicatione sermo nō est, sed de illa in
qua alterum de altero uniuocē prædicatur, qd quidem indiuiduis non inest. Cæterum / cū dicat qd
dam cōmune omni indiuiduo. f. non dicit de subiecto, etiam discrimen addit. Nam etsi nō de subie
cto aliquo dicitur indiuidua, tamē queunt in subiecto esse. i. possunt esse accidēs. Egdem hoc non
esse in subiecto cōstat, qd qdem est substantia. Forsitā quia ipse primus hæc nomina posuit, ne quis
cum audierit non de subiecto, illico esse idip̄m in subiecto suspicetur / existimās idē subiectum in
utroq; intelligendū esse, ob id inquit / quod non est de subiecto / nihil phibet in subiecto esse. Nam
aliud atq; aliud subiectū est / in utroq; dicendi mō. Quod si nihil phibet in subiecto esse, patet etiā
quod nihil phibet in subiecto non esse. Nam particulare nihil phibet, ut sit accidēs / & substātia.

Quando alterum de altero prædicatur, ut de subiecto: quæcūq; de prædicato dicitur, hæc omnia
etiam de subiecto dicitur, ut homo de aliquo homine prædicatur / q̄ animal de homine, igitur animal
etiam prædicabitur de aliquo homine. Nam aliquis homo / q̄ homo est, q̄ animal.

Cum dixerit / quid non est de subiecto, nunc quid sit de subiecto inq̄, q̄a uniuocē / & in eo quod
quid est prædicari. est de subiecto dicit, quod quidē sit, quādo rationem diffinitiuā subiecti assignātes /
per prædicatū assignamus. Nam si quis traderet qd est homo, dicit animal esse, quādo igitur uelut
de subiecto prædicaretur, ceu homo, de Socrate. & de prædicato aliquid aliud prædicatur, & hoc ip̄
sum nō temerē / & fortuito, sed uelut de subiecto / & uniuocē: ceu si animal de homine, & animal de
Socrate prædicabitur. Nam hoc quod nunc dicit Aristo. erit primus modus primæ figuræ, ubi mediū
cum sit in maiori extremitate / uelut in toto, dicit de omni minori extremitate. ¶ Quidā ambigunt
quo nam pacto quū animal dicatur de subiecto / quod est homo, & genus de animali, genus nō am
plius prædicatur de homine. ¶ Sed solutio in prōptu est, quia & si genus prædicatur de animali, tamē
de eo non prædicatur uelut de subiecto, alioquin de omni animali prædicaret. Atqui nunc Socrates
quidem animal est, sed nō genus. Nam genus non prædicatur in eo quod quid de animali. Porro in
terrogati quid est animal, respondemus nō genus / sed substātiā aiātam esse. Non enim quocūq;
& quodlibet prædicatum / uelut de subiecto prædicatur. Porro in hac p̄positione / Socrates ambulat, p̄
dicatur qdem ambulat / sed non de subiecto. Ostēdit igitur / qd quidem dicebā, per id qd imp̄sentia
dicit, quid sit de subiecto dicit, quoniā est prædicari uniuocē, etiam illud maxime docet, qd de quo
cūq; subiecto aliqd dicitur, & prædicamentum in quod reducitur, prædicatū de eodē dicit. Nā si ani
mal de homine qui est substātia dicit, & animal reducitur ad substātiā, etiā hō ad substātiā reduce
t. Et per hoc theorema / singularia / & quæ intellectu & ratione cōphendi nequeunt / per sua supio
ra in decem prædicamenta colliguntur, & rediguntur. Nam q̄ Socrates sit substātia / nō possumus
planē perspicere / nisi procedamus per multa / quæ semper uniuocē prædicantur de his / quæ sunt
sub ip̄is. i. per ea quæ de subiecto dicitur. Nam si Socrates est homo, & prædicatum de hoie uniuo
cē / dicitur, quare & animal / & aiālis prædicatum / uniuocē de Socra. dicitur, quare etiam aiātam / &
substātia. ¶ Sed si de subiecto dicit / idē est cum eò quod est prædicari uniuocē, queniā & definitio præ
dicatur de principali. (nam homo est animal rōnale mortale) p̄fectō etiam definitio hominis de ip̄o
homine subiecto dicit, qd si hoc admittit / uniuersale non amplius significabit / ab hoc / de subiecto
dicit. Vel ob id Aristo. non simplr dixit, quādo aliquid prædicatur ut de subiecto, sed dixit quādo al
terum de altero prædicaretur / ut de subiecto. At ea quæ significantur à diffinitione / nō sunt altera à
definito. Verū aliqui idip̄sum dānant. f. dicit alterum prædicatum / q̄ prædicatur de subiecto, Nam aiālis p̄
dicatur de homine / tāquā de animali, & color de albo / tāq; de colore. Et inquit Porphyrius / q̄ du
plex est hominis cōsideratio / atq; notio, alia qdem ordinati / & definiti, alia uerò inordinati / indeter
minati: q̄ prædicatur igit in determinatum de definito / & determinato, & hac ratione alterum est.
Verūtamen lābicus inquit / q̄ genera non prædicatur de subiectis, sed altera per hæc. Nam quādo dī
Prædi. Arist. d

dicimus Socratem hominem esse non dicimus ipsum generalem hominem esse, sed participare generali: ceu dicendo uitem albam idem est: ac si diceremus, racemos albos: cum ipsa sic uocetur per relationem ad fructum. Sed de his Aristoteles diligenter in metaphysicis determinauit, nunc autem communius utitur significationibus, ceu etiam nos facimus: quando dicimus definitiones consistere genere & differentiis, hoc in loco genus non proprie accipientes, sed pro eo casu cuius explicatiuum est illud. scilicet participare generali. Sed quod uelit uniuersale esse id quod de subiecto indicauit dicens, indiuidua non dici de subiecto. Quod uero oporteat ipsum uniuocem predicari, significauit indicauitque per hoc: & de eo quod est sub ipsis predicari. Nam hoc in se predicatis atque conuenit, quae in quid est predicantur. Illud autem quod est in subiecto: certe in subiecto est, non tamen predicatur de subiecto uniuocem, quippe non dicatur anima est scientia: quando igitur idem in subiecto fuerit & de subiecto dicitur. id est quando fuerit uniuersale accidens, duo sane subiecta spectanda sunt, alterum in quo est, alterum de quo dicitur, illi uero accidenti in subiecto tribuitur: & assignatur hoc. scilicet est, illi autem de subiecto assignatur illud scilicet dicitur, siue enim sint uniuersalia, siue in solo uersentur intellectu, alterius erit tractationis & facultatis indagare. Quod tamen dicatur de subiecto constat, nunc autem uelut existentibus Aristoteles usus est. Item perspicuum est: quo differat ea quae sunt in subiecto ab his quae de subiecto dicuntur, sed repetat et nunc, quonia aliquid est uniuersale, & aliquid quod est in altero. Eadem eorum quae de subiecto dicuntur, nomen & ratio predicatur de subiecto, sed illius quod est in subiecto non nunquam predicatur, nomen uero saepe predicatur, quaeque utrumque ipsorum interdum cum altero copuletur & interdum non. Nam de subiecto aliquando est in subiecto aliquando autem minime: & in subiecto aliquando est de subiecto, & aliquando non est. Uniuersalia autem & genera & species, siue fuerint in substantiis siue in accidentibus proprie de subiecto dicuntur, hoc autem indicauit etiam ipse dicendo quod indiuidua & unum numero non sunt de subiecto. Sciendum autem quod Andronicus & quidam alii non solum predicata in quid inquit de subiecto predicari, sed etiam alia, ceu musicus de Aristoxeno predicatur, & Atheniensis de Socrate, & forte illa quae cum aiunt esse predicata de aliquo illud ipsum dicimus, quod predicamus. Nam dicentes Socrate ambulare, non dicimus Socrate ambulante esse, sed Atheniensem & Philosophum esse dicimus, & quae cumque de his predicantur dicentibus nobis haec esse illa, & de subiecto dicuntur. Nam si Socrate Philosophus est, & Philosophus est sciens, erit etiam Socrate sciens. Item inquit si corpus album & album color, erit etiam corpus color. Vel album duo significat, qualitatem scilicet & coloratum, quod quidem de corpore predicatur. Nam corpus non est albedo, sed de qualitate coloratum non predicatur, sed albedo: quare color non predicabitur de corpore, sed coloratum.

Diuerforum generum, quorum unum sub alio non ordinatur, differentiae sunt speciei diuersae, ceu animalis & scientiae. Equidem animalis differentiae scilicet caepestre, bipes, uolabile, aquatile. Scientiae autem nulla harum, quippe non differat scientia a scientia, eo quod bipes sit. Eorum uero generum quorum unum sub alio ponitur, nil prohibet easdem esse differentias. Nam superiora de inferioribus praedicantur. Quare quot sunt differentiae quae praedicantur, totidem etiam erunt, quae subiiciuntur.

In his dicendum est quid genus, quid species, quid differentia, & qua habitudine habeant inter se, quo ad diuersitatem & conuenientiam. Genus igitur dicitur multipliciter, ceu Porphyrius indicauit & docuit in suis introductionibus. Impraesentia autem omittatur. Genus est quod praedicatur de pluribus differentibus specie in quid. Species autem est id quod praedicatur de pluribus differentibus numero in quid. Differentia autem est id quod praedicatur de pluribus differentibus specie in quale, sed ea specie differunt, quorum unum ab altero mutuo ratione substantiae separantur. Numero autem distat quaeque cursu accidentium, proprietate proprie subsistentiae determinantur & distinguuntur. Item in quid est praedicantur, quaeque in ratione quae explicat essentiam & quid rei continentur, indicantia substantiale & commune rei, quod diffinitur. Item in quale quid ea sunt, quaeque substantiale cum qualitate comprehendunt. Nam rationale non simpliciter qualitas est, sed qualitas quae ad animal spectat. Unde oportet differentiam separare substantialiter & secundum esse, & non per accidens. Nam & si hominis sit nauigabile, tamen hoc non est eius differentia substantialis. oportet autem differentiam esse partem substantiae. Nam proprietate determinat circa substantiam separabilem. Species autem & differentia inter se differant, ut totum & pars, quippe differentia constitutiuam continetur a tota specie, ut ab homine rationale: interdum quoque pro tota specie differentia dicitur, ceu immortale & mortale pro diis & hominibus. Sed differentiarum aliae sunt generum, aliae uero specierum, sunt ergo generis constitutiuae, quaeque de omni dicuntur, diuisivae autem quaeque diuisim de eodem non dicuntur, sed simul omnes. Speciei uero differentiae

differentiae sunt specificae & solae, quarum unaquaeque separat & distinguit species, contra unum quodque quod contra diuiditur, sed non simul omnes. Ut ergo species plures se habent ad unum genus, ita & plures differentiae ad unam speciem conueniunt. Herminius autem putat differentias completas non esse appellandas differentias, sed solas diuisivas: sed quomodo differentiam dicimus predicari de pluribus differentibus specie, & specie de pluribus differentibus numero? Nam ecce quaedam differentiae de una specie dicuntur, ceu leue de igne. Etenim alia leuia sunt leuia propter ignem, & graue quicquid est, ob ipsam terram graue est, & uniuersaliter extremae ultimaeque differentiae secundum unam quaeque speciem, ceu in homine mentis & scientiae capax de sua specie dicuntur. Item quaedam conuertuntur cum diffinito. Item quaedam species sunt, quarum unum est indiuiduum, & illud est species: & quaedam sunt in sensibilibus, quae sunt omnes sempiternae, ut sol & luna, & aliorum unum quodque: quaedam in generabilibus (ut narrat) phoenix auis, quomodo igitur species de pluribus differentibus numero praedicatur? Nisi hoc & si non simul de indiuiduis existentibus praedicetur, saltem secundum successionem de pluribus phaenocibus praedicatur. Sed in sempiternis si non dicitur species de pluribus, neque ea comprehenditur sub hac specie, quae modo ingritur, quae indeterminata est, & in multis praedicatur: sed illa species quae unum habet indiuiduum in materia ordinata sub tali collocatur. Nam illa si plura essent indiuidua, omnibus profecto inesset. Et uidetur quod talis species media sit inter indiuidua & proprias species, eo namque quod singularia indiuidua excidit, indiuiduis superior est, eo autem quod in materia sit, inferior est his quae sunt propriae species. Verum Porphyrius inquit differentiam ut in pluribus & saepe numero dici de pluribus speciebus & non semper. Iulius autem inquit quod etsi quaedam differentiae non de pluribus speciebus dicuntur, tamen ita ipsae se habent, ut quantum est in seipsis de pluribus diceretur: differentia autem magis propria inquit & cognatio naturae materiali est, quae de una particulari specie dicitur, at tamen etsi ita disposita sit, uim tamen habet secundum suam rationem seipsam pluribus speciebus impartiri. Quod si quaedam alius euentus rerum, quae apte sunt ad recipiendum extensionem in multitudinem non sinit hoc fieri, certe nihil impediret: tri est hoc, quin ipsa differentia quo ad suam rationem pluribus sese insinuet, & accommodet: ceterum ad contextum. Diuersa autem sunt genera & species atque differentiae, quae praedicamentis differunt, quae in unoquoque praedicamento sunt genera, species & differentiae. Et ea genera sunt sibi inuicem ordinata, quorum alterum sub altero est, ceu sub animali uolabile. Ea uero non sunt sibi inuicem ordinata, quorum alterum sub altero non est ordinatum, ut animal & scientia. Nam cum generum & specierum, alia sint genera solum, ceu quaeque supra seipsa genus non habent, ceu substantia: & alia species solum, ceu ea quae post seipsa non habent species, ut aquila, & alia intermedia his, ceu animal, auis, quae genera & species sunt. Species namque uelut habitudine ad ea quae sunt ante seipsa, genera uero sunt habitudine ad ea quae sunt post ipsa. Nam auis species quidem est animalis, genus autem aquile. Subalterna uero dicitur non quod utrumque sub altero tertio sit, alioqui hoc modo idem eiusdem esset species & genus, sed quod alterum sit sub altero tertium: sed quando neutrum sub altero fuerit, tunc non sunt subalterna, ceu animal & scientia. Nam utrumque genus est, neque scientia est animalis species, neque animal scientiae. Cum igitur sint diuersa genera & diuersa intermedia inter summum genus & infimam speciem, atque diuersa summa genera praedicamentorum, quando dixit diuerforum generum, etiam genera summa accipienda sunt, itaque diuersa genera existant, & genera intermedia, quando non fuerint subalternata, ceu animal & scientia. Etenim animal in praedicamento substantiae post eam ordinatur, & scientia in qualitate post eam: igitur cum sint diuersa genera & non subalternata, inquit diuersas esse differentias diuisivas & constitutivas. Nam animalis differentiae diuisivae sunt rationale & irrationale, uel uolabile & pedestre, constitutivae autem sunt sensitiuum, quae scientiae non sunt differentiae, quorum unum sub altero non ordinatur. Eadem differentiae superioris, prorsus sunt constitutivae etiam inferioris. Nam uniuocem praedicatur, differentiarum autem superioris diuisiuam quaedam sane sunt constitutivae inferioris generis, ceu animalis uolabile constituit auem, at tamen non constituit pedestre. Sunt autem quaedam differentiae, quae simul sunt diuisivae & constitutivae. Nam animalia alia sunt quae herba comedunt, alia autem semina, alia carnes, quae sane differentiae sunt, & ipsius generis auium. Praeterea non dixit simpliciter diuersas differentias, sed specie diuersas, quandoquidem saepe & diuerforum generum, ut animalis & uasis, eadem uideatur esse differentiae. Etenim animalia alia sunt quae pedes habent, alia uero sine pedibus. Similiter & uasorum, eadem quae pedes habent sunt leuicia, mela, tripes, & id genus, sine pedibus uero plura sunt, sed haec differentiae non sunt specie eadem, sed secundum equiuocationem. Nam pes animalis & pes leuiciae non sunt idem specie. Nam secundum metaphoram translationem uel alterum ab altero dicitur, cum solo nomine & non re conueniant. Hoc quoque sciendum est, quod legendum est diuerforum generum & non ethereorum.

Prædi. Aristot.

d ii

genorum. Herminus autē uult eas differentias esse diuersas specie, quæ sunt eorum generū, quorum unum nō est sub altero, sed diuersa sunt. Iccirco inq̄. sunt quædā genera, quæ nō sunt subalterna, tamen ambo ad unum reduci queunt, ut uolatilē & pedestre; quæ ambo sub animali rediguntur, & horum quædam differentia eadem sunt. Etenim uolatilē alterum est bipes, alterum quadrupes, ut narrat de gripho & sphince, sicut & pedestre; sed hæc differentia nō sunt eadē specie, sed genere. Nam primō sunt animalis differentia. Vnde ob id inquit. quorum unum nō sub altero, non simpliciter diuersas, sed specie diuersas differentias dixit. Etenim cum eadem sint eorum generū, quæ non sunt subalterna, etsi eadem uideant, tamen specie nō sunt eadem, sed genere. Verūtamē (pace Herminii) Arist. diuersa genera, & ea quæ nō sunt subalterna, ponit, nō solum p̄ his, quorum unū nō est sub altero, sed etiā quicquid ambo ad unū non reducitur. Nam ea sunt diuersa genera, quæ nullū commune genus habēt, ut sunt diuersa specie, quæ nō habent cōmunem sp̄m, quæ cum consistet ex genibus, nō est opus pbare, neq̄ reddere causam. Etenim si ea sunt similia genere, quorum est idem genus, profectō diuersa genere erunt, quorum diuersa sunt genera. Atqui Porphyrius inq̄. ob id dicit diuersorum generū, diuersas esse differentias specie, quia sp̄rum sub diuersis generibus, diuersæ sunt differentia. Nā diuersa genera sunt aialē & scientia, & aialis species est hō, & scientia musices, & horum diuersæ sunt differentia; quare dicit, quæ diuersorum generum, & nō subalternatim ordinatorū, differentia, sicut sp̄s sunt diuersæ, sed melius est intelligere specificas differentias, ut etiā ipse Porphyrius p̄cedendo in sequentibus putat. Sectatores Nichostrati in his culpāt, & obiiciunt uanum eloquium. Nā dicunt quis ignorat quæ scientia à sciētia differat, nō sicut aialē bipede, uel quadrupede, distinguitur? Sed his primō respōdemus, quod si hoc manifestū est, tamen nō amplius illud similit per sp̄icum est. s. quod subalternorum generum nihil phibeat eadē esse differentias; quod opus erat simul de ambobus oppositis dicere. Deinde nō uidet, quod Herminus diuersa, & nō subalterna nō rectē accipit; cum putet ea etiā quæ nō sunt subalterna, posse ad unū genus reduci; quare nō erat sermo in proprio, & facilis, & si exēpla rectē accepta efficiat sermō Arist. clarū. Item aliud dictū Arist. obiuergant, & criminatur; illud uidelicet in generibus subalternis, quæ quot prædicati erunt differentia, totidem erūt etiā subiecti. Nam cū aialē & rationale animal, sint subalterna, quoniā animalis differentia sunt rōnale, & irrōnale; quō ergo fieri poterit, ut rōnalis animalis, aliud sit rationale, & aliud irrōnale? Boethus autem cum dubitationi cederet, putabat hunc in modū transcribenda, & uerenda esse uerba; quare quot sunt differentia subiecti, totidē etiā prædicati erunt. Nam particulario ris differentia, etiā erunt illius, quod est magis uniuersale, quæ sunt uniuersalioris cōtinentis particularē, etsi nō eodem mō uniuersaliter de prædicato, ut de subiecto dicant. Nā rationale de omni homine prædicat, sed non amplius de omni animali, quādogdem animalium sint alia rationalia, alia uero irrōtalia. Quod si scriptura hæc & cōtextus, ut iacet, manere debeat. inquit, attendendum est huic sententiæ, nil prohibet eadē esse differentias. Nam hoc aliquādo coincidit, quippē mortale sit animalis, & hominis differentia. Sed gratias agamus Beetho, quia principii solutiōis subiūxit. Nam cum animalis differentia, alia sint diuina, ceu animalis, aliud rōnale, aliud uerō irrōnale, ac mortale & immortale; & alia constitutiua, ut animalis sensitiuū, & sui ipsius motiuū; certē differentia prædicati, diuina, non oēs insunt subiecto, alioquin non essent opposita. Nam si rationale inest homini, certē irrōnale non inerit, cōstitutiua tamen prædicati differentia, etiā subiecto omnes insunt. Nam sensitiuū, & sui ipsius motiuū, intrinsicè homini, & aliis animalibus inest. Illud ergo nil prohibet, dictū est, quia non omnes differentia insunt subiecto; sed constitutiua, & diuina differentia, rum, quædam sunt propriæ magis particulari, ceu rationale, & mortale, quæ cum sint diuina anima, lis, insunt etiā homini; attamē non illæ quæ his opponuntur. Præterea sunt amborū differentia diuina, eadē generum subalternorū, ut prius diximus. Etenim animalis, aliud est comedens herbas, aliud uerō semina, aliud carnes; quæ etiā sunt differentia huius generis. s. auis, quod est sub animali. Verūtamē cum Arist. diceret causam, cur eadē sint differentia, quia superiora de inferioribus generibus prædicatur, uidetur dicere eadē esse differentias, quæ sunt superioris constitutiua, & inferioris, & diuina, ut dicebā, proprias. Scitu dignum est, quod quū dicat subalternorum generū, nil phibere eadē esse differentias, tanquā de quibusdā asserit, & dicit, & non simpliciter de omnibus; quando autē dicit superiora de inferioribus prædicari, & quot sunt differentia prædicati, totidē esse subiecti oportere, tanquā de omnibus uniuersaliter profert, & dicit nullā ipsarum excipiens, nā ipse (ut dixi) hanc dubitationē soluit. Nam si ob id quia superiora de inferioribus prædicantur, quot sunt differentia prædicati, totidē & subiecti erunt, certē patet quod non omnes superioris erunt inferioris, sed præsertim constitutiua, & earū quædam quæ diuina differentia sunt. Iacobus autē uocat differentias

differentias generis cōstitutiua, generales, & diuina specificas; quæ si nullo modo fuerint, quorūdam generum differentia eadē, neq̄ eadē species, patet etiā quod illa genera diuersa sunt inter se, & non subalterna. Si ergo decem prædicamentorū diuersas esse differentias, atq̄ diuersas esse species, ex uniuersalibus diuisione ostensum fuerit, manifestū est, quod diuersa sunt genera, & nō subalterna. Vtilis igitur est huius Theorematis ante prædicamenta declaratio, ad sermōnem de prædicamentis, hoc quoque indicant instantia, quas ferre cōsueuerunt; quod ea quæ sunt sub eodē genere diuisit, ceu facere, & pati, quæ sub ipso moueri cōtinētur, uel quod nōnulla genera prætermittit, ut ens, & unū. Attamē si diceret, quod ista genera nihil cōmune habent inter se, certē patet quod neq̄ ens, neq̄ unū, neq̄ aliquid, ut genus, prædicatur de decem generibus, siquidem hæc omnia ab omnibus, uel singula a singulis, differant; & nihil commune inter se habeant.

Eorum quæ secundū nullam complexionem dicuntur, unūquodque aut substantiam significat, aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut ubi, aut quando, aut poni, aut habere, aut facere, aut pati. Est autem substantia quidē (ut summam dicatur) uelut homo, equus. Quantum autem, ut bicubitū, & tricubitū. Quale uerō, ut album, & grammatice. Ad aliquid, ut duplū, dimidiū, maius. Vbi uerō, ut in liceo, & foro. Quando, ut heri, anno superiore. Poni autē, ut accumbit, sedet. Habere uerō, ut vestiri, armari. Facere autē, ut incidere, vrere. Pati ut incidi, & uri. Vnumquodque autē dictorū secundum se, in nulla affirmatione, uel negatione dicitur. Ea autē quæ adiuuicē horum complexionum affirmatio, uel negatio fit. Nam omnis affirmatio, & negatio, uidetur, aut uera, aut falsa eē. Eorum autem quæ secundum nullam complexionem dicuntur nullum; neq̄ uerum, neq̄ falsum est, ut homo, album, currit, vincit.

Hæc sequuntur etiam diuisionem, quæ prius tradita est, in qua diuidebatur ea quæ dicuntur sine complexionem, & sine cōplexione. Nam postea quæ diuisa sunt, cōpositæ & simplices partes locutionis, sequuntur, & cōsequens erat, ut doceret ad quot, & quæ genera simplicia referuntur. Verum alio mō hæc sequuntur diuisionem illā entium, quæ facta est, p̄ximè in minima. Nā post sectionem in minima, quibus minora sumere nō erat, opus erat adiciere sectionem, quæ fit in plura, in qua diuisio in plura fieri nō poterat. Sequitur ergo illa, & præcedit ea quæ dicenda sunt, quæ oportet eam cognitionem, quæ in figura, & tipo fit, p̄cedere & prius assumi, quæ exquisita, & exacta cognitio sumat; atq̄ cōsentaneum est, ut præcedat summaria cognitio, eam quæ fusa, & ampla, enucleataq̄, tradit. Nam qui antea uniuersalē, & summariam notitiam acciperit, facilius lōgè assequetur fusas, & amplas explicationes. Cum ergo triplex sit significatio, eorū quæ sine complexionem dicuntur, uel secū dum solam appellationem, quādo dicimus substantiam; uel ab exēplis, quando dicimus, ceu homo, uel equus (nam hoc indicat uelut in tipo, & per sensum, eam descriptionem, quæ apparet) tertio fit significatio, sine eam notitiam, quæ in promptu, facilisq̄, est, & nondum arte tradita; sed tendit iam ad exactam, & diligentē perfectionem. Arist. itaq̄ hoc in loco per nomen, & exēplū, indicauit genera, dicens. Est autē substantia, ut in uniuersum, & summam dicat, ceu homo, equus. Quātum autem, ceu bicubitū, tricubitū, & in aliis similit; de quibus notitiam (cū de unoquoque disputabit) nitē explicare. Architas autem, cū primo docet nomen, & exēplū, de unoquoque, addit etiā & subiūxit proprietatem de unoquoque; ceu quum explicauit substantia nomen, atq̄ exemplum, adiecit simpliciter oia quæ per seipsa subsistunt. Nā prima substantia notitia, sic aduenit tanquā ipsa primo noscat per se. Rursus qualitatis nomen, & exēplum exponens, quæ qualitates duplices sunt, alia circa aiam, alia uerō circa corpus; nō omisit proprietatem dicendo simpliciter, quæcumq̄ simul aliquibus insunt. Nam cū qualitate tanquā simul existente, & phiciente substantiam, hæc simul intelligimus, & cōcipimus. Quātuitatis quoque nomen, & exēplum sine omnia genera cū fecisset, ceu secundum quale, secundum inclinationem momentū, & secundum discretū, adiecit etiā notitiā facilem; dicendo quæcumq̄ accidit numero, uel quod significat secundum numerū. Item ad aliqd, adiecit ea quorū simpliciter unū ad alterū uicissim dicitur, & unū sine altero intelligi non potest, nec significare. Item facere, adiecit actionem simpliciter, quæ fit circa aliqd significando. Præterea pati, adiecit illud quod ab aliquo suapte natura aptū est transmutari. Item habere, adiecit ea quæ simpliciter simul nō existunt, neq̄ apta sunt simul esse. Item apposita quæ habēt poni, significat simpliciter formationem corporis, aliquo mō se habentis. Vbi quoque locum simpliciter determinat, quādo tempus simpliciter significat, patet igitur quod nō solum ostensionem hoc modo secundum sensum, sed etiā descriptionem secundum intellectū, fecit. Verū quid dicemus de hac diuisione?

Prædi. Arist.

d iii

sione in generalia genera. Nōne diuisio est? sed quō erit diuisio? si neq; ut genus in species diuidit, neq; ut totū in partes? q; pē non sit aliqd cōmune decem p̄dicamentis? quale ens quidam putant, uel quale aliqd diuidi in his, siquidem non aequaliter p̄dicatur de oibus/unde cum genus non sit ens, neq; differentias habet/ secundū quas genus diuidatur. Item neq; uniuersaliter diuiditur in part. s. Non enim est quoddam cōmune collectum, quod diffinitionem hāc sustineat. Et prorsus hęc non erunt uelut partes similes alicuius/ cum dissimiles sint, neq; ut dissimilares. Nam siue aliquis dicat ens totū esse, siue aliquid, certē unūquodq; dicitur ens, & aliquid eodē modo, atq; partibus dissimilariibus/ non conuenit nominari nomine totius. Sed nūquid hęc diuisio similis sit illi partitioni q̄ in exercitu fieri solet, quando cohortes, cēturie, manipuliue instruitur/ & simul ordinantur in acie. ut quēadmodum turmę manipuliue ductor ante ita substantia p̄cedat substantias & aliorū unūquodq; s̄m suam multitudinem? Sed hoc continuationē/ & habitudinem adinuitem r̄ctē dispositionis tollit, siquidē hoc modo nullā cōmunitatē primis generibus/ relinq̄remus. Melius ergo est differentias generū determinari/ atq; separari/ s̄m quasdam primas proprietates. porro quatenus circa substantia sunt accidentia, & in substantia subsistunt/ & ad ipsam coordinantur, eatenus assimilandū est ea illis/ quorum unū ab alio dependet/ & coordinatur. Hęc igitur Iamblicus putat, Herminus autē inquit q; hęc non est diuisio/ neq; partitio, sed enumeratio, quoniā neq; totū est supra ipsa, neq; ut genus, neq; alio mō totum. Sed ad ea q̄ Iamblicus ait, suismet uerbis respōdeamus: quia illud ab uno non est accipiendū a substantia, alioquin non numeraretur decē p̄dicamenta, sed nouem; proinde magis est dicendū q; p̄dicamenta se habēt ab ente, qd̄ quidem hic sepe numero dictū Aristoteli. uult in decem p̄dicamenta diuidi. Et merito/ quādoq; de dictione significatiua hic sit intētio, sed in metaphysica. inquit. decem uelut ab uno ente in ordine deduci, in quo ordine primū locum tenet substantia, & circa ipsam gradatim alia quę coordinant. Herminus autē uidet ambiguitatem quādam cetero, num tot sint genera. Sic autē scribit, ob id si eorū quę dicuntur solum sunt significationes totidem p̄fectō erunt prima genera, totidem etiā p̄dicamēta; quod si alia fuerint p̄ter hęc, certē neq; sermo illa reiiciet/ repudiabitq;. Sed pace Herminii ubiq; Aristoteli. hac multitudine generū utitur, & nō addit, neq; aufert, sed s̄mp diuisionem in decē statuit/ & dēcernit, ceu etiā eorum collectionem/ ad quatuor redegit. Verum pleriq; alii sunt/ qui de ipsa diuisione dubitarunt, accusantes per se diuisionē in tātam multitudinē, ut Athenodorus/ in eo libro quē in scripsit cōtra p̄dicamenta Aristoteli. ubi nil aliud nititur/ quā inuestigare diuisionem in tātam multitudinem. Itē Cornutus/ in his quę cōscripsit in Athenodori & Aristotelem, & Lucius/ Nicostatusq; ceu in alia omnia ferē, ita etiā in diuisionem inuesti sunt. Porro sumenda sunt obiecta/ & cōtradictiones in terminis determinatis/ qui tripliciter eas distinguant. Etenim alii accusant/ & obiurgant hęc diuisionem/ ueluti superflua, alii uero ut macam/ & mutilatā dānant. Tertii autē sunt/ qui putant Aristoteli. alia genera/ pro aliis introduxisse. Extiterūt quoq; nonnulli/ qui etiam plura alia obiectionem generū. Porro dicantur quādam dubitationes de unoquoq; genere, & solutiones ad ipsas quibus cōtradictionem percipimus, ne lōgiores simus/ cū in eas inuenerimur. Dicūt ergo hi qui superfluitatem cōfutant/ & obiiciūt, q; nō r̄ctē ordinauit ipm̄ facere/ cōtra pati. Nā oportebat unum cōmune genus/ utrisq; assignare/ q; est moueri/ ad quos respōdendum est/ qd̄ efficiens q̄tenus efficit/ non mouet, sed facit moueri/ ipsum existens immobile, qd̄ si aliqua efficientia insensibilibus mouentur/ certē per accidens mouent/ ea de causa, qd̄ duo principia in idem concurrunt. s̄ principii agentis/ & principii patiens. P̄ Sed forsitā oportebat de ipso agere & pati/ ambigere, quō non reducant ad p̄dicamentum ad aliquid. Nam agens in passum agit, & patiens a faciente patitur. P̄ Nisi scdm̄ hęc coaptationem reducant ad p̄dicamentū ad aliquid, tamē scdm̄ actionem/ & passionem/ aliam naturā habent, & faciunt alia genera. Etenim in aliis quę sunt ad aliquid, ut pater/ & filius/ eadē ut per se subsistūt/ reducunt ad substantiam, sed s̄m habitudinem ad p̄dicamētū ad aliquid. P̄ Sed quō poni non est ipsum pati. Item quō ipsum habere/ nō est ipsum facere. P̄ Nisi quia poni non est magis passus/ q̄ actio, nam poni est sedere/ ac stare, quocirca poni accipit in p̄dicatione nō s̄m ipsum pati/ neq; s̄m agere, sed s̄m q; collocatur in alio. Eodem quoq; modo/ habere nō accipit s̄m ipsum facere. Nam armari/ uel indui ueste/ nihil minus est q̄ pati, sed accipit scdm̄ ipsum circūcingi & poni. Porro alii alio modo accusant/ & culpāt superfluitatem. nā Xenocrates/ & Andronicus/ uidentur omnia comprehendere sub per se, & ad aliquid, perinde ac superflū sit apud eos tātam multitudinem generū afferri. Alii uero secant/ & partiūtur omnia in substantiam/ & accidēs, & hi uidentur aliquo mō idem asserere/ cum prioribus/ qui aiunt accidentia eē ad aliquid, q; p̄ quę s̄mp sint alio/

rum, & substantiam per se. P̄ Itaq; cōmuniter respondendum est ad utrūq; quod hi qui in paucissima sectione Aristotelis sectantur, imperfecte ipsam attigerunt; omittentes uniuersale/ & particulare. Itē accidentia/ quorū multa genera tollunt, & redigunt in unum p̄dicamentum accidentium/ q; est ad aliquid, qd̄ accidentia sunt alterius, (ut iquiūt) & ea sola p̄prie sunt ad aliquid/ quę alterius sunt. Qd̄ si ob id/ quia qualiscūq; sunt alicuius, ad aliquid sunt, etiā ea quę sunt per se, erūt ad aliquid. nam Socrates est sophronisci, & ager possessoris/ si ergo hoc mō etiā accidēs referimus ad subiectū/ nimirum nō est, quādoq; dem accidentis natura ipsa p̄prie per se sit. Item materia/ & subiectū ipm̄/ scdm̄ hanc rōnem/ est ad aliquid. Eodem quatenus principium/ per se est. Hoc igitur mō Porphyrius & Iamblicus dicunt/ & statuūt. Nisi forsitā esse alterius/ & ad aliquid accidenti cōpetant, quatenus accidēs opponitur substantie/ quę per se/ & seipsa est. nā huic per se opponit ad aliquid, & huic seipso opponit id. s̄ alterius, qd̄ etiam Aristoteli. indicat/ assumens eādē diuisionē/ sectionemq; in duo. Porro ille forsitā r̄ctē dicere habet, qd̄ Aristoteli. r̄ctē diuisit plures accidentis p̄prietates/ nullam excipiens, qd̄ id qd̄ est in subiecto/ & quę sunt circa subiectum/ diuidit, qd̄ qd̄ accipiebant quādam, & ita contra diffinitū subiectū/ ponūt ea, q̄ sunt indeterminata/ circa subiectū. Ceterū qui asserūt diuisionē manca eē (ceu Nicostatus) inquit hęc cōcausam, qd̄ ipsi facere/ ponūt oppositū eē ipm̄ pati, sed nō ponūt ipsi hęc/ oppositū esse/ ipm̄ hęc. P̄ Nisi oportebat dicētes hęc/ ad uertere, qd̄ ipm̄ hęc icidit in p̄dicamentū ponit/ iam definitū. nā cū aliq; habet scutum, etiā scutum habetur circūponi in eō qui habet, igitur haberi est positio. Sed Lucius inquit. cur cōiunctiones p̄termisit, quādoquidē/ & cōiunctiones sint diuisiones significatiuę. Eodem non sunt expertes significationis. P̄ Nisi qd̄ nō est principalis ipsarū significatio, sed cōsignificat, quēadmodum etiā consueuimus duplices coronidas describere, quādam nāq; significat aliquid/ simul cū his quę scribūtur, sed ipsę per se nil significat. Etenim cōiunctiones cum aliis partibus orationis/ ueluti collę simile significat. Tertio cōiunctiones non sunt orōnis elemēta/ sed siquidem fortē locutionis partes sunt. Nam neq; colla est pars chartę/ igitur neq; cōiunctiones partes sunt, sed solū p̄ferunt. Itē dicēdū est/ qd̄ quāq; cōiunctiones significat, & significare loquēdo cōcedant, tū significat s̄m coordinationē/ & cōplexionē. At nūc sermo est de his, q̄ sine cōplexione significat. P̄terea inquit ubi ē articuli ordinabunt, & nos dicimus/ q; de his est eadē rō. Etenim uelut cōiunctiones sunt genera cōsignificatę. s̄ masculinū/ & femininū idē finitē. Nam qd̄ est non significat, iccirco a quibusdā indefinita uocantur. Item negationes/ & priuationes atq; diuersi uerborum modi/ ubi ordinabuntur/ Nisi Aristoteli. ad hoc responderit/ in cōmentariis, ubi q̄ ad memoriam reuocanda sunt, docet. Etenim in his methodicis regulis/ uel addiscendis/ & in cōmentariis ante dictis/ atq; in diuisionibus/ & in altero cōmentario/ quē inscripsit de his quę circa dictionē, qui etiam non uideatur esse proprius & ab Aristoteli. editus, tamē est alicuius uiri oino studiosi/ eiusdem scholę/ qui cum in his uoluminibus/ etiam p̄dicamenta addat, s̄bi iungit. Dico autē eas quarum doctrinā cum casibus/ modis/ negationibus/ & priuationibus/ & indefinitis/ coordinatam. Est igitur eiusdem p̄dicamentis/ exui ueste, & uestiri. Nam uniuersaliter/ in his habent esse negationes/ & priuationes, qd̄ entia tollunt, meritō etiā ad illa reducuntur/ in quibus habitus sunt/ & affirmationes. P̄terea insistantia/ quomodo unū/ & unitas/ atq; punctum/ non cadunt extra p̄dicamēta. nam neq; quanta sunt, ut ipsis uidentur, neq; cōtinua sunt cum sint impartilia/ & idiuisilia, neq; discreta, nam oē quantum cōuenit eē uel cōtinuū, uel discretum, & si discretū est/ uel impar/ uel par, uel ut principii numeri, uel ut metrū/ ordinabitur in p̄dicamento ad aliquid, ut etiā Alexandro uidentur. Si autem duplex est numerus/ alius corporeus, alius uero incorporeus, erit etiā (ut Boethus diceret) & unitas duplex/ alia quidē substantia in intellectu/ numero, hoc autē etiam Aristoteli. uidentur, alia autem ad aliquid & quātitas. Postea quoq; Boethus ait, nisi forsitā melius sit dicere/ q; sit quāta, nam ut albedo se habet ad album, sic & dualitas ad duo. si ergo ambo illa sunt quāta, & hęc erunt quāta, proinde contradicunt Alexandro, qui dicit fieri posse/ ut ponatur unitas esse pars quāta. & ob id numerat eam in quātitate, nā numerus est multitudo/ unitatibus constans. Qui ergo cōtradicit Alexandro/ dicit unitatē eē initiū numeri/ sed nō partē. Egdē ubiq; alterū est principii eē/ & id cuius est principii, ceu ē punctū est principii dimētionis/ & nō est dimētio. Sed si hęc sunt principia, certē ad aliquid sunt, quādo qui dem cuncta quę habent naturā propriam ad aliquid, habent etiā esse ad aliquid, ceu pater qui est homo/ & substantia, qui etiā quo ad id quo pater est/ ad aliquid est, oportet porro & in his dicere/ qd̄ quātam principia sunt, ad aliquid sunt. Nisi forsitā duplex sit principii, alterum coordinatū/ alterū uero dependens/ & extrinsecū. Coordinatum ergo in eodē genere est/ ubi mediū/ & finis, sed extrinsecum forsitan est in eodē genere/ nam si unitas est extrinseca numero/ qui cōstitutus est in eodē/ erit genere/ q; constituitur/ & discretū est. Etenim species/ cum sit cōstitutata/ & discreta/ etiā nomen colle-

etum & constitutum est. Vel (ut Stoici dicunt) nomen cum summatim significet, & diffinitio distincte, profecto in eodem erunt genere nomen & diffinitio: sicut etiam materia & forma, cum sint principia substantiae compositae, etiam ipsae sunt substantiae, & si hic assumptae non sint. Eadem quoque de puncto ambigere & dissolvere (ut existimo) licet, sed melius dicunt uulgatioribus expostores, qui unum ob id premissum esse in predicamentis aiunt, quia est aequiuocum, seu ens. At aequiuocorum non est determinata diuisio, neque in genus reductio. Tertii deinceps permutationem dant, dicentes alia genera pro aliis accepta fuisse, quandoquidem oporteat sumere motum loco agere, & pati. Nam fieri nequit, ut in aliud genus motus redigatur, neque aliquid aliud genus ipsius de ipso inquit predicatur. Nam neque in genere quod est agere reductur, quippe plures sint in genere pati. Item neque ad genus passionis tantum reductur, alioquin ubi motus qui sunt in ipso genere actionis, collocabuntur. Quibus respondendum est, quod potentia & actus cum sint aequiuoca in singulis generibus spectantur, ideo in nullo determinate ordinantur, & quum motus sit uia a potentia in actum, aliter quidem spectatur in substantia ubi dicitur esse generatio, uel corruptio, & aliter in quantitate, quae uocatur augmentum, uel diminutio, & aliter in qualitate, quando alterationem ipsam nominamus: & aliter in ubi, & ita secundum unum quodque predicamentum aliter: quo igitur motus potest esse unum predicamentum, cum & ipse sit quoddam aequiuocum? Eadem quoque dicenda sunt de ipsa statione, & quiete, quae aduersatur motui. Nam si aliquid esset reuera quies, illa sanè in his sensibilibus ingrenda non est, sed in ipsis intellectualibus. Stoici uero putant numerum primorum generum contrahendum esse in pauciora, & aliqua in paucioribus permixta assumunt. Nam faciunt sectionem in quatuor in substantia, & qualia, & aliquo modo se habentia, ac aliquo modo se habentia, ad aliquid. Et constat, quod ipsi plura permittunt. Nam quantum planè, & ea quae sunt in tempore, & in loco, omittunt, nam si aliquo modo se habens putant talia continere, quia quod praeterito anno fuit, uel in lyceo, uel federe, uel uestiri, disponitur aliquo modo secundum aliquid horum: primo dicimus quod quum ingens sit differentia in his, quod communitas aliquo modo se habendi confusa & indistincte profertur, de ipsa differentia. Deinde hoc commune aliquo modo, se habere, etiam subiecto competet: & quanto perfectum. Nam & haec aliquo modo disponuntur, & afficiuntur. Haec igitur nobis seorsum respondenda sunt, ad unamquamque contradictionem. Sed communiter ad omnes dicendum est, quod non est expectanda in ipsis tractationibus facultatibusque, introductionis, summa & exacta explicatio: quippe aures audientes primorum rudimentorum, exactam & diligentem explanationem non sufferant. Secundo dicimus, quod difficilis est conatus eorum, qui uolunt diuidere generalissimas entium differentias, uel significantias ipsarum dictiones: & ob id magis indulgendum est ipsi difficultati, & ocertadum cum ea, quam turpiter, & prauis dictis, contra eam contendere. Tertio autem dicemus, quod omnes aliter diuidetes maiores culpas, maioraque: crimina, subibunt, quorum Stoici sunt, qui diligentius uident fecisse eam sectionem, quae in haec quatuor fit. In subiecta, in qualia, & aliquo modo se habentia, & aliquo modo ad aliquid se habentia. Quae uero permittuntur, dictum est prius. Iuniores etiam, quibus facilius erat facultas, supplere id quod deficiebat, in plerisque, uidentur esse decepti: quod cum ita sit, quo modo non erit danda uenia iis, qui primo haec agere aggressi sunt, si quippiam diligentiae & exactae explanationis omiserint? Sed qui huic diuisioni, uel enumerationi contradicunt, sciat se non in Aristotele, primo, sed in Pithagorico, & Architam iuehi: qui ante Aristotelem diuisionem in decem genera fecit. Quod si quis cupit audire aliquam diuisionem, quae decem genera comprehendat, forsitan erit talis: quoniam omnia quae sunt, aut existentiae sunt, & potentiae, aut actus, potentiae uero cum fuerint mediae, simul cum existentibus magis spectantur. Porro primum diuidendum est dupliciter, in ipsas agentes existencias, uel patientes, & in actus, & omnes actus predicamentum actionis continet, & omnes passionum, predicamentum passionis. Existentiarum autem, aliae quidem per se ipsas habent esse, quas omnes substantia comprehendit, aliae uero in aliis subsistunt: & harum aliae spectantur secundum habitum, & quaedam sine habitudine. Item earum quae sunt sine habitudine, aliae quidem secundum designationem, & quasi formam corporaliu existentiarum considerantur, seu sunt omnes quae secundum quale determinantur, aliae uero secundum dimensionem, extensionem, & multiplicationem, sicut sunt illae quae secundum quantitatem sunt. Nam haec duae differentiae, quae sine habitudine sunt eorum, quae in aliis subsistunt, secundum existentiam generum, considerantur. Earum autem secundum habitum, aliae quidem ad conuertentiam dicuntur, quas omnes predicamentum ad aliquid continet, aliae uero non ad conuertentiam dicuntur: & harum aliae spectantur secundum habitum ad corpora, aliae autem secundum habitum ad incorporea: & harum aliae secundum habitum ad locum, quam quidem continet predicamentum ubi, aliae uero secundum habitum ad tempus, quae quidem in predicamento quando continetur. Sed earum quae sunt secundum habitum ad corpora, aliae quidem secundum habitum ad illa in quibus collocamur, aut stantes, aut sedentes, aut

res, aut recubentes: quae quidem omnia ad predicamentum poni reducuntur: alia uero est secundum habitum ad circumposita, quae ab ipso predicamento habere comprehenditur. Nam corpora ad quae talis habitudo est, aliquo modo se habent, ueluti nos in illis, aut illa in nobis, firmantur, & collocantur. Talis ergo quaedam erit a nobis consolatio, exhibita ac tradita, his qui cupiunt accipere ex diuisione non manca, decem genera: & bene ideo quod haec multas subibit castigationes, emendationesque, si qui uoluerint exactissime & diligentissime eam rimari, & ponderare. Diuus tamen Iamblicus, & ipse nititur afferre enumerationem generum, non mutilatam, nec truncam, primo quod locat subiectum in quo praesistente sunt adueniuntque, illa quae duntaxat subsistunt, deinde ea quae simul existunt, cum subiecto una considerantur: haec autem sunt qualitas, & quantitas, quarum alia multiplicat, extenditque, subiectum, & alia format: habitudines uero circa subiectum spectantur, & considerantur, secundum quas considerantur, alia predicamenta. Architas autem more Pithagorico argumens, causam numeri generum, reductit ad omnia principia rerum: Nam inquit, omnem artem, & scientiam, esse unam rem ordinatam, & diffinitam, & talis in numero determinatur, & uniuersus totusque, numerus, est ille denarius. merito ergo omnia in decem diuiduntur, & omnes species decem sunt, & specifici numeri decem existunt. Item merito extremitates corporis, decem partes habent, & elementa omnis orationis decem sunt, sed hoc etiam per inductionem confirmari potest. Nam licet his quoduis ens in promptu habent, uidere quo modo in unum aliquid horum generum, collocetur: Sed quoniam haec mediocri, & recta distinctione, ac dearticulatione sortita sunt, caeterum opportunum est ad uerba contextus uenire. Et quod intentio sit de uocibus significantibus (ut saepe dicebatur) quatenus significantiae sunt, indicauit dicendo. Eorum quae secundum nullam complexionem dicuntur, unum quodque aut substantiam significat, aut quantum, & caetera. Nam res, nec dicuntur, nec significant, sed significantur. Et si aliquis diceret, quod ipsorum entium facit diuisionem, uel enumerationem, sed non quatenus entia sunt, sed quatenus significantur, a talibus uocibus, & quod imo secundum constructionem uocum, & rerum, aduicem cognoscuntur, si quidem dicat significantia numero decem esse, & ea quae significant, totidem esse. Et sanè constat, quod etiam diuisio conceptuum, de ipsis rebus comprehenditur. Nam uno trium diuiso, etiam simul diuiduntur reliqua, propter connexionem, quam habent, haec tria inter se. Nam a rebus pendet, & proficiscitur conceptus, notionem uero a conceptibus autem uoces proueniunt, perinde atque si quis diceret uocem nominis soli significantiam, asserens quod latuerint ipsum communia, quae sunt, ignobiliora in diuiduis. Etenim Socra, tertium esse fatetur. Philosophum ipsum, & conceptum de se ipso ac nomen trisyllabum: sed generum unum quodque dupliciter putat spectandum esse. scilicet secundum nomen, & secundum conceptum duntaxat: quo circa uox uana esset, & nomen fictitium, si nullum ens, & nullum intellectum significaret. Verum quidam alii naturam communium de medio tollunt, quae solum in singulis subsistere putant, & non considerantes contemplantesque, ea per se, & separata. Et quauis si de ordinata communitate recte dicant, oportebat tamen, & separatam intelligere, in qua conuenitur ordinata: nam ante ordinatam, separata est, & ante aliud ens, est ipsum ens per se, nisi forsitan illud separatum ens, & omnium post se ipsum causa, non sit spectandum secundum solam communitatem, seu, scilicet omnium animalium causa hominumque, equorum & reliquorum, uel caelestium, & eorum quae degunt in aere, & in aqua & in terra: quod si secundum solam naturam animalis consideraret, profecto solam communitatem animalium produceret, sed quum etiam omnes species animalium producat, manifestum est, quod non est solius communitatis unio, sed etiam differentium specierum unio est, quae collectè illis prior est, & est omnia ante singula, producens communitatem, & differentias secundum excellentiam, quae ab utrisque secerantur. Nisi forsitan etiam in his quae producantur, profus talis communitas sit, qualem nos intelligimus indifferentem. Nam quando dicimus animam, & corpus esse substantiam, profecto aliquid erit commune, & indifferens omni anime & corpori, imo etiam patet, quod commune subsistens, cum differentibus distinguitur, ut etiam accommodetur suis differentiis. Nam substantia animae, nunquam cum differentibus corporis conerteretur, quauis id quod distinguitur, communicatum sit, secundum eam unionem, quae ab uno cuius impertitur, ne omnia quae ab uno dependent, & producantur, se iuncta, ac dispersa sint. At nos qui participes sumus utriusque, uidelicet illius quod conexum est, & illius quod dispersum est, communitatem ipsam per se, uelut differens intellectu separamus, quae neque in ipsis indiuiduis est. Nam haec communitas segregatur, neque in his ante indiuidua est, nam illa non solum commune, sed etiam distinctum esse in alia quadam natura, prius acceperunt, quae natura potius secundum ueritatem nobis ignota est. Verum causa huius communitatis separatae, & separationis comunicatae, utriusque, & aggregatum simul producit. Quando igitur Socrates disputat, quod in omnibus est honestum, & in omnibus est aequale: uidetur proferre non quod in multis sit honestum, profus indifferens, sed quod dialectices methodus, ac uia discendi, notionem nostram confusam, aut intellectum confusum, & non potentem

commune à proprio distinguere/tādem discernit, & tunc deinceps notiones seiūctas/in unionem p
 confusione sensim deducit. Nam hoc est dialectices finis, ut etiam Socrates in libris de ciuili regno
 indicauit. Neq; igit Platonem, neq; eius magistrum Socratem dānamus, qui ubiq; dialecticē ostē
 dunt cōmunes species/partim participari, & partim anteparticipationem esse. Nā opus erat/his q
 animo concipiunt solas differentias indiuiduorum/hoc modo mētionem de cōmunitate/& cōmu
 ni causa/in indiuiduis facere. Sed neq; Aristotelem derideamus/tāquā ignarum cōmuniū natu
 rarum, & pexistētiū causarum, qui dicit nullo pacto fieri demonstrationem/sine uniuersali p
 positione, sed magis laudemus ipsum intelligētem mirum in modum/qd hęc cōmuniā/& omni
 no indifferētia ipsa/per se nō subsistunt/inter entia, sed nos separantes ipsa nostro intellectu/per se
 ipsa subsistere uolumus. Sed hęc à me supra quā par erat, dicta sunt; ob eos qui temerē contēdūt
 Philosophorū clarissimos inter se dissidere/atq; digladiari. Ceterum/ quoniā & simplicium uocū
 quādam sunt, quæ quāuis simplices sint, attamē neq; significāt nisi unā cum alia coniungatur, ue
 luti sunt coniūctiōes, articuli, & ppositiones, quocirca dixit. Eorum quæ fm nullam complexio
 nem dicuntur, unumquodq; aut substantiam significat, aut quātum, aut quale, ne uoces significatiue
 generum, dūtaxat separantur ab illa significatione/quæ fm complexione efficit affirmatiōes &
 negatiōes: sed etiam à simplicibus/quæ significant fm solam complexionem, ceu sunt ea quæ di
 ximus. f. cōiūctiōes & huiusmodi. Sed quomō incomplexum considerādum est/nūquid uo
 ce incomplexum/an uirtute & significato? Nam si uoce incomplexum fuerit, accidet ut nō omnis
 uox simplex/significet unum pdicamētum, quippē animal (ut prius dictum est) & ego pronome
 ad significans substantiā simul/& actionē/uel passionē significat. Itē pluit, qā ē significat louē ad sub
 stantiā, & ad pdicamētū actiōis rediget. Qd si icōplexū quo ad uirtutē statuamus ipsam dictionem/
 hntē differētes uirtutes, certē sub diuersis pdicamētis redigemus ipsam, ut afficior/qd uerbum &
 omnia media ad agere/& pati reducuntur. Similiter Boreas significās uētū/& clima/reducetur ad
 substantiam/& ad ubi. Sed forsītā oportet respicere ad uirtutes significatiuas, & eam diuidendo/sic
 unamquāq; redigere ad suū peculiare pdicamētū, quāq; eadem dictio sit/& nō differens. Etenim
 & dictiones/quatenus significantiæ sunt, assumūtur. Porro si hęc sine cōplexione sunt, profectō ea/
 quæ his opponuntur/fm complexionem sunt, ea. f. quæ e duobus/uel pluribus pdicamentis cō
 stant/& orationē efficiunt: ut homo ambulat: igitur nec æqui uoca/nec uniuoca/nec denominatiua
 & si pluribus conueniant/fm complexionē dicuntur: imo neq; ea nomina/uel uerba/quæ sunt cō
 posita fm complexionem erant, ut lapidibus obruit, falsidicus, & pascit boues. Nam neq; hęc ex p
 sectis constant pdicamentis. Item neq; illud quod ex pluribus dictionibus cōstat, quādo unū fuerit
 ipsum significatū/ut liquet in diffinitionibus. Nam animal rationale mortale/oratio quædā est: sed
 non plura significās, sed unum solum hominē, quē neq; ex pluribus cōstat pdicamētis. Nam genus/
 & substantiales differētię/substantię sunt. Igitur oportet accipere cōplexionem secundum uirtutē &
 non fm dictionem, quia aliquādo simplices uoces pferimus, quādo cōplexus erit concēptus in ip
 sis, ut in animali, & pluit: aliquādo etiam proferimus cōpositas uoces/sine cōplexione, ceu diximus
 in diffinitionibus. Si ergo hęc uera esse asserimus, scire oportet, quō Philosophus Sirianus diuisionē
 rerum/q; prius facta est/in quatuor mēbra inquit esse fm complexionē, quando dixit quædam de
 subiecto dici, & in nullo subiecto esse/& cætera. Sed de illa diuisione quæ fit in decē generum/q; sine
 cōplexione dicuntur: hunc in modum Sirianus scribit, diuidens uoces significatiuas/in eas q; dicū
 tur cum cōplexione, & in eas q; dicuntur sine cōplexione, qui fm utraq; mēbra/huius sectiōis, fecit
 sectiōne de rebus. Nam illā in quatuor fecit/ secundum uoces cōplexas, quippē unaquęq; illarum
 secundum cōplexionē uocum /significabat, hanc uerō quā nunc tradit Aristo. fm simplices uoces/
 facit. Sed pace Siriani/quomō quaternariā hanc cōplexionem oppositā fecit/his incōplexis generi
 bus, siquidē Aristo. cum describit propriē substantiā, ut docebimus, quæ est de numero incōplexo
 rum, per unam cōbinationem/& cōplexionē/horum quatuor/describit. Nam inquit/substantia q;
 ppriissimē, & primo/ac maxie dicit/est illa/q; neq; de subiecto aliquo dicit, neq; i aliquo subiecto ē.
 Nā & si uniuersale & pticulare prius ad quātitatē prinere uideant, tñ ad oia pdicamēta reducunt,
 ut singulare/& plurale. Iccirco qñ dico/hō/et si unū hoiem dicā/nō fit tñ cōpositio/neq; ofo. Melius
 itaq; ipsum Aristo. audire/quæ ipse uelit esse fm cōplexionē, quia talia sunt/quæcūq; affirmatio
 nē efficiūt, ceu sine cōplexione sunt/non illa q; de subiecto/uel in subiecto, uel his opposita sunt, sed
 illa q; non efficiunt affirmatiōne. Porro postquā exēpla in figura/& tipo de decē generibus tradidit,
 subdit. Vnūquodq; autē dīctorum/secundum se in nulla affirmatiōne dicitur, sed cōplexione horū
 inter se affirmatio fit. Vnde substantia particularis/uel accidēs uniuersale, aut prorsus aliquid qua
 tuor

tuor illorum, neq; affirmatiōne, neq; negatiōne per se efficit: imo nec ueritatem/nec falsitatē signifi
 cat, quod quidē Aristo. cōprehendit in coniecturā/& signum argumentū uē q; simplices uoces per
 se non efficiant orationē enuntiatiuā, & syllogismum sic conficit/q; uoces simplices non efficiāt ora
 tionem enuntiatiuā, quā dixit fieri secūdum cōplexionē, in cuius syllogismo/mediū accipit uerum/
 uel falsum dicere, quod quidē orationi enuntiatiue competit, & minimē simplicibus uocibus. Sed
 animaduersione dignū est, quod ab affirmatiōne sola segregauit simplices uoces, & non à negatiō
 ne, dicens. Vnūquodq; autē dīctorum in nulla affirmatiōne dicit. Ea autē quæ adinuicem horū
 complexione affirmatio fit. Hoc autē fecit/qa simplices uoces potius facere affirmatiōnem/& affirma
 re uiderent, q; negatiōnem efficiere: quādoquidē & ipse positionem significēt ut affirmatiōes, sed
 non ablationem/& remotionem, quæ admodum negatiōes, quippē dictionibus simplicibus non
 adiungitur negatiō. cū quibus ergo uerisimile erat ob similitudinem ipsas simplices uoces conue
 nire, ab eisdem ipsas discreuit/& seiūxit. Rursus dixit in nulla affirmatiōne dici/simplices uoces, in
 nuens affirmatiōnem differētiās. Nam affirmatiōnū/uel negatiōnū, alię qdem sunt uniuersales,
 alia uerō in parte, & alia indefinite. Hęc igitur de dictione/dicta sint. Ceterum si quis ambigeret:
 num Aristo. sola sensibilia/& generabilia, diuiserit in his uerbis/& numerauerit, an omnia qualiter/
 cūq; entia:& prorsus an genera partim sint intellectuala/partim uerō sensibilia, an hęc genera sint
 eadem cum ipsis/an diuersa ab ipsis. Nam si diuersa/atq; alia sunt, prorsus illa ptermissa sunt, si ue
 rō eadem, profectō intellectuala cum sensibilibus erunt uniuoca, sed quomodo erit cōuenientia/cō
 muniōq; eiusdem substantiæ in illis, in qbus est prius/& posterius, & aliud est exemplar/& aliud si
 mulachrum? Quod si decem pdicamenta/equi uocē dicuntur de intellectualibus, non erunt ea
 dem, siqdem solo cōueniant nomine substantiæ, sed plura erūt genera, si non comprehendatur itel
 lectuala. Item quomō non est absurdū/& à uerisimile lōgē alienum/in illis imutabilibus statuere
 passionem/& ad aliquō, quæ etiam ppagini similia sunt/in his quæ per se ipsa principaliter stant: si
 autem aliqua sunt cōmuniā, & aliqua ppria intellectualibus/& sensibilibus, igitur eorum determi
 natio ptermissa est. Hęc igitur/& diuinissimus Plotinus dubitat, & Nichostratus/ac Lucius: ue
 rum alij hęc dubitantes/uisi sunt uariare suppositionem/& dubitationis fundamentū. Nam cum
 Philosophus pollicitus sit principaliter docere/ac differere de entibus, sic in medium dubitationē
 producit. Sed nos dicimus/q; non de entibus qua entia sunt sermonem faciens: quod si de illis fe
 cit, certē quatenus à talibus uocibus significantur, principaliter de his hac ratione disputat. Nā
 sunt quæ proximē à uocibus significantur, quia hęc primo nota fuerunt, & primo nomina sortita
 sunt, intellectualia autē nō dum erant perspecta, sed contēplantes à sensibus exorti, quia illa arcana
 & occulta esse comprehendunt, iccirco paululum declinātes/dixere humanitatem, aut ipsum ho
 minem, uel primo hominem: itaq; qui entia uoluerit intueri/& spectare, ab his utendo proportio
 ne facile ad intellectualia ascendere poterit, quod autem de sensibilibus differat, de quibus uir ma
 gnus considerationem facit, perspicuum est: primum eō quod prius tractat de substantia illa/quam
 cūcti cognoscunt/& dicūt, deinde ex his/quia cum mentionem faciat de duabus substantiis. f. sensi
 bili/& intellectuali, neq; recurrens omnino ad eam quæ supra his est, sensilem inquit esse principa
 liorem intellectualitā quā habentem in cōsideratione de sensibilibus principalem sermonē, in quo
 etiam substantia intellectualis/nō fm eiusdem naturam spectatur/& cōsideratur, sed secūdum habi
 tudinem quā habet ad sensibilem/per quam etiam nos à sensibili in ipsam intellectualem ascende
 re possumus, & ab intellectuali ad sensibilem, quāuis ingenti infinitate/& indeterminatione reple
 tam diffinitionem illam comprehendamus, unde non solum in substantia sed etiam in aliis pädica
 mentis sensibilia/& particularia prius ordinat/& statuit, q; uniuersalia/& intellectualia. Et hoc meri
 tō facit/euarians differentiam scdm uoces significatiuas, quæ primo/& proprię sensibilibus imposi
 te sunt, & plerisq; hominibus notæ sunt. Et ob id uidetur in aliis triplicem substantiam dicere, aliā
 materiam, aliā formam, aliā uerō id quod utrisq; constat hic. f. q; accipit. Quoniam ergo p uo
 ces significatiuas/quæ sunt plerisq; notę aggreditur speculationem, proinde materia naturalis/ eget
 meditatione, & forma talis/ ut accidens pluribus esse uidetur. Quod uerō conueniat Aristoteli fm
 proportionem procedere à sensibilibus/ ad hęc intellectualia, patet. siquidē materiam/& formam/
 prius statuens esse principia in ipsis intellectualibus/& sensibilibus, rursus fm proportionem ea
 dem in illis eē, & diuersas differētes esse/fm ipm modum subsistētig/affirmat. Quid ergo prohibet
 in decem generibus secundum proportionem idētitatem seruari, & in sensibilibus/ac intellectu
 bus cum diuersitate eandē retineri, si ergo hic sunt decē genera, & eadē decem in ipsis intellectu
 bus/igitur eguoca/uel uniuoca est communio/& cōuenientia horum generū/hac ratione ad illa,
 Prædi. Aristo.

uel neq; uniuoca simpliciter, sed uelut analogi q̄ est uelut ab uno ad unū. Nam cōplexione medio rum sit una continuatio primorū & extremorum generū, quæ nec confundit imaterialia cum ma terialibus. Nam utraq; suis terminis sunt cōstituta & terminata, nec ipsa iter se/ seu unum ab altero scindit & secabit, eō quod cōtinuantur cōmunitibus cōiunctionibus & semp deteriora/inferiora uē à melioribus pēdent; sed aliquid horum ipsam cōmunionē & cōtinuitatem generū extendit, cū cōta uinculis indissolubilibus/similitudinibus cōcludens. ob id & Plato in libro quē Parmenides inscri psit/unum per cōs suppositiones distribuit, siue de deo, siue de mēte, siue de anima, uel de corpore sermo habeatur, secundū cōmunitatē, q̄ uariis modis/ad omnia pcedit. ¶ Sed quomodo ibi pati, ad aliquid poni & id genus esse possunt? Nisi quia hæc ibi etiā spectare possumus/ s̄m proportionem, siquidem unū illorum altero participare, & unū in alio locari dicimus, & eorum alias eē causas, & alios effectus/canimus. Quod si aliquis aliter intelligens pati & ad aliquid, non putet eadē cōsiderā da esse/in ipsis intellectualibus, nō est absurdū dicere, quod cū uniuersa genera decē sint, in cōpositis omnia sint, & in his q̄ p̄ferunt cōpositionem. Etenim/in his q̄ sunt magis particularia/ semp mul to plura insunt his/ quæ s̄m sectionem/particularia magis sunt; proinde in Socrate decē p̄dicamen ta esse Architas indicat, sed in ipsis intellectualibus, nō omnia sunt, sed illa sola genera/ q̄ simpliciori bus cōueniunt, & tamē ob id non erit diuisio generū manca. Non enim si aliqua nō participat om nibus generibus, iccirco manca diuisio esse ostēditur, sed si aliquid eorū quæ p̄posuimus, nō redu ceretur ad decē genera, tum uniuersus sermo p̄dicamentorū/mancus & mutilatus esset.

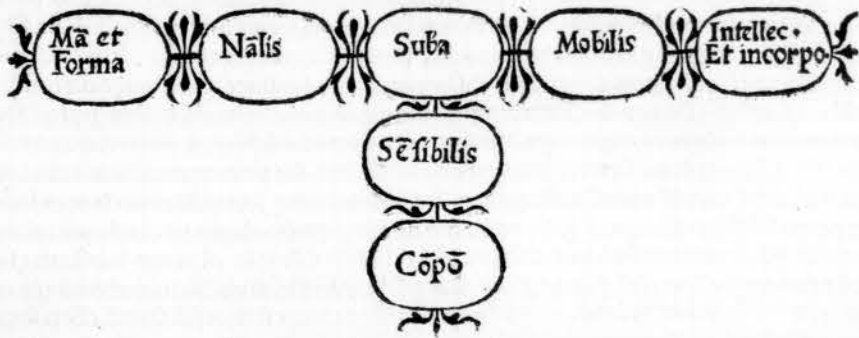

De substantia.

Substantia principalissime/ s̄m primò/ s̄m maxime dicitur ea, quæ neq; de subiecto alio quo dicitur, neq; in subiecto aliquo est: ut quidam homo, aut quidam equus.

Prius in ordine numerauit oīa genera/sub quadā exemplari ipforum doctrina, quod quidē fecit per exēpla. Nunc autem/cum unūquodq; p̄tractare uelit, exactiorē exquisitiōēq; assignationem uniuscuiusq; pro uiribus facit, & sententiā suam ostendit/per descriptionē, atq; ea q̄ consequuntur/ & propria sunt/explicat. Eodem quoq; mō Architas fecit, p̄ponit itaq; substantiā aliis p̄dicamen tis, & causam/progressu operis/ipse dicit. Nam oīa alia, aut substantiæ sunt, aut in substantiis sunt: si ergo substantia seipsa subsistit, & nullo aliorū eget, sed alia egent substantia, quæ etiā aliis esse imp̄ti re prorsus uidetur, meritō substantia p̄æ aliis honorāda/ac p̄ponenda est. Etenim alia q̄ dicuntur substantie accidere, sunt ipsius substantiæ ope: si substantia autē seipsa. ¶ nullius aliorū p̄sidio est, ideo & seipsa sola pōt substare/sine aliis, & cū ipsa tollitur, cætera quoq; tol. ant̄ simul, sed nō ecōtra/ aliis sublatis, ipsa tollitur. Porro & Architas/ de ordine hæc scripsit. Ordo autē ipforū/ sic se habet. Nam prima ordinatur substantia/ eō quod sola hæc aliis subiicitur/ ac ipsa per seipsam. s̄. ab aliis seiuncta/ in telligi potest. Cætera uerō alia/ nequeunt esse sine ipsa. Nam uel per ipsas substantias, uel in eisdē po sita/ de illis p̄dicatur. ¶ Dubitant autē Plotinus/ & Nichostratus/ contra rationē substantiæ, quo modo unū genus sit substantia. Nam si aliquid intellectuali/ & sensibili substantiæ cōmune fuerit/ profectō illud erit ante utraq; & p̄dicabitur de utraq;. Et sanē cōstat/ q̄ id cōmune, neq; erit cor pus, neq; incorporeū/ ne corpus incorporeū fiat, uel incorporeū corpus. ¶ Sed ad hæc/ dici possunt ea, quæ prius diximus: qm̄ imp̄sentia sermo sit de sensibili/ & naturali substantia, & de illa intelle ctuali/ quæ in substantiis naturalibus est, ut etiam Architas/ qui initium doctrinæ ab ea sumens/ de illa det̄. m̄iat/ plane ingens. Oīs substantia naturalis/ & sensibilis, uel in his, uel p̄ hæc, uel nō sine his intellectu hōiū occurrere apta est. itaq; nō erat p̄ntis sermonis ambigere/ de cōi substantia, q̄ cōis est sensibilibus/ & intellectualibus, quis notitia dignū sit, q̄ sit cōis substantia intellectuali/ & sensibili. Pla to autē genus substantiæ/ intellectualis statuit/ supposuitq;. Sciendū autem/ q̄ prima & intellectualis substantia/ facit omnes substantias, tum intellectuales/ tum etiam sensibiles subsistere, quarum intel lectuales sunt illi proxime, & aliæ sunt eminens/ uel remotiores: & patet q̄ talis substantia non est ge nus solum, sed etiam principium omnium substantiarum/ quæ sunt post ipsam, quæ etiā non equa liter eadem prima intellectuali substantia participant; quare neq; propriè genus est talis substantia, qd̄ quidem is qui dubitabat/ uelut concessum prius assumpsit, Aristoteles autem in metaphysica/ cum duas substantias esse dicit. s̄. intellectualem/ & sensibilem, & tertiam mathematicam/ uel anima sticam, quā cōmunem speculationem in omnibus inuētā/ & sparsam ostendit/ Architas etiā oēm substantiam naturalem/ & sensibilem/ & motricem/ appellat/ naturalem quæ dicitur materiam/ & for mā esse, sensibilem compositum, motricem autē intellectualem/ & incorporeā/ tāquā causa sit illius motus

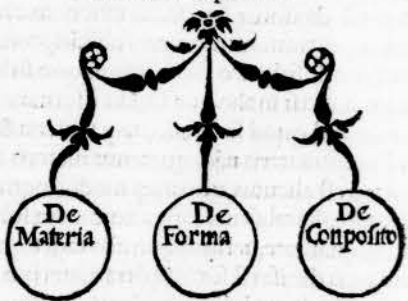
motus quo
quæq; ui
ta specifi
cè substi
stic: unde
etiā cōstat
quod ipsa
quoq; plu
res substā
tias i unū
ordine/ cō
phēdit. Si
ergo/ non

ut genus simpliciter prima substantia cōsiderat, sed uelut principium omnium substantiarum, non ergo rectē cogūt/ urgentq; asserendū esse, illam esse/ uel incorporeā/ uel corpoream. Nā incorporea/ principium substantiarum p̄ximas incorporeas p̄ducit, atq; eas corporeas/ quæ remotiores sunt. imo et si prima substantia/ esset genus substantiæ/ incorporeæ/ & corporeæ, nec rectē/ ut existimo/ urgent, quādoq; dem incorporea substantia/ queat esse corpus incorporeū/ participatione primæ substantiæ, q̄ si corpus incorporeū sit, & incorporeū corpus fieri potest/ per eadē causam. Nam eadem ratioe, quia animal est genus rationalis/ & irrationalis/ mortalisq;, ac immortalis/ erit irrationale/ & rationa le, uel rationale/ irrationale, & mortale/ immortale, uel econtra. Atqui genus seūgitur ab oppositis differentiis/ ut id qd̄ ambas continet, ac uelut id quod utraq; seorsum excedit/ scdm̄ excessum/ quo genus seūgitur. Nam si diff. rentiæ diuisiua substantiæ/ sunt corpus/ & incorporeum, & animalis/ ra tionale & irrationale, & non constitutiua (quippè nihil ab oppositis constituitur) patet qd̄ genus prius est ipsa oppositione. Quid ergo/ non necesse est omnem substantiam, uel corpus esse/ uel incor poreum, & omne animal, uel mortale/ uel immortale esse? Nisi duplex sit incorporeum, aliud quidē/ ut natura definita determinata/ & opposita corpori, & aliud uelut causa negatiōis corporalis/ & incorporalis substantiæ/ quæ eidem opposita est. Eodem quoq; modo duplex est rationale/ & irratio nale; quocirca si necesse est dicere animal esse, uel rationale, uel irrationale, magis dicēdum est/ q̄ sit irrationale scdm̄ negationem, sed non irrationale/ quod est oppositum rationali. Verūtamen Boe thus/ has quæstiones hinc excludendas/ silentio p̄tereundas esse uult, quia hic sermo non fit de substantia intellectuali. Sed addubitare magis oportet, qd̄ alibi diuidēs substantiam/ in tres substā tias, aliter materiam, aliter formam, & aliter id quod utrisq; cōstat/ substantiam dici asseruit. At hoc in loco/ substantiam ponit esse unum p̄dicamentum, quæ igitur sub ea & quo modo ipsa has tres quæ nō dicuntur, s̄m unam rationem/ ordine quodam continebit. Porro Boethus respōdens ad hæc. inquit rationem primæ substantiæ/ competere materie & composito. Nam utriq; ipforum cō petit, nec de subiecto dici, nec in aliquo subiecto esse. Nam neq; alterum ipforum est in alio, compo situm autē in alio non sit, tamē formam habet/ quæ in alio est/ q̄ est materia. Materia uerō nō ha bet aliquid, quod sit in alio, itaq; materia/ & compositum cōmune aliquod habent/ & aliquod quo differunt/ materia nāq; quatenus materia alicuius est/ ut etiam subiectum, composita autē substan tia/ non est alicuius, quo itaq; modo (inquit Boethus) materia/ & compositum sub p̄dicamēto sub stantiæ collocabūtur/ forma autē extra substantiam erit, & in altero p̄dicamento, uel in qualitate, uel in quātitate, uel in aliquo alio cadet/ quæ cū Boethus inquit. Porphyrius inquit ipsam aber rare, quia diuisa est forma/ cōtra materiam, & substantia esse existimatur ab Arist. & ipse dicit esse q̄/ litatem, & aliquid aliud accidentium; nam id qd̄ efficit substantiam, substantiale est: & ob id forma est substantia. Etenim compositum per formā/ maxime est substantia. Item per Boethū/ materia/ & com positum prorsus substantiæ sunt, quia cōueniunt in hoc/ q̄ non sunt in subiecto, sed forma/ neq; est in subiecto. Nō enim ut album est in composito, ita & forma inest materie; nā si aliqd̄ cum alio p̄si teret aliquid unum, uelut forma cum materia perficit/ compositum, certē alterum non est in alte ro/ ut in subiecto. Nam in subiecto id erat/ quod in aliquo erat/ non ut pars, iccirco Arist. compo sitam substantiam diffiniens, etiam alias/ ut partes ipsius comprehendit. nam processu operis/ ostēdet partes substantiæ esse substantias, & ob id forsità non fecit mentionem de aliis, quāq; Architas de il lis etiam mentionem fecerit. Item possumus hanc causam dicere, cur Arist. non fecit mentionē de forma & materia, quæ tractationē de p̄dicamētis facere uoluit/ s̄m eum usum dicēdi, q̄ facilior explo rati. Arist.

ratorq; ac cōmuniōr uulgatorq; esset. At materia & forma nomē, & ea quæ ab his significant; nō erant in usu apud plerosq;, sed alii materiā, alii formā magis substantiā eē dicit. Quomō ergo inquit Plotinus hęc tria materiā, formā, & cōpositū æqualiter esse substantias? Ad quod dicendū est primū quod cōmunis designatio substantiæ cōpetit similiter his tribus, quæ quidē designatio est hoc. s. in subiecto non esse. Deinde mirū non est, eō quod extremū locum p̄prie subsistētię, materia materialia habent, quia magis & minus participant subsistētia, & oportet quærentē ut singula apta sunt, sic ipsa demonstrare: si nō extremas substantias s̄m primarum, & intellectuāliū substantiarum conceptiones, & notitiā persequatur. Sed esto inquit q̄ forma & materia ac ex his cōpositum in prima substantiā cōtineant, q̄ hoc cōe, s. nō dici de subiecto aliquo, nec in aliquo subiecto eē cōpetit ipsis, qd dicemus de secundis substantiis? Nā qd cōe habēt ipsæ cū prima substantiā, si qdē secundæ ob primas appellētur substantiæ. Nisi hoc qd sanē Aristō. dixit. s. in subiecto nō esse, quod quidē proprie substantia est. Nā ob hoc etiā Architas designauit ac statuit substantiā esse p̄ seipsam: si ergo genera & species uelut partes conferūt ad constitutionē indiuidui, certē ipsa nō erūt in indiuidui uelut in subiecto. Sed neq; in his opus est q̄rere imutabilitatē & indifferentiā, ob extremorū indeterminationē. Sed inquit si de subiecto substantiæ secundę dicunt, profectō erunt etiā in illo de quo dicuntur. Et nos dicimus quod nequaquā hoc est, quippē substantię secundę nō ita sint in subiecto ut dicuntur de subiecto, sed p̄dicantur ueluti id qd inordinatū est de illo quod est ordinatū. Nam dicere aliquē hominē esse idē dictū est Socrates est Socrates. igitur aliquo mō idē de eodē dicitur, & neq; de alio p̄dicabitur, neq; in alio erit. Sic ergo Porphyrius soluit dubitationē, & hunc in uerbis lamblicus sequit. Sed horū pace si quando dicimus Socra. hominē & animal esse uelut idē de eodē dicimus, forsitā idē erit indiuiduū, & spēs, & genus, & ita tale p̄dicamentū frustra incassumq; habebit. At si ut species, & ut genus hęc p̄dicata esse de indiuiduo uolumus, uel ergo species aut genus p̄dicatur ut cōpletium indiuidui, uel ut separatū extrinsecūq; ab eo: quod si ea his modis p̄dicantur, indiuiduū neutrum corū erit. sed aliud inerit indiuiduo ut pars, & aliud erit causa eius. Itaq; melius est dicere quod illud quod inest subiecto, & indiuiduo est p̄dicatum: sed s̄m similitudinē illius quod separatū est, quæ etiam genus dicitur, & dicimus speciē constare genere & differentiā quāq; genus (cū sit cōmuniū & cōtentiūm speciei) eiusdē partem esse absurdum sit dicere. Item inquit nec differentiā in subiecto esse, siquidem cōpletia sit substantiæ, & eius pars fiat. Verum cū uelut qualitas cōsiderabitur, ceu rationalitas, sic ipsa erit uelut in subiecto. Sed de differentiā quæremus paulo post, imp̄sentia autē uerba Aristotelis consideranda sunt. Substantia autem est q̄ principalissimē, & primo ac maximē dicitur etc. Cum tripliciter substantia dicat, (ut diximus) de materia, de forma, & de cōposito primā substantiā inq̄t esse, cōpositum & indiuiduum: mentionē autem de aliis duabus faciet quādo dicet partes substantię etiā esse substantias: ceterum cū dicit quæ neq; de subiecto aliquo dicit, & cetera, illud in subiecto non esse oī substantiæ cōuenit. Nam ipsa subiicitur aliis, & sine ipsa neq; alia sunt, sed illud nō dici de subiecto p̄p̄riissimū est substantię indiuiduali. Nam eō qd est indiuidua, de nullo subiecto dicit. sed de ipsa uelut de subiecto secundę substantię p̄dicantur: igitur prima substantiā quæ est subiectū secundarum substantiarū principaliter & p̄p̄rie erit substantia, siquidem hac nō existēte nulla aliarū eē queat. Cum ergo diuidat nunc substantias quatenus aliæ primæ sunt, aliæ uerō secundæ, posuit indiuiduales primas substantias, secundas autem simplices & cōmunes, eō quod primis, cōpositis & indiuiduis, deinde simplicibus cōmuniū occurrimus: & eas hoc ordine percipimus. Item q̄ inquit cōmunē substantiā esse in indiuidua, iccirco primo substantia dicitur esse indiuidua: dicitur etiā propriissimē, quia hęc per seipsam est, aliæ uerō de hac subiecta dicunt. Itē hęc est maximē substantia, qm̄ designatur per hoc quod ipsa subiicitur. Equidem ipsa subiicitur aliis ceu generibus & speciebus q̄ de ipsa ut de subiecto dicunt, atq; aliis ut accidentibus, q̄ sunt, in subiecto. Item aliter etiā dicere poteris, q̄ hęc uidelicet principalissimē, primo, & maximē indiuidue & cōposite substantiæ cōpetunt. Nam cum eodem nomine participant, uel ergo equiuocē, uel uniuocē, uel s̄m translationē participant, si ergo substantiæ. s. intellectualis & sensibilis equiuocē dicuntur, ipsa substantia dicitur primo quo ad nos,

Substantia tripliciter.

si autē secundū translationē intellectualis à sensibili dicitur, ceu à pede animalis: pedes montis dici solent: profectō substantia sensilis erit proprie substantia, & s̄m translationem erit intellectualis: si deniq; uniuocē species, genus, & indiuiduum dicuntur, maximē substantia erit indiuiduum, eō qd ostenditur p̄ se eē & maximē subiici ceteris. Sed quom̄ etiam contra hęc dicta de prima substantiā plura sint dubitata, rursus uideamus quænam hęc sint: & quæ solutiones adduci cōuenienter solent. Inquit itaq; qd Aristō. non docet per hęc quid sit substantia, sed quid nō est: ceu si quis hominem assignauerit dicendo illum nō esse equum nec canem. Sed sciendum est primū q̄ hoc tale de substantiā prima nō est definitio, sed descriptio. Deinde quædam definitiones per negationem traduntur. Præterea dicta dubitatio nō rectē exemplum adduxit. Nam si hęc tres sole eēt spēs equus, canis, & homo: uerū esset dicere q̄ id quod nō est canis, neq; equus, hoc homo est, & cognitis duobus & tertium cognosceretur, quare q̄ hęc tria bonum malum & indifferens uerum est q̄ significat indifferens, quod non est bonum nec malum & cognitis duobus etiam indifferens cognosceretur: igitur & hic cum hęc tria. s. in subiecto, de subiecto & neutro modo se habens comprehendat hęc, ob id docuit qd est in subiecto & de subiecto, ut per negationem ipsorum p̄p̄riissimā substantiam significaret. Et cum nō sufficeret ei hoc ostēdere per solam negationem adiecit etiā exemplū, ut si quis dicendo hominem, neq; equum, neq; bouem esse, deinceps adiecerit ceu Socratem. Sed inquit cur hic primā substantiam sensibilem dicit, & alibi secundam eam esse affirmat: quā ordinatam post intellectualem. Nisi q̄ eius p̄positum nō est imp̄sentia de intellectualibus substantiis dicere, sed p̄positum eius est agere ac afferre ordinem & naturā sensibilem, qd quidem etiā indicauit per hoc uerbum dicit. Nam substantia intellectualis nō usu uenit, neq; uulgata est apud plures, sed sensibilis est magis uulgata: iccirco de illa dicit. Verūtamen Alexander inq̄t formam spēm q̄ intellectualem & separabilem substantiam indiuidualem dici, & forsitā hoc Peripathetico peculiare est. siquidem cōmunia uniuersaliter & prorsus nō subsistūt, sed sunt in ipsis indiuiduis: si ergo spēs separatę ab omnibus maximē subsistunt, igitur erunt indiuiduæ & non cōmunes. Iamblicus tamen obiurgat Alexandrum ueluti ignoratē quomodo hic substantia indiuidua dicatur. Nam constat inquit q̄ Aristō. dicit illam esse indiuiduam: quā indiuisibilem in alias species. Sed diceret Alexander ut existimo, q̄ etiam substantia intellectualis & separabilis, siquidem nō est cōmunis, esset indiuisibilis in alias species. Sed circa idē q̄situm & ille uerfatur. Equidem cur in naturalibus p̄ponit cōmunia singularibus, hic uerō singularia cōmuniū: Nisi quia dupliciter dicitur prius & posterius, uel natura, uel quo ad nos, & eō quod neutrum habet, unde ob id docuit prius subiecta, quia singularia sunt priora his quæ de subiecto dicuntur, nam his primo occurrimus: seu in his primō incidimus: natura autem cōmunia sunt priora, quippē sub uniuersalibus ordinētur singularia, q̄re si aliquis ordine naturæ initiū faceret, prius poneret simplicia, causas, uniuersalia, imaterialia, indiuisibilia, & id genus: sed quia ordo nunc sumptus est ab habitudine significandi, primum quo ad nos iccirco sumetur. Verūtamen Alexander hoc in loco uniuersalia esse natura posteriora singularibus contendit, nullā ferē afferens demonstrationem: qui illud principio accipiens quādo dicit cōmunia à singularibus accipere esse & substantiam, nullam huius demonstrationē adiecit, & demonstrationes quas affert debiles sunt. Nam inq̄t cōmuni existente necesse est etiam indiuiduum esse, quippē indiuidua in cōmuniū cōtineantur, sed indiuiduo existēte non omnino cōmune est, siquidem cōmune est in pluribus. Nam dicit qd omne indiuiduum à cōmuni completur, nam inquit Aristō. aliquis homo, & homo: unde Alexander etiam illud falso accepit in demonstrationem. s. qd eō indiuidua sunt natura priora, quia cōmuni sublato non prorsus tollitur indiuiduum. Nā si cōmune habet substantiam qd extenditur in uniuersa indiuidua q̄ sunt sub eo, complet & ipsa, & indiuiduum est substantia: eō qd à cōmuni completur, quomō sublato cōmuni non statim indiuiduum tollitur. Nisi forte tertium cōmune sit accipiendum, aliud qdem separatū à singularibus & causa cōmunitatis in ipsis s̄m unam sui ipsius naturam est, iuxta multiplicem acceptionem differentię nam primum animal atq; idē animal s̄m unam naturā cōmunem cunctis animalibus quatenus animalia sese impertit, sed scdm̄ assumptionem differentium spērū, differētes spēs animalium subsistunt. Secundo autem cōmune est illud qd à cōmuni causa differentibus spēbus distribuitur, & eidem inest, quæ admodum illud quod unicuiq; animali inest. Tertio autē illud est uniuersale qd in nostris intellectibus per abstractionem subsistit quod est posterius factum & suscipit maximē rationem cōmunis & differentię, nam cōmunis causa separata est ab his quæ effectus sunt, & est aliquid aliud prorsus p̄pter ipsa, & ut causa cōmunis, sed non ut cōmunis natura. At cōmunitas

quæ complet singularia/ultra cōmune, etiam differens habet, nam aliquid solum cōmune/non est in ipsa substantia mortali/ & immortalī, sed etiam cōmune differt, & differentia cōmunicatur. Solum igitur hoc cōmune/per abstractionem quod quidem nos abstrahentes/ & auferentes/differētiās dimittimus, habet cōmunis ut cōmunis rationem. Et ad hoc forsitan Alexander aspiciens/pertinet ipsum esse posterius indiuiduis. Verum huic uidetur aliud sequens dictū/eius obuiare, quando inquit singularia ex cōmuni/ & differentiis subsistere. Nisi forsitan subsistentiam sē in intellectu consideret/qui diffinitionem colligit, & cōmune denudat. Rursus Iamblicus obiicit Alexandro hoc, quia unam substantiam diuidit in corpoream/ & incorpoream/ quibus nil est cōmune. nam hoc est contrarium (inquit) etiam Aristoteli, siquidē nec ille ponat cōitatē in sensibilibus. Sed pace Iamblici dicimus qd si Alexander acceperit ueluti unam diuisionē contrariorū/ quæ sit coordinata/ cū his quæ diuidunt/ & oīno cōe differēs, certē absurdū est; sed si accepit eam ueluti cuiusdā cōitatis existētis in subsistētia, quæ oīa cōnexa sunt/ & post diuisionē unita manēt, qd absurdi erit. Etenim & Plato genera entis non solum in ipsa incorporata/ uel corporea, dūtaxat extendit; sed etiam in omnibus recipi uoluit, quorum unum erat substantia.

Substantiæ autem secundæ dicuntur species, in quibus speciebus illæ quæ principaliter dicuntur substantiæ insunt. Et hæc atq; harum specierum genera, ut aliquis homo in specie est in homine. Genus uero speciei animal est. Secundæ igitur substantiæ dicuntur/ ut est homo, atq; animal.

Cum diuississet substantias in primas/ & secundas, & quum de primis dixisset, deinceps subdit de secundis/ quas distinguit in generibus/ & speciebus: in speciebus quidem ueluti in his quæ continent indiuidua, in generibus uero ut in his quæ continent species, quæ diligenter/ & exactè adiecit, ne cū genera & species multipliciter dicantur, ad alia significata referamus ipsa. Etenim Porphyrius/ in ipsa introductione/ multa significata generis/ & speciei numerauit/ recensuitq;: quorū unum est/ quo dixit speciem esse id quod est indiuiduorū cōtētiū, & genus id quod est talium spērū cōtētiū. Cum uero in aliis etiā prædicamentis/ sint genera/ & spēs, ne putemus illa genera/ & species/ secundas substantias esse, tuto & firmiter dixit, qd illa dicuntur spēs/ & genera/ harū specierū, in quibus sunt substantiæ indiuiduales, qd qd ē manifestū p̄ exēpla fecit. Exēplū autē spēs est hoc/ hō in quo aliq; hō est, & hōis est aīal in quo hō/ & aliq; hō cōtinetur. Sed si hōie sublato/ indiuidui hōies tollūtur, & aīali sublato/ demitur de medio hō, & nō econuerso. Egdē prima illa esse natura dicimus/ quibus sublatis alia tollunt, & aliis dēptis/ ipsa nō auferunt; quō ergo substantiæ indiuiduales primæ substantiæ dicunt, & secundæ spēs, & tertie genera. Etenim in sequētibus/ dicit spēs eē magis substantias/ quā genera. Nisi ipse spēs dicant secundæ substantiæ quæ tenentur, uelut partes quæ cōplēt substantias indiuiduales, & partes toto sunt posteriores/ atq; ueluti in indiuiduo actu factę/ quū prius sē in potētia essent. Vñ illud qd est actus/ est prius/ & illud qd est potētia, est posterius/ porro rō qd fit/ ex eō qd sublato hōie/ tollunt indiuidui hōies/ & non sublatis indiuiduis/ tollitur hō, rectē/ & diligēter non agebat, quia una substantia indiuidua, ut Socra. nō est tota prima substantia/ sed omnes qui sub homine cōtinentur: quocirca etiam unusquisq; est prima substantia, & sublatis oībus indiuiduis, tollitur etiam homo uniuersalis/ quāuis intelligatur quædam cōmunia ex ipsis indiuiduis/ quoties nos diuidimus semper cōmune in differentibus secundū aliqua. Nam Socra. & Dion etsi pluribus proprietatibus inter se distēt, tamē est una quædam substantia indifferēs/ scdm quam cōmune quoddam in ipsis cōtēplamur, quæ etiā intelligitur/ & consideratur/ circa singularia, & in particularibus. Item singularia sunt cōmunia sint. Nam hæc eō quod aliq; sunt/ prius existunt, cōmunia uero adueniunt/ qd sane non intelligitur esse aliqua, sed talia: unde si singularia demerētur, neq; cōmune esset. Nam hoc habet naturam cōplendi indiuiduales/ substantias. Itē dicimus prædicamenta esse de dictionibus significatibus, significatiuæ autē dictiones/ primò ferunt in ipsa indiuidua. Nā his primis scdm sensum occurrimus, & deinde descendimus in species/ & genera: a sensu ad intellectū pedem cōferētes. Item si prorsus non accipimus species/ & genera per seipsa/ & seorsum, sed in ipsis indiuiduis/ iuxta cōsuetudinē Peripateticam: quomodo hæc cū sint partes substantiarum indiuidualium/ non erunt secunda quo ad rationem substantiæ, quandoquidē sint etiam substantiæ secundæ hoc, quia partes substantiarum sunt. Et cum nō subsistant per seipsas, neq; sint prorsus substantiæ: Verūtamen Alex. non cogere ad ascendendum talia responsa, quæ uult substantias indiuiduales esse natura priores cōibus. nam inquit nō existentibus indiuiduis/ nihil aliorū esse potest, quod tamē dictum nō rectē putat. nam etsi cōmunis substantia

substantia habeat esse cum indiuiduis, tamē per seipsa existens/ confert ad substantiā subiectōrum. Sed dicendū est melius/ quod uniuersale per seipsam substantiam principalissimā habens, seipsam impertit/ etiam singularibus, & ita uniuersale est principale magis/ ac prius indiuiduis/ scdm naturā rationem. Sed cōmune inquit nō potest esse sine indiuiduo, at indiuiduū potest esse sine cōmune, ceu sol/ luna/ & mūdus. Ad quod dicendū est/ quod per alium euentū/ & occasionē hoc factum est, quod unūquodq; horum semel acceperit materiā/ & formam, attamē sic eorum ratio instituta est: quod si multi possent eadē formam recipere, unūquodq; dictōrum seipsam largiretur multitudini/ ac seipsam in multitudine extenderet. Sunt autē prorsus substantiæ secundæ, etsi per seipsas nō subsistant, quandoquidē solæ/ inter alia prædicata substantiā significant. Nam omnia prædicamenta accidentium/ aliena sunt, a substantiali significatione, cū non significant hoc aliquid, sed accidens. At substantiæ secundæ/ cū de subiectis primis substantiis dicantur/ substantiā subiectōrum significant. Nam si quis assignet Socratem quid sit, speciē/ & genus assignando/ & dicēdo hominē/ & animal/ conuenientius assignabit, & Socratem notiorē faciet: sed si quis aliquod nouē prædicamentorū assignauerit/ ut album, uel tricubitū, certē is assignabit id quod est magis alienū a Socrate: quandoquidē id quod est per accidens, & nō quid est/ indicat. Item secundæ substantiæ primis substantiis, similes sunt. Nam ut illæ omnibus aliis subiectiuntur, ita & secundæ ad oīa alia se habent. Nam de ipsis omnia alia dicuntur/ denominatiuē, ut grāmaticus non solum aliquis homo est, sed etiam homo/ uel æquiuoce, ut albū, quippè non solum album sit corpus, sed etiam corpus simpliciter sic appellatur, ob id ergo sine aduersione/ & ipsæ substantiæ, quāuis secundæ appellatæ sint,

Manifestum autem est/ ex his quæ dicta sunt, quod eorū quæ dicuntur de subiecto, necesse est nomen/ & rationē de subiecto prædicari, ut homo de subiecto aliquo homine prædicatur. Et prædicatur quidem nomē. Nam hominē/ de aliquo homine prædicari dices. Ratio quoq; hominis/ de subiecto aliquo homine prædicabitur. Quidam enim homo/ & homo est/ & animal: quare nomē/ & ratio de subiecto prædicabitur. At eorū quæ sunt in subiecto, in pluribus quidē/ nec nomen de subiecto/ nec ratio prædicabitur. In aliquibus autem nomen quidē nihil prohibet prædicari/ aliquando de subiecto, rationē uero impossibile est prædicari: ut album cum in subiecto sit/ ut in corpore: prædicatur de subiecto: nam dicitur corpus album: sed ratio alb. in nūq; de corpore prædicabitur. Alia autē omnia/ aut de subiectis dicuntur principalibus substantiis, aut in eisdē subiectis sunt. Quod quidem manifestum est in singulis/ quæ proponētur, ut animal de homine prædicatur: igitur & de aliquo homine prædicatur: nam si de nullo aliquorū hominum/ neq; omnino de homine. Rursus color est in corpore, ergo & in aliquo corpore: nam si non in aliquo singulorum/ neq; prorsus in corpore: quare omnia alia/ aut de subiectis principalibus substantiis/ dicuntur, aut in subiectis eisdem sunt. ergo non existentibus primis substantiis/ impossibile est aliquid aliorum esse.

Mirum est/ quomodo dicit ea quæ nunc describuntur/ manifesta esse, ex dictis. Nam quomodo si secundæ substantiæ sunt spēs/ & genera, ex hoc perspicuum est, quod aliquo de subiecto uniuocè prædicantur, & quædam æquiuoce quæ sunt in subiecto, quā his quæ nunc dicuntur, opportunitatē præstant hæc quæ diximus/ Forsitan sermonem refert/ ad ea quæ ante hæc dicebantur/ in quibus dixit, quando alterū de altero prædicatur/ ceu de subiecto etc. Nam in his prædicatio uniuoca fit, uel etiam a diuisione primarum/ & secundarum substantiarum/ hoc demonstratur. Nam si cōe utriusq; substantiis est hoc. s. in subiecto non esse, aliis erit proprium de subiecto prædicari, & aliis nō de subiecto prædicari. Erāt autem secundæ substantiæ/ genera & species, quæ prædicantur de his quæ sunt sub ipsis/ uniuocè & uniuocorum nomen/ & ratio de subiecto prædicatur, sed eorū quæ sunt in subiecto/ nec nomen/ nec ratio dicitur de subiecto. Nam nulla substantia est in subiecto, neq; ea quæ sunt in subiecto/ sunt substantiæ, neq; partes substantiæ completiue. igitur neq; ratio illius quæ est in subiecto/ dicitur de subiecto, ceu neq; sciētia dicitur esse anima, sed denominatiuē sciētia prædicatur de anima, neq; ratio sciētiæ de eadem dicitur. Non enim anima est habitus/ cōtēplatiuus. Item neq; color de corpore/ nec ratio eius de illo dicitur, quare ex dictis manifesta sunt hæc. Cæterū assignaturus causam/ cur indiuidua sint primæ substantiæ, cum omnia/ uel de eisdem subiectis dicantur, uel in eisdem sint, & facturus defensionē/ & confirmationem, cur substantiæ secundæ nō sine ratio

ne sint substantiæ, quia significant primas substantias de quibus etiã dicuntur, proinde nos per hæc reducit ad memoriã/quomodo de subiecto dicantur. Nam ob id opus ipsi fuit uniuocatione, quia substantiæ secundæ prædicantur de subiecto: & æquiocatione/ac denominatione, quia accidentia sunt in subiecto: nam hæc secundum rationem/nũquã substantiis competeret. Non enim aliquis diceret, quod corpus est color disgregatiuus aspectus/uisusq; quãuis album denominet corpus. Egdem plura dicuntur denominatiuè à talibus, ceu à grãmatica grãmaticus. Hãc igitur opportunitatem hæc quæ nunc reassumuntur exhibent, deinceps autem talia adiicit. Alia autẽ omnia aut de subiectis dicuntur primis substantiis aut in eisdem subiectis sunt. Hoc autem patet ex singulis quæ prius tractata sunt, cum dicit quædam sunt primæ & quædam secundæ substantiæ: uidetur per id quod per spicuum est afferre ea quæ competunt primis substantiis. Nã rursum dicit quod primæ substantiæ sunt scabellæ his quæ per se dicuntur, ceu sunt secundæ substantiæ, atq; his quæ sunt in illis, ceu sunt accidentia. ¶ Dubitatione deinde soluit hic de primis substantiis, nam si substantiæ primæ, nec in subiecto sunt, nec de aliquo subiecto dicuntur, dubitaret aliquis nũquid ipsæ omnino sint. Nam unde habent ut sint? Hoc autem soluendo dicit, quod nõ solum ipsæ à seipsis habent esse, sed etiã aliis omnibus præbent subsistẽtiã. Nam quæ de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt, à subiecto trahunt esse. Hæc autem cum probet spẽm habere esse in indiuiduis substantiis, ueluti notius & clarũ omni sit: ceu homo est in particularibus hominibus, genus autem quãq; de specie maxime prædicet, nihilominus ostendit hoc habere esse in indiuiduis substantiis, sicut id quod uidetur magis remotũ, ac simul ut id quod alterum esse unã ostenditur. Est autem demonstratio talis: nam si de nullo aliquorum hominum dicitur, nec de homine simpliciter dicitur, uelut uolabile si de nulla particulari aquila dicitur, nec simpliciter de aquila dicitur: porro spẽs per substantiam indiuidualem subiicitur generi. Similit̃ quoq; in subiecto est primò in indiuiduo, deinde per indiuiduum inest spẽi: ceu grammatice primò Aristarcho aduenit, deinde per illum homini etiã inest: igitur substantia indiuidualis est causa: cur alia sint. s. cur sint ea quæ dicuntur de subiecto, & quæ sunt in subiecto. Porro quum dicimus alia esse in primis subiectis substantiis: ceu quãtum/quale ad aliquid: & reliqua talia, esse et atq; inesse intelligendum est: qualia sunt prima, sed non passiuas species: & affectiões, ceu albedinẽ & caliditatem. Nam spẽs passiuæ & affectiões atq; cætera alia, de eadem specie qualitatis, nomine & rone uerificantur. Vnde hi qui cignũ album esse uerè dicunt, assignant quoq; illum et album, quia albedinem habet, nõ autem hæc est albi quod afficitur. s. illius qui albus fit. Nã tale iam fit pars speciei. quæ admodum igitur spẽs & forma est pars subiecti, ita etiã id quod ofert ad formam: & spẽm erit pars: ratio igitur quæ huius est, uera fit de subiecto. ob id igitur spẽrum afficientium de spẽ. s. qualitatis passiuæ, & eorum quæ simpliciter dicuntur diuersus est prædicandi modus. ¶ Postremò ambigunt quod si sectio substantiæ uelut generis facta est in substantias primas & secundas: & ipsæ assignatæ sunt, ergo præmissa est illa generalis & cõmunis substantia: quæ in his diuidebat. ¶ Nisi & ipsa cõmunis dicatur atq; intelligatur, sub eò quo substantia dicitur non esse in subiecto. Nã hoc est proprium omni substantiæ, propter quod ipsa subiicitur: & determinatur: quare omnis substantia per hoc. s. non esse in subiecto determinatur: & diffinitur: proprium autem substantiæ secundæ ultra illud cõmune est hoc. s. de subiecto dici, proprium uerò primæ ultra cõmune est hoc, non dici de subiecto: quare omnium substantiarum tradita fuit assignatio. ¶ Sed ulterius dubitat, quia omnis sectio generis in spẽs fit, at prima substantia non est species, quippè quæ fit una numero, & species fit plura numero. ¶ Solutio autẽ huius est, quod hoc ipsum. s. esse unam numero est cõmunis ratio, sed propriũ speciei est nõ esse in subiecto: & dici de subiecto: ut igitur est cõmunis ratio cõmuniterq; inest, sed id cui soluni accidit hæc ratio, non est species. Nam est unum numero tale. ¶ Item dubitant, quia diuisio fit in ipsa inæqualia, quod sanè alienum est à diuisione in species. ¶ Nisi quod neq; hoc uerum est, nam uniuersalia & indiuidua æquivalent, & unum ad alterius esse uicissim facit, uerum substantiæ indiuiduales inueniuntur sibi proprietates indiuiduales rerum, secundæ autem substantiæ sibi cõmunes rationes substantiales: quæ in sensibilibus spectantur: & considerant. ¶ Ultimo neq; hoc prætermittendum est, quia in uerbis Aristoteli accidit quod duabus uicibus eadem sententia scripta sit. At Aristoteli in suis uerbis nil superfluum ponit. ¶ Sed forsità alia litera extra contextũ in margine erat, quam scriptores in ipsa membrana & contextu simul cum alia scripserunt. Et est ea sententia: quæ ultimo contextus loco serè repetitur, cũ dicit, quare omnia alia de subiectis primis substantiis dicuntur, uel in eisdem subiectis sunt, postquam subiungit, quare non existentibus primis substantiis impossibile est aliquid aliorum esse, sed ad cætera proficiendum est.

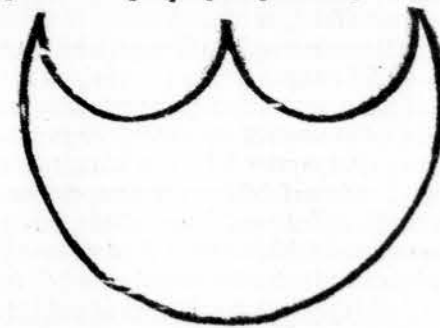
Secundarum

Secundarum uerò substantiarũ magis substantia est species quã genus: propinquior enim est primæ substantiæ. Si quis enim assignet primam substantiam quid est / euidentiũ / et conuenientiũ / assignabit, spẽm proferens / quã genus. Ut quẽdam hominem manifestius assignabit / hominem quã animal assignando. Illud enim proprium est magis alicuius hominis: hoc autem communius. et cum aliquam arborem reddideris / manifestius assignabis cum arborem reddideris / quã plantam. Amplius principales substantiæ eò quod aliis omnibus subiicitæ sunt / et alia omnia, aut de his prædicantur, aut in eis sunt, ideo maxime dicuntur substantiæ primæ, sicut autem principales substantiæ ad alia omnia se habent / sic et species ad genus se habet. Subiacet enim species generi, genera enim de speciebus prædicantur, species autem de generibus non conuertuntur: quare et ex his species magis genere substantia est. Ipsarum uerò specierum / quandoque non sunt genera / nihil magis alterum altero substantia est, nihil enim familiarius assignabis de aliquo homine hominem assignans / quã de aliquo equo equum. Similiter autem et principalium substantiarum / nihil magis alterum altero substantia est, nihil enim magis aliquis homo substantia est / quã aliquis bos. merito igitur post principales substantias / sola aliorum species / et genera dicuntur esse secundæ substantiæ. Eorum enim quæ prædicantur / principalem substantiam sola hæc indicant, aliquem enim hominem si quis assignauerit / quid sit si speciem protulerit / conuenientiũ assignabit quã si genus, et manifestius faciet assignando hominem / quã animal. Aliorum uerò quicquid assignauerit quilibet / assignabit extraneũ, uelut album, aut currit, aut quæcunq; talium reddens. ergo merito hæc sola secundæ substantiæ dicuntur. Amplius principales substantiæ / eò quod aliis omnibus subiaceant, et alia omnia de his prædicantur, uel in eis sint. Idcirco proprie substantiæ dicuntur, sicut autem primæ substantiæ ad alia omnia se habent / ita principalium substantiarum genera / et species / ad omnia reliqua sese habent, de his enim omnia reliqua prædicantur. Aliquem enim hominem dicitur grammaticũ esse: ergo et hominem / et animal / grãmaticum dicitur, similiter autem et in aliis.

Quoniam speciem & genus cõmuniter secundas substantias appellauit, profus inquirendum erat, si ambæ similiter essent substantiæ, & si à prima similiter distent. Ad hæc igitur quæstionẽ respondendo, inquit, quod non equaliter sunt secundæ substantiæ, sed magis substantia est species quã genus, & hoc ostendit duabus demonstrationibus: altera ex habitu utriusq; ad genus indiuiduũ & proprium ipsorũ, alia uerò ex proportione, quarũ alia ex habitu sic in syllogismo cõficitur. Species est propinquior primæ substantiæ, quod est propinquius primæ substantiæ est magis substantia, ergo species est magis substantia quã genus. quod autẽ species sit propinquior substantiæ indiuiduali ostendit eò quod conuenientior est assignatio indiuidui / per speciem quã per genus. Nam assignates Socratem / longè conuenientiũ / & notius assignaremus si hominem diceremus illud esse, & remotius si animal.

At illud quod est conuenientiũ magisq; affine proximum est. Alia autem demonstratio ex proportione sic procedit, si ut primæ substantiæ ad alia se habent, ita etiam species ad genus se habet, profectò species erit magis substantia quam genus. Quod uerò hæc ita se habeant mutuo, ceu & illa se habent, ostendit, eò quod species subiicitur generi, ut substantia prima subiicitur aliis. Deductionem rationis autẽ ostendit ex hoc, quia substantia eò habet ut sit substantia, quã aliis subiicitur, & omnia alia in ea sunt, sic ergo formetur figura.

Species Propinquus primæ substantiæ Magis substantia

Prædi. Aristo.

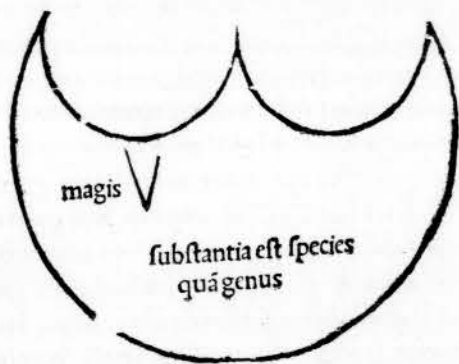
f ii

Ut primæ substantiæ ad alia se habet, ita species se habet ad genus.

Ascensus, & quæ sunt proximiora primæ substantiæ sunt magis substantiæ

At qui species subiicit generi, & ita se habet ad genus ut primæ substantiæ ad speciem

Verūtamen ipsarū specie/ rum/ quæ non sunt sub/ alternæ, ac genera, altera non est magis substantia/ quā altera, quāq̄ una ex/ cedit aliam dignitatē, & alia sit imperfectior. Nam nemo cōuenientius pe/ culiareq̄, magis assigna/ bit, si de aliquo homine/ hominem assignauerit, quam si de aliquo equo equū attulerit / affirma/ stantia, & ita facere cōparationem ipsarum inter se. Sed dicendum est quod Aristo. habuit hoc euidenter prius acceptū/ ex diuisione eorum quæ dicuntur de subiecto. & eorum quæ non dicunt de subiecto, atq̄ ex eō quo ostēsum est principalissimā substantiā/ nec de subiecto dici/ nec in subie/ cto esse. Nam ex hoc concluditur substantias secundas esse illas/ quæ de subiecto dicuntur, & non sunt in subiecto. Item hoc etiā unā de ordine dubitari solet, quia consequens erat ostendere/ quod pri/ ma substantia non erat magis/ nec minus substantia, & deinde hoc mō de speciebus ostendere ma/ gis/ & minus. Sed ad hoc eadem responsio afferenda est, quia iam prius accepit primam substantiā non esse magis uel minus substantiam, quādo ipsam primō, maximē, & principalissimē substantiā eē asseruit, nam omnia talia definita sunt, & nō habent illam infinitatem/ quæ in his, scilicet magis & minus continetur. nam magis & minus sine termino procedūt. At hoc maximē stat scdm excessum/ & in summo gradu pedem figit. Sed cur nouē prædicamenta accidentium/ secundæ substantiæ nō erūt quandoquidem prædicentur de primis substantiis. Nisi quod ipse secundæ substantiæ nō sunt accidentia, quia insunt indiuiduis substantiis, & de ipsis prædicantur. Vel non omnia prædicata de substantiis erunt secundæ substantiæ, sed illa sola/ quæcūq̄ prædicantur in quid, qualia sunt genera/ & species. Item cur dixit magis, proprium est alicuius hominis ut homo, q̄ animal. Nō enim, proprium Socrati est ho/ mo, sed species. Nisi quod hic proprium, propriè non sumitur, sed quemadmodū dicimus minus gra/ ue leue esse, sic minus cōmune/ appellauimus, proprium. Item nulla substantia est magis & minus/ ut dicit ipse/ procedendo in sequentibus/ quomō ergo species est magis substantia, q̄ genus. Nisi quod non quatenus substantiæ sunt, accipiunt magis/ & minus, sed iuxta distātiā earum à substantia sensi/ bili. Sed adhuc mihi uidet manere dubitatio. Nam substantia sensibilis est maximē substantia, & in aliis prædicamentis, in quibus magis & minus sunt, ceu in qualitate, magis & minus cōsiderantur fm distātiā/ ad id quod maximē est/ nam id est magis album/ quod magis approximatū illi/ quod est maxi/ mē. Cū ergo nec ibi quatenus qualia magis & minus habet, nam similt qualia sunt, quid ergo dicit Aristo. qualitatem suscipere magis/ & minus/ & nō substantiam. Nisi forsità substantia non dicitur suscipere magis & minus, eō quod alia sit magis substantia, alia minus, & alia maximē/ quāuis sit eadē sub/ stantia spērū, sed unaquæq̄ species non suscipit magis & minus, neq̄ enī genus magis substantia est/ quā aliud genus, nec una spēs/ q̄ alia, nec indiuiduum q̄ aliud indiuiduum: attamen in qualitate (ut in spēsibus) ipsius magis & minus consideratur, nam album est magis/ & minus album/ q̄ aliud. Hūc in modum ergo Porphyrius/ & Iāblicus soluunt dubitationes. Verum ut Alexandr exponit/ inter/ pretaturq̄/ indiuiduam substantiam/ cupiens primum mouens in ea ponere/ & sub ea collocare, du/ bitationes euadūt difficiliōres. Nā quomō id quod erit propinquius substantiæ sensibili/ erit magis sub/ stantia. Item quomō substantiæ intellectuales/ cum eisdē sensibilibus unā ordinantur. Sed Alexandri pace/ absurdum est quod indiuiduum/ quod aliter in ipsis intellectualibus dicitur. Arist. acceperit aliter quā sit, & usus esset sola equiuocatione. Item nō rectē id quod est notum in substantiis materialibus. scilicet nō in subiecto esse, imaterialibus substantiis attribuit. Nā certē patet quod aliter materiales designamus, quandoquidem eas aliquid habere in subiecto dicimus, & aliter imateriales, eō quod illas asserimus ni/ hil habere/ ut alterum in altero. Adhuc studio nititur asserre habitudinem substantiæ primæ/ mo/ trici

ueritq̄, sic etiā se habet hoc in primis substantiis. non enim quia Socrates Bucephalo equo præ/ stantior est, ob id Socra. magis substantia dicitur Bucephalo equo. Sed quibusdam uidetur/ quod ordo sermonis hoc in lo/ co nō rectē se habeat, nā inquit oportuisse prius dicere causam/ cur secun/ dæ substantiæ sunt sub/ trici

trici ad substantias compositas, ne inferior habeatur substantia prima mouens, his substantiis compositis. Nam inquit ea substantia maximē substantia est/ quæ est causa substantiarum/ habentium aliqua in subiecto. Sed hoc nō ita se habet, quippe nullo modo substantia intellectualis, & primo motrix accipit hoc. scilicet maximē substantiam esse/ ab habitudine sui ipsius ad cōposita/ & materialia, imo cōtrariū ex eō, quia separata est ab omnibus. dicitur maximē substantia. Architas autem Pithagoricus/ hanc diuisionem nunc/ ppositam substantiarum non admittit, sed aliam loco eius approbat, dicens. Substantiæ enim sunt differentiæ tres, alia nāq̄ est materia/ alia forma, & alia id quod utriusq̄ his cōstat. Hæc autem diuisio facta est scdm rationem substantiæ/ & in omnibus se extendit, & Architas utitur diuisione substantiarum/ scdm naturam, sed nō uelut est diuisio Arist. quæ soli cōsuetudini significationum heret, quod quidem etiā Aristo. testatur in suis uoluminibus/ quæ exactissimē diligentissimeq̄ conscripsit, in quibus illa diuisione utitur, ut in libro de naturali auscultatiōe, & in metaphysica. Atq̄ nullus Pithagoricus admitteret hanc diuisionem primarum substantiarum/ & secundarum, quia testatur illud primō inesse uniuersalibus, & illud extremum in particularibus derelinquūt, atq̄ quia primam & propriissimam substantiam in simplicissimis reponūt, & non sicut dicitur nunc/ quod primæ & propriissimæ substantiæ sunt sensibiles & compositæ, tertio quia genera & species putant entia esse, & non quædam summam collecta/ in notionibus separatis conceptibusue abstractis. Quomō igitur Aristo. cum nouisset diuisionem substantiæ, quam Architas tradidit, nunc ea non usus est. Nisi quia tractationis/ ac facultati logices/ hæc diuisio erit magis propria. Nam cum simplicium uocum/ quæ subiecta & prædicata sunt/ in hoc libro assignationem efficiat, ac meritō in substantia quam dixit omnibus subiici, genus & speciem aliq̄ prædicatū inueniat/ in eadem substantias diuisionē fecit.

Cōmune autem omnis substantiæ est in subiecto nō esse/ prima quidē enim substantia, neq̄ in subie/ cto est, neq̄ de subiecto aliquo dicitur: secundarum autem substantiarum, manifestū quidem est ita, quod nulla est in subiecto homo enim de subiecto quidem dicitur quodam homine, in subiecto autē non est, non enim in quodam homine, homo est. Eodem autē modo/ animal de subiecto quidem dicitur quodam homine: non est autem animal/ in quodam homine. Adhuc autem, eorū quæ in subiecto, nomē quidem nihil prohibet prædicari/ quādoq̄ de subiecto, rationē autem impossibile est. Secundarum uero substantiarum/ prædicatur/ ratio de subiecto/ nomē, hominis enim rationem, de quodā homine prædicabis, et eam quæ animalis similiter, quare non utiq̄ erit substantia/ eorum quæ in subie/ cto: non enim propriū hoc substantiæ, sed differentia est eorum quæ non in subiecto sunt. Gressiuū enim/ de bipes/ de subiecto quidē dicuntur homine, in subiecto autē non sunt, non enim in homine est bipes, aut gressiuū: ratio autem differentiæ prædicabitur de quocūq̄/ utiq̄ dicitur differentia, puta si gressiuū de homine dicitur, ratio gressiuū prædicabitur de homine, gressiuū enim est homo.

Cum dimississet/ quot & quæ sint substantiæ, deinceps quæ eisdem competunt cōmunia/ & propria/ afferre proponit: & hoc meritō. Nam si potuisset uniuscuiusq̄ generis diffinitionem tradere, non oporteret eum sollicitum esse/ nec curam/ studiumq̄ habere/ in assignandis his quæ competūt substantiis. Nam ex diffinitione/ etiam ea quæ competunt diffinito, & uniuersa natura diffiniti manifestatur, sed quum afferre diffinitionem non esset locus, sed dūtaxat descriptionem/ & exempla, meritō opus fuit considerare/ & meditari ea quæ competunt substantiis, quæ. scilicet cōmunia/ & maximē propria sunt, ut ex his uelut ex genere & differentiis, ceu diffinitio quædam uniuscuiusq̄ generis/ traderetur. Sit ergo ista cōmunis responsio/ de unoquoq̄ genere/ cur post diuisionem/ ea quæ competunt generi/ cōmunia/ & propria/ tradidit, & primō ea quæ sunt cōmunia/ ad alia genera. Iā/ blicus autem putat Aristo. eō principaliter de unoquoq̄ genere proprium inquirere, ut quomō/ docūq̄ potest diffinitione/ naturam quæ sit/ ac diffinitio/ statuatur. Et quum accidisset ei/ quærendo id quod est propriè proprium/ quod soli & omni inest ipsum diuisim tangere, & accipiendo interdū ea quæ omni/ & non soli insunt, & interdum soli, & nō omni, ob id quæ sortita sunt diuisim/ proprietatem reprobatur dicens. Non est enim hoc proprium substantiæ. scilicet uelut illud quod maximē proprium ei est, quæ autem sunt integra/ & propriè propria/ uelut ea quæ competunt, approbat. Cū ergo Arist. modo inquisitionis procedat, & inquisitionis ueritatem inueniat, primō incidit in his quæ cōfuse & cōiter dicuntur, & refutans ipsa/ sic in calce uerū inuenit. Hæc igitur pulchrè/ recteq̄ dicerentur. Sed forsitan & hoc cōuenientius diceret, quod pposuit cōia principalis, quæ substantia/ cum aliis prædicamētis habet, ut ex cōmunibus/ & propriis/ exactior/ exploratoriq̄ fiat/ quæ sit descriptio. Hoc etiā

Indicat Architas, qui non solum propria inquit, sed etiam communia ad alia predicamenta exposuit, porro plura descripta sunt dicta Architæ, quoniam & diuus Iamblicus quædam pauca uerba conscripsit, quæ dubitatione afferunt, qui sic inquit. His intellectis, quædam communia simul predicamentis competunt, quædam uero propria. Dico autem communia, ceu substantias non suscipere magis & minus. Nam fieri non potest, ut homo magis & minus sit homo, neque deus, neque planta, similiter commune est nullum habere contrarium. Nam homini homo non est contrarius, neque deo deus, neque aliis substantiis. Atqui illud per se esse, & non in altero esse, ceu glaucedo, & flauus color, inest oculis, substantię proprium est. Nam omnis substantia per seipsam unum aliquid est, quæ autem simul insunt & accidentia sunt, uel in his sunt substantiis, uel non sine his. Deinde Iamblicus/communia quæ habet quantitas dicens, sic subdit. Equidem plura quantitati accidunt, quæ etiam substantię competunt, ceu non suscipere magis & minus. Similiter dicit communia substantię & predicamento ad aliquid, cum recenser communia predicamenti ad aliquid. Quod uero inest proprium unicuique substantię est hoc, ut cum manet una & eadem numero, contrariorum sit capax: Sic ergo Iamblicus uult Aristoteli tradere communia, & propria, quæ habet substantia, cum aliis predicamentis. Verumtamen Porphyrius inquit, propria uniuscuiusque generis ab Aristotele esse assignata, & non simpliciter communia, cum aliis predicamentis, & propria. Et cum tripliciter dicatur proprium, aliud quod omni & non soli inest, ceu bipes homini, & aliud quod soli, sed non omni, ut grammaticum esse eidem homini, & aliud quod soli, & omni quod est proprie proprium, ceu homini resibile, quæ igitur soli non insunt, hæc cõa substantię, & aliis generibus sunt, quædoquidẽ omni & non soli insunt. Sed aduertere oportet ad dicta Architæ, quod hic Aristoteli nihil querendo, uel dubitando, sed afferendo, cum fiducia scientię omnia tractat, & procedit per ea quæ sunt sermoni, uerbisque, necessarissima. Foris ita ultra quis ambigeret, quomodo fieri possit, ut omnis substantię proprium possit determinari. Nam unicuique substantię sua differentia ac proprietates, traditur diuersa. Nõne alię cõpositis substantiis, & aliæ simplicibus proprietates tribuentur? similiter nõne alia est proprietates earum quæ semp motibiles sunt, & alia earum quæ uicissim motu participant? Similiter & altera est eorum quæ stant in speciebus, eodem modo, & altera eorum quæ mutant? Idem quoque in ipsis intellectualibus, & sensibilibus euenit. Sed responderi potest, quod ubique potest determinari quædam proportionalis similitudo. Equidem Aristoteli dicit non in subiecto esse primis & secundis substantiis commune esse, siue hoc dixerit uelut cõe esse, siue ut partem proprii, quod substantię competit, tradiderit. Quod uero substantię competit in subiecto nõ esse, de prima substantia hoc ostendere opus non fuit. Nam per se cõcederetur non in subiecto esse, ut iam liquet per eam diuisionem quadruplicem, in ante predicamentis, & in loco, quædo docuit quid esset substantia principalissima. Atqui de secunda substantia, quod ipsa de subiecto dicatur, & in subiecto sit, ostendit. Et demonstrationem, alia quidem est à diuisione. Nam secundæ substantię sunt, quæ de subiectis quidem indiuiduis dicuntur, & in subiecto non sunt. Secunda uero demonstratio est, ex eò quia non potest esse aliquis homo, sine homine, si autem hoc non erit in subiecto, scilicet homo in aliquo homine, nulla profectio alia substantia secunda, erit in subiecto. Nam ea quæ sunt in subiecto, non conferunt aliquid ad substantiam subiectorum. Atqui aliquis homo est homo, ueluti ab homine cõpletus, quod si in prima substantia non sunt secundę substantię, ut in subiecto, certè non erunt in aliquo alio, ut in subiecto. Nam omnia alia uel in subiectis sunt primis substantiis, uel de subiectis ipsis dicuntur. Item ea quæ sunt in subiecto, quæ uelut corrupti, seruat in subiecto in quo sunt, ceu album, sed genera & species corrupti non possunt seruari indiuiduis, de quibus dicuntur, & subiecto corrupto quod est in subiecto, concidit, peritque: uniuersale autem seruat corrupto pro aliquo indiuiduo, modo aliud, & aliud successiue fiat. Itẽ si spes & genera sunt in subiecto, uel erunt in propriis indiuiduis subiectis, uel in aliis, sed nec in propriis possunt esse: (etenim quæ sunt in ipsis indiuiduis ueluti in subiecto, nõ sunt ut in subiecto, sed uelut de subiectis ipsis dicuntur) sed neque in aliis, quoniam quid nõnihil sit subiectum, sine substantiis indiuiduis. Itẽ hoc modo Aristoteli syllogismum efficit, quæ sunt in subiecto, equiuocè predicantur, sed nulla substantia secunda equiuocè sed uniuocè predicatur, igitur nulla secunda substantia in subiecto est: sed nec prima est, ergo nulla substantia est in subiecto. Item Architæ uerba idem confirmant, quando diuidit substantias in materiã, formã, & compositionem. scilicet quod nulla substantia sit in subiecto. Nam materia quæ est subiectum, & primum subiectum, patet quod non sit in subiecto, sed nec forma est in materia, uelut in subiecto. Nam quædo unum cum alio equaliter conficit unum aliquid, alterum non est in altero, ut in subiecto, quare nec forma erit in subiecto. Cõposita uero substantia, quæ continet in seipsa formã, & materiã, merito non erit in subiecto. Sed quidam ambigunt, quia illud non in subiecto, est negatiuum: sed nullum negatiuum intellectu cõpletur.

Itẽ potest, quippe negatio sit indeterminata/indefinita, & fieri nõ potest, ut congruat indefinito notitia, cognitioque, finita & terminata. ergo. Nisi illud quod significatur per hæc uocem negatiuam, sit aliquo modo definitum & affirmatiuum. Nam nil aliud dicit nõ esse in subiecto, nisi quod ipsum quod est, seipso est, uel pars completiua talis est, & quod subiectum sit. Etenim cõe inest omni substantię, licet aliter materia formæ subiiciatur, & aliter aggregatum his operationibus, quæ ab eodẽ fiunt. Item si substantia proprie est, in qua alia sunt, & circa quã alia, ac circa quam pati, & in qua est facere, & tali inest/competitque, in subiecto non esse: merito ergo substantia dicitur non esse in subiecto. Nam cum sit per seipsam nõ est in alio, & cum genus & spes sint substantię partes, certè ipsa non erit in subiecto. Cæterum illi, scilicet nec in subiecto esse, nec dici de subiecto, addendum est, uelut de alio. Nam quædo hominem predicatum de Socrate facimus, non uelut lignum album dicimus, sed ut album. De his igitur totidem dicta sunt. Dubitaret autem aliquis, quomodo substantia nõ erit in subiecto, quædoquidem mens sit in anima, & anima in corpore, & ideã secundum Platonem in mente. Nisi quod nõ uelut in subiecto insunt, neque assimilatur participationi accidentium, sed sunt hæc uelut substantia est in altera substantia, quæ etiam nõ insunt, ut aliqua pars in toto, sed uelut actus, & substantia que actu est in receptaculo, quod potest recipere ea, atque in ea natura imperfecta, quæ separata est, ut in nau gubernatore: & uniuersali uelut utens est in illo, quo utitur, & plens illi, siue causa quæ cõtinua est, cõtinuat secundum alium modum aduenit, siue fuerit substantia unita, quæ cõtinet in seipsam substantiam multiplicatam, ceu centrum in seipsum complectitur, & comprehendit, circum. Nam secundum hæc omnia, & alia id genus, quicquid potest exponere, substantiarum presentiam esse in aliis substantiis, ex quo nullum absurdum accidet. Item dicunt, quod nec tempus est in subiecto. Nisi tempus diuidendum sit, uel secundum quod est mensurans, uel secundum quod mensuratum: si ergo aliquis acceperit illud secundum quod est mensuratum, erit profectio mensura in motu, ut in subiecto, ceu etiam natura est in eo quod mouetur: si uero acceperit tempus ut mensurans, ceu animam, ut Aristoteli inquit, in mensurante erit mensura: sed si aliquis acceperit tempus uelut quoddam per se subsistens, constat quod tempus sit uelut substantia: & sermo de tali tempore, ad alia philosophiã attinebit. Itẽ si quis diceret, quod neque locus est in subiecto. Rõdebimus huic, quod cum locus secundum philosophiam Aristoteli sit terminus continentis, in illo erit, & ita erit de numero eorum quæ sunt in subiecto, sed hæc facillimè sunt solutionis. Illud uero dubitatione dignum est, quomodo non in subiecto, & alia quæ substantię insunt, cõmuniter non ut quippiã accidentis ostendantur. Nam qui sic demonstrant, non afferunt demonstrationem, iuxta cõmunitatem substantiarum. Ad quod respondet interpretis diligentiores, quod sensibilis substantia, est quidam cõcurfus materię & qualitatum, quæ cum simul omnia cõnectuntur, efficiunt unam substantiã sensibilem, sed unumquodque diuisim acceptum, aliud est quale, aliud quantum, uel quippiã aliud: porro quod derelictum est, nondum substantiam sensibilem effectam presentens, pars erit substantię: quod uero aduenit, iam substantię cõfecte, erit illud in proprio ordine illorum, quæ extrinsecus adueniunt, & non erit occultans substantiam dictam. Item unumquodque concurrerium non est substantia, sed totum quod omnibus constat, substantia est. Rursus neque grauiter ferendum, seu aspernadum est, si substantiam sensibilem, ex non substantiis facimus, Nam neque totum uerum, erat substantia, sed uerã imitatur, quæ sine aliis circa seipsam habet ens, & alia similiter quæ ex ipsa prouident, quia uerã erat, sed in sensibili & cõposita substantia ens, quod adducitur ei sterile, nec sufficiens, quia neque ea quæ ex illo fiunt, sufficientia sunt, umbrat, atque adubrat substantiã ipsam quæ est, ut pictura animalis & umbra: quo circa necessario accidit, nõ omnia inesse ipsis rebus quæ fiunt, nec nos posse cum accipimus ea quæ ipsis insunt, semp cõplecti ea quæ ipsis insunt, secundum substantiam. Item cur ex non propriis substantię ipsam describit, & designat? Respondebimus hoc factum fuisse, ut cognoscamus quæ non sunt substantię. Nam ea non erunt substantię, quibus non inerit hoc, scilicet non esse in subiecto. Ad cognoscendum itaque quæ sunt substantię, utile est, ac sufficit, ex communibus ipsam describere, tamẽ non statim sciemus quod sit substantia, sed alia opus est doctrina. Nisi forsitan etiam hoc ipsum, scilicet in subiecto nõ esse, sed per se esse, sit proprium substantię. Nam etsi cõmune hoc sit eidem, propter differentiam, tamen & differentia quatenus substantialis, habet hoc. Itcirco & Architas inter cõia hoc scilicet per se esse posuit, sed non illud, scilicet non alteri simul inesse, ceu glaucedo, & bonus color, oculis inest, sed ipsum in aliquo non esse, uocat proprium substantię, quoniam etiam differentie hoc competit, ut differentia substantia est. Sed quia occasio, ac tempus deinceps est, ut extensam cõmunitatem, scilicet hanc nõ in subiecto esse, etiam ad differentias, primò operiptum est determinare questionẽ de ordine. Nam quidam dicunt ante sermonẽ de differentiis, ordinari prius oportuisse, quid de partibus substantiarum dicendum sit, porro subiungit.

Non turbēt autem vos partes substantiarū, tanq̄ in subiectis totis sint: ne fortē cogamur / non substantias dicere ipsas esse, non enim itaq; in subiecto dicebantur, quæ ut partes insunt in aliquo. Inest autem substantiis / et differentis / omnia uniuocē ab ipsis dici. Omnes enim quæ ab his predicatio nes, vel de indiuiduis predicantur, vel de speciebus. A prima enim substantia / nulla est predicatio (de nullo enim subiecto dicitur.) Secundarum uero substantiarū, species quidē de indiuiduo predicatur. Genus autē de specie, et de indiuiduo. Similiter autē / et differentia de speciebus et indiuiduis praedicantur: rationem autē suscipiunt primæ substantiæ / species uero / et generū, et species generis: quæcūq; enim de prædicato dicuntur, omnia et de subiecto dicuntur. Similiter autem / et differentiarum rationem suscipiunt species / et indiuidua, uniuoca enim erant / quorum nomen cōmune, et ratio eadē. Itaq; omnia quæ a substantiis / et differentiis, uniuocē dicuntur.

Quando igitur dicimus nullam substantiā esse, in subiecto, ne putetur partes in subiecto esse, & ob id ipsa non esse substantiæ, hæc subiunxit. Nam in subiecto dicimus ea esse, quæ non sunt uelut partes in aliquo, sed quæ non sunt uelut partes: quæ partes substantiarū (in toto cū sint, & unaquæq; in illo cuius est pars,) igitur non erūt in aliquo subiecto. Hæc igitur ut quibusdam uidetur: ordinari prius oportebat, quandoquidē soluant quādam dubitationem / quæ affertur de substantiis, & deinde sic subiungere: quod non solū non esse in subiecto cōpetit substantiis, sed etiam aliis, ut differentiis: & quæ secundarum substantiarū species prædicatur de indiuiduo, & genus de specie. Atqui talis ordinis transpositio / interpretibus diligentioribus non placet: arripitq; sed ordinē Aristoteli. magis approbant. Nam cum etiam secundæ substantiæ / et differentie uideatur ut partes / cōplere indiuiduas substantias, oportebat post secundas substantias, statim de differentiis dicere, & sic cōmune tunc quod secundis substantiis / et differentiis cōpetit / ponere: quod quidem tuto dico esse hoc. scilicet eas non putare cum sint uelut partes substantiarum, esse in totis / uelut in subiectis suis. Nam hic ordo est magis cōsequens / & consentaneus, si quidem inter sermonē de substantiis secundis / & sermonē de differentiis / sermo de partibus insertus / cōtinuationē fregisset / ac interpolasset: ordo igitur rectē se habet. Cum ergo dixit substantiæ cōmune esse hoc, scilicet in subiecto non esse, hoc ipsum cōmune etiam differentiis congruere, inuenit, & ob id putat merito hoc non esse proprium substantiæ. Proinde primo dicendum est, quid sit. Etenim quibusdam uidetur differentia esse id quod suapte natura potest ea separare: quæ sub eodem genere collocantur: & sanē constat, quod ut se habet ad genus suū, ita distinctio / & diuisio assignatur. Atqui Boethius dicit differentia propriē cum specie ordinari, & non cū genere: eō quod sæpe differentia pro specie assumitur, & uniuocē simul de genere dicerentur, & unaquæq; seorsum accepta de omnibus quæ sunt sub ipsa dicitur, sed de genere nequaquā, imo nec est uniuocuiusq; generis formatrix. Verum differt a specie: quia differentia est cum genere, & est quædam forma generis: genus autē præest ut subiectum, itaq; differentia est pars simplicior substantiæ cōpletia, sicut etiam genera / & species dicuntur cōpletia substantiæ. Nam hominem cōplent animal / & rationale, sed animal ut subiectum / cum differentia, & rationale ut simplex qualitas. Rursus si rationale adderetur animali, id quod utrisq; constat, erit cōpositum. Verum illud quod apponitur / adiungiturq; ceu mortale / ut simplex qualitas est, idcirco genera / & species ut subiecta secundæ substantiæ dicuntur, differentie autem de subiecto dicuntur, tñ non sunt substantiæ: quippe quæ conferat non ad esse, sed ad tale esse, quæ tamen non sunt accidentia, quia conferunt ad substantiā eorū, quæ specificant: ob id igitur non sunt in subiecto. Nam illud est in subiecto, quod etiā separatur a subiecto / sine eiusdē corruptione: differentia autem non separatur / sine corruptione subiecti. Sed quispiā diceret: neq; accidens inseparabile / separatur sine corruptione subiecti. Verum etsi hoc non separet, tamen intensio / & remissio eius / in subiecto cōsideratur: ceu nigredo æthiopi, quæ remittit cum ad alia loca accesserit, & lactis albedo / minor est: & maior intensiorq; est illa niuis: similiter idē in aliis accidentibus inseparabilibus euenit: sed in differentia magis / & minus non est, neq; si ea fuerit in pluribus speciebus / uel indiuiduis, neq; si in uno. Sed Boethius pace / cum talis sit differentia / quæ nec est substantia, nec accidens, & hoc est idē dictu, nec est id quod non est in subiecto, nec in subiecto, quid ergo erit: si quidem omnia quæ sunt, uel in subiecto sint, uel non in subiecto: igitur necesse est differentia esse qualitatem substantiā / cōpletia substantiæ uel qualitatem mediā inter substantiā / & qualitatem / quæ cōmuniter cōnectat substantias cum accidentibus, uel accidentia cū substantiis. Natura enim / imediate non procedit ex contrariis in cōtraria, ceu nec ab aialibus in plantas, sed quādam interme-

diam

diam naturā interfert: eorum quæ Zoophita à græcis dicuntur, & nos uocamus ancipitem naturam / animalis / & plantæ: quæ cōnectit utraq; naturam extremorum / & cōpletia est: uel simul uincit / & ligat ea inter se: sic igitur hic subiecit mediā differentiam, quæ scdm nonnullos est uelut separata ab utrisq;, & fm alios est uelut utriusq; participans. Sed alia quoq; habetur opinio / eorum qui aiunt differentiam non solum cōpletiam esse substantiæ, sed etiam partem ipsius: quæ uel fm accēptionem consideratur: quia in subiecto est, uel ut est pars substantiæ specificæ, uel quatenus simul cum habitudinibus ad substantiam alteratur, tāquā ipsa differenter afficiat id ipsum subiectū / in quo est. Totidem igitur sunt scētae de differentiis, quorum cōtemplatio confert ad uniuersam prædicamentorum doctrinam. Nam in cūctis prædicamentis / sunt differentia. Sed quæ sit melior opinio de differentia / earum quas diximus cōsiderandum est. Nisi longē melior ea sit: quæ tenet differentia esse quoddam mediū inter qualitatem / & substantiam, idcirco confert quale esse, & dicitur circa substantiā quale determinare: & non ut in subiecto est, quocirca inquit Iāblicus / oportet in definitione huius / quod est in subiecto, addere quod nihil conferat ad substantiam subiecti. Nam spēs / & differentia / cōferunt ad substantiam subiecti. Nisi forsitan sufficiat hoc definitioni adiūctum. scilicet non ut pars. Nam differentia sit pars substantiæ / ut species est. Eadem oportet differentiam contineri a specie / quam complet, porro ab illa fictione (ut ita dicam) / subiecti indifferētis / fm informitatem prorsus se purgat, & alio modo dicendum est: quod differentia propriē diuidit genus in species, & in ipso diuiso est, atq; iuxta naturam diuisi existit: ceu animalis, quatenus aial, & substantiæ quatenus substantia est. Nam specifica differentia est / fm quam genera scēantur in species: quæ etiam (ceu differentia hominis specifica) aliq; homo non differt ab aliquo, ut Dion / & Plato / & Alexander autem ambigit / qd si differentia est qualitas, certē in subiecta substantia erit, & non dicitur de substantia / quæ est subiectum. Ad quæ respōdemus: dicentes fieri posse argumētum eius hypotheticum / ex cōuersione. scilicet ex destructione cōsequētis / ad destructionē antecedētis: ceu si differentia de subiecto dicitur, & in nullo subiecto sunt, quā manifestū est tales non esse qualitates / quales putant esse has, qui hæc dubitant, sed hi ultra instāt / si de prima / & materiali substantia / ueluti de suo subiecto differentia dicitur, certē / & ipsa differentia erit materialis. Sed respōdemus: qd si materiale illud dicitur / quod cum materia subsistit, tāquā habes quādam per se subsistētiam, nullum absurdum est: ut hoc modo differentia existēs / uniuocē prædicetur. Etenim / & ipsa species / quæ cū materia cōpletia est substantia indiuidualis, habet per se / ipsam subsistētiam peculiarem / & propriam, & cum materia cōmunem: & totū non est ex materia sola. Quod autē cōfert ad substantiam / uniuocē de eadem prædicatur: secundæ uero substantiæ: quæ dicitur de subiecto / non erūt omnino imateriales, quippe quæ in materia sint. Cæterum illas simplices descripiōes, sentētias uero de differentiis in qualitate (ceu in rationalitate quæ ad genus substantiæ attinet) tum eas quæ cōphendunt materiam / uel genus cū ipsis, tum etiā eas quæ prorsus fatentur naturam ipsarū esse separatam a specie / refutamus. Nam oēs hæc opiniones / a uera sentētia de differentia abhorrent, atq; excidunt. Iāblicus autem / non admittit spēm ex pluribus differentiis esse. Nam semper est una ultima differentia / speciei formatrix, cæteræ uero præcedentes / uelut genera præponuntur. Nisi forsitan oporteat unum esse genus / proximum speciei, & alias differentias plures / quæ separent speciem a pluribus aliis spēs / eiusdem generis. Etenim rationale hominem distinguit contra irrationalia / & mortalia / cōtra immortalia. Et quispiam fortē diceret / etiam aial distinguit contra causas non uiuētes / & animatum cōtra inanimata: quo pacto pleraq; genera sunt differentia, sed non eodē uerso differentia sunt genera, siquidem genera significēt quid, & differentia quale quid. Dubitant quidam quomō inquit differentiam uniuocē prædicari, ceu pedestris nōmē / & ratio de subiecto prædicatur. Nam nec nōmē / nec ratio / de subiecto prædicatur. Nam pedestre / unū significat. scilicet habitū ipm, ceu peditationem: & alterū quod participat hoc habitū / & afficitur ipso: sed hoc non est differentia, idcirco quia dicit Aristoteli, qd nihil facit ad rōnem. Atqui nomen peditationis / quæ est differentia / non prædicatur de subiecto. Nam nec dicimus subiectū esse peditationem: ceu hominem, uel quippiā aliud animal eorū quæ incedūt, nec rōnem peditationis. Neq; enim dicimus subiectū esse quēdam habitū, quo hi qui participāt / pedestres dicātur, quomō igitur dixit Aristoteli, nōmē / & definitionem differentie / prædicari de subiecto: quare neq; differentia uniuocē diceretur de subiectis, si autē non hoc mō prædicatur, ergo nec de subiecto dicitur, siquidem quæ uniuocē prædicantur de subiecto, de suis indiuiduis / prædicentur. Sed in hac dubitatione / qui differentia cōpletia fm esse ponunt, & ratione / ac nomine non uerificari aiunt, uel cōpletiam rōnis fm subiectum, non tamē rationis definitionē, hi non conueniūt cum Aristotele. Nam hic dicit de definitione rōnis, qui etiam dixit eodē modo genera / spēs / & differentias / uniuocē prædicari. Præterea hi aberrant / circa optimā sentētiam de differentiis / cum non intelligant sub-

Prædi. Arist.

g

stantiale ipsarū. Item absurdo/seorsum diuidūt rōnem fm spēm subiectam, & rōnem diffinitiuam. Nam diffinitiuā ratio indicat qd erat eē, & hoc est spēs: igitur nō erit alia ratio fm subiectū, & alia fm diffinitionem. Verū causa cōfusionis est, qd aliquādo accipiūt differētiās substantiāe/ut cōpletiuas, & ut partes spēs: qui quādo rationem diffinitiuā faciunt, nō amplius accipiūt differētiās ut cōpletiuas, sed uelut cōsideratas fm qualitatem: & tūc ratio quāe habituū est, non cōpetit oibus subiectis. At si prorsus acciperēt in utroq; modo differētiās/ut cōsentaneū erat, uelut cōpletiuas: prorsus nomen & diffinitiuā ratio/de subiectis p̄dicaretur. Hęc igitur lābicus/dubitationem soluendo dicit. Sed forsitan adhuc manet dubiū, qd non est/ neq; pōt subiectum uocari noīe perficientis. & completis, neq; ratio qualitatis/pōt competere quali per ipsam, qd si differētia esset simpliciter qualitas, rectē diceretur: si autē substantiālis qualitas, nec in subiecto est, neq; pars substantiē composite/uel materialis, sed est completiuā formę fm esse: profectō & species per se est, & dicit per se, & nō oportet eam accipere diffinitionem qualitatis/uel habitus/quę sunt ut differētię. Nam differētia nō erat hoc/ut accidēs qd inest, sed substantiālis est & substantiē cōpletiua, quatenus ipsa est, & dicitur spēs: quod qdem lābicus procedēdo etiā admittit: quare meritō cōcluditur nō modo secundas substantias de subiectis uniuocē p̄dicari, sed etiā differētiām. Quid ergo? Num p̄dicari uniuocē dūtaxat secundis substantiis, & differētiis competit, an ceteris omnibus p̄dicamentis? Etenim in illis quoq; genera & species/de omnibus indiuiduis accidentibus suis/uniuocē p̄dicantur. Etenim sciētia de grāmatica uniuocē dicitur, & grāmatica de grāmatica Aristarchi. Sed ad hoc dicēdum est, quod hoc cōmune est ad alia genera, & species aliorum p̄dicamentorum: sed proprium generū & specierum substantiāe est cum sint genera & species substantiāe de suis indiuiduis uniuocē p̄dicari, & quod nihil cōmune est substantiis cum aliis p̄dicamentis accidentium. Nisi forsitan substantiē p̄priam sit uniuocē p̄dicari: & hac ratione primo inest generi & speciei substantiē, à quibus postea cōmunicatur/impitūq; etiā aliis p̄dicamentis, quatenus aliquo modo etiā illa instar substantiē sint: idcirco etiā in illis fatemur genera & species suis indiuiduis substantiāliter inesse, & p̄dicari: ceu color/ & album de aliquo albo p̄dicat, & in aliquo est. Nam ut quaedam/substantiis per accidens cōpetūt, ita accidētibus substantiarum, hoc substantiāliter, competit per accidēs. Sed inquit cur non propria substantiē tāquā utilia ad cognitionem substantiē accipit, ceu in subiecto non esse? Nisi quia ad cognitionem substantiē confert cognoscere, quod quāuis competat substantiē non esse in subiecto, tamen non competit ipsi soli, & si uideatur maximē competere ipsi.

Omnis autem substantia/uidetur hoc aliquid significare. In primis quidē substantiis igitur indubitabile est/et verū, quod hoc aliquid significat. Indiuiduū enim/et unū numero/quod significat est. In secundis autē substantiis/uidetur quidē figura appellationis hoc aliquid significare, cum dicit hominem/uel animal, non tamē verū, sed magis quale quid significat: nō enim unū est suppositum/sicut prima substantia, sed de multis homo dicit/et animal, non simpliciter autē quale quid significat/sicut album, nihil enim aliqd significat album/et quale. Species autē/et genus, circa substantiam quale determinat, qualem enim quādam substantiam significant/ad plus autem genere quid species determinationem faciunt. Qui enim animal dixit/plus comprehendit/et qui hominem.

Cum ostendisset proprium non eē substantiē, hoc. s. nō esse in subiecto, sed quod hoc cōmune sit ipsi ad differētiām, nec alia p̄dicari de ipsa uniuocē. Nam substantiē indiuidue hoc non cōpetit, profectus est ad descriptionē significationis. Nam proprię sunt significationes in quibusdam p̄dicamentis, ceu in p̄dicamento qualitatis tale, & in p̄dicamento quātitatē tantūdem: sic etiā in substantiā, hoc ipsum uel idipsum. Verum hoc quod ostendit non omni substantiē inest. Nam secūda substantia non ut hoc ipsum/uel hoc aliquid, sed ut quale quid significat, idcirco quale determinat circa substantiā, attamē ipsi nō cōuenit determinatē hoc aliquid, nihil igitur horum propriē/proprium substantiē est. Ceterum pulchrē dixit, quod uideretur omnis substantiā hoc aliquid significare: quia aliorum opinionem, & uarietatem cōsuetudinis profert/ & nuntiat, quę sepe consueuit dissimiles res/ similibus figuris dictionum significare. Etenim hoc in loco/ uerisimilem apparentiā inducit: fortē igitur homo/ similis est Socrati, & unus numero, quoniā specie est unus. Cum ergo inquirat hanc opinionem/ inuenit ipsam concessam/ & manifestam/ in primis substantiis. Nam hoc aliquid indiuidua substantiā est, non quia simpliciter sit una numero, quādoquidem & quale sit unū numero, atq; omnia alia in nouem p̄dicamentis/ quęcūq; fm unum determinantur, quę nō recipiunt

piunt significationem/ & demonstrationem huius. s. hoc ipsum/ uel hoc aliquid/ fm propriam propriam rem: sed unum numero substantiale dūtaxat/ illud hoc modo recipit. Etenim figs unumquodq; p̄dicamentorum nouem/ hoc aliquid diceret, is certē nō propriam ostensionem qualitatis efficeret, quia illa exprimit tales: sed cōmune quoddam subsistētia/ & illius qd est per seipm: quod qdem substantiā ceteris omnibus impartitur/ & tribuit. Atqui in secūdis substantiis/ figura dictionis uidetur similiter hoc aliqd significare, ceu in homine & Socrate, tamē non est uerum, sed magis quale quid significat: quia cum multa sint singularia/ ipsorum similitudinem/ genus & spēs exhibent. Verum cum deinceps duo adiciat, aliud/ qd uerum non sit genus & spēm similē ut substantiā indiuidualis hoc aliquid significare, & aliud qd genera/ & spēs magis significant quale quid: primum probat per hoc. Nam subiectum nō significat unum, scdm quocq; probat. s. qd significant quale quid per hoc. Nā homo dicit de pluribus, & quādo ipm dixerimus, nullum certē ac definitē hominem dicimus, sed manifestum. Nam homo nō est magis Socrates/ q̄ Plato, uel quispiam alius homo singulariū. Equidem non omne qd habet qualemcūq; descriptionem, est iam hoc aliqd, nisi unū fuerit, & determinatum. Quādo inquam hominem dico, spēm indicare nequeo, quia ipsa per se non subsistit, sed indiuiduum insinuans/ ac demonstrans ut Socratem, tunc dico qd tale est homo, quale est Socrates, igit qd le erit circa substantiā. Verum ne aliqs putet ipsum existimare secūdam substantiā esse qualitatem, ceu album est, quoniā dixit etiam illam quale quid significare, & album circa substantiā est, p̄pter hoc differētiām ipsarum tradit/ dicens, qualitatem substantiarum secūdarum/ esse substantiālem. Nam hoc est ipm circa substantiā/ quale determinare. Verum subintelligēdum est genus/ & species substantiē, quia non omnis spēs, neq; omne genus est tale. Nisi forsitan genera/ & spēs/ etiā in aliis p̄dicamentis p̄dicentur in qd, quę quidem exhibeant substantiālem qualitatem/ fm id quo/ & illa participant substantiā. Inquit igitur secūdarum substantiarum qualitatem esse substantiālem, & circa substantiā quale determinare. i. circūscribere & designare, sed album ipsum/ solum qualitatem indicat, iccirco album sine substantiā intelligitur, genus autem & spēs sine substantiā indiuiduali/ nequeūt cōsiderari. Item genera & spēs/ sunt partes completiue substantiē, sed album non est. Sed quā etiā differentia generis substantiā determinans specificare uideatur/ & designare substantias in quāle, quārendum est, quō differentia ab albo, & quo à genere & spēs differat. Nisi ab albo different, quia album dūtaxat quale efficit, at ipsa differētia circa substantiā quale efficit: quo circa perdestre sine substantiā intelligi non pōt, ceu album, etiam quia differentia quatenus substantiē significat, & sunt similes aliquo modo substantiē, uerūtamen genera & spēs substantiē sunt, quę quidē habent similitudinem quādam cum quale: porrō hęc p̄dicantur in quid est, & differētiā in quāle quid est. Postremō adiecit etiam, quod p̄dicatorum fm cōmunes rōnes, alia sunt proxima p̄dicata, ceu spēs quę uidentur in minus se extendere, alia uerō remotiora, ceu genera quę latiorē ampliorēq; determinationem complectūtur. Sed eorum quę dicta sunt de substantiā, illud nō in subiecto, assumptum est ex ea habitudine, quā habent substantiē/ ad ea quę fiūt in subiecto, sed illud hoc aliquid significare/ à consuetudine p̄dicandi: sed ipsa substantiā quaedam singularis/ tales habitudines recipere/ nequaquā pōt. Nisi ob id proposuerit diuidere, quomō unūquodq; p̄dicatur, & quot modis, iccirco quatenus p̄dicamentum sit/ quo ad hoc ipsorū p̄prietates affert, atq; eō quod uenatur more logico proprietates p̄dicamentorum, ceu ab ipso dicendi modo. Nam significationum dictionum cōtemplatio non aliter fit, nisi quatenus dicūtur. Quod uerō ex p̄dicatis cōcluditur. i. qd neq; hoc aliquid dici substantiē proprium sit. Verūtamen non similē cum p̄dicatis/ hoc aliquid nō est p̄prium substantiē, sed hoc. s. non esse in subiecto, non erat propriū substantiē/ tāquā id quod non soli substantiē inest, hoc aliquid autem p̄priū non est, quia non omni substantiē inest. Sed qdam dubitant, quomō aliquem hominem dicimus eē hominem/ & animal/ atq; rationale/ & mortale, si non hęc omnia sunt hęc aliqua. Nisi species ordinatas dicamus esse hoc aliqd sermo in quā erat de his quę per se intelliguntur. Sed indiuiduam substantiā fm quod dicimus esse hoc aliquid: num fm formam, an fm materiam, an fm id quod utriq; cōstat? Nisi dicamus fm omnia, sed fm materiam quatenus subiicitur, & uenit in actum recipiēdo formam, sed fm Platonem quatenus nō à propria natura degenerat neq; egrediē, rursus scdm formā, quatenus determinat/ & sit unū numero. Etenim Boethus/ unū determinat/ per hoc aliqd. At si qd materiā eō qd in definita interminatq; sit, dicat nullo pacto hoc aliquid esse, in mētē eius uenire uolumus, qd p̄s sermo/ nō est de materiaiformi, sed de ea q̄ est iā formata/ quibusdā habitudinibus ad formā capescēda. Compositum autē/ est illud profectō, quod quidem est indiuiduū, & recipit hoc aliquid. At si quis dicat non esse realem differentia per hęc. s. hoc aliquid, & quale quid, sed hęc proprietates esse

ditionum significantium, & hoc aliquid esse signum existendi aliquid, & definite determinandi sententiam, & quale quid uelut simile huic significare. ¶ Dicemus etiam ad hoc, quod prius quaedam certa substantia secundum unum differens est, & quod idemitas & similitudo rationis, quae est in multis substantiis, praecedit, per quas etiam significatio habet locum. Nam quia est aliquid definite, idcirco dicitur definite & non econtra. Ceterum unius accessus qui fit ex his quae dicuntur ad substantias secundum Pythagoricos continet ueritatem, quia posuerunt nomina uocabulaque rebus conaturalia, sed secundum eos qui partes orationis aut ad placitum significare, aliter procedit: abhorrens excidensque a principio predicamentorum a quo trahunt ortum secundum ueritatem. ¶ Postremo quaedam est secundum eos qui speciebus & generibus tribuit subsistentiam, si talia dicuntur esse haec aliqua. Etenim Crisippus etiam dubitat de ideis, num hoc aliquid dicitur: complectendum quoque est placitum Stoicorum de omni qualitate generali, quomodo secundum ipsos casus proferatur, & quomodo non quaedam ab ipsis uocantur communia, & quomodo ob ignorantiam huius non omnem substantiam hoc aliquid significare, & ob ignorantiam: quod propter hoc non aliquid fit sophisma secundum figuram dictionis, seu si quis est in Athenis, non est in Megara: Nam homo est non aliquid, quippe non sit aliquid communis equidem ipsum accipiebamus in sermone ueluti quaedam, & ob id hoc nomen obtinuit hoc uerbum, non aliquid, uocatur. Idem quoque fit in hoc sophismate, quod ego sum, tu non es, homo autem ego sum, igitur homo tu non es. Etenim in hoc sophismate ego & tu de indiuiduis dicitur, sed homo de nullo singulari discrete dicitur. Est ergo deductio: cur non aliquo ueluti aliquo usus est, sed de his quidem satis, ad caetera proficiendum est.

Inest autem substantiis, & nullum contrarium ipsis esse. primum quidem substantie quid utique erit contrarium: uelut cuidam homini, uel cuidam animali: nihil enim est contrarium neque homini, uel animali aliquid est contrarium: non proprium autem substantie hoc est, sed & in aliis multis, uelut in quanto, bicubito enim nihil est contrarium neque ipsis .x. neque alicui talium, nisi quis multum pauco dicat esse contrarium, uel magnam paruorum: determinatorum autem quantorum nulli aliquid est contrarium.

Ad aliud eorum transit, quae communiter etiam aliis competunt, cum inuestiget hoc scilicet suscipere & non suscipere contrarietatem: si quidem substantiis competat non habere aliquid contrarium, & hoc cum ostendat non esse proprium substantiae, indicat ex eo, quia etiam hoc quantitati competit. Quod autem nihil sit contrarium substantiis ostendit ex his: contraria semper sub uno genere ordinantur, substantia autem nullum genus superius se habet sub quo ordinetur. Item contraria uicissim habent habitudinem mutuam, substantia autem est sine habitudine & non eget habitudine secundum contrarietatem. Item contraria inter se continuo se remittunt, substantia autem per se determinata est. Verumtamen Aristoteles, ex inductione primarum & secundarum substantiarum, probat nihil esse contrarium substantiis, non tamen hoc esse proprium substantie putat. Nam hoc etiam commune est quantitati determinate. Nam duobus nil est contrarium. Equidem tria non sunt contraria duobus. Nam cur magis est is numerus, quam quiuis alius numerus determinatorum numerorum, imo unum unum est contrarium tantum ergo non tria, neque alius numerus definitus opponitur duobus: si ergo talia quantitas non suscipiunt contrarium, ergo hoc non erit proprium substantie, si quidem soli substantie non inest. ¶ Si autem aliquis diceret in quantitate contrarietatem esse, ponens multum pauco opponi contrariumque esse, ac magnum paruorum: & ob id hoc esse substantiis proprium, scilicet nullum habere contrarium: tanquam soli substantie competat, dixerit. ¶ Forsitan neque haec quanta sunt, sed ad aliquid, uelut demonstrabit in sermone de quantitate: quare etiam oppositio ipsorum erit quatenus sunt ad aliquid, & non quatenus quanta: sed ipse paulo post docebit differentiam oppositionum. Sed cum nihil ad praesens interstitiatque attineat, haec ueluti dubitata concedit: sed a concessio & manifesto ipsam conclusionem deducit: dicens quod tale quantum non est determinatum. Nam cuius nec multitudo nec magnitudo nec grauitas determinata est, neque principium eius notum est, in quo proprie est, id certe non diceretur esse determinatum, ut magnam. Nam hoc neque longitudine nec latitudine nec numero determinatum est, sed quando lineam dixeris, tunc longitudine diffinis, & adhuc magis diffinis, si numerum adieceris: & ita sit quantitas determinata, quae non habet contrarietatem. igitur sufficiens indicium est a quantitatibus terminatis quod non sit proprium solius substantiae: nihil habere contrarium. Etenim in uno & in pluribus eadem conclusionem ostendit. ¶ Ambigunt quidam: quomodo non sit contrarietas in substantia. Nam quomodo animal rationale non est contrarium irrationali? ¶ Ad quod respondet Iamblicus, quod differentia differentiae contraria est, sed totum non est toti contrarium & id

& id quod suscipit contraria, non est contrarium. Nam si obtineretur ab uno contrariorum non posset ad alterius contrarii receptionem recte riteque preparari, ceu anima/corpus/uel indiuidua substantia/uel secunda: quae si per se reciperent contraria, non erunt contraria: similiter si aliquis quippe diuideret in contraria/ueluti animal, neque hoc modo erit contrarium. Cognosceret etiam aliquis hoc, inquit Iamblicus, ex diffinitione contrariorum. Nam determinamus ipsa ac definimus, eod quod plurimum unum distat uicissim ab altero, sic autem se habent circa naturam animalis differentiae, ut nunc dicitur, sed non animal. Sed contra haec dubitans non uideo haec intelligere. Etenim in differentiis contrariis: iuxta concessum contrarietas est, & totum non est contrarium toti: quia genus est commune contrariis, porro album & nigrum cum contraria sint, aliud est color disgregatiuus uisus, & aliud est color congregatiuus, quae ambo sunt circa eadem substantiam sui generis: & quauis plurimum disteterint inter se, tamen sub eodem genere cum sint/habent suam plurimam distantiam, quomodo ergo recipiens contraria, & diuisum in contraria non est contrarium? Equidem nihil uerum quod si recipiens & diuisum non fuerit alterum contrariorum quod recipit: nec in quod diuiditur/saltem ad aliquid aliud esse contrarium, porro agrum diuisum est in id quod uel secundum caliditatem, uel secundum frigiditatem agrum est, quod tamen contrarium est sano. Item corpus suscipiens sanitatem & egritudinem/contrarium est incorporeo, & prorsus diuisiones in contraria & in opposita fiunt, & unumquodque diuisorum in contraria diuiditur, ut substantia in corpus & in incorporeum, & corpus in animatum & in inanimatum: atque in sensibile, & in insensibile. Nisi igitur illud sit magis dicendum, quod rationale irrationali non est contrarium. Nam siue irrationale sit negatio rationalis, negatio certe non est contraria, siue habeat uim affirmandi aliquam speciem/indicans diuersam a rationali, neque hoc modo est irrationale contrarium rationali a quo deducitur & ordinatur: immo nec alia species est contraria speciei, sed quum omnes contrarietates circa qualitates & differentias esse uideantur, idcirco etiam contra dubitantes quomodo ignem aquae, & aerem terrae contraria dicit Aristoteles. facile dicere possumus, quod haec contraria sunt secundum qualitates & differentias. Nam dicit Aristoteles, calidum & siccum/contraria esse humido & frigido, & calidum & humidum, frigido, & sicco. Aliae autem substantiae non habent contrarietatem inter se. ¶ Item quomodo dicit in primo physcorum/formam esse contrariam priuationi? Nam si forma est substantia, substantia igitur recipit contrarietatem. ¶ At dicere quod Aristoteles consuevit contraria secundum priuationem communis accipere, profecto haec solutio est eorum qui egre ac debiliter soluunt dubitationem. ¶ Sed uerum hoc modo se habet, quia forma partim est substantia, & partim habitus, & hanc contrariam priuationi inquit: sed non ut substantia. Item qui contraria in substantiis ponunt, alium modum introducunt contrarietatis, sed hi dupliciter diuiduntur: alii circa substantiam contraria determinant, ut hi qui calidum & frigidum, siccum & humidum, atque alias contrarias uires & uirtutes circa materiam in corpore esse aiunt. Et patet hos non substantias contrarias, sed qualitates circa substantiam contrarias esse affirmare: alii autem principia omnino distare fatentur, & nihil commune habere, nec ullam habitudinem inter se: & per se esse absolute, neque indigere mutua coordinatione, qui certe substantias mox contraria ponunt, & contrarietatem in substantia introducunt: & si nullum fuerit recipiens contraria, modo alia contraria existant & ea quae non habent esse commune: ceu Plato de motu & statione ratiocinat: quae ambo & utraque esse dicuntur. Item aiunt ens ad non ens, & principium ad ultimum/ac bonum ad malum contrarietatem habebit/ in mensuratione ad mensuram, & infinitatis ad terminum, secundum distantiam & remissionem prorsus perfectam. Unde talibus oppositionibus diuisis/ in quibus contrarietas secundum substantiam consideratur, ipsa aliter se habet, quam ut ante has dicebatur. Opinio igitur qua moti atque percussi nonnulli & magnus Plotinus contradicunt Aristoteles. talis est, qui talibus uerbis utuntur. Equidem nihil esse in substantia contrarium uerisimile est, ut in singulis substantiis. scilicet in indiuidua, in specifica & generali inductione ostendatur: sed ostensum uniuersaliter non est. Sed contra hoc unus est contradicendi modus: reuocando ad memoriam doctrinam de uniuersalibus. Nam de generalissimis non possumus facere demonstrationem ex prioribus: ac ex his quae magis causae sunt: sed necesse est his qui perfectis diuisionibus diuidunt omnia/ quae sunt sub ipsis, considerare communitatem ipsorum, ne aliquatenus permutet aliquid in singulis speciebus, & si inuenimus nullam esse differentiam in ipsis, tunc accipiamus idem itatem generalissimam non ex inductione, sed ex perfecta diuisione: igitur & hic si diuiserint omnes substantiae sufficienter in primas & secundas, & neutra harum habet contrarietatem, profecto neque substantia uniuersaliter habebit contrarietatem. Item quando aliquid assumptum esset/ eorum quae per se insunt, & completae substantiae sunt, mox si illud erit uerum de singulis quibus inest, erit etiam uerum de omni: ut rationale quod quidem ostenditur de singulis hominibus, etiam competit

omni homini, & uniuersaliter homini, igitur & substantiæ siquidem per se esse substantiale est eide, & nullam habere contrarietatem eidem congruet substantialiter, quocirca de aliqua/ac de omni erit uerum/quod ipsa non habet contrarium. ¶ Sed Plotinus inquit uniuersaliter substantiæ non substantia opponitur: & bene nature maliz natura atque principium meliorum, & principium deteriorum sunt contraria. ¶ Sed diuidenda sunt hæc/hoc modo: non ens quod quidem ueluti contrarium enti opponimus, si nullatenus subsistit, neque est, profecto nullam habitudinem habebit ad alterum, quippe nihil sit, quod si non ens est aliquid, falso igitur dicitur non ens separari prorsus ab ente, quandoquidem ipsum participet ente, si autem ens, & non ens uelut duæ substantiæ separatae sunt, idem esse habebunt: si uero secundum diuersitatem aduenientem/extrinfecus seuiusque sunt/separabiliter nihil commune habentes inter se, tunc profecto neque communicabunt habitudine contrariorum. Item si (ut consuetum est) non ens ab ente dicitur, ceu ab intellectu sensibile, & à diuino materiale deducit, ceu à primo ultimū, quomodo ergo non ens erit contrarium enti, quatenus ab eo prorsus separatur: quandoquidem totā subsistentiā ab eode recipiat. Item quomodo id quod nullam proportionem, nec comparationem repugnantiæ aduersitatisque habet, sed uelut nihil in extremo lapsū, & positū comparatione ad causam producentem ipsum erit eide contrarium contrarietate quæ faciat ipsum æquari illi cui aduersatur: quod si à principio per se subsistit, ut ipsum primū ens, profecto non ens erit æqualis dignitatis cum ente: quod si hoc est, cur hoc erit ens potius, & illud non ens, siquidem æqualiter in ratione principii, & in ordine causæ procedunt: quocirca malum, & non ens habebunt principalem substantiam, & ita nec malū erit, quandoquidem per se est. Itē quomodo hæc duo in idem conueniant/difficile est inuenire, quod si tertio egeant coniugente ipsa/in quo unum erunt, non amplius prima erūt, & contraria eo modo ut dicebatur: quod si inter se non conueniant, neque conueniunt, cum neque unum contrarium ex alio subsistat, neque ex prioribus fiat: quæ igitur est prima generatio: imo neque omne hoc aliquid perficeretur. illis igitur omnibus hæc obiectio nes accidunt, qui determinat, & statuunt in ratione principii malum & non ens esse: & maximè Plotino & aliis qui initium faciunt ab unitate. Nam hi unum, & bonū esse principia præponentes/aduenientem extrinfecus multitudinem/ex diuisione debent facere, & malum adueniens per accidens, & nullo modo quoddam principale/asserere debent. Eadem quod nunc dicitur/sibi ipsi aduersat. Nam eod quod principium dicitur, uidebitur esse primū: eod autem quod extremo loco positū (secundum distantiam, qua maximè ab ente distat) coexistit, merito esse ultimū dicitur. Item tale quomodo se habet ad principalem contrarietatem. Nam si à primo producit, & omne quod est ab illo existit, igitur non ens, neque malum amplius erit contrarium: quippe nihil quod est contrarium, participet substantiā eorum operum quæ inter se pugnant: si autem prorsus diceretur separari extremum à primo, imprimis fieri non potest, ut aliquid prorsus à suapte causa diuellatur, & discernatur, alioquin hoc modo à seipso relictum, & deficiens/seipsum perderet, ac interiret. Deinde neque hoc modo erit contrarium. Nam quod nihil commune habet, neque communem rationem contrarietatis habet. Item neque hoc. scilicet non substantiam erit contrarium (ut aiunt) huic secundum substantiam. Nam hoc. scilicet idem substantiam, eisdem commune est. Item nec amplius aliud erit ens, & aliud non ens. Equidem oporteret ab ipso non ente/auferre contrarietatem, ut reuera sit non ens, cum ens sit contrarium aliquod, & faciens contraria: quia nullum non ens/potest facere & pati. Nam non ens est debilius utriusque. scilicet agente, & patiente: igitur nullo pacto dicendum est, quod non ens est contrarium, extremum principium, & faciens contraria: cum nil prorsus efficere queat, quod si non potest efficere contraria, neque de ipso erit ambiguitas, si substantiæ non ens sit contrarium. Sed magis consentaneum quæretur, si non ens ipsum sibi met aduersari possit. Nam si sibi met contrarium esse potest, profecto & seipsum destruet, sed tunc quomodo poterit amplius uel esse, uel substantiæ resistere. Sed hæc nomen & disputationem introductionis excedunt, quippe hæc magis attineant ad librū de primis principiiis in quo exactius diligētiusque discernentur.

Videtur autem substantia non suscipere magis et minus: dico autem non quia substantia non sit magis substantia, sed substantia, hoc quidem enim dictum est, quia est: sed quia unaquæque substantia hoc quod est, non dicitur magis et minus: puta si est ipsa substantia homo non est magis et minus homo, neque ipse seipso neque alter altero: neque enim est alter altero magis homo, sicut album est alterum altero magis album. Et bonum alterum altero magis et minus dicitur, ipsum autem seipso magis et minus dicitur, uelut corpus album existens magis album dicitur nunc, quam prius: et calidum existens magis calidum, et minus dicitur. Substantia autem nihil magis et minus dicitur, neque enim homo magis nunc homo, quam prius dicitur: neque aliorum nullum quæcūque substantia sunt: quare non utique

suscipiet substantia magis et minus.

Vni quodque ens cognoscimus propriis differentiis, & differentiis quæ diuiduntur contra easdem differentias. Etenim propriæ differentiæ quæ insunt accidentia uniuscuiusque ostendunt: differentiæ autem quæ contra easdem proprias diuiduntur, & in aliis sunt, proprietates eorūdem ostendunt esse diuersas, & proprietatibus aliorum: & ita perfecta fit cognitio, quandoquidem cognoscemus quid sit unum quodque, & quid non sit: igitur & hic uniuocè dicitur, atque alia proprietates secundarū substantiarum, & hoc aliquid significare, atque alia huiusmodi indicabant proprietatē, quid sint ille, sed nihil esse contrarium substantiæ, atque non suscipere magis & minus considerantur, quatenus declaratur quid non sit substantia: quo circa hoc modo contemplatio perfecta ipsarum substantiarū, penes utrumque modum proprietatum sit. Rursum alio modo, quæ communiter apta sunt predicari de pluribus generibus, in quorum genere est contrarietas secundum magis & minus, oportet de unoquoque genere considerare, nunquid hæc insunt eide generi substantiæ, an non insunt. Et quia superioribus dictis dicebatur species magis substantia, quæ genus, & nunc dicitur quod substantia non suscipit magis & minus: merito insit, & instantiam soluit, quod non eodem modo utrumque dicitur. sed aliud quidem per se, aliud uero per accidens. Nam species est magis substantia, quæ genus, non qua substantia est, neque quatenus est, sed quatenus species proximius prime diuidueque substantiæ heret, quæ genus: sed quod nunc dicitur aliter accidit. Equidem nunc quatenus unaquæque est hoc quod quidem est (inquit) ipsam non dicit magis & minus: igitur hæc non sunt contraria, quæ impresentia dicuntur superioribus dictis. ¶ Sed aliquis diceret similiter, quod nix est magis alba quæ cignus, quatenus est proximior albedine. ¶ Nisi quo ad hoc similiter se habet, cum substantia, sed quatenus est accidens, etiam magis & minus recipit: quatenus. scilicet magis & minus qualitatis est princeps: uel magis & minus ipsa participat, quatenus ipsa ordinata in qualitate est. Nam substantiæ qualitas extrinfecus aduenit, substantia uero in quodam alio non est ut magis & minus eod participet: sed alia sunt in ipsa. ob id ergo substantia per accidens suscipit comparationem: sed qualitas per se, sed ea comparatio quæ fit in his quæ sunt similis speciei, non amplius suscipitur in substantia. Nam homo non est alio homine magis substantia, neque idem seipso: imo nec Socrates in academiā magis est Socrates, quæ in Delio. At unum corpus album erit alio corpore albius, eod quod magis albo participat, & idem seipso erit magis & minus album alio, atque alio tempore, quia in eodem fieri non potest, sed album nigro magis album non dicitur. Nam dicitur semper magis ad minus. Equidem si ipsum minus intendit in simile incidit, & fit simile: sed nigri intensio nunquā nigrum albo simile facit: imo magis plusquā distare contrarium ab eode facit, quare contrarium ad suum contrarium respiciens non suscipiet magis & minus, sed neque proprie ad ea quæ sunt proprie dissimilia speciei. Nam comparationes sunt eorū quæ sunt eiusdem speciei: si ergo comparatio secundum magis & minus non est in his quæ sunt similis speciei, neque prorsus erit in substantiis. Attamen neque hoc proprium est substantiæ. Etenim in numeris nec in quātitate discreta est magis & minus, quippe tria nec magis tria sunt, quæ seipsa, neque quæ alia eiusdem speciei tria. Nam ipsa à seipsis non permutarētur, cum sint definita in ipsa quātitate: neque erunt magis quæ quatuor. Neque enim ipsa tria sunt magis quæ seipsa, & prorsus omnis additio, & ablatio quantitatē totalem efficit diuersitatem: at intensio fit penes additionē similis sibi, & non penes eam additionē, qua aliquid euariat speciem. Item eorum quæ sunt ad aliquid nonnulla non suscipiunt magis & minus, ceu duplū, eguale, pater, & id genus. Item in qualitate figure nec magis nec minus suscipiunt, quibus igitur omnibus non est propriū substantiæ non suscipere magis & minus, neque ei competit suscipere magis & minus. ¶ Dubitaret autem aliquis, si magis rationalis non magis sit homo. ¶ Nisi primò id quod est magis rationale non secundum substantiam, sed secundum habitum, uel secundum actionem est magis rationale. Deinde nihil absurdū est, si qualitates quæ concurrunt & simul in speciebus rediguntur, (ceum ratio in homine, & caliditas in igne) receperint magis & minus, & ipsa species minimè, cum etiā studiosus quādo diceretur homo esse non qua homo, sed qua sic dispositus hac ratione intenderetur, hoc autem non substantiā, sed quale significat. Vel studiosus quādoquidem affectio non sit secundum substantiam, nil mirum est si secundum aduenientem extrinfecus qualitatem magis habeat & intendatur. At homo rationalis, & ignis calidus non secundum aduentitiam extrinfecamque qualitatem, sed secundum substantialem qualitatem quæ est cōpletua speciei sunt huiusmodi. Vnde si ipsa susciperet magis & minus, necesse etiam esset, quod ipsa tota species susciperet, quare & substantia susciperet magis & minus. Forfitan ergo si differentia quæ est rationale specifica fuerit, non secundum magis & minus considerabitur, ceum in hoīe & demone. Non enim si minus hominis intenditur, habebit perfectionē demonis. At si rationale considerabitur secundum habitum & actionem, talis differentia non erit amplius substantiæ.

¶ Sed quō materia cum sit substantia & ipsa magis & minus dicitur, & magna & parua & prorsus contraria esse uidetur, & tamē materia est substantia, ut forma. ¶ Nisi quia ipsa materia per se ipsam nullo modo differt. Nam est omnia potentia, & æqualē suscipit emphasim, & receptionē substantiæ cōparata ad omnia entia, sed habitudine ad formam talis euariatio ei aduenit.

Maximē autem proprium substantiæ uidetur esse, quod eadē est vna numero existens / cōtrario rū sit susceptiua: puta in aliorū quidē in nullo utiq; habebit aliq; aliquod tale affirmare, quæcūq; nō sunt substantiæ / quod vnū numero existens, susceptiuū sit cōtrariorum: veluti color, qui est vnus est idem numero, non erit albus est niger, neq; actio eadem est vna numero, non erit praua est studiosa: similiter autē est in alijs / quæcūq; non sunt substantiæ: substantia autē vna est eadē numero existēs / susceptiua est contrariorum: velut quidam homo / vnū est idem existēs / quādoq; quidē albus, quādoq; autē niger sit: est calidus / est frigidus / est prauus / est studiosus, in nullo autē aliorū uidetur aliq; tale.

Cum dixerit quæ sint cōmunia substantiæ, & quomodo unum horum, scilicet quod ipsi soli non in sunt, & quæcūq; non omni competunt, sequatur alterum, & inuicem sese habeant, & ob id ostēderit nullum prædictorum esse proprium substantiæ: nunc ad id quod est maximē proprium substantiæ transit, quod quidem est quod substantia cum sit una & eadem numero, sit cōtrariorū capax. ¶ Illud autem, maximē addit aliqd, quo inter prædicta hoc magis esse proprium indicat, sed illud uidet, quod adii citur, insinuat quod neq; hoc sit propriè propriū. Vnde uidetur proprium, quia soli substantiæ in est. Item simul ostendit illud, uidet, quod in generibus primis nō potest accipi propriè propriū, ppter simplicitatem & uniuersalitatē primorū generum. Cæterum quū dicit contrariorum substantia est capax, intelligendum est, quod nō simul sit eorūdem capax, quippè aliqd simul nō reciperet contraria. Nam hoc fieri nō potest, nisi seorsum, quādo unum cōtrariorum exit, & alterū aduenit: quod quidem insinuat in exemplis, sed interea quomō hoc sit proprium subiicit ac posuit, dicens: quod hoc ut quod soli competit, dixit esse proprium, eo quod hæc proprietas in nullo alio quod nō sit substantia iuenit, neq; spectat. Nā si in alijs nō est, & quāda substantia indiuidualis diuisim cōtraria recipit, pfectō propriū substantiæ dicit, nō ut ei cōpetit. Nā melius est id propriū, quod nō omni, sed soli competit: quā id quod omni, sed non soli inest. Nam, propria gaudent contrahi paucisq; competere: sed, hoc propriū soli inest, quod modo dicitur. Sed sciendum, quod proprium etiam in quinto topiorū sic diffiniuit, quod quod dem potest cōsiderari etiam secundum conuersionem. Nam si substantia est genus, pfectō aliquod unum indiuiduum est accipiendum omnino sub genere, quod idem cum sit, cōtrariorū sit capax, quod si unum per se existēs contraria recipit, certè tale erit substantia: igitur erit proprium substantiæ indiuidualis. Verum exēpla de aliquo homine pcedunt, aliquando quidem scdm corpus, ceu de albo & nigro, ac calido & frigido: & aliquādo scdm animam, ceu de inerte, rudia & studioso. ¶ Sed uidetur substantiæ secundæ cōtrariorum esse capaces. Nam ut Socrates stultus & prudēs est, ita homo & animal, stulta sunt & prudentia. ¶ Sed si, ppter Socratem / homo & animal hæc habent, certè non per se, sed per accidēs hæc ipsis competunt: quia insunt eis quæ sub ipsis cōtinent. Porro illud, scilicet unum numero, adiecit indicans, quod si quis acciperet hominem uniuersaliter, certè talis homo non suscipit cōtraria, quod si hominem acceperit in hoc, ceu in Socrate, certè tunc suscipit contraria. ¶ Sed si genera & spēs suscipiunt contraria, ceu homo suscipit timorem & audaciam, pfectō nō solum hoc erit in substantia, sed etiam in plerisq; alijs. Nam motus celer & tardus est, atq; habitus / dispositio / actio: cōtraria recipiunt. ¶ Nisi primō, quia seorsum uniuersalia accipiūt / hi qui sic dicunt, & non quod simul cum indiuiduis existant. Deinde unū quodq; horum / unū numero nō est: sed aliud atq; aliud, quorū aliud est tale ens, & aliud est alterum à contrarijs, quæ non suscipiunt contraria, sed quæ sub ipsis sunt. Nā generalis habitus neq; ignauus rudisq; est, neq; studiosus: sed habitus qui sub eō singulares sunt, alij studiosi, & alij rudes sunt. Item id quod cōmune est cōsideratū, nō fert mutationem contrariorū: porro aliud est id cui adueniunt cōtraria, & aliud quod est capax contrariorum diuisim. Equidem generibus adsunt contraria, sed esse capax cōtrariorum soli materie, ac substantiis compositis cū materia / competit: quod si hoc generibus competit id, pfectō fit per accidēs. Idcirco adiciendum est, propriati substantiæ: non per accidēs cōtraria suscipere: adiciendum quoq; est hoc, scilicet in mutationem: quæ sit in ipso: ut quæ de generibus dubitata sunt / reiciamus. ¶ Rursus in terptes introduunt hoc in loco substantiam intellectualem / uelut eam substantiam, quæ cōtraria nō suscipit. ¶ Sed ad hoc dicendum est, quod nunc sermo de illa non est, sed de illa quam diximus. ¶ At subiungunt quod sol non est capax alicuius contrarij, qui semp & eodē modo est in una specie. Nā motui

tui eius nihil est contrarium, imo quomodo est prorsus uerū in substantiis sempiternis, hoc, scilicet diuisim suscipere contraria: Nam cœlū nūquam stabit, & statio est contraria motui. Immo & ignis quod est corruptibilis, capax est caliditatis, sed nō frigiditatis: & nix econtra capax est frigiditatis, sed non caliditatis. ¶ Nisi dicendum sit, ad instātiās de substantiis sempiternis, quod hic ponitur proprietas substantiæ cuiuscūq; quæ in mutatione fieri ac esse potest, & non de illa quæ substā existit, secundū immutabilitatē. ¶ Deinde ad cas obiectiōnes / de igne & niue / dicendum est, quod Aristoteli inquit substantiā esse capacem contrariorū, sed non habere substantiam in contrarijs: ignis ergo non recipit caliditatem, sed caliditas in substantia eius est, & nihil recipit seipsum: sed illud quod extra positum est, ceu aqua recipit caliditatem, quæ est ei adueniens, ac extrinseca qualitas, sed humiditatem minimē suscipit: nā conaturalis est ei, similiter cœlestia habēt esse in circulatione, & quādam contrarij uicissitudinē nō habēt, unde si tales proprietas non sunt qualitates, sed substantiales differētiæ, & completiue substantiæ: igitur non quando aliqd manserit idem / priuabitur his quæ scdm substantiam insunt: sed quibus nec natura nec inseparabiliter alterū inest, hæc ipsa sunt contrariorū susceptiua, porro non in singulis contrarijs oportet inquirere susceptiuum hoc modo, sed sufficit in qualescūq; contrarietate hoc acciderit, proinde sic ignis contrarietatem suscipere ostenderetur. Sed dices / sol est substantia indiuidualis qua contrarietate participat. ¶ Nisi quāuis ipse non sit capax contrariorum, tamē inquit in genere ipsius, scilicet in substantia indiuiduali / sufficit quod accipiat aliquod indiuiduum / quod sit capax contrariorum, sed si aliquis hoc admiserit, hæc proprietas non omni substantiæ indiuiduali cōpetet, sed dūtaxat alicui quæ in generatione / & corruptione uersatur. Sed ob hanc proprietatē etiā illud planē ostenditur, quod substantia / & maximē indiuidua subiicitur omnibus ubiq; & quod alia circa ipsam sunt / & ipsi insunt: atq; quod nulli aliorum competit esse capax, quippè accidentia sibi ipsis satis non sint: ut subsistant, ideo nulli subiiciuntur, sed egent altero scabello: idcirco neq; hæc recipiunt contraria. Nam egent subiecto / uti scabello, ceu corpus idem manens / sit album & nigrū, & album cedit abestq; adueniente nigro. At animal & homo (quia permanent) recipiunt cōtraria, quatenus sunt in aliquo homine, sed color non permanet, idcirco non suscipit. Nam quādo abfuerit album / unā cum ipso, & color abest / ac recedit / & non amplius est: & quando aduenit nigredo / simul quoq; cum ipsa coloratio adest. Nisi receptiuum non sit quando adest & aduenit, quandoquidem hoc modo inquit nō solū colore ingredientiē & egredientē recipi, sed esse accidentia circa substantiam: sed quod est substantia non dicitur sic se habere. Vel si substantia sensibilis fuerit / in unū cōgesta & in alio habuerit esse: certè tales erūt proprietates, qualis est natura eorum. Qui autem quærit esse, aliquod inuisibile quærit, & melius quā id quod est scdm substantiam sensibilem: quod quod dem est substantiæ species, quo circa in unoquoq; scilicet in cōmunibus / in simplicibus / in compositis / & in unoquoq; nouem prædicamentorum esse inuenitur / & ponitur. Nam album secundum participationem entis / dicitur esse album. ¶ Sed inquit si substantia sensibilis non est sine magnitudine / nec si ne qualitate, quomō amplius accidentia separamus, ceu calidum siccum: nam quod erit substantia: quod enim substantiæ ipsæ, quid erit illud igitur circa quod substantia qualis uersatur: nisi sit subiectū: erit igitur ignis non totus, sed aliquid eius / seu pars, quæ erit ceu materia. ¶ Et sanè hæc rō / duo falsa accipit, unum quidem, quia secermens / seu iungensq; hic cōmixtum & congestum à substantia / sic considerat eam, quāuis unumquodq; scdm propriā substantiā nullo pacto subsistat: sed unū / quodq; in alio / ac omnia inuicem habētia quomodocūq; se subsistat, scdm autem est, quia calidum & siccum / & species atq; differētiās / uelut q̄litates accipit, & substantiā specificā in ratione nō adiecit. His ergo omnibus / ad hoc absurdum pfectū sunt, eō quod existimauerunt materiā esse propriè substantiam. Architas quoq; hoc ipsum esse substantiæ proprium tradidit, dicens. Substantiæ propriū est, ut cum una & eadem numero permaneat, contrariorū sit capax. Equidem contrariū somno / est uigilia, & celeritati / tarditas, & sanitati / morbus: quorū homo idem atq; unus / capax sit. Etenim uigilat, dormit, ac seignius / ociosq; mouetur, & sanus atq; eger fit: qui cum sit aliquod unū & similiū his capax est, licet non eodem tempore. In quibus Architas eandem proprietatem substantiæ quam Aristoteli dixit, & causam uicissitudinariæ mutationis contrariorū tulit, per hoc cum dixit, licet non eodem tempore, qui etiam ex eodē dubitationes eas soluit, quæ afferebantur de his quæ alicui cōnaturalia sunt, & de his quæ semper mouētur, ac semp sunt. Nam talia non adueniunt fm tempus, sicut p̄soluit eas dubitatiōes / quæ de generibus erāt, cum adiecit hanc particulā, scilicet ut cū una & eadē permaneat, quāquidē illa nō semp permaneat, quippe in albo / color nō suscipit nigrū, sed egreditur exitq; cū albo, & amplius idē nō permanet. Iābicus autē more Pitagorico / magis proprietatē extendēs ad omnē substantiam / secundum quādam p̄portionem, eandem esse substantiæ ostendit. Nam inquit in substā

Prædi. Arist.

h

ria intellectuali motus/statio/idēitas/& diuersitas/simul cum substantia sunt, & contrarietas hic in substantia est, non diuisim successiueq; sed simul, & esse susceptiuum capaxq; alio modo dicitur de ipsa, & alio modo spectatur/consideraturue in ipsis cōpositis. Nam in substantiis cōpositis habita & facta dimensione, aliud est subiectum, & aliud est id quod aduenit subiecto. At in substantia simplicissima non est aliud id in quo fit, & aliud quod aduenit, neq; alio & alio modo, sed cuncta ibi sunt unum. Item in substantia semper mobili cōprehensio ac uelut coniunctio/& copulatio uniuersae naturae spectatur/& consideratur, ope ipsius caeli: non eō duntaxat quod omnia cōtineat & extra se nihil sit, sed etiam quia nullū aliud mobile q; aliqua inclinatione/uel electione/uolūtateue mou. ē, siue sit animatū/uel inanimatū, potest simul duas oppositas lationes inter se sustinere/ac ferre: dico (uerbi gratia) ante & retro, uel ad dextrā & ad leuam, & sursum & deorsum, sed hoc duntaxat cōtū uidetur obtinere, quod ecōtrario non potest una quauis mutatione sola moueri, uel duabus sehis, uel tribus, sed simul omnibus mouet, porro circa ipsum quoddā supra opinionē & mirabile esse uidetur. f. quod una contrarietas in ipso unāquāq; contrarietate contineat & cōprehendat. Nam ea eleuatio quae apparet medietatis caeli/ ob sectionem orizontis, & ascensus astrorum q; sub terram iam occulta erant, & postea supra terram eleuatur, mox quādā deductio est contrarii motus: id est illius motus/qui fit in altero hemispherio seu medietate orizontis/ q; dicitur esse ab occasu. Nam prope pellit/& deuoluit quodāmodo per seipsam uniuersum profundū caeli/ac inferioris partis pfectio/nem parat, ut illam non minus perficere uideatur, quā si illa p seipsam efficeret motū/ex prima impulsione. Simile quoq; intelligatur de lationibus in ante & retro. Nam in quouis climate habitatio nis spectetur ipm/ ante/ fm medietatem caeli, & ipsum/ post/seu/ posterius pars/ secundum oppositā partem prioris medietatis, quae ps dicitur opposita medietas caeli, tūc cōgrue poterit ostendi festinatio/& uicissitudinaria unius ad alterā impulsio/atq; mutua cohibitio inter se, qua pars prior ipellit inferiorem/& posteriorem:& ab eadē deuoluitur uicissim continuo idem faciendo. ¶ Verum dictis his quatuor habitudinibus circūstantiis uē caelestibus, quae in ipso uniuerso cōmuniter, ut de non nullis locis q; sunt circa polos, cum illis circūstantiis careant propter loci idēitatem, instantia breuiter afferri potest. Sed ea quae dicta sunt, in ipsis planetis quorum considerare licet. Nam planetae in suis orbibus eleuationes/& delationes/ quibus deprimuntur, ac processionis/conuersionesq; faciūt: nō modo per eas caeli partes quas diximus. f. per dextram/ & leuā, ac priorem/& posteriorem partes, sed etiam quatenus sunt recte incidentes/& retrogradi, quorū lationem ex dextra in sinistra longē luculentius clariusq; uidere licet: a medio in Boream Septētrionēue, aut in Austrum, & ecōtra ad medium, si utrinq; ferantur, quare motus ex motibus, & motus qui omnes continet inest caelo, qd in se omnes contrarios motus simul continet: & efficit contrarios motus ex contrariis, igitur caelo ecōtraria adsunt, & simul adsunt, & unus altero uicissim subsistit, atq; unus ab altero, & ecōtra pēdet. Verum eō contrarietas quae in caelo est, a contrarietate intellectuali distincta est, quia haec uni inest fm unam substantiam, sed illa in alio atq; alio est, ac circa aliam atq; aliam substantiam contrarias naturas efficit: ultima natura substantiae non habet utraq; contraria simul sibi cōnaturalia, sed sicubi aliquod cōtrariorum cōnaturale eidem est/ profecto alterū ipsorum habet ueluti legitimū ac suum, quae etiam multa extrinsecus/ac extranea suscipit:& haec nō simul nec substantia/nec tempore, sed aliud/atq; aliud, alio/& alio tempore, ac in alia/& alia corporis parte suscipit. quare haec proprietates substantiae, quae est suscipere contraria/cōpetit etiā his substantiis quae habent alterū cōtrariorum proprium, quatenus sunt apte suscipere alterum. itaq; hęc proprietates substantiae cōpetit cōmuniter omni substantiae. Sed uideamus q; ultra dubitet Aristō. cōtra ea quae dicta sunt.

Nisi aliquis instet. orationem et opinionē dicens esse contrariorū susceptiua. Eadem enim oratio vera et falsa uidetur esse. uelut si vera sit oratio sedere aliquem, surgente ipso falsa erit eadē hęc. Similiter autem et in opinione. si enim aliquis uerē opinetur sedere aliquē, surgente ipso falso opinitur: eandem habens de ipso opinionē. Si autem aliquis hoc acceptet, sed modo ipso differt. ea enim quae in substantiis sunt/ ipsa transmutantia susceptiua sunt contrariorum. ex calido enim frigidū factum/transmutatum est, alteratum enim est: et nigrū ex albo, et studiosum ex prauo. Similiter autem et in alijs unūquodq; ipsorum transmutationē recipiens, contrariorum est susceptiuum. Oratio autem et opinio ipsa quidem imobilia omnino permanent. re autem mota/ cōtrarium circa ipsa fit, oratio enim permanet eadem aliquo sedēte. re autem mota/ quādoq; quidem uera, quādoq; autem falsa dicitur. Similiter autem et in opinione/ quæratur secundum modum proprium utiq; erit substantia, secundū

sui

sui transmutationem susceptiua cōtrariorum esse. Si autem aliquis hoc acceptet, opinione et orationem susceptiua esse contrariorū, non est uerum hoc. oratio enim/ et opinio in eō quod ipsa suscipiunt aliquid/ dicuntur esse susceptiua cōtrariorū. sed eō quod circa alterum quid passio facta est. eō enim quod res est/ uel non est, iccirco et oratio uera aut falsa esse dicitur. non eō quod ipsa susceptiua sit contrariorū. Simpliciter enim a nullo neq; oratio mouetur, neq; opinio: quare nō utiq; erāt susceptiua contrariorum/ nulla in ipsis facta contraria passione. Substantia uero/ eō quod ipsa cōtraria suscipiat, hic susceptiua cōtrariorum dicitur esse. Egritudinem enim/ et sanitatem suscipit, et albedinem et nigredinem et unūquodq; talium, ipsa suscipiens, contrariorū esse dicitur susceptiua. Quare proprium utiq; erit substantiae, idem et unum numero ens, secundum sui transmutationem susceptiuam esse contrariorum: et de substantia quidem tot dicta sunt.

Quoniam oratio/& opinio uera uel falsa esse uidetur, & uerum est contrariū falso, ac oratio nō est substantia, sed quātitas quādam est in prolatione, & qualitas in opinione: merito ambigit, num soli substantiae cōueniat hoc/ scilicet contrariorum esse capax. Et soluit dubitationem/ afferendo instantiā/& quippiam approbando contra instantiam. Nam primō cum orationem & opinionem cōtad recipere uerum & falsum, ostendit quod haec non suscipiunt cōtraria/ uelut substantia. Nam substantia suimet mutatione/ contraria recipit, oratio autem & opinio non mutatione carūdem/ sed mutatione rei, ea contraria recipit. Deinde prorsus tollit ab opinione/& oratione ipm suscipere. Nam id quod recipit mutationem/ permanet atq; illā fert, sed in oratione & opinione nulla mutatio fit: sed eō quod res mutatur, oratio & opinio dicitur uera uel falsa. Dixit autem proprie dīcēdo oratio/& opinio dicitur, & non fit. Sed potest etiam hoc modo fieri argumentum. Non est una & eadem numero oratio prior/ cum secunda etiā fm ipsum Aristō. Nam inquit quod semel dictū est non potest denuo sumi: quippe oratio fit de numero eorum q; successione mouetur, & eō id inter ea locatur oratio/ quae non habent positionem. quare prior/ cum secunda, ac uera/ cum falsa est eadē specie, & nō numero: sicut dicebatur de substantia. Et cum opinio fit ipsa oratio in animo, ipsa etiā in successione uersatur: proinde q; de oratione dicta sunt, etiam de opinione dicerentur. ¶ Sed non nulli ambigūt contra hęc argumenta/ instantes & dicentes, quod & si oratio/& opinio non extrinsecus/ pmissionem paterentur non tamen ob id non patiuntur: sed patitur/ ut oratio, & in seipsam recipit mutationem, quae est scdm ueritatem/& falsitatem. Nam orationis/& opinionis eadem est cōtrarietas: alioquin dicendum esset/ quod nec anima fit susceptrix/ capaxq; contrariorū, quippe quae album & nigrum non recipiat. Non enim apta est suscipere hęc/ sed quae suapte natura apta est recipere, haec recipit, quae sunt prudentia/& stultitia: igitur & oratio/ atq; opinio/ recipit mutationem orationis & opinionis scdm uerum & falsum: & non secundum ipsum sedere, & non federe: itaq; in his erit contrarietas secundum mutationem/ quae sit congrua/& competat orationi & opinioni. ¶ Nisi itaq; eos qui mediū afferrent inter rationes Aristō. & rationes eorum/ qui contra illas Arist. instant, oporteat dicere, quod hic modus suscipiendi alius est, quādo alio patiente/& ipso nō mutatur, licet aliam recipiat habitudinem: ceu uidemus etiam in his, quae sunt ad aliquid. Nam id qd prius erat dextrum/ fit sinistrum nulla sui mutatione, sed alterius: similiter mirum nō est si oratio/& opinio fm habitudinem ad eas res quae habent uerē esse, uel falsē, mutauerint habitudinē/ mutatis rebus, & ipse scilicet oratio & opinio nil paterentur. Arist. ergo illum suscipiendi modum asseruit/ quo necesse est id quod recipit pati aliquid. oratio igitur/ & opinio/ quāuis dicerentur mutari/ mutatione orationis & opinionis, tamen non transmutarentur/ patiendo aliquid, ceu corpus patitur/ cum calidum/ frigidumq; fit. ¶ Sed cui sententiae cuius concipiendi formulae innixi/ alia diximus substantias esse, alia uerō affectiones. Nōne eō quod aliquid est, & hoc aliquid, ac subiectū, etiam quia non est in subiecto, & quod non est alterius? Sed substantia secunda/ nullum horū firmē habet, etenim de alio dicitur, & in alio est, & alicuius, & hoc aliquid ipsi non cōpeteret. ¶ Nisi qui hoc dicit, ad substantiam specificam habitudinis expertem & ad generalem substantiā aspiciat: sed non in eam substantiam quae ordinata & sensibilis facta est, cui cuncta insunt/ q; dicta sunt secundū constitutionē & ordinē indiuidui. Item illud esse in alio/& in alio, si adest eidē non uelut in subiecto, nec uelut album in corpore, sed uelut partes substantiae. Sed hoc quoq; sciendum est, quod supremorū generum/ exacte perficēq; diffinitiones afferri nequeunt, sed eorum rationes assimilatur cōmentationi, & descriptioni cuidam, de quibus meliores/ exquisitioresq; rationes/ petendae nō sunt/ quā hae quae afferri de ipsis possunt, itaq; sat est etiam afferre aliquod propriū de ipsis, quod

Praedi. Aristō.

h ii

in eisdem esse posse cognoscitur. Sed id ipsum quoque annotatione/animaduersioneque dignum est, quomodo dicitur quod substantia suimet mutatione/contrariorum sit capax. Nam nec materia (iuxta eorum sententiam/qui materiam expertem passionis aiunt) transmutatur/uel uertitur, uel patitur contraria, sed circa ipsam mutationes fiunt. Item si forma semper immobilis, & prorsus manens recipit contrarietates secundum qualitatem, tamen nec ipsa habebit contraria suimet mutatione: si ergo aliqua substantia contraria recipit, solum compositum transmutatum ac uersum/accipiet contrarietates, & sic hoc proprium assignabitur de sola indiuiduali & composita substantia: & plane talis proprii substantie assignatio non late in aliis uagabitur, sed redigetur in angustum. Atqui si aliquorum Peripateticorum opiniones/ufui nostro accommodemus, profecto asseremus materiam pati. Quoniam pacto fieri potest, ut materia simplex cum sit, & solum in potentia subsistens, transmutata ex eo quod est, & in actum deducta/non accipiet mutationem, quae est corruptio? Nam simplex quod in alio non habet esse, & secundum aliud mutatur si uniuersum a seipso degenerat/& deficit, profecto habebit mutationem/que est corruptio. Quod si quis haec admittat/asserens circa materiam fieri contrarietatem, sed non eo quod ipsa aliquid patiat, uel mutetur, sed quia per accidens habebit contraria circa seipsam, etiam de forma erit eadem ratio. Nam si intellectuales qualitates eadem manent, & circa sensibiles differentias/ipsius formae contrariae qualitates accidunt: profecto forma erit undique immobilis, & aliud erit quod transmutatur, & non secundum mutationem/qua sit in ipsa forma, quod quidem est dictum/ quod unum quodque ut sua fert natura, ita etiam transmutetur. Et materia transmutationem habet/ cum recipit aliam/ atque aliam formam, perinde ac talis receptio/ sit transmutatio eius. Nam ipsa uult esse quoddam susceptaculum, forma autem recipit alterationem/ secundum qualitatem. Et forsitan tales ambiguitates prius de medio sustulit, dicens. Idem & unum numero manens. Nam perspicuum est, quod oportet inquirere mutationem talem. Sed de substantia tot dixisse sufficiat.

De quanto praedicamentum Secundum.

Quanti autem hoc quidem est distinctum, hoc autem continuum: et hoc quidem ex positionem habentibus aduicem/ his quae in ipsis partibus consistit, hoc autem ex non habentibus positionem. Est autem distinctum quidem/ uelut numerus et sermo. Continuum autem uelut linea, superficies/ corpus. ad huc autem propter haec tempora/ et locus. partium quidem enim numeri/ nullus est communis terminus, ad quem copulantur partes ipsius. uelut quinque/ si sunt pars decem/ ad nullum terminum communem copulantur/ quinque/ et quinque, sed distincta sunt. et tria/ et septem/ ad nullum terminum communem copulantur, neque uniuersaliter utique habebitur in numero accipere communem terminum partium, sed distinctus est: quare numerus quidem distinctus est. Quare numerus quidem distinctus est, similiter et sermo. Quod quidem enim quantum sit sermo/ manifestum est. Mensuratur enim syllaba breui/ et longa, dico autem ipsum sermonem/ qui cum uoce sit, ad nullum enim communem terminum ipsius partes copulantur, non enim est communis terminus/ ad quem syllabae copulantur. Sed quilibet distincta est ipsa/ secundum seipsam. Linea autem continua est. Est enim accipere communem terminum/ ad quem partes ipsius copulantur: punctum/ et superficiem/ et lineam. Plani enim partes/ ad quaedam communem terminum copulantur. Similiter autem et in corpore, habebis utique accipere communem terminum lineam/ et superficiem/ ad quae corporis partes copulantur. Est autem/ et tempus et locus talium. nunc enim tempus copulat ad praeteritum/ et ad futurum. Iterum locus continuorum est, locum enim quaedam corporis partes obtinent, quae ad quaedam terminum communem copulantur. Igitur et loci partes quae continent singulas corporis partes/ ad eundem terminum copulantur, ad quem et loci partes. Quare continuum utique erit/ et locus, ad unum enim communem terminum ipsius partes copulantur.

Post substantiam quantum docere Aristoteles proponit. Et in primis causam ordinis/ eum post substantiam, secundo loco quantum sit ordinatum, inuenire opere praecipuum est. Quidam itaque dicunt hanc esse causam, quia quantum una cum ente subsistit. Nam ens aliquid est, & mox unum aut plura esse necesse est. Item quia plurima sunt communia substantiae & quantitati: ceu non habere contrarium, & non suscipere magis/ & minus. Atqui quale utraque haec habet. Item dimensio expertis qualitatis praecedit

cedit qualitatem/ que eidem dimensionem aduenit. Item quia aliis sublati/ non tollitur substantia, mensura dimensio reliquatur in substantia/ alioquin ea sublata/ substantia corporalis demeretur, quare magis affine/ atque uicium est substantiae quantum. Sed proponit etiam quantum caeteris, quia inter caeteros motus, ille motus qui est secundum quantitatem/ id est auctio/ & diminutio/ proximior est motui substantiae, id est generationi & corruptioni, quam sit alteratio quae est motus secundum quantitatem. Et quauis proprie substantiam sit quantitas, tamen alia est a substantia. Nam mutatio quantitatis/ sit circa substantiam, quae uerius anni in maiore euaderet/ ac mutaretur, manente eadem forma. Nam quod permanet/ & subiicitur/ ac diuisum/ utriusque recipit necesse est/ ut sit diuersum ab utroque/ quod uicissim ac diuisum recipit/ & sic quae esse diuersum a substantia ostenditur, tanquam ipsa sit id quod ab affectione in affectione, & a dispositione in dispositione mutetur. Verumtamen Architas post substantiam quale ordinauit sic quaedam modo ipsi ordinem tribuens. Sed ipsorum ordo/ sic se habet, primo ordinatur substantia/ ob id haec sola subiicitur aliis, & ipsa per se potest intelligi, alia autem sine hac esse nequeunt. Nam uel secundum hanc/ uel hac ratione de subiecto praedicantur. Secundo qualitas erit, nam sine eo quod est quid non potest esse quale/ se quid. Sed in his inquirendum est/ his qui discere cupiunt ad quid uterque Aristoteles & Architas respiciens/ alter quale prius ordinauit, & alter quantum. Videtur igitur Architas/ supponendo ens intellectuale per se/ quod oibus generibus uere complementum exhibet, atque cunctis indiuisibiliter adest, & ab eisdem participatur/ prius esse/ ordinem tradidisse generibus/ secundum approximationem ad hoc, porro substantiam uniuersis rebus/ & praedicamentis praordinat: quia cum aliis subiicitur/ suum esse omnibus exhibet, quemadmodum etiam substantia per se dat/ ingeritque esse cunctis. Item/ inquit substantia per se est, atque intelligitur/ aliae autem res/ non sine hac/ quibus igitur proximè se habebit ad per se/ & absolutum ens/ ab omni habitudine. Hoc igitur modo/ prius ordinat quam caetera alia genera, sed quantum intellectuales substantias non aliter quam per species cognoscimus, & si debeat cognoscere sensibiles substantias/ referentes easdem ad illas intellectuales, profecto a proprietatibus/ & designationibus quae sunt circa substantiam percipiemus ipsas/ quae etiam cum spectentur/ & considerentur secundum qualitatem, merito quale post substantiam caeteris aliis erit ordine prius. Item si qualitate sublata/ omnis proprietas/ omnisque designatio/ descriptioque, tum intellectuales substantiae/ tum uero sensibiles tollitur, & quantitate de medio erepta/ ac dempta/ duxat compositum & sensibile tollitur, perspicuum esse puto/ non parum distare quo ad uicinitatem & approximationem substantiae intellectuali/ quale a quanto. Verum si quis intellectualem substantiam non fingeret habere habitudinem ad substantiam sensibilem, posset uelle huc in modum ordinem aliis praedicamentis tradere. Nam cum substantia/ quae est forma, sit propriissima substantia/ & id quod proximum formae est quale/ igitur cum id quod uicinius/ proximiusque est/ propriissime substantiae id debeat caeteris aliis praecedere, iure quale post substantiam habebit locum. Item si quale est imperibile/ indiuisibileque/ expertis dimensionis/ & diuiditur penes corpora, & quantum est diuisibile cum dimensione/ ac partibile, merito prius ordinatur quale/ tanquam incorporeis principiis magis peculiare/ & familiare. Item hoc si uideretur, adiciendum est, quod quemadmodum substantia anteit quantum/ quia substantia imperit/ tribuitque esse ipsi quanto/ sic etiam post quale/ quantum erit: quia quantum suum caracterem/ & proprietatem habet a qualitate. Sed aduersarii aiunt/ quod quantum simul est/ cum ente. Nam mox ens/ uel unum/ uel plura est/ nisi ante quantum/ quale una cum ente tanquam caracter eius quo unum esse dicitur/ subsistat, quando quidem & ipsum unum/ ac ipsa plura subsistant/ secundum caracterem qualis. Si autem plura communia insunt substantiae/ & quantitati, inquit Diuus Iacobus/ quod non oportet ab accidentibus/ & his quae aliter consequuntur/ ratiocinari ordinem ipsorum. Sed forsitan dicendum est/ quae ea quae minus magis distant, saepe euidentiore dissimilem similitudinem indicant/ & ostendunt, ceu unitas indiuisibilis in numero/ similis uideretur unitati/ ante numerum. Unde quidam dicunt, quod materia primae causae similis/ dissimiliter est. Sed Architas in haec/ uel ad aliqua huiusmodi respiciens/ forsitan praeposuit qualitatem ipsi quantitati. At Aristoteles statuens primam substantiam esse compositum/ & corpoream substantiam/ quia haec uulgato sermone/ communique lingua notior est, merito cum substantia ordinauit quantum/ tanquam peculiare magis/ ac notius, atque id quod simul est cum distantia talis substantiae, & nihil mirum est si uterque Aristoteles & Architas suis fundamentis ordinem consentaneum/ & proprium tradiderint. Caeterum diuiditur quantum, in quantum continuum/ & discretum. Nam haec sunt sub genere/ quod est quantum, quippe quantum praedicatur de ipsis in quo quid sit, quae etiam non per accidens, neque nomen commune solum habent, sed equaliter quanto participant. Nam ambo similiter aequale/ & inaequale, ac duplum/ & dimidium recipiunt. Verum fit diuisio ipsa non in species quanti, sed in differentias/ nam species quanti/ sunt magnitudo & mult

titudo, & differentiae sunt continuum & discretum: nam magnitudo est quantum continuum / & multitudo quantum discretum. Item ipse posuit spes quanti secundum differentiam quatuor discreti / numerum ipsum & rationem, & secundum differentiam continui, lineam / superficiem / & corpus. Adhuc locum / & tempus. Et forsitan hoc longè exactius / & diligentius est. Nam uidetur etiam libello quod multitudo non equetur discreto, quia oratio etiam est discreta, quemadmodum etiam numerus est quoddam discretum, tamè oratio non est multitudo. Nam etsi oratio multa sit, tamè aliud est multum esse / quod multitudo participat, ceu multi homines, & aliud est multitudo qua unum quodque multum denominatur / & designatur: neque forsità magnitudo est idem cum continuo. Etenim tempus continuum est (ut ostendit) tamen magnitudo non est, nam tres sunt magnitudinis species: linea / superficies / corpus, quarum nulla est tempus, quauis dicatur tempus longum / & multum / iuxta illud.

Omnia longum / & innumerabile tempus.

Postea uero subdividit quantum / dicens, aliud esse ex partibus quae habent positionem in ipso, & aliud ex his partibus / quae non habent positionem. Differt autem haec diuisio à superiore, quia continua non sunt eadem cum habentibus positionem, sed quae habent positionem, prorsus etiam continua sunt, sed econuerso non quae continua sunt / prorsus positionem habent. Eodem tempus continuum est, non tamè est de numero eorum / quorum partes habent positionem. Econuerso fit in quantitate discreta, quod discretum est, id quod est de numero eorum / quae non habent positionem: non tamen omne quod non est ex non habentibus positionem, iam est discretum. Nam tempus iterum est de his quae non habent positionem / & tamè non est discretum: & nil mirum eiusdem secundum aliam / & aliam conceptionem / & considerationem / plures fieri diuisiones: ceu aialis diuisio fit in rationale / & irrationale, & denuo in mortale / & in immortale. Verum secundum tales differentias membra diuisionis ac sectiones / oino non coequantur diuisis. Nam sola rationalia non sunt pedestria, sed pleraque alia animalia irrationalia. Reliquum dicendum est / quae sint continua, & quae sint discreta. Porro in libro de naturali auscultatione, inquit quod continua ea sunt, quorum ultima termini que sunt unum, ceu ea sunt attigua / quorum extrema sunt simul: hic autè inquit continua esse illa / quae copulantur ad unum terminum / & discretum uero illa / quae non habent terminum / & ad quem partes ipsorum copulantur: & sub quantitate discreta / ponit numerum / & orationem. Nam ipsorum quinque non est unitas / & terminus / & conueniens / & copulans tria / & duo. Quod si quis dixerit quod unitas copulat secundum alteram partem, cum unitas non sit terminus numeri, ceu punctum lineae / sed pars est, perfectio unitas alia / erit praeter quinque unitates, & sic non erit tatum quinque / sed sex. Itè neque unitas illa / erit / & terminus / & ad quem partes ipsorum copulantur. Etenim numerus ex unitatibus componitur, & in unitates diuiditur: iccirco neque diuisio eius abit in infinitum, sed usque ad unitates praecedit. At linea non componitur ex punctis, neque in eadem diuiditur, iccirco in infinitum diuisibilis est. Item quia dicitur orationem esse quantitatem discretam, ea oratio sanè intelligenda est / quae in uoce, & non in intellectu est: nam haec in uoce est quantitas. Eodem omnis oratio nomine / & uerbo constat, & omne orationis elementum / syllabis constituitur, & omnis syllaba temporibus dimittitur, & temporibus / aut longis / aut breuibus. Porro longae syllabae ad breues eam proportionem habent, quam tenent duo / ad unum. Unum autem / & duo numerus est, qui quidem est quantitas discreta, quare & oratio est discreta. Etenim in ea nihil commune accipi potest, quod copulet eiusdem partes, ceu in hac dictione / Socrates / nulla syllaba communis accipienda est / quae conueniat eisdem inter se, nam neque significatum / est dicendum quod copulet eas. Etenim uoces quaedam nil significant / ut blitiri, quae eodem modo dimittuntur / & copulantur: quo pacto itaque oratio in uoce est discreta quantitas: sed in ipso intellectu prorsus non est quantitas, sed est / uel actio / uel affectio / aut utraque simul, ceu libellus inquit. Verum tamen Porphyrius ipsam dicit esse qualem. Itaque quantitates discretas species, sunt numerus / & oratio: continuae autem prima species est linea. Nam linea quatenus diuiditur, punctum habet terminum communem, & per illud partes lineae copulantur inter se. Post uero lineam / succedit superficies / quae habet terminum communem ipsam lineam secundum quam diuiditur, & post superficiem est corpus / superficie diuisum. Sed dignum est animaduertere / quomodo inquit partes corporis habere terminum communem ipsam lineam, uel superficiem. Est namque corpus / ubi etiam superficies describitur. Etenim communis terminus corporum / omnino superficies est, ceu linea est superficies / & linearum punctum, hoc igitur Porphyrius cum animaduertisset / inquit, quaedam corpora sunt inter solida corpora, quae habent continuationem secundum ipsam lineam. Etenim Herminius putat hic non intelligendum esse corpus naturale / quippe hoc sit substantia: sed mathematicum / quod secundum nudas prorsus dimensiones accipitur. Atqui pace Porphyrii / corpora mathematica non linea, sed plano mathematico diuiduntur. Nisi itaque dixerit hoc / ob angulum solidum, nam

solida plana parallela, & eque distantia per lineam angularem inuicem coniunguntur, & copulantur. Sed quomodo linea diuisa punctum habet terminum communem, & diuisa superficies ipsam lineam uel corpus superficiem. Nam diuisa quae propriis terminis circumscribuntur / ac proprios terminos habent, amplius non habent terminum communem, ad quem partes ipsorum copulantur. Nisi consideranda sit diuisio in potentia / & non in actu, quia potentia in linea / terminus communis est punctum, & in superficie / est linea, & in corpore / superficies, si debeat esse unus terminus amborum, quod quidem quantitati continue adesse / atque adiungi oportet. Nam quae actu diuisa accipiuntur / & duo actu sunt, si fuerint iuxta posita / & coniuncta, efficiunt simul terminos, & ea quae sunt terminata / sunt attigua: si uero non fuerint iuxta posita, neque poterunt esse attigua. Corpus autem quatenus est tripartitum diuisibile / & aptum metiri quantum est, quatenus tamè subiectum / & idè atque unum numero manens / contrariorum est capax, secundum hoc substantia est, quare sectatores Lucii non rectè obiciunt Aristoteli / quod ipse corpus de genere substantiae transtulerit ad quantitatem. Sed annotandum est / quomodo dixit. Adhuc praeter haec tempus / & locus quanta sunt, quia non sunt unita corpori, nec tempus, nec locus, sed extrinsecus haec consequuntur corpus. Eodem locus circa corpus / & corporis dimensionem cum sit, una cum corporibus sese extendit, & quatenus ipse etiam est interuallum / & superficies quantitas erit, sed quatenus est continens / & terminus / est ad aliquid. Item locus est continuum quoddam, quia eius partes copulantur ad terminum communem. Nam corporis partes / copulatae ad aliquem communem terminum / quaedam loca continent / quae loci partes sunt, & quaedam loca ad eundem communem terminum copulantur / ad quem etiam corporis partes copulantur. Unde si locus est superficies continentis / quatenus continet, & superficies est continua, perspicuum est quod etiam locus sit continuus. Verum non usus est hac demonstratione, quia nondum perspicuum est / quid sit locus. Nam haec consideratio spectat ad contemplationem naturalem. Sed animaduersione dignum est quod hic corporis partes continuas / per se in loco sunt. Nam etiam ipsae continent locum. Verum tamen non per se, quia neque sunt in loco per se ipsa, neque continentur per se ipsa. Caeterum tempus quoque quantum est, quia ipsum etiam in quadam distensione consideratur, & est numerus motus, continuum quoque est, quia praeteritum eius / & futurum copulantur ad terminum communem qui est nunc, & conueniuntur per illud: imo uidentur tempus esse praecipue continuum. Nam unum quodque aliorum continuorum / etiam diuidi potest, & diuidetur. At tempus semper est continuum, & nunquam ex attiguis: quo igitur ab aliis continuis differat. Item differat, quia illa habent partes quae retinent positionem, tempus autem non est de numero eorum / quae habent positionem. Haec igitur dicta sunt: quo ad explicationem declarationemque eorum / quae docuit Aristoteles. Sed nonnulli dubitant, quomodo quantum dicatur esse genus quanti / & continui / & discreti, si quidem quantum discretum sit prius natura / ipso continuo. Nam his in quibus est magis / & minus, ac prius / & posterius, non potest esse genus commune: quia unaquaque species sublata / genus non tollitur, sed simul sublatis oppositis speciebus / tollitur genus: in quibus itaque magis / & minus, ac prius / & posterius sunt, si demerit magis / & prius, etiam simul tollerentur minus / & posterius: quare / & genus / ob id ergo in quibus prius / & posterius sunt, de eisdem non potest aliquid / ut genus praedicari: quod uero quantum discretum / sit prius natura quam ipsum continuum / ostendunt, eò quod sublato discreto / tollitur continuum: sed non econuerso. Nam tribus sublatis / tollitur trigonus, sed trigono sublato / tria non tolluntur. Item quantum discretum / unum cum quanto continuo inferat. nam trigonus inferat / introducitque tria. Item aiunt alterum esse simplex per se subsistens, & intellectum per se, aliud autem etiam positionem comprehendit. Item idem ostendunt ex scientiis, quia inquit arithmetica est antiquior geometria, quod quidem planè uerum non esset, nisi numerus esset magnitudine antiquior. Idem etiam nonnulli probant / eò quod continuum est diuisibile in diuisibilia semper, igitur si non erit quantum discretum, neque ipsum continuum erit. Item puto etiam hoc esse dicendum, quia quantum dicimus esse mensuratum, ac omne metrum / omnisque mensura secundum numerum fit, & numerus est quantitas discreta, igitur hoc praecedat continuo. Unde contra haec contendere / quod quantitas discreta non sit prior natura, quia ex continui diuisione habet esse. Item quia sunt quaedam continua indiuisibilia / ut atomi / & insectilia, uidentur esse uiolentum / & furiosum. Porro magis dicendum est / quod quatenus continuum / & discretum habet magis / & minus, ac prius / & posterius, non sunt sub eodem genere res: sed quatenus per se ipsa proxime comunicant / & participant quanto: & hoc modo nihil uetat, quin continuum (ut etiam discretum) equaliter participet quanto, quo etiam pacto quantum erit genus utriusque. Nam ut sint sub eodem genere sufficit communis participatio / & immediata. Nam quauis tria sint ante trigonum quanta, tamen / & continuum est quantum ante trigonum, quo etiam modo uidentur in affirmatione / & negatione. Etenim prior natura est affirmatio quam negatio, & tamè nos ui-

dentem equaliter ipsas se habere/quo ad enūtiare, atq; quo ad ueras/uel falsas esse, sub eodem genere easdem collocamus. Hæc autem Aristo. etiam cum intellexisset/ de quāitate discreta & cōtinua, ubiq; prius ordinat discretum. Nam & in prima diuisione quanti/ inquit. quāti aliud est discretū, & aliud cōtinuum: & numerando singula horum/ prius tradit ea quæ sub discreta quāitate sunt, dicens. Sunt aut discreti numerus/ & oratio. Verum quatenus participant equali quanto/ sub quo ueluti sub genere sunt, quātū ipm opposito mō diuidūt. Sed adhuc Plotinus in libro primo de ente/ quærit inquit/ si continuum quantum est, discretum non est quantum: si uerò ambo sunt quanta, ostendendum est quid sit ambobus commune. Et soluit quæstionem in tertio/ dicens quod cōmune eis est, hoc. scilicet tantūdem. uidelicet ut terminus & mensura cōsideratū/ quatenus eō unumquodq; quātū cognoscit. Nam hoc numerus magnitudini nō imptiretur, ut quibusdam uidetur, sed est proprium metrum utriusq; uniti/ & inuicem cōiuncti: & tamen competit adhuc discreto. Nam unicuiq; peculiaris natura adest, ut in toto mūdo spectare licet. Equidē natura continui: quædam est ipsa magnitudo/ sicut unionem/ & duorum uel plurium cōplexionem/ cōiunctionemq;: discreti autem natura uocatur ipsa multitudo/ sicut cumulum aggregationem uel & appositionem. Etenim scdm substantiam magnitudinis/ est unus mundus/ qui etiam sphericus esse cōprehenditur, ac sibi met cognatus/ digestus/ & cōpage quadam connexus est: sed secundum multitudinem ipse est cōordinatio/ constructioq; / & ornamentū, uel digesta/ & concinna multorum elegantia, quæ ex totidem (uerbi gratia) elementis/ animalibusq; / & plantis/ ac ex tot tantisq; / cōtrarietatibus/ & similitudinibus/ spectat/ & cōprehēditur: si ergo hæc in simulachris ita separata/ ipsaq; sunt, longè prius erūt in ipsis intellectualibus generibus, & ante hæc in ipsis speciebus imaterialibus per se ea distant, quæ habent cōmunem ut diximus, mensurā/ & terminū. Sed Lucius/ & Nicostrotus diuisionem resellunt: primò quidē/ quia non uerè diceretur magnitudo quantum. Nam potius magnitudo appellari debet tantūdem/ & numerus quantum, quibus cōmune/ siue quantum/ siue aliud quid equiuocū uni speciei assignare/ noiareq; debemus. Sed quāq; sepius cōtinuū sit tantūdem/ & discretum quantum, tamen sæpenumero uicissim unum alteri tribuitur. Nam aqua cum continua sit, eam dicimus esse quantum/ & non tantūdem. Nam multam esse dicimus/ & non magnam. Item dicimus tēpus quantum: quo circa meritò non fecit quantum, & tantūdem duo p̄dicamenta: neq; diuisit hoc p̄dicamentum per tantūdem & quātum, sed per continuum & discretum, quorum unum alteri uicissim nūquā tribuitur/ neq; cōpetit. Item nonnulli ceu Architas & postea Athenodorus/ atq; Prolomæus mathematicus dānāt diuisionē in duo genera, quippe post numerum & magnitudinem tertiam speciem ordinare debebat, quæ sit grauitas/ uel inclinatio/ momentū uel. Sed dicendum est, quod grauitas/ est qualitas, ceu dēfitas & crassitudo/ quæ est non sicut quantitas, sed secundum qualitatem, & his opposita/ ut raritas/ & tenuitas/ subtilitas uel. Sed mna & talentum quæ graua esse dicuntur, ubi quouē cōphēderētur. Nam si redigemus ea ad prædictas qualitates, nequaquā dicemus ipsa esse quāta, quod si eadē quāta per accidens esse dicemus, à uerò longè aberimus: quippe nequeant simpliciter/ nec secundum numerum, nec scdm magnitudinem/ seorsum quanta dici. Sed animaduertendū est, quod nūq; sicut album est quātū per accidens, quia superficies in qua est quanta esse p̄cipitur, ita inclinatio momentūq; est quantum: sed ipsum per se ipsum est quantum, quia per se ipsum suscipit quātitatis proprium/ quod est æquale & inæquale: ceu alia suscipiunt excessum/ & defectum. Nam opus est nobis etiā adhibere mentē ipsi Archite/ diuidenti trifariā quātū. Nam sic scribit, tres sunt quātitatis differētiæ, alia est ipsius unūdecim: quā diuisionem etiam Iamblicus admittit/ perinde ac facta sit sicut perfectissimam mēsuram quantitatis, ac tanquā rebus congruens/ & consonans sit. Nam quantitas sicut momentum, neq; in magnitudinē, neq; in multitudine est: sed magis in motu uersari cōphēditur: & habet quantitatem secundum grauitatem & leuitatem, prætermittit igitur est. inquit. hæc diuisio sic se habens: quantitatū/ aut quantorum/ alia habent momentum, alia non habēt: quæ diuisio (ut constat) nec cōtinuis/ nec discretis/ nec his quæ habent positionem/ nec his quæ non habent positionem eadem est: & hæc diuisio. inquit. in uniuerso manifesta/ euidensq; esse uidetur, cum quatuor elementa habeant momentum in cōtinationē uel, & cœlum sit sine momento huc uel illuc inclinante: & inter motus nōnulli qui in rectum procedūt in momento inclinante ad loca uersentur, habentes principiu, & finē/ ac statione intermedia intercepti. Ille uerò motus qui in orbem sit/ cōtinuus sine principio & fine, tanquā semp mobilis sine momento/ & inclinatione est. Similiter talis differētia manifesta est. inq; in quantis incorporis. Nam si quis statueret animam/ tanquā quātū per se/ quatenus tendit in corpus,

corpus, habebit momentum deorsum: quatenus uerò ab inferioribus ad intellectuale cōsurgit & tendit, inclinationem habet ad sursum. At mens/ est quantum sine momento & inclinatione. Sed inquit. cur interualla uocis/ ac extēfiones quantas esse dicimus, & interualla inclinationis momentū uel non dicimus quanta? Porro Iamblicus ad Cornutum/ & Porphyrium (dicētes/ momentum scdm grauitatem/ & leuitatem/ cōsideratum, eē quātitatem) respondet momentū non esse grauitatem nec leuitatem, sed mensuram grauitatis & leuitatis. Nam ipsa per se graua uel leuia/ in infinitū p̄cederent, cum ex seipsis nullum terminū habeant: sed quum uis momentis ex mensuris ingesserit ordinē/ & terminū/ ipsis grauibus & leuibus/ talia sanè in bonā ordinationē/ ac rectā constituta sunt. Cōmuniter itaq; hæc de quantitate solent dubitari/ & hoc modo solui/ sed seorsum & peculiariter de unaquaq; specie quanti/ ambigentes/ imprimis de numero diuidentes/ aiunt, quod alia quædam est natura numeri, quæ est definitus, & quantum scdm accentum grauem, & alia est quæ quantum cum accentu acuto/ & indefinite, & hanc esse manifestā/ quando dicimus numerum esse quantum cum accentu acuto/ alterā uerò tradunt fuisse prætermittam/ ab his qui de ipso disputant, contra quos mox instandū est. Nam numerus/ quando dicitur quātus cū accentu graui/ nō habet aliud esse, & aliud quādo dicitur tantus: Nam si omne quod numero participat/ habet esse tantum, quomodo numerus erit quippiam aliud à tanto/ non enim quantum in numero est quoddā materię proportionabile, sed est discretum quoddam, quod iam numerus est. Nam discretum quātū/ solum multitudinem efficit, & hæc determinatum numerum. Item cōpositorum & materialiu/ hoc proprium est: ut aliud sint ipsa/ & aliud esse ipsorum, ceu aliud est ipse homo cōpositus, & aliud est homini esse. scilicet ipsius substantia per formā. At imateriales spēs/ & incōpositæ/ ut etiam Aristo. demonstrat/ sunt eadem cum suo esse. Quod si quis unāquaq; substantiarum/ quæ sunt, uoluerit asserere atq; assignare, & aliam postulet esse substantiam ipsius, & aliam esse proprietatē/ & formam, is intellegat/ quod numerus specificus/ & unaquaq; alia species/ simul sint cum substantiis entium: quæ nec priora ipsis, nec posteriora sint, sed subsistent per substantias: quæ admodum substantiæ numerantur per numeros. Sed inquit Plotinus/ cur cū ille numerus sit substātiālis, hic uerò nō est substātiā? Nisi quod neq; alia quæcūq; sunt hic, sunt uelut in diuersis diuersa, & in mente uelut accidentia considerantur: sed ipsa per se stant/ ut iustitia, hic est habitus anime, quia subsistit participatione, & quale patitur, sed in mēte est id ipsum quod est. Etenim ratio iustitiæ in anima/ substātiālis subsistētia est: sic etiam numerus/ & unaquaq; alia species, quæ in sensibilibus (cum participet diuisim ipsis) accidens sit, sed in ipsis speciebus imaterialibus/ unico modo indiuisibiliterq; sunt definita & determinata/ in substantiis actū. Hic igitur est alius dicēdi modus. ut inquit Diuus Iamblicus. Sed de numero numerante/ & constāte unitatibus, rursus dubitat Plotinus/ quo quinque equè spectant, & alia similiter sicut unitatum compositionem/ metiuntur: num is numerus in sit rebus numeratis, an seorsum existens/ ueluti regula mensuret. Etenim si seorsum existens/ mensurat, quæ numerant non erunt quanta, cum non participant quanto. Deinde mensuræ sint separatae/ ut mensurant, cur quanta erunt, & non potius ipsemet quantitates, nam ipsamet quantitas non prorsus est quātum. Sed hoc soluens inquit/ quod si numeri qui sunt in rebus/ ad nullum aliud p̄dicamentum reducuntur, sint ergo quantum. Verum Iamblicus inquit/ quod sicut aliæ forme/ speciesq; materiales se habent, sic etiam numerus adest, & simul est cum rebus numeratis: non tamen simpliciter in ipsis habet substantiam, quæ nec comitat/ consequiturq; ipsas res aduenientes, nec aduenit ipsis uelut accidens: sed ipsa habet quādam propriam cum rebus substantiam, qua determinat/ & coordinat ea quæ numero participat/ ad propriam mēsuram. Item Iamblicus inquit/ quātitatem quātam esse non absurdum haberi, tanquā sibi met id præbeat/ quod etiam aliis impertit. Etenim inquit primò spēs separatae ipsius ideæ à seipsis incipiunt, & sicut actionem in seipsis propriam speciem seipsis exhibēt, & aliis à seipsis simul impertiunt. Sed puto animaduertēdum esse, quomō quantitas seipsa participare diceret, ut ipsa sit quātum, & equalitas equalis, & in aliis similr. Nam id quod participat/ aliqd aliud est, & deinde participat: sed numerus quātum meritò dicit. Nam differētia discreti/ cum genere quātitatis/ efficit totum quātum. Item numerus erit quædam quātitas, quia genera prædicantur de suis spēsbus uniuocē, siue ergo numerus eō numerus dicat, quia numerat, siue eō quā numerat, hoc modo ubiq; erit species quanti. sed tot de numero dicta sint. Reliquum de orōne ambigunt/ quomō ipsa in quanto collocef, primò quia ea quæ sine complexione dicunt/ rediguntur & collocant in prædicamenta: sed oratio sicut complexione fit. Deinde si oratio est tāta, erit ergo sicut tantum per accidens quāta, quatenus tamē oratio significatiua est secundum percussione aeris subsistit: siue ergo oratio sit quædam percussio, siue sit impressio figuratiuē percussione/ formā ipsam, Prædi. Arist.

ant passio, aut actio. Actio in qua quatenus fit motu/impetuq; mentis/sim phantasia. Affectio passione est aeris, igitur oratio in uoce erit, uel in predicamento actionis/uel passiois/uel erit actio & passio, & non quantum. Si autem quispiam determinauerit uocem/ & orationem secundum percussione solam, certe rediget ipsam in predicamento motus: si uero sim aerem percussum/ amplius non erit in uno predicamento, siquidem non sit unum id quod significat, nec id quod co significat, nec agens, nec id in quo agit/ & operatur. Porro contra hanc occurrens liblicus inquit, uocem non ponimus simpliciter consistere in percussione aeris. Nam & digitus percutit aerem, & nondum efficit uocem, sed si quanta erit percussio/ & uehemens, tanta ac talis ut fieri audiatur, & mensura auditus respondeat/ & exquetur, atq; si habuerit in se ipsa excessum & defectum, hanc proprie existimaretur uox, itaq; Arist. sim magnitudinem uocis ponens uocem/ mensuram/ & quantum, merito asserit ipsam esse quantam. Hanc igitur Diuus liblicus/ suis uerbis scripsit. Puto autem dubitatione dignum esse/ quomodo non hac ratione etiam proprium sensibile gustus/ & odoratus erit quantum: quippe tanta ac talis quantitas saporis & uaporis esse debeat, ut sensibilis fiat/ & ipsa sit gustabilis/ & odorabilis. Item neq; Arist. uidet dicere orationem esse quantum/ secundum hoc commune, sed quia mensuratur syllaba longa & breui. Atqui neq; hoc est sufficiens aiunt. Nam neq; oratio/ quatenus oratio mensuratur, neq; breui syllaba/ sed quia in tempore maiori uel minori profertur, quare tempus erit mensurans/ tempus minus scilicet maius, ceu tempus syllabae orationis tempus. per accidens igitur syllaba/ quatenus syllaba, orationem mensurat. Sed Porphyrius ad hanc ait: quod non eodem modo syllaba breuis breui tempore dicitur, ideo est breuis, sed suapte natura habet paruitatem, similiter autem/ & natura sua longa est. Etenim ea quae anguste arterie spiritus tenuitate profertur, breuis dicitur: illa uero longa appellatur, quae late ampleq; propter multitudinem spiritus: quare ut sua natura breuis, in breui tempore profertur, & sua natura longa in longo tempore. Verum potest etiam natura breuis/ longo tempore proferrī, & natura longa in breui. Nam hoc differt metricus/ ab eo qui rithmos efficit, quia alter utitur longitudine/ perductionibusq; literarum/ secundam naturam, alter uero utriusq; naturas uicissim mutat. Nam quando mutat metrum, qui dactylus uocatur in rithmu/ pgonium, tunc longis syllabis, ut breuibus & e contra utitur. Metricus uero si opus ei est/ mutat elementa, ceu quando dicit xeron pro xero/ & dionysion cum omega/ pro dionysion per omega. Si igitur quo ad hanc differunt/ id quod natura breue est/ & id quod tempore breue est non dicitur syllaba tempore breuis, sed eodem modo breuis est in breui tempore proferritur. Sed dicuntur/ cur literis non dixit mensurati orationem, sed syllabis? Fortem quia litera iuxta suum caracterem considerat/ non efficiunt plationem, elementa uero intellecta iuxta potentiam suam/ & pronuntiationem/ faciunt longitudinem secundum quantitatem orationis: ideo in uno atq; in pluribus nihil minus syllaba fit, & longitudo, & breuitas pronuntiationis fit/ eodem modo quo elementa suapte natura se habent. Item dicunt quomodo dixit Arist. orationem longa & breui mensurari. Nam sufficiebat quod breuis sit mensurans, & ipsam longam, uel non omnis breuis bis facta/ mensurat longam. Etenim supponunt quaedam syllabam longiorem esse longa/ oportet igitur longam quidem/ longas, & breuem/ breues mensurare: uel omnis breuis a breui mensuratur. sed non eadem semper/ nec semel, sed alio & alio modo alia. simili modo/ & longa non semper ab eadem longa mensuratur, uel ab eadem breui, sed ut contingit cum extenditur in longitudine/ ea quae mensurant/ his quae mensurantur. Verum illud (mensuratum) potest significare hoc/ componitur ex his. Si igitur oratio constat ex mensuris/ quae syllabae sunt oratio utiq; erit quantum secundum suum esse, sed non simpliciter quantum/ secundum quantam significationem, quemadmodum locus non quoduis quantum, sed quantum contentium dicitur: quod si etiam oratio tanta dicitur/ non esset hoc aduentitium, quemadmodum neq; numero/ neq; magnitudini hoc uocabulum ratum non est aduentitium. sed puto illud dubitatione dignum esse, quod si omne quantum est ut mensurans, proinde numerus mensurat discreta/ & cubitus continua, oratio ergo quid mensurat? Fortem partes orationis. scilicet syllabae/ mensurant, & oratio mensuratur: non enim quanta duntaxat mensurantia sunt, sed etiam mensurata. Ceterum ad illam primam obiectionem rationem/ quae dicebat quod ea solum ad praedicamenta reducuntur quae sine complexione sunt. At oratio/ cum complexione consideratur. Dicendum igitur quod nomen & uerbum sunt oratio secundum hoc significatum orationis, quoniam & omnis dictio/ quauis non significatiua sit/ hoc modo dicitur oratio. Nam & ipsa syllabis mensuratur, & propter hoc quanta est. Deinde et si oratio secundum complexione sit, tamen ut quantum est sub quantum, ut genus reducitur: quemadmodum composita substantia/ ex multis substantiis sub substantiam reducitur, & compositus color/ sub colore & qualitate. Nam sub quo simplicia collocantur/ sub eodem etiam composita/ ex illis simplicibus rediguntur. Item aiunt, cur enim dubitando dixit, si quinque sit pars ipsarum decem,

forfitam

forfitam non propter dubium, sed quia decem possunt multipliciter diuidi. Etenim in sex, in quatuor, septem, tria, octo, duo, nouem, & unum diuiditur. Totidem igitur de quantitate discreta/ dubitata/ & soluta sunt. Reliquum idem uir de continuo haec dubitat. inquit corpus qua corpus, & superficies, & linea, ac prorsus magnitudo/ qua talia non sunt quanta: sed quanta dicuntur eodem modo participant tanto & numero, solus igitur numerus est quantum. Soluens autem haec/ rursus in tertio. inquit/ processum puncti & fluxum esse in longum, et si fuerit ad unum linea fiet, si autem a duo superficies, si autem ad tria corpus, quod est si distantia ampla fiet/ magnus erit corpus, si uero angusta/ paruus, unde cum processus & fluxus haec: sim communem terminum tale/ quod oritur est continuus, sed cum per proprium terminum fluat/ tunc erit discretum/ & diuisum, magnitudo igitur est quanta, licet indefinite magna uel parua sit. sicut etiam multitudo indefinite est multa/ uel pauca. Equidem quod est definitum aliqua mensura/ uel numero/ uel cubito/ tale definite dicitur. Sed scire oportet quod quauis linea/ propria diffiniretur mensura, uel uniuersaliter continuus quantum, tunc quantum erit determinatum: sed hoc habet secundum participationem. Verum sua ratione/ solum est quaedam distantia, & non quantum. Nam si quantum ipsum est/ quatenus etiam quantum est, dici potest, quantum & ipsa distantia participat quanto, uerum tamen non suimet ratione distantia/ quantum est. Fortem igitur neq; quatenus mensuratur continuus/ suuipsum ratione/ definitum quantum est, sed secundum participationem. Item neq; quantum non mensuratum indefinite est: sed dicendum est/ quod uniuersaliter suuipsum ratione/ est quantum. Atqui continuus quantum est/ quatenus dimensum est suuipsum ratione/ ad unum uel ad duo, uel ad tria. Nam quae admodum numerus secundum discretum habet quantitatem, ita & magnitudo secundum distantiam/ quanta est. Nam existimo quod illud quod distat ab uno/ & impartibili, atq; periclitatur ferri in infinitum, & indeterminatum, indigeat mensura etiam quatenus quantum factum est: ut eodem determinatum sit, quo & quantum est. Et cum duplex sit quantum. scilicet secundum discretum/ & continuus, duplici quoque opus fuit quantitate. Item aiunt/ cur cum prius non docuisset de loco/ uel tempore/ non ipsis tanquam notis uitur? Nisi quia non proponit substantiam ipsorum tradere: quippe hoc ad naturalem considerationem spectet/ quae in naturali auscultatione/ tractat. Sed quod quidem sufficiebat logicae contemplationi/ secundum communem ipsorum intelligentiam/ fecit reductionem ipsorum ad quantitatem, ueluti ad proprium genus. Paeterea dicunt quod fortem melius fecit Andronicus/ qui cum fecisset diuisum & singillatim locum & tempus praedicamenta/ sub eisdem locauit ubi & quado. Aut fortem & ad hoc dicendum est/ quod alia est temporis conceptio/ secundum quam tempus est quaedam extensio, & alia est ipsius quado/ secundum quam habitudo eorum quae sunt in tempore/ ad tempus considerantur. Similis conuenit ratio de loco, & de his quae sunt in loco: quocirca Arist. redem alibi ponit quanta/ & alibi ordinauit habitudinem ad haec quanta. Sed merito existimo quispiam quaereret/ cur quemadmodum temporis & loci participationem in aliis praedicamentis posuit, non sic etiam participationem substantiae, uel qualitatis, uel alterius cuiusdam quantitates/ ceu numeri & magnitudinis seorsum fecerit praedicamenta. Nisi fortem quia accidentia in substantia considerantur/ & substantia in accidentibus: unde haec inuicem insunt, & propter hoc habitudo ipsorum conexa est/ & non aliud quid est ipsa substantia, & aliud ipsa habitudo ad substantiam. Tempus uero & locus/ aliquo modo extrinsecus considerata/ alia quidem ipsa sunt, & alia est habitudo eorum, quae sunt in loco/ & tempore ad ipsa. Etenim eorum quae consequuntur extrinsecus naturam/ tempus & locus esse uidentur, quae admodum de numero eorum quae completur naturam/ sunt materia, forma, & motus. Item forfitam quado non simpliciter significat, id quod est in tempore, neq; ipsam ubi quod est in loco, sed temporis & loci proprietate quatenus talia sunt, quemadmodum distantiae/ & quanta numerantur in quanto. Verum si quis tempus uel mensuram motus putet reduci oportere ad genus ad aliquid, diuidendum est duplicem mensuram dupliciter, aut est mensura secundum se, aut secundum relationem ad mensuratum, si uero secundum se mensura accipiatur ipsa, tum est quantum principium/ & genus omnium quantatum: sed si accipiatur ut respicit mensuratum/ erit ad aliquid. hoc igitur modo etiam tempus est mensura motus, ut autem est per se mensura quantum erit/ quatenus mensurat, ut autem respicit motum ad aliquid erit, & nullum est in comodum/ iuxta alios & alios conceptus/ in diuersa praedicamenta collocari. Deinde post tempus de loco dubitant, nuquid contentius corporis sit/ ut locus. igitur est ueluti substantialis qualitas complexiua substantiae & non amplius quantum, uel consideratur secundum solam habitudinem, & sic ad praedicamentum ad aliquid redigetur. Sed hoc etiam dicendum est, quod secundum distantiam/ quatenus est terminus contentus/ & continet contentum/ superficies est locus, & quo ad hoc necesse est ipsum quantum esse fateri, si uero consideretur secundum habitudinem ad contentum/ mirum non est, si locus etiam reducatur ad praedicamentum ad aliquid, quae admodum & tempus. Haecenus igitur processerunt dubitata/

Prædi. Aristo.

i ii

tionem & solutionem circa primam quanti diuisionem. Postremo Diuus Iamblicus suam contentiuam scientiam hic etiam insinuans, prima principia duarum specierum quantitatis, & unius continentis ambas nobis indicans, sic scripsit. Nam cum ipsius unius uirtus a quo omne quantum emanat, extendit per omnia, & terminat unumquodque a seipsa fluens, quae quatenus omnia penetrat in diuisibiliter continuum constituit, & qua fluxum unum efficit, & indiuisibilem, ac sine determinatione, & qua procedit stat iuxta qualibet specierum, & qua determinat unumquodque, & efficit unum esse unumquodque, hac ratione quidem discretam quantitatem producit. Sed secundum unam principalissimam causam continentem simul has duas operationes dico quanta producit, & secundum identitatem ubique & totam naturam suam in singulis partibus, & in omnibus continuu efficit. Sed secundum identitatem unius cuiusque ipsorum ad seipsum, & quia tota est in unoquoque quantitatem discretam producit. Et secundum unionem intellectualium quantitatum adinuicem continuu conficit, sed secundum unionem unitateque separatam ipsorum adinuicem discretam quantitatem. Item secundum statum ipsius actionem discretam efficit quantitatem, & secundum fluentem & labentem continuam procreat quantitatem. Cum uero simul manet, & fluit, progrediturque, duas efficit species. Nam uirtus intellectualium mensurarum simul continet utraque manentia in uno & eodem. Unde si quis intellectualibus & diuinis mensuris diuersa istorum distribuerit, quandoquidem illa imobilia sunt, longe a Peripatheticis traditionibus deceptus erit: si uero ea quae fluunt, & progrediuntur illis eisdem tribuerit, tum a Stoicis decipietur.

Adbuc haec quidem sunt ex habentibus positionem adinuicem earum quae in ipsis partium consistunt: haec autem ex non habentibus positionem. puta partes quidem lineae positionem habent adinuicem: quae libet enim ipsarum iacet alicubi. et habebis utique percipere et assignare ubi quaelibet iacet in plano. et ad quam partem reliquarum copulatur. Similiter autem et partes plani positionem quamdam habent. Similiter enim utique assignabitur ubi quaelibet iacet: et quae copulantur adinuicem. Similiter autem et quae solidi, et quae loci. In numero autem non habebit utique, aliquis ostendere quod partes ipsius positionem aliquam habeant adinuicem: vel iaceant alicubi, vel copulentur adinuicem partium. neque quae temporis, nulla enim partium temporis subsistit. Quod autem non est permanens, quomodo utique positionem aliquam habeat: sed magis ordinem quamdam dicas utique habere: eodem quod haec quidem sit prius temporis, haec autem posterius. et in numero autem similiter: eodem quod prius numeratur unum, & duo, et duo, & tria. et ita ordinem quamdam utique habebit, positionem autem omnino non accipias utique, et sermo quidem similiter. nihil enim partium ipsius subsistit. Sed dictum est, et non est adhuc hanc accipere. Quare non utique erit positio partium ipsius: si nulla subsistit. haec quidem igitur ex habentibus positionem adinuicem: earum quae in ipsis partium consistit. haec autem ex non habentibus positionem. Proprie autem quanta haec sola dicuntur, quae dicta sunt: alia autem omnia secundum accidens. ad haec enim respicientes, et alia quanta dicimus: puta multum album dicitur: eodem quod superficies multa sit. et actio longa, eodem quod tempus multum sit: et motus multus. non enim secundum se unumquodque horum quantum dicitur, uelut si assignet aliquis quanta quamdam actio sit, tempore determinabit annum, uel ita aliquo modo assignans: et album quantum aliquis assignans, determinabit superficie. Quanta enim utique superficies fuerit, tantum et album esse dixerint. Quare sola proprie et secundum se quanta dicuntur haec, aliorum autem nullum ipsum secundum se. Sed aut forte secundum accidens.

Post primam diuisionem quantitatis, assertum est alteram qua constituuntur ea quae habent partes, quae habent in seipsis inuicem positionem. & quae non habent eas partes, quae mutuam habent positionem. unde haec etiam opus fuit, quia una non suscipit uniuersas differentias. Etenim si oporteret illud quod est partium habentium positionem continuum est, non tamen omne continuum est de numero habentium positionem. Nam tempus positionem non habet. E contrario autem se habet discretum, quod quidem discretum positionem non habet, non tamen omne non habens positionem discretum est: quippe tempus non habet positionem, & discretum non est. Porro assumpta est secunda diuisio, ut apponantur differentiae a priori sumptae, & appellatae talis subdiuisio, cum sit quaedam secunda eiusdem generis diuisio secundum diuersas differentias. ut enim haec diuisio mortale & immortale, diuidens animal non suscipit differentias secundum rationale & irrationale, neque ille eodem uerso eandem praedictas, ob hoc itaque opus fuit subdiuisione: eodem quoque modo hic fit, ut igitur

igitur omnes complectatur differentias, quae sunt sub quantitate, duabus utebatur diuisionibus. Quae certe dignum est, quid est illud quod habeat positionem, nunc quid tale egeat tribus his. scilicet loco in quo iacet, & tali coexistencia partium (ne cum aliis sunt maiores intereant) & tertio continuatione, & coexistencia mutua partium, ut quidam putant. Forsitan oportet coexistencia partium adinuicem omnino adesse, habentibus positionem: sed in loco esse non omnino ei quae habet positionem, neque secundum rerum naturam, neque secundum traditionem Aristoteli opus est. Nam quae non distat pluribus modis, seu linea in loco non est, quare neque in loco ponitur: sed dicitur habere positionem. Etiam Aristoteles non dixit simpliciter ea quae habent positionem esse in loco, sed habere mutuam connexionem partium in seipsis. scilicet ut inquit Iamblicus, quorum omnes partes inuicem coexistunt, & acceptione talium simul connexionum ex ipsis habet esse. Nam eodem quod dicit adinuicem, ostendit quod non dicit positionem secundum locum, sed secundum habitudinem, diuidens haec contra ea quae habent esse dum fiunt: quorum partes nunquam permanent. Nam proprie positio dicitur de his quae sunt in loco. Equidem unumquodque quantum cuius partes simul existunt, dicitur poni in illo in quo est, ut linea in superficie, & superficies in corpore. Etenim dicunt punctum, quando dicunt unitatem habere positionem, non ut in loco ponitur, sed uelut in linea igitur unumquodque continuum quantum est, ut sua natura postulat: ita etiam propria positionem habet, equidem corpus quia in loco est, etiam in loco positionem obtinet, & superficies similiter in corpore, & linea in superficie, & punctum in linea. Etenim & Aristoteles plane dixit, quod partes lineae in plano iacent, ponuntur, & uniuersaliter si uoluisset ea quae habent positionem in loco, eadem positionem habere, non dixisset etiam partes loci habere positionem. Non enim est locus in loco, ne in infinitum quaremus loca, ante loca, sed superficies cum erit locus, habet positionem in corpore, cuius est, ut superficies. Item & ipse Aristoteles inquit, quod ut se habent mathematica, ita & alicubi positionem habent. Sed forte quispiam admirationem de Diuo Iamblico, sic scribente de loco, capiet. Locus autem, ut superficies quidem erit in corpore, cuius cum sit, continet corpus: sed ut locus in contento, sub ipso erit. Nam quia ipsum est, in loco est: quippe in loco poni dicitur. Alioquin locus in loco erit, & dolium in uino, etenim hoc secundum ipsam proportionem sequetur: sed quomodo non uidebitur hoc esse de numero quae affirmari non possunt? Verum processu operis, Iamblicus inquit, forte per accidens est in loco. Equidem locus & superficies, subiecto sunt idem. Sed pace Iamblici, melius est secundum Aristoteles, sententiam de loco sic intelligere, sed si quis spatium interuallumque dicit esse locum, qui semper habeat corpus, & ipsum per se corpore uacuum sit, atque aliud praeter corpus consideratur, ergo non diceretur cum sit continuum, & habeat partes inuicem coexistentes, de numero eorum, quae habent partes positionem obtinentes, in seipsis. Item ubi poneretur, cum neque hoc sit alicuius terminus. Fortè igitur quod est ordo in discretis, hoc est positio in continuis. Nam ut discreta propter distantiam elongationemque ab uno indigebant ordine, ut secundum eundem prope unum iaceant, & non in ordinate sparsa confundantur: ita & continua cum ab illo impartibus decidant, in quo ut in eodem omnia erant, indigent positione: qua aliae partes aliis copulentur ad decorem speciei, ne instar cumuli sit congesta: & secundum hanc intelligentiam, non necessarium est alicubi poni posita, uelut in alio. Nam Thesis deriuatur (ut existimo) ab hoc thine & ieste graece, quo pacto extensionem significat. sed de his quae habent positionem, haec dicta sunt. Caeterum Aristoteles, quum numeret ea quae positionem non habent, primo loco ordinauit orationem, & inquit, ipsam nec alicubi poni, nec habere partes quae habeant positionem adinuicem. Nam si oportet ea quae habent positionem permanere, cum oratio simul semelque dicta, elapsa sit, & non permaneat, quomodo itaque haberet positionem? Similiter de tempore idem censet, in quo etiam plane indicauit, quod oportet ea quae habent positionem, ut possideant partes quae permaneant. Nam inquit, quod non est permanens, quomodo hoc quamdam positionem haberet? Verum haec dicuntur habere ordinem, quatenus ipsius orationis una syllaba dicitur prior, & altera posterior: similiter quatenus una pars temporis prior sit, & altera posterior. Idcirco tempus etiam cum continuum sit, non dicitur habere positionem, nam cum tempus comites & sequat motum, & omnis motus, ideo est, quia semper sit, & tempus idipsum patitur & sortitur: ideo quauis sit utrumque continuum, tamen neutrum habet positionem, quoniam partes earum non permanent. Sed cur numerus non habet positionem, quoniam quidem partes eius uideantur permanere? Respondet Iamblicus, quia unitas est punctum sine positione, & numerus cum ex unitatibus constat, ideo non habet positionem. Item dicit, quod neque partes eius permanent, quippe neque si numerata sunt, ideo alicubi est numerus, quia neque oratio est alicubi, quauis significata eius sint. Porro ut oratio dum profertur subsistit, ita & numerus dum numeratur superest: & propter hoc neutrius partes permanent, quare non habent positionem. Haec quidem Diuus Iamblicus dixit. Verum admiror, quod numerus non dicatur habere positionem, quia partes eius non permanent.

Praedi. Aristo.

i iiii

Non enim ut oratio est quādo profertur, ita & numerus/cum numeratur. Nam etsi non numeret aliquis quinque digitos meos, tamen numerati sunt s̄m suam speciem. Quapropter dicendum q̄ numerus non habet positionem, quia continuū non est. Nam quæ habent positionem/oportet ea esse continua/atq; extēdi: sic enim & positio partiū & adiuuicem uidebitur nōnullas partes/nōnullis copulare. Nam in ternario numero non est dicendū talem unitatem/ad talem cōponi, sicut in linea euidens est, talem partem tali copulari. Sed cur non sic à numero euidenter sustulit positionē, quæ admodum planē sustulit ab oratione/& tempore? Fortē quia positionē ipsius/penitus accipere nō potes, uel (sicut expositores dicūt,) quia uidetur numerus recipere positionem/ ppter numerata. Fortē quoq; quia designatiuum/indicatiuūq; huius. s̄ habētium positionē, maximē est hoc, partes permanere:& cum oratio/& tempus planē non habeant partes. q̄ permaneant, & numerus habeat, qua de causa si haberet continuitatem, esset etiam de numero habentium positionē, iccirco tacuit numerum. Verūtamen si oratio/tempus/& numerus/non habent positionem, tamen hęc ordinem loco positionis obtinent, ut dictum est. Equidem ordo propriē cōsideratur in discretis, quatenus prius & posterius in ipsis accipiuntur, unde in tēpore/quatenus p̄teritum præcedit tempus præsens, & hoc futurum/sic in eodem s̄m ipsius discretionē ordo uidetur considerari. In numero autē ordo non est in unoquoq; quippē non est ordo unitatū in ternario numero, sed in latitudine numerorum, quia unitas præcedit dualitatem/& dualitas trinitatē, & sic deinceps: similiter in oratione ordo est/quatenus aliæ partes p̄cedūt aliis/& alię syllabę alias antecunt. Sed ipse etiā hic dubito, quomodo Diuus Iamblicus de oratione ait, q̄ uidetur ipsa non insinuare ordinem, si quis spectet & consideret solam longitudinē eius/& uocis successionem, etiam si fuerit non significatiua. Nam cur magis una syllaba præordinatur alteri? Sed pace Iamblici cuiq; cōpertum est, q̄ in oratione est ordo, & q̄ si quis hoc nomē Socrates proferret/non prius proferret hanc syllabam/cra/sed/so. Verū cōtēplationis causa, inquit Iamblicus/adiiciens hoc genus quantis habentibus positionē/existimo illum dicere illam positionem/quæ est genus, perinde atq; omnibus simplicioribus in cōpositis/& his quę sunt in simplicibus/quęcūq; quāta sunt præbeat sedem/& basem. Nam dupliciter cum accipiatur illud simpliciter, unum tanquā cōmune ipsis cōpositis ordinatum, & ab eisdē contentū/ut superficies ab ipso corpore habet positionē, alterum autem est quod ut excedens/& separatū idem & positionem in se ipso habens p̄bebit cōpositis. Itaq; indigemus positione, ut in secundis quantis continuationem intelligamus. Sed notandum est q̄ scdm primam diuisionem/quinque erant continua/& duo discreta: & iuxta secundam diuisionem/quatuor quidem sunt habētia positionē, ut linea/superficies/corpus/& locus/& tria sunt quæ non habent positionē, ut numerus/tēpus/& oratio, quorum duo Iamblicus, inquit, ordinem habere, s̄ numerum & tempus, sed oratio aliquo modo habet ordinem, & aliquo modo nō habet, sicut in superioribus determinatum est: quare & alia tertia facta est diuisio/s̄m quā, quantorum alia quidem habent ordinem, alia uerō non habēt. Item adiicit deinceps aliam quartam diuisionem/scdm quam, quātorum alia quidem sunt principaliter quanta/quæcūq; per se talia sunt, ut numerus/magnitudo/tēpus: & id genus, de quibus quantum in quid est p̄dicatur, alia uerō per accidens/quæcūq; secundum aliquid aliud quāta esse dicuntur, ceu album dicitur multum/uel magnum non quatenus albū, sed quatenus in superficie est. Equidem homo lōgus est/secundū lōgitudinem & motus multus: uel ppter tempus/uel propter locū. Nam si quis tradiderit quātitatem eius/dicendo, uel illam esse annuam, certē is assignabit quātitatē eius secundum tempus: uel dicendo illam esse unius stadii, tunc secundum locum quantitatem eius tradet. Itaq; uidetur secundum hæc/& motus participare quātitate: & non esse quantus de se. Vnde uidetur esse quædam magna ambiguitas/& concertatio circa motum, siqdem nōnulli motum redigi ad p̄dicamentum ad aliquid fateātur, & nōnulli ad plura p̄dicamenta illum reducant, in quibus consideratur. Etenim motus est in quanto: ut auctio/& diminutio/& in qualitate: ut alteratio/& secundum locum, atq; secundum substantiam. Verum quidam alii actum & potētiam cōmuniter in omnibus generibus cōsiderantes/aiunt motum esse cōmunem decem p̄dicamentis, cum ipse sit actus mobilis/quo mobile est secundum traditionem Aristo. Alii uerō collocant ipsum in duobus generibus, s̄ in actione/& passione. Plotinus tamē ipsum per se ante actionem/& passionē, quā genus proprium singulis motibus separauit, & determinauit. Atqui Iamblicus ipsum quātum esse uult: nam si motus subsistit in spatio/seu in distēsiōne, & interuallo, atq; ut inq̄, habet per se successionē extensione sua/quātus erit per seipm, quādoqdem & oratio quanta consideretur, quia ex interuallis quantis tanta subsistit, & quatenus tāta longitudine mensuratur/& est mēsurabilis. Vnde mirū non est/motum esse quātum secundum suam extēsiōnem, & secundum mutationem ex potentia in

actu in omnibus p̄dicamentis considerari: atq; secundum aliam/& aliam sibiipsum naturam/aliter & aliter spectari/& intelligi. Fortē autē/& album nō secundum superficiem simpliciter extēditur, sed habet album p̄p̄iam extēsiōnem in generatione coextēsa superficiei, q̄ alia est ab albo: sicut etiam motus dicebat habere p̄p̄iam extēsiōnem/p̄ter tempus, & locum. Etenim quātitatis quæ ad generationem p̄cedunt/nō seruant indiuisibilitatem specificā, sed secundum seipsas in generalem extēsiōnem sese fundūt, & extēdūt. Dubitant quoq; hi uiri, contra ea quæ hic dicta sunt, dicētes nihil habere positionem, Nā si ea dicūtur habere positionem, quorū partes permanēt, & quū oibus fluitantibus nihil permaneat, igitur neq; positionem aliquid propriē habebit. Nisi materia quāq; cōtinuē fluat, & hoc aliquis cōcederet, atq; corpora in infinitū abeant/& additiones & ablationes, tamen est aliqd quod planē manet, siue illud sit secundum subiectū, ut quidā aiunt, siue illud quod est p̄p̄iē quale, ut alii sentiūt, siue sit substantia specifica, aut indiuidua substantia & cōposita, siue etiam aliud quippiā tale/qd permanet in trāsmutationibus, & à principio usq; in finem cognoscit. Nam sermo habet de manifestis/& non de occultis, & his quæ in dubiū uocātur. Secundo inquirunt, qua rōne albū per accidens est quātum, ut Aristo. dicit/ eo q̄ superficies est quāta, eadem quoq; rōne superficies erit quāta per accidens, q̄ participat multitudine. Sed respōdemus/q̄ oportet ad memoriā reuocare ea quæ prius dicta sunt: ubi dicebamus/aliā esse sp̄m quanti secundum multitudinem, & aliud esse p̄p̄ium quātum, quod qdem se habebat opposito modo ad quātum/secundum multitudinem. Itē si principalibus quātis quæ numero septē sunt, insunt quædam indefinita p̄dicata, ceu multitudini multū/& paucū, & magnitudini magnū/& paruū, & hæc p̄dicata ponere consueuimus/de his quæ sunt p̄p̄iē quantis, sed de aliis per accidens, propter principalē quantitatem, ceu propter superficiem. Eadem constat q̄ propter tempus alia sunt quanta, & propter superficiē, quę ostendunt esse quāta principaliter, siqdem ppter hæc/& aliis ea insunt, quæ cōsequuntur quantum.

Adbuc autē quāto nihil est cōtrariū. Indeterminatis quidē enim manifestum/ q̄ nihil est contrariū: uelut bicubito, uel tricubito, uel superficie, uel alicui talium. nihil enim ipsorum est contrarium. Nisi forte multum paucū dicat quis esse contrarium, uel paruū magnū, horū autem nullum est quātum, sed magis ad aliquid, nihil enim ipsum secundum se magnum dicitur, aut paruū, sed in referri ad alterum. uelut mons quidem paruus dicitur, milium autem magnū, eo quod hoc quidem sit maius homogeneis, hoc autem minus homogeneis. Igitur ad alterū est relatio. Quoniā si secundū se paruū aut magnum diceretur, nunq̄ utiq; mons quidem paruus diceretur, milium autem magnū. Rursum in uico quidem dicimus multos homines esse, Athenis autem paucos, quous sint multo plures ipsis, et in domo quidem multos, in theatro autem paucos, quous sint ipsis multo plures. Adbuc bicubitum quidē et tricubitum, et unūquodq; talium quātum significat. Magnum autem/ uel paruū/ non significant quantum, sed magis ad aliquid. Ad alterum enim considerantur/ magnum et paruū. Quare manifestum/ quod hæc sunt eorum quæ ad aliquid. Adbuc siue aliquis ponat hæc esse quāta, siue non ponat, non est ipsis contrarium aliquid. Quod enim non est ipsum secundum se accipere, sed ad alterū refertur, quomodo utiq; erit huic aliquid contrarium? Adbuc autem si magnum et paruū sunt contraria/ idem accidit, simul contraria suscipere, et ipsa sibiipsis contraria esse. accidit enim simul idem magnum et paruū eē. Est enim hoc ad quod paruū, ad alterū autem idem hoc magnum: quare idē et magnū et paruū secundū idem tēpus esse accidit, ut simul contraria suscipiat. Sed nihil uidetur simul contraria suscipere, uelut in substantia. susceptiua quidē contrariorum uidetur esse, non tamē simul aliquid egrotat et ualet, neq; simul album et nigrū. Sed neq; aliorum aliquid/ simul contraria suscipit. Et ipsa accidit sibiipsis esse contraria. Si enim magnum paruū contrariū est/ idem autem est simul magnum et paruū/ ipsum sibiipsi erit utiq; contrarium. Sed impossibile est/ aliquid ipsum sibiipsi esse contrarium, non est ergo magnum paruū contrarium, neq; multum paucū. Quare et si non eorum quæ ad aliquid ipsa quis dicat, sed quanti, nihil contrarium habebunt.

Quemadmodum in p̄dicamento substantiæ, post diuisionem specierum ipsius/& differentiarum, transiit ad ea quæ sunt p̄p̄ia eius, & quæ cōsequuntur illam, eodem quoq; modo in quātitate facit. Et primo tradit ea quæ cōmunia sunt quātitati/& aliis p̄dicamentis, deinde sic propria

eius considerat. Inquit igitur quod nihil est contrarium quanto. Verum forsitan ante expositionem Aristotelem. etiam erit qualibet specierum quantitas paulo ante pertractata uideri, quomodo non habeat contrarium, & quomodo contraria quae in unaquaque specie quanta esse uidentur, ipsi non insunt quatenus quanta, sed quatenus ad aliud predicamentum reducitur. Equidem linea quatenus linea est, nullam habet contrarietatem, sed quatenus linea qualis, secundum rectitudinem & curuitatem consideratur, & tales affectiones sortitur. Item superficies quatenus duplici extensione extenditur, nullum contrarium habet, quod si asperitas & lenitas circa ipsam considerantur, praesertim haec non quatenus superficie, sed quatenus talem superficiem, secundum qualitatem eius: ceu albedinem & nigredinem lineae non quatenus linea inesse dicimus, sed quatenus qualis linea. Similiter dicendum est de superficie. Praeterea corpus quatenus corpus. id est quatenus habet tres dimensiones nullum contrarium habet. Nam incorporeum non est contrarium corpori, ut Iamblicus quoque ait, quia contraria sub eodem genere collocantur, incorporeum autem & corpus non sunt sub eodem genere. Forsitan nihil prohibet substantiam esse genus ipsorum. Nam dicimus substantiam aliam quidem corpus, aliam uero incorporea. Unde si incorporeum negationem & priuationem significat, certe non erit contrarium corpori. Nam contraria in affirmatione & positua sunt, quod si affirmationem significat, uel ergo quodammodo corpore melius & eiusdem causa, uel deterius quod etiam in corpore sit. Sed neutro modo corporeum & incorporeum erunt contraria. Nam contraria uigore & potentia aequali praedita esse debent. Similiter etiam quae sunt proxima proprio generi. Item neque tempori est aliquid contrarium, quatenus determinat propria mensura motum. Unde si quis putet diem contrarium nocti, is certe non facit contrarietatem in tempore quatenus tempus, etenim idem est, siquidem quando aliquid cubi est dies, alibi nox sit, sed quatenus alicubi illuminatus est aer & alibi obscuratus: qui etiam non quatenus aer est quatus, sed qualis, tales sortitur contrarietates. Item neque numero aliquid est contrarium. Nam discretus est, & nihil habet contrarium, ceu duo, uel tria. Nam omne discretum unum aliquid est, & secundum hoc nullum excessum, neque defectum suscipit, quae admodum aequale: sicut etiam inaequale magis & minus suscipit: quo circa indefinitum est. Sed quod diceremus, si quis assereret par & impar esse contraria numeri eadem ponendo duas species esse, similiter si quis eiusdem quanta continuum & discretum fateretur esse contraria: Nisi diuisio in substantiam sit per opposita. Nam aialis aliud est ratione lealiud uero irrationale. Item mortale & immortale & tamen concedimus substantiae nihil esse contrarium. Nam aliud est considerare contrarietatem circa substantiam, & circa quantum penes ipsas quantitates quae accidunt ipsis, & aliud est ipsi substantiae uel ipsi quantum non esse contrarium. Item ordo quatenus quanta est, non habet contrarium. Nam uerum & falsum insunt orationi quatenus significatiua est, sed non quatenus extensioe praesertim, & mensurae syllogismi breui & longa. Reliquum est de numero quantorum, locus, de quo est hinc in modum dubitatur: num quid suscipiat contrarietatem penes sursum & deorsum, quae quidem uel species, uel partes loci esse uidentur: Verum tamen nonnulli putant non esse natura sursum & deorsum, sed secundum habitudinem ad nos considerari: ceu illi quid dicunt supra caput nostrum sursum esse, & deorsum quod sub pedibus iacet. Unde hi ponunt idem sursum & deorsum esse secundum differentes habitudines: quo plane fit, ut haec hoc modo non sint contraria, quandoquidem contraria in eodem secundum idem esse nequeant. Verum si sursum & deorsum accipiunt non secundum habitudinem, sed secundum uniuersi distantiam & intercapedinem a medio ad extremum, & econuerso ab extremis ad medium: tum sursum & deorsum distabunt atque differentia erunt secundum naturam. Sed ad istos dicendum est, quod sursum & deorsum non significant locum: sed predicamentum ubi, sicut heri & hodie non significant tempus, sed predicamentum quando: id est illud quod tempori adiacet. Haec quoque Andronico uidentur & placent. Sed forsitan sursum & deorsum sunt loci differentiae, & heri & hodie temporis, non tamen quatenus locus est quantum & tempus similiter hoc habent, sed locus secundum positionem & localem proprietatem quae in praedicamento ubi assignata est, tales differentias habent: tempus uero secundum mensuras a motu tales differentias hodie & heri obtinet. Etenim locus & tempus in quanto secundum solam extensionem assignantur, tamen secundum proprium characterem designationem uel locus est in praedicamento ubi, & tempus in praedicamento quando. quare locus quatenus quatus est non habet sursum & deorsum: sed quatenus tale quantum. Verum tamen Aristoteles ait, nisi quis multum pauco, uel magnum paruo dicat esse contrarium. Nam quum haec sint quanta uidentur esse contraria, tamen ostendit primo quod haec non sunt quanta, sed ad aliquid. Deinde quod etsi quanta essent, siue non essent: adhuc non essent contraria. Quod uero magnum & paruum non sint quanta, sed ad aliquid hoc modo ostendit. Nam si parua magna dicuntur esse, & contra magna parua comparata, ad ea quae sunt eiusdem generis nullum erit per se magnum uel paruum, sed habebunt relationem ad diuersa, & erunt ad aliquid: sed antequam ostendens est uerum, ergo & consequens. Verum in hoc syllogismo coniunctum & deductum tam manifestum

manifestum

manifestum praetermisit. Nam si magna dicuntur parua, & contra magna parua praesertim nihil erit per se tale assumptionem autem ostendit, quod mons paruus dicitur, & milium magnum si comparentur ad ea quae sunt eiusdem generis cum illis. Deinde ostendit id ipsum in multo & pauco. Equidem plures in uico, uel in domo dicimus esse, tamquam ad domum & uicum comparatos, paucos tamen qui in ciuitate & theatro si comparentur ut ad ipsa. Secundum autem argumentum adducit ab actu significandi, quandoquidem tricubitum & magnum aliquid simile non significant, sed tricubitum quantum significat, & magnum ad aliquid: quo iure a significationibus efficit demonstrationem, quandoquidem secundum se praedicamenta differant. Unde is syllogismus talis est: omne quod significat quantum est quantum, sed multum & paruum, uel paruum & magnum non significant quantum, ergo non sunt quanta. Deinde probat ex supradicta quod etsi magnum & paruum quanta sint, siue non, adhuc non sunt contraria. hoc autem ostendit hoc modo: magnum & paruum multum & paruum non sunt per se, sed ad alterum referuntur, sed talia non sunt contraria, quandoquidem contraria per se sunt & in propria natura subsistunt. Deinde idem ostendit, per deductionem ad impossibile. Nam si paruum & magnum erunt contraria accidet contraria simul in eodem recipi, quod quidem fieri nequit. Deductum autem per spicuum est, quia idem potest esse magnum & paruum. Subdit deinceps in eisdem assumptis aliam conclusionem hoc modo. Adhuc absurdissimum est idem sibi contrarium esse. Etenim hoc patet, siquidem idem sit magnum & paruum. At uero fieri nequit, ut idem sibi contrarium sit, quia contraria sic se habent, quod unum alterum uicissim expellit & tollit de medio. At nihil tollit destruitque se ipsum naturaliter. Item constat quod ea quae sunt ad aliquid nihil prohibet simul habere contraria, quia ad aliud & ad aliud referuntur, sed quod contraria simul existant, impossibile est. Nam unum cum altero uicissim pugnat, nisi forsitan inquit Iamblicus respondendo Andronico quod magnum & paruum multum & paruum non solum ad aliquid sunt, sed etiam quanta indeterminata. Nam quum dicimus magna tum quantum indefinitum significamus, quandoquidem non indicatur quo quanto, uel qua magnitudine magna sint, uel quanta multitudine multa sint: sed quando maius & minus dicimus tunc considerantur secundum longitudinem, quae unum ad alterum habet. Unde Aristoteles magnum & paruum dicitur ad aliquid tantum contemplatus est, quemadmodum Plotinus eadem simpliciter dicitur considerauit. Nam magnum ad aliquid inquit dicitur pro maiori, sed cum Aristoteles asserat quod illud quod non potest per se accipi, sed ad alterum refertur id ipsum non habet contrarium, quidam instant dicentes multa contraria etiam esse in praedicamento ad aliquid, ceu scientiam ignorantiam, & uirtute prauidati. Forsitan igitur Iamblicus inquit, quod hoc non sine defectu dictum est, sed tale hoc modo est praesertim dictum, quod non est per se, sed ad alterum refertur nulli eorum ad quod refertur contrarium est. Nam magnum milium ad paruum refertur, & non est magnum paruo contrarium. Forsitan quoque melius dicendum est, quod Aristoteles non sustulit omnem oppositionem a quanto, quia non abstulit oppositionem, quae est inter ea quae sunt ad aliquid, sed sustulit eam solam, quae secundum contrarietatem dicitur: quare etsi aliqua oppositio secundum ad aliquid in quanto fuerit, ob id non destruitur sermo Aristoteles dicentis quanto nihil esse contrarium. Scire autem oportet quod quanti aliud est indefinitum, aliud uero discretum, determinatumque, & determinatum iam circumscriptum est, & intellectum secundum mensuram determinati, ceu duo, uel tria, uel cubitale: indefinitum autem sine circumscriptione, & incertum secundum aliquem excessum excedit: uel secundum aliquem defectum deficit huiusmodi sunt multa, uel pauca, magnum & paruum. Item ipsum quantum indeterminatum dupliciter dicitur, aliud quidem simpliciter, aliud uero ad aliquid. Nam illud quod non refertur ad alterum, homogeneum est, intellectum secundum propriam differentiam, qua ad ea quae sunt dissimilis generis simpliciter dicitur: ceu quum paruus mons non ad homogenea, sed ad magnum domum refertur, tamquam ad homogenea ponentes magnum dicimus, hoc tum simpliciter dicimus ipsum esse magnum. Nam per se magnitudine participare dicitur id quod maius est domo: sed quando fuerint comparata ad ea quae sunt eiusdem generis, & magnum, & paruum, tamquam secundum comparisonem habentium, tum haec non simpliciter, sed secundum habitudinem ad aliquid considerantur: quo fit ut eadem ratio pluribus congruat. Nam multum uero per se considerata aliud est, & aliud est, quum consideratur secundum habitudinem ad alterum. Unde talia suscipiunt magis & minus, & contraria eisdem simul insunt. Verum Diuus Iamblicus uult magnum & paruum, multum & paruum, in his speciebus quae sunt per se & materiales, considerari. Equidem quae sunt per se, partim excellentiam uirtutis, partim secundum multitudinem purarum rationum sunt. At uero ea quae sunt ad aliquid, & secundum comparisonem dicuntur, in ipsis materialibus est uidere: in quibus magis & minus atque contraria simul secundum relationem ad alterum & ad alterum, sunt. Nam quum accedit forma materiae in ambabus, tum ista quaedam uirtus fit. Nam qua

Praedi. Arist.

k

tenus materia participat forma/eidē assimilatur, & tum materiale multum & magnum fit. sed fm
 propriam infinitatem horum. s. magis & minus, & habitudinis ad aliquid, sic etiam participat tras/
 mutatione ad cōtraria. Cum itaq; sic se habeat Iamblicus inquit nō rectē arbitrantur hi qui putant
 hęc omnia simpliciter dici, quemadmodum Plotinus opinatus est. Etenim cōsuetudo/utitur ma
 gno & paruo & aliis huiusmodi sępe, in his quę sunt ad aliqd. Vnde qui aiunt milium magnum/
 secundum cōparationem ad sibi simile in genere tanquā maius significans. dicūt id ipsum milium
 magnum/ scđm quod est ad aliquid. At uerō Plotinus/ inquit magnitudinem nō esse de numero
 eorum/ quę sunt ad aliquid, sed ipsum maius: quęadmodū & duplum. Nisi fortē non ita se habet
 sicut Plotinus dicit, nam intelligentia magnitudinis/ extenditur ad ea quę sunt per se, & ad ea quę
 sunt inuicem comparata. Neq; enim magis diceretur id quod non participat magnitudine/ atq;
 non insinaret excessum/ fm magnitudinem. Sed nonnulli dicunt multa nihil aliud esse/ quam
 multa multitudinem in numero cōsiderata: quare nō erit ad aliquid. Nisi facile fit aliam spēm nume/
 ri/ opponi, quę dicatur ad aliqd quantum/ in qua decem habitudines rōnum continētur. Nam in
 eodem est plus & minus, quod si quis numeri extētionem/ diceret esse simplr multitudinē/ & pau
 cum numeri contractionem, certē nihil minus est/ & in pgressionibus differentiam numerorum/
 quędam cōsonans differentia inter se, qua excedunt mutuo, & excedūtur atq; plures sunt & mi/
 nores, similiter in pūcto continuo procedente/ propē uel eminus multę fiunt differentię habitudi
 nis/ & excessus/ & defectus, aut mox stante dum pcedit, uel tardē, uel etiam determinantē excessum
 & defectum secundum rationem, uel irrationabiliter. Nam sicut unum ad multa uel ad pauca, pce
 dens/ facit uarietates numerorū, ita & pūctum differentes magnitudinum habitudines operat: sed
 aliquis terminus est pressus secundum multum & paucum, aut magnum & paruum, quia non p/
 cedunt in infinitum, sed habēt aliquam mēsuram procedendo. Nisi manifestū sit/ q; unaquęq; spe
 cies simul cum sua pprietate, & quanto procedit, & facit aliquam mēsurā suę proprietati cōmēsu
 ratam. Non enim figura solum secum fert formā, sed etiam & magnitudinem/ quę aduenit mate
 rialia natura: qđ si excesserit terminum magnitudinis, sese porrigens ad maius uel ad minus, tunc
 id quod constat tali magnitudine monstrū esse putatur: ceu apud nos qđā mulier Cilispa uisā est/
 quę habuit longitudinem quatuor cubitorū. Etiam nani/ comilionesuē/ in plerisq; locis nascūtur.
 indeterminatio igitur quędam/ secundum unumquodq; genus ingreditur in ipsis materialibus, iux
 ta excessum & defectum. Verūtamen rōnes ipsę participatę/ quę per omnia penetrant/ & pmeant,
 efficiunt talia esse participantia, quales quidem sunt ipsę, ceu magnitudo & pulchritudo, & id ge
 nus aliorum. Vnde ea quę absolutē participant ipsis/ erūt simpliciter specie designatę/ & ea q; sunt
 in habitudine erūt ad aliqd: quemadmodum si quis diceret calida simpliciter/ & calidius ec. ad ali
 quid/ atq; nōnulla tāquā per se, nōnulla uerō in aliis, & nōnulla ut materialia. Sed Diuus Iambli
 cus perspectius/ exploratiusq; de quantitate tractās/ quām ea quę dicta sunt. inquit. cōmunis cu/
 iuslibet quātatis conceptio/ intelligentiāq; talis est. Quantum eodem est diuisibile/ in partes inexi
 stens. Nam hoc similr extenditur ad multitudinem/ & magnitudinem. Item huius aliud est nume
 rabile, aliud uerō mensurabile: & horum utrūq; dicitur aliquo determinatē & indeterminatē: ceu
 longitudo dicit determinatē, quia cum terminis est, & ideterminatē, quia incertum est/ usquequo
 termini extenduntur, & statuātur. Vnde si omnia secundum cōmunionem ipsius generis, siue quā
 titatis, determinatē sunt, nihil interest/ si alterum ad unum definitum sit, alterum ad duo, & alterū
 ad tria. Egdem non ob id neganda est participatio cōmunis generis/ ipsi numeris, quia dualitas p/
 cedit trinitatem, & trinitas quaternitatem, & sic deinceps. Non enim binarius/ dualitasuē efficit ter
 narium, tāquā ipsa prior sit ternario, sed secundum aliud quidem prius ipsius/ & posterius dinume
 ratur, & secundum aliud cōmunitas eiusdem generis inest, secundum quam/ neq; magis neq; minus
 diuersa in ipsa in eodem continentur. Verum in his uidentē mihi ea quę superior dicta sunt, longē
 rectius dicta esse. Vnde quomō inquit Iamblicus quātum esse diuisibile/ in partes existentes: non
 admodum percipio: quandoqdem esse diuisibile in partes/ potius naturam totius/ quām quātū, ex
 primere mihi uideatur. Egdem alia est totius intelligentia, & alia quātū. Nam totum dicit ptes ha
 bere & substantiæ inesse, non quatenus quātum, sed quatenus spēs, uel indiuiduū ē. Quocirca &
 Aristō. ait. non turbent nos partes substāiarum, tāquā in totis sint/ uelut in subiectis: si igitur sub
 stantia quę est spēs, habet partes completiuas speciei, ceu animal rationale mortale/ & substātia in
 diuidua habet partes cōpletiuas indiuidui, ceu caput/ manus/ & pedes, pfectō constat/ q; etiam di
 uidatur in partes inexistentes: quare non est pprium quātū est diuisibile in partes inexistentes:
 sed

sed illud quatenus dictum/ possibile est unūquodq; quātum esse, ceu duo, tria, uel bicubitale. Nā
 mēsurā est pprium quanti. Nam etsi fuerit quātum, indeterminata sic pfectō dicitur, tāquā nō/
 dum eius mēsurā perspecta/ & nota. Similr/ etsi infinitum supponatur aliqd esse/ sic certē infinitū
 supponit, tāquā mēsurā percurri/ cognoscīq; non potest. Nam qđ quidē & prius dixi, neq; dimē/
 sio sola secundum se uidetur mihi quanta esse, sed magis quale: linea tamē/ superficies/ & corpus/ quā
 altera distenditur ad unum, & altera ad duo, & alterū ad tria, sunt quanta per se. Sed forsītā Diuus
 Iamblicus. determinauit quātum secundum q; diuisibile est, sed non secundum id/ quo in partes solum
 distribuitur. Nam diuisibile in partes est, nō ut totum dūtaxat, sed etiam uelut unum in multa di
 uiditur, quod quidem inest quanto/ ut quanto.

*Maxime autem cōtrarietas quanti, circa locum uidetur existere. Sursum enim ipsi deorsum cō
 trarium ponunt eam: quę ad mediam regionem. deorsum dicētes: propter plurimā distantiam me
 dy ad terminos mundi esse uidentur autem. q; aliorum contrariorum diffinitionem ab his inferres
 nam plurimum abinuicem distantia/ in eodem genere, contraria diffiniunt.*

Cum dixisset quanto nihil esse contrarium/ admodum scitē nūc pponit q; uidentur quanta/ &
 contraria esse. Nam cū hęc cōfutata fuerint/ deinceps sermo certus/ firmusq; erit, qui uniuersali
 ter ostendit/ quanto nihil esse contrariū. Et prius magnum & paruu, uelut quanta contraria in me
 dium producens, ostendit q; hęc non sunt quanta, sed ad aliquid. Item neq; si quāta ipsa esse aliq;
 concederet/ adhuc contraria essent. Nunc autem locū pponit, dicendo contrarietatem quę est in p/
 dicamento ubi, circa locum maximē esse uideri/ quibus uerbis ostendit hoc sibi non placere, quod
 uidetur esse. Nam planē dixit/ q; quanto determinato/ nihil est contrarium. Equidem pars loci sur
 sum, est quantum determinatū. Dicit itaq; q; neq; circa hoc contrarietas est/ licet uideatur esse. Cū
 igitur id quod sursum est, non opponitur ei quod deorsum: Nisi quia non quatenus quantum op/
 ponitur. nam locus est quantus/ quatenus est superficies/ & bina dimē sio: quo pacto nullam habet
 oppositionem, quę etiam sursum/ & deorsum, si oppositionē aliquam habent, forsītā eam obtinet/
 ut est ad aliquid, uel quatenus sunt ubi. Nam eorum quę sunt ad aliquid/ quādam suscipiunt cō
 trarietatem, sicut & ipsum ubi. Et spenunero dictum est/ quod multa etiam fm aliud & aliud ad
 diuersa pdicamenta reducūtur. Sed fortē melius/ est dicendum, q; uelut ad uniuersum illud deor
 sum est, a quo grauius feruntur, & sursum ad qđ leuius petunt. Item deorsum est, & centrum ipsum
 medium: sursum uerō sunt quę circa medium, & circa centrū sunt. Nā in sphæra inū & supmum
 ita considerantur, sed inum quo ad nos, illud dicitur esse quod sub pedibus nostris iacet, sursum
 autem supmum/ quod supra caput nostrum est. His itaq; sic se habētibus/ q; dicuntur sursum &
 deorsum/ quo ad nos/ hęc dūtaxat ad aliquid sunt. Nam unūquodq; cōmutatur/ & non est natura,
 sed ea quę sunt in mundo: sursum & deorsum quatenus unum supra aliud uicissim eleuatur/ ad
 aliquid sunt, sed scđm suam naturam/ talia sunt, qualia dicuntur semper esse/ & nunquā transgredi
 untur, neq; excidunt: quo pacto sunt etiam contrariorū susceptiua, tamen quatenus plurimum di
 stant/ sic contraria sunt. Quare neq; quatenus ad aliquid sunt/ contraria esse dicendum est, qđ tamē
 prius affirmari uidebatur. Item neq; quia magis/ quatenus quanta sunt, sic ad aliquid sunt, uel con
 traria: sed ambo hęc. s. ad aliquid & contrarium eidem/ quanto secundum locū iuxta dictas diffe
 rentias accidunt, & non quatenus quanta sunt. Præterea & ipse dicendo non quātō, sed quanti esse
 contrarietate, insinuat, non loco, sed circa locum/ & nō esse simpliciter, sed uideri contrarietate esse.
 Nam tales adiectiones determinatione/ uel illud planē indicat, quia quęadmodū rectum & curuū
 non quatenus quanta/ contraria erant, sed quātis existentibus/ quippiā aliud accidit. sic etiam circa
 locum hęc accidunt, & sicut animal ipsum nullum habens cōtrarium, partitur & diuiditur scđm
 differentias contrarias, sic etiam locus per contrarias differentias diuiditur. Ita qđ contrarietas facta
 non est secundū quod locus est quantus, sed scđm quędam alia/ quę adueniunt loco, qui est quā
 tus: & quia circa alia quanta contrarietas accidit, ideo loco inter alia maximē contrarium appofuit,
 quia & alia contraria ob distantiam q; est in loco designantur. Nam appellant contraria/ quę inter
 se plurimum distant. Verum in qualitate/ distantia formalis & specifica est: in quantitate aut dimē
 sionalis, quę & principalior distantia dicitur/ & ab hac alia pificuntur, & denominantur. At uerō
 si illud quod plurimū distat/ contrarium est, & in sphæra ea plurimū distat/ quę secundum dia
 metrum distat, quō igitur non dicit hęc esse contraria, sed mediū contrarium fatetur esse cōcauo
 orbis lunæ/ quod sursum est in circuitu: Nisi quia illud quod distat scđm diametrum, ita etiam cō

Prædi. Aristō.

k ii

trariatur secundum diametrum: sed ut in sphaera & in mundo, & secundum speciem eandem, ea quae secundum diametrum in circumferentia sunt, ambo eiusdem naturae sunt, & nullum ab altero uicissim differt. At uero medium distat ab ipso concauo orbis lunae & circuitu secundum eandem speciem; quocirca & ipse distat a medio mundi usque ad terminos maximam esse inter capedinem & distantiam, ut totum sursum accipias, tamquam eiusdem naturae comparatum ad totum quod inferius est. Et ne quis existimet sursum & deorsum quo ad nos dici, adiecit medium & concauum, seu circuitum sublunarem secundum naturam, quae habet immutabilem differentiam. Sed rursus, quomodo sursum erat corpus circulare? Nam ipse leuis & ignis, haec regio suprema est. Nisi locus sursum sit natura ignis, & secundum accidens erit quinta substantia. Nam propria eius natura est circularis, & haec est ipsius circuitus. Verumtamen accidit ipsi, ut sit superior igne, sicut Iamblicus inquit, qui fatetur hoc accidens aliud esse ab eo, quod in generatione alicui extrinsecus aduenit. Verumtamen dicenti quod corpus circulare, quia ultra sursum est, & eiusdem est potentiam, ob id merito dicere, supremum, & maxime sursum. Sed adhuc autem sursum & deorsum, quod non ad aliquid dicuntur, haec iter se contraria sunt, & tres partes loci esse dicuntur, & non differentia, quae de partibus praedicantur. Nam deorsum est ipsum medium, sursum uero est ipse circuitus, siue gyrus sublunaris; quoadmodum haec determinent naturalem grauium & leuium motum, secundum locum; quae etiam plurimum abinuicem distat. Item aiunt, quod si locus esset causa motus ad tantumdem spatium, & terminationis corporum, quo ad quietem & lationem eorum, quisquam dicere posset, quod locus secundum se terminat ea quae mouentur; sed si consistentia corporum, & motus secundum substantiam terminos loci determinat, non erit secundum se locus, neque habebit tales partes. unde non exigua fuit differentia opinionum de loco. Nam alii aiunt ipsum determinari, definiturque, secundum relationem, & ad aliquid. Nam ut est contentiuum corporis, sic intelligitur ut locus, & continens ad contentum dicitur, ut ad aliquid. Alii autem dicentes locum, & spatium, fatentur ipsum esse quantum, & non ad aliquid. Item non nulli sursum & deorsum dimittunt, & contraria ipsa ponunt. Alii autem haec contraria esse concedunt, neque in uniuerso subsistere dicunt. Nam esse de numero eorum, quae sunt ad aliquid fatentur, ut dextrum & sinistrum. Pithagorici uero aiunt, locum esse terminum omnium quae sunt, qui quo ad uerba idem asserere uidentur, quod Aristoteles dicit, sed quo ad ueritatem longissime discrepant. Nam inquit Aristoteles, locum esse terminum continentis, quatenus continet contentum, ideo ultimum caelum negauit in loco esse. At Pithagorici, locum asserunt esse terminum uniuscuiusque rei, ac terminum uniuscuiusque speciei, in quo locatur, & a quo continetur. Sic autem uniuersalius, atque explorarius assignato loco, & declarato, & sursum secundum excessum substantiae puritate & uirtute, excellentius considerandum est, & deorsum id esse, quod omnibus talibus oppositis, infimius, deterrimusque est. Unde constat, quod hoc modo communiter, & absolute haec in omnibus considerari queunt, atque secundum propriam uniuscuiusque naturam ipsa comprehendunt. Nam ob id uirtus quae cuncta in uniuerso sustinet, & complectitur, in caelo collocatur, secundum excellentiam termini, qui omnium rerum est terminus.

Non uidetur autem quantum suscipere magis, & minus, uelut bicubitum. Non enim est alterum altero magis bicubitum, neque in numero, uelut tria, ipsius quinque; nihil magis tria dicuntur, uel quinque, neque quinque tribus, neque tempus alterum altero magis dicitur tempus, neque totaliter in aliquo dictorum, magis & minus dicitur: quare quantum non suscipit magis & minus.

Etiam hoc quantum habet simile cum substantia, scilicet non suscipere magis & minus. Etenim ipsum etiam (quoadmodum substantia) non participat infinitate, secundum magis & minus: quocirca in specie definita contentum est: & propter hoc ostenditur non esse contrarietatem in quantum. Nam principium transmutationis in contrarium est, remissio, & diminutio persistentis formae. Nam mixtione contrarium fit obscuratio & confusio; quo fit ut his quibus est contrarium, insint magis & minus, & econtra. Verum Aristoteles demonstrationem ex inductione fecit inquantis definitis, determinatis uel, quod non suscipiunt magis & minus: cum dicit bicubitum, & tria, atque in ipsis quantum indeterminatis: quando dicit, neque tempus altero est magis tempus. Existimo tamen causam, quod quantitas non suscipit magis & minus esse hanc, quod alia quantum determinatur, & mensurantur. Si igitur quantum fit aliorum terminus, quomodo participabit in determinatione secundum magis & minus? quod si dicimus magnitudinem maiorem magnitudine, & numerum numero multipliciorem, & hoc modo in his multum magis & minus consideramus. Nam caucasus maior ymera diceretur magis quam athus: atque magis plura tribus dicitur septem, quam quinque; tamen dicimus magis & minus quae sunt ad aliquid, ipsis inesse. Eadem si magis caucasus & minor athus, & adhuc minor ymerus esset, certe aliquis concederet

cederet quantum suscipere magis & minus secundum indeterminationem: quemadmodum & contrarietatem. Nam magnus non ad aliquid, sed secundum se opponitur ei quod secundum se dicitur paruus. Et hoc modo Andronicus determinat. Verum Plotinus fatetur magnum prorsus non esse ad aliquid, sed improprie nos dicere saepe magnum, loco huius, scilicet maius.

Proprium autem maxime quanti: quale est inaequale dici. unumquodque enim dictorum quatuor, est aequale est inaequale dicitur: uelut corpus, est aequale est inaequale dicitur: est numerus est tempus, est aequalis, est inaequalis dicitur. similiter autem est in alijs dictorum unumquodque, aequale est inaequale dicitur. Reliquorum autem, quae cumque non sunt quanta, non valde utique uidentur aequale est inaequale dici, uelut dispositio, non valde aequalis est inaequalis dicitur. sed magis similis est dissimilis, est album non valde aequale est inaequale dicitur, sed magis simile est dissimile. quare quanti maxime utique, erit proprium, aequale est inaequale dici.

Cum tradidisset communia quae quanto insunt, impresentia tradit proprium, contra alia praedicamenta, quae etiam soli quanto inest, & hoc est aequale & inaequale dici: rursus ostendit per inductionem in quantis continuis, & discretis, discurrendo per singula. Quod autem hoc sit proprium quantum, hunc in modum ostendas, quantum qua quantum est, mensurabile est, sed mensurabile aliquando natum est mensurari eisdem mensuris, & aliquando pluribus uel paucioribus: illud igitur quod eisdem mensuris mensuratur, aequale est, quod uero pluribus uel paucioribus inaequale erit. igitur quantum quatenus quantum, aequale & inaequale dicitur. Quandoquidem quatenus quantum mensurabile sit, & quatenus mensurabile, haec eidem insint. Etenim & alijs mensuris haec insunt, propter quantum. non enim lignum mensurat lignum, qua lignum, sed qua magnitudo & quantitas est, igitur quale & inaequale, proprie & principaliter in quantum esse dicuntur, in alijs uero non proprie: nam album non dicitur aequale albo proprie, sed improprie. Nam alba proprie dicuntur similia: & omnia quae determinata sunt secundum qualitatem: proinde & dispositio dispositioni equalis proprie non diceretur, sed similis. si igitur aequale & inaequale omnibus quantis insunt, ut per inductionem demonstrauit, nunc ut solis quantis inesse ostendit. Non enim in qualitate proprie dicitur aequale, sed simile: neque in substantia quatenus substantia, sed quatenus participat magnitudine, & quanto: itaque merito dicitur aequale & inaequale, quanti, proprie. Architas quoque, cum assereret aequale & inaequale esse quanti, proprie, fatetur quantum spectari considerari uel in multitudine & magnitudine, atque in ipso momento, inclinatione uel: quoadmodum nihil horum substantiam, aut qualitatem assequat. Unum ipse etiam diuidit aequale & inaequale tripliciter, secundum tres differentias quantum. Verum Alexander, se quatuor Aristotelem, inclinationem momentum uel non locat, statuitque: in quantum, sed in quali. Item asserit aequale & inaequale in grauibus non proprie dici, sed abusive. Nam his potius competent simile & dissimile, ut alijs qualibus competunt. Item metiri, mensurari uel tradit commune esse, etiam his per accidens, sicut alijs qualitatibus. Nam ut consueuimus dicere, hoc albo alterum album decies magis album esse, ubi non decima pars albi dimittitur, sed decima pars superficiei in qua album est: quo fit ut album mensuratum sit per accidensta etiam graua mensurantur, quoadmodum grauitas mensuratur ob id corpus in quo est. Nam graue fit secundum qualitatem, sed non secundum magnitudinem, quoadmodum omne quod erat grauius, mox & maius leuiori fit, quia plurimum mensuratum erat, quod si non mensuratur graue, itaque neque illi competet aequale uel inaequale. Unde haec Alexander uerba plurimum saepe, ab eodem dicta occasione dederunt, ut recentiores interpretes, tria genera quantum sequuti, Architam ponentes, asseruerint grauitatem metiri posse non, propter corpus, alioquin eadem esset mensura grauitatis & corporis. At plerisque in locis, corporis & inclinationis momentique, mensurae aduersantur inter se, & contrariae sunt, ceu in plumbo & lana. Equidem mensuratio corporis, inaequalis forte fortuna est: & inclinatio est aequalis, uel econuerso moles aequaliter se habebunt, & inclinationes inaequales. Et certe in cunctis fere corporibus, inclinationes momenta uel inaequalia sunt molibus & magnitudinibus corporum. Etenim alia est species quanti, ipsa magnitudo, & alia species est inclinatio. Nam talentum & mna, specie differunt a pede & cubito, quare et si ab alio quanto mensurantur pondera & graua, non tamen sunt qualia, neque in aliquo quantorum continentur, sed sunt una species quanti, distincta ab alijs. Alexander autem, nescio quo pacto, assumens petensque, id quod est in principio, conclusit inclinationem, non quatenus inclinationem, non esse quantum, sed quale. Atqui pace Alexandri, si graue ac graui secundum qualitatem differret, euariaretque, profecto euariatio, atque discrimen factum fuisset ipsorum characterum, per aliquas differentias, sicut etiam idem uide

re est in aliis quæ qualitatibus discrepant & uariant. At inclinatio quatenus inclinatio eadem habet proprietatem & eundem characterem, sed solum trahendo tantum ponderis aut tantum inclinationis momenta uel secundum proportionem inclinationis, ad medium comparantur. Tres igitur sunt quatuor species, & tripliciter in ipsis æquale & inæquale considerantur. Præterea ambigunt quidam contra ea quæ dixit Aristoteles, quoniam si simile & dissimile non sunt quanti proprium, sed qualis, quomodo igitur magnitudines dicuntur similes? Nam à geometris habemus quadrata descripta cum similia, tum etiã dissimilia. Forsitan igitur ut æquale inest qualitatibus propter quantum quod est simul cum ipsis, ita simile quatuor competet propter quale quod est in ipsis quatuor. Nam triangulus quantus est secundum mensurabilem intercedentem atque aream eius; sed qualis est secundum formam & proprietatem per quam similis esse dicitur: sicut per quatuor dicitur æqualis, quo circa ea quæ sunt similia, sæpe etiam sunt inæqualia, perinde atque eisdem per aliud inest similitudo, & per aliud æqualitas. Item alii dubitant quomodo Aristoteles remouedo contrarietate à quanto statuerit (assignando hanc proprietatem ipsis quanti) contrarietate æqualis & inæqualis. Et soluunt asserentes oppositioem quæ est inter æquale & inæquale non esse ut contrariorum, sed esse ueluti in ea quæ sunt ad aliquid, circa quantum considerata: sicut etiam simile & dissimile, quo ad aliquid, sunt circa quale: sed prorsus æquale & inæquale qualitercumque se habeat non idem est quanto: ut quantum ob id contrarietatem in seipso habeat, sed aduenit quanto. Item si aliquis æquale & inæquale in substantiis statuerit, dicendo turrim æqualem turri, aut in dispositionibus, uel in actionibus. Dicendum est quod æquale & inæquale non competat substantiæ qua substantia est, neque quibus quatenus qualia sunt, sed quatenus participat quatuor. Qualis autem sit mensura in uirtutibus & actionibus, an numerus, uel quantitas inclinationis momenti in inquisitione discutiendum est. Tertio quoque dubitant quomodo quale & inæquale dicantur proprium quanti, siquidem non inest omni quanto. Nam neque unitas neque punctum æqualia uel inæqualia dicuntur. Cum æqualia ea sint quæ eadem mensura æqualiter neque inæqualia quæ inæqualiter mensurantur: sed utriuslibet horum neque æqualiter neque inæqualiter eadem mensura mensurantur: alioquin punctum nec unitas essent indiuisibilia. igitur perspicuum est, neutrum eorum æquale & inæquale esse. Sed hæc dubitationem alii quidem soluunt supponentes punctum & unitatem esse quanta, ostendentes eadem esse æqualia & inæqualia. Et erit (ut existimo) talis demonstratio eorum unitatis quæ seipsam & alias unitates æqualiter mensuret. Nam semel una est quæ æquales erunt unitates. Similiter quoque de puncto dicendum est. Nam si omne punctum cuiuslibet puncto adaptetur semel seipsum mensurat & a se. Verum quidem alii soluunt dubitationem non admittentes unitatem & punctum, quanta esse. Nam si non sunt quanta continua neque discreta, & in his duabus speciebus quatuor omnia quanta continentur: igitur punctum & unitas non erunt quanta, neque mensurabilia. quare neque congruet ipsis æquale uel inæquale dici. Etenim unitas quidem est principium numeri & non punctum: similiter punctum est principium magnitudinis & non punctum: quare ambo sunt principia quantorum & non quatuor igitur æqualis & inæqualis principia sunt: igitur neque quatuor neque æqualia uel inæqualia erunt: tamen neque penitus ab his exciderunt quoniam principia ipsorum sunt. Cæterum cum Porphyrius hic secutus Andronicum de articulare determinareque periclitatur contēdatue in collectionem conceptuque unius unitatis & puncti quæ non dicuntur secundum ideas, sed manifesta sunt sensu uel intellectu: de quibus etiam intentio præfens tractat. Age & nos dicta eorum prosequamur. Nam quando ait unam dicimus uel longitudinem uel latitudinem uel profunditatem tum profectio considerandum est quomodo unum dicimus. Nisi constet quod quodocumque aliquis considerauerit corpus: continuu quidem ac totum sibi ipsi circa omnes partes circūscriptum, tamen seorsum & sigillatim atque ab oibus aliis seiunctum, tum tale continuu unum esse nominamus, & continuationem partium eiusdem adinuicem unionem unitatem appellamus: & sic unum numero intelligimus. Specie uero unum & eiusdem speciei tunc cognoscimus quando accidentia aptorum indiuiduorum secundum differentias eisdem insertas separamus. Sed quando non solum unum, sed etiam seorsum ab omni alio eiusdem generis, uel eiusdem speciei, uel prorsus cognati affinisque extiterit. tum solum nominamus compositum, quod iam est solum: insinuantes quod ob unum & unitatem quatenus à cæteris aliis secerantur & unum euadit, dicitur postea unum. Nam unitas concurrens atque conueniens cum uno appellatur solum. Neque interest si solitudinem uel unitatem dicamus, quadoquidem ambo hæc de una re subiecta dicantur. Attamen non amplius in duobus tribus & cæteris deinceps: aliquid proportione unitati solitudinis dicitur, quia unusquisque numerus consistit in multitudine. Est igitur habitudo unius secundum oppositionem ad alia omnia, quado ab illis omnibus sigillatim in unitatem quipiam redigeretur & separaretur. Verum cum nonnulli asserant punctum esse unitatem positionis, &

unitatem punctum sine positione, sic intelligendum est, non quod unitas fiat punctus secundum adiectionem temporis: quadoquidem neque manens unitas positionem assumat neque punctum manens punctum positionem abiicit: igitur uidetur solum proportionem idētitatis indicare manifestareque & subsistentiam puncti alteram esse ab unitate insinuare, quadoquidem non minus punctum sit principium, & terminus magnitudinis, sicut unitas numerorum. Sed si quis manifestam intelligentiam clarumque, conceptum puncti sumere auet, id assequetur ex resolutione magnitudinum. Equidem principium resolutionis sit ex naturali conceptu intelligentiaque: quæ de omnibus magnitudinibus habetur. Nam corpus longitudinem latitudinem profunditatem habet, quarum dimensionum unaquaque secundum aliud est pars, & secundum aliud est terminus. Et pars corporis (cum triplici sit dimensione extrema) eadem habet dimensiones cum toto. Pars autem superficiei similiter, quæ habet extensionem iuxta duplicem dimensionem, & lineæ pars unam tantum possidet, sicut etiam totum eius. At terminus semper à terminato deficit & eo minus est una dimensione. Nam si linea subsistit secundum unam dimensionem, terminus profectio eius hanc dimensionem non habebit: quare punctum erit sine dimensione & impartibile. Unde negationes in quantis atque defectus, similes sunt cum negationibus in substantia. Verum in ipsis multitudinibus discrepant. Nam ut de uno non congruit proferre declinareque, pluraliter, ita neque de pluribus singulariter. Verum tamen bicubita magna & multa dicuntur, sicut bicubitum dicitur multum & magnum. Item dicitur aliquid priuatiue in quatuor. Nam infinitum dicitur secundum priuationem illius quod habet terminum: similiter quoque impartibile dicitur, quadoquidem cum quatuor sit genus, hæc non habeant ea quæ generi insunt, ceu unitas in numero se habet, & punctum in linea. Proinde sunt nonnulla in quantitate quæ denominata à quatuor sicut in qualitate, nonnulla à qualibus, ut iustitiam à iustitia: & hæc sunt, ceu quotiens à quanto, & trifariam totidem, bis, ter, sæpe, raro, quorum unumquodque dici potest unum & totum, sed punctum & unitas non dicitur tota. Nam totum dicitur quod omnibus suis constat absoluiturque partibus. At punctum & unitas sunt indiuisibilia. Cæterum lamblicus formulis quibusdam tradit modum, quo propria quatuor, & aliorum prædicamentorum sigillatim inuenire possimus. Unde inquit accipienda sunt ea accidentia quæ unicuique prædicamento suapte natura insunt, atque considerare ea quæ communiter in omnibus speciebus uniuscuiusque sunt: ceu quod omni quatuor inest excessus & defectus, quæ suapte natura omnibus speciebus quanti communiter insunt: quo itaque itinere maximè inquirendum est proprium quatuor. Nam cum excessus & defectus ut unum simul utrumque inæquale esse ponimus, merito huic ex opposito ponimus æquale, quocirca proprium quanti erit æquale uel inæquale. Similiter in substantia considerandum est illud quod naturaliter insertum, & communiter est oibus substantiis ortui interituique obnoxium, & hoc est quod subiectum substantiaue uirtute apte præparata susceptrix sit contrariorum. Similiter in qualitate simile & dissimile sunt. Eodem quoque modo in cæteris prædicamentis inueniri possunt propria uniuscuiusque. Sed ad sequens prædicamentum unam cum Aristoteles commigremus.

Prædicamentum tertium quod ad aliquid appellatur.

Ad aliquid autem talia dicuntur, quæcumque ipsa quod sunt aliorum esse dicuntur, uel quomodocumque aliter ad alterum. puta maius hoc quod est alterius dicitur. aliquo enim maius dicitur. et duplum hoc quod est alterius dicitur, alicuius enim dicitur duplum. Similiter et alia quæcumque talia. Sunt autem et talia eorum quæ ad aliquid puta habitus, dispositio, sensus, scientia, positio. Omnia enim dicta hæc, quæ sunt aliorum esse dicuntur, uel quomodocumque aliter ad alterum, et non aliud aliquid. habitus enim alicuius habitus dicitur, et scientia alicuius scientia, et positio alicuius positio, et aliud autem simile. Ad aliquid igitur sunt quæcumque ipsa quod sunt aliorum dicuntur esse, uel qualitercumque aliter ad alterum, uelut mons magnus dicitur ad alterum. ad aliquid enim magnus dicitur mons, et simile alicui simile dicitur: et alia autem talia similiter ad aliquid dicuntur. Sunt autem et reclinatio, et statio, et sessio, positiones quædam. positio autem eorum quæ ad aliquid, reclinari autem uel stare, uel sedere, ipsa quidem non sunt positiones, denominatiue autem à dictis positionibus dicuntur.

Cum nonnulli euadant eas dubitationes, quæ de assignato ordine prædicamentorum afferri solent, fatentur eorum doctrinam tradi exhiberi que sine ordine, atque asserunt prædicamenta casu, sorte fortunæque, assequi dinumerationem: qui ignari profectio sunt quomodo in deteriores angustio-

resq; dubitationes/hæc afferentes incidant. Nam qui ita sentiunt atq; autumant, tollunt sanè de medio rerum ordinem, quem inter se obtinent, & uerborum suorum concordiam demunt: opereptiū igitur est doctrinā prædicamentorum ordinatā esse existimare. Et cū duplex sit ordo, alter secundū naturam & essentiam uniuscuiusq; prædicamenti, alter uerò secundū doctrinam, & eruditionem, qua facillè doceri possumus, impresentia opus erat persequi modum tradendi, quo facile instrui doceriq; possemus, & minimè uti ordine secundum naturam. Rursus quo ad ordinem secundum naturam, qui præstantior propiorq; est ordine quo ad doctrinam merito substantiā prius ordinamus, quādoq; ipsa sit omnium generum prima, & consideretur secundum se, atq; sit causa, cur alia sint ac existant. Vnde cum aliorum prædicamentorum ordo fuerit assignandus iuxta naturam existendi, atq; secundum quandam affinitatem & cognationem eorum ad substantiam, ut ea quæ sunt cognatiōra substantiæ prius locentur & præcedant: & quæ eminus magisq; sunt aliena, posteriora numerentur; si ergo prius ordinantur ea quæ sunt per se, quā ea quæ ad aliquid esse dicuntur, ac ea quæ insunt, insertaq; sunt subiectis, ordine præcedūt ea accidētia quæ adueniūt, pro eōdē quale præcedet ea quæ ad aliquid sunt. Item quale cognatiōis est substantiæ, quā id quod est ad aliquid, ut etiam Lucius obicit. Nam tradit conuenientiū Socratem insinuandum esse ex symi, prominētūq; oculorum, atq; uentricosi proprietate, quæ certè qualia sunt, quā ex dextro, ex amico, & ex his quæ ad aliquid sunt. Item aliter dicit, quoniam cum quæ hic dicuntur in duo diuidantur. I. in ea quæ sunt per se, atq; in ea quæ sunt ad aliud, & iam incœperit dicere de his quæ sunt per se, ubi de substantiā & quantitate hæcenus egit, opereptiū quoq; erat, quale adicere statim, & sic deinceps trāsire ad ea quæ sunt ad aliquid. Item si secundum Aristotē ea quæ sunt ad aliquid, assimilantur his quæ adnascuntur, atq; his quæ per se intelliguntur, perinde ac posteriora adueniūt: quomodo igitur ad aliquid non locabitur post ipsum quale? Vnde Architas quoq; tradit hunc in modum prædicamentorum ordinem, dicēdo. Primam quidem substantiā oportet esse, atq; ea quæ simul sunt cum ea, & ita quo modo hæc se habeāt aliquid ad aliud, postea uerò hanc habitudinem eorum quæ extrinsecus adueniunt, dicere. Substantiam itaq; primam cum ponat, in qua omnia sunt, ac sine qua nihil esse potest, & postea illa quæ simul sunt cum ea. scilicet quale & quātum, innuit his ita dispositis ordinatisq; effectibus pluribus, necesse esse, ut adueniat eis habitudo, qua ipsa plura, uel cognatè, uel extra neo modo se habet cum substantiā, & ita perficitur habitudo eorum, quæ sunt ad aliquid. Post uerò hanc habitudinem, sunt cætera alia prædicamēta, quæ non secundum ingenitam inditūe, sed secundum aduentitiam, uarietq; consistentem habitudinem, considerantur. Huius quoq; ordinis testis est Aristotē. Nam à principio cum enumerasset prædicamēta, quale prius locauit, & statuit, quā ipse ad aliquid. Quod si quispiam secus senserit, assignādo causam talis ordinis, dicēs, iccirco post quātum mox adicisse ad aliquid, ne aliqd interponeretur, quod qualitatem ab ipsis prædicamētis agēdi & patiēdi separet, quæ sunt indita, unāq; ingenita, cum qualitate. Etenim qualitatis operagens agit, & patiēdi patitur. Is etiam intelligat, quod neq; uirtus, neq; actio, neq; efficientia, neq; motus, efficiat aliquid in altero, nec ab aliquo quidpiam pateretur, nisi præiret quādam habitudo aliquo modo habētis se ad aliquid, quæ cōnectat agens cum patiēte, ut alterum agere queat, & alterum patiētiē oportebat aliter habitudinem ipsius ad aliquid ordinari, rāquā cōmūnem & cum omnibus ingenitam, atq; cum ipso esse consideratam. Nam etiam ipsum esse aliquo modo se habet ad aliqd, cum dicatur prius esse cæteris aduentitiis habitudinibus. Sed p̄ter ea quæ uidentur, talis etiā est Aristotē. defensio, quippè qui non intelligit habitudinem actionis cum aliqd mouet, & alterum mouet, ad uirtutem per quā necessario eorum quæ proximè agunt & patiūtur, prius ordinantur ea quæ sunt ad aliqd: quare non oportebat trāsponere prædicamētum qualitatis posterior, neq; e loco suo diuouere. Sed neq; Andronicus acceptādus est, qui posuit ipsum prædicamētum ad aliqd post omnia prædicamēta, quia ipsum est quādam habitudo, & quia assimilatur his quæ adnascuntur. Nam habitudo ingenita, cōnaturalisq; eorum quæ sunt ad aliqd, præcedit aduentitiis habitudines, ut etiam Archita uidet. Hæc igitur narrata sint, iuxta diuersa dogmata, instituta, sententiasuè de ordine prædicamentorum. Atqui denuo quærendum est, quonā pacto Architas cum prius ordinauerit quilitatem, quā quantitatē. Aristotē. uerò non modo quantitatem ante qualitatem, sed etiam prædicamentum ad aliquid locauit, & statuit. Nisi Architas (ut prius diximus) ueluti amicus intellectualium specierum, mox post substantiam ordinauerit qualitatem, qua proprietates sp̄erū determinat, quæ etiā illico subiūxit quātū perinde atq; ingenitū, inditūq; substantiæ, & principiū eorū quæ per se subsistunt. Vñ quātū locauit post substantiā, & quilitatē, & post quātitatē statuit cōem & ingenitā habitudinē ad aliqd, quā etiam ante cæteras aduentitiis habitudines posuit. Aristotē. uerò cū in presenti doctrina plu-

tis

ris faciat generalem corporeāq; substantiam, prius ordinauit quātitatē, quā qualitatem, quando, quidem illa sit magis corporea: deinde subiūxit post quātitatē ad aliquid, & cætera alia secundū omnes modos ordinis. Subiūxit itaq; post quātitatē ad aliqd, iuxta unam eandemq; rationem naturæ, quia quātū aliud est s̄m se, aliud uerò ad aliquid. Ea porò de causa, sermo de his quæ sunt ad aliquid, continuus est sermoni de quantitate, quia excessus, defectusq; quātū insunt. Vnde cum excessus, defectusq; proportionē spectantur consideraturū, et subsistētib; tā magnitudine multitudinēq;, quibus aduenit maius, & breuius, plus, atq; minus, in quibus subsistūt habitudines nō nullæ ad aliquid, merito post quātū, ordinatur ea quæ ad aliquid sunt. Item quum aduenit multitudo substantiæ, ob ipsum quātū, & mox habitudo simul apparet, qua cōmunitas & differētia eorum quæ mutuā inter se cōparationem habent, consideratur: itaq; prædicamentum ad aliquid secundum naturalem ordinem, sequitur quātitatē prædicamētum. Item s̄m doctrinam, talis ordo congruus est. Nam cum in sermone de quanto, ostenderit magnum, & paruū, multum, & paucum (quæ uidebātur quanta esse) potius ad aliquid esse, idcirco opus erat statim afferre ea quæ sunt ad aliquid: quo circa etiam in contextu hoc proponit exēpla ipsius ad aliquid: quæ prius erant dubia, persuadendo illa per hæc, pariterq; ostendēdo hæc cōtinua esse illis. Nam inquit, maius hoc quod est alterius, dicitur. aliquo enim maius dicitur. Equidem subdit montem magnum, ingentēq; dicit ad alterum montem. Quare si quæ proximè pauloq; ante in dubiū reuocabantur, ipse iam describendo hæc esse ad aliquid, nunc ostendit locari in prædicamento ad aliquid, consentaneū utiq; erit, ut talis ordo statuatur eorum quo illa per hæc uicissim persuadeantur. Equidem opereptiū est etiā in tradendis docendisq; rebus, perspicere prius atq; animaduertere, quomodo rectè facillè discere possimus, præsertim quū id ordini naturali congruit. Idcirco quispiam iure meritoq; dicit, quod ea quæ sunt ad aliquid, suapte natura posteriora sunt, tamē sermo de ipsis priore doctrina indiget, atq; p̄cedere debet, ut mox habitudines à subiectis describere ualeamus, & minimè ipsas sub eodē prædicamento cum subiectis collocemus, ceu cōstat in magno, & paruo. Nam cum hæc ad aliquid essent, tamē quanta esse uidebantur, quia ea in quibus est habitudo, quāta erant. Porphyrius uerò cupiens fauere ordini, quæ secutus est Aristotē. inquit ipsum quale oriri, trahereq; generationem, ex coitu, synodoq; quātū cum ipso ad aliquid, ut etiam quibusdā aliis, & Empedocli placitum erat: qui qualitates produci ex consonanti, armonicaq; cōplexione elementorum, asseruit. Item Plato per p̄portiones hemiolias, scilicet sexquialteras, duplas, sexquitercias, sexquicoctauas, & id genus, quæ in quātitate considerantur, ut ad aliquid sunt, talem speciem animæ & corporis determinatam, s̄m talem qualitatem contulit. Et certè dicēdi copia, ac mirum tractandi artificium, laudandū est. Dicendum tamē est, quod in effectibus cōpositisq; nō est absimile alienumq;, à uerò prorsus illa etiam hoc modo produci, quāq; in rationibus quæ sunt causæ ipsorum s̄m unionem, atq; secundum unum principium, hæc omnia contineantur congruo, & conuenienti ordine. Non enim opus est in rationibus quæ sunt causæ, prius ordinare multitudinem, quā unitatem, atq; habitudinem prius quā id quod est expers habitudinē: & cōmensurationē in compositione, prius quā illud quod est unius speciei, & incōpositum. Item, (ut fertur,) neq; ea quæ fabulose & s̄m nullam demonstrationem dicta sunt, sic ad res transferri debent. Sed de ordine eorum quæ ad aliquid sunt, talia dicta sunt. Ceterum ad uerba contextus. Dicimus itaq; non posse afferri diffinitionē eorū quæ sunt ad aliquid. Nam primorum, & superiorumq; generum diffinitionem, afferri impossibile, atq; alienum ab arte est, ob eas causas quas prius diximus, tamen per aliquā descriptionem quæ congruat ipsis, quæ ad aliquid sunt, noster intellectus moueri, atq; ea percipere potest: quod quidē facit imitatus Platonem, quando primam assignationem eorum quæ ad aliquid sunt, ipse tradit, ut Boethus inquit. Nam fertur etiam Platonem hunc in modum assignasse, ac differuisse de his quæ ad aliquid sunt. scilicet ea esse ad aliqd, dixit, quæcūq; quidem quū sunt, alterius esse dicuntur. Sed (ut uidetur Boethus) obliuioni mandauit ea, quæ à Platone disputata sunt. Non enim dicerem quod ignorabat, cum uir eruditus eēt. Nam non per id quo inuicem dicuntur, sed per id quo sunt, describit & designat ea quæ sunt ad aliqd, ceu etiam Aristotē. uidetur. Equidem hoc indicat in libro de ciuili dicens. Atqui ego eram quæcūq; sunt talia, qualia sunt ea quæ alicuius qualis sunt. Item in Sophista, cum uoluisset insinuare alterū eorum quæ sunt ad aliquid esse, sic inquit. Quoniam alterū erat, necessariò accidit, ut id ipsum alterius sit, quod quidem est. Verum cū Aristotē. pluraliter dicat. Ad aliquid talia dicuntur, ceu Achaicus & Sation putauerunt, inquit non esse dicendū singulariter, & pluraliter, in his quæ sunt ad aliquid, ut id quod est ad aliquid, uel ea quæ sunt ad aliquid, sicut singulariter & pluraliter dicimus, in substantiam, & cæteris prædicamentis, ut substantiam dicimus, & substantias, quātū, & quanta,

Prædi. Arist.

1

Nam neq; ut substantia una/est animal, ita etiam q̄ sunt ad aliquid/in uno sunt, sed in pluribus, ceu pater, filius, dimidium, duplum. Nam ea quæ sunt inuicem/mutuaq;, non sunt unum. Item neq; aliquis diceret/id quod adinuicem est, sed tantū ea quæ sunt adinuicem. Cum ergo hi talia notent/animaduertantq;, ueteres prædicamentorum interptes, ceu Boethum/ Aristonem/ Andronicum/ Eudorum/ & Athenodorum accusant; quādo quidem hæc ignorarint, nec notauerint; sed sermo/ nibus cōfufē usi sint, atq; protulerint singulariter/interdum hoc modo/qd̄ ad aliqd̄ est, & tamen Aristo. ea semper pluraliter profert, ceu perspicuū fit/ quādo ait. Sunt autē & talia eorū quæ ad aliqd̄ sunt. Rursus als. Dispositio eorum/quæ sunt ad aliqd̄. Item als. Cōtrarietas autē existit/in his quæ sunt ad aliqd̄, & contrarium ad utrūq; eorum quæ sunt ad aliqd̄. Item deinceps subdit. Nō omnibus autem his quæ sunt ad aliqd̄, contrarium est. Vnde in uniuerso sermone sequenti/mētio/ nem quoties facit de ipsis, certē pluraliter & nusquā singulariter profert. Nam & si dicat. Nō tamē hoc est ipsis quod est ad aliqd̄ esse, attamē non singulariter affert/dicitq; id quod est ad aliqd̄, sed ip sum esse, tum dicit singulariter, ad qd̄ referendum est illud relatiuum qd̄, perinde ac diceret. Non tamē hoc esse/est his quæ ad aliqd̄ sunt. Inde motus Porphyrius/hos sermones ferē sibi acceptos re scribit. Verū Iāblicus inqt; quæ dicta sunt/aduersari pugnareq; contra rectū sermonem, atq; oppu gnare ueterum cōsuetudinem, qppē qui ipsis quæ sunt ad aliqd̄ singulare, & pluraliter utunt, ceu cōpertum est uerbis Architæ/ & Aristo. atq; ex his uerbis/quæ & Boethus, & alii ueteres imitati p ferunt, qui certē utraq; nomina pariter/ & æque in usum receperūt. Item rō censet/ utroq; modo di cēdum esse, quādoqdem omne p̄dicamentum unū sit, & multa. Egdem unū est scdm̄ genus, mul ta uerō scdm̄ multitudinem eorū, quæ cōtinētur in ipso; itaq; ea quæ ad aliqd̄ sunt/multa erūt se cūdum multitudinē eorum/quæ habēt habitudinē/ & dicūtur inuicē, sed secūdum unā habitudi nem, quæ similr in pluribus est, unū esse intelligūtur. Nam ob hoc unū dicit̄ esse p̄dicamētum ad aliqd̄. Item adiecit Iāblicus/q; omnis habitudo quæ in pluribus spectat/ & considerat, ab una pro prietate habituali continet. Verum ut satisficiamus locis cōpluribus/in cōtrarium adductis/di cimus q; sicut ea quæ sunt adinuicē/nequeūt singulariter pferri, ita quæ sunt ad aliqd̄, nihil mirū est. Nam tum ea accipimus/quæ participāt habitudine, sed nō ipsam habitudinē. Itē neq; opus est illi qui uult diuidere p̄dicamenta/secūdum naturam rerum, ut cōsuetudinis enormitati adhibeat mētem. Nam pleraq; sunt suapte natura singularia, quæ pluraliter pferuntur, ut Athenæ & The bæ: similr pleraq; sunt pluralia per naturā, quæ singulariter dicunt/ ut exercitus, tribus. Itē quāuis compluribus in locis/ ea quæ ad aliqd̄ sunt pluraliter nominauerit, tamē à principio quū prædica mēta enumerauit, singulariter tum illa, pferrē potius uidef, ceu etiā singulariter, ptulit ea quæ enu merauit ante ipm̄ ad aliqd̄, quando dicit. Vel subiectū significat, uel quantum, uel q̄le, uel ad aliqd̄. Et rursus subdit. Ad aliqd̄ autem ut duplum, dimidium. Quod si quæ sunt ad aliqd̄/hoc in loco Aristo. pluraliter ptulit, id certē fecit, q; a perior fit doctrina/per ea quæ participāt habitudine. Nā ob ea quæ habitudinē habēt, ipsa habitudo facilius elucescit. Hæc itaq; sunt ex Minerua Iāblici. Sed forsità p̄prietatē eorum quæ sunt ad aliqd̄, quāq; possimus singulariter pferre/ac cōtemplari hoc modo, ceu unam p̄prietatē triū/atq; ceterorū numerorū, atq; fieri queat, ut in hoc p̄dicamēto, (quēadmodū in ceteris aliis) ualeamus nomē eius proferre singulariter/ & pluraliter, tamē nō si militer: quādoqdem ibi idem genus erat unū, & ea plura erāt species/quæ cōtinebantur sub gene re. At hic nō sunt plures spēs eorum/quæ dicūtur ad aliqd̄, sed ea sunt plura in hoc p̄dicamēto/ quæ constituūt habitudinē, in qbus etiā habitudo considerat. Nam p̄prium solius habitudinis/ est in pluribus dūtaxat subsistere, qd̄ qdem nulli aliorum p̄dicamētorū cōpetit. Tantum igitur ex dictis (si uidef) colligendū est, qd̄ hoc prædicamentū ad alia habet hāc differētiam, q; ea quæ plu raliter/ & singulariter in illis pferūtur/non similiter se habent cū istis/quæ hic utroq; pferunt mo do: quādoqdem hæc subsistant solū in multitudine eorū/quæ dicūtur adinuicem. Cæterum diui sionem eorū quæ sunt ad aliqd̄, quæ cōsimilis est illi quæ alibi facta est, imp̄sentia facit in maius & breuius, plus atq; minus, atq; in duplū & dimidium, & quæcūq; huiusmodi. Nam inqt; hæc oīa ad aliqd̄ sunt, & habitus ac dispositio. Nam omnia dicta hoc qd̄ est ad alterū, dicuntur. Sed Diuus Iā blicus/sic ait. Diuisio eius qd̄ est ad aliqd̄/secatur in ea quæ secūdum excessum/ & defectū dicūtur, quorum duplū, multiplex, & prorsus uniuersalr/quæ ipsum multum sunt. Item diuisio eius/dē fit/ in ea quæ dicunt̄ secūdum inegalitatem, quorū est æquale, simile, idem. Itē fit in ea quæ cōsistūt/ & uersant̄ in actione & passione: ut calefactiuū/ & calefactibile, quorū aliud est secūdum potētiam, alterū autem secūdum actum. Item fit in ea quæ secūdum priuationē potētiae sunt, ceu id qd̄ ui deri neq; refertur ad id qd̄ non potest uidere. Itē in his quæ sunt ut iudicās/ & iudicatum, ceu me/

trum,

trū, sensus, scientia. Nam omnia hæc/sunt uelut ea quæ iudicant/ad iudicata relata. Item in his quæ referūtur ad genus suū, ceu grāmatics ad aliquid est fm̄ relationem ad genus suū, idest ad sciētā: similiter uirtus & malitia/secūdum eam relationem ad aliqd̄ sunt, quæ inter habitū & priuationē dici solet. Sub hac deinde diuisione incidūt (inquit) ea quæ nunc dicta sunt, atq; alia perspicua. At positionis & dispositionis relatio/redigenda est sub relatione quæ est inter agere & pati, & habitus/ relatio ad ea quæ est inter iudicans/ & iudicatū. Sed cū hæc Iāblicus dicat, inquisitione dignū est, q̄ necessitas est diuisionis, uel ab ipso, uel ab Aristo. tradita, si hæc omnia redigunt̄ ad p̄dicta. Nam hæc uidetur esse quædam enumeratio, & non diuisio. Nisi igitur Aristo. fecerit diuisionem eorū/quæ ad aliquid sunt iuxta prædicamenta, & primò secūdum quantum, & cuius habitus/ dinem primò dicit̄ secūdū indeterminationē. Nā indeterminationē est maius, deinde subdit relationē/ fm̄ ea q̄ sunt determinata, ceu est duplū. Deinde subiūgit/ quale. Nā relatio q̄lis/est inter habitū & dispositionē. Equidem habitus erit ipsius habere/ sicut dispositio ipsius pati. Sensus uerō & sciētia si considerentur fm̄ actionem, erūt relatiua meritō actionis, & dispositio meritō ipsius positionis: cetera uerō quæ ad aliquid sunt, fm̄ priuationem, in quocūq; prædicamento erunt. Sed forsità uo/ cabitur in dubiū, quo nam pacto hic prætermisā sint, ea q̄ sunt in substantia ad aliquid: ceu pater, & filius. Item quo nam pacto omisā sint ea quæ in p̄dicamento ubi collocantur, ceu sursum & de orsum. Equidem paulo ante diximus/hæc esse ad aliquid. Quod si ea quæ in p̄dicamento quando prætermisā sunt, siue significant aliquid indeterminationem, ut olim diuq;, siue determinatum, ut heri, non imeritō id fit, quādo quidem dicantur secūdum se/ & non ad aliquid. Forsità uerō neq; substantia iuxta suam rationem/quatenus subsistit per se/considerando eam, est ad aliquid. Porro magnus mons si est ad aliquid, meritō quāti erit ad aliquid, & non substātiæ: similiter pater erit ad aliquid quatenus generauit, ac fecit: sicut etiam filius dicitur ad aliquid/ q̄ tenus sub hoc genito cō præhenditur/quod est ad aliqd̄, aut sub hoc pati. Sed non deerit adhuc locus inquirendi hæc. ¶ Interea ueniamus ad explanationem descriptionis: itaq; hoc in loco ea particula. s. quæcūq; ipsa q; sunt aliorum esse dicūtur, indicat ea q̄ sunt ad aliqd̄/ suapte natura referri ad alterum: ceu Socra. homo, Philosophus, symus, uel id genus talium/quæ dicūtur per se, & non suapte natura ad alterū referuntur. Verum si quodlibet istorum dixeris, aut patrem/ aut filium/ aut doctorem, certe hæc & non illa ad alterum referētur. Nam pater est filii pater, & filius patris filius, doctor quoq; discipuli doctor, & contra: itaq; ea q̄ suapte natura aliorum esse dicuntur, hæc sunt de numero eorum/quæ sunt ad aliquid. Sed quū non omnia quæcūq; dicuntur ad aliqd̄/eodē casu potiantur, ut casu da/ tiui. s. alteri, neq; omnia casu genitiui ut alterius, sed aliqua genitiuum postulant, ut maius minoris maius, & minus maioris minus. Quædam autem datiuū petunt, ut æquale æquali æquale, & simi/ le simili simile. Quædam quoq; utrūq; datiuū & genitiuū flagitant, ut maius & excedens, q; alteri excellit quum excedit, ceu quū excessu excedit id quod exceditur, atq; alterius excessū est excedēs, uel dici solet denarius excedit septenariū/ ipso ternario. Quædam etiam nec genitiuū/ nec datiuū uolunt, sed requirunt hanc propositionem/ ad/ ceu non dicitur magnum parui magnum, neq; par/ uo magnum, sed magnum dicitur ad paruum, & paruum ad magnum, ceu paruum milium ad ma gnum miliū. Item nōnulla petunt propositionē/ a/ uel ab/ ceu q; secatur, incidi dicitur ab incidente, & quod mouet̄ à mouente. Item quædā ab aliquo dicuntur/ & non alterius, ceu munus à largiēte. Cum igitur multiformis sit relatio eorum quæ sunt ad aliquid alterum, ob id non sufficit dicere, quæcūq; ipsa quæ quidem sunt, aliorū esse dicūtur, sed opus fuit sequētium mox uerborum ap/ positione, ubi ait. Vel quomocūq; aliter ad alterum se habet/ idest siue fit relatio fm̄ genitiuum casum, siue fm̄ datiuum, uel prorsus sine casu, sed alio quodammodo, ut diximus. Vnde siue hæc diffinitio q̄ modo traditur, sit Platonis, siue alicuius alterius philosophi, non additur ea particula. Et quomocūq; aliter ad alterum, ut corrigat p̄cedētē descriptionem, sed est pars diffinitionis. quod quidem Arist. etiam indicat exēplis mox adductis, ceu mons magnus dicitur ad alterum, p/ inde atq; dicat mons magnus non dici fm̄ casum genitiuum ad alterum, sed alio modo. Item simi/ le alicui simile dicitur, quia nōnulla relatiua per casum datiuū assignantur. Et quāq; Boethus uni/ uersum librum conscribendo/ de eō quod est ad aliquid, atq; de eo quod aliquo aliter se habet ad ali quid/ censet diffinitionem à Platone traditā fuisse, usq; ad eum locum, quod sunt aliorum esse di/ cuntur, & eam particulā quæ mox succedit ab Aristo. fuisse positam p̄cedentem corrigendi causa, uidetur tamen uniuersa totaq; definitio assignata esse/ ab eodem qui eam tradidit, & declarata esse per exēpla, ubi prius assignantur conuenienter ea quæ aliorū dicuntur esse. Nam inquit maius ali/ cuius maius dicitur, & duplum alterius dicitur, ubi per genitiuum casum/ relatiua explicantur q;

Prædi. Aristo.

I ii

est conueniens primo relatiuis. Deinde subdit exempla secundæ particulæ descriptionis, quæ erat. Et quomodocūq; aliter ad alterū, quādo dicitur ceu mons magnus dicitur ad alterum, & simile alii cui simile. Atqui Boethus dānat perfectam/completamq; diffinitionē, dicens. Videtur autem diffinitio quæ ita se habet, non sine errore esse, quippe non oportebat eum q; diffinit ad aliqd; aliud qd; aliter se habet accipere in diffinitione hanc particulam, quocūq; se habens aliter ad aliud. Nam id p; ponebat diffinitū & erat diffinitū. Item neq; opus erat accipere, illud uerbū alterū/uel aliud/in diffinitione/quæ diffinit ipm ad aliqd. Nam hæc etiam sunt ad aliqd. Sed Boethus ignorare uidetur, q; praua sit diffinitio, non quādo scribitur per ea quæ cū assumant in diffinitione/sunt similis generis. Egdem cū homo sit substantia, diffinitio profectō quæ dicit animal rationale mortale/assignata est per substantia eius, sed quū nomen pro nomine assignaret, ceu si q; diffiniens hominem, partē aliā quam assignaret: qre si ea quæ ad aliqd sunt, dixisset tātū ad aliud esse. Egdem tum esset positū nomen/pro nomine. Quod si diffinitio in hūc modū fuerit, quæ sunt ad aliqd aliorū dicuntur esse etc. profectō erit qdam descriptio/& minimē nominis permutatio/declariouē per nomen. Vnde non est in consentaneū descriptionem compleri ex partibus ipsius ad aliqd, qd; etiam Boethus pcedens asserit, quū respondet primorū generū descriptionem necesse esse per posteriora/& per seipsa assignari. Præterea cū habitū & dispositionem de numero eorū quæ sunt ad aliqd dicat esse, quærendū est/nūquid habitus ad ipm qd; habitu induit/dici potest, atq; ad id qd; habet, referatur. Egdem dispositio ad disponibile refertur sicut sensus ad sensibile, & scientia ad scibile. Nisi habitus referatur ad habentem. Nam habentis est habitus, dispositio uerē refertur ad id qd; disponit, sic positio refertur ad id qd; ponit, quo pacto magis sensisse Aristō. & ipsius expositores uident. Nam si habitus fuerit in eō ipso prædicamento haberi, profectō ad habentem refertur, uel ad eū qui recipit ab ipso. Verum Adrianus philosophus qrens ppter quid sensus ad sensibile dicat, & scientia ad scibile, & habitus non ad ipm qd; habitu indui potest referat, sed ad habentem: forsitā inq; q; sensus fertur ad sensibile tāquā ad desiderabile, & tanto magis scientia ad scibile, habitus autē & dispositio nō sunt ordinata ad aliqd, sicut nec habitus corporis: qppē qui secūdam se est, sed cū desiderabilia sint determinata, ob id ad hæc dicuntur, sed id qd; habitu indui potest, & disponibile indeterminata sunt, ob id habitus & dispositio non ad hæc, sed ad habens magis tāquā ad determinata referunt. Et hic qdem ordo congruus est/his quæ his in locis tractant. Verū in quarto metaphysi. ipse Aristō. asserit hæc neq; ad habentem referri, sed ad ea in quibus est actio. i. habitus refertur ad id qd; habitu indui potest, & dispositio ad disponibile. Nam quādo habitus & dispositio tāquā animæ dicuntur, tum talia secundum participationem sunt, perinde ac anima habitū & dispositionem habeat/sicut corpus uestimentum, quo pacto non sunt de numero eorū quæ sunt ad aliqd, sed sicut dicere consueuerunt, sunt de numero eorū/quæ fm defectum dicuntur ad aliqd, q; inuicem pugnant: sed quando habitus tāq; aliqd mediū inter habens/& id qd; habetur accipere, non amplius ueluti id quod habet, considerat. Nam habitus non habet/ne fiat processus in infinitū, sed est habitudo/& ad aliqd, sicut quoq; dispositio/& positio sunt. Nam aliud est id qd; dicitur fm defectū/ad id qd; sine defectu est, & aliud est hoc (ad alterū) & in altero, & alterius ad ipm fm habitudinē consideratū. Quod si igitur id fuerit q; litas & ad aliqd, ceu habitus, tamen hæc discernenda/distinguendaq; sunt, fm significationem defectus, tāquā determinantes qualitatem, quod etiam habitudine ad alterum/in altero, & alterius ad ipsum/tāquā ad aliqd hoc modo dicimus esse. Præterea quū dixisset Aristō. illam particulam aliorū/adiicit hanc, & non aliud quid, propter contraria. Nam illa quidē aliorum contrariorū sunt. Nam cōtrarium est contrarii contrarium, & scdm hoc ad aliqd sunt, quæ etiam aliud quid sunt. nam album uel calidum est, ultra q; sunt/ut contraria ad alterum, sunt etiam aliqd aliud, tamē ad aliqd/ut ad aliqd nihil aliud est, quū hoc quod dicitur. nam dextrū/uel pater/uel maius/qua; tenuis ad aliqd sunt/nihil aliud sunt, sicut ibi album/uel calidum. Item subdit reclinacionē, sessio/nem, & stationem esse de numero eorum quæ ad aliqd sunt, quia positiones quædam sunt. nam unūquodq; ipforum/aliqualem positionē significat, & positio inter ea quæ sunt ad aliqd numeratur. nam positio ponibilis positio est, & ponibile positione ponibile est. Vnde si positio est de numero eorum quæ sunt ad aliqd, species quoq; positionis sunt ad aliqd. nam reclinatio est recubentis, & recubens reclinacione recumbit. Id etiam in aliis similiter euenit. Notandum autē est/cur hæc ante dicta non scdm se dixit esse ad aliqd, sed dici ad aliqd/propter relationem ad positionem, quod etiam causa fuit, ut Iamblicus diceret, eorum/ q; sunt ad aliqd esse unam speciem quādam/secundum relationem genus ad genus. Nisi quia illa fm quæ dicuntur, ceu recumbere, sedere, uel stare non sunt de numero eorum quæ ad aliqd sunt, sed sub ipso prædicamento positionū reducuntur.

reducuntur. Nam si à statione stare, & à sessione sedere, & nullum denominatiuū est eiusdem prædicamenti cum illo à quo denominatur, ceu grāmaticus non est in eodē prædicamento in quo grāmatica est, siquidem ipsa sit sub qualitate, grāmaticus uerō sub substantia. Similiter statio etiam sub ad aliqd redigitur, stare autē sub positione. igitur ob ipsum stare, & illa q; sunt huiusmodi stationi proxima, ac cæteris eiusmodi/profectō hæc ipsa non per se, sed propter positionē tanquā euidentiorem sub ad aliqd reduxit. Sed recubere & stare non sunt positiones, ppter quod neq; ad aliqd sunt, sed fm ad ea quæ ad aliqd fiunt, dicuntur esse ad aliqd. Nam quod ponitur non positione ponitur, sed in positione quū fit, ponitur. Quocirca neq; statio/neq; reclinatio/neq; sessio poni dicuntur, nisi dicant causam, quia dicuntur denominatiuē, & denominatiua non sunt in eodē prædicamento, sed neq; hoc prorsus/uerum est. nam ala/& alatū denominatiuē dicuntur inuicem, & tamē ambo sunt in eodē prædicamento. Sed quū alterius prædicamenti sit id qd; denominatur/cei reclinans à reclinacione. Itaq; diligentius denominatiua diuidetes/negabimus denominatū esse sub alio prædicamento/nisi quādo migrauerit ad aliud genus. Sed cur dixit, sunt autē & alia similiter eorū quæ ad aliqd dicuntur. Fortē quia eorū quæ numerata sunt/hic nonnulla in qualitate erant, ut habitus/& dispositio, sensus & sciētia, in quātum & qualia sunt. Positio uerō se habet cognatē ad ipm poni. Vnde de ipsiis mentionem fecit/tāquā de his quæ sunt ad aliqd, & ppter hoc dixit talia esse eorum/quæ sunt ad aliqd. Hæc itaq; circa uerba cōtextus dicta sint. Cæterū Stoici pro uno hoc genere, hoc in loco duo genera numerat, ponentes aliqua esse in his quæ ad aliqd sunt, & aliqua in his quæ aliquo modo se habent ad aliqd. Item ea quæ sunt ad aliqd diuidunt cōtra ea quæ sunt p se, & ea quæ aliquo modo se habent ad aliqd dicunt differre ab his/quæ sunt ad aliqd, ceu dulce, amarū, & id genus, & quæcūq; taliter disponunt, quæ se habent aliquo modo ad aliqd, ceu dextrum, pater, & similia. Item aiunt ea differri/quæ secundum aliquam speciem designantur. Igitur sicut alius est intellectus cōceptusq; eorum/quæ fm se sunt, & alius eorum/quæ secundum differētiā dicuntur, ita alia sunt/quæ ad aliqd dicuntur, & alia quæ aliquo modo se habent ad aliqd. Vnde horum quatuor coniugationes/cōtrario modo se habent. Nam in his quæ sunt per se/insunt ea/quæ fm differentiam sunt. Nam quæ sunt per se aliquas differētiās habent, ut album/& nigrum: tamē nō omnia q; differunt/sunt per se, quādoq; dulce/& amarū differentias habeant quibus specificatur, tamē nō sunt talia per se, sed ad aliqd. At quæ ad aliqd aliquo modo se habent/quæ etiam opponuntur his quæ scdm differētiā sunt, semper etiā sunt ad aliqd. Nam dextrū, & pater/ultra hoc quo se habent aliquo modo, etiam ad aliqd sunt, dulce quoq; cum cōtraria sint in prædicamento ad aliqd, differunt etiam & fm differentiam sunt. Equidem quæ ad aliqd quodāmodo se habent non possunt esse secundum se/uel secundum differētiā, q; ex sola habitudine ad alterum oriūtur, & sunt ea uera quæ ad aliqd sunt, licet per se non sint, q; non sunt abso'luta, tamen semper erunt secundum differētiā, quādoq; considerentur cum quadam designatione/ac propriē descriptione. Verum si operesciū est clarius/dilucidius uē accipere ea quæ ad aliqd dicuntur, profectō dicemus ea ad aliqd dici, q; cūq; secundū propriū caracterem disposita/aliquo modo ad alterum annuūt. Ea uerō quæ aliquo modo se habent ad aliqd dicuntur esse quæcūq; nata sunt accidere alicui/& non possunt accidere sine transmutatione/& alteratione circa ipsa, cum respectu ad id qd; extra est: qre quādo aliqd dispositum fm differentiam ad alterum respicit, hoc certē erit solum ad aliqd, ceu habitus, scientia/& sensus, sed quādo non fm differentiam inexistentem, sed secundum nudam habitudinē ad alterū consideratur, tum erit ad aliqd aliquo modo se habens. Nam filius/& dextrū/extrinsicis aliquibus indigent/ut subsistere queāt. Quocirca nulla fit circa ipsa transmutatio, equidē tum non amplius pater esset/filio mortuo, dexter quoq; id pateretur/si qd; propē stat ad qd; dicitur dexter, aliō migraret. Similiter dulce/& amarum non fierēt altera/nisi simul permutaretur uirtus utraq; illorum. Si igitur ea nihil patiendo transmutatur secundum habitudinē alterius ad ipsa, constat igitur q; hæc sunt fm habitudinē sola/& nō secundum aliquam differētiā/quæ ad aliqd aliquo modo se habent, sed ad talem diligentiam diuisionis unius generis/dicendum est, q; hæc differētia eius/qd; est ad aliqd/& ipsius qd; ad aliqd aliquo modo se habent, nō est scdm res, sed solum uerbis fit, quū ambo supersunt scdm aliquam differentiam inexistentem, & scdm habitudinē ad aliud. Quod si alicubi quidem differentia magis incidit, & alicubi magis habitudo/hoc certē nō facit generis differentiam. Vnde q; habitudo subsistat proprio caractere/peculiarisq; proprietate cum his quæ ad aliqd sunt/omnes fatētur, qd; uerō necesse sit caracterem propriū designationē esse/his q; ad aliqd aliquo modo se habent sufficienter Boethus ostendit & ipsum per se manifestum est. Nā habitudo de se non habet naturā subsistendi, sed necesse est esse in eō quod suo proprio caractere differt, iste

uerò caracter/seu proprietates alicubi qualitas est, ut magis album colore est tale, & alicubi est quantitas, ceu in eò q plus & longius est: alicubi quoq est motus, ut in eò q uelocius est: alicubi quoq tempus est, ut in eò q magis antiquum est: & alicubi est locus, ceu in eò q superius est. Dexter uerò, & sinister/cum pluribus differentiis subsistunt. Nā simul cum loco/ & cum tali parte insinuantur. Nā dici solet, tales partes. s. dextrum, & sinistrum nos phibere, quoniam lapis à lapide non erit dexter, nisi aliquis hunc cōparet ad nostras dextras/ & sinistras. Item in ipso eodem est ad aliqd inopinabiliter, quādoquidem nō ad alterum, sed ad seipsum dicat. Equidem quod semel est ens/ & nō fm aliqd, neq; aliquo mō se hñs idipm idē est, & ita semp habitudo subsistit/ cum caracteribus dirig, & hoc genus nō est duo/ sicut suspiciant Stoici, sed unū simul utrūq; cōplectens. Item Stoicis accidit/ & illud incōueniēs. s. facere genera opofita ex quibusdā prioribus/ & posterioribus, ut ad aliqd ex quali, & ex ipso ad aliqd fieret iuxta sentētiā eorū. Præterea de illa illatione qua ea q sunt ad aliqd/ sequitur ea q ad aliqd aliquo mō se habent, & non econuerso. s. quod ea q ad aliqd aliquo modo se habent/ non sequatur ipsa quæ ad aliqd sunt, neq; ita est, ut Stoici dicunt, neq; ut Boethius defendens ipsos ait, quod ipsum ad aliqd/ consequunt ea quæ ad aliqd aliquo modo se habent. Nā quū acceperint/ hęc aliq̄liter se habere ad alterum/ & propriā differentiam, tum certē nō cōsequunt q ad aliqd sunt/ ea q ad aliqd aliquo mō se hñt, qā nō oibus q sunt ad aliqd/ insunt ea q hñt habitudinē ad alterū, & dū hñt dñtam ppriā. Sed pace Boethi/ lōge melius dicendū est q hęc adinuicem mutuōq; se consequuntur, adeo/ ut quodcūq; quod est ad aliqd, & aliquo modo se habens/ sit ad aliqd. Nam oportet esse etiam aliquā uirtutem respicientem, & scdm differentiam cōsideratam, & ipsum respectum/ habitudinēq;. Nam quādo horum alterum defecerit/ non saluā tale prædicamentum. Nam neq; habitudo nuda scdm se est/ neq; differentia sine habitudine facit hoc prædicamentum. Item neq; differentia & habitudinē abinuicē separare oportet, sed ea opus est profectō/ fm unam cōmunem proprietatem consistentem/ & habentis habitudinē, & ad quod aequaliter se habet cōsiderare. Hęc igitur tāquā contra Stoicas suppositiones sufficienter disputata sint. Deinceps autē Iamblicus hoc problema/ hancuē quæstionem secundū se inquirat, nūquid in his quæ ad aliqd sunt/ hęc caracterem, & proprietatē magis insinuantur. ut dulce/ & delectabile, & hęc magis habitudinē, ut pater & filius, & hęc æqualiter utrūq; insinuantur. s. qualitatem quæ in ipsis est, & habitudinē ad alterum, ut albius faciāt differentia/ in his quæ sunt ad aliqd. Deinde & si esset differentia/ nūquid illa fm genus fieret, uel secundum aliquod aliud adueniens, uel uniuersaliter/ neq; scdm genus differunt/ neq; secundum aliquam aliam differentia. Vnde quum hęc indagasset/ tradit unam esse omnium istarum solutionem. s. noscere naturam eorum/ quæ sunt ad aliqd, quia habitudo eorum quæ sunt ad aliqd/ siue sint fm excessum/ siue ad æquationē/ siue defectum non perficitur, quatenus simul existunt, sed scdm ipsam rationem habitudinē/ & quāuis proprietates eorum quæ ad aliqd consideratur, conferat/ congregatq; quomodo cūq; in cōmunionē ea quæ differunt, & fm hanc cōmunionem distinguat, attamen tales uicissitudines abundantū, & eorum quæ deficiunt adæquantur, & habent multas reales differentias/ q nihil differunt secundū illud habitudinē genus/ quod omnino superatum est ab his uicissitudinibus/ quæ icōpositis sunt/ penes participatā, & etiam in habitudine considerantur. Præterea quum plura sint eorum q ad aliqd sunt/ hic ab Arist. dicta, ut maius/ & duplū, habitus, & reclinatio, ac reliqua huiusmodi, atq; non nulla alia sint/ quæ ab ipso Plotino afferuntur, de quibus prius mentionem fecimus, ut de his quæ secundum excellentiam/ & defectum. & secundum potentiam/ & impotētiā, & id genus. dubitat Plotinus/ quæ cōmunitas sit in his omnibus relatiuis: an illa sit generalis, uel alio modo. s. secundum relationem ad unum, ceu dicimus herculidas ad unum cōmunem herculem. Nam si cōprehendamus subiecta/ & habentia habitudinē, quorum alia sunt in substantia, alia autem in quāto, alia quoq; in aliis, profectō ea q sunt ad aliqd/ cum aliis simul alterabuntur. At si nullam cōmunionē habent ad habentia habitudinē, sed prædicamentum ad aliqd est/ sine habitudine eorum q ad aliqd referuntur, certē non habebunt quidem habitudinē/ neq; erunt ad aliqd/ neq; cōmunitas illorū erit, hęc. s. esse ad aliqd. Forsitan igitur non oportet q simul alterentur/ cum rebus/ neq; prorsus ab eisdem semota sint, sed simul scdm ipsam habitudinē proprietatem contineant hanc cōmunionem, scilicet adinuicem eorum differentia, quorum unum ab alio pendent. Nam si differentibus/ & his quæ contrario diuiduntur/ aderit unum idemq;, ubiq; profectō illud separabunt, erit/ & longē melius his contrariis differentibusq;, quare non continebitur/ neq; impediatur hoc cōmune ab altero illorum, quin alteri insit. Quod si hęc uerē dicimus/ profectō quæcūq; & quales fuerint differentie eorum, quæ ad aliqd, omnes sub uno separabili prædicamento collocabuntur,

quod nullo pacto egredietur/ seu ungetur/ ab his differentibus/ quæ ipso participant, quāuis scdm se unum sit. Item dubitant nūquid hęc habitudo sit quædam subsistētia, uel nomen solum simul prolaturum. Nam necesse est aut nullam habitudinē rerum esse, aut quasdam habitudines subsistere, & quasdam sine subsistētia esse/ sed q non omnis habitudo tollenda demēdaq; sit/ eò perspicuum est: quod oportet, sicut substantia/ & quātitas/ & qualitas/ & unūquodq; aliorū generum est, sic etiam habitudinē ponere/ de numero rerum, quādoquidē sit maximē opportunū. Nam neq; genera/ neq; ea quæ sub ipsis generibus sunt/ haberēt cōmunionem aliquā inter se, nisi foret in rebus aliqua ratio habitudinē: sed absurdum est tollere de medio cōmunionem eorum q differunt adinuicem. Nam inconueniens etiam est/ armoniā auferre non illam solum q sonis icibusq; uocū sit, neq; eam quæ innumeris cōprehenditur, sed etiam illā/ quæ in substantiis uirtutibusq; omnibus, & operationibus habentur: quæ quū fiat/ in his quæ sunt eadem/ colligit in idem, & facit ea habere habitudinē adinuicem. Itē si rerum habitudo deleteretur, cōmensurable/ æquale/ scibile/ & sciētia rolleretur. Vnde si geometria/ & musica uersentur circa habitudines, & hęc habitudines sine subsistētia essent, pfectō ridiculē spernēdq; essent, quū uersarentur circa ea quæ non subsistunt. Itē quō dicere/ deus esse aliqd à cūctis desiderabile/ si nulla esset habitudo desiderabilis ad desiderabile/ itē quum nōnullæ res priores sint, nōnullæ uerò posteriores, profectō si demerent, prorsus habitudo etiam priorum rerum/ ac posteriores/ & posteriores ad priores habitudo tollerēt/ q sublata nulla iam eisdem relinqtur cōmunitas. Nam neq; ipsis inesse cōmunitas potest. nam neq; hęc inuicem sunt eiusdem substantiæ, ceu corpus, anima, intellectus, & deus, neq; eadem naturam habent, quādoquidē non sint eiusdem naturæ, sed hęc subsistere necesse est scdm solam habitudinē scdm quæ cōmunicant inter se. Vnde si supradicta absurdissima sunt/ genus habitudinē/ nō solum in solis sensibilibus, sed etiam in intellectualibus atq; in ipsis incorporeis/ quæ post intellectualia sunt, maximē opportunum est. igit omnes utunt ipsa habitudine, & nihil potest tractari disputariue sine habitudine. Item de medio tollunt (nescio quonā pacto) ipsum qd dicitur idem/ qui habitudinē demunt. Egdem aspernūtur subsistētiā ipsius (idem) non intelligētes/ qd idem & alterum sine quibus nihil loqui possumus, habent ppriē habitudinē ipsius ad aliqd, & ignorant q cōposito rum consistētia facta scdm coitum/ & conueniētiā differētium, ppter habitudinē subsistit. Atq; obiciunt hoc modo dicentes/ si asserimus ea quæ ad aliqd subsistere circa idem contraria erūt. Nā quādo idem ad aliud magis & minus erit, profectō idem magis & minus erit. Sed hoc nihil est inconueniens, modo illud idē maius & minus sit ad aliud/ & ad aliud cōparatum. Egdem contraria ad idem utiq; essent, si eiusdem idem æquale/ & inæquale essent. Atqui dicere possunt q idem pōt fieri respectu eiusdem maius & minus, appositionē/ & oblationē, nisi neq; hoc incōueniens est, quādo quidem nō superueniat minus manente maiore, q non erunt simul cōtraria, neq; omnis habitudo interimēda est. Quod si dimiserimus quæcūq; habitudinē/ & prædicamentum ad aliqd susceperimus tāquā subsistens, a qd omnis habitudo reducitur. Fortē non erit incōueniens: sed denuo instant dicētes/ cur Arist. in moralibus ad eruditionem populare, & in metaphysica prædicamenta explicans/ nō fecit mentionem de his quæ sunt ad aliqd, siquidem eorum genus similiter subsistere cū aliis prædicamentis cōsuet. Nisi q ibi nō principaliter de omnibus generibus erat sermo/ pinde nō exactē circa omnia prædicamenta sermonem fecit, sed illis psertim utitur/ quibus operēcium erat ad suum institutum. Forsitā etiam dicēdum est/ q quæ sunt ad aliqd, quia subsistūt in aliis generibus, iccirco cōtemplatur/ cōsideratq; ipsa ad aliqd cū eisdem, quāq; de ipsis principalē mentionem nō fecerit. Præterea/ ambigūt hoc modo de cōmuni subsistētia habitudinē, qui qdem aiūt/ q si intelligūtur ea quæ fm habitudinē sunt, nō ob id mox sunt/ sicut neq; affirmādum est ea subsistere, quorum cōmunitas significatio sit sine subsistētia. hoc autē perspicuū sit/ in quibus relatio aliqua sola pmanet, ceu illa quæ aliquādo fuit, ceu intelligit habitudo mortui/ ut mortui. Nam ipsa dicit/ uerbi causa de ipso puero nō existente/ quādoquidē à memoria eorum/ qui mortuum audierūt/ uel uiderunt proficiscatur. Vnde si neq; esse subsistētia rei/ & nō res, quāuis ibi habitudo existimetur esse, tamē nostra existimatio/ nō sufficit in rebus, ut ipse subsistat. Egdē habitudo permanere solet/ usq; ad tātum tēporis, deinde cessare, ceu in orphano pupillouē usq; ad decem & octo annos. Nam cum inceperit alium generare/ nō amplius uocabitur orphanus. Itaq; si sine his quæ circa differētiam pmutatam sunt, habitudinē prius habuit/ ex sola temporis uicissitudine/ successionē/ quomodo utiq; habebit eam habitudinē quæ subsistit/ Item id qd prius dextrum est/ alio trāsato/ & ipm non trāsmutatum sinistrum fit/ & permutat habitudinē. quo fit igit, ut difficile sit suscipere subsistētiā habitudinē/ Itē difficile est ostēdere/ quo cōmuni res inuicem habeāt habitudines. Nā

hoc comune non potest esse corpus neque incorporeum. Nam si esset corpus, profecto non consideraretur in ipsis corporibus differentibus, similiter si esset incorporeum, uel in ipsis, quare ad inuicem se habent uel extrinsecus erit, & si quidem alia & alia in unoquoque participatum habitudo est, profecto ipsum ad aliquid æquocum erit, & non amplius genus unum: quod si eadem habitudo ubique uniuocè fuerit, certe & genus unum esse poterit differentiis distinctum, sed quomodo diuideremus ipsum, difficile est uidere. Nam quomodo partim eorum, quare sunt ad aliquid nonnulla nihil plus indicat quam subiecta eorum, ut similia & æqualia, & partim nonnulla sunt actiua, quare differentiis operationibus subsistunt: quidem dulce est, quatenus sic operatur in sensu, & diuisiuum, quatenus operatur in corpore. Similiter pater & filius eorum inuicem dicuntur, quia hic quidem datur principium, ille uero alterius fit effectus, ut solum nomen subsistendi patri tribuatur, & filio subsistit. Itaque quomodo hæc erunt, partim spiritus eiusdem generis, quarum una sit sub altera: Item dubitandum est nunquid duplum seipso coaduxit, produxitque, dimidum, uel extra dimidium duplum, an simul inuicem sint, an hæc quidem hoc modo, illa autem alio producantur. Item quod tendit est nunquid adueniant istæ habitudines, uel non adueniunt. Cum igitur hæc dubia sint, dicendum est de subsistentia, quæ sicut qualitates suapte natura sine corporibus intellectæ sunt incorporeæ, sic etiam habitudines suapte natura, propter sua composita intellectæ, sunt incorporeæ. Nam habitudo & quædam proportio ratione est secundum se, & hæc ratio habet proprietatem substantialem, an scilicet respicientiam ad alterum tanquam proprium opponendum. Verum differentia sumenda est non quatenus ad aliquid solum differt à qualitatibus & substantiis, sed etiam quatenus differt à quibuslibet rebus. Nam secundum rationem habitudinem differentia species ipsorum ad aliquid determinat. Si enim ad aliquid secundum se habet propriam differentiam, assimilatur quoque aliis generibus. Eadem si ad altera respiciunt, & annuntiant, & non in seipsis stant, hæc profecto proprietate ab aliis distinguuntur. Verum non opus est, ut id quod respicit, uel annuntiat ad alterum habitudinem accipere, sed ipsa respicientia, uel insinuat ad alterum, siue hæc in diuersis existat & ad alterum, siue in eisdem, tanquam ad alterum. De subsistentia igitur ipsorum ad aliquid hæc dicenda sunt. Nam quum habitudo ad alterum in diuersis sit, ob id generatio ipsorum ad aliquid, & corruptio illorum habetur, & fit cum his ad quare aliquo modo se habent. Et quauis ipsa secundum se nihil patiantur, & transmutentur illis transmutatis, eo tamen modo transmutantur ipsa ad aliquid, ut nata sunt transmutari. igitur dextri, patris, & filii, transmutationem sumemus, quatenus talia sunt. Nam patris transmutatio est filii alteratio: similiter transmutatio dextri, atque in omnibus aliis ad aliquid eadem sufficiat ratio. Nam si natura ipsorum in altero est, & ad alterum modo illud alterum transmutetur, profecto simul & ipsa transmutantur. Verum hoc quæ plures conturbat, quippe qui nequeunt circa ipsa ad aliquid transmutationem uidere. Atqui hoc non est dignum obiectione. Non enim quatenus secundum se sunt, oportet considerare circa ipsa transmutationem, sed quatenus ad aliquid sunt. Nam si ea quare ad aliquid sunt, de numero rerum sunt, quare sunt ad alterum: quod mirum est, si illius alterius transmutatio, & alteratio fieret, quod etiam aliquo modo transmutaret illud quod se habet ad aliquid. Nam consideranda est ipsius transmutatio, quatenus ad aliquid, & non quatenus qualis, neque qualis quæ transmutatio. Quare ad aliquid fit & corrumpitur cum alteratione & mutatione, quare ipsi conuenit. Unde Stoici non recte putant, qui aiunt ea quare ad aliquid aliquo modo se habent, ab omni proprietate secundum differentiam seiuicta esse, quare nata sunt aduenire & recedere ab aliquo, nulla transmutatione facta circa ipsa. Sed mediussidius hoc quod dicunt falsum est, quoniam quidem etiam fiat transmutatio ipsorum ad aliquid, sicut nata sunt transmutari, siue ipsa in qualitatibus, siue in aliis generibus subsistant, & propriam habeant subsistentiam in illis, siue separata sint, ut quædam ratio adhuc magis subsistit. Itaque utroque modo ipsa ad aliquid talem subsistentiam habent, qualem diximus, & differentias simul, & habitudinem consistere. Quod igitur quare ad aliquid sunt, subsistant, & quare habeant naturam, per hæc satis dictum sit. Reliquum est, ut de illo quod dicebatur esse commune in omnibus quare sunt ad aliquid, & tantam habent differentiam idem dicentes soluunt dubitationem: quare ad unam similitudinem dictionis, & ad unam proprietatem significationis reducuntur, & ob id commune in ipsis dicitur, iuxta qualicumque consideratis communitas significationum, ceu hæc est alterius dici, uel dici qualiter, quare ad alterum, uel alterius esse, uel aliud ad seipsum aliquo modo se habere. Nam quare sunt secundum similitudinem significationis, sub eadem reducuntur communitate, quauis non eadem habeant naturam. Unde negationes & denominationes, aliquando in eodem genere ponimus, quando præsertim circa idem sunt cum affirmationibus, & quod significat affirmatio esse, id ipsum negatio significet non esse, sed horum subsistentia quidem nullatenus est, sed similitudine significationis ad idem predicamentum reducuntur. Atqui reprobant talem dubitationem, tanquam admittentem dubitationem, quare dicit secundum similitudinem dictionis, ad aliquid unum commune reduci ea quare sunt ad aliquid. Unde oportet esse etiam

etiam aliquid genus ipsorum ad aliquid in quo diuersitates diuidant ipsorum, quare se habent ad aliquid, quid aliquo modo secundum speciem considerate. Non enim sunt de numero analogorum, ut unum ab uno est, sed eadem ratio habitudinis in omnibus intelligitur, secundum quam commune genus determinat, sicut etiam in aliis predicamentis fit. Quocirca opere precium est diuidere ad aliquid in ipsum, quare per se est ad aliquid, & in ipsum quod per accidens est ad aliquid, ne sepe erremus deducti ab alio genere in aliud genus. Nam quia hic quod est per accidens semper aliquod principale sequitur, ob id aliud habebit principaliter, quod præcedit. Accidens autem aliter sequetur, & non amplius erit tale, quale esse apparet: itaque hæc dicatur per se ad aliquid, ut æquale & simile. Nam hæc principale habent habitudinem, cuius merito subsistunt, & non propter aliud ad aliquid in habitudine considerant, per accidens uero non diceretur ad aliquid, quare accidit ipsi duplum esse. Postremo post communes dubitationes & solutiones, neque omittamus eas quare particulariter adducuntur. Nam aiunt simile nihil aliud esse, quod quodam quale in utroque simili, quod ante habitudinem existit. Unde uel habitudo nihil erit, uel erit quodam iudicium nostrum, & opinio qua comparamus inuicem, ea quare per se ipsa sunt, & dicimus hoc, & illud habere eandem magnitudinem, & eadem qualitate. Item instant quod sessio, & statio est propter sedes & stans. Sed ad omnia talia communiter obuiandum est, quando si quidem iudicium mentis hæc, uanus esset huius intellectus, profecto nihil esset habitudo: quod si iudicium nostrum uerum dicit, & aliquid esse ipsum simile, & æquale intelligimus, etiam eorum positio credenda est, quare apud nostras conceptiones referat ea tanquam existentia, atque ponenda est habitudo eorum quare sunt in habitudine, & ipsum ad aliquid in propria subsistentia. Nam quale, & quantum per se quidem subsistunt, sed similia & æqualia talia non dicuntur, priusquam participent ipsis habitudinibus secundum se. Nam aliud est ipsum æquale propter quantum, & ipsum simile propter quale. Equidem ipsum idem quod indifferentibus est æqualiter, uel similiter dictum, etiam ipsum habet subsistentiam: non illam aduenticiam, sed principalem cum principalibus generibus, per quare specificantur quare, quare dicuntur æqualia ad commensurationem redacta, & ipsa qualia determinantur per simile, quod idem est in ipsis qualibus determinatis, & non tenet aduenticis habitudines, sed secundum principales ipsorum existentium habitudines, uel simul existentes cum ipsis. Porro quare dicimus, quare iste fecit hoc, & iste dominatur, huic non nudas res accipimus, sed ultra consideramus, aliquid opus intermedium, quod connectit, & adaptat agens ad id quod fit, & dominans ad id quod obtinetur, & sub dominio est. Equidem oportet esse communem applicationem efficientium, ad effectus. Hi uero stationem, & sessionem ens esse negant, qui quaredam Stoicorum consuetudinem imitari uidentur, quum nihil aliud putant esse, quare subiectum, & existunt differentias subiecti non subsistere, quas uocant aliquantulum se habentia: proinde ac hoc ipsum quod est aliquantulum se habere in subiectis habeant. Nam si statio est unum genus rerum, quippe quare collocatio alterius in altero est habens proprias subsistentias, profecto, & ipsa statio erit altera à stante, & sessio erit diuersa à sedente, & uniuersaliter priora erunt quare participatur, quare ea quare participant, atque longe priora erunt ea quare per se sunt, quare ea quare in aliis collocantur. Item aiunt, quod Plato iquit habitum qui dicitur secundum id quod habetur, ut armorum habitus quale esse, hic tamen secundum ipsum habere magis significat ipsum habere. Sed non opus est his qui sic distinguunt, intelligere, habens, & id quod habet esse ad aliquid, sed esse ad aliquod medium, quare est iter habens, & id quod habetur, quod consideratur, quatenus connectit, & adaptat utroque: similiter oportet considerare commune illius, quod disponitur, & disponibilis subsistere secundum habitudinem ipsorum adiuncti. Item dicunt dextrum ad sinistrum, & ante ad posterius, quare magis dicerentur dum talia mouerent, quadoquidem hic quidem sic, & ille sic moueretur, nos tum intelligeremus dextrum & sinistrum, & prius & posterius eodem modo poneremus. Sed illud rursus dicendum est, quare prius dicimus, quare siquidem uerum asserimus, quare de aliquo quippe dicimus, & intelligimus, profecto habitudo aliquid erit, alioquin ipsa nihil erit. Quod si neque dicentibus nobis, neque intelligentibus sinistrum & dextrum, & cæteræ quatuor positiones habent quaredam naturam determinatam, perspicuum inueniens erit, illas quo ad nostram positionem mensurare. Hæc quoque ad particulares dubitationes dicta sunt. Ultimo Eudorus accusat Aristotem, cur quum diuidatur ipsum per se, contra ipsum ad aliquid Aristotem disputauerit de ipso ad aliquid, & dimiserit id quod est per se. Sed respondendum est, quare ipsum per se apprehenditur, & consideratur in noue predicamentis, & secundum per se nouem predicamentis considerant, quum igitur Aristotem acceperit ipsum per se, iuxta noue predicamenta, adiecit ipsum ad aliquid è regione diuisum, contra ipsa decem predicamenta, quod tamen circuit ipsa decem genera. Nam dubio procul in ipsis noue predicamentis est, sed in substantia non sine dubio ponitur, ut ipse dicit. Equidem in qualitate habitus est ad aliquid. In quanto duplum. In ubi ultra, & circa. In quado

senius & recentius. In facere & pati / iustio, incisio, in quibus actio & passio etiam eodem nomine participat. In predicamento poni, id quod supponitur & supponitur. In habere illud quod denominatiue dicitur ab eo a quo habet, ut calceatio. In substantia uero, pater & filius, quibus nonnulli putant ipsum ad aliquid aliis predicamentis tanquam ingentam atque innatam, quamuis principale sit, & secundum propriam differentiam consideretur. Nam communitas ipsius ad aliquid per omnia predicamenta penetrat, ac per contraria & qualitercumque differentia atque per uniuersa genere, & omnia ea quae sub ipsis ordinantur: quod si haec communitas non singulis predicamentis adesset atque sparsa esset, profecto omnia ab omnibus prorsus distraherentur. Unde talis communitas est quaedam habitudo in specie & ratione subsistit, & participatio eiusdem participantibus est, non per generationem uel nutum, uel aditum, uel alium modum habens, ingressum, transitumque; internum adesse, neque enim alienatio neque appositio neque introductio neque diffusio neque additio uel ablatio uel partium positio uel uniuersaliter talium aliquid, habitudinem constituit. Quandoquidem & eadem deferuntur contrariae habitudines, sed & contraria eorundem sitit atque duntaxat proprie causa habitudinis est participatio / species habitudinis, & ipsum ad aliquid secundum habitudinem solum rimatur: praesertim quum nos conceperimus res, quarum est habitudo. Denique habitudinum aliae simul sunt cum subiectis, ceu quaecumque considerantur cum ipsis, ut dextrum & sinistrum in partibus animalis; aliae uero manentibus subiectis eadem deferuntur subiecta, ut dextrum secundum stationem, praesertim quum ipsum apte se habuit ad habitudinis participationem. Item aliae sunt quae magis accidunt, aliae uero quae corruptis subiectis permanent, ceu sunt illae quae eorum sunt quae prius subsistebant atque illius posterioris ad prius secundum tempus, quae etiam secundum se habent specialem rationis habitudinis. Sed de his quidem satis dictum sit: deinceps uero prosequamur propria ipsorum ad aliquid, atque ea quae assignauit Aristoteles.

Existit autem / et contrarietas in ipsis ad aliquid: uelut uirtus uicio contrarium / utrumque, ipsorum ad aliquid existens. et scientia ignorantiae, non omnibus autem ad aliquid inest contrarietas. duplo enim nihil est contrarium, neque triplo, neque talium alicui.

Post definitionem uel descriptionem ipsorum ad aliquid, hoc in loco tempus erit proficiscendi ad ea quae insunt ipsis ad aliquid. Equidem cum unaquaeque res communibus & propriis rationibus secundum substantiam comprehendatur, ideo ipsorum ad aliquid quaedam sane erant communia cum aliis predicamentis, quaedam uero peculiaria & propria: quae post communia tradit. Primum itaque inquit contrarium inesse ipsis ad aliquid, quod quidem in substantia & quanto negabatur esse: uerumtamen in qualitate atque in aliis predicamentis plurimum inesse ostenditur. Dicit ergo contrarietatem esse in ipsis ad aliquid, tanquam ipsum quod ad aliquid contrarium sit illi ad quod refertur. Nam alia est operatio relationis & alia contrariorum, ut in sermone de oppositione postea intelligemus: sed quum quaedam quae sunt ad aliquid inter se etiam contraria sint, non secundum rationem sunt ad aliquid, sed quia quum sint ad aliquid iam erant contraria. Verum ait ipsorum ad aliquid esse uirtutem & uicium, scientiam & ignorantiam, non quia uirtus & uicium, uel scientia & ignorantia sint ad aliquid, sed secundum relationem quam habent ad genus. id est secundum habitum ipsa erunt ad aliquid. Nam habitus est de numero eorum quae sunt ad aliquid. Sed aliquis utique instabit: quomodo Aristoteles postea scientiam & uirtutem, atque ea quae sunt his opposita / qualitates ponit. Nisi quia idem secundum aliud & aliud, in alio predicamento collocetur. Unde praedicta quatenus efficiunt subiecta sua / qualia, erunt qualitates, sed quatenus insinuunt habitudinem ad alterum / erunt ad aliquid. Item subiungit non omnibus quae sunt ad aliquid inesse contraria, quadoquidem nec duplo / nec triplo, neque alicui talium quae sunt ad aliquid inest contrarium. Sed cum ipsis ad aliquid partim inest contrarietas & partim non inest. Nisi quia sine alio predicamento ipsa ad aliquid intelligi non possunt. Eadem semper simul cum aliis subsistunt: ob id ergo quado accipiuntur & sunt in predicamento habete contrarietatem, profecto & ipsa habebunt contrarietatem. Similiter si fuerint in predicamento non habentibus contrarietatem neque ipsa habebunt contrarietatem. Nam quaecumque insunt generi quod subiicitur ipsis ad aliquid, eadem etiam accidunt, ut plurimum ipsis ad aliquid. Quare quado ipsa considerantur in habitu, uel uniuersaliter in qualitate contrarietatem suscipiunt, quia etiam qualitas contrarietatem suscipit: sed quando in duplo uel in triplo aut uniuersaliter in quantitate erunt, non amplius subiungunt contrarietatem: quia neque quantitas contrarietatem suscipiebat, eodem quoque modo quado inest substantiae, ceu in patre & filio. Nam tu non suscipit contrarietatem, quia neque substantiam eam suscipiebat. Quocirca patet quod quatenus ipsum ad aliquid suscipit contrarietatem, sic commune quoddam habet cum his generibus, quae eadem suscipiunt, & quatenus

& quatenus non suscipit, conuenit cum his quae non suscipiunt contrarietatem, quod etiam ad aliquid secundum utrumque modum conuenit cum omnibus generibus. Quare suscipere contrarium neque est proprium ipsis ad aliquid, quadoquidem neque omnibus, neque solis relatiuis insit contrarietas.

Videntur autem / magis et minus suscipere ipsa ad aliquid. simile enim et dissimile magis et minus dicuntur. et equale et inaequale, magis et minus dicuntur / utrumque, ipsorum ad aliquid existens. Simile enim alicui simile dicitur, et dissimile alicui dissimile. non omnia autem ad aliquid suscipiunt magis et minus. duplum enim non dicitur minus et magis duplum, neque talium aliquod.

Quae sunt ad aliquid uidentur praeterea suscipere magis & minus. Verum dicit (uidentur) non perinde ac ipsa ad aliquid non suscipiunt magis & minus, quadoquidem suscipiunt, sed dixit (uidentur) tanquam antiquam opinionem exponens. Nam simile suscipit magis & minus, quia illud est magis simile, quod eadem forma specieiue participat, & illud minus quod minus participat, attamen simile est de numero eorum, quae sunt ad aliquid. Sed hoc perspicuum, quomodo loco huius particulae, (& inaequale magis & minus) non dixit inaequalius. Nam si inaequalius est inaequale iam accepit magis, quomodo ergo non dixit loco magis & minus inaequalius? Nisi forte quia non erat dictio in consuetudine, proinde ipse protulit pronuntiauitque ipsum inaequale cum hoc magis. Item quomodo subiuixit & minus. Nisi quia & magis inaequalius & minus est. Etenim magis & minus similibus dicitur, quadoquidem quum aliquid aliquo alio est similibus, id tale similibus inteditur & remittitur. Verum Iamblicus & alio modo interpretatur, qui quum ostendat praesertim inaequalis in infinitum, & appellauit ipsum inaequale inaequalius. Non enim ipsum inaequale habet statum, neque aliquando fit magnus, quin maius semper dici queat, neque ita fit paruus, quin semper minus secundum adiectionem & ablationem in infinitum fiat. Sed animaduertere dignum est quod Aristoteles non dixit aequalius, sed inaequalius, quia non similiter, uel non uniuersaliter se habent aequale & inaequale, eodem modo. Nam equale unum est, ceu si fuerit inaequale considerantur autem magis & minus tanquam in ipso inaequali: sed etiam erit quaestio dignum, cur magis & minus, similiter considerantur in simili & in dissimili, & non similiter in ipsis aequali & inaequali. Item quomodo aequale & inaequale quum sit proprium quanti, suscipit magis & minus: quadoquidem quatum non suscipiat. Nisi quia quatum quatenus quatum, non suscipit: tamen ea quae accidunt quatum non quatenus quatum, sed quatenus quia sunt secundum hoc potius suscipiunt magis & minus. Item neque omnia quae sunt ad aliquid suscipiunt magis & minus. Nam quae consistunt in subiectis, quae non habent magis & minus, neque ipsa suscipiunt magis & minus: uel duplum & tripulum atque uniuersaliter quata definita non suscipiunt magis & minus. Nam quae sunt de terminata non suscipiunt ipsam indeterminationem secundum magis & minus. Verum de nouo & ad operationes quae dictae sunt, & ad earundem solutiones reuertendum. Nam aliquis dubitaret quomodo uirtus & uicium sunt de numero eorum quae sunt ad aliquid. Nam esse alicuius, ceu uiri studiosi & prauis, hoc certe potius indicatiuum est participatiouis quam habitudinis. Sed illud quoque dici potest quod prius dictum est, quia uirtus & uicium sunt ad aliquid secundum relationem ad genus. Nam habitus non solum ut participatus consideratur, sed etiam quatenus se habet & refertur ad id quod habetur: & ad habens / quatenus & ad aliquid est. Item possumus dicere & aliter uirtutem & uicium esse de numero eorum quae sunt ad aliquid, quatenus sunt qualitates & medietates quaedam, uirtus scilicet ut commensuratio est, uicium autem ut incommensuratio: & cum incommensuratio referantur ad incommensurata: itaque uirtus & uicium erunt contraria, quatenus qualitates & ad aliquid, quatenus medietates. Quobrem neque hic dubitandi locus est, quomodo cum alia sit oppositio relatiuorum & alia contrariorum, istae oppositiones non confundant, si quidem sint etiam contraria in ipsis ad aliquid. Verum non sunt contraria quatenus ad aliquid, sed (ut ipse inquit) contrarietas est in his quae sunt ad aliquid. Nam quaedam quae subiiciuntur ipsis ad aliquid, quatenus qualia contrarietatem habent, sed non quatenus ad aliquid. Nam neque contraria quatenus contraria sunt ad aliquid, neque ea quae sunt ad aliquid contraria sunt. Unde uniuersaliter quae sunt ad aliquid, quatenus habitus non habent contrarietatem. Equidem habitus non est habitus contrarius, sed contrarietatem habent, quatenus tales habitus: quod idem est dictum quatenus qualitates. Ceterum animaduertunt quod scientia / intelligentia / cognitio quae simul insinuunt notitiam / aut uoce sola differant, aut dicimus intelligentiam esse notitiam speculatiua specierum, & cognitionem generum: scientia uero tanquam eam notitiam quae his superior est: quo pacto non erit discrimen solum secundum uocem, sed etiam erit quaedam eorum differentia realis. Verum adhuc instabunt dicentes nullam habitudinem suscipere intentionem & remissionem, quum similiter se habeant ad alterum. Nisi habitudo non quatenus habitudo uel ad aliquid quatenus ad aliquid, sed quatenus talis habitudo, & quae

tenus qualitas/suscipit magis & minus. Verū adhuc instant dicentes q̄ non solū in qualitatibus cōsiderat magis & minus, sed etiam in quantis: ceu in ipso æquali & inæquali, maiori & minori. Nisi hæ qualitates sint quātitatiuæ & fiat intensio & remissio in eis fm̄ qualitatem. Itē si q̄s putaret duplum suscipere intensiōem & remissionem, p̄pter augmētationem & minorationem in ipsa p̄portione numerorū: adeo q̄ putaret ipse/inducētis, & centū magis duplū esse: quā in quatuor & duobus: profecto is ignorat q̄ in pluribus & minoribus numeris eadem ratio cōtēplatur, & tamē neq̄ intensiōem, neq̄ remissionem suscipit. Deinde sciendū est q̄ Architas sub silentio p̄scriit hoc de numero eorum quę consequūtur ad aliquid. f. contraria suscipere: quāuis de hac p̄prietate mentio nem fecerit in p̄dicamentis substantię & qualitatis. Etenim inquit nōnulla cōmunia qualitati assignanda sunt, ceu cōtrarietatem quādam suscipere & priuationē, qui in p̄dicamento ad aliqd̄ nō dimisit magis & minus, dicens. Id q̄d aliquando ad aliud aliquo mō se habet/suscipit magis & minus. Nam magis est/ quatenus aliquo maius est, & minus/ quatenus eodem minus est. Verū tamē non in omnibus id fit/ quę aliter aliquo modo se habēt. Nō enim magis patres sumus/ neq̄ minus/ neq̄ magis fratres/ uel filii. Dico autem hæc/ nō mecum reputans dispositiones morū utrorūq̄, quomodo inter se coniuncti beneuolentia/ aliquando aliter fiant cognati/ proximiq̄, & quomodo fiant simul fratres: sed respicio ad ipsum intellectum naturæ. Cur igitur Architas p̄termisit contraria? Nisi quia cōtraria nō fm̄ se/ ipsis ad aliqd̄ inerāt: sed fm̄ accidēs merito subiectōrū suorū, nā ueritus est/ ne aliq̄s confunderet in idem medietates/ & ea quę subiiciuntur ipsis, atq̄ ne interimat medietates nihil aliud p̄ter subiecta derelinquens, uel illorum coitum & conuenientiā pronunciet/ affirmetq̄ ipsas medietates eē. Equidem est unum aliquod genus cōmune/ medio, & cōpetit extremis/ quod est diuersum ab illis/ in quibus contrarietas cōsideratur, quatenus sunt qualitates, & non secundū habitudinem ipsorum. Itaq̄ Architas propter hoc p̄termisit contraria, qui tamen magis & minus inseruit aliquibus relatiuis, tanquā proprium eorum. Nam quum sint quædam in tali p̄dicamento/ quę sunt de genere infinitorum/ in quo magis & minus uehementer/ & sensim/ debilitate, & id genus talium, quę procedunt indefinite/ intensa & remissa, merito statuit magis & minus/ tanquā ipsis ad aliquid ingenitum, & hoc magis & minus/ est maius & minus: quorū exempli loco/ p̄p̄osuit magis & minus/ q̄ sunt de natura infiniti. Verum quū aliæ species ipsius ad aliquid/ in aliquo termino sunt cognatæ/ ob id illæ determinatum p̄dicamentū habebunt, & non suscipiunt intensiōem/ neq̄ remissionē. Talia autem sunt/ quæcūq̄ ad substantiam se habent cognatē, ut pater uel frater, quia etiam substantia eorum determinata est, & non suscipit magis & minus: similiter neq̄ æquale/ neq̄ duplum, suscipiunt magis & minus. Postremo quū quidam sæpe se conferant ad eas cōmunitates/ quę uidentur sc̄dm accidēs, huius gratia proinde Architas apposuit/ q̄ non oportet dispositiones ipsorum considerare. f. qua inter se coniuncti sint beneuolentia, quādoquidem hoc/ & id genus potius sc̄dm qualitatem consideratur. Equidem oportet ipsa ad aliquid/ non sicut qualia considerare, sed (ut ipse ait) respicere ad intellectū naturę, & ipsam habitudinē/ quatenus est habitu do propriē p̄scrutati. Vltimò hæc determinatio statuenda quoq̄ est/ in aliis p̄dicamentis, q̄n̄ cōmunia & propria ipsorū considerabimus/ ubi plura genera & non cōmixta cum aliis rimabimur.

Omnia autem ad aliquid/ ad conuertentiam dicuntur. Seruus enim domini dicitur seruus. et do minus serui dicitur dominus. et duplum dimidiū dicitur duplum, et dimidiū dupli dimidiū. et maius minoris maius. et minus maioris minus. Similiter autem/ et in alijs. uerū tamen casu aliquando differt secundum dictionem. puta scientia scibilis dicitur scientia. et scibile scientia scibile. et sensus sensibilis sensus, et sensibile sensu sensibile.

Postquam tradit cōmunia/ quę habent ipsa ad aliquid cum aliis generibus, nunc proponit proprium ipsorum assignare: quod quidem est dici ad cōuertentiam, quādo illa ad quod dicitur, & ipsum ad ipsum quod ad aliud dicitur/ dicerentur p̄dicata uicissim, ut in propositis exēplis patet. Nam sicut seruus domini dicitur seruus, ita etiam dominus/ serui dominus dicitur. Idem in aliis fit/ ubi adequatur utriusq̄ ad alterum p̄dicatio, p̄pter quod etiam conuertentia seu conuersio dici solet, ceu quādo hoc ad illud/ & contra illud ad hoc/ p̄dicatur. Verum quū dixerit in contextu/ q̄ similiter & in aliis fit, & exempla quę adducta sunt in genitiuo faciebāt conuersiōem/ sicut à principio fiebat p̄dicatio in descriptione ipsorum ad aliquid, ob id reuocatur in dubium/ quia non oīa per genitiuum casum proferuntur, sed quædam in datiuo conuertuntur: ceu quādo dicimus scientia scibilis, & scientia, cuius conuersiōem non amplius faciemus/ locantes scientiam in genitiuo: sed sciē-

tiam

tiam in ablatiuo, dicentes scibile scientia scibile. Quocirca merito apposuit/ adduxitq̄ in contextu. Verū tamen aliquādo casus differt/ fm̄ dictionem: quia secundum res/ nulla fit habitudinis uariatio. Nam eadem manent, quatenus se habent aliquāliter, fit, inde uariatio fm̄ solam dictionem, quādo/ quidem nos similem faciamus cōuersiōem, ut in seruo & domino, patre & filio: aliquādo autem mutemus casum/ ut diximus exemplo scientiæ & scibilis: aliq̄n̄ etiam id ad quod dicitur/ neq̄ suscipit casum, sed indiget hac propositione/ ad nam magnū & ad parū, sed non parū dicitur magnū. Cæterum multiplex est conuersio. Nam sæpenumero facta conuersiōe/ oportet accipere appropriatam propositionem. Nam syllogismi conuersio/ etiam dicitur conuersio: p̄sertim quādo conclusionē conuersa/ & altera propositione eadem manente altera/ omnino conuertitur. nam ut Aristot. ait in secundo libro priorū analyticorum, si ostensum fuerit a/ d/ c/ per mediū b/ & a/ sumatur de nullo/ aut non in omni inesse per conuersiōem/ uel in contrarium, uel in oppositum e. sumatur ipsa tanquā una propositio altera duarum propositionū manente quauis reliqua eadem conuersiōem conuertitur/ fit conclusio. Nam si sumatur a/ de omni b/ & b/ de oī c/ inferatur conclusio a/ de omni c/ quæ si conuertatur & fiat propositio, dicens a/ de nullo c/ & assumatur maior propositio/ q̄ à principio dicebat a/ de omni b/ concluditur b/ de nullo/ uel non de omni c/ in secunda figura, si autē minor maneat/ prior cōcludetur in tertia figura particularis, semper. f. a/ non de omni b/ & sic est unus modus conuersiōis, alter autem est quo fit propositionis conuersio/ penes alternationem terminorū, quatenus simul uerę/ & simul falsę sunt, cōuertens ad conuersa: ceu nullus homo lapis, nullus lapis homo, omnis homo animal, aliquod animal homo. Item est alius modus cōuersiōis, quo res se cōsequūtur/ & simul sunt, quāuis differant: ceu studiosum sequitur cultorem dei & econtra. Item est alia conuersio p̄ter has/ q̄ dicitur esse eorum quę sunt ad aliquid, & non solum habet alternatā conuertentiā consecutionēq̄, sed etiam cum habitudine est/ qua alternata p̄dicata/ ad inuicem p̄dicantur. Nō enim idem est hoc huius, & hoc huius, atq̄ hoc hęc/ cum habitudine. Nam aliud est dicere/ studiosus cultor dei est, & econtra cultor dei studiosus est: & aliud est dicere, hoc modo/ seruus domini seruus, & dominus serui/ dominus. Nam hoc dicitur fm̄ habitudinem, illud uerò secundum participationem. Verū eorum eodem casu conuertunt, alia quidem eadē re utunt in utroq̄ casu/ recto. f. & obliquo, ceu æquale & simile. Nā æquale equali æquale, & simile simili simile, quū eadem res quæ habeat habitudinē/ sit etiam ipsa/ ad quā se habet quæ refertur: alia uerò secundū diuersitatem alternantur, ut dominus/ & seruus, duplum & dimidiū, ut etiā Architæ uidet. Nā inquit/ similem conuersiōem suscipiunt, q̄dam ut æquale & paternum, & nōnulla dissimilem magis/ & minus. Itē & simplicibus cōmisceri possunt q̄dam ipsorum ad aliquid/ secundum participationem aliorum p̄dicamentorū: ut coetanei participatione ipsius, quando & æque pugnantēs à participatione ipsius pati, & æque ueloces à participatione ipsius facere: p̄sertim quando uelocitas consideraretur sc̄dm delationem corporum. idem similiter in aliis fit. Ambigeret forsità aliquis. q̄ non sit p̄p̄rium ipsorum ad aliqd̄ dici ad cōuertentiam/ quādoquidem non ipsis tantū non in fit, sed etiam plerisq̄, aliis. Nam si honestum est/ etiam bonum est, & econtra/ si quippiam boni est/ etiā honestum est. Sed nōnulli hanc dubitationem audiētes/ instant contra exemplū, qui Stoicis potius q̄ Peripateticis assentiunt: quādoquidem illi asserant honestum p̄pter se expetendum esse/ & bonum secundum naturam esse. Quocirca si aliquid honestū est/ illico illud ponunt esse bonū, nō autē cōuersio. Vnde asserunt sanitatem esse quodam bonum secundum naturam/ & proficuum, sed negant sanitatem esse honestum, quia non propter se est expetenda/ quum sit sanitas/ organi instrumenti uel excellentia. Verū q̄dā alii hanc instantiam refellūt, quū ad dubitationē minime adducta fit, sed ad exēplum. Nam quāuis aliquis concederet/ nō rectē se habere cōuertentiā cōsecutionem uel mutuam/ eorum quę exēpli causa adducta sunt, tamen multa alia sunt/ q̄ simul existunt, quorū natura simul sunt: ceu spherę centrū & circūferentiā, partim uerò sunt/ tanquā prima & secunda: ceu cum sole lumen simul est. partim quoq̄ sunt inseparabilia accidētia/ ut igni caliditas/ & diffinitiones cū diffinito/ & termini cū principio, simul se consequuntur/ atq̄ simul existunt. Verū tamen alii quoq̄ sunt/ qui quū hæc accusant, neq̄ ipsi soluūt dubitationē/ sed cedunt ipsi dubitationi, asserentes dici ad conuertentiam/ non esse propriam ipsorum ad aliquid, eo modo. f. proprium quo omnibus & solis inest, sed est eo mō proprium/ quo omnibus ad aliqd̄ inest, sed non ipsis solis. Nam sunt quoq̄ alia/ quę inuicem conuertuntur: tanquā ea quorū unum alterū uicissim sequitur, & cū eo simul est. Vnde proprium fortē dici potest/ sc̄dm eam consuetudinem/ qua proprium dici solet illud, q̄ omnibus inest: quāuis non solum in fit. Sed fortē diligentius intelligere oportet/ quod diximus. Nam Aristot. non dixit q̄ ipsa ad aliquid inuicē simul existunt, ceu lumen/ & sol, caliditas & ignis/ neq̄ q̄

Prædi. Aristot.

m iii

alterum sit alterū, ceu honestum & bonū: sed dixit ad aliqua dicuntur, q̄ etiam ipsa ad ipsa dicunt. Nam ad alterum respicere, & ad alterum dici, est species ipsius ad aliquid, sed illud, scilicet ad quod dicitur, similiter dici ad id quod dicitur ad ipsum est, proprium: quod cōsequitur ea quæ sunt ad aliquid. Nam ea q̄ uniuersaliter simul existunt, non dicuntur ad inuicem; nam lumen quāuis solis sit, tamē non dicitur ad solem, quāquidem aliud sit alicuius esse, ceu germē, actionem, passionē, uel possessionem, & alius sit ad aliquid esse, & referri. Nam illa quāuis alterius sint, tamē habent naturā propriā, & ea quæ sunt ad aliquid, substantiā habent, in respectu ad alterum, & quatenus unum ab altero uicissim dependet: similiter ea se habēt, quorum alterum non ex altero proficiscit, ut in primis rebus, & secundis. Nam eō dicuntur ad conuertiam, quia unū ex altero proficiscitur, uel unum cum alio uicissim existit, nam sicut sunt, ita & dicuntur. Præterea scire oportet, q̄ conuersio ipsorum ad aliquid, non solum accidit, quia unum dicatur ad alterum, quāquidem hoc significet quandam cōmunitatem, & propriam consuetudinem dictionum: sed quia cōmunis existit habitudo eorū, ob id prædicamentum ad aliquid est. Cæterum Architas quoq̄ assignat conuersionē ipsorum ad aliquid, dicendo, nonnulla ad aliquid similem cōuersionem suscipiunt, ut æquale & fraternū, & quædam dissimilem, ut magis & minus. Vnde ipsi etiam assignat conuertibilem modū, dicendo de speciebus ipsius ad aliquid, hunc in modum. Hoc quidē aliquid ipsorum, non est cōuertibile: uelut scitētia, & sensus. Nam scientia dicitur scibilis scientia, & sensus sensibilis, sed econtra, scibile non dicitur scientiæ, neq̄ sensibile sensus: cuius rei causa, quia scibile & sensibile absq̄ sensu & scientia quāt esse: scientia uero & sensus, nō possunt sine scibili & sensibili. Præterea Architas designat ipsa ad aliquid, quatenus magis ad inuicem sunt, quā dicat. Proprium eius, quod ad alterum aliquo modo se habet, est ipsa existētia eorum simul, atq̄ hoc, quo unum alterius causa, inuicem esse dicitur. Nam quū sim causam, & secūdū substantiā simul sint, profectō sequitur, ut et ad inuicē dicatur. Nam sicut sunt, ita dicuntur, & quia sunt, dicuntur, & non econuerso, quia dicunt, idē sunt, & hoc modo, atq̄ iuxta hoc tale, affert propriū huius generis. Equidem aliquis non poterit ostendere discrimen ipsius, sē genus, quatenus dicitur solum. Quare conuersio etiam secundum dici dependet ab ea existētia, qua sunt relatiua. Postremō quoniam pacto ipsa ad aliquid simul inuicem existant, simulq̄, natura sint, quum uideantur aliqua secundum causam præcedere, ut actio præcedit passionem, & pater filium: tunc disputabimus, quando sententiam Aristoteli. (dicentis ipsa ad aliquid esse simul natura) prosequemur.

At uerō aliquando non uidebitur conuerti, si non conueniēter ad quod dicitur assignatum fuit. Sed peccauerit assignans, uelut ala si assignetur auis, non conuertitur auis alæ, non enim conueniēter assignatum fuit quod primum, ala auis, non enim qua auis, hac ala ipsius dicitur, sed quia alatum est. multorum enim, & aliorū alæ sunt, quæ non sunt aues, quare si assignetur conueniēter, & conuertitur, puta ala alati ala, & alatum ala alatum, quādoq̄, autem & nomina fingere forte necessarium, si non positum sit nomen, ad quod conueniēter utiq̄, assignabitur, uelut gubernaculū nauis si assignetur, non est conueniens assignatio, nō enim qua nauis, hac & ipsius gubernaculū dicitur, est enim nauis, cui non est gubernaculum, pp̄ quod & non cōuertitur, nauis enim, nō dicitur gubernaculi nauis. Sed forte conuenientior utiq̄, assignatio erit, si ita aliquo modo assignetur, gubernaculū gubernaculati gubernaculū, uel quocūq̄, aliter (nomē enī nō iacet) & cōuertit, si cōueniēter assignet, gubernaculū enī, gubernaculo gubernaculātū. Similiter autē, & in alijs, puta caput, cōueniētius utiq̄, assignabitur capitati caput, q̄, aialis assignatū, nō enī qua aial, caput habet, multa enī aialiū, caput nō habēt, sic autē facillimē, utiq̄, aliquis forte sumet, q̄bus non iacet nomen. Si a primis imposuit nomina, bis ad quæ cōuertuntur, sicut in prædictis ab ala alatum, & a gubernaculo gubernaculātū. Omnia igitur ad aliquid, si cōueniēter assignentur, ad cōuertētiā dicuntur, quoniam si ad contingens assignentur, & non ad ipsum ad quod dicuntur, non conuertuntur. Dico autē, ut neq̄ eorū quæ dicuntur, confessē ad conuertētiā, & nominibus proprijs positjs, nihil conuertitur, si ad aliquid accidentiū assignetur: & non ad ipsum ad quod dicitur, puta seruus, si non domini assignet seruus, sed hominis uel bipedis, uel quocūq̄ taliū, non conuertitur, non enim possibile est dicere, homo serui homo, non enim conueniens assignatio est, adhuc si quidē conueniēter assignatum fuerit, ad quod dicitur, omnibus circūscriptis alijs, quæcūq̄, accidentia sunt, Derelicto autem hoc solo, ad quod assignatum est, cō-

ueniēter semper ad ipsum dicitur, puta si seruus ad dominū dicitur, circūscriptis alijs quæcūq̄, accidentia sunt domino: uelut quod bipes est, & quod scientiæ susceptiuus, & quod homo, relicto autem solo hoc q̄ dominus est, semper seruus ad ipsum dicitur, seruus enim, domini dicitur seruus. Si autē non cōueniēter assignetur, ad quocūq̄, dicitur, circūscriptis alijs, & derelicto solo eo, ad quod assignatum est, non dicitur ad ipsum, assignetur enim seruus hominis, & ala auis, & circūscribitur ab homine dominum esse ipsum, non enim adhuc seruus ad hominem dicitur, non existēte enim domino, neq̄, seruus dicitur, uel erit. Similiter autē, & ab aue circūscribitur alatum esse, non enim adhuc erit ala eorum quæ ad aliquid, non existēte enim alato, neq̄, ala erit alicuius. Quare oportet quidem assignare, ad quocūq̄, conueniēter dicitur. Et si quidem sit nomē impositum, facilis assignatio fit, non existente autē, necessarium forte nomen fingere, sic autē assignatis, manifestum quod omnia ad aliquid ad conuertētiā dicuntur.

Cum dixisset ad conuertētiā dici omnia quæ sunt ad aliquid, quoniam quidam non uident cōuertit, ut ala auis, quæ nō conuertit ad auem, quandoq̄dem non consueuimus dicere auis alā auis, uel alam auis alam. Nam plerūq̄, alia alas obtinet, quæ aues nō sunt. Nam eorū quæ habent alas, partim nōnulla carneas alas habent, partim nōnulla habēt membra alarū loco, partim quoq̄ sunt quæ habent alas fissas, scissas uel, quæ solę auis sunt: uult ergo in hoc cōtextu simul causam afferre, cur nōnulla conuerti non uideant, quāquid omnia conuertant, simul quoq̄ modos assignandi traditionem affert, quorū alii quum rectē sunt, saluant conuersionem, & qui minus rectē efficiunt, minimē saluant cōuersionem. Proinde cur nōnulla aliquādo non uideant conuerti, causa est, q̄ non cōueniēter assignat id, ad quod dicitur. Porro modi rectē assignationis, tales sunt, ut ad quod dicitur, secundum naturam ad id fiat assignatio, cum quo adequat. Nam talia se mutuō consequunt, & conuertuntur. Modi autē qui sunt non rectē assignationis, tum fiunt, si non fiat assignatio, ad id ad quod dicitur secundum naturam, atq̄ quādo exceſſerint, uel defecerint, & nō adequata fuerint assignata. Vnde exemplum rectē assignationi Aristoteli, dedit, quum dixit dominus serui, dominus. Etenim hæc adequat, & scdm se assignatur. Nā quatenus seruus est domini, atq̄ quatenus dominus est serui, & eodem modo se habent quæ predicantur simili. Deinde dedit exemplum non rectē assignationis, quando dixit si ala assignet auis. Nam neq̄ auis sola habet alas, sed etiam alia, ut uespertilio, & alia huiusmodi, neq̄ ala auis adequat. Nam pleraq̄ alia ut diximus, habēt alas, & pp̄ter hoc minimē cōuertuntur: quādoquidem non dicamus auis ala auis, uel ala auis ala, quia a principio nō rectē assignata fuit ala auis. Nam cōmuniōr amplior uel dicitur ala, quā auis, q̄ pleraq̄ alia, habēt alas. Eodem hęc dūtaxat aues sunt quæ fissas, scissasq̄, habent alas, itaq̄ quum ala excedat auem, meritō nō conuertit cum ea, q̄ quidem causa est, q̄ a principio nō congrue assignabat ala auis, pp̄ter quod etiam Aristoteli, ait, aliquando non uidebitur conuerti, qui rectē dicit (non uidebitur) si quidem ob malam nominum assignationem, accidat, ut minimē conuerti uideantur. Cū igitur uelit explicare, quoniam pacto fieri assignationem oportet, quoniam non inuenit nomen impositum q̄ adequari posset priori nomine, nomen fingere urget, asserens oportere hūc in modum assignationem fieri, ut dicamus alam alati alam. Nā quum unum horum, cum altero adequat, p̄fectō conuersio cōgrua sit, si dixerimus alatum, ala alatum. Quocirca Aristoteli, etiam methodum tradit, quoniam pacto opus sit accipere ea q̄ inuicem adequantur, atq̄ mutuō se cōsequuntur, & quū methodus talis est, quia oportet nomina quæ imponuntur his quæ dicuntur ad ipsa a primis & uulgatis notisq̄, cōsuetudine accipere, ceu ab ala alatum dicit, & a gubernaculo (ut ita dixerim) gubernaculātū. Nā hoc modo, neq̄ excedens, neq̄ deficiens ponet, id q̄ ponitur, sed erit cōæquatū, & rectē adequatum. Obiter opus est animaduertere, ad id q̄ dicit in textu. Nō enim qua auis hæc ala ipsius dicit, perinde ac per hoc q̄ dicitur (qua) debeat significari, atq̄ intelligi, q̄ nō solum oportet, ut scdm suam substantiā predicetur, sed etiā & oporteat adequari. Quod si hoc ita se habet, nō amplius genera de speciebus, qua genera predicantur. Non enim genera de ipsis sp̄cibus, ex quo predicantur. Item neq̄ æquale erit ei q̄ dicitur per se, hoc quod dicit qua ipsum. Nam illud quod per se dicit, in his est, q̄ secundum substantiā se habent, sed hoc qua ipsum in illis ponitur, quæ inuicem adequantur. Atq̄ si auis absq̄ ala non est, cur non dicitur qua ala, auis ala. Nam in nauis rectē dicit, quia non qua nauis ac ipsius themoclauiusq̄, dicit: quia sunt quidam naues, quæ nō habent themonem, ceu ille parua q̄ temis simul impellunt, & dirigunt, & quædam ducuntur a fluuijs in portum, quarū etiam nōnullæ

lae sustibus impelluntur, nonnullae uero funibus trahuntur: itaque recte dicitur non qua nauis: ac ipsius themon/clauusque dicitur. At secus in aue euenit. Nam omnis auis habet alas, quae dicitur de aue: hoc igitur non qua auis: non quia ala sit de substantia auis, & semper in ea sit, sed quia non adequat ala cum aue, quocirca uerum erit dicere: non qua auis. Nam pleraque alia habent alas: sed quum alatum adquef cum ala: & e contra, ob id hunc in modum oportuit assignare alam/alatum. Caeterum quum dicitur, necessarium esse aliquando forsitan nomina fingere: hoc certe dicitur non ea de causa: ut opus sit denuo formare consuetudinem nominum impositorum: quo in loco indicat reuerentiam: & obseruationem suam dicendo, haec tria, quoad forsitan & necessarium, perinde ac dicitur: quum quando non fuerit nomen impositum conuertenti, tum nomen illud imponendum est ad quod congrue conuersio assignari queat: non ponendo nomen in usum simpliciter, sed gratia ostendendi conuertens secundum rem tale, nomen proferendo. Deinceps uero ad exemplum nauis & clauus proficitur, in quo plane exemplum amplius necesse est: ut quod habetur excedat, sicut ala excedit auctum: ea quae amplior est, sed necesse est: quum habes excedat. Nam communior est nauis: quam clauus, ueluti ibi in plus est ala: quam auis: itaque recte dicitur: quum non qua nauis: ac ipsius clauus dicitur, tum quia non substantialiter inest clauus nauis, tum quia non adequatur ei. Verumtamen si proferatur hoc, neque qua gubernaculum nauis: ut nauis sit in genituo casu, falsum est. Nam fieri non potest: ut sit themon gubernaculum: & non sit nauis. Itaque si nauis in plus se habet quam clauus: gubernaculumque, merito dicitur: quum non conuertitur. At qui si loco gubernaculi accipiat gubernaculum, tum conueniens: congruaque acceptio facta erit. Nam gubernaculum qua gubernaculum est: gubernaculum, & qua gubernatum gubernaculi tale est: quo pacto adequantur inuicem, & ob id merito conuertuntur. Praeterea tertium exemplum in animali & capite affert: in quo similiter excedit animal caput, sicut nauis gubernaculum. Nam multa animalia non habent caput, ceu illa quae in mari dicitur neumones, & lopades: & ostrea omnia: atque cancri. Unde rursus quod dicitur in textu: non quum animal caput habet, eodem modo quo diximus de nauis: & gubernaculo intelligemus: quia neque secundum substantiam caput inest animali, neque secundum adaequationem. Verum illud quod diximus. scilicet non qua auis ala habet: non diximus ea de causa, ut ala non inest ipsi aui secundum substantiam, sed duntaxat illud asseruimus, quia ala cum aui non adequatur. Nam ala inest aui: secundum substantiam. Itaque ex his perspicuum est, quum si congrua facta sit assignatio relatiuorum: quum conuertentur adinuenientiam, sin uero non conuertentur. Praeterea neque ea conuertentur quae consensu omnium dicuntur ad conuertentiam: & nomina habent imposita: nisi recta fuerit eorum assignatio. Nam si non accipere ipsam ad quod dicitur conuenienter, sed aliquod accidens eius: ueluti si non accipere dominus, sed homo: uel bipes, quauis uerum sit dicere quum seruus sit hominis seruus, non tamen conuertitur, quia non est homo serui homo, similiter de bipede dicendum est: quia non conuenienter fuit facta assignatio, sed iste modus fuit a principio praedicationis, per accidens. Vnde Aristoteles est regula quaedam tradita: quum conuenienter modum assignationis discernat, hunc in modum dicens. Si enim conuenienter assignatum fuerit: ad quod dicitur, omnibus aliis circumscriptionibus: quum accidentia sunt, manente autem illo solo: ad quod conuenienter assignatum est semper ad ipsa dicitur, ut in domino & seruo. Nam si auferantur a domino omnia alia quae accidunt ipsi, seruus ad dominum dicitur, quia conuenienter assignatum est. Quod si non conuenienter assignetur, sed seruus hominis dicitur: circumscriptionibus aliis ab homine: & dominus circumscribetur, & seruus non amplius hominis dicitur, neque erit ad aliquid. Nam si non existit dominus, neque seruus erit, uel si erit: non erit ad aliquid. Similiter quoque si ala ad auem assignetur, & circumscriptionibus aliis, & ablata ab aue: non amplius ala erit ad aliquid. Nam si non fuerit alatum: neque ala erit, uel si fuerit: tamen non erit ad aliquid. Verumtamen si auis periret, & ala esset, profecto ad alatum assignari potest, ut in uestibus. Nam in uestibus est, atque in aliis. Forsitan igitur quia duo exempla accepit ipsius improprie assignationis, quae habet quoddam commune: quatenus ad aliquid accipiuntur, & proprium exemplum quod est secundum seruum & dominum, iccirco ostendit assignationem improprie factam esse: quo ad ea quae secundum accidens insunt: illud autem exemplum quod sit in ala: & aui: in his sit, quae secundum substantiam sunt: tamen inconuenientiam habet secundum excessum & defectum. Haec igitur quo ad litteram contextus uide expositionem: dicta sint. Caeterum nonnulli illico contradicentes, calumiantur: reselluntque: ea nomina. scilicet capitatum/gubernaculum: & alatum. iccirco illos oportet resellere: uerum quum accidat: ut nonnulli expositorum sapientiores: qui contradicunt ipsis, multarum & plurimarum rationum multitudinem moueant: afferantque, ob id etiam ipse contra dictiones eorum breuiter commemorabo. Et primo quidem: nesciunt quomodo non usus sit catenus his nominibus: quatenus exemplis ostendit: qualia utique essent nomina: si adessent rebus ab ipso consideratis. deinde inuenit rei propria nomina assignare, quae etiam ipse nominum impositorum imposuisset: modo rei notitiam calluisset, quod quidem studio: & non risu, dignum esset. Praeterea: & ipsorum nominum

minum fictionem: non retulit ad extranea nomina, sed ad ea nomina quae in consuetudine ponuntur: & sunt paulo declinans a consuetis nominibus: inconsecte eisdem usus est, ceu a gubernaculo gubernaculum: quo pacto ubique consuetudinem seruare studuit. Nam securissimus fictionis nominum modus est ille: quo ab ipsis positus nominibus: & a consuetudine: quae iam inualuit, fingimus nomina. Nam primi nominum impositores: uidentur a consuetis & simplicioribus nominibus: alia componere (ut & proprietates: ethymologiceque: nominum indicant) nomina rebus imposuisse, unde qui simpliciter facit: exiguum in dictionibus innouat, quippe qui consuetam de rebus intelligentiam seruat. Item cuiuscumque arti conueniens est nomina fingere. Nam geometra & musicus: quum circa res uersent, quae multis ignote sunt, compellunt propria nomina rebus illis imponere: quae consuetata apud multos sint: quod quidem dupliciter faciunt, uel ut iam positus utentes, & ea sibi accommodantes ad alias res ostendendas (ceu musicus utitur colore, & primo uocis: uel soni ictu, & geometra utitur centro) uel quum nec prorsus inueniunt. Unde si ab illis imponuntur nomina: considerata est positio eorum, si uero natura sunt nomina: oportet eos naturae attendere: qui coordinant conuenientes sonos: cum propriis rebus. Unde Eudorus academicus reprehendit dictum Aristotelem: perinde ac ala non coordinatur cum ipso perato gratiae: quod magis significat alabile: quam alatum. Nam ala actu dicitur, alabile autem potentia, tanquam possibile: potens uero alam recipere, quod si actu fiat: non amplius alabile est, sed iam alatum dicitur, quod quidem Aristoteles silentio permittit. Similiter quoque de gubernaculo determinatur, quia gubernaculum non ad gubernatile, sed ad gubernaculum diceretur, & caput non ad capitabile, sed ad capitatum, & tamen Aristoteles suis uerbis ostendit oppositum. Sed qui hic dubitat, ignorare uidetur: quum unumquodque eorum dicatur dupliciter: in potentia. scilicet in actu, ceu etiam texibile, & indubile dicitur. Eadem indubile dicitur: quatenus est iam uestimentum, & quatenus potest fieri uestimentum. unde in his quae non sunt in usu: impositor ut libet, poterit accipere alterum significatorum nominis. Praeterea tradunt expositores animaduertendum esse, ne forte a principio dubitatio sub paralogismi specie: nos decipiat. Nam si propria potentia alabilis coordinatur: & refertur ad alam, & gubernaculum ad gubernaculum: quae ab illis denominata sunt: quem itaque non si militer inuicem coniuncta coniugata sunt, quandoquidem prima constitutio eorum habuit quoddam commune & congruum ipsis. At qui nonnulli alii: dicunt absurdam esse determinationem talis assignationis. Nam alam gubernaculum: & caput: quomodoque assignent, inconuenienter assignari affirmant, quandoquidem nullum istorum sit prorsus ad aliquid, quia unumquodque istorum est pars substantiae: & substantia. At nulla substantia: est de numero eorum quae sunt ad aliquid, ut etiam ipse Aristoteles uidet dicere. siue igitur ut Athenodorus existimat: ea esse ad aliquid secundum Aristotelem: ubi appellatio exigit id ad quod dicitur. Nam qui audit seruum, requirit etiam illum: cuius est seruus, siue ut Cornutus tradit: ea esse ad aliquid: quibus habitudo accidit ad alterum: quae non sit coordinatiua, ut in habentibus, & in his quae habentur, sed si fuerit ea habitudo ad substantiam, ceu quoad do habent ipsum ad aliquid: secundum suum esse respectum: & inclinationem ad alterum. unde nullo modo gubernaculum, uel ala ad aliquid est. Primum non est secundum Athenodorum, quia non requirit aliquid: ad quod dicitur. secundo neque secundum Cornutum, quia neque secundum eam habitudinem dicitur: quae ad alterum est: secundum substantiam. Nam gubernaculum/caput: & ala: substantiae sunt. Sed oportet (pace eorum: qui sic dubitant) non solum constitutum & simul intellectum modum illum accipere: qui secundum defectum est, sed etiam oportet accipere eum modum, quo ea quae sunt ad aliquid: requirunt simul existentiam. Nam ipsa pars habet habitudinem ad totum: cuius est pars: non quatenus substantia est, sed quatenus est pars, quocirca Boethius etiam recte concedebat manum: & caput (quatenus partes) esse ad aliquid: non tamen quatenus manus, & quia sit manus: neque quatenus caput. Nam hoc modo substantiae sunt. At uero Aristoteles considerat haec esse ad aliquid: ut sunt partes ad ipsa tota relata, quo pacto nullum impossibile accidit. Verum quidem alii ad antedictam dubitationem respondentes: aiunt, quum gubernaculum: & alam Aristoteles non penitus asserit esse ad aliquid, sed ipsa esse ad aliquid dicitur: propterea ea quae ordinatur in praedicamentis: & exempla ea adducit quibus doctrina eorum ad aliquid comprehenditur: quorum unum alterum excedit, uel ab altero deficit: perinde ac si animal accepisset: ostendendo quonam pacto oporteat assumere adequatam ad conuersionem. Sed qui ista dicunt: obliuisci uidentur uerborum Aristotelem: quibus sic rationem ad inconueniens inferre: bat (non ergo erit ala de numero eorum quae sunt ad aliquid) unde si non uoluisset ipsam alam esse ad aliquid: quomodo oppositum: tanquam inconueniens posuisset? At Apollonius Alexandreus inquit, assignationem duorum exemplorum non esse mutua, & ad idem spectare: quia ubi Aristoteles dixit non qua auis est, alas habet: nam multae alae sunt: non auium, & ubi dixit non qua animal habet caput.

Praedi. Arist.

Multa enim animalia/caput nō habent,debeat sic dicere,multa capita sunt nō animalū,sicut ibi/multae ales sunt nō auium,si exempla ad idem spectare debēt.Sed facile dicere possumus,q̄ ambo exempla proposuit de his/quorum unum excedit alterum,uel deficit ab altero: quocirca dixit ea non conuerti,& ibi quidem ala excedit auem,ideſt quod habetur/excedit habentem,& ibi in alio exemplo econuerſo fit: habens/excedit id quod habetur: ut animal excedit caput/nam dicere quōd sicut ala in plus est quā auis, sicut etiam caput in plus quā animal: quia etiā sunt capita aliorū/& palmarū(est utentiū magna æquiuocatione/& metaphora.) Equidem oportet ipsa ad aliquid propriæ cōuertentiæ accipere,& non æquiuocē,uel scđm metaphoram,quo pacto accipit animalibus,ipsa erūt in plus quā caput:ex quo dephenditur animal & caput inuicem non cōuertit, sicut in alia cōiungatione,neq; ala conuertitur,cum auē. Verum Aristot. talem dubitationem contra dicta adducit.Nam si omne ad aliquid tāquā ad alterum aliquid seiunctum/& absolutum ab ipso ad aliquid/uel ut pater ad filium/cum mundus nihil à seipso seiunctum habeat, qñ quidem nihil sit extra mundum. Itaq; mundus non erit ad aliquid/quāuis asserendum sit illum esse de numero eorum/quæ sunt ad aliquid.Nam sicut ala alati dicitur, sicut etiam & mūdānum mundi mundānum,& terrenum terræ terrenum,& aereum aeris aereum.Sed huic respondendum est;q̄ non rectē accepit in principio,quādo dixit omne ad aliquid/ad alterum seiunctum dici. Nam totum/& pars,sunt de numero eorum q̄ sunt ad aliquid, & tamē ab inuicem non separantur: itaq; mundus, (etiam ut est substantia/& id quod est) non ponitur de numero eorum/quæ sunt ad aliquid, sed ut totum & quæda partium/ ac rerum omnium compages/ eo ordine digesta ut partes/q̄ in ipso sunt ad partes inuicem referantur,& partes ad totum,& sic est de numero eorum/quæ sunt ad aliquid. Item si mundus asseratur esse/tanquā effectus eius qui mundum cōdidit: profectō erit etiam substantia separatus, etsi non substantia separatus, saltē intellectu separatus est. Item forsità neq; illud rectē acceptum est. s. mundanum. Nam si totum est mundanum/mūdus non amplius erit totum, sed id quod in toto est/sicut ala in alato,tamen cōtrarium uidetur dicere Aristot. qui dubitādo dicit q̄ mundanum est in mūdo/tāquā mundus sit ipſius mundani: sicut auis ipſius alati, quod si etiam mundus sit pars/& mūdānū sit totum,mūdus erit in sua parte/ut ala in alato. Quinimo incōuenientius sequetur/in terra & terrestri. Nam si terra totum est,& in terreno est, erit totum in parte, ceu ala in alato. Sed cur Architas (quū non minus quā Aristot. exactē & diligenter de p̄dicamentis differuerit) silentio præterit hoc proprium ipſorum ad aliquid, quod est dici ad conuertentiam. Forsitan quia quum ponat Architas ipsa ad aliquid simul esse/& asseruit unum esse alterius causam uicissim, ipſorum cōuersionem scđm esse affirmauit/& neglexit eam conuersionem, quæ secundum dictionem, & secundum dici fit. Item forsità prætermisit/ quia hæc cōuersio secundum dici/simul cum illa quæ est secundum esse/uidetur introduci.

Videntur autem quæ ad aliquid simul natura esse. Et in plurimis quidē verum est, in aliquibus autem non est verum. Simul enim & duplū est/ & dimidium, & dimidio existente/ duplū est, & seruo existente/ dominus est, & dño existēte/ seruus est. Similiter aut cum his/ & alia, & cointerimunt hæc inuicem, non existente enim duplo/ non est dimidium, & dimidio non existente/ non est duplum. Similiter autem habet & in alijs/ quæ cūq; talia, non tamen in omnibus ad aliquid, videtur verum/ quod simul natura sint. Scibile enim/ utiq; videbitur esse prius scientia, sicut enim in pluribus præ-existentibus rebus, scientias accipimus, in paucis enim vel in nullo videbit utiq; aliquis simul cū scibili/ scientiam factam, adhuc scibile quidem interemptum/ cointerimit scientiam. Scientia autē/ scibile non cointerimit. Scibili quidem enim non existēte/ non est scientia, nullius enim adhuc erit scientia, scientia autē non existente/ nihil prohibet scibile esse, puta & circuli quadratura, siquidē scibile est, scientia tamen ipſius nōdum est. Ipsum autem scibile est. Adhuc animali quidem interempto, nō erit scientia. Scibillum aut/ multa contingit esse. Similiter aut his/ & quæ in sensu se habent, Sensibile enim/ videtur esse prius sensu. Sensibile quidē enī interemptum/ cointerimit sensum. Sensus autē/ sensibile non cointerimit. Sensus enim circa corpus/ & in corpore sunt. Sensibili autem interempto/ interimit & corpus. Sensibile enim/ est corpus. Corpore aut non existente, intereptus est sensus. Quare sensibile cointerimit sensum, sensus autem sensibile non interimit, animali enim interepto, sensus quidem intereptus est: sensibile autem erit corpus, puta calidum/ dulce/ amarū/ & alia omnia quæcūq;

quæcūq; sunt sensibilia. Adhuc sensus quidē simul cū sensitiuo fit. Simul enim cū aiali/ fit & sensus. Sensibile autē est/ & anteq; animal, vel sensus fit. Ignis enī/ & aqua, & talia/ ex quibus aial consistit, sunt & anteq; animal oīno sit, vel sensus. Quare prius utiq; sensu/ sensibile esse videbitur.

Quod est maximē proprium ipſorum ad aliquid, nūc assignat, scilicet q̄ ipsa sint simul natura. Nam cōuenientius est magis q̄ peculiare sciētig, ut per ea q̄ p̄prie insunt cognoscibili, ianua aperiat eiusdem. Equidem hoc p̄tertum in primis generibus necessarium est: quando quidem hoc modo dūtaxat/ possumus unūquodq; ipſorum speculari. Quocirca Architas etiam assignat, hoc. s. relatiua simui inuicem existere, & q̄ unum sit causa alterius uicissim, tanquā proprium ipſorum ad aliquid. Nam si duplum sit/ necesse quæq; & dimidium esse/ & econtra si dimidium est, necesse etiam est, ut duplum sit: quādo quidem duplum sit causa/ ut dimidium sit, & dimidium sit causa/ ut duplū sit. Verū tamen Aristot. uidetur asserere ipsa ad aliquid/ simul natura esse. Aut propter uarietatem opinionum/ circa hoc, ipse apposuit hoc uerbū in contextu (uidetur). Aut q̄ sic antiquis Philosophis hoc uidebat. Nam Architas etiam (ut diximus) posuit hoc esse proprium ipſorum ad aliquid, cui Plato etiam assentire uidetur. Vel tandem posuit idem uerbum/ quia habet quādam determinationem qua/ hoc quod dicitur/ possit aliquādo/ & aliquo modo uerum esse. Itē adiecit hoc (simul natura) quoniam simul multipliciter dicitur/ ut ipse p̄cessu operis declarabit. Obiter tamē unum significatum eius est/ q̄ nōnulla simul natura sint. Quod uerō ad aliquid sint simul natura/ totidē modis, ostendit. s. quia simul nata sunt inuicem esse, etiam q̄ unum est causa alterius uicissim/ atq; eō q̄ inuicem depēdent, & unum inferit alterum uicissim/ atq; tollit & destruit. Nā si pater fuerit/ etiā filius/ erit, & eōuerso, si non erit, neq; alter erit. Vnde quum hoc asseruisset inductione/ facit fidem ipsius discurredo per singula/ quæ sunt ad aliqd, & ambiguē simul existunt. Porro/ p̄bationem duplicem facit, primā q̄ simul existunt/ quā inuicem insinuat/ ut per hæc uerba (simul enim dimidiū duplum est.) Atq; ostendit ea inuicem sese inferre per hæc (Et dimidio existente/ duplū est.) Itē ostēdit uno sublato alterum demū quum ingt. Non existente enim duplo/ nō est dimidium, & eōuerso. Verum quū id quod interimitur/ & interimit duplex sit, unum quēdā qd simul subsistit, ut lumen qd simul existit cum sole/ & aliud quod existit fm habituē, & nō semper, & substantialem substantiam/ æque habet. Nam pater filio eius mortuo/ amittit, perdit uē existētiā fm habituē, quādo quidem neq; filius sit/ neq; pater, filio non existēte. Nā etsi mortuo filio adhuc dicatur pater, tamē dicitur fm relationem ad id/ quādo uiuebat. Vnde pater substantiā substantialem sui ipsius non amittit/ mortuo filio, licet amittat habituē existētiā: quare hæc simul existere/ se se q̄ uicissim interimere in ipso p̄dicamento ad aliquid/ accipienda sunt fm habituē, & nō secundū substantiā. Nam ut existunt ipsa ad aliqd/ sic etiam simul existunt: existūt autem in habituē, & ergo in habituē simul existunt. Quod si hoc modo accipiatur/ simul existētia ab omni dubio procul erit, quādo quidem habituē nō fit in unum, sed alterius semp ad alterum: itaq; oportet ambo simul existere habituē existētia/ si debeat habituē in ipſis saluari, alioquin altero manente solo/ non erit habituē. Quo uerō ad p̄bationem rectē fecit Aristot. fidem per inductionem. Nā prima genera per ea quæ locantur sub ipſis, & per particulariora seipſis demonstrantur. Nam nihil est ipſis uniuersalius/ qd accipientes possumus p̄bationem per syllogismum à priori efficere. Vnde tamen declaracionem à posterioribus/ & magis particularibus/ tāquā ex euidētibus/ & per se creditibilibus. Sed quum opus sit rationes cōtrarias considerare, quāuis uerū nō sint, tamen ut à scientibus reiectæ confutataq; non decipiant inertiores, eosq; qui superficialitatenus attingunt scientias, exhibet probabilem dicti sermonis confutationem. Nam ingt. non in omnibus uerū uidet, q̄ simul natura sint, quæ sunt ad aliqd. Scibile enim/ & sensibile natura priora sunt/ sensibile prius est sensu, & scibile prius scientia. Et hoc ostendit, primò quidem ex euidētia. Nā sæpenumero atq; ut in pluribus (ingt) p̄existentium rerum scientias accipimus, quādo quidem adsumus ipſis existētibus rebus, ceu quando sumus infantes ferē: & tamen nulla est nobis earum cognitio, sed posterius facta sunt nobis scibilia, & tunc erant, tamē scientia ipſorum nōdum erat. Equidem scientia eclipsis/ deliquiq; solis/ & lunæ, posterius ad græcos per Thalē peruenit, eclipsis autem prius erat/ & scibile, cuius tamen scientia nōdum habebat. Sed hoc quidem manifestius est. Verum nōnulla pauca sunt/ in quibus scientia cum scibili simul est, ceu illa quæ sine materia sunt, quæ certē simul adsumunt, cum ea scientia quæ semp fm actum stat & permanet, siue in nobis aliqua talis sit, semper sursum manens, ut Plotino/ & Iamblico uidetur, siue sit in ea mente/ atq; in eō intellectu/ qui semper actu intelligit, modo si quis illam intelligētiā/ scientiam appellare uoluerit. Eadem potest propter substantiā cōiuncti dicitur Aristot.

scientia ex ablatione. Nam simul cum subsistentia eorum/scientia est. Item hoc uerū est de figmentis/ quæ phantasia & artificii sunt: nam simul chimera est & scientia chimera, sed cur subiūxit Arist. in contextu, uel in nullo? Forsitā quia nonnulli uniuersalia & intellectualia ac ea quæ qualitercūq; intelliguntur, de medio auferebant. Aut quæ etsi essent hæc in natura, tamē conceptus notionē suē ipso forū posterius accepimus. Quocirca & in his scibile pcedere scientiā accidit. hoc igitur modo p̄m primum argumentum/ uidetur ostēdere/ quod scibile est prius scientiā, & non simul natura. Verū quū multipliciter dicat ipsum prius natura/ p̄m suam applicationem/ uel notionē, ut ipsemet posterius dicit: nūc utitur ipso uno modo/ quatenus prius natura tollit/ & non tollitur. Nam si unitas non est/ dualitas tollit, similis si animal nō existit, neq; hō est, eō uerso aut minimē: quia si iterimaf dualitas/ unitas nō tollit, quicquid unitas non subsistat in dualitate, sed p̄m seipsam: applicatio autē seu adiectio/ notio uē, ipsius prioris natura nō est/ quatenus iterimaf, sed quatenus quē scdm infert prius. Vñ secunda assignatio eius est, ut sit scdm illationē. Nam secundum/ secum infert primum, sed à priore non infertur. Nam si dualitas existit/ necesse est etiā unitatem esse. similiter si homo existit/ necesse est animal existit. necesse est hominē esse. Vnde hoc modo prioritatis si accidens est/ necesse est esse substantiam, e contra autem minimē. s. si substantia est, non est necesse accidēs esse, quia substantia accidente prior/ & simplicior est. Cum igitur hanc regulam exemplo scibilis/ & scientiæ adduxerit, ait, si scibile dematur/ ipsum quoq; secū aufert scientiam, e conuerso autem scientia sublata/ scibile non tollitur: quare scientia & scibile/ nō sunt simul natura, quicquid id prius natura sit/ quod cum iterimaf alia iterimaf, sed aliis sublati/ non tollitur. Idem quoq; syllogismo comprobatur in sensu/ & sensibili: unde si hæc sunt de numero eorum quæ sunt ad aliqd, itaq; nō omnia ad aliquid sunt simul natura, quæ erat opus ostēdere, ut diceret uir geometricus. Quod uerō scibile sublatur/ tollat scientiā, & scientia sublata/ non destruat scibile, manifestum eē uidetur. Nam si dematur scibilia/ scientiā nullius erit: quare prorsus nō erit/ quod si tollatur scientia/ manet tamē scibile. Etenim fieri aliquando solet, ut ppter inertiam/ desidiamq; abiiciamus rerum notitiam, quæ nihilominus manēt/ & sunt scibiles. Nam & in musica/ prius auditu percipiebamus primum soni/ uel uocis ictum: nunc autē huius interualli insensibiles sumus, quod etiam ostendit Aristoteles exemplo quadraturæ circuli. Nam quum ipsa nondum inuenta esset suo tempore/ dubiè dixit, si est scibile, scientia quidem ipsius nō/ dum est, & tamen ipsum scibile est. Quadratura autem circuli est, quando dato circulo/ æquale quadratum constituerimus: hoc autem Arist. (ut uidetur nō dum nouit) tamen apud Pithagoricos inuentum fuisse lamblicus tradit, ut constat ex dictis/ demonstrationibusq; Sexti Pithagorici, qui per successionem susceperat artem demonstrationis, & post eum successit Archimedes, qui per lineam quæ dicitur Nicomedis/ inuenit eam. Item Nicomedes quadrare circulum periclitatus est/ per lineam quæ proprie uocatur quadrans. Item Apollonius per quādam lineam/ quam ipse uocat sororem lineæ tortuosæ/ ad instar cochleæ/ testudinis uē, quæ eadem est cum ea quæ dicitur Nicomedis. Item Carpus quadrare uoluit/ per lineam quādam/ quam simpliciter ex duplici motu uocat. Itē pleriq; alii, ut narrat lamblicus, uariis modis problema/ & quæsitum pbarunt. Sed mirum est/ quod tale problema latuerit Porphyrium uirum studiosum, qui dicit esse quādam demonstrationem/ qua potest demonstrari/ quod figura quadrata æquetur circulo, ut etiam de aliis figuris dicitur, quæ tamē demonstrationē nō dum inuenta est. Vnde a Porphyrius/ quidam tradunt se inuenisse quadraturam circuli/ post Aristoteli, sed forsitā quædam inuentio huius Theorematis facta est, sed non demonstratiua. Item Arist. alio exemplo ostendit/ quod scientia sublata/ non demit de medio scibile, quando dicit. animali sublato, uel secundum subsistentiam, uel p̄m Stoicam accensionem/ & omnium animalium cōflagrationem: scientia sanē tollitur, quandoquidem scientia sit in anima, & anima in animali: & tamen pleriq; aliorum scibiliū cōtingunt esse, ut simplicia elemēta, aut alia si qua sunt simplicia diuersa/ ab animalibus. Eadem quoq; uia docendi/ ostendit scibile esse prius sensu, quia sublatum/ secum tollit sensum, sed sublato sensu/ non perit sensibile. Nam si corpus est de numero sensibiliū, profectō sensibili intercepto/ corpus tollit, & quū corpus perit, etiā sensus deficit: quādoquē sensus circa corpora/ & in corpore sit (ut inqt.) Nam corporeæ cognitiōes/ ad sensum spectāt. E conuerso autē, si sensus dematur, scibile nō tollit. Item si aīal p̄m aīaliū subsistentiā corrūpī, p̄fectō & sensus peribit, quippe qui animalis est proprius/ ac in aīali sit, tamen nihil uetat mortuo animali/ ut remaneant simplicia corpora, quibus constabat animal, cum esset uiuū, & constat. Deinde sicut in scientia & scibili per se/ ostendebat quod prius erat scibile, non solum/ quia non iterimaf sublata scientia, sed etiam quia infertur à scientiā: eodē etiam modo ostēdit Aristoteles in sensibili/ & sensu.

Nam

Nam sensus etsi simul sit cum sensitio. i. cum animali scibile/ tamen prius existit, sicut simplicia corpora ex quibus animal constituit/ p̄existunt natura/ ante quā euadāt sensibilia. Cum ergo ostēderit primō quod scientia & scibile non simul existunt, ea deinde ostendit/ quod uno sublato alterum non tollitur, in sensu uerō e contrario facit, primō quidē ostendit quod unum sublatur/ non iterimaf aliud. Secundo/ quod simul non existunt. unde expositores neq; hanc differentiā intellexerūt esse sine causa, sed aiūt causam esse huius transpositionis ipsum ordinē, quia Arist. uoluit sumere principia argumentationum à notioribus/ & euidentioribus. Equidem erat opus p̄m oppositionem scientiæ/ & scibilis/ id quod est notius/ prius esse, quia est magis diligibile, perinde ac scientia in senectute adueniat, sed secundum aliud significatum prioris natura. s. quod sublato uno alterum iterimaf/ & non e contra, in oppositione sensus & scibilis/ magis in p̄optu erat. Nam ubi primum nati sumus/ sensum habemus, & hac ratione manifestum non est, scibile prius existere/ sicut scibile. Verū tamen illud scilicet quod sublato sensibili/ in quo etiam corpus est, iterimaf simul sensus, qui est corporalis cognitio, magis in p̄optu erat/ & clarius hoc/ quā sensu aīalis existente. s. rei compositæ cognitiō/ seu scibile etiam sit, quod etiam considerari potest in simplicioribus, ex quibus animal cōstat. Hæc igitur dicta sunt quæ uidentur ostēdere/ quod non in omnibus ad aliquid uerum sit, quod ipsa sint simul natura. Sed sciendum est/ quod istæ probationes nō placent Arist. quia proximē apposuit hoc uerbum/ uidet. Sed ad instantiam/ perspicuo dicere possumus/ & cōmuniter, quod non existente scientiā/ neq; sensu, tamē nihil uetat/ ut subiecta, & res ipsæ quæ ueniunt in cognitionem apud scientes/ & sentientes, sint: sed ut scibiles/ & sensibiles/ & cognoscibiles, tunc res oīno non sunt. Verum exactius longēq; melius Arist. in metaphysica de his tractat, ubi ait. quod ea quæ sunt actu/ sensibilia cum his sensibus existūt, quia actus sunt, & quod quæ sunt sensibilia potentia/ talia quoq; sunt cum sensibus potentia, unde quū hæc solutio sit perfectior, ad dubitationes adductas, & eadem indigeat distinctione/ de his quæ sunt in potentia, reiecit nūc ipsam: quādoquidem in p̄sentia doctrinam introductiuā efficiat. Verum dubitationes ponit simul, quia nunc per modū inquirēdi procedit, ubi nihil dimittere sine perscrutatione/ & periculo non est opus. Item quū existimasset utile fore/ prius intellectum auditorū mouere/ & p̄parare, ob id quæstiones simul proposuit. Cæterum sciendum est, quod reuera nihil est eorum quæ sunt ad aliquid/ quo existente aliquādo, & alterum non sit. Nam deliquiū lunæ/ erat etiā ante Thalem, quod si deliquiū græcis scibile non erat/ tamē apud aliquos barbaros erat scibile, simul & scientia: quare aut ambo esse oportet, aut neutrum. Videtur tamen hic & sequentia dicere/ ad calūniā diffinitionis ipsorum ad aliquid/ cupiens ipsam corrigere. Porro ostēdit/ quod nisi quis dixerit talia esse ad aliquid/ quibus esse/ idem est cum his quæ se habēt aliquo modo ad aliquid, diffinitio profectō nullam habet necessitatem, neq; simul existunt relatiua, neq; una erit natura ipsorū ad aliquid. Sed possumus e contra has dubitabiles demonstrationes quas Arist. adduxit instare. Nam si à principio animal corrūpitur, ob id scientiā, neq; sensus tolluntur. Nam quāuis in hominibus scientia aliter non sit/ tamen in ipsa causa immobili est. Item quāuis in uacuo animali non sit sensus, tamē sensibili uniuersaliter existente/ sensus etiā est in uita uniuersi. Item neq; illud uerum/ quod scibile sit/ nō existēte sensu, imo nō est nō existente sensu, nā esto mel & nix, tū si nō erit sensus/ mel nō erit gustabilis, neq; nix uisibilis, quare neq; aliquod aliud scibile, quatenus scibile/ erit absq; sensu. Vnde Arist. ut patefaceret hoc. s. simul existere/ non eē p̄priū ipsorū ad aliqd/ deduxit affirmatq;, hoc non adesse omnibus ad aliquid. Verum alii cōcedunt hoc omnibus relatiuis in esse, tamen nō solis ipsis ad aliquid inesse ostendit, quo pacto probant hoc non esse proprium. s. simul existere ipsorum ad aliquid. Nam aiunt inesse etiam oppositis hoc/ quod simul sint. nam contrariis accidit simul esse, quādoquidem si album contrarium est nigro. non existente nigro, neq; album erit cōtrarium ipsi, quia omnis cōtrarietas semper fit rei ad rem: quare si alterum cōtrariorum est, & alterum necesse est esse. Equidem habitus/ & priuatio, aliquo modo simul existunt. Nam quum p̄sens est habitus, habitum facit, & quum est absens/ priuationem efficit, & utroq; modo speciei ratio exprimit. partim quatenus participat, & partim quatenus non participat. similiter priuatio simul insinuat habitus ablationē/ cum quo habet esse. Nam ipsius habitus est priuatio, quod uerō hæc non simul hoc modo existant, sicut contraria/ perspicuū est, siquidē necesse non sit altero existente/ alterū esse. Equidem mutuam insinuationem aliquāliter inter se sermo uocabit/ simul existentia. Sed adhuc aiunt affirmationem/ & negationem simul esse, nam si aliquis affirmauerit aliquid, quod siue uerē siue falso negari possit, nihil profectō refert interestq; rationis/ sermonis uē: itaq; omnibus sensibus inest/ hoc quod est simul esse/ & non solis ipsis ad aliquid: quare non erit proprium ipsorum ad aliqd, quādoquidem illud proprium sit/ quod omni & soli conuenit. Sed his respondendum est, quod neq; habi-

Prædi. Arist.

n iii

rus & priuatio, neq; affirmatio & negatio fm ueritatem simul sunt: imo essentiam habet, atq; substantiam/ quatenus nō simul existunt, siquidem habitus est praesentia formae & priuatio eiusdem absentia. At fieri non potest/ ut simul existant praesentiam & absentiam. Item neq; affirmatio & negatio simul existere possunt, siquidem de omni re necessarium sit affirmationem/ uel negationem esse, quatenus diuidit uerum & falsum. Quod si ea de causa, quia unum contrarium insinuat alterum qualitercūq; ob id hoc modo uidentur simul existere, certè ea etiam quae nō simul existunt/ uidentur simul existere: quādoq; dem quae nunc simul existunt/ insinuant simul ipsum qd simul existit, praesertim quum ambo contraria fuerint formae & equivalencia. Nisi quia his etiam quo existit fm habitudinem, & ipsum ad aliquid inest. Nam quae participant ipso ad aliquid, unum alterū insinuant. Vnde si quis habitum & priuationē, atq; affirmationē & negationē simul existere cogitet, eō q; unum alterum uicissim insinuat, profectō opus erit eisdem fm qualēcūq; participationem ipsius ad aliquid/ talem mutuam insinuationē habere. Praeterea mouent alias dubitationes/ proprias considerationi de possibilibus, & ex illa iudicant eas dubitationes, quae possunt diiudicari. Equidē aiunt/ quomodo sensibile & scibile iudicauimus/ nūquid iudicabimus hęc quo ad ad solam eorum aptitudinem/ quē admodum Philo dicebat, et si nulli inesset, neq; deberet esse ipso scientia, sicut lignum q; in mari atlantico uisum est/ scdm se, & sui natura. An semota absolutaq; aptitudine eorum talia iudicanda sint/ quatenus sub scientia & sensu uenire, fm se apta sunt, nullo obstaculo manifesto prohibente. an neutrum eorum considerandū est. Equidem scibile dicitur quādo scientia eiusdē fuit, uel futura erit: sed euentu debet iudicari id qd possibile est, unde sententia & iudicium horum, tanquā coniunctum speculationi/ difficilimē recusant in praesentia expositores, qui dum taxat quae nunc dicuntur/ hoc modo discernunt, quo indicatur cui scēte Philosophorū hęc dicta Aristo. consonent, & à qua dissentiant scēta. Nam quum Aristo. determinauit/ q; scientia nō existit/ scibile est, & omni animali corrupto nō tollitur sensibile, certè iudicium refertur tum ad nudas aptitudines possibilium/ eorū uē quae fieri possunt: qd si penitus scibile esse ab aliquibus negabitur, si non fuerit scientia eius, tum euentu exercitiouē iudicatur. unde concedit apud istos/ q; possibile sit/ q; si non fuerit scibile, scientia non erit, quādoquidē à scibili fiat actus/ actioq; de ipso. Sed quod non existente scientia, scibile esse queat, hi qui res iudicant/ & ipsum possibile fm solam aptitudinē, concedūt hoc. Nam habet propriam naturā/ qua cognosci potest. Verum qui euentui/ ac exercitio dediti sunt, id non concedunt: quādoquidē negant illud esse scibile, q; aliqñ non exhibit ad actum euidētem. Vide itaq; quonam pacto accidat illis ferē icōueniens, qui iudicant/ & sentiunt possibile esse fm eūdem modum cuiuscūq; aptitudinis/ quem antiqui posuere, ut Philon. Verum quidam ambigūt contra ipsum/ iuxta sentētiā Diodori, qui approbat possibile euentu/ q; scilicet euenire potest, & inferebat instantiā contra illam aptitudinem/ dicendo, q; scibile/ ut scibile est/ non existente scientia. Nam si apud antiquos illud est possibile/ q; habet occasionē/ qua fieri potest: profectō uerū erit/ id quod ab Aristo. dictum est/ scilicet q; non existente scientia actu, scibile erit tamen in potētia. Sed nihil est hoc/ ad existentiam qua simul sunt/ ea quae sunt ad aliquid. Nam opus erat comparare id quod est in potētia/ ad id qd est in potētia, & id quod est in actu/ ad id quod est in actu, & hoc modo fatēti/ ea quae sunt ad aliquid, simul esse. Vnde cōuenit/ ipsis ad aliquid hoc, quia cum inuicē sint, simulq; sint/ merito itaq; simul existūt, unāq; pereūt, & unum non est sine altero: quod quidē uerum est apud Architam/ Platonem/ & ipsius Aristotelis doctrinam/ & sentētiā: quā ipse affert in libris certioribus/ ubi exactius de his disserit.

Habet autem dubitationem/ vtrum nulla substantia eorum quae ad aliquid (sicut videtur) an hoc contingat secundum aliquas secundarum substantiarū. In primis quidem enim substantiis/ uerum est, neq; enim totae, neq; partes dicuntur ad aliquid. Quidā enim homo/ non dicitur alicuius quidā homo, neq; quidam bos, alicuius quidam bos. Similiter autem/ & partes. Quaedam enim manus/ nō dicitur alicuius quaedam manus, sed alicuius manus. & quoddam caput, non dicitur alicuius quoddā caput, sed alicuius caput. Similiter autē/ & in secundis substantiis in plurimis. puta, homo non dicitur alicuius homo, neq; bos alicuius bos, neq; lignum alicuius lignū, sed alicuius possessio dicitur. In talibus quidem enim manifestum, quod non sunt eorū quae ad aliquid. In quibusdam uerō secundis substantiis habet dubitationem, puta si caput alicuius dicitur caput, & manus alicuius dicitur manus, & unum quodq; taliū. Quare hęc/ eorum quae ad aliquid/ uidebuntur utiq; esse. Si igitur sufficienter eorum quae ad aliquid determinatio assignata est, aut valde difficiliū, aut impossibiliū est ostēdere, quomō

nulla substantia eorū quae ad aliquid dicit. Si autē nō sufficiēter, sed sunt ipsa ad aliquid/ quibus eē idē est eū hoc/ qd est ad aliquid/ aliquo mō se habet. Fortē utiq; dicētur ad aliquid ipsa. prior autē diffinitio assequit qdē oibus/ ad aliquid. non tamē hoc est ad aliquid, ipsis esse, ipsa qd sunt dici aliorum eē. Ex his itaq; palam est, quod si aliquis sciat, aliquid determinatē eorū quae ad aliquid/ & illud ad quod dicitur determinatē sciet. Manifestum quidē igitur/ & ex ipsis est. Si enim nouit aliquis hoc aliquid, quod eorum quae ad aliquid sit. est autem esse his quae ad aliquid, idem cum hoc qd est ad aliquid/ aliquo modo se habere, & illud nouit ad quod hoc aliquo mō se habet. Si enim non nouit omnino/ ad quod hoc aliquid modo se habet, neq; si ad aliquid aliquo modo se habet/ sciet. & in singularibus autem palā/ quod tale. puta hoc aliquid si quis nouit determinatē, quia est duplū/ & cuius duplum est/ mox determinatē nouit. Si enim nullius determinatorum nouit ipsum duplum, neq; si est duplum oīno nouit. Similiter autem/ & hoc aliquid, si nouit quia pulchrius est, & cuius pulchrius est, determinatē necessarium est scire. propter hęc/ nō indeterminate autē hoc sciet, quia hoc deterioris est pulchrius. Existimatio enim/ quod tale sit, non scientia, non adhuc enim sciet certitudinaliter, quia est deterioris pulchrius. Si enim ita contingit/ nihil est deterius ipso. Quare manifestū quod necessariū est, quodcūq; scierit aliquis eorum quae ad aliquid determinatē, & illud ad qd dicitur determinatē necesse est scire. caput autem/ & manum/ & unūquodq; taliū, quae sunt substantiā, ipsa quidē quod sunt determinatē est scire. ad quae autem dicuntur/ non necessariū. cuius enim hoc caput, uel cuius manus/ non est scire determinatē. quare non utiq; erunt hęc/ eorum quae ad aliquid. Si autem non sunt eorum qd ad aliquid, uerum utiq; erit dicere, quod nulla substantia est eorum quae ad aliquid est. Fortē autem difficultē de talibus ualde enuntiare, cum qui non saepe considerauit de ipsis. Dubitasse tamen/ de unoquoq; ipsorum, non inutile est.

Quoniam assignabatur substantia per se existere, & diximus q; ipsa ad aliquid sunt/ scdm respectum ad alterum, & illud qd est per se/ opponitur ei q; est ad alterum, itaq; perspicuum est/ nullam substantiam esse ad aliquid. Nam ea q; sunt ad aliquid/ accidentia sunt, substantia uerō non esse accidens: merito ergo inquit. reuocandū esse in dubium, nūquid aliqua substantia uideatur esse de numero eorum q; sunt ad aliquid. Nam manus cum sit substantia/ dicitur alicuius manus, & pes dicitur alicuius pes: sed quae dicuntur esse alicuius, uidentur esse ad aliquid. ergo necesse est, ut partes substantiā non esse substantias affirmare quod quidem absurdum est, qñ quidem substantia, constaret ex non substantia, & Aristoteles prius dixerit contrariū. Nam ipse tulit in praedicamento substantiā, q; partes substantiarum substantiā sunt, uel necesse est corrigere definitionem ipsorum ad aliquid/ quā tradidit hunc in modum. Ea dicuntur esse ad aliquid/ quocūq; aliorum esse dicunt. Nam manus eius/ qui habet manum, uel (ut ita dixerim) manuati manus dicitur, & caput (ut ita dixerim) capitati caput. Verum ipse cum faciāt uniuersaliorem sermonem/ de omni substantia/ inquit. scdm substantia prima/ & secunda/ ac de illius partibus: nūquid ipse sint ad aliquid. Et primā substantiā/ atq; indiuiduam ac partes eius/ euidēter fatetur non esse ad aliquid, scdm definitionem assignatā. Nam indiuiduus homo/ nō dicitur alicuius homo: qui si esset ad aliquid, certē diceret ad aliquid, ut dextrum sinistri dicitur dextrum: itaq; si illud est ad aliquid/ quod dicitur esse alicuius, certē si aliquis homo esset ad aliquid, diceretur esse alicuius homo, sin autem nō erit de numero eorum/ q; sunt ad aliquid. Similiter dicendū est/ de parte indiuidua. Nam neq; aliqua manus/ dicitur alicuius manus aliqua. Atqui si esset ad aliquid/ opus foret/ ut alicuius esset manus, praesertim quū indiuidua differant à cōmunibus, scdm praedicationem/ quatenus ipsis indiuiduis addit hoc aliquid/ & unum numero. Equidem quando de indiuidua substantia aliquid praedicamus, tunc dicimus quidam hō/ & praedicatum sit quidam homo de aliquo/ uel alicuius. Praeterea in secundis substantiis, & primo in ipsis totis idem apparet/ scilicet q; nō sint ad aliquid. Nā homo non dicitur alicuius homo, neq; bos/ alicuius bos, neq; lignum alicuius lignum. Nam hęc sunt substantiā scdm se, alioquin si dixerimus hominem/ uel bouem alicuius esse, ut agrum/ possessionē alicuius dicimus, sic ea diceremus/ & non quatenus sunt/ assignaremus, sed q; tenus accidit ipsis/ possessiones esse aliquorū. Sed aiaduē sione dignum est, cur non dixit. hoc idē etiam de indiuidua substantia tota. Nam etiam de hac dicit potest, q; quidam homo sit alicuius/ ceu feruus dicitur esse alicuius, tanquā possessio sui domini. Sed forsità cum inuenisset indiuiduum eē/ hoc. scdm aliquid alicuius proprium/ ut qd nō habet con-

gruam prædicationem/iccirco eo usus est. Cum ostendisset igitur/que neque primæ substantiæ totæ, neque partes ipsarum dicantur ad aliquid, neque secundæ substantiæ totæ. inquit. (In quibusdã secũdarum substantiarum/idest in partibus habet dubitationem). Nam sicut cuiusdam hominis pars quædam est caput, sic etiam hominis simpliciter caput simpliciter est pars: sed iam ostendit indiuiduas partes non esse ad aliquid, quia caput quoddam non dicitur esse alicuius. Atqui Aristoteli de cõmunibus partibus, quia hæc quum unaquæque ipsarum sit id quod dicitur alterius/quicquidem partes sint suorum uniuersorum/uidetur etiam ad aliquid esse, dubitationi cedere uidetur. Equidẽ non erat asserendum in his cõmunibus partibus id quod sanè ueritatis esse in indiuiduis substantiis/quas esse ad aliquid noluit. Vnde quum hæc dicat, simul considerat/que indiget aliqua determinatione/ diffinitio ipsorum ad aliquid assignata, ut dubium soluant. Nam inquit si sufficienter assignata est, certè de numero difficilium/aut impossibilium est ostendere/quomodo nulla substantia, sit de numero eorum quæ sunt ad aliquid. Nam partes secundarum substantiarum dicuntur esse alicuius totius, & propter hoc sub assignata definitione ipsorum ad aliquid, incidunt. Quocirca ne aliquam substantiam inueniant esse de numero eorum quæ sunt ad aliquid, alteram diffinitionem ipsorum tradidit dicentem/que ea sunt ad aliquid/quibus esse, idem est cum eò quod se habet aliquo modo ad aliquid: ubi non dicit amplius hoc, scilicet dici ad alterum, sed esse tribuit/his quæ sunt ad aliquid. Etenim dici ad alterum, non indicat substantiam ipsorum, sed esse ad alterum cõstituit substantiam ipsorum. Item ipsum dici aliis etiam accidit, ceu partibus: sed ipsum esse/solis ipsis ad aliquid cõpetit. Iccirco caput dicitur alicuius, quia non est esse eius in habitu illius/ad quod dicitur. Nam erit caput/tanquã aliqua res subiecta/atque potest eius ratio assignari per se: sed nihil quod est ad aliquid, per se subicitur. igitur caput non erit de numero eorum/quæ sunt ad aliquid. Nam cum caput sit secundum se, sic etiam aliorum dicitur, quorum est pars. Sed ea quæ sunt ad aliquid/quæ non sint aliquid scdm se, ob id deinde dicuntur ad aliquid: tamẽ primò habet suũ esse in hoc/quo aliqd dicimus se habere ad alterũ/aliquo mō. Non enim si aliquid cũ altero subsistit/iam illud ad aliqd est/tanquã ad illud. Etenim linea cũ superficie subsistit, & tamen linea (ut lineæ, ad superficiẽ non est, tanquã ad aliquid: quatenus terminus/ad aliqd est/tanquã ad terminatũ: & quatenus aliqua pars/est, ad totũ refert. Eo dem quoque modo caput, ut substantia per se est/nō numeratur inter ea quæ sunt ad aliquid, sed ut pars ad totum habet esse: sic est ad aliquid. Nam totius pars est, & totum partium totum. Verũtamen si ea quæ sunt ad aliquid/designarentur scdm dici/etiam caput capitati dicitur/ & manus manialis, & gubernaculum/gubernatilis. Sed animaduertendum est, quod quatenus caput, & quod uerè est caput/alterius non est, sed quatenus pars/alterius est. igitur per accidens est ad aliquid, quædammodum etiam domus/per se est, sed quatenus est alicuius possessio/est ad aliqd. Ut igitur ne quispiam cõfundat/confutetur id quod est ad aliqd/per accidens. Iccirco eorũ quæ sunt ad aliquid/aliã diffinitionem assignat/priorem sermẽ recusans, dicendo ea esse ad aliqd/quibus eẽ idem est/cum hoc quod est ad aliquid/aliquo modo se habere. Nã quod est duplum/idem est cum habitu dine quam habet ad subiectum: & dimidium eaduerso idem est cum habitu dine/quæ ad duplum est, & nihil aliquid erit. Verũ prior diffinitio/quæ assignabat secundum ipsum dici, inerat omnibus ad aliquid/tanquã accidens quoddã cõmune/ & in plus se habens/quã diffinitũ. At ipsa ad aliqd hoc mō esse non possunt, sed quatenus subiecta abundant habitu dine/ & eam excedunt: ob id ergo prima diffinitio nō assignabat quidditatem eorũ/quæ sunt ad aliqd. Secũda uerò/substantiam ipsorum determinauit. Item illa prima/nō cõuertit cum definito, quãdoquidem & pleraque alia quæ non sunt ad aliquid/ad alterũ dicantur. Nam propria/ & partes/dicuntur esse aliorum. Equidem risibile dicitur hominis esse/ & maius dici esse alicuius, hæc autem secũda diffinitio/cõuertit cum definito. Hæc igitur placent aliis expositoribus Aristoteli. At uerò Syrianus/exactissimus censor, quia neque primam substantiam, neque secundam ad aliquid esse tollerat/rectissime facit. Nam omnis substantia secundum se est/ & suapte natura subsistit: sicut etiam Archite uidet, ipsa uerò ad aliqd connexa sunt in ea habitu dine, qua inuicem sunt. Verum quia ait sequi ex assignata diffinitione eorum/quæ sunt ad aliquid/que aliaque secundæ substantiæ sunt ad aliquid, certè hoc uidere nō possum/quomodo fiat. Nam si simpliciter dicerent ea quæ sunt ad aliquid/dici alicuius: forsitan dicendum esset/que manus quæ alicuius dicitur esse/foret ad aliquid, sed quum planè dictum sit/ea esse ad aliquid/quicquid aliorum esse dicitur, profectò inquirendum erat si manus/ut manus, & quatenus manus/dicatur esse alterius: an potius ut pars/ & nō quatenus ut manus est, quemadmodũ igitur quãdo bos/uel lignũ alicuius esse dicitur/nō quatenus bos est/id quod est, sed quatenus est possessio alicuius: ita neque si caput alicuius dicitur/iccirco alicuius dici esse/quatenus talem formam habet, sed quatenus est pars animalis

se animalis: unde accidit ipsi habitudo eorum/quæ sunt ad aliquid, sicut nonnulla alia eidem accidunt. Item nō cogentur ex assignata diffinitione/simul ordinari ea quæ sunt secundum se/cum illis quæ sunt ad aliquid. Etenim sicut Porphyrium/hæc diffinitio quam ipse nũc assignat/dicendo quibus esse eidem est cum hoc quod est aliquo modo/ad aliquid se habere, & qui ualeat priori quæ secundum eũdem conceptum/atque intellectum assignata est. Nam neque ea quæ dicuntur esse aliorum/ propter quod aliud hoc habet/ quum propter esse ipsorum/ quod idem est cum hoc esse/ quo aliqua se habet/ ad aliquid aliquo modo. Verũ differentia/ forsitan hæc de causa est/ quia illa ex ipso dici indicant/ tanquã ob euidẽtiori ipsum esse: hæc uerò nuper tradita, e contra insinuat ex ipso esse ipsum dici/ tanquã ab eò quod est magis causa. Verum quum in suis dictis Aristoteli, quoddã uelut corollarium manifestũ afferat, ubi inquit. si quis sciuerit aliqd ipsorum ad aliquid definite, ipse etiam sciet id ad quod dicitur definite, quod quidem quum sequatur id quod diximus/ ostendit caput & manum nō esse de numero eorũ/quæ sunt ad aliquid. Nã si reliquum corporis cooperiat/ fieri potest, ut caput/ & manus/ cognoscatur, sed cuius sint potest ignorare. Vnde si essent ad aliquid, omnino cognosceremus ea, quemadmodum cognoscimus duplum, quia dimidii est. Ceterum quod si quis alterum relatiuorum definite sciuerit & alterum sciat definite/ ostendit ex cõtemplatione ipsius ad aliquid/ sicut habitu dine ad alterum/ Vnde opus est eis/ in habitu dine simul esse, & complere ipsam, atque esse alterum simul/ ad quod est habitu dine. igitur qui sciuerit alterum definite, sciuit etiam reliquum ad quod aliquo modo se habet alterum eorum/quæ sunt ad aliqd. Deinde post probationem iam dictam, idem ostendit etiam per inductionem. Nam qui nouit quatuor esse dupla determinata, ipse etiam nouit duo determinata/ quorum quatuor sunt duplum/ & nō solum cõmunem proportionem/ quam nouit esse inter duplum/ & dimidium. Similiter de pulchriori dicendum est/ que si quis nouit ipsum tanquã pulchrius, certè nouit etiam id/ cuius est pulchrius. At si aliquis existimat scire pulchrius determinate/ & determinate cuius est pulchrius non determinate, nihil uetat hoc/ quod pulchrius est, suspicari omnium eẽ deterius. igitur inquit suspitio hæc est/ & non scientia, quæ proprie in solis uniuersalibus est. Vnde ipse patefecit/ que etiam exactam sensibiliũ cognitionem/ scientiam uocauerit, dicendo. Non enim sciet certitudinaliter aliqd/ que si hoc ita se habet/ neque manus/ neque caput/ neque aliqua alia substantia/ erit de numero eorum quæ sunt ad aliqd. Nam si aliquis cõtactus/ cooperatus/ extenderit manum/ uel aliam partem, profectò illam sciemus esse manũ determinate, sed cuius sit manus ignoramus. In causa est/ quia uniuersum eorum est/ id quod est/ eò que talem substantiam habet, & talem qualitatem, & nō quia se habet ad alterum aliquo modo. Si igitur cognoscimus partes determinate/ & que dicuntur nō amplius determinate, quomodo igitur partes substantiæ sunt ad aliquid? Vnde si partes nō sunt ad aliquid, neque alia substantia erit de numero eorum/quæ sunt ad aliquid. Nam ipsæ solæ uidebatur esse/ de numero eorũ quæ sunt ad aliqd. Sed animaduertere oportet/ que per hæc argumentationem/ indiuiduas partes demonstrantur nō esse de numero eorum/quæ sunt ad aliquid/ quatenus substantiæ sunt. Nam hæc sunt determinate. Vnde quomodo uniuersalẽ intulit/ atque conclusit/ que si non sunt ipse ad aliquid/ nulla substantia est ad aliquid. Nisi quia quocumque se habent singularia, sic etiam se habent cõmunia. Verũtamen id ostensum. scilicet quod nulla substantia est ad aliqd, ex eò quia ipsorum esse non est idẽ cum illo/ que se habet aliquo modo ad aliquid. Postremò in textu adiecit/ que de talibus aliquid asserere difficillimum est/ his qui nō sæpe cõsiderauerunt illa. Nam Philosophi munus/ non est aliqd definire/ sententiamque dare sine inquisitione. sed dicit aliquis/ quæ igitur utilitas quæstionis est illi/ qui non inuenit ueritatem? Proinde respondens ipse Aristoteli. dixit. quia & ipsum dubitasse de aliquibus/ nō inutile est, tum quia adiuẽtionem ueri magis parati erimus/ atque propiores/ si prius dubitauerimus, tum etiam quia quauis aliquid nō notum sit, tamẽ dubitationes quæ circa ipsum aguntur/ cum fuerint notæ ampliabit/ dilatabuntque cognitionem nostram/ pariterque ostendent causam/ tur illud ignotũ sit/ quod inquirimus: quare hoc maxime utile erit. Sed hæc quidem rectè dicta sunt. Ceterum considerandũ esse existimo/ si Aristoteli. opus fuit uti illis rationibus/ quas adduxit/ ad asserendum/ que nulla substantia est ad aliqd/ præfertim quum manifestum sit, que substantia secundum se existens/ opponatur his quæ sunt ad aliquid. sed forsitan non ad id quod proximè dicebatur, sed ad id quod superius dictum fuit. Nã aliqis dicere possent/ que quum manus cooperiti cognoscitur/ nō determinate ipsa cognoscitur, quãdoquidem quando manus non cognoscatur, sed indeterminate manus, sed etiam indiuiduum ipsius specie cognoscens/ non omnino nouit/ & cuius est. Verũ dabitur tempus/ post expositionem istã/ quo dubitationes adductas uidere/ & solutiones ipsarum cõsiderare poterimus. Quare quidã dicunt/ indiuiduã substantiam dici alterius/ & esse alterius, nam Socrates qui quidem est deus/ scilicet ut possessio eius/ & ut ad aliqd. Itaque per accidens/ Socrates est ad aliquid, quæ omnibus etiam prædi. Aristoteli.

*Si in de terminata ne
nihil su fign non sicut con
est aliquid de hoc est ali
in hoc est per se non quod
est ut non dicitur necesse
est de rebus ut quum in de
termy ma h expone est
et hinc est quum non dicitur quæ
est hinc est per se ad hinc*

eadē solutio congruet/quo fm accidēs dicūtur. Verum si aliquis loco illius qđ dicitur fm se/prinet
paliter/poferit id quod est fm accidens, certē id qđ non dicitur esse alterius dicitur esse alterius.
Equidem si homo deo similis esse fertur/ & imago, prorsus similis est suo exemplari: pfectō talia
erunt ad aliqd, fm eam habitudinem/qua relatiua nō dicitur ad cōuertentiam. Nam deus non est
similis homini/uel exēplari imagini, neq; exemplar conuertit: quādoq; dem non sicut imago exem
plaris est, ita & exēplar imaginis est: secus autē de ipso simili dicit: quādoquidem imago similis sit
exemplari/ & exēplar similis imagini exemplar. Quod si aliquis grauer feret/ qualem cūq; habitu
dinem inter hęc quę hic sunt, & illa diuina: is uerō cogitet/intelligatq; habitudinē illam quę uo/
catur sine habitudine, & prouidentiam non inuocatam/qua nobis Dii præsunt & dominant, nos
autem sumus ipsorum possessio, & illi quidem prouident rebus nostris, & nos ab illis dirigimur.
Præterea nōnulli sunt/qui nunc assignatam diffinitionem tāquā incertiorē periclitantur confu/
tare/perinde ac in seipsa definitum quippiam comprehendat. Nam quum diffiniat ipsa ad aliquid/
quibus esse inquit, idem est/cum eo qđ est ad aliqd aliquo modo se habere. Verū obscuram etiā as/
signationem fecit, ut etiā Boetho & Aristoni uideretur/ quę qđem obscuritas uitio diffinitioni tri/
bui solet. Quocirca Ariston trāsferens ea quę sunt ad aliquid/aliquo mō se habentia tāquā ad ma/
nifestius tamē, inquit. Ad aliquid aliquo mō se habentia/ ea sunt, quibus esse idem cum hoc qđ est ali/
quo mō se habere ad alterum, & hoc mō Andronicus assignat. Verum Achaicus dubitationē sol/
uendo nihil diffiniti in definitione comprehensum esse dicit. Sed ait/ Aristot. usum fuisse secunda uir/
te ad aliquid æquiuocē, loco huius qđ est ad quodcūq; perinde ac diceret ea sunt ad aliqd/ quibus
esse idem est/ cū eō quod ad quodcūq; aliquā se habet. Item aliquis potest/ & illud dicere, qđ prius
saepē diximus. s. qđ generalissima & principalissima genera, necesse est per seipsa declarare, quādoq;
dem aliquid uniuersalius seipsis non habeant/ per quod aliq; possit ipsorum declarationem / iuxta
legem, & canones facere. Præterea eādē dubitationem soluent/ hoc mō dicentes, album quidē est
quod de albedine dicitur, & de corpore participāte albedinem. quod si aliquis itaq; dixerit/ album
esse colorem disgregatiuum uisus/ & aliq; intelligat de corpore participāte, perspicuum est/ qđ diffi/
nitio albi in cōueniens esse uidebit. nam corpus nō est color disgregatiuus uisus. Vnde ppter talē
intellectum/ dicēdum est hoc modo, album quatenus album/ est color disgregatiuus uisus, & hoc
mō nequaquā id quod ingritur in tali adiectione/ accipit: imo si non apponeretur/ falsa esset diffi/
nitio. sic igitur & hic nō simpliciter dictū est/ ea esse ad aliquid, quę eadem sunt cum hoc qđ est ad
aliquid aliquo modo se habere: sed addidit etiā hic. s. esse idem est/ cum hoc qđ est ad aliquid ali/
quo mō se habere. Nam esse ipsi ad aliqd/ est habitudinem esse alterius ad alterum, ceu quatuor &
duo/ ad aliquid sunt, nō quatenus quatuor/ & duo, sed qđ tenus cōsideratur idem excessus maioris,
& minus/ quo maius excedit minus: sed forsitā neq; aliter ea quę sunt ad aliquid/ describi/ assigna/
riq; potuerunt. Nā secūdum ipsam solam substantiam habitudinis/ ipsa ratio habitudinis subsistit, qđ
cum sit diuersa à subiectis/ ipsa ad aliqd specificat. Nam ipsa subiecta nō sunt ad aliquid, sed habitu
do ipsorum qua inuicem subiecta participāt: qui igitur diffinit ipsa participātia/ secundū participa
tionem, ipse etiā cogitur in diffinitione assumere participationem. Nam ea quę sunt ad aliquid/ quę
diffiniunt qđ participantia sint, illud indicat, quia pluraliter dicuntur/ proferuntur uē, ppter ipse
suis generis una existente. Nā existimo fieri non posse/ ut hęc ad aliqd aliquā se habere/ de ipsa
habitudine dicantur, & qđ fm hoc considerentur, quemadmodum & ipm prædicamētū habere cō/
sideratur, quod quidem nō cōsideratur ipsum in habendo aliquid, sed in habendo aliquid aliud.
Verum hanc intelligentiā manifestiore/ insinuat Achaici diffinitio/ dicens, ad aliquid sunt/ quibus
esse idem est cum eō quod est/ ad quodcūq; aliquā se habere. similiter Aristonis & Andronici
diffinitio/ manifestiore facit intelligentiam/ dicēdo ea esse ad aliquid, quibus esse idem est/ cum eō
quod est ad alterum aliquo mō se habere. Nam sicut in participātib; ea habitudine qđ est ipsius
ad aliquid, & scđm hanc diffiniētib; dictum est hoc, quāuis idem possit aliquo mō/ etiā de ip/
sa habitudine intelligi. Nam esse habitudinum ad aliquid/ idem est/ quod alterum ad alterū aliqua
liter se habere, sed Philosophus Syrianus, hunc in modū soluit dubitationē dicens, qđ æquiuocatio
quę est inter participantia & participata, est causa erroris. Nam multum cōmixta sunt/ cum parti/
cipantibus. Quocirca transmutatis illis/ etiā ipsa participata fiunt/ & corrumpūtur, tanquā in illis
nihil minus sit/ quā in seipsis fundamentum habeant. Cæterum ad eos qui cōtendunt/ inuenire op/
portunitatem secūde diffinitionis/ quā apposuit Aristoteles/ Diuus Iamblicus respondēdo ait/ quia
prima diffinitio complectebatur iustitiā/ & albedinem. Nam aliquorū dicātur/ etiā hic. Quocirca
ad hoc dicēda esse existimo/ ea quę ipse dixit, qđ aliud est in alteris/ esse & cum aliis/ & aliud est ipsa
dici

dici/ aliorum. Nam iustitia/ & albedo/ quāuis in aliis rebus sint, tamē habent proprias diffinitiones/
quibus definiuntur. Nisi forsitā aliquis accipiat iustitiā, quatenus habitus est, quoniam hoc mō
ipsa est ad aliquid. Item ait Diuus Iamblicus/ quod qui dicit ad aliquid esse/ id quod alterius dicit, is
habitudinem unius/ solam statuit, & minimē ostendit eā habitudinem/ quę est duorum adinuicē:
quasi prior illa assignata diffinitio/ dimidiata sit, quippē quę alia etiā comprehendit/ quę non sunt
ad aliquid. Atqui secunda diffinitio/ complectitur habitudinem duorum adinuicem: sed hęc con/
sideratione digna esse cenleo. Nam quomō qui pluraliter aliquid diffinit, statuit habitudinē unius
solam/ Nam si aliquis uult/ qđ hoc non intelligatur de ambobus in prima diffinitione: neq; illud. s.
quibus esse idem est cum eō quod est ad aliquid/ aliquo modo se habere, de ambobus intelligitur
in secūda diffinitione: qđ quidem non dixerit adinuicem, sed ad aliquid. Tertio illa diffinitio tradit
ipsa ad aliquid/ dici alterius: ista uerō secunda/ tradit esse eorum quę sunt ad aliquid/ & substantiam
determinat. Item scđm illam primam/ Aristoteles ait. manum esse ad aliquid, quia alterius dicitur. s.
habētis, sed scđm istam secundam/ non est idem/ esse manus. cum eō quod est ad aliquid aliquā se
habere. Verum ad hoc etiā facillimē dicēdum esse existimo, quod si uerē dicitur id quod est ad
aliquid/ prorsus etiā est illud quod quidem dicitur, qđ quidem esse ad aliquid/ sit causa ipsius dici
ad aliquid, & signū ipsius esse/ sit ipsum dici. quare ista diffinitio secunda/ est per causam: sed prima
euidētior est ista, quādoquidem prima à notiori facta sit: ambæ tamen/ in eūdem sensum conten/
dunt/ & incidūt: qđ si aliquis dubitauerit circa esse facile, utiq; psuadebitur ipsa esse/ p ipsum dici.
Vnde neq; manus/ scđm primam diffinitionem/ erit de numero eorum/ qđ sunt ad aliquid, quando/
quidem manus non ea ratione qua habet esse suū/ ad alterum dicit, sed si ipsa erit ad aliquid, forsitā
quatenus pars erit ad aliquid, sicut etiā in secunda diffinitione/ respōdebamus. Equidem quum
pars/ & totum/ ambo habitudinem mutuam habeant/ sic unum ad alterum referret, sed manus/ ut
manus, neq; ad totum, neq; totum ad ipsam referretur. Itē secūda diffinitio (ut inquit Diuus Iam/
blicus) statuit quasi medium aliquid ipsam habitudinem subiectorum/ ad habētium habitudinē,
prior autē diffinitio (cum ipsa determinet ipsa ad aliquid/ in respectu ad alterum) ipsum respectum
qui est inter id quod respicit, & id ad quod respicitur/ tanquā medium aliquid cōsiderat. Hęc igit
de hoc dicta/ disputataq; sint. Postremō dictis etiā/ alia quidē dubitatio de ipsis ad aliquid/ adicia
tur, quę talis sit. Equidem dicimus decem prædicamēta, & decem genera, & unūquodq; ipsorum in
propria species diuidi. quare cum ipsum ad aliquid ponamus esse unū decem generum, & gen/
specierū est genus/ & species generis sit species. ergo de numero eorum/ qđ sunt ad aliquid/ sit genus/
& spēs, quibus sic se habētibus/ multa absurda uident sequi. Primum quidem quod supmum genus
erit species, quādoquidē id quod est unum supmum genus/ sit species eorum quę sunt ad aliquid.
Secundo ipsum ad aliquid quod esse dicentes/ cum ipsum genus sit una species ipsius ad aliquid,
& genera sunt prius natura ipsis speciebus/ cogemur fateri ipsum genus seipso prius esse/ atq; subsi/
stere prius quā sit, & quā appareat. Tertio quoq; dicatur/ qđ sublato ipso ad aliquid, tollitur etiā
species ipsius ad aliquid, sed cum una spēs ipsius ad aliquid sit genus/ ergo si tolleret ipsum genus
ad aliquid, decem quoq; genera tollerentur. ergo ad aliquid/ si de medio periret/ unā secum substā
tiam/ & alia genera tollerent/ atq; interimeret, quod quidem absurdum est, qđ quidem absurdum sit
sublata habitudine simul substantiā auferri/ quū sit natura prior habitudine. Quarto etiā si genus
est una specierum ipsius ad aliquid, atq; si omne genus erit sub aliqd. ergo ipsum ad aliqd erit
unum omnium principium, qđ quidem/ longē abest ab opinione aliorum/ qui asserunt ipsa ad ali/
quid assimilari propagini, uel his qđ alicui adnascuntur & adueniunt: & aduentitiam naturam ha/
bere/ & non posse scđm se subsistere, sed in alio sunt. His igitur & plerisq; aliis dubitationibus ex
ratione ostensis/ forsitā, melius etiā/ est de alio eadem dubitationē facere/ & solutionem congruen/
tem illi apponere, & hac ratione adaptare. Vnde quærebatur prius de hoc quod dicit esse unum/
nūquid in aliquo prædicamentorum ordinaretur, atq; num esset quoddam incorporeū/ & per se sub/
stantia, uel ut mensura/ & principium numerorum cum ipsis ad aliquid ordinaret, uel ut pars ip/
sius quanti scđm Alex. in quāto sit ordinatum. Verum ubicūq; ordinabitur, profectō erit illius ge/
neris una species/ & natura post ipsum genus subsistit. igitur unum non est illud genus decem
generum, neq; unūquodq; aliorū generum, alioquin prius esset seipso. Etenim si ipsum tolleret/
& prædicamentum ipsius/ interimeret alia prædicamenta, qđ quidem unūquodq; ipsorum/ non sit
unum, sed infinitis infinitum. Itaq; ad memoriam reuocemus ea quę ibi dicta sunt, qđ unum uide
batur decē prædicamentis æquiuocē inesse, quēadmodum etiā ipsum ens/ propter ordinem præ/
dicamentorum adinuicem. Equidem æquiuocorum non erit diuisio principalis/ in prædicamento,
Prædi. Arist. o ii

& qualia sint, ita etiam sibiipsis & sint causa, ut sint tales per se subsistentes, & in seipsas operantes, an aliis causis indigeant, ut sint, & illae aliis, & hoc in infinitum. Item non parua q̄stio est, quas oporteat substantiales qualitates asserere, & quas non oporteat tales appellare. Nam cur una & eadē albedo in cerusa & lacte existens substantialis est. Sed quum non sit difficile hoc discernere, Stoici uocabant qualitatem & habitum. Accademici uero uocabant habitus ab ipso haberi, ea q̄ habebatur: sicut conceptus, notiones uel p̄cipalia ab ipso p̄cipari, & casus qui possunt ab ipso fortiri, denominationem habere, p̄dicamenta quoque & accidentia ab ipso accidere, uocabant. Vnde & principium nominis ipsius habitus ab habitibus deductum est. Verum posterior nomen eius commune extensumque, factum est ad habitudines: ceu prima ad mouendum erectio, sessio ad motum, qualis est ambulatio ad compositas constitutiones, ex motibus & habitudinibus, in quo genere est saltatio. Alii uero et assumpserunt motus, qui aliquo modo se habent ad aliquid, ceu infusio & diffusio. Item assumpserunt habitudines, quae aliquo modo se habent ad aliquid: ceu deceptio est. Item acceperunt eas habitudines, quae in genere motuum & habitudinum sunt, quas neque motus esse, neque habitudines quidam uolunt, ceu est ipsa correctio & ipsum peccatum. Verum alii sentiunt id quod habile est ab habitibus usque ad operationes tantum extendi. Alii uero assumpserunt simul persuasiones, credulitates uel. Vnde Antipater nomen habilis extenderat usque ad casus & accidentia corporum & incorporeorum, ceu usque ad rationem & quid sit unum quodque, quo pacto secundum derivationem ab ipso haberi habile uocatum est. Sed posterius uisum est proprium nomen habilis non a predicamento denominari, sed siquid habitus est aliquid profecto erit qualitas omnino & habile. Verum in plus est habile, quam habitus (ut diximus.) Opinio itaque Aristoteli & antiquorum de istis talis est. Nam putant habilia, scilicet quae instar habitus haberi possunt, omnia incorporea esse, quandoquidem omnia sunt simplicissima & prima secundum naturam, quae non sunt partes illorum, quorum sunt habilia, sed solum sunt causae & non extrinsecas, sed continentur in habitibus, quum sint numeri & rationes quaedam in materia existentes. Equidem Pythagorici causas illas rerum, quatenus res sunt, appellabant numeros & rationes in materia, quae quum apparent, et non apparent habilia uocabant. Alii uero rationes incorporeas statuunt haec, a quibus aliae sunt, & diuersae. Verum quum diuersa sint, etiam uarietas rerum fit, & differentiae primorum elementorum, & eorum quae constant ex his subsistunt. Sed numeri isti perpetui sunt, & rationes, sicut etiam materia perpetua est, motus tamen ipsorum & positiones adinueniuntur & ordinis transponibiles & non sempiterni sunt. Vnde sicut separatae rationes in sunt, quae nondum aptant formam, figuranturque subiectum, sed sunt ueluti rationes quae in spermate per accidens in sunt, sine mixtione existentes, sicut etiam in anima & in arte est statuae formandae species, atque ut colores in uisu quum corpus coloratum uidet, ita rationes quaedam sunt absistentes & remotae. Quocirca natura speciei formae causa est imediata, nullo intercedente medio, inter participatum & participans. Nam quum natura praesens sit statim participans format & specificat, quae etiam aliud ultimum suapte praesentia constituit, quod quidem nunc uocant predicamentum, ceu a sapientia sapere, inter quae duo semper corpus tanquam medium, & uelut sapiens, prudens uel ordinatur. scilicet medium est inter primam causam, scilicet hanc formam speciem uel quae dicimus prudentiam, uel sapientiam, & extremum predicatum, quod ab ipsa efficitur, denominaturque, scilicet inter sapere. Nam causa utriusque, scilicet ipsius prudentis & ipsius prudentis, est prudentia est, sicut etiam sanitas est medium inter eum qui sanus fit & sanari, quorum alterum est corpus, alterum uero est incorporeum. Equidem prudentia ipsa, & sanitas siue fuit, siue non, per se, simplicissima & primae incorporeae erunt, similiter etiam prudenter agere, sapereque, incorporeum est. Vnde quia prudentia aliquo modo se habens sapere fit, & prudentia secundum se participatur, ob id fit iam sapere congruum & decens, quod quidem si comparatur ad prudentem, res quaedam est, & effectum quoddam: si uero comparatur ad nos & nostram institutionem dictionum, tunc erit predicatum. Nam dicitur sapiens sapere, aut prudens prudenter agere. Quocirca talis appellatio, predicatio uel de hoc fit, ut comparatur ad nos, qui sic instituimus dictiones: quae si comparatur ad illum, de quo dicitur, erit sapere alicuius habitus, & habitus in qua participatus. Vnde non solum prudentia comparata ad participatum fit prudenter agere, sed etiam comparata ad corpus, quo aliquid unum & idem in utroque est, scilicet in subiecto & in tempore. Equidem simul in uno & in eodem tempore sunt habitus & homo, quorum alter est subiectum, alter uero est in subiecto: atque alter est participans, alter uero est participatus. Vnde merito antiqui dicebant ipsum sapere, uel prudenter agere incorporeum esse, & consequenter id per quod est incorporeum, scilicet prudentiam. Nam habitus & habere, incorporea sunt. Equidem sapere ob id erit incorporeum, quandoquidem ambo, scilicet habitudo & habere circa nos, scilicet prudentiam & sapere reliquerunt. Nam sequitur hoc, scilicet nostrum esse habitum, nam si prudentia & sapere sunt circa

nos & participari ipsa secundum se non possunt ut tales, igitur extra neque alibi subsistent, quam circa nos. Tali igitur est opinio Aristoteli de primis causis, quae uocantur nonnulli habilia. Sed iam ad contextum, scilicet iamque proficiscamur. Inquit ergo, qualitatem quidem dico, secundum quam quales quidem dicuntur, scilicet secundum quam participans participatione qualitatis fit quale, sicut fit album participatione albedinis. Verum nonnulli aiunt inconueniens esse, a posteriori docere priora, atque declarare aliquid per id quod est simile ignotum, atque idem per idem assignare & definire. Nam si qualitas est ea res quam habet qualis, & qualis est qui habet qualitatem, itaque qualitas per seipsam explicata assignataque est. Sed his dicendum est, quod doctrina superiorum generum fieri non potest, ex prioribus, neque fieri potest secundum ordinem naturae, ut habeamus traditionem assignationemque, de ipsis, per altiora superiora, atque per ea quae magis sunt causae. Nam nihil est prius ipsis superioribus generibus, sed opus est fieri eorum doctrinam a proximioribus, & notioribus nobis: notius autem & proximius nobis est quae ipsa qualitate, quandoquidem nonnulli auferant de medio qualitatem, perinde ac nullo pacto existat, & nullus auferat ipsum, quale. Equidem Antisthenes fatebatur se equum uidere, negabat tamen equitatem uidere. Verum equus oculis uidetur, equinitas autem ratione comprehenditur: atque equinitas in ordine causae praecedat, equus uero ut de se factus sequitur, equus quoque est corpus & compositum, equinitas uero simplex & incorporea. Vnde obscuritatis & ignorantiae nominis qualitatis, testis est Plato, qui in Theaeteto dicit. Forsitan igitur qualitas, uidetur quoddam nomen alienum & peregrinum, & non intelligis dictum confusum, uel subito. siue ergo quale sit actus qualitatis, siue participatio, cum manifestius sit id quod secundum actum subsistit, eo quod secundum causam immanifestam procedit, & manifestius sit participans participato. Quocirca album albedine & grammaticus grammatica sunt manifestiora: quale profecto erit euidentius ipsa qualitate, & quauis quale secundum qualitatem dicatur, tamen qualitas per ipsum quale euidentior fit. si igitur quale est notius qualitate, certe qualitas recte erit declarata per quale, non tamen quia haec sit definitio ipsius qualitatis: ut id sit qualitas, cuius praesentia quale dicitur, quod participat qualitate. Nam neque ad aliquod aliud primorum generum definitum erat. Verum nonnulli dicunt doctrinae modum peculiarem congruamque esse proposito institutoque, de predicamentis, si ab ipso dici sumat. Nam tentant periclitanturque, explicare ipsam qualitatem, ex eo quod quale dicitur secundum quidditatem. Vnde ex ipsa natura qualitatis, modus doctrinae assumptus est. Nam qualitas est quatenus participatur & perficit quale, in quo igitur subsistit, per idem etiam cognoscitur, & non simpliciter a posterioribus declaratur, sed ab eo quod simul est cum ipsa. Item neque idem per idem Aristoteli declarauit. Nam aliud est qualitas, & aliud est ipsa participari ab aliquo, quauis maxime sit simul cum ipsa participatione, qua participatur. Vnde assignatio haec assensit consentaneaque est opinioni Aristoteli de qualitate & habitu. Nam si habitus est nisi apud Aristoteli & circa nos qualitas subsistit, ac qualitas participata eadem est, cum ea quae simpliciter dicitur qualitas, profecto constat quod qualitas adequat qualitate, unde cum Aristoteli habilia & actiones circa nos relinquat & asserat. Accademici uero extra nos ambo esse contendunt, & Stoici habilia circa nos esse fatentur, actus autem & operationes extra duas opiniones confundentes. Aristoteli autem sibi met non dissentiens coniunxit quale qualitati, tanquam utraque sint circa nos. Sed Stoicorum nonnulli, quale tripliciter diuidentes, asserunt duo significata, communiora, amplioraque esse qualitate, & unum significatum, uel unius significati partem, tradunt posse adaptari qualitati. Nam aiunt quale secundum unum significatum esse omne illud, quod secundum differentiam, siue moueatur, siue habeatur, siue etiam difficulter sit resolubile, siue facile, quo pacto non solum prudens & pugil paratus, sed etiam currens sunt quales. Sed secundum alterum significatum, sub quo motus non comprehendebant, sed solum habitudines, quod sane determinabant esse secundum differentiam ipsam, quod habetur, ceu est prudens & paratus ad pugnandum. Vnde secundum differentiam eorum quae stabiliter habentur, alii tales sunt congruae secundum prolationem & intellectum ipsorum. Alii autem apte, quos etiam recusabant & aptos stabilesque secundum differentiam quales esse ponebant. Verum adaptari eos secundum prolationem dicebant, qui adequabantur qualitati, ceu grammaticum & prudentem. Nam uterque istorum, nec excedit nec deficit a qualitate. Similiter autem amicus obsonii & uini amicus, qui licet actu tales sint, quemadmodum obsonii edax & uini potator, qui tales partes habent, per quas fruuntur cibo & potu, quo etiam pacto dicuntur. Vnde si aliquis obsonii edax fuerit, prorsus etiam erit obsonii amicus, & cupidus, sed econuerso minime: quandoquidem si aliquis fuerit amicus cupidusque, obsonii, tamen non prorsus obsonii edax erit. Nam si defecerint partes, quibus obsonii potinas uel, aut ganeas comedit, certe is absolutus esset a comestione obsonii, qui tamen non amisit habitum, quo obsonii amicus est. Tertium autem significatum adducebat illud, quod erat maxime specificum cum quale, sub quo comprehendebant eos qui stabiliter habiles erant, ad aliquid agendum: quo signi-

ficato negabāt eos esse quales/qui stabāt extenso brachio/ & parati ad pugna. Cum igitur quale/tripli-
citer dictum sit, qualitas secundum ultimum significatum qualis/ conuenit cum ipso quali, & coaptatur illi.
Quocirca quando diffiniunt qualitatem secundum habitudinem qualis, diffinitio intelligenda est secundum
tertium significatum/ ipsius qualis. Nam apud Stoicos/ qualitas dicitur tantum uno modo, & quale tri-
bus modis. Item qualitas est cum participatur, quale autem subsistit/ cum eo quod participat. Vnde uno &
eodem modo/ ambo haec in nobis sunt, & minime duo extra erunt, uel unum extra, & alterum in no-
bis. Eadem constat quod adequatur secundum suam substantiam, ubi non est opus significato alicuius artificii,
uel appositione partium, ut tertium significatum ipsius qualis conueniat/ & coaptetur cum qualitate.
Sed haec haec sufficiant. Plotinus uero sciscitatur/ percutaturque/ cur qualitas/ secundum suam propria-
rationem/ adhuc non est determinatum. cui respondet Porphyrius/ quod sermo de qualitate intellectualis
est & descriptibilis, sed non substantialis. Eadem sermo/ uel diffinitio tradita explicandi/ describendi-
aliquid, sumitur ab his/ quae oibus perspicua/ notaeque sunt, quae etiam commiter apud omnes concessa sunt;
ceu dicitur bonum illud/ a quo contingit aliquem iuari/ utilitateque capere. Porro anima est a qua ui-
uere proficitur/ & uox est proprium sensibile auditus/ & huiusmodi diffinitiones/ sunt substantia-
les, quibus utuntur hi qui substantia ipsorum diffinitionum docent/ sed si dicitur quod bonum est uirtus/ uel
participans uirtute, atque quod anima per seipsum est mobilis, & uox est aer percussus/ tales quidem sunt
diffinitiones descriptibiles, ea quae communiter omnes consentunt/ sed qui diffiniunt secundum sectas pro-
prias/ substantia rerum, refelluntur ab his/ qui sunt alterius opinionis. Nam quum dicat uocem aerem
& corpus esse, non consentiunt ueteres. quippe qui uocem ipsam secundum actum incorporeum/ & percus-
sionem determinat. Item illi qui bonum per omnia penetrare contendunt/ illis repugnant, qui bonum
in uirtute/ & solo honesto ponunt. Vnde uisum est in primis introductionibus utrum esse his dif-
finitionibus, quas omnes uno consensu concedunt. Nam tales sunt magis notae/ & accommodatiores ad pri-
mam audientium auscultationem/ & introductionem. Aliae uero diffinitiones/ indigent prima phi-
losophia, quae speculatur res/ quatenus res. Quocirca Aristoteles/ substantialem diffinitionem qualitatis/ in
metaphysica, hic uero diffinitiones tradit ipsius descriptiuas/ quae recte dicta sunt, sed & pulchrior
responsio est/ quae dicit quod si qualitas esset per se, quaerere opus esset, quae sit illa quae cum existit, par-
ticipatur/ sed si in nobis est, & non extra ipsa qualia subsistit, perspicuum est/ quod non est aliud eius esse,
& aliud eius participatio. Item neque altero modo est secundum se/ & altero prebet esse/ & dici ipsi qualis/ sed
simul habetur/ & est/ ac quale consideratur/ quatenus a qualitate efficitur. Nam qualitas est habitus for-
ma. Ea igitur diffinitio/ quae explicat qualitatem per quale, certe principalissimam proprietatem ipsius
designat/ ac simul statuit, sibi quid ipsa sit, & qua operationem exhibeat/ his quae sunt. At qui rur-
sus instant/ quod si secundum qualitatem quae est. igitur qui ignorat qualitatem/ etiam quale ignorabit. Sed dicitur
mus, quod quauis quae sit per qualitatem, tamen euidetius est ipsa qualitate, praesertim secundum uniuersaliores conceptio-
nes/ conceptus uel quod primis introductionibus maxime congruat. Etenim secundum humanitatem homo est, & tamen homo
est longe notior humanitate/ tanquam sensibilis ipsa intellectuali. Vnde uerum non est quod si ignoret humani-
tas/ quod si ignoret homo. Si si neque uerum est/ quod si ignoret qualitas/ quod ignoret etiam quale. Nam quale est
sensibile/ & notius/ apud eos qui habent sensum/ quae ferè omnes habent/ sed qualitas est quoddam
intellectuale/ & solis habentibus intellectum/ est nota, cuius pauci homines sunt capaces. Verum tamen
ignorari uidetur/ quale/ ignorata qualitate/ propter notum similitudinem. Eadem si quis uidet ignorare
album/ calidum/ uel bonum/ quae omnia qualia sunt, qui si uoluerit unumquodque eorum cognoscere,
etiam qualitatem per quam haec sunt/ diligenter explorabit, & inquiret. Item instant, quomodo sana
diffinitio esse queat, si quidem nonnulli quales dicuntur/ ubi nulla qualitas nominatur. Nam in illis
minime uerum erit/ quod illi secundum qualitatem sint quales. Nam cursiuus/ & pugillatiuus/ non a nomi-
natis qualitatibus/ dicuntur. Nam minime dici solet pugillitas/ & cursatio. Sed propter respondere
possumus, quod quauis nominatae non sint qualitates, ob id non defecit rerum natura/ quadoquidem
nominari possint/ saltem equiuoce, ceu si dixerimus potentia uirtute secundum actum esse/ utrumque/ scilicet
pugillatiuum & cursiuum, uel si cauebimus equiuocationem/ alia nomina usurpabimus. Verum
Andronicus/ nolebat ipsos pugillatiuos ab ipsa uirtute/ potentia uel denominari, sed ab ea uirtute/
qua actu possident. Nam dispositos ad futuros habitus/ sic recte uocari inquit. Stoici uero secundum suas
suppositiones/ eadem dubitatione afferunt/ contra diffinitionem dicentem/ quod secundum qualitatem
omnia qualia dicuntur. Nam qualitates appellantes habitualia in solis unitis eas relinquunt, in his autem
quae secundum coniunctionem/ copulationem uel in nauis/ atque in his quae distant/ ut in exercitu/ nihil
habituale esse dicunt. Item tradunt/ neque aliquid unum spirituale/ in ipsis inueniri, neque quod habeat unam
rationem,

rationem, ut ad unam subsistentiam unius habitus ueniat. quale autem/ e contrario dicebat esse/ in
his quae sunt coniuncta, atque in his quae distant. Nam sicut unus grammaticus/ ex quali exercitatione stabili-
ter se habet secundum differentiam, similiter etiam chorus/ ex tali meditatione stabiliter se habet/ secun-
dum differentiam. Vnde qualia sunt/ propter ordinem & operationem unius operis/ qui quales sunt
sine qualitate. Nam in his/ habitus non est, neque uniuersaliter in substantiis distantibus, & nullam ha-
bentibus cognatam adinuem unionem/ qualitas/ uel habitus inuenitur: quare si quali existente/
non est qualitas/ quale igitur/ & qualitas non adequantur inuicem. Vnde neque poterit qualitas per
quale declarari. Sed possumus etiam ad haec dicere/ quod incorporeum/ quum sit una & eadem species,
in multis extendi/ esseque potest, ubique eadem tota subsistens/ quare si una erit qualitas/ penetrans per
ea qualia/ quae simul distant/ & attigua sunt/ nullum inconueniens erit. Verum si quis hanc suppo-
sitionem/ tanquam aliena a Stoicorum secta non admiserit, profecto fortius repugnandum est/ quod neque
ordo/ neque habitudo/ neque aduentitia coniunctio, neque aliqua alia talis conextio/ producit aliquam sub-
sistentiam ipsius qualis. Nam simile hoc est, perinde ac diceremus ex non ente entia produci/ & ex
non uiuente uiuentia. Nam uniuersaliter/ in unoquoque ea res/ quae praecedat/ est substantia, & non ea quae
aliis posterius aduenit. igitur neque quale hoc modo habebit subsistentiam, nam si forma est impar-
tibilis/ & unica/ in his quae distant, non in ipsis unitis, certe nunquam existet. Eodem modo qualitas & quae
se habent. Etenim quale adest ipsis participantibus impartibiliter, ceu album quod ubique totum ad-
est in corpore participante. Cum igitur una sit, & impartibilis qualitas, impartibilia quoque continet
& nunquam ponitur in ipsis seiuicibus adinuem/ atque non habentibus per se naturalem rationem, neque
qualitas, neque quale inest. Ceterum si mihi opus est post tantos uiros/ inclitosque, aliquid dubitare de
ea assignatione qualitatis/ quae tradita est/ profecto talem modum assignationis omnibus praedicamen-
tis congruere affirmabo, atque contendam. Nam dicere possumus/ etiam quantitatem esse secundum quam
quanti quidem dicuntur. Item diceremus ad aliquid esse/ secundum quod aliqua dicuntur ad aliquid.
Similiter & substantiam assignare poterimus/ secundum quam aliqui dicuntur substantia. Nam etsi in qua-
litate/ & quantitate aliud uocetur participatum, & aliud participans, ceu qualitas & quale, similiter
etiam in substantia & in aliis praedicamentis/ utrumque uocetur/ & sit participans & participatum. Equi-
dem non opus est, ut nominum defectu/ inopiaque, simul res pereant/ sed intelligendum potius est/ quod
sepenumero nomina deficiant, & tamen res subsistant, quarum nomina non habemus. Cur itaque hoc
modo in qualitate sola assignauit ipsius diffinitionem/ quadoquidem non solum quale est notius
qualitate, sed etiam quantum quantitate/ & alia similiter. Item quauis secundum Peripateticos quali-
tas & quale ubi sunt, simul in eodem existant, tamen etiam quantitas/ & quantum/ atque unumquodque
aliorum praedicamentorum/ similiter se habet. Quid ergo magis peculiare qualitati est, ut ipsa sola
inter alia praedicamenta mereatur/ talem assignationem? Forsitan igitur omnis differentia quum sit/
per participationem propriam/ & characterem ingerit, & aliam speciem facit/ si igitur omnis character &
omnis forma secundum qualitatem determinatur/ perspicuum est, quod etiam in aliis praedicamentis sicut
participationes/ secundum aliqualem traditionem/ & receptionem. Nam id quod participat quantitate,
& ob id quantum sit, certe id differentia alicuius characteris/ proprieque designationis continetur/ & possi-
detur, secundum quem characterem, & quantitas ipsa/ & quantum qualitate participat. Vnde si haec
uera duo sunt/ merito proprium qualitatis est, ut secundum ipsam qualia dicantur, siquidem & alia ope qua-
litate impertiant/ participantibus denominationem. Ceterum Iamblicus, quum quaerit causas magis
intellectui consentaneas ipsius qualitatis/ primo eas confutat/ quae non recte traditae sunt. Deinde una
cum Aristotele. philosophatus/ puriores explorationes uel conceptus/ de ipsa qualitate elucidat. Et primo
eos refutat/ qui secundum communitatem a nobis intellectam/ ex multis & separatis abstractam/ instituunt
qualitatem. Nam hoc modo/ ut ipsi dicunt/ periculum fit, ne qualitas etiam & habitualia sine sub-
sistentia sint. Nam nulla subsistentia introducitur/ secundum tales notiones/ & animi conceptus. Quocirca
illi qui ex eretria secta/ quadam sunt, qualitates de medio auferebant/ tanquam nullo pacto aliquid
commune essentiale habentes, sed solum in singularibus/ & compositis existentes/ affirmabant. Porro
Dicearchus eadem causa motus/ concedebat animal esse, sed causam ipsius. scilicet animam negabat. Simi-
liter etiam Theopompus corpus dulce/ (ob haec quae diximus) assererat esse, sed dulcedinem amplius ce
animo affirmabat. Nam minime statuebant qualitates esse corporea/ uel incorporea quaedam, sed arbi-
trabatur ipsas esse, duntaxat nudos solosque/ conceptus incassum/ frustra que/ dictos, quum nullam subsi-
stentiam significarent/ ceu humanitatem uel equitatem existimabant non esse, quauis etiam nonnulli
a consuetis praedicatis diceretur ipsa denominari. Vnde in his quae sunt secundum communes casus/ com-
muniaque/ accidentia corporum/ & incorporeorum, produciunt qualitates similes/ ceu ab ipso existi-

Praedi. Aristo.

P

uari/existimationem, & ab ipso ad equari ad equationem, & corporeo existente/corporeitatem. Sed mediussidius neque isti recte asserunt, quandoquidem non a casu/uentuque; predictorum habitus existant, ceu non, quia accidit colūnis distare inter se, ob id etiam circa ipsas distantia perspicitur. Nam praedicatum dūtaxat consideratur, scdm ipsum dici/quod etiam potest considerari in his quae non subsistunt. At qualitates quum scdm aliquam causam praesistentem prius existant, longe abunt ut praedicata consequantur. Quare ipse potius inferunt praedicata existentia, ceu prudentia infert prudenter esse, uel scdm actum, uel quatenus participatur. Vnde aduersus Democritum & Epicurum, merito contendunt rationibus, cur quasdam differentias circa atomos relinquunt, ceu figurarum grauedinis/grossitiei corporeitatis terminorum magnitudinis, & motus differentias, qui omittunt colorem dulcedinem, uitam/atque aliarum id genus rationes. Nam quum communis sit ratio ipsorum habilitum/absurdum profecto est non eadem de eis deponere/atque tradere. Item absurdius est principalissimas uirtutes facere, ut sint posterius genitae, sicut uitam, mentem, naturam, rationem, & id genus. Similiter quoque fieri non potest, ut haec a coitu/comixtioneque; multorum fiat. Nam color secundum Democritum erit lege atque arte, & alia erunt similiter ueritate, ceu sunt atomi & uacuum. At ille qui semel entia de medio aufert/nihil habebit ponere, & ille qui recipit conceditque; aliquid sine causa/nusquam stabit, neque alicui sententiae acquiescet. Nam cur magis haec quam contraria electio ne/honoreque; sectabitur, cum nulla definita causa moueatur, ut hoc magis sentiat/quam illud. Melius igitur est, ut ad illam suppositionem redeamus/quae proficisci habilita ab ipso haberi affirmat, quemadmodum Accademici assignantes ipsum habile/diffiniuerunt ipsum esse/quod potest haberi, qui rationem diffinitionemque; eius/non ab ipsa ethymologia habilis/accipiunt. Nam tale potius probabiliter/atque logicè dictum est/quam re ipsa realiter. Vnde haberi species significat, quas nonnulli habere possunt. Sed cum habere multipliciter dicatur/quandoquidem partes corporis habemus/atque exteriora, ut agrum & domum, ideo distinguentes partes corporis ab his Accademici apposuerunt habile quod quidem esse dicunt/quod haberi potest, ceu prudentia habetur a prudente, & deambulatio a deambulante, sessio ab ipso sedente. Verum cum nonnulli motus considerentur, secundum habitus, nonnulli uero scdm habitudines/facile resolubiles, atque nonnulli scdm motus aliquo modo ad aliquid se habentes/uocauerunt omnes tales aliquo modo se habentes/gratia explicandae/assignandaeque; doctrinae. Vnde sicut in plus est habile quam habitus, ita in plus est aliquo modo se habens/quam quale: qui etiam eatenus id quod se habet aliquo modo in plus est/quam quale supponit, quatenus id quod se habet aliquo modo, extenditur etiam ad ea quae ad aliqd aliquo modo se habent, quae etiam complectitur & continet. Sed quale in solis differentibus inuenit & manet. Alii quoque quoddam artificium differendi insuper introduxerunt. Sed isti sua pace aberrant, quia habile haberi fatentur, & separabile ipsum supponunt, quae inuicem pugnant. Deinde neque aliquo modo habeatur habile, uel quomodo adsit, uel quae sint ille species incorporeae/quae participatur per haec insinuatur, sed inordinata & indistincte/omnia talia ab ipsis proferuntur. In causa autem est, quia cum reciperet subsistentiam specierum, non seruabant ipsam in primis suppositionibus, sed produxerunt eam/usque ad ultimas species. Atqui fieri non potest, ut ea quae primis maxime congruunt, extremis insint. Verum Stoici qualitates corporales corporum esse dicunt, & incorporeas incorporeorum, qui tamen falluntur, eo quod arbitrantur causas esse eiusdem substantiae cum suis effectibus, atque errant, quia supponunt eandem rationem/causam esse in corporibus & incorporeis. Vnde quomodo spiritualis substantia erit corporalium qualitatum/si spiritus ipse fuerit compositus / ex pluribus constabit, ac partibilis erit habens aduentitiam unionem: quare non scdm substantiam simul uniri potest, neque suapte natura prima. Itaque quomodo hoc aliis praerberet continuari, uel esset aliorum continuationis causa? Sed aliorum pace Aristotelem. opinionem de qualitate/taquam inter omnes alias admirabilem censemus, quae non solum qualitatem incorpoream de diuersis differentibusque; corporibus secundum ipsam dici inuulgat, sed etiam quoniam quales ait scdm qualitates dici, tum qualitates esse rationes specificas/qualia determinat. Eadem quando dicit ad esse qualitatem in ipsis qualibus, tunc ipsas qualitates in materia/& cum materia asserit simul esse, quod quidem secundum se habent subsistentiam. Non enim aliqd secundum se dicere, quod si quidem ipsum, & uniuersa alia sint in materia, & non sint in seipsis, tamen praebet ipsi materiae esse, & hoc modo separatim simul erant cum ipsa. Sed cum nonnulli quales sunt appellati, secundum qualitatem: quae particulariter secundum unumquodque; id uiduū se iuncti sunt, ob id etiam qualitatū ratio ueniet in diuisione, sed cum ea quae dicuntur/ei quae dicitur assimilantur, & quo ad extensionem quodcumque; se ipsum aliis impertit, & quia omnis ratio est in exitu/& progressu, ideo & de diuersis dicitur. Reliquum Aristotelem. factiuum quod est, causa qualitatis cum ipso quali coniunxit. Vnde cum quale subsistat scdm qualitatem, qualitas simul seipsam det aliis qualibus.

qualibus/quae etiam simul mouet immobilis, licet per accidens moueatur, eo quod fit de numero eorum quae mouentur, & in ipsis est. Vnde de subsistentia qualitatum ab ipso etiam alibi manifestissima diffinitio/determinata est. Vnde si quis qualitates ipsas separatas (ut Plato ideas) determinauerit, certe nulla erit ipsarum existentia. Nam quomodo habitus noster erit separatus, & participatus secundum se? Quod si ipsarum qualitatū existentia sic accipitur, ut nobis participata & praesens: qualibus ac isto modo habita, ut sit de numero eorum quae participantur, certe earum erit uera subsistentia. Nam si qualitas est scdm quam quales sumus, & quales scdm inexistentem qualem sumus. Nam album dico scdm eam albedinem/quae in ipso consideratur, profecto constat quod abstracta species/siue sit albedo/siue humanitas, quod qualitas non est, quandoquidem qualitas sit quoddam participatum. Vnde qualitates non erunt rationes ipsarummet. Nam sunt rationes principaliter ipsorum quilibet. Item qualitates non sunt rationes/quae rationes aliis suapte natura dent, & sint gignituae/ac genitae a seipsis, siquidem uniuersae sint rationes qualium. Item neque altera manet, sed partim praedicat transitque; ad extra, uel incorporea est, partimque; corporea, aut alia quidem est indiuisibilis, alia uero partibilis & diuisibilis. Nam omnes sunt rationes qualium. Item nulla est ratio habens duplices actiones. Etenim hoc modo erit scdm se aliquo modo, sed potius e contrario fit: quandoquidem qualitas sit una ratio tantum participata, & in hoc habeat esse, unde quod qualitas non sit seiuncta abstractaue & imparticipata species, sed participata ratio/manifestum est. Nam ex eo quod participatur Aristotelem. putat ipsam scdm se habere subsistentiam, cuius operatione immobilem ipsum esse supponit, quam etiam fatetur sine organis corporalibus/ac sine omni distractione, ac sine omni motu corporali/facere omnia opera scdm se asserit, ac etiam ipsam esse diuersam a ratione/scdm formam affirmat. Nam ratio extrema est, & nihil facit, sed illa facit multa, & non est ultima. Item haec inanimata esse creditur, illa uero habet quaedam uitae insinuationem. Item illa sine actu est, haec uero scdm actum intelligitur. Et forsitan Aristotelem. dicit de proprietate scdm formam, quoniam iste character haec quoque proprietates corporis aduenit scdm passionem. Reliqui autem alii de omni ratione scdm qualitatem non sane existimauerunt. Praeterea forma continetur a corpore/scdm unam quamuis differentiam, qualitates autem habent quaedam latitudinem, & in pluribus eadem existunt: itaque propter easdem causas qualitas uidetur esse diuersa a figura. Nam figuram dicimus esse magnitudinis, quae extrinsecus terminum determinat, qualitas autem eadem proprietatem per ipsum uniuersum/quale ingerit. Item figura posterior est magnitudine, quale autem praecedat magnitudinem, quae uniuersa igitur ratio qualitatis non considerata secundum seipsam, neque taquam ex consideratione, neque taquam ex inquisitione aduenit, sed taquam habes & praebens ea quae habet, quae cui aduenit esse dat, & cum habetur/efficit aliquid, atque cum manet/omnia agit. Vnde perfecta & determinata omnibus modis/nullatenus est. Nam miscetur cum imperfecto, & omnino cum indeterminate, tamen omnino ultima non est, neque indeterminata. Nam omne materiale ornat, & cura ueluti quaedam ipsum ordinat, digerit, dissoluitque, & talis ratio ad unum maximum deuenit, redigiturque; unum siue in paruo/siue in magno/qualitatis ratio una & eadem existat, tamen quatum nihil offert ad subsistentiam ipsius qualitatis, ceu quidam uidentur intelligere Platonem. sed est impartibiliter circa corpora seiuuata. Itaque si quis tales suppositiones de qualitate supposuerit, certe a ueritate ipsa non longe aberraret, neque ab opinione Aristotelem. dissentiret.

Est autem qualitas/eorum quae multipliciter dicuntur.

Post qualitatis essentiam eiusdem diuisionem tradere Aristotelem. proponit, cuius etiam species (sicut aliorum generum) diuidit. Nam scientialis cognitio/considerat unumquodque; ipsum quid sit, & species ipsius diuidit scdm modum. Cum ergo ipse dixerit qualitatem esse de numero eorum quae multipliciter dicuntur, quoniam quae multipliciter dicuntur/equi uoca esse uidentur. concludit qualitatem esse quaedam equocum & cum equocum non sit genus, quia genera uniuoca sunt, quare qualitas non diuidit in specie sicut genera, sed in quatuor significata, sicut aequiuoca diuidi solent. Dicendum igitur est, atque respondendum, quod hoc uocabulum/multipliciter/multa significat. Nam communiter id quod de pluribus dicitur, & quod quilibetque; multipliciter dicitur/siue proprie/siue equiuoce/siue uniuoce dicitur, multipliciter dicuntur, tanquam differenter dicta. Haec igitur possunt uel secundum ipsum commune dici, tanquam de pluribus dicantur, uel magis secundum uniuocationem/ac differentiam dici, unde Aristotelem. subiungendo/significat hanc diuisionem esse in species, & non in significata, quandoquidem illico in sequentibus uerbis sic dicit. Vna quidem igitur species, ubi dixit species, & non unum significatum qualitatibus, ipsos habitus, & dispositiones. Verum nonnullis Alexandri imitatoribus uidetur hoc quod dicitur/multipliciter/posse de qualitate proprie dici, tanquam id non huic solo generi in quo sunt habitus, &

Prædi. Aristot.

p ii

dispositiones insunt: sed etiam in aliis prædicamentis inueniatur. Nam in omnibus genera & species qualitatem significant: circa ea quorum sunt genera & species, sicut etiam quale circa substantiâ uel aliquod aliorum generum significat. Hoc igitur cum insinuare uelit Aristot. inquit Alexander ipsum dicere hunc in modum. Est autem qualitas eorum quæ multipliciter dicuntur, & cum hoc dixisset Aristot. tradit Alexander ipsam diuisionem fecisse non eius quod multipliciter dicitur, sed qualitatis quæ proprie dicitur, & est tanquam genus unum de decem generibus. Verum instant acutiores/diligentioresque interpretes/quod non rectè dicunt genera & species esse qualitates/& qualia in decem prædicamentis. Nam substantia tantum per singula penetrat/singulisque se ingerit/& eorum complet esse, sed quale ubique post substantiam aduenit/& facit tantum ad appositionem & proprietatem talis naturæ. Foris autem qualitas dicitur multipliciter, quia species quæ sunt sub ipsa/non sunt æquales, sed partim eminentiores quædam sunt, partim uerò deteriores, atque nonnullæ perfectiores, nonnullæ uerò imperfectiores, ac nonnullæ consistunt in potentia, nonnullæ uerò consistunt in operatione/ cum quippiam agitur: quare omnia in qualitate prius & posterius sunt, tanquam in eo quod analogum est, & quod habet primam suam potentiam multiplicatam/atque distributam in diuersis rebus/sem remissionem suæ potentiae. Hoc igitur modo qualitas potest dici multipliciter, quâdoquidem non æquale ordinem habitus/& potentia, passibilis qualitas/& figura habeant: sed semper descendendo diuisio ad debiliores species qualis/pedem figit/& sistit. Vñ Aristot. hoc modo ponere consuevit ea quæ sunt sub quodam analogo/quod prius de uno quam de altero dicitur: quare multipliciter dicitur neque proprie competit æqui uocis/neque uniuocis, sed sicut ipse Aristot. in metaphysica plane dicit, multipliciter dici/competere analogis sub quibus sunt ea, quorum unum ab alio proficiscitur. Nam unum multipliciter & mediocatiuum. Verum ipsum multipliciter accipi solet in ipsis equiuocè & uniuocè prædicatis, quamuis hoc raro fiat. Fieri quoque potest ut tanquam ab uno genere hæc pluralitas qualitatum procedat, ut qualitas de ipsis uniuocè prædicetur, tamen non ita uniuocè, ut hæc diuisio facta sit in species, quæ opposito modo diuisæ & adæquatæ sint, sed semper diuisio procedit in remissiores deterioresque species. Et hoc modo ipsum multipliciter in ipsa qualitate seruat: sed adhuc aiunt quod si una & eadem est cõmunitas differentiis specificis contracta, certè illa efficit plures species/& de pluribus speciebus prædicatur: qua ratione multipliciter dicitur/id quod cõmune est in quatuor speciebus qualitatis. Sed quo ad hoc meditando est, secumque consideranda, doctrina inuentionis. Nam difficile est qualitatis qualitatem inuenire. Nam neque opus est nobis/si cõmunem proprietatem qualitatis inuenturi sumus, differentiam differentie inuenire/ac dicere. Nam qualitas est quædam differentia: itaque oportet naturæ rei cedere/atque assentiri, & non contendere plus inuenire/ac pertractare unumquodque quam actum sit/ speciuum fieri/atque manifestum. Porro Iamblicus: causam difficultatis circa hoc aperit inquit, quia quâdo materialis & partibilis rei cõmunitatem quærimus, tum ob materię diuersitatem & singularium diuisionem labimur/ducimurque ad distinctas proprietates, in quibus cõmune est. Nam secundum se cõmune/non habet substantiam, rursus postea ob cõmunis conceptum, quatenus cõmune est uniuersale, separamus ipsum à particularibus:& tunc ipsum genus/sem se intelligimus. Vnde intellectus simul/in contraria distrahitur:& quibus iungitur, etiam ab his abstrahi abesseque cogitur, & abstractus ab ipsis/in eisdem nihilominus manet. Nam cõmune sine his esse/neque intelligi potest: ob hanc itaque causam/difficilis est intellectio ipsius uniuersalis/& explicatio. Nam cõmune, differt & differentia simul cum cõmuni subsistit, & neutrum sine altero esse potest. Vnde ratio & intellectus/cum & naturæ cõmistæ sint/eas difficulter explicabit. Quocirca facilius eas naturas precipere solet: quæ inter se longè distant, quia ibi contendit cõmunitatem seorsum accipere/& differentiam similiter. Cõmune itaque sit horum quatuor/quod præbet rationem qualitatis. Vel enim qualitas magis & minus, uel proximè, aut eminens: uel partium penetrans/aut superficialis in infidens uel ad præparationem, uel ad perfectionem aduenit:& hoc modo ratio qualitatis/una cõmunis fiet, & participatio ipsius/qua dupliciter diuidetur. Verum si id ipsum quærimus/quæ sit qualitatis ratio, & quæ sit differentia ipsius/contrâ rationem substantiæ, profectò nōdum manifestum est. Dicat tamen quod ratio qualitatis posterior est/ex quodam principali subsistens. Nam intellectualis/& exemplaris albedinis ratio/ubi est qualitas/non est: sed à seipsa producit eam qualitatem/quæ in materia fit: quæ si etiam dicitur qualitas, nihil mirum est, quâdoquidem eisdem nominibus/causæ & effectus appellari solent. Verum proprie qualitas nominatur/id quod secundo post formam aduenit, & quod substantia prius existente/compositis naturis inascitur: atque id est qualitas, quo participatio omnia/unum & idem habent esse/ob presentiam talis rationis: appositione igitur substantiæ/ratio qualitatis fit, quæ semper ut accidens consideratur, & priuatur interdum uera substantia/atque speciei impressio est/ & imago

imago prioris rationis: tanquam altera in altero adueniens: perinde ac aduentitium quoddam/& de foris adueniat participatibus. Talis itaque ratio/sem qualitate proprie considerata/cõmunis est speciebus/& participatibus ipsa. Item substantiæ ratio/& qualitatis diuersa sunt: quia genera quatenus genera distrahunt inter se, & utriusque horum generalis ratio/omnino separata est: itaque oportet proprias rationes in uno/quoque prædicamento fieri/cõmunes speciebus, & his quæ differunt sem speciebus/quæcunque qualia sint. Item de specie fit determinatio. Nam species per singula genera decem/cõuenienter determinata est, & à qua prædicatio de singulis cõmodè/atque fit: cuius cõmune sem unumquodque prædicamentum/ congrue etiam conuenit accipere: quare eadem determinatione utemur/etiam in ipsa qualitate/ quâ determinationem fecimus de cõmuni participatione speciei. Vñ generalè qualitate oportet prius statui/ in his pluribus speciebus/quæ sunt sub ipsa. Verum Stoici/tradunt cõmune qualitatis esse id/quod in corporibus facit differentiam substantiæ/non abstrahibilem sem se, sed definitè/labentemque, in unum conceptum/& proprietatem non specificatam/nec robore/nec tempore, sed taliter designatam/qualitate, qua generatio qualis subsistit. Atqui si in his esse non potest commune accidens/ cõmunisque, casus corporum & incorporeorum sem illorum rationem, profectò qualitas non erit amplius unum genus, sed aliter in corporibus, & aliter in ipsis incorporeis ipsa subsistit, & ob id sub aliis generibus collocabitur. Sed adhuc aliquod absurdum hoc dicitur/ scilicet quod qualitates non habent substantiam, sed desinunt in unum conceptum. Nisi forte quia non sic dicebant in unum conceptum & proprietatem labi/definire uel, perinde ac qualitas sine subsistentia fit, sed quia non poterat sic sumi/ sed sem se, sicut substantia, sed concepta & proprietate tantum separari potest. Item idcirco/ talitas uel (ut ita dixerim) quæ ex ipsa qualitate proficiscitur/occulta est, atque non minus conuenit substantiæ/ quâ qualitati. Nisi forte (tale) sit proprium qualitatis, quæ admodum hoc (magis) est proprium substantiæ. Item quo modo dicunt secundum quâ subsistit generatio qualis/ si quidem sint qualitates eiusdem substantiæ/ cum suis effectibus. Nisi & ipsæ sint corporales/ cõpositæque species, sicut sunt hæc qualitates/ quæ in corporibus sunt. Verum Plotinus posuit potentiam esse quoddam cõmune qualitatis/ secundum quam id quod potest aliqua habere/est potens. Nam hoc omnibus quatuor qualitibus congruere asserit, & quod quidem utatur potentia/ & posse tanquam uno modo: quâuis hæc cõfuta sint/ multipliciter prædicari perspicuum est. Nam unicuique prædicamentorum/ hoc competit. Sed illud animaduertere oportet/ ne forte in idem nostrâ concurrat dubitatio. Nam quærebatur/ nūquid cum ipsa multipliciter dicatur/ nihil sit cõmune qualitatis: unde potentiam pro qualitate transmutantes/ atque accipientes/ nihil plus fecisse uidemur/ quâ quærere si aliqua qualitas sit cõmunis sibi qualitibus. si quidem equiuocè ipsa dicatur/ rursus etiam/ ut difficile est inuenire cõmune qualitatis, ita quod sit genus potentiae/ difficile est colligi. Et foris sermo Plotini/ uerus est, quâdoquidem qualitas sit quoddam medium inter aduentitia accidentia/ & substantias per se naturales: itaque non inmerito potentie assimilatur, cum & ipsa potentia mediâ naturam habeat, & cum cõmunicet quomodo cunque substantia speciei, ob id sem unam cõmune rationem designatur: & cum aduentitia prædicatione participatur, ceu prædicamentum poni/ & ipsius habere: ob id etiam ipsa multipliciter dicitur, sicut etiam potentia. Nam & id quod multipliciter dicitur/ in ipsa, ab eadem etiam habet quoddam cõmune/ quod subsistit cum eo, uel coordinatè inter ea quæ sunt analogæ, uel inter ea quæ circa idè faciunt remissionem/ diminutionem uel potentiam. Verum/ cum potentiarum aliarum quidem simul cum substantiis/ & suis operationibus existat, & aliarum cõpletuarum substantiarum/ neque quasi partes substantiarum sint, & quæcunque non sunt specificæ differentia, sed aduentitiæ quædam potentia, profectò tales qualitates potentia/ uocandæ sunt, quæ adueniunt substantiis: nam sicut rationale hominis completiuum/ & pars substantiæ est, quæ qualitas certè non uocaretur, ita neque potentia esse/ sem qualitatem intelligeret. Eadem pugillatium dicitur/ qualitas & potentia, quatenus habemus aptitudines cõgruas ad artem pugillem, quâdoquidem non sit pars hominis/ neque alterius substantiæ completiuum. Nam omnibus hominibus minime inest, uerum tamen rationalis alterum est physicum/ naturale uel quod quale non est, alterum uerò aduenit homini sem accumen/ & solertiam ingenii, & tale qualitas est, quare qualitates non sunt cõpletuæ substantiarum, quâuis qualem substantiam significare uideantur. Equidem ea quæ de foris adueniunt/ corpori & animæ significatiua, quædam habitum aduenientem & dispositionem/ atque formam, hæc talia qualitates sunt. Nam qualitas semper est circa subiectum specificas id quod substantiale est, cuius opere existit/ & non suapte natura. Verum si qualitates asserimus aduenire substantiis indeterminate, profectò non magis qualitates dicemus esse, quàm aliquid aliorum aduentitium: quod si appouerimus/ adiecerimusque/ quæ qualitas sit proxima & contigua substantiæ, sic itaque tagemus ipsius qualis conceptum, itaque qualitas erit potentia appositæ substantiis/ copulans quale sibi, propter cognationem post substantias/ Prædi. Arist. p iii

quāq̄ illud post substantias nihil minus indicet cum habeat aduētitiā p̄dicationem. Atqui si potentia talis est (inquit Plotinus) profecto impotentia/ibecillitate sue non erunt amplius qualitates, q̄ si etiam hæ sunt qualitates, itaq̄ determinatio qualitatis non congruet omnibus. Sed adhuc necessarium est distinguere quomodo dicatur potentia, & impotentia. Nam (ut Stoici assignant) potentia est plurium casuum/accidentium uel delatiua: ut prudentia est ipsius prudenter incedere, prudenterq̄ dissilere. Vnde etiā/sem talem diffinitionem impotentia/sic appellat/erunt potentia. Etenim in artificialia. s. artis expertia plures casus subeunt ac afferunt. Verum si sem aliam Stoicorum institutionem potentia diceretur, ea quæ plurium casuum delatiua, & quasi dominatrix suarum operationum, quo pacto/diffinitio Plotini consentanea est. Nam malitia cum sit quædam impotentia continet convenientes operationes, sem Stoicorum diffinitiones. Item mediæ artes/quæq̄ deficient à firma sua operatione, tamē tales sunt in quibus id quod habet eas potest ea exercere/quæ potest: quare tales impotentia continentur in potentia, sem qualitatem, quod si etiā multiplicem potentiam diuiserimus/sem Aristoteli. hoc quoque modo Plotini diffinitio de potentia, etiā de ipsa impotentia saluabit, cum igitur sex modis apud ipsum potentia dicatur, alia quidem est ab eo quod est in potentia, sem quam dicitur esse possibile in aptitudine, ceu puer potest legere, quadoquidem habeat idoneitatem/ & aptitudinem. Item alia potentia est idoneitatis/ aptitudinisq̄, perfectio/ quæ est principium motus, ut is qui scit literas/ potest legere, hæc autem potentia etiā actus dicitur, & respectu huius prima potentia/ & impotentia/ impleta erit/ sub in perfecta potentia contenta. Item ab ipsa potentia factiua/ & passiuā appellatur potentia, actiua quidem/ quæ est ab agente in alterum, passiuā uero quæ est ab altero/ in ipsum passum. Et rursus potentia patiendi/erit impotentia agendi/ cum ea sit impotentia patiendi. Itē alio modo rursus potentiam dicit eam/ sem quam aliquis solus, uel melius quā alii quippiā efficit, ceu ambulans per quantum interualli, peragratur tantum/ quātum alter absoluere non potest, similiter qui transnatare pelagi tantum/ quātum alter transnatare non potest: cui rursus opposita quædam alia potentia est. Nam id quod potest aliquid/ deterius pati, id tale dicimus habere huiusmodi potentia: ceu dicimus hominem interire posse, unde constat quod priuatio est talis potentia, & quod impotentia meliorum erit potentia/ ad deteriora: imo uniuersaliter impotentia aliorum/ erit potentia aliorum, unde & impotentia omnino non egreditur/ extra rationem potentia. sed sub ipsa continetur. Nam imperfecta/ comprehendunt in ipsis perfectis, quadoquidem imperfecta ab ipsis habeant causam ut sint: itaq̄ impotentia continentur in ratione potentia/ tāquā principalissimæ/ & perfectissimæ potentia/ ac penetratis/ pertingentisq̄ usq̄ ad debiliora: quocirca uirtus cognoscit scelera. Quod si hoc uerum est: qualitas ergo continetur ipsas impotentias, quæ & propter hoc eas quæ sunt qualitercūq̄ potentia, uel impotentia, & priuationes: quātum ad hoc dicuntur potentia, quæ sua opera efficiunt, cum sint etiam ipsæ qualitates/ & efficiant quales eos qui habent qualitatem/ & formas indicant: quāuis ipsæ informes sint, quocirca cum efficiunt participantes ipsis quales, merito dicuntur qualitates, & quatenus efficiunt, propria opera/ dicuntur potentia. Vnde cum uniuersaliter dicebantur priuationes/ in singulis predicamentis/ reduci sub eodē genere/ in quo habitus erant: ideo & Aristoteli ait sicut quod quæle dicitur esse sem impotentia, sicut est quale sem potentiam: cum dicat in textu, & simpliciter quocūq̄ sem potentiam naturalem, uel impotentiam/ dicuntur. Atqui si potentia sex modis dicitur/ scdm quem significatum potentia dicuntur qualitates, nūquid secundum communem aptitudinem/ sem quam nos ipsos esse ad omnes artes aptos/ idoneosq̄, quāuis eas non suscipiamus, uel secundum quam aptitudinem Aristoteli. potentias numerauit inter qualitates/ id est scdm quam promotionem ex sua apte natura/ ad aliqua obiecta/ aliquis dicitur potens/ & qualis esse. Nam sobrius est/ qui habet multas excellentias/ atq̄ naturales occasiones, quemadmodum Hyppolitus ad obeunda modesta/ & temperata, an scdm neutram harum potentiarum/ omnes qualitates complectuntur. Nam ipsæ sunt magis actus, ceu ille qualitates/ quæ sunt factiua/ & actiua in aliis. Sed esto plures sint huiusmodi/ tamen non omnes eo modo se habent. Etenim geometria/ sapientiaq̄, qualitates sunt, sed non actiua in aliis, sed solū suapte ratione/ efficiunt eos, qui scdm illas operantur speculatiua. Item neq̄ omnes potentia/ sunt ipsius boni assignatiua, neq̄ omnes sunt potentia/ eorum/ quæ raro fiunt, sed facile numerabiles. Item neq̄ omnes potentia/ agendi/ uel patiendi/ erunt qualitates, neq̄ enim symmetriati, neq̄ triangulationis, neq̄ uniuersaliter figuris/ & constantibus figura/ inest facere eos actiuos/ qui tales habent. Sed forsitan propter hoc/ qualitates non adæquantur potentiis, quia proprium significatum potentiarum/ & non commune accipimus. Nam siue tenderet ad perfectionem (ut id quod habet aptitudinem) siue consideretur/ cum res perfecta est, perinde ac ipsa sit quidam actus/ siue agat quippiā in alterum, ceu operatio ab habitu/ qui in alio & in alio est: siue patitur/ ut motus ab alio productus, siue cōferat ad perficiendum dūtaxat

aliquod opus bene, siue deterius quippiam efficiat, omnino habet potentiam ad hæc uniuersa, & sic erit aliquod commune potentia/ extensum ad omnia hæc: & hoc modo consideratum commune conexum/ est cum omnibus speciebus qualitatis. Nam cōiunctum est cum habitibus permanentibus/ atq̄ cum dispositionibus breuiter durantibus/ & cum inchoantibus/ pro motionibus/ uel apte preparatis, atq̄ cum his qualitibus/ quæ passiuæ/ uel scdm formam, uel figuram adueniunt. Vnde communis potentia potest tales qualitates operari, & uniuersaliter adæquatur qualitati. Nam eadem causa/ quæ tenus efficit, quales qualitas est, & quatenus operatur quales, potentia esse intelligeretur. Cæterum si aliquis dubitat/ quomodo pacto figura & forma circa unūquodq̄ sit potentia, huic respondebimus/ quod actiuarum potentiarum, alia quidem in aliqua alia extrinsecus agunt, ut caliditas in calidum, & alia in participantia ipsis/ talia facientes sem immobilem operationem: quadoquidem & ipsa sint quælia, itaq̄ causam quā largiuntur ipsis ad esse/ potentia appellamus non exterius facientem, sed manentem in ipsis participantibus. Sed talium causarum/ alia quidem tota per tota participantia penetrat, sicut albedo per totum lac, & simpliciter ea quæcūq̄ uidemus qualia existētia/ in singulis partibus, quædam uero sup̄ficietenus/ & de foris affert qualitatem, sicut forma & figura, alia quidem potentia præsentem extrinsecus/ & circūscribentem habet. Item erit aliqua species ultimæ potentia/ quæ sem superficiem determinatam/ & non per totam profunditatem extensa. Nam quāto magis à forma distat, tanto plus etiam à uirtute ipsius egreditur. itaq̄ etiam aquilinitas idem potest efficere/ cum participantem se reddat aquilinum, similiter etiam triangulatio/ triangulum efficit figura talem/ quælis quidem est ipse. sed quomodo ens & substantia per se sunt operationū assignatiua/ demonstratiuaq̄: Nam constat quod sem potentias/ non participatione qualitatum/ tales habent potentias. Sed diceretur quod qualitatis sunt potentia, & ob id sunt factiua, non tamen primò factiua, neq̄ solū facientes, quare si qualitas non est omne factiuum, tamen qualitas est aliquod factiuum. Similiter quoque potentia non simpliciter dicitur esse qualitas, sed quædam potentia: quare si aliqua qualitas est, etiam potentia erit, econuerso autem minime/ scilicet quod isti aliqua potentia erit/ non semper qualitas erit. igitur ens in quantum ens/ scdm se potentiam habebit, sed non qualitatis participatione/ erit in potentia: quadoquidem sit quedam alia potentia simpliciter/ quæ non est qualitas. Quocirca merito prius acceptum est/ potentissimum ens esse, quia principalissimam/ & primam potentia habet. Item substantia quæcūq̄ actu idem sunt/ nulla indigent qualitate/ quāuis potentia sint, quā acceperunt potentiam antiquiorum ipsis, iccirco nonnullæ potentia sunt/ scdm se. Nam prorsus de super descendit potentia/ causa/ procedens per omnia entia/ atq̄ cuncta implens/ & continens usq̄ ad ultima, ceu ad priuationes de finens. Verum si secundum propriam/ peculiaremq̄ proprietatem determinemus qualitatem/ quo modo conceptus eius cum potentia/ conceptu coniungatur/ nisi quia ipsa proprietas non repugnat potentia. Nam sem proprietatem sui ipsius/ unūquodq̄ potest facere/ quæ facit. Sed dices, quomodo qualitas dicitur habere substantiam/ scdm suum characterem ac proprietatem, si quidem etiam quodlibet predicamentorum habeat proprium characterem/ peculiaremq̄ proprietatem/ per quā subsistit, & ab aliis differt. Forsitan quia ille secundum qualitatem sem quam inter se habet differentiam/ etiam characterem & proprietatem habent, quæadmodum etiam qualitates habent ipsam substantiam/ merito substantia. Nam qualitatis est proprium distinguere substantias/ inter se, & proprium characterem illis ingerere/ atq̄ operationem circa quale, & characterem simul extendere: sicut quātitas circa quātum solum operatur, & substantia circa substantialem format stat, & uersatur, sed hæc quidem ex diuinitis expositorum/ abunde scripta sunt. Reliquum autem opus est, ut iam ad uerba Aristoteli. sermonem conuertamus.

Vna quidem species qualitatis, habitus et dispositio dicantur. Differt autem habitus a dispositione, eo quod permanentior/ et diuturnior sit, tales autem scientia et uirtutes. Scientia enim uidetur permanentiū esse, et difficile mobilium, et si mediocriter scientiam quis accipiat, nisi magna transmutatio fiat ab egritudine, uel aliquo alio tali. Similiter autem et uirtus, uelut iustitia et temperantia, et unūquodq̄ talium, non facile mobile uidetur esse, neq̄ facile transmutabile. Dispositiones autem dicuntur, quæ sunt facile mobilia, et cito transmutabilia, uelut caliditas, et frigiditas, et egritudo, et sanitas, et quæcūq̄ alia talia. disponitur quidem enim aliquo modo secundum has homo. Cito autem transmutatur ex calido frigidus fractus, et ex ualere in infirmari. Similiter autem et in aliis, nisi aliqua ipsarū harum egritudinum existat/ propter multitudinem temporis, iam naturalis facta, et immobilis, uel omnino difficile mobilis existens, quæ utiq̄, aliquis ubi habebit/ habitū iam appellabit. Manifestum autem/

quod hęc uolunt dicere habitus, q̄ sunt diuturniora / et difficilius mobilia, non ualde enim obtinentes scientias. Sed faciliē mobiles existentes, non aiunt habitū habere, q̄uis disponantur aliquantulum scdm scientiā, uel deterius, uel melius. Quare differt habitus a dispositione. eo q̄ hic quidē faciliē mobilis sit, hic autem diuturnior, et difficilius mobilis. Sunt autē habitus quidē / et dispositiones. dispositiones autem non ex necessitate habitus, habentes quidem enim habitus, et disponuntur aliquantulum secundū ipsos. Dispositi autem / non semper et habitus habent.

Quod quāuis qualitas dicat multipliciter, tamen non æquiuocē dicat, hoc. s. (Vna quidē igitur species qualitatis) indicat. Vnde si quis uult contendere contra hoc, quod qualitas sit genus, & uniuocē prædicet, is propter ordinem eligat analogum / quod est medium inter æquiuoca & uniuoca, non solum in prædicamento qualitatis, sed etiam in aliis nouem generibus. Nam analogia neq̄ ppriē sunt genera. neq̄ ut genera de his prædicant / quę sub ipsis sunt, cum ubiq̄ sit ordo priorum & posteriorum. Itaq̄ sicut in aliis fecit Aristot. sic etiam hoc in loco facit, ubi post descriptionem naturę ipsarum specierum qualitatis, conuertit ad diuisionem, & tādē ad ea quę insunt ipsis / ut pprietatis. Sed cum Aristot. tradiderit diuisionem qualitatum / per quatuor membra, quę etiam insinuat dualem / ante quaternariā, opus est consequentem ordinem diuisionis indicare / quę proficiscit̄ a binario, & ab eodem trahit principium: quęadmodum etiā Plato iubet pro uiribus scdm minorē numerum / diuidēdum prius aliquid esse, iccirco prius dicendum est. Qualitatū alię sunt naturales, alię uerō aduentitię. Naturales æquidē adueniunt / scdm naturam, & semper interne sunt / inditaq̄ rebus. Aduentitię uerō extrinsecus perficiunt / & abiici quęunt. Et harum sint nonnulli habitus & dispositiones, quę longiore / breuioreq̄; tempore / ac facili mutatione, & difficili amissione differunt. Qualitatum uerō naturalium, alię sunt scdm potentiam, alię autem scdm actum, & illę qualitates scdm potentiam / sint illę quibus dicimur apti idoneiq̄; ad efficiendū aliquid, sed earum qualitatum quę scdm actum dicunt, alia sit quę in profundo agit, quę etiam dupliciter scdm qualitates passiuas dicitur. Vel enim passionis ope / aliquid sensibus ingeritur, uel eō quod qualitates adueniunt a passione, ceu dulcedo, caliditas, albedo, & id genus. Nam hęc qualitates sunt, quādoq̄dem meritō earum habentia qualitatem / dicant qualia. Passiuę uerō dicunt etiam iste quatenus sensibus ingerit / passionem, uel quatenus scdm passionem adueniunt. Nam aliquis pudore affectus, rubescit / timens / palidusq̄; euadit. Item est aliud genus qualitatum. scdm earum quę operatione in superficie sunt, ceu figura & forma, quę est simulachrum animati / & color / non quatenus color / simpliciter. Nam illud iam pridem acceptū est, sed quatenus complet figuram / & simulachrum: idē quoq̄ dicitur / de omnibus, quę cum uident in superficie scdm lineamenta & descriptiones / apparēt & sunt apparitiōes. Sed prorsus sciendum est (ut etiam Iamblicus notat) q̄ Aristot. concedit figuram etiam esse qualitatem aduentitiā. Nam eadem area / aliquādo sit triangulus, aliquādo quadratum / ab arte transformata. Similiter etiam color / non naturalis, ceu timētium pallor. Item est quędam dispositio naturaliter, & non aduentitia, ut sanitas / & morbus. Item huiusmodi sint etiam habitus, quādoquidem natura ipsi possideant. Quāobrem forsitā Aristot. diuisionem in duo membra reculauit. Sed quomō in prima diuisione / sic inq̄, una quędam igitur species qualitatis, & statim in secunda dicit, alterum autē genus qualitatis. Nisi quia hęc species / & genera sunt aliarum specierum. Itē cum sint uniuersaliores / & subalternę, ob id ipsas uocat genera & species / & minimē utiq̄ uicissim alternatimq̄; nobis sp̄ci & generis, sicut ait Alexander, quia nōdum erat nota differentia ipsorum. Præterea / habitus / & dispositiones ueluti duas species differentiis specificis distinctas / intelligere non oportet, sicut hō / & bos distinguunt: sed potius uelut qui nuper genitus / distinguunt ab eō qui iam matura ætate floret, quod quidem specie non differunt. Nā una & eadem ratio est in utrisq̄, quādoquidem album / siue scdm habitum / siue scdm dispositionem / sit color disgregatiuus uisus. Item habitus / & dispositiones / in uicem non differunt numero, sicut Socrates a Platone differt. nā nulla multitudo cōcurrēns / est quę aliquid singulare efficiendo / differentiam numeralem agat, sed tēpore differunt / sicut album pauco tempore differt ab albo / quod longiore tempore durat: uel quia alterum est longioris durationis, alterum uerō minime, quemadmodum ædificatio rectē firmiterq̄; ædificata / distinguit ab ea quę nuper cōstructa / compactaq̄; est. Quod uerō una sit ratio qualitatis / in utrisq̄, ostendit: quādoquidem quales ab utrisq̄ denominant. Cæterum ipsius habitus exemplo / adducit artes / scientias / & uirtutes, quippē quę singulę sunt difficile mobiles, & permanentiam habent: nisi ob ægritudinem, uel ob aliquid aliud eiusmodi, haud ob cōtinuam ignauiam / desidiamq̄; expellant / amittaturq̄. Verūtamen uirtutes sunt permanentia / longiores ipsis artibus, quādoq̄dem eis in omni fermē operatione utamur

utamur, & tamen non utimur artibus. Item / quia uirtutes in electiōe uersantur / atq̄ in eo quod est in nobis. s. nostra facultate / potestate uē consistunt, sed artes minimē in electiōe uersant, uerū Aristot. in p̄sentia omnes artes sciētias appellabit / scdm quoddam cōmune significatum sciētia. Deinde in textu ait, sciētiam eē de numero eorum quę difficulter mouent, & subdit dicendo, etiam si mediocriter sciētiam aliquis accipiat, unde illud mediocriter, non significat hoc in loco id quod superficialiter scitur / & capit, quādoq̄dem de tali neq̄ habitus / neq̄ sciētia sit, sed dixit (mediocriter) quia sunt, nonnullę sciētia / non ualde demonstratiuę, & ob id neq̄ proprię sciētia sunt, sicut Plato quādam disciplinas esse ostendit: dicit itaq̄; q̄ qui callent talem sciētiam / difficulter mobiles sunt. Item illud (mediocriter) dixit perinde ac dixerit, etiam si aliquis sciētiam mediocrem existētem / acceperit. Forsitā etiam in sciētia quędam intensio / & remissio est, quęadmodum in habitu & dispositiōe, unde si non ad summum aliquis sciētia caller, sed mediocriter ipsam attingat, p̄fectō ut sciētiam haberet, ita & difficile mobilis erit sciētia, nisi magna fuit trāsmutatio ob ægritudinē, uel aliquid huiusmodi alterum. Etenim nonnulli grauiter egrotantes / amiserunt scientias, quemadmodum in Palestina apud nos, quidam præpollens liberalibus disciplinis, cum iam in morbos graues incidisset, omnium oblitus fuit: cui denuo opus fuit / post recuperatam restitutamq̄; sanitatem, ad rudimenta grammatice redire. Item idem accedit ob aliam causam, ceu quādo quispiam uerberaretur in capite, uel hauireret uenenum, huic p̄fectō acciderit omnia obliuisci, quęadmodum accidit militibus quāda herba comedentibus / qui cum Antonino exercitus Romanorum duce / Parthos oppugnabant, ut narrat Arius de gestis Parthorum. Verūtamen cum illi post illud tempus denuo restituti ad suam naturam / saluari fuerunt, bibentes poculum ex uino & oleo cōmixtum. Nam hoc casu / forteq̄; auxilium inuentum fuit / contra illam affectionem. Deinde autem inq̄; similiter uirtutes nō esse facile mobiles, non quia sint similiter firmę atq̄; difficile mobiles, sicut artes & sciētia. Nā uirtutes illis sunt firmiores / tenacioresq̄; sed dixit similiter, quia & hęc uirtutes nō facile mobiles sunt, quādoquidem maiorem firmitatem habeant (ut diximus) quia ubiq̄; requiritur usus earum, & operatio in omni loco, in omni tēpore, in omni actione, atq̄; in omni uitę circūstantia. Præterea / subiungit exemplū diuisionis / ponendo exempli causa / caliditatem / non naturalem qualis est caliditas ignis, sed caliditatem aduentitiā / qualis est calefacta aqua; similiter ponit frigiditatem / non illam naturalem niuis, sed eam quę aduenit temporaliter corporibus frigidis factis, quę etiam interdum discedit. Item ægritudō / & sanitas facile mobiles sunt. Nam cito hęc transmutant ad contrarium, nisi quis quidam moris mora / ac longitudine in his adeo moretur, ut in natura eius sint conuersę, quod quidem fit cum ægritudo sanari non potest, & sanitas difficulter omittatur, alioquin non dispositiōnes sunt, sed habitus tales congruit appellare. Quod uerō qualitates permanentes / sint habitus, fidem facit ex consuetudine. Nam qui theoremata non obtinent diu, sed facile amittunt, si quidem fatentur se non habere habitum, quāuis disponant / afficianturq̄; aliquo modo, secundum sciētiam. Nam dicunt affici disponiq̄; / si qui facile excidit ab his quibus afficiebant. Verum inquit Iamblicus / non oportet existimare dispositionem esse genus ipsius habitus. nam semper oportet adesse generi specificam differentiam / ad constitutionem specierum / sed modo nulla talis adest, quādo non fixa quę / litas / fieret fixa. Itaq̄; quomō dixit q̄ habitus sunt dispositiōes, sed dispositiōes nō sunt p̄ habitus? Nam hoc genera pati uidentur / ad suas species comparata. Verum respōdet q̄; genera hoc patiunt, comparata ad suas sp̄s: eō q̄ genera dicuntur cōmuniōra / ampliorauē speciebus: sed habitus hoc modo non sunt omnino dispositiōes, ut in plus latiorq̄; dicat dispositiō / quā habitus, sed quia cum fuerit in habitu / disponitur scdm habitualement qualitatem, sed econtra dispositus secundum quę / litatem / non semper scdm habitum dispositā qualitatem habet. Sed pace Iamblici / hoc etiam modo ostenditur q̄; dispositiō in plus est / ac amplior, q̄ habitus. Nō enī glaucedo / & symmitas primū subsisterent scdm intensiōem, & tamen glauci et symmi disponuntur. itaq̄; nonnullę qualitates ex remissis factę sunt intensę, ceu artium susceptiones ex remissa qualitate infixę sunt, quędam autē neq̄ intensę sunt sed scdm transmutationem primō habuerunt subsistentiam, ut lac transmutatum / & non intensum caseus; & latum fit later, & uinum acetum: quare dispositiō non est genus. Hęc quidem igitur Iamblicus obscure scripsit, proinde Syrianus ait, prima species qualitatis est dispositiō, cuius quidem aliquid partim est habitus, aliquid uerō partim dispositiō / quę æquiuocē genus. Forsitan autem / neq̄ cōmunis dispositiō est omnino genus / eius dispositiōis, quę habitui opponitur, sed quę uoca dūtaxat / hęc sunt scilicet illa cōmunis / quę dicitur aliquo modo id quo aliquid disponitur, & illa propria quę dūtaxat in disponendo est. Equidem aliud est aliquo modo disponi / siue permanenter / siue facile mutabiliter, & aliud est solum disponi. Vnde si dispositiō erat genus / illius cō-

Prædi. Aristot.

9

munis/profecto ob eadem etiā debet ipsa particularis quomodoque disponi, sed ista est solum facile abiicienda. Nicolstratus quoque accusat Arist. quia cum dixisset hoc. scilicet una species qualitatis/una non subiunxit, sed duas. scilicet habitum & dispositionem. Porro ait sic ignorat quod una specie dispositio accipitur/sub qua ordinantur habitus & dispositio/tanquam sub quodam communi æquiuoco, sicut sub communi iustitia particularis iustitia/& sanctitas ordinatur. Soluens Iamblicus/hoc in loco quādam dispositionem in genere & communem/& quādam in specie, asseruit. quāquam illam communem nolit esse propriē genus, licet communem genus uocet. Item & alio modo Iamblicus soluens dubitationē, inquit ambo id est dispoñem/& habitum unam speciem esse: quādoquidem non habeant inter se rōnes generis/& speciei, sed solo tempore, & quia facile & difficilē sunt transmutabilia, differunt. Quocirca etiam in eadem specie considerantur, & una altera non est pstantior/& amplior, quo etiā in loco Iamblicus ad memoriam reuocat/uniuersalem determinationē/quam Arist. determinauit/ quando uicissitudo alteratio/mutatioque; in aliam speciem facta transit, & tunc in una fit translatio/ubi diuersitates quæ sicut corpus/& materiam fiunt non assumit secum specificarum differentiarum, sed eas diuersitates quæ secundum rationem tantum sunt/assumit, in permutationē uicissitudinemque; specierum. Quo circa mas/& foemina quāuis nō exiguum inter se habeant differentiam/sicut alias operationes & generationes, tamen ea non uult differre scdm speciem/ neque album hominem à nigro/ neque si scdm tempus fiat aliqua differentia/ ceu si quidem in montibus habitantes longiori ætate uiuerēt/ sicut dicuntur ii qui summities montium incolunt, uel hi qui in paludibus degunt/ breuiori ætate. Nam uariatio scdm tempus/ non mutat speciem hominum, sed manet eadem spes/ continens differentias temporis/ unde in habitu & dispositione/ intensio & remissio, cum materiales sint/ non faciunt differentiam scdm speciem. nam in determinatio ipsius magis/& minus/ à materia oritur, & extensio contractioque; sicut tempus potius ad aliquid aliud se habent/ quā ad efficiendam speciem. Nam differentiam specificat/ non efficit tempus, neque complet exitum/ ortumque; speciei, sed dūtaxat ipsi seruit ad uitæ prorogationem/& durationē. Atqui si textus Arist. qui prius adductus est recte ac diligēter examinetur, profecto soluit dubitationem. Nam in textu nō dixit unū genus, sed dixit una quidem species qualitatis/ dicuntur habitus & dispositio. Item dicebat/ scdm copulationem hoc modo, habitus & dispositio/ perinde ac una species ambo essent, & non ueluti oppositæ species in alteram speciem. Item tertio nusquam mentionem facit de dispositione/ ut ipsa dupliciter dicatur. scilicet generaliter & specialiter. Nam minime nata est uariatio temporis remissi & pauci/ facere genus, quare hoc modo dispositio genus esse/ putanda non erit. Ultimo cum assignat differentias ipsorum ex mansione & longiori tempore, profecto ipsa designat oppositis nonnullis differentis/ quas specificas differentias esse non uult. Verum dicit Iamblicus/ quod si quis à nobis diffinitiones dispositionis eius/ quæ est uelut genus/ & dispositionis quæ est ut species, requirit, nō sicut habemus in iustitia assignare aliam rationem iustitiæ/ quæ est genus, & aliam iustitiæ quæ est ut species, ita habebimus dicere differentiam, in his/ quandoque; neque illud pauci temporis, neque illud facile mobile competit dispositioni/ possit esse genus diuturnioris/& difficili mobilis. Neque aliquod aliud significatū/ possumus fingere, quod equè extendatur cum illo/ quod est pauci temporis, & cum eo quod est diuturnioris. Sed hæc animaduertenda esse existimo, primo quidem quod & si aliqua sit dispositio tanquam genus, tum non erit illa quæ est pauci temporis, sed alia erit quæ communiter sicut dispositionem/ quo modoque; in ambobus. scilicet habitu & dispositione consideratur. Deinde quia illud quod quomodoque; disponitur, profecto illud erit commune illi/ quod permanenter durat/ & illi quod facile transmutatur, sicut distributio honoris & dignitatis/ quædam est simpliciter communis congregationi hominum/ & deorum, multitudini, quarum eam quæ ad homines spectat, iustitiam specialiter uocamus, & eā quæ ad deos attinet/ appellamus sanctitatem. Item Iamblicus hæc adiecit/ quod alia quidem est rō dispositiois qualem Arist. in metaphysica inuit, & potest communiter determinari, & alia est hæc/ quæ competit dispositioni, quatenus species est. Verum si quis differentias distinguat/ sicut tempus solū, is profecto debet sicut hoc etiam generale ipsarum idētitatem inuenire, quod quidem fieri nō potest. nā quæ esset illa communitas/ quæ inueniretur esse communis pauco tempore/ & diuturno/ atque ut generalis specierum, quæ sit sicut ipsam solum temporis proprietatem, & sicut constitutionem quælis/ existentis in ipso? Deinde querit Alexan. quomodo differant hæc/ dispositio & habitus, ab his quæ posterius uocabit passiones/ & passibiles qualitates? Nam caliditas quando facile transmutabilis est/ dicit ipsam esse passionem, & nunc id quod facile transmutabile est, uocat dispositionē. Similiter passiones diuturniores/ inquit fieri passibiles qualitates, & nunc diuturniores/ & difficilē mobilia uocat habitus, igitur quomodo differunt isti habitus & dispositiones/ ab illis quæ passibilibus qualitatibus/ & passionibus?

tionibus? Vnde soluendo hanc questionē/ ait Alex. quod forsitan habitus & dispositio in quælibet rebus/ quæ sunt aduentitiæ/ & extrinsecus/ ac per deōtrinā fiunt, in hac specie qualitatis ordinantur. Sed cum Alexander proponebantur pro instantia exempla quæ Arist. ponit, scilicet exempla caliditatis, frigiditatis, & ægritudinis, & sanitatis, quæ non sunt animæ dispositiones, uel habitus, tum respondebat/ Alexander Arist. usum fuisse communibus exemplis, uel dixit caliditatem, ac si diceret, ceu ut caliditas. Nam sicut hæc facile transmutabilia sunt, sic etiam & dispositio. Atqui posteriores expositores hæc solutionem confutant, & primo mirantur quomodo Alexander determinet quosdam proprios habitus & dispositiones animarum/ esse, dissentiendo ab Arist. & non efficiat ipsas esse communes habenti. Deinde quomodo & non intelligit habitus/ & dispositiones esse in corpore, p̄sertim cum aliquæ differentia specificæ scdm corpus fiunt, sicut album niuis est completiuum/ eius rationis, & in ipsa albedine/ habitum ingerit. Nisi forte oporteat habitum esse aduentitiū/ & non connaturalem; quo pacto erit habitus scdm album/ dispositio lini albi permanenter. Præterea aiunt etiam exempla Arist. uiolentiam pati, si propriè dicuntur & examinetur/ atque dicunt, non propriè dici in aesculapioris libris/ ubi docēdi sunt iuuenes. Item Alexander euertit expositionem/ existimando quod cum dicit Arist. ceu caliditas, perinde ac dixerit/ uelut ut caliditas; quomodo sicut hæc sunt facile mobilia, ita & dispositiones in anima, facile mobiles accipimus. Nam in promptu hæc habent confutationem: quoniam quidem & in habitibus quos ipse fatetur esse animæ/ sic dicat uelut iustitia. itaque neque oportet/ ut hæc determinentur, sicut eorum quæ sunt in corporibus, ut quæ facile sunt mobilia/ passiones sint, & quæ difficilē mobilia/ passibiles qualitates, & carum qualitatibus quæ sunt in anima aduentitiæ/ illæ quæ sunt faciles mobiles/ dispositiones sint; & quæ difficiliter mobiles habitus esse dicuntur; quia hoc modo rationem ipsius qualitatis, quatenus qualitas non diuidimus in species, sed faciemus ipsarum differentiam, p̄cenes ea quæ in suis subiectis sunt/ & fiunt. Itaque potius dicendum est quod affectio/ passioque; designat propriè per motum, alterationem/ & mutationem/ & similiter passibilis qualitas, quādo motus passiuus fuerit difficiliter mutabilis. scilicet quando difficiliter amitteretur. Et quomodo termino/ extremoque; speciei continetur, & se iungitur/ prorsus ab ipsa enormitate irregularitateque; ac uariatione scdm motum, tum sit dispositio. nam uia tum. motus alius/ & passiuus est ad rōnem, sed quomodo ad formam peruenit, & steterit, atque quæ uerit, tum patiens/ & alteratum erit. Eodem igitur modo se habet caliditas, quæ quādo alteratur, uidetur esse passio. uel passibilis qualitas, sed quomodo steterit secundum formam/ speciemque; caliditatis/ uel frigiditatis, tum erit definita species dispositionis. Quo etiam modo/ accidit secundum eandem rationem qualitates fieri differentiam, & non sicut aliquas appositiones extrinsecus ipsorum recipientium, quæ qualitati minime congruunt. Verum cum passionum/ affectionumque; animæ naturalium/ nonnullæ sint passiones, nonnullæ uero passiuæ qualitates (ut ipse dicit) itaque non decet has species qualitatis ab anima secernere/ & alienare, & eas trāsferre ad corpus/ igitur infrigidatio ad tantūdem gradus est dispositio/ similiter etiam habitus est qui latior & diuturnior est, sed passiuæ qualitates/ est frigidum/ & non infrigidatio, imo contrarium accidit/ sicut hanc rationem, sicut ueritas se habet. Nam infrigidatio, & calefactio/ uersantur potius in motu, sed frigidum/ & calidum stant in speciebus/ itaque infrigidatio non est passiuæ qualitas, sed dicitur esse affectio eius/ quod alteratur & patitur/ neque frigiditas est ipsa passio/ quæ fit, sed id quod iam factum est. Porphyrius uero ait, quod temporalis calefactio habens passionem/ forte eadem erit cum dispositione, uel erit habitus corporis inducentis in alio calefactionem/ erit dispositio, sed eius quod hoc modo calefit, tanquam non potentis, alio calefacere/ erit passio temporalis/ & calefactio non diuturna: quare passiois intensio/ est dispositio, quæ etiam erit passibilis qualitas, & intensio dispositionis fit habitus, & maxime passibilis qualitas. Verum si quidam obiurgant diuisionem, quia non efficit unum esse multa/ quod quidem oportebat, sed multa cōfert, & colligit in unum, atque habitum & dispositionem unam sp̄m esse ponit, quia partim intendit/ & partim remittitur, manens in eadem proprietate/ qui etiam dicit fieri posse/ ut nihil uetet ea quæ differunt specificè habere aliquam differentiam/ sicut magis & minus, cuius rei exemplum adducunt/ de accusatione iræ & furoris/ quæ Theophrastus tradidit in libro qui inscribitur de passionibus/ habere differentiam sicut magis & minus, & nō eiusdem speciei. Similiter quoque amicitia/ & beneuolentia intendit/ & remittitur/ & utraq; illarum est alia species. Item crudelitas/ & feritas/ ad irā/ ac amor & concupiscentia eodem modo differunt/ atque uniuersaliter illæ uulgatiores affectioes intensæ/ quæ in aliam sp̄m transmutantur. Si igitur hæc dicunt, respondendum est eis/ quod si magis & minus fuerit sicut determinationem materię, quomodo erunt specificæ differentie/ cum extensio materię sicut nil aliud subsistat? Nam si esset aliquid aliud/ differens sicut speciem consideratam, profecto ex illis magis distingueret/ & nō solū sicut magis & minus/ quæ quæ est magis & minus dicerentur, de passionibus/ Prædi. Arist. q ii

bus: tãq̄ de materialibus naturis dicerent, qñquidẽ mutatiões sint irrõnaliũ euerfionũ, ceu totum hoc dẽ cubitus iniustus, nõ qa cubitus seorsum dicat & iniustus. Vñ hic quoq̄ inordinatẽ & materialis naturæ est differentia & nõ ppriè & fm spẽm. Nã sicut qdam cõmunitates in seipsis conseruant distinctionem spẽrum, ceu illa dextri & sinistri, sic etiam differentia sunt in eadem specie manentes, sicut differentia illę quæ fm magis & minus habent. Sed Plotinus his oppugnando dubitat & dicit, si cõmune est omni qualitati ut habeat caracterem proprietatẽ; suam extra substantiã, atq̄ ut adueniat post substantiã ad efficiendũ aliquo modo subiectum. Cur habitus & dispositio plures qualitatis spẽs numerantur? Nam alterius est differentia ipsum permanere & nõ permanere, & non ipsius qualitatis, quãdoquidem qualitercũq̄ se habens dispositio ad efficiendum q̄le sufficit. Vnde illud. f. permanenter manere/extrinsecum est, quãdoquidem illud permanere/difficiliterq̄ mobile/ac contineri in eadem specie/sit peculiare substantiis, uel rationis substantię per Iouem aliquo modo; non etiam in qualitibus differentia qualitatis fm hæc efficiat speciem, cum habeat in una specie quãdam differentiam ad seipsam & non circa aliquam superfluam additionẽ. nã neq̄ habitus à quouis differens/pter dispositionẽ permanẽtior fit, sed cum trãsmutatur /quadã permanente & indissolubili uirtute subsistet: quod qdem non est appositio alicuius specificæ uarietatis, sed est ppria differentia pfectionis eiusdem speciei: nõ quia imperfectæ sunt dispositiones, sed qa et ipse habent talem ppriam pfectionem/ quæ conuenit cum pfectione eiusdem spẽi. Nã hæc partim fiunt fm dispositionem, partim uerò fm habitum. Etenim neq̄ in eodem penitus habitus/ manet cum dispositione, quãdoquidem nõ sit alius ab ipsa/ neq̄ penitus distat. Nõ enim habitus erat dispositio cum additione, sed aliquo modo idẽ erat cum dispositione: quo pacto ea non sunt quæ sunt iam in eadẽ specie manentis. differentis distincta. Sed aiunt, cur prius habitũ & dispositionem ordinauit/ inter ea quæ sunt ad aliqd, & nunc eadem in qualitate locat, nisi illud uerũ sit/ quod sepe dictum est. f. q̄ nihil prohibet, ut idem fm aliud & aliud, sub alio atq̄ alio p̄dicamento ordinet, & maximè sub ipso p̄dicamento ad aliqd, & non sub aliquo alio p̄dicamento: quãdoquidẽ ipsa ad aliqd non sint per se, sed in aliis p̄dicamentis subsistant. Deinde qdam obiurgat Arist. quippẽ qui ordinat dispositionem cum eo quod dicitur esse breuis temporis, qui etiam adducit in medio ipsam consuetudinem, tãquã significantẽ diuturnũ tẽpus, quẽadmodũ ipse Arist. testẽ adducebat cõsuetudinẽ ad cõprobationẽ eorũ quæ insunt habitui. Nã cõsueuimus dicere in tenacissimis odiis/ atq̄ in ualidissimis morbis/ qd affectio & dispositio iam facta est. Sed consuetudo quidẽ recusanda est, quando quidem in cõctis non sequat ueritatẽ. Quocirca in quibus ipsa attingit ueritatem/ in his solis eam adduci testem consentaneum est. Proinde dispositionẽ pro habitu suscipere consueuimus, quoniam hæc in eadem speciem coordinata sunt. Equidem dispositio insinuat quãdam positionem scdm speciem, habitus uerò indicat actum habẽtis uel habiti, & ppter hoc dispositio facillẽ est trãsmutabilis, & habitus difficiliter dissolubilis. Verum Eudorus obiicere huic nitẽ, quia cum dixerit Arist. facillẽ mobile esse proprium dispositionis, rursus inquit, siquidem species habitus & dispositionis/ ubi non erit proprium amplius dispositionis illud. f. facillẽ mobilis, quãdoquidẽ etiam habitus sit facillẽ mobilis. Etenim si proprium est animali rõnale, profecto, canis non erit animal cum sit irrationalis. Item si ois habitus & dispositio/ & nulla dispositio est habitus/ quo modo non concludet habitus non esse habitus? Ad hoc itaq̄ dicẽdum est, qd Arist. non dicit omnis dispositionis proprium illud. f. facillẽ mobilis, quandoquidem sit quẽdam dispositio generalis/ & qdam specialis/ & huic quẽ specialis/ est, facillẽ mobile est proprium, generali uerò competit utrũq̄/ scilicet facillẽ mobile & difficillẽ mobile. Equidem hæc uidentur habere quãdam rationem, si quis arbitret dispositionem esse genus/ uel saltem ut genus, sed si quis dispositionem posuerit tanquã uniuersũ habitus partem/ ac ipsam uelut remissiorem affirmauerit, hoc quoq̄ mō habitus erit dispositio tanquã continens dispositionem in seipsa. Nam dicimur etiam scdũm uirtutes disponi quãuis sit habitus. Ceterum quia ad ueritatem plurimum conferre solet/ significatorum distinctio/ proinde oportet hæc etiam distinguere/ quæ quãdam habet dubitationem. Vnde cum dupliciter ab ipso uirtute dicatur, una quidem imperfecta/ quæ solum ratione uel consuetudine, uel natura p̄parata est ad aliqd rectẽ cõsequendũ. Equidem sola ratioẽ dico, ceu qñ scimus id quod oportu num est/ & id scire, neq̄ assueti, neq̄ apti sumus. Proinde ea quæ Medæ sunt, loquimur. Et addisco qualia sim praua factura, Ira autem melior est meis consiliis.

Alia autem perfecta est, quæ ex tribus his orta est, q̄ difficilis mobilis/ nunc appellatur perfecta/ & ex omnibus emanans. Rursus cum qdam propria dicatur scientia rerum/ qua rerum certam notitiam habemus

habemus, & altera sit cõmuniõ hac/ quæ etiam de omni arte dicitur, imp̄sentia eã scientia dicta est quæ ad omnes artes extenditur. Item cum dupliciter dicat caliditas/ una quidem naturalis, & altera aduentitia: hoc in loco uocat eam caliditatem facillẽ mobilem/ quæ est aduentitia. Similiter cum duplex sit frigiditas/ sumenda est hic ea frigiditas/ quæ aduentitia est, & non cõnaturalis. Quocirca neq̄ ignis caliditatem, neq̄ niuis frigiditatem, sed aquæ uel alterius corporis trãsmutationem/ quo ad utraq̄ hæc Arist. dicere existimabimus. Prætera dignum est animaduertere Stoicorum/ circa hæc nomina consuetudinem. Nam uident quibusdam eorum nõnulli existimare/ ecõtrarium qd Arist. sentit/ scilicet dispositionem esse habitum longe pmanẽtiorẽ, sed hoc habet occasionẽ talis suspitionis/ quãq̄ non sit apud Stoicos dispositionis & habitus accepta differentia/ fm quod permanentiora uel minus pmanẽtiora sunt, sed fm alias dispositiones. Nam aiunt, habitus intendi ac remitti posse, sed negat dispositiones intensibiles ac remissibiles esse. Vnde aiunt restitudinem uirgẽ/ quãq̄ trãsmutabilis facillẽ sit, quia flekti potest, iccirco illam esse dispositionem aiunt, q̄ tamen restitudo/ nec remissa/ nec intensã est, neq̄ habet magis & minus: quibus de causis aiunt eam esse dispositionẽ. Eodem quoq̄ modo uirtutes/ & dispositiones esse asserunt, non fm proprietatem permanentiæ, sed quia non possunt intendi, neq̄ suscipere magis & minus, sed artes cũ sint difficillẽ mobiles/ dispositiones esse negant. Verũtamen uidentur habitum considerare in latitudinem speciei, & dispositionem in fine latitudinis/ & speciei, atq̄ in eo maximè qd siue moueatur/ & trãsmutetur/ sit restitudo uirgẽ, siue etiam non trãsmutetur/ disponi afficiq̄ dicitur. Sed potius illud animaduertẽdum erat/ quod habitudo à Stoicis concessã non sit eadem cum dispositione quã tradit Arist. scdm facillẽ dissolubile/ & difficiliter dissolubile ab habitu differẽs, sed neq̄ hoc modo consentiunt. Nam Arist. nõ firmam sanitatem dispositionem esse inquit, sed Stoici qualitercũq̄ se habeat sanitas/ non concedunt ipsam esse habitudinem. Nam aiunt/ habitus esse proprium ferre, nam habitudines concedunt designari/ peculiareq̄ fieri/ aduentitiis cõstitutionibus, habitus autem ex suis operationibus. Vñ neq̄ temporis lõgitudine/ uel ualitudine apud Stoicos habitus specificant, sed quãdam pprietate/ & caractere. Et quemadmodũ radicitus firmata magis/ & minus dicatur/ radicitus firmari, quãuis unã proprietatem cõmunem habeat. f. ut terrẽ firmiter adhereat/ sic etiam idem habitus/ in his q̄ sunt difficiliter/ & facillẽ mobilia considerat. Nam prorsus cum plura sint qualia genere, certè illud proprium absolutum retinet, quo specificatur/ ceu uinum austerum/ & amigdala amara, & canis rabiosus, catelus delitiosus/ quibus omnibus inest generalis caracter, quo qui consistit in his/ breuiter & remissè/ & quantum in his rationibus/ quæ habitui immanent, sunt in una constitutione/ sed illud facillẽ mobile/ sepe ex alia causa habent. Proinde Stoici extendunt habitus cõmuniõ/ etiam ad dispositiones, quas dicit Arist. esse facillẽ mobiles/ quas etiam plurimum differre ab habitudine putant. Nam recuperantis sanitatem habitus à sessione/ & procinctu ad mouendum, atq̄ ab eiusmodi habitudinibus/ prorsus differt. Nam qdam sine radice/ atq̄ fixæ non sunt, quas etiam ita subsistere tradunt/ ut dimissæ permaneant tãdiu, quantum sibiipsis suapte ratione possunt permanẽtiam exhibere/ atq̄ prestare. Proinde apud Stoicos/ neq̄ habitudo qualitercũq̄ difficillẽ/ solubilis/ dicitur habitus. Nam si extrinsecus habet hoc/ quod dicitur difficillẽ solubile, quemadmodum cum annulus cum in digito existit, non esset in habitu talis constitutionis, sed si suapte operatiõe tradcret talem existentiam/ tunc esset in habitu, sicut lutum quando trãsmutatur in testam. Nam ipse seipso/ talis testa sit. Sed hæc quidem hunc in modũ narrata sint. Cæterum illud quod altiore indiget cõtemplatione in his, illud est, nõquid habitus nõ sit quippiam aliud à dispositione, nisi ei competet permanentia/ & difficilis motio. Proinde quid est hoc/ quod assummit, nõquid est differentia, uel talis habitudinis appositio, uel quãdam alia qualiscũq̄ excellentia? Nã si illud quod assumptũ erat/ est specifica differentia, profecto habitus sit diuersa species à dispositione & non amplius habitus/ et dispositio in eadem specie erunt: si uerò illud quod appositum est/ nuda habitudo fuerit, uel qlis/ cũq̄ abundantia excellentia uẽ, ut hoc modo opinio procedat, certè etiam in tali adiectiõe aliter sit permanentia/ & non fm proprietatem rationis/ inest habitui. Forsitã itaq̄ in latitudine unius spẽi, rationes habitus/ & dispositionis habẽtes differentias in seipsis specificas/ & cõtetas, ab eadem specie considerant: nam una species complectit in seipsa habitus & dispositionis differentias, cuius rei causa est puritas/ & imaterialis natura spẽrum/ ppter quam sine mixtione/ & purẽ multæ spẽs in una sæpentero continentur, & nõ solum intelligenda est ea differentia/ quæ sit pœnes magna, sed etiã illa diuersitas essendi, quæ sit pœnes ipsum minimum, itaq̄ nec intensio, nec mutatio sumẽda est, ppter quam habitus à dispositione ortum trahat. Nam neq̄ ex intensiõe, neq̄ fm mutationẽ rõnata est pullulare/ atq̄ p̄dire. nam magis principale/ ac magis causa est ipsum immobile/ quã id qd Prædi. Arist. q iii

mouetur/atq; id quod est simile cōmensurationi unius/quā id quod defertur in ipsam indeterminationē sine q; materiā: qua de causa eos et ostendimus q; asserunt fixū & nō fixum afferēda eē ad distinctionē habitus & dispōnis. Nā hi faciūt corporale spērū doctrinā & fm trāsmutationē p habitū eē efficiūt: quo pacto trāsmutatio erit principalior ipsa spēs/firmaq; stāte, quod qdē prorsus fieri non potest. Similiter ob eandem causam/neq; dignū est recensere/ueriq; id quod diuturnius, & quod citius transit inter tales differentias: quia tempus quidem simul fert cum motu/qui non habet in seipso potestatem proprietatis spērū, immo magis motus determinat per ipsam formam & speciem. At si quis diceret q; potentia p̄existens ad continēdum habeat perfectiorem continuationem cum cōstitutione permanentiā/atq; stabilitatem fm tempus. Forsitan aliquis respondebit illud quod conueniens suppositiōi qualitatum. Vnde illud qd nūc dicitur principaliter in motu temporaneo/cum quidam assignēt hoc modo differentiam habitus & dispositionis, nequa q; fide dignum est, neq; est uerus sermo. Nam is eōtrario rerum naturam cōuertit: itaq; neq; imperfectum & p̄fectum, si quis hęc ad distinctionem ipsorum esse assumeret/tanquā proximā & indubitabilem habent differentiam/quoniā nihil in rōnibus imperfectum consideratur/secūdm pprium unius/cuiusq; ordinem. Nam completur ipsa iuxta cōmensurationem potentiaē/quā unaqueq; ipsorum accepit. Forsitan igitur oportet tales differentias transferre/ad ea q; participant rationibus & ad cōposita. quandoquidem hęc scdm defectum propriā naturę mixta perfectē efficiant eadem imperfecta: ac ea quę determinata sunt/in cōmensurata esse, & deniq; ea q; stant mota ad intensionem uideri: itaq; prorsus determinandum est q; oportet rationem participatam purē fm se considerari. quā uis alteri insit, igitur inquirendum est diligenter/que sit illa quę fm rationem speciei, & que secūdm naturam materialis subiecti/ ac ea quę scdm id quod commune est/ex his ambobus in cōposito. nam sic maximē non confunditur specierum puritas/quā pars sit cōprehendere rationem/ secundum se. Vnde ex his etiam alia manifesta fiunt. s. q; habitus non sit ea dispositio/que assumptis permanentiam, neq; q; eadem sanitas in recuperēte (cum sit facillē mobilis) sit dispositio, sed quod firmata & difficilē mobilis, sit habitus. nam denuo has compositorum & participantium pprietates transferimus ad simplicissimas species qualitatum, & in ipsis facimus generationes. per motum uariatas, sed talis terminatio subitam ipsarum p̄sentiam/quādo affuerint, & absentiam quādo nō aduenerint/nō poterit seruari: neq; si quis totum & partem in ipsis acceperit, ueritatem assignet. nā minimē dixit q; in ipsis sint tales differentia. nam quomodo earum differentia potest in ipsis impribilibus considerari? Vnde forsitan uariatio ipsorum scdm se consideratur/meritō partibilium & participantium/q; non possunt indiuisibilitatem ipsorū indiuisibiliter suscipere. Vnde rectē Architas ponendo habitum esse speciem qualitatis/contentus est isto, & non copulauit dispositionē cum ipso, neq; habitum & dispositionem ueluti duo numerauit, neq; tanquā ea sub eodem ordine spēc collocauit, sicut his dicēbamus: neq; eadē posuit tāq; ea q; differūt, sed ipse potius adhefit idētitatis speciei/affirmans habitum & dispositionem esse unam speciem. At qui neq; Aristo. & alii positioni dissentiant/uerūtamen apponit quādam explicationem/ & ostendit multitudinem quę est in uno istorum. s. habitus & dispositionis/ubi ait dispositionem dici de illo quod habet partes secundum ordinem in loco, siue potentia, siue fm speciem sit in eo. Nam positionem quādam significat, sicut etiam nomen dispositionis significat: itaq; his dictis/in unum oēs differentes positionis corporales/ tanquā scdm locum hoc modo disponātur, & eas positiones quę in p̄paratione/ & aptitudine tāquam fm potentiam positionem suscipientes, & deniq; perfectos habitus/ tanquā secundum speciem determinantes positionem, complectamur. Vnde apud ipsum, habitus/ uno modo dicitur habētis & habitus/ & eius qui habet actus. sicut actio agētis/ & eius qd fit est actus/ & quoddam intermedium: sic etiam illius qui uestit/ & habentis uestem/ habitus est quādam intermedium/ sine differentia intellectum, consideratumq;. Quocirca habitus iste non est qualitas, sed est in alio p̄dicamento. s. in p̄dicamento habere: alio quoq; mō/ habitus dicitur dispositio permanentis/ scdm quā bene uel male dispositum afficitur/ siue fm se/ siue ad aliud dicatur, sicut sanitas est habitus. Nā illud uerbū dispositio permansiuā, indicat differentiam propter quam habitus dicitur qualitas/ & q; cūq; pars talis dispositionis habitus. Quocirca uirtus etiā partium/ est quidam habitus. Vnde etiam in uoluntate multę considerantur diuersitates. Nam illę distinctiones quę prius dictę fuerūt de dispositione/ eadē etiam obseruantur in ipsis habitibus, quibus etiam apponitur id/ scilicet quę fm actum p̄fectē ac benē considerantur, & que scdm se/ & ad aliud simul ostenduntur. Similiter quoq; sic continentur in ratione habitus/atq; habitus & dispositiones multiformiter considerata, sub una ratione perfectissima qualitatis continent, q; illa in se continet ista, attamē qualitas ob id nō est ponēda

quādam intellectualis species, uel unum genus entis, quādoquidem nō sit inter prima genera, sed qualitas est in eo/ qd uerē est. Item neq; ipsa est ens/ sicut & alia intellectualia genera sunt, sed ipsa est posterior/ & post substantiam subsistit. Egdem opus est ei substantiaē/ quę uera est, habere hęc q; consequūtur illam, quādoquidem sit ipsis prior, & ex his subsistentiam non habeat/ neq; per ea cōpleatur, alioquin substantia esset posterior/ qualitate. Neq; fortē incōueniens est/ aliquā substantiam compleri per qualitatem ex ipsis/ & eadem eē, modo ipsa habeat substantiam/ ante qlitatem, sed illud quod aduenit extrinsecus/ talem substantiam habere non dicit/ quādo habet substantiale esse, itaq; q; dam non rectē quærunt/ an qualitates quę hic & ibi sunt/ sub uno genere collocari debeant. Nam prorsus ea quę ibi sunt/ qualitates nō sunt, sed omnia sunt substantiaē in ipso ente, quādoquidem qlitates fm participatione qualitatum/ in materia cōsiderātur. Sed nōnulli aiunt/ si habitus qui cōmuniter intelligit/ p̄dicaretur de illa substantia & de hac, uel habitus iste, aut aliter diceret habitus/ cum p̄dicaretur de hac substantia & non de illa. Dicerem itaq; illum habitum intellectualem/ nō eē assimilandum his habitibus qui sunt hic, sed magis simplicibus & imixtis speciebus/ quas intellectus in seipso cōtinet, sicut etiā alia est sapientia/ quę est ipsius intellectus, & alia quę est ipsius aīa. Egdem sapiētia quę in anima est/ habitus est, sed sapiētia quę est in intellectu/ substantia est. Proinde non est quærendum/ si aliquod quale sit cōmune, hic & ibi uniuocū. Nam omnia illa quę sunt separata/ & per se sufficientia/ ac suapte natura, & per se nullius rei participatiōe entia/ ppter quod etiā uerē entia dūtaxat appellantur. Itaq; nullum quale his corporeis rebus/ & illis diuinis, cōe erit. Sed de his satis disputatū sit. Reliquū ad sequentes qlitatis species/ transeundum est.

Alterum autem genus qualitatis, secundū quod pugilles, uel cursores, uel salubres, uel aegritudinales dicimus/ et simpliciter quę cūq; secundum potentiā naturalem uel impotentiam dicuntur, non enim in disponi aequaliter unūquodq; talium dicitur, sed magis in habere potentiā naturalem, uel ipotētia faciendi aliqd de facili, uel nihil patiendi, puta pugilles, uel cursui d' antur, non in disponi aequaliter, sed in habendo potentiā naturalem uel impotentia faciendi aliquid de facili. Salubres autem dicuntur in habendo potentiā naturalem/ nihil patiendi a contingentibus de facili. Aegritudinales autem in habendo impotentiam nihil patiendi/ a contingentibus de facili naturalē. Similiter autē in his, durum/ et molle/ se habent, durum quidem enim dicitur in habendo potentiā/ ut nō de facili diuidatur. Molle autem in habendo impotentiam eiusdem huius.

Transiit iam ad secundam speciem qualitatis/ quę scdm potentiam & aptitudinem uelut ipse inquit, scdm naturalem potentiā/ uel impotentiam dicitur. nam cum potentia multa significet (ut prius diximus) nūc autem significat naturalem aptitudinem/ quę ē dupliciter dicitur, qñ quidem una simpliciter dicatur, altera uerō cōsideretur secundum promotionem fm quā aptitudo iam perspiciat/ & parata est, ut in pugillatio dicit. Hanc itaq; nūc accipit, propterea quia adiecit facere aliquid/ uel pati facile. nam hoc est proprium potentiaē proficientis/ prompteq; quod quidem etiā benē numerabile est. Etenim Stoici etiam aptitudinem quo ad artes solum simpliciter sic cōsideratam/ nobis reliquerant, & quo ad uirtutes asseruerunt naturalem p̄motionem/ p̄fectum uē rectū dicendi, quā Peripatetici naturalem uirtutem uocabant. Sed forsitan non solum in uirtutibus, sed etiam in artibus aptitudo naturalis/ & p̄fectus a quocūq; considerat, uel etiam naturalis uis/ rectē dicendi consideratur. Deinde cursores uel pugillatios eos dicimus/ qui nondū hęc habent in habitu, quibus tales dicunt, sed solam aptitudinem iam p̄motam/ & paratam, ut tales fiant. Similiter eos q; sanari & egrotari possunt uocamus fm eā aptitudinē, qua cōseq; sanitatē: uel in aegritudinē icidere quęūt. Itē naturales uirtutes/ & malitię ad eadē aptitudinē reducunt. Itē in eadē spē qlitatis/ durū & molle posuit, q; durū potētiā habet ut facillē nō scindat. nā nullū corpus generabile durū scindere, molle autē habet impotentia eiusdē huius. s. potētiā ut facillē diuidat. Sed notandū est q; possibile est ut de quibus potentia dicitur de eisdem etiam impotentia dicatur. Nam si sanabile habet potentiam ut non facillē a quouis aliquid patiat, & durum potentiam, habet qua non facillē diuiditur, habet etiam impotentiam ut a quouis facillē patiat, & illud facillē diuidi, & econuerso. & si egrotabile habet impotentiam non patiendi, & molle impotentiam habet ut non diuidatur, profectō habebit etiam hoc potentiam patiendi/ illud uerō potentiam diuidendi. Sed cū illud quod difficulter affici potest, sit perfectius eo quod facillē patitur, & sanabile perfectius est fm naturam/ eo quod facillē egrotat, ideo huic potētiā fructu facillē salute/ potentia assignauit, & facillē egrotanti

impotentiam. Verum nomina nō omnibus imposta sunt, quibus separari possit aptitudo ab actu. Equidem in pugillatio & pugile/cursiuoq; & corrente/nomina separata sunt, sed grāmaticus & musicus dicitur ille, qui habet aptitudinem solam & qui actu grāmaticus & musicus est. Item notandum est etiam hoc, quod quāuis hęc sūm potentiam & sūm spēm unam qualitatis dicant, tamen nō mē qualitatis non est qua qualis sūm potētiā appelles & denomines, quādoq; pugillatiuus nō à pugillatio denominet, quādoq; pugillatiua sit ars pugnandi, & tamē pugil nō dum habet artem. Vnde si oportet explicare species istas qualitatis cum sine nomine sint, explicāde sunt p orationem. Nam aptitudo ad cursum/est ipsa qualitas, à qua aliquis cursiuus dicitur; & aptitudo ad pugandum/est qualitas à qua pugillatiuus dicitur, & deniq; hęc sunt uniuersalē qualitates, à quibus denominata eadem terminationem dictionis fermē habent. Item animaduertendum est, quod non oīs potentia neq; omnis aptitudo transmutandi in quodcūq; dicitur qualitas sūm hanc spēm qualitatis, sed solum ea quę dicunt in actualem q̄litate; atq; sciendum est, quod inter has naturales potētiās ēt naturales uirtutes animi ordinātur, & corporales, quę penēs molle & durum considerantur, atq; illę quę sūm utriq; in pugillatiuis & cursoribus cōsiderantur; quare hoc in loco omnes potētię cōplectuntur. Cæterum explicatis uerbis contextus/trāscamus ad obiecta & obiectorū solutiones, & primum obiectum sit, quia antea habitum & dispositionem uocauit spēm qualitatis, nunc uerō uocat genus, quod q̄dem sicut prius dubitatum est, ita etiam solutum est, quādoq; nullū sit in cōueniens, ut media quę neq; spālissimę species, neq; generalissima genera sunt, species & genera uocari possint. Nam quę nūc enumerātur species sunt sub sup̄ma qualitate, quę etiā sunt genera specierum quę sub ipsis sunt, & dicitur subalternā: proinde species & genera meritō uocantur, sed de ordine spērū qualitatis obiciunt, quādoq; dicunt prius mentionem habēdam esse, de naturalibus potētiis, quibus nōnulli pugilles/uel cursores fiunt, deinde eas persequi, quę studio & doctrina adueniūt naturalibus potētiis, sicut sunt habitus & dispositiones. At hi qui ista obiciūt, intelligant etiā quā sibi met Aristoteli cōsentiat, quādoq; idem ipse in naturalibus libris dicit perfectum esse natura prius, imperfectum ex perfecto ortum trahit, atq; id quod est in potentia fit ex eo quod iam actu est. Nā homo/sperma/semen genitale generat (ut patet) & de spermate hominem rursus efficit, sicut mater. Nam omne quod est in potētia/ducitur in actu/ab eo quod iam actu est. Proinde oportet, ut perfectū prius sit in ratione causę. Itaq; meritō prius sermonē de perfectis faciens, subiunxit postea sermonem de potētiis. Nam quāuis sūm generationem/id quod est in potentia p̄cedat id quod est in actu, & imperfectum/hoc modo fit prius perfecto, tamē sūm naturam e contrario fit. Nam omne imperfectum à perfecto p̄ficitur, & omne quod est in potentia/ducit in actum ab eo quod iam actu est; itaq; non oportet ut imp̄sentia illas species quę sunt priores sūm generationem prius accipiat, quę eas quę sunt priores sūm naturā. Vnde in omnibus qualitatibus/p̄fertim illud sūm actum prius subsistit, in quibus character, p̄prietatē/quēdam terminum actu cōphēdit, & aliter p̄sens ordo p̄prios specierum qualitatis fieri non potest, si q̄dem naturales potētiās considerentur sūm aptitudinem, & aptitudines medię sint inter actuales perfectiones & passibiles q̄litates, quę deinceps assignabūtur. Nam prius esse oportet id quod est efficiens actus, deinde esse id quod est aptum pati, & hoc modo ab eo quod est in actu/passio/affectioq; apta est fieri, dū aliqd patitur. Plotinus quoq; dubitat, quomō naturales potētię sint altera species qualitatis, nam si ea quę sunt sūm potētiās/qualitates sunt; itaq; illud quod est in potentia/nō competit omnibus qualitatibus, quādoq; cōtineatur in una specie qualitatis. Ad quod dicendum est, quod iam ostēsum est potētiām oibus speciebus qualitatis competere, & cū uniuerso genere qualitatis extendi. Verum multipliciter dicitur potētiā & ad minus dupliciter, cuius eō cum unā specie Aristoteli assignet illam. s. sūm actum, meritō alterā contra illā diuidi, quę sūm imperfectam aptitudinem cōsideratur, quę etiam aptitudo dupl̄r consideratur sūm id quo potētia esse intelligitur, quādoq; partim sit sūm quāuis aptitudinem/atq; in omnibus (ut ita dixerim) cōsideratam, & partim sit sūm eam aptitudinem/quę iam q̄ppiam promotionis naturalis accipit: quod q̄dem etiā cōpetit his, qui bene possunt numerari: sed inq; si dicimus natura pugillatiuum sūm qualitatem disponi, certē potētia appositā nihil facit. Nam potētia iam erat in habitibus & dispositionibus assignatis. Verum ad hoc dicēdū est, quod quales hęc deteminent qualia nihil prohibet, ut ab habitu/uel à dispositione, uel à naturali aptitudine denominari, quia generale quale/sūm genus qualitatis cōmuniter consideratur, quod tamen speciebus & differentiis distinguitur, ad cōstituendam spēm/quę sit habitus uel dispositio: quas q̄dem spēs accipit, quę genus ex natura p̄ficiscitur; nūc autem p̄ponit dicere non de qualitate simpliciter, sed spēs qualitatis numerat. Item neq; de quali, sed de aliquo quali dicit, de eo p̄sertim quod sūm naturalem potētiām

potentiam & sūm potētiā & aptitudinem qua aliquid dicitur esse aptum/aliquid considerat, & non de quali sūm habitum/uel dispositionē. Item inflat, quomō is qui sūm potētiām dicitur ab eo differre quod sūm sciētiam qualis sit. Nisi quales ambo dicantur quales/quatenus q̄les, & hoc mō non differunt inter se, nam genus utriq; q̄l̄iter inest, tñ quatenus spēs qualitātū differentiū distributę sunt sūm hoc inter se hęc distiguent. Nam etiam in aliis oibus speciebus, diuersitas eorūdem fit sūm differentiis specificis & non cōplectunt neq; constituunt generalibus cōtibus. Item aiunt, quod neq; differentię aliq; sunt ipsius qualitatis, sed qui habet sciētiam/studio & meditatione eā habet, & quod sūm potētiā dicitur illę natura talē potētiā habet, sed differentiā solet extrinsecus aduenire, sed quō species artis pugnandi erit? Atqui ad hoc etiam dicendum est, quod profectus/promotioq; proficiscēs ex meditatione & studio/producent naturalem potētiām, ut ad proximam spēm accedat/habet habitum p̄sentem collectū in fine, qui est alius à naturali p̄paratione, quod quidem ipse p̄fectus sit, & p̄paratio sit imperfecta, ut res ad statuam aptam/distinctū est à statua, sic etiam pugillatiuus differt à pugile. Verum in his à qualibet arte & à potētia denominantur nomina distincta sunt, & alter pugil uocat, alter uerō pugillatiuus, sed in ipsa arte & naturali potētia/noīa in unum cōciderunt. Nam ambę uocant pugillatiuā: quocirca plures res ibi non sunt nominatę, quāuis alia & alia spēs sit, hęc quidem p̄fecta/illa uerō ex meditatione, studio, & arte adueniens, unde Aristoteli noluit dicere eos disponi qui sūm potētiām quales dicuntur, quādoq; dicat eos non dici disponi qui alio modo sūm potētiām afficiuntur, non quia tales qui secundum potētiām sunt affecti/aliquo modo non disponantur sūm communem significatum dispositionis, sed quia non ita disponunt, sicut illi qui exercitio p̄fecti sunt. Nam æqui uocum erit dispositio, quę ex naturalibus potētiis est, & non ab his in quibus sunt, sed à quibus denominantur. Quod si hoc ita se habet, quādam differentiā sūm ipsam diffinitionem qualitatis horum cōsiderabitur, & non extrinsecus intelliget additio ipsis potētiis/ultra habitus, sed hoc modo habitus & naturalis potētia erunt distinctę inter se, quę tenus altera est imperfecta, & alter p̄fectus, ac etiam quatenus eorum unum est imp̄ibile, & alterū partibile: ac rursus quatenus alterum procedit in participatione specierum, & alterum consideratū est, iam in participationibus specierum. Hęc igitur ad hęc dubitationem dicta sint. Præterea uidebitur mihi dignum inquisitione esse, quomō perfectam & imperfectam speciē inuicem distinguūt. Nam si hoc, quia imperfectum est, non solum sūm naturalem aptitudinem, sed etiam secundum p̄motionem & mutationem ex eadem in specie in forma, certē imperfectum erit, quatenus consideratur in motu, quo ad speciem & formam tendit, & ita erit ibi specifica differentiā. Sed quomō uniuersaliter poni imperfectum/in alia specie potest? primō quidem cum species considerata sit ubiq; sūm esse perfectum. Nam diuidentes species animalis/alium dicimus esse hominē, & aliū eē equum. Deinde duplicabuntur eo modo species, & secundum unāquāq; species altera erit perfecta, altera uerō imperfecta. Forsitan igitur non oportet talem differentiā accipere, tanquā p̄fecti ad perfectū, quę in eadem specie contineantur, neq; oportet accipere aptitudinem & potētiām/tanquā designantes/ac ueluti contractas proprietate ab his/in quibus sunt in diuersis speciebus ponere, sed eadem potētiā & eodem imperfecto quod est in ipsa potētia/sūm quandam talem perfectionē accipiendā sunt, quę sint in specie determinata. Nam in quoddam termino aptitudo continetur & non considerat sūm uiam in formam & speciem. Nam illa uia est indeterminata & infinita, & non potest sūm formam & speciem determinari. Quocirca aptitudo gris ad statuam/est quidā terminus, & forma gris quę permanet cum forma statuę/sūm quā sit: quocirca qualitas est, & quales secundum ipsam dicantur, quāuis non sit adhuc in actu p̄fecti. Verū alii dubitāt de hac naturali impotentia, quādoquidem ut potētiām accipiant, quomō qualitas sit potētia materię, quę expers qualitatis & quātitatis, quinimo alia est naturalis potētia, & alia est potētia materię, quādoquidem alia sit prima impræssio speciei, & alia sit priuatio, & nondū aptitudo, sed adhuc sine ea existens. Vnde ad memoriam reuocare oportet, quod Aristoteli hanc potētiām naturalem dixit, eam quę iam p̄cedit, & principalis est ad faciendū aliquid facile, uel pati. Verum Eudorus dānat hanc speciem, quia uidetur esse eadē cum priori specie qualitatis. Nam naturales potētię si facile mobiles fuerint, dispositiones erunt, si autem permanentes, erunt habitus: sed hoc pace Eudori non rectē dictum est: cum Aristoteli in prioribus speciebus uirtutes & scientias acceperit, quę quidem licet aliquid naturę habeant, tamen indigent doctrina & disciplina aliorū, sed in sc̄dis spēsbus/ordinauit ea quę non indigent doctrina aliorum, sed à sola natura dependent: ergo priores spēs istę sunt distinctę, illę q̄dem sūm actum sunt, & operationem, illę uerō uersantur in ea p̄paratione, quę sūm aptitudinem fit. Item aiunt animaduersione dignum esse, etiā hoc ne cōphendendo Aristoteli ea quę multum differunt sub una specie

Prædi. Aristoteli.

cie qualitatis reducerit. Nam cum sint quaedam potentiae agendi, quaedam uero difficulter patiendi, merito eadem sunt, quatenus sunt potentiae, sed illae quae considerantur secundum passionem, secundum potentiam potius considerantur: itaque quomodo cum haec plurimum inter se differant in unum redigemus? & haec simul numerabimus impotentias cum potentiis. Item quomodo Aristoteles quosdam secundum potentiam uel impotentiam sic quales appellat? Nam aliquis secundum hoc esset capax contrariorum simul. Nam potentia est contraria impotentia, nisi quia non eiusdem ad idem sit contrarietas, sed respectu alterius & alterius, quandoquidem cuius est potentia eiusdem non sit impotentia, sed potentia est faciendi & impotentia patendi. Et hoc necessarium est, nam hoc modo huius potentia est, huic etiam contrario inest impotentia, & seorsum haec non sunt distincta, sed solis uerbis rationibus uel relationibus ad ea quae differunt opere intellectus factis, distincta in idem conueniunt. nam pugillatius habet potentiam pugnandi potendi, & ipse cum sit difficulter uulnerabilis potest non potui & ad hoc habet impotentiam. Itaque dicendum esse existimo, quod actio & passio sub uno & eodem predicamento ordinantur, quocirca etiam potentiae & impotentiae tales quae agendi & non patendi sunt non prohibentur in eadem specie redigi, siquidem habitus etiam priuationesque in eisdem predicamentis collocari solent. Eadem potentia agendi & non patendi una est in sano, & impotentia non agendi, sed patendi in ipso aegroto est. Sed quomodo Aristoteles dixit quod cursores dicuntur non qui aliquo modo afficiuntur disponunturque, sed quia habent potentiam aliquid facile agendi. Nam absurdum est suspicari ipsos nullo modo disponi, quandoquidem habeant aliquo modo dispositionem, secundum dispositionem ipsi perfectae non disponuntur aliquo modo ut quod neque habeant dispositionem, ueluti facile mobilem, neque ueluti permanentem, sed tantum disponuntur secundum aptitudinem: iuxta illud igitur significatum dicunt non disponi. Vel magis dicendum est quod uniuersali talis species non designat & specificatur secundum ipsam dispositionem, quam prorsus ille qui talem potentiam habet dispositus sit, quatenus habet facile aptitudinem non agendi uel patendi aliquid. At si pugillatius est qualis, cur etiam factius non erit quod sit secundum eandem rationem? Forsitan quia factius uidetur esse ad aliquid, uel si dicitur secundum potentiam, certe erit qualitas de secunda specie qualitatis quae considerat secundum potentiam, sicut etiam pugillatiuum quae si secundum actum actione uel quatenus disponit animam consideret, qualitas perfectio erit de prima specie qualitatis, & quatenus factiua est non ad aliquid, sed magis sub actione reduceret, inclinationes uero inanimatorum quae in eorum facultate non sunt, sed extrinsecus adueniunt, perficiunt id quod tendit ad aliquid & appetit illud, cuius etiam speciei erunt illae nationes factiuae. (Vnde illud quod facile est) non est communiter aptum idoneumque, ut prius diximus, nam nondum habet facultatem ad operationem, sed habet aliquam promotionem ut dehinc agere possit, quae quidem perfectio promotione est capax perfectae rationis ante formam & spiritum, & est tanquam pars quaedam quae ab eade seiuuncta est & totum nondum habet. Sed cur cum aliquid patitur quippiam dixit eius potentiam patendi esse, sed non impotentiam? Respondet quia ipsemet in metaphysicis distinguendo soluit, quia potentia uersat in actione & impotentia quoque passionis & ibi assignat actionem esse id quo alterum in altero agit, & ipsam passionem esse id quo patiens ab altero patitur, quatenus alterum quibus constat quod potentia est communiter accepta utrisque competat, sed proprie impotentiam dicit esse passionis. Sed dices quomodo impotentiam uersari in passione posuit? Nam si quis permutando dixerit patendi potentiam esse impotentiam patendi, sicut faciendi potentiam esse impotentiam patendi diximus quod is cogit nos dubitare. Nisi haec communis ab aliis ad alia torquentur & defectantur quandoquidem potentia proprie dicta competat actioni tantum & non passioni, & impotentia tantum passioni proprie conuenit, nam meliorum sunt potentiae quorum etiam initio natura maxime pollet & impotentiae sunt deteriorum. Atqui si impotentiae priuationes sunt & priuationes non habentur, quomodo igitur inquit esse impotentiam patendi, nisi habere impotentiam aliquid magis abusive dictum sit loco illius quod est priuari potentia, uel forte dixit impotentiam esse, quia impotentiae simul sunt cum potentiis. Nam sanitas habet potentiam agendi sana & impotentiam patendi aegra, ideo nullum absurdum est, si impotentiae habeant, tanquam simul existentes cum potentiis. Item quomodo determinauit molle secundum impotentiam diuidendi, si quidem impotentia priuatio sit, & molle sit quaedam species, sicut etiam est durum? Nisi quae idem considerari ut species quando accipitur quatenus est facile diuisibile & uelut impotentia diuidendi. Caeterum post instantias & solutiones ultro citroque adductas, tempus profectum est, ut ipse posterior res expositorum disputationes de hac naturali potentia conscribas, dicendo quod sit illa & in quibus rebus consideret. Proinde haec uniuersali est ueluti quaedam genus omnibus his quae quocumque perficiuntur competes. Nam prius fieri non potest ut aliquid ab imperfecto ad perfectum procedat, nisi potentia intermedia aderit, duces imperfectum ad perfectionem quae potentia suscipit complementum ab ipso perfectissimo quod postremo aduenit, potentia

potentia igitur est condutrix extremorum & praebens uiam a deterioribus ad meliora res proficiscuntur, atque preparationem & occasionem ingerit ut perfectione consequantur, quae etiam parte quandam ab actione prius accipit, & uelut quidam defectus est perfectae substantiae & habitus, ac ueluti quaedam prior calefactio, ut lichini ante caliditatem ignis. Insuper etiam est quaedam participatio mediocris diuisa ac distributa secundum mensuras, quae etiam tota praesens intelligi non debet: quo tamen pacto potentia talis consideratur in particularibus animalibus. Nam quoniam animae mensura separato proficitur, tum est quaedam potentia deducens mentem in intellectum quae animae ad intellectualem speciem & ad actualem intellectionem. Verum illa potentia quae est secundum naturam est maxime euidens. Nam opera naturae uersantur in motu qui ex potentia eadem in actum procedit, & cum accipitur in alio fieri non potest, neque suscipi quae in ipso potestate suscipere. Non enim quis forma cuius aduenit, sed illi aduenit quod potest perfici, quatenus habet aptitudinem ut eam suscipiat. Similiter etiam in animalibus quatenus longe abest ab ea mente quae in actu est, proxima est naturae secundum talem potentiam consideratur. recte itaque dicitur quod potentia haec differenter substantiam naturae complectitur, iccirco hoc in loco naturales potentias determinat esse secundas qualitates tanquam haec potentia ea sit, quae proprie determinatur. Et hic illud uerbum alterum, in textu non intelligi aliter quam sic, quia haec secunda species est altera a prima. Et si in uniuerso aliquid fieret generatio, non aliter fieret quam per potentiam in substantia. Item materia perficitur suscipiendo species per potentiam quae est in ipsa. Equidem haec potentia uel per se ipsa sufficiens est tendere ac procedere in formam, ceu in ipsis animalibus per se mobilibus, uel producit ab ipsa actione facillime ad perfectum, sed talis potentia in talibus etiam existens sortita est suam subsistentiam. Verum tamen magis ad scientiam attinere uidebitur explorare opiniones quae de tali potentia secundum aptitudinem sunt, siue ipsa naturaliter consideretur in quantitatibus, siue in substantiis, siue in quouis alio genere rerum. Itaque queritur utrum id quod est in potentia ex materia sit potentia, atque ipsa potentia, ut quidam putat uel nunquid ipsa materia sit illud quod est in potentia ut aliis uidetur. Nisi hoc absurdum sit, nam materia, cum suapte natura prorsus impotens sit non potest praebere aliquam causam, neque substantiam ingerere cum ipsa habente deficiat. Item neque potentiae principium afferit cum prorsus sit impotens, neque dat occasionem qualitatis eiusque causa est, cum sit secundum se qualitatis experta. Item nihil habet secundum se cum sit omnibus priuata, inops & pauper de se. Item neque habitudo materiae est id quod est in potentia, cum materia omnino sit absque habitudo. Item neque primi subiecti abundantia cum ipsam nullam differentiam in seipso habet, neque extensio, uel contractio, uel rarificatio, uel densitas ipsius materiae, quae est priuata omni motu. Item neque aliquod aliud eorum quae circa materiam esse intelliguntur est causa ut potentiae sint, nam quaedam species preparationis uideatur esse haec potentia & non habitudo eorum quae qualia non sunt. Itaque neque species quatenus species & quatenus stat in propria perfectione secundum se, neque si haec esset substantia produceret potentiam. Nam cum sit perfecta & tota in seipsa, procedit potentiam secundum partitionem spirituum & formarum subsistentium: itaque relinquit ut talis potentia subsistat ex concursu horum. scilicet materiae & speciei, uel eorum quae se habent ut materia & species seu forma, itaque potentia in materia propter spiritum est secundum participationem illam imixtam rationum: praesertim quando fuerit aliqua prima aptitudo ab ipsis materiae data proinde ac participatio sit receptaculum habitus & susceptio, receptaculumque habitus prius introducti quam tedit in actum. Vnde corpus & anima quauis hanc aptitudinem suscipiant, tamen haec omnia saluata & habent proportionem ad materiam secundum quam proportionem ad perfectiores seipsas tanquam ad formam sint coordinata secundum hanc primam subsistentiam materiae sui ipsius possident aptitudinem ad perfectiorem participationem. nam ea quae sunt in generatione cum ab imperfecto ad perfectum perficiuntur & promouentur suscipiunt prius promotionem receptionis habitus. Deinde perfectiores participationes sortiuntur, nam cum participatum maneat, & participans sit quod simul totam formam recipere non potest semper aliam participationem imperfectiorem ante aliam perficiendo ad perfectiores suscipit. Vnde in animalibus etiam quaedam proportionem potentiarum corporis quae sunt intellectuales & pure incorporeae eadem aptitudinem considerare possunt: manifestum igitur ex his sit quod illae potentiae sunt communes corpori & animae atque animalibus sunt, atque quomodo ad agendum & patendum uel non patendum simpliciter se habeant considerantur secundum communem quaedam participationem. Quinimo perspicuum sit ex eisdem quae sit eorum inclinatio ad utramque. scilicet ad potentiam & impotentiam, nam cum ipsa subiecta ratione materiae commiscantur cum participationibus rationum, ideo pars quae puenit a ratione ambigua sit, & anceps inclinatio equaliter ad potentiam & impotentiam. Vnde omnia alia etiam quae dici solent de naturali ordine talium potentiarum perspicua sunt qui exacte ipsa inquirunt, & scientia participant quoniam etiam transmutatio consideretur secundum naturales potentias, quandoquidem ipse considerentur quatenus producantur

& procedunt ad pfectum atq; quatenus magis & minus insunt eidem, quia semp aptitudines nature pcedunt, & uersant in pessione ad aliud. Sed aduersus e quoq; dignū erit, ne forte hec circa cōposita & participata potētiarū primò subsistat, & in ipsa positōe nihil tale putatur. nam habent uim quādam participatione formatū, nisi potius participantia potentiis: cum per se ipsa sint potētie expertia, non suscipiunt mutationem ad pfectum, neq; promotionem: sed hæc habent scdm natura-
 rales potentias, quæ propter materialem indigentiam & extensionem, inclinationem uel ad pfectā formam pbenent promotionem suam participantibus eis, & transmutationem ad pfectam essentiam atq; motum secundum magis & minus, tradit magis scdm uitalem participantium rationum quā & secundum speciale determinantur participantia per motum. Iuxta quoq; eadem seriem exacte contē-
 plationis sermo faciendus est: de molli & duro, unde hæc primò fiant, itaq; diuisio atq; distantia quā-
 dam est solida, quædam uerò est rarior, q̄ efficiunt durum & molle. Similiter densum & rarefactio-
 uel uacui multi intercapedot: ubi ergo hæc compactio & repletio uacuitatū differentiam in utrisq; exhibet, uel materiae abundantia, defectus etiam faciunt, hoc quidem esse durū, illud uerò molle,
 uel potius omnia talia efficiunt proprietatem aduenientē & facientem hæc diuersa scdm rationem,
 igitur si defecerit potētia, & nō poterit seipsam retinere, durities contrarie formæ subsistet, quādo-
 quidē mollis potentia cōsistat in eo quo potentia seipsam sustinet, & eleuat se ad sublimia: hoc mō
 extenuando se potentia mollis & teneriorem consistētiam efficit. At si iste est modus, quo molle &
 durum fiat, pfectō contrarium accideret ei quod Aristot. uult. nam amplius non esset durum fm
 potentiam, & molle fm impotentiam, sed econtrario. nam subtilitas sustinens seipsam erit potētia
 eleuandi seipsam, durities autem erit impotentia huius talis: itaq; melius est loco illorum differen-
 tiam duri & mollis assignare scdm continētiam excessus, uel defectus partium eorū. nam alia huic
 consonant differentia & durum dicere habere potētiam non facile diuidendi, & molle habet im-
 potentiam eiusdem talis. Nam difficile diuisibile, uel facile diuisibile scdm excessum, uel defectum
 constitutionis, cōnexionisq; partium duri & mollis consistunt, idem quoq; durum & molle q̄spia
 potest assignare scdm dominium magis uel minus speciei, nam durum est id, qd magis retinet spe-
 ciem, molle autem cōtrarium patitur. Forsitā utrūq; eorum pficit scdm ratiōes diuersas, & fm op-
 positionem pfectam sp̄rum, sicut calidum, & frigidum, dulce, & amarum, densum, & rarū. Nam si
 omne qd secundum naturam se habet, id pfectam pprie speciei receptionem habet, & sunt quædam
 mollia scdm naturā, ut animalia quædam tota & plantæ, ac in partibus animalis pulmo: quomodo
 itaq; erit molle determinatum scdm defectum formæ, & speciei? quomō igitur Aristot. considerat
 molle scdm impotentiam, nō facile diuidendi, sicut etiam ægrotabile secundum impotentiam non pa-
 tiendi, facile aliqd a quibusuis? Nam ægrotabile secundum se subsistet secundum priuationem & de-
 fectum formæ, & nō secundum oppositam sp̄m. Nisi forsitā duplex species impotētiae per hæc in-
 sinuetur, una qdem quæ sit secundum priuationem, ut ægrotatiuum, & ægrotabile habet impoten-
 tiam patiendi facile a quibusuis, huius oppositū potentia habet sanabile, alia uerò est secundum sp̄m
 subsistētē, ceu molle habet impotētiam, ut non facile diuidat, & durum hoc modo etiā habet im-
 potētiam, ut facile diuidat, itaq; molle scdm impotentiam eā quæ est deterius, oppositum determi-
 natum est. Forsitā etiam dicemus sanabile habere impotētiam patiendi, facile a quibusuis. Nisi ali-
 quis molle uocare illud uoluerit, quod abest a potētia ob excellētiam impotentis, nam durū ut ha-
 beat, & eam impotētiam, quæ scdm oppositionem fit, nō est incōueniens: quādoq; dem non habeat
 ea quæ cōueniunt molli, quod est quædam sp̄s, sed sanabile cum nō habeat scdm priuationem ea
 quæ ægrotabile habet, pfectō nō dicetur habere impotētiam. Verum quomō habeat sp̄picuū est,
 quia eiusdem est potentia & impotētia. Nam id durum est, potentia non facile diuidendi, & molle
 est impotentia ut existimo econtrario. s. facile diuidendi. Postremō Aristot. nō temerē casuq; in calce
 posuit hæc exempla, talium potentiarum, sed uoluit insinuare ordinem ipsorum, quia cum sint ul-
 timæ in natura omnium potentiarum, sunt quoq; extremæ res.

Tertium autē genus qualitatis, passiuæ qualitates, et passiones. Sunt autē talia, puta et dulcedo, et amaritudo, et stipticitas, et oia his cognata. Adhuc autē caliditas, et frigiditas, et albedo, et nigredo. Quod quidem igitur hæ passiuæ qualitates sint, manifestū est. Quæ enim susceperint ipsas, qualia dicuntur secundum ipsas, uelut mel, eod quod dulcedinem susceperit, dicitur dulce, et corpus album, eod quod albedinem susceperit. Similiter autem, et in alijs. Passiuæ autem qualitates dicuntur, non eod quod ipsa quæ susceperint qualitates passa sint aliquid, neq; enim mel eod quod passum sit aliquid dicitur dulce,

dulce, neq; aliorum talium aliquid. Similiter autem his, et caliditas, et frigiditas, passiuæ qualitates dicuntur non eod quod ipsa quæ susceperint passa sint aliquid, eod autem quod secundum sensus, quælibet dictarum qualitatum sit factiua passionis, passiuæ qualitates dicuntur. Dulcedo enim passionē quādam penes gustum efficit, et caliditas penes tactum. Similiter autem, et alig, albedo autē et nigredo, et alii colores, non eodē modo dictis passiuæ qualitates dicuntur. sed eod quod ipse a passione factus sunt, quæ quidem igitur secundum passionem fiat multæ imutationes colorū, palam. Verecūdatus enim aliquis, rubicundus factus est, et territus pallidus, et unūquodq; talium. Quare et si aliquis natura aliqua talium passionum passus est, ex aliquibus naturalibus symptomatibus, similem colorē uerisimile est ipsum habere. quæ enim nunc in uerecūdari dispositio, eorum quæ circa corpus facta est, et secundum naturalem consistentiam, eadē dispositio fiet utiq; ut et naturalis similis color fiat. Quæcūq; quidē igitur talium symptomatū, a quibusdam passionibus difficile mobilibus, et permansuis principium sumpserunt, passiuæ qualitates dicuntur. Siue enim in ea quæ scdm naturam consistentia palor, uel nigredo fuerit, qualitas dicitur: quales enim scdm ipsas dicimur, siue propter egritudinē longam, uel propter estum idem hoc accidat, pallor uel nigredo, et non de facili desistant, uel per uitā remaneat, passibiles qualitates et hæ dicuntur. Similiter enim quales scdm ipsas dicimur. Quæcūq; autem a facile solubilibus, et cito desistentibus fiunt, passiones dicuntur, qualitates autē non, non enim dicuntur quales quidam scdm ipsas, neq; enim rubecus propter uerecūdari rubecus dicitur, neq; palles factus propter timorem pallidus, sed magis eod quod passus sit aliquid. Quare passiones quædem tales dicuntur, qualitates autem non. Similiter autem his, et quæ secundum animam passiuæ qualitates, et passiones dicuntur, quæcūq; enim in generatione mox ab aliquibus passionibus difficile mobilibus fiunt, qualitates et hæ dicuntur, uelut insania et extasis, et ira, et talia, quales enim secundum ipsas dicuntur iracundi, et insani. Similiter autē et quæcūq; aliæ extases non naturales, sed ab aliquibus alijs symptomatibus fiunt, uel et de difficili transmutabiles, uel etiam cōno immobiles qualitates, et talia dicuntur, quales enim scdm ipsas dicuntur. Quæcūq; autem a facile et cito desistentibus fiunt, passiones quoq; dicuntur, puta si tristatus aliquis iracundior est, nō enim dicitur iracūdus, qui in tali passione iracūdior est, sed magis eod quod passus sit aliqd. Quare passiones quidem tales dicuntur, qualitates autem non.

Dicit rursus tertium genus qualitatis, ubi pro sp̄e genere utitur, uel etiam pprium genus dicit, nam etsi hoc genus qualitatis non sit sup̄mum genus, sicut simpliciter qualitas, uel accidens, tamen est etiam proprium genus, ueluti diuisum in proprias species. Equidem hoc genus est de numero eorum quæ uocantur genera subalterna. Diuidit ergo hic tertium genus in duo. s. in passiuas qualitates, & passiones, quibus cōmune est ip̄m quale qualitercūq; nam ea quæ habet tales qualitates, denominatur qualia. Item eiusdem passio est cōmunis. Equidem passio cōmunis, cōsiderat in utroq; horum differenter, quādoquidē uel aliqd uelut ut passionem ingerit sensui, ut dulcedo passio-
 nem quādam ingerit gustui, & caliditas tactui, uel aduenit tāquā ad passionem factam, sicut pallor aduenit timidis, & rubor pudorū, his qui pudore afficiuntur. Verum propria distinctio, passiuæ qualitatis, & passionis est illa, quā Aristot. postea inducit. nam quæcūq; principium acceperunt ab his passionibus, & denominatiuis quæ sunt difficile mobiles, passiuæ qualitates dicuntur, uelut pallor scdm naturam, uel nigredo, uel ea quæ fiunt propter ægritudinem longam, & estus caloris immissio-
 nem, nam isti pallidi non sunt, & nigri eod modo, sicut sunt illi qui fm naturam dicuntur, sed quæcūq; principium acceperunt ab his quæ facile tolluntur, & cito redeunt, ceu pallor qui præ timore fit, aut pudor in his qui uerecūdiam habent, passiones sunt, & fm hanc qualitercūq; quales participā-
 tes, quatenus patientes dicuntur tales, nam tales dicebamur rubedine & palledine affici non tamē quæ-
 les, nam qualia tales passiones sunt, ideo nec denominat tales pallidos, uel rubeos, sed dicimus quæ pa-
 tiuntur huiusmodi talia, nam quia pallore uel rubore affecti sunt, sic aliquo modo participant quæ-
 late, tamen non quatenus quales facti sunt, rubei uel pallidi. Similiter in anima etiam iuxta quādam
 pportionem passiuæ qualitates dicuntur, nam ira fm naturam, & mansuetudo atq; ea quæ habi-
 tu acquisitæ sunt, dici passiuæ qualitates possunt, quādoq; dem habentes iracundi & mansueti di-
 cantur, quales fm eiusmodi qualitates, & passiones animi uocant, quæ aliquibus eueniūt, & exiguo tpe

durant, sicut ille qui tristitia iracundus fit, non enim dicitur talis iracundus, sed dicitur iratus. Vnde horum dictio-
rum sententia talis est, sed prius aliquid hoc in loco est quod quereret quomodo prius dispositionem & habitum desig-
nauit per facile mobile & difficile mobile, & nunc distinguit passiones & passiuas qualitates, per eadem.
Sed iam diximus in illis nonnulla quae huic quaestioni satisfaciunt, quia ibi tradidit habitus, & disposi-
tiones quae ex doctrina & extrinsecus eueniunt, tanquam difficile mobiles & facile mobiles perfectiones;
hic autem tradit passiuas qualitates & passiones, quae sunt secundum naturam facile uel difficile mobiles.
Quod si haec non sufficiunt alicui, repetantur etiam nunc haec breuiter scilicet quod caliditas quatenus dis-
ponit qualitercumque subiecta dispositio dicitur, & quatenus habet permanentem dispositionem habitus
uocatur, quae etiam quatenus ab aliquo agente superficietenus fit, passio dicitur, & quatenus perma-
nenter & intrinsecus fit passio, dicitur passiuam qualitas. Equidem utraque haec scilicet ut a passione fiat ali-
quid, & ut passionem sensibus ingerat secundum passionem considerantur. Nam secundum haec utraque passio
consideranda est in ipsis, quare caliditas si per aliquam moram fuerit in ipso corpore habente uel in-
ducente illam in alio, dispositio profecto erit: sed calefacti hoc modo iam ut habet specie caliditatis
& neque aliud calefacere, tunc passiuam qualitas dicitur, si autem species ipsa consideratur, quatenus fit
passio profecto erit: quare quauis Aristoteles eisdem nominibus scilicet facile permanere & facile transmutari
in hoc genere qualitatis usus etiam sit, tamen non eisdem significationibus ea accipit, sed designat
dicendo passiuas qualitates existentes aliquo modo secundum naturam esse: a quodam accidente scilicet ab
hoc quo inferuntur passionem sensibus. At qui uidebuntur non esse simpliciter qualitates, sed magis
substantiae, quoniam partes substantiarum, sint substantiae. Nisi quia non est dicendum caliditate
ignis esse passiuam qualitate secundum definitionem ipsam ac speciem & substantialem participationem
ipsius: sed partes substantiae, & eam affectionem qualitatis quae in corporibus fit ab ipsa asserendum est
passiuam qualitate esse: cuius rei maximum inditium est, quia species substantiarum non coniungunt
sensui, neque illum attingunt & mouent, quandoquidem sensus non sit substantiarum perceptiuus.
Nam ipsas uix intellectus recipit, sed sensus est receptiuus qualitatum quae a speciebus & rationibus
fiunt, quas qualitates etiam corpus natum est recipere, & haec qualitates mouent sensum. At sensus ab
ipsis aliter & aliter diuisis afficitur & disponitur, propter hoc igitur illas qualitates motiuas quae sensui
coniunguntur, & illum attingunt, passiuas qualitates (eodem quod agant) dicere solemus, ac etiam quia habent
proprias naturas cognatas, ac motus/motionesque passiuas sensu. Verum nonnulli mirantur quomodo
mel dicatur dulce quia susceperit dulcedinem. nam dulce prorsus sine dulcedine esse non potest, itaque
mel quomodo suscipit id quod habet? Sed ad hoc dicimus quod Aristoteles declarauit hoc per illud exemplum,
quod subiunxit dicendo, & corpus album eodem quod albedinem susceperit: quare innuit etiam quod mel ut
corpus suscipit dulcedinem. Sed iterum instant quomodo cum dixisset Aristoteles uelut mel eodem quod dulce
dinem susceperit, dicitur dulce, mox subiunxit, neque enim mel pati aliquid dicitur dulce, neque aliorum
talium aliquid. nam si susceperit dulcedinem, quomodo non patitur ipsam? Nisi quidem mel susceperit
dulcedinem/ducentem gustum in passione & ipsum non sit passum aliquid dulce, sed secundum substan-
tiam suam habeat ipsam dulcedinem. Equidem proprium passiuam qualitatis est, ut inferat passionem
sensibus, quauis nos eos non multum exerceamus siue per passionem aduenirent subiectis, siue sine
mutatione & alteratione. Equidem uocantur qualitates ab his qui possident eas, & qui dicuntur quales
secundum eas: siquidem qualitas est ea res secundum quam unumquodque quae dicitur, sed passiuam qualitates
dicuntur quatenus assumunt passionem quam sensibus ingerunt. Item quomodo inquit albedo & nigre-
do & alii colores non eodem modo passiuam qualitates dicuntur, sed fieri dicuntur factaque esse
a passione, quandoquidem ipsae agant in sensum/diffringentes & congregantes uisum? Item aliquid qua-
litatis ex passione adueniunt, nam corpora mota calefiunt, & pudor aduenit cum quis erubuit. Nisi
forte cum sentimus calidum efficitur calidi, sed quando sentimus albedinem/aliquid album in no-
bis fit. Non enim materia albi oculus fit/recipiens speciem albi, quemadmodum manus calore calefit,
& quauis oculus aliquid patitur, tamen non fit albus: siccirco tanquam Aristoteles alibi dixerit uisum pa-
ti, & de hoc fidem faciat ex eodem quod post receptionem excellentiam uisibilem non potest ipse suscipere
uideereque; minora uisibilia, sed uidetur adhuc uidere illa tanquam habeat reliquias ipsorum: itaque quauis
uis haec dicat, tamen haec non aduersantur his quae nunc dicuntur. Nam hoc in loco considerat diffe-
rentiam passiuarum qualitatum, quatenus nonnulla communicant eadem qualitate, nonnulla uero
minime. Vnde si omnis passio per motum fit, & omnis motus est in tempore, itaque omne patiens in tem-
pore patitur. Si igitur uisio uidetur fieri sine tempore atque subito, itaque non per passionem fiet. Nisi
Aristoteles uideatur dicere tactum etiam sine tempore & subito pati, qua ratione caliditas & frigiditas pas-
siuam qualitates erunt & non passionem inferentes, sed ueluti per passionem introductae. Forsitan autem

neque in solis coloribus uerum est sensum non affici eadem qualitate. id est uisum non fieri album uel
nigrum. Nam neque auditus acuit uel obtunditur, sed etiam colores disponunt uisum, quemadmodum
etiam unumquodque aliorum sensibilem suum sensum disponit. Videtur itaque proprium esse colorum ut
aliis adueniant. Etenim colores etiam his a quibus inseparabiles sunt, ceu albedo niuis & id genus,
non sunt simpliciter substantiales, sed adueniunt, siquidem nix sit coagulatio aquae propter excellentiam
frigiditatis, cuius uero sic coagulatae albedo est quaedam passio & proprietates. Eodem quoque modo pal-
lor est in his qui timidi sunt, & rubedo in his qui pudore afficiuntur, quandoquidem haec sint proprie-
tates dispositionum animae. Nam in timidis/timentibusque cum sanguis recurrit ad cor, uelut ad pro-
prium principium, & non amplius apparet in faciem, tunc efficit pallorem accedentem, sed is qui san-
guine euacuatur, aliter pallor accidit: sed erubescens tum erubescimus quando sanguis a corde ad
faciem defluit, ac ueluti principalem faciei colorem occupans atque obscurans, & instar umbræ prece-
dens color a turpi adueniente propter cogitationem occultatur, & tunc pudor fit. Quando igitur ab
utero tales concursus fierent per qualescumque causas tales colores essent naturales, & propter hoc a na-
tuitate tales & tales uidentur, quare omnes qualitates secundum colores merito dicuntur fieri ex passione &
accidentia esse atque aduenientia. Etenim niui albedo & corui nigredo aduenit, secundum quandam passio-
nem precedentem, quae etiam in naturali consistentia inest. Et nemo putat me dicere quod mutatio ipsa
precedens & motus efficiat colores, sed rationes colorum quae iam in natura consistunt efficiunt colo-
res. Eodem ea quae mutantur secundum proprietatem mutationis & conuersionis secundum ad rationes accipiunt, &
proprie participant rationibus, & ab eisdem specificantur. Nam alia est ipsa ratio stans, & aliud est subie-
ctum simpliciter, quod his subiectis & aliud est id quod de subiecto & participatione rationis componi-
tur, in quo mutatio & passio consideratur. Nam simplex per se nihil pateretur, itaque neque in pallidis
uel erubescens mutatio efficiat colorem, sed proprium sanguinis est colorem transmutare, quae-
do uel internus fit, uel quando ad exteriora defluit. Quauis ergo colores a passione fieri dicat Aristoteles,
nihil aliud dicere uult quam corpora fieri apta ad receptionem talium colorum per passiones. Sed ait
Eudorus quomodo in prima specie qualitatis inter dispositiones numerauit caliditatem/frigiditatem/
aegritudinem & sanitatem, & hoc in loco eandem collocat in passiuam qualitate tanquam in alia specie? For-
sitan dicemus quod ibi accipiebantur, quatenus disponebant, & aliquo modo se habebant ad positionem
secundum calidum & frigidum, hic uero consideratur passiuam qualitas, quatenus efficiat passionem in aliud.
Vnde aliquod idem alio & alio modo acceptum: nisi prohibet sub alia & alia specie collocari, ceu So-
crates quatenus homo substantia est, sed quatenus species est ad aliquid. Similiter etiam caliditas/quae
nus disponit aliquo modo subiectum dispositio erit, & quatenus calefacit sensum/passiuam qualitas
erit: quare secundum diuersos modos eadem caliditas erit diuersis speciebus, quandoquidem si consideret se-
cundum proprietatem & suum caracterem dispositio est, si uero consideretur secundum permanentem muta-
tionem passionis erit passiuam qualitas. Sed dices quomodo ibi dixit ea quae celeriter pereunt & trans-
mutantur esse dispositiones, & hic uocat ea quae transmutantur celeriter passiones & non amplius qua-
litates? Nisi quia eorum quae sunt facile mobilia alia sunt dispositiones quae propter id qualitates sunt
& caracterem imprimunt ei quod disponit: alia uero sunt motus facile solubiles qui in solis passio-
nibus considerantur. Proinde tales motus passiones uocantur, & non sunt digni nomine qualitatis, quae-
doquidem neque dicantur quales qui secundum ipsas patiuntur: itaque nullum absurdum est, si quaedam sub qua-
litate ordinentur, & quaedam non. Item animaduersione dignum quomodo Aristoteles ordinauerit passiones
sub qualitate, si quidem asserit qualitates & passiones esse tertias species qualitatis, & posterius subiun-
git dicendo, talia quidem dicuntur passiones/qualitates autem non. Nam quidam putant hoc esse dictum
non sine defectu. scilicet illud (qualitates autem non). Nam putant hoc deficere. scilicet (non sunt passiones). Perin-
de ac ipsae passiones sint qualitates, sed non passiones/qualitates. Alii uero putant in idem ipsas passiones
incidere & passiuas qualitates, & quauis hoc modo plane distinguatur, tamen quia passio cadit sub
passiuam qualitate tanquam quoddam temporale adueniens ipsi, proinde sic ait ipsam ordinari sub illa. Ve-
rum Alexander in quendam esse non putat si passiones sint sub qualitate. Nam ipse Aristoteles non solum
passiuas qualitates sed etiam passiones sub eadem specie ordinauit: quandoquidem dixerit tertium autem
genus qualitatis sunt passiones/qualitates & passiones. Non enim consentaneum est ut in idem reducat
ipsa cum sit dicturus ipsorum differentiam. Nam per has species qualitatis & passio determinantur, quae
etiam passio erit qualitas, nam speciebus insunt nomina generum. Sed pace Alexandri asserere quod Aristoteles
dicat ipsas passiones simpliciter esse qualitates prospicuum repugnat uerbis Aristoteles. quandoquidem ipse
plane dicat (quare passiones quidem talia dicuntur, qualitates autem non.) Similiter etiam fecerere/separa-
reque passiones omnino a qualitate repugnat eis uerbis quibus ipse dicit unum genus qualitatis esse,

etiam passiones. Sed q̄ reducere passiones in idem cum passiuis qualitatibus absurdū sit, p̄spicuū est: quippe Aristot. euidentissimē ipsas distinguit. Forsitā igitur passiuā qualitas (ut est qualitas) nō est passio, licet eis sit cognata, quādoquidem nequeamus intelligere, neq̄ nominare passiuam qualitatem sine passione. Vnde uidet̄ passio ēc aliquo modo imperfecta species passiuæ qualitatis, cuius passionis passiuā qualitas est p̄fectio. Sicut igit̄ dispositio cum habitu connexa fuit, ita etiā hic passio cum passiuā qualitate copulauit, nam sicut dispositio p̄cedit habitum, sic etiā passio est uelut suppositio passiuæ qualitatis: quocirca quatenus ut imperfecta p̄cedunt, & ab his ad illa fit trāsmutatio/hac ratione passio non distat, nec differt ab ipsis qualitatibus, sed quatenus deficiunt à p̄fectione/ nequæ est in ipsis, quātum ad naturā specierum, & quantum ad consistentiā permanentem, sic se parantur qualitates à passione, quandoquidem Aristoteles dicat (sicut colores pauci temporis à passione fiunt, ita & diuturni ex eodem accidunt). Verum sectatores Nicostriati absurdum esse putant, ut omnes colores fiant ex adueniente passione, p̄sertim illi qui sunt connaturales, & substantiales, sicut color niuis. Nam in exemplis quæ adducebantur de timore & pudore Aristot. proposuit passiones quæ adueniunt. Vñ idem uidetur sentire de oibus. Nisi humores qui qualitercūq̄ circa corpus existentes usq̄ ad faciem tendunt, ac diffusi sint/ consequatur colores qui consimiles ipsi uideantur. Equidem humores imutari solent à passionibus, quo fit ut consentaneū sit/ ut colores sequatur mutationes, uel cōplexiones aliquales corporum. Verūtamē neq̄ hoc dicitur scilicet q̄ colores naturales extrinsecus adueniāt/ uelut niuis albedo, sed inquit, q̄ si quis intelligeret primam constitutionē niuis/ quomodo à principio ipsa facta sit, p̄fectio inueniet corporeitatem/ & subiectum s̄m aliqualem mutationem, & aliqualem complexionem/ talem colorem accepisse: quod quidem etiā aliquis ex his quæ uidetur, ad memoriā reuocare/ atq̄ intelligere poterit. Nam sicut colores qui uidentur aliquantulum complexionibus corporum assimi/ ant, sic etiā in aliis fit, quāuis illi naturaliter fiant. Præterea sunt nonnulli qui has qualitates consimiles/ negant esse passiones/ uel passiuas qualitates, & affirmant eas esse partes substantiarū/ & substantias: itaq̄ p̄spicuū est q̄ isti, neq̄ susceperunt q̄ à principio dubita fuerunt/ de coloribus naturalibus. Andronicus uerò uoluit passiuas q̄litates non ēc diuidendas/ in his quæ efficiunt passiones, & his q̄ ex passione cōsistunt, sed asserit omnes tanquā ex passione cōsistentes passiuas esse, & factiuas/ accidere ipsis. Nam calidū calefacere potest, unde quatenus q̄dam in alia aliquid faciunt, non qualia, sed efficientia ipsa uocamus: ceu calefactiua appellamus, & non calida, q̄ q̄dem calefactiua ad aliquid sunt, sicut cōbustiuū & cōbustibile/ & id genus. Proinde calidum quidē est/ nullo existente calefactibili, sed calefactiuū sine calefactibili/ esse non potest. Cum itaq̄ hęc ad aliquid esse dicantur, & qualia non sint ad aliquid, sed se habent aliquantulum, iure itaq̄ efficientia non erunt q̄litates. Vnde dicendum est ad hęc dubitationē/ quod oportet considerare passiuas qualitates/ quæ fiunt in sensibus, cōsistere fieriq̄, non q̄tenus ex agente quodam & patiente fiunt, neq̄ quatenus ad conuertentiam dicunt: sed oportet intelligere simplicem & simpliciter speciem passionis per se/ tanquā qualitatem in qua nihil actionis & copulationis agentis/ in ipsam patiens/ adaptamus. Nam hoc quale est species separata ab his q̄ sunt ad aliquid, & alia species est passio ab ea quæ suscipiūt aliquod sensibile, & aliquā similitudinē à p̄cedentibus passionibus. Proinde & Aristot. passiuas qualitates diuidit/ cōtra ea q̄ sunt à passione, solet etiā asserri quædam oppositio ad ea quæ dicta sunt, quādoquidem illud. s. passionem ingerere, uel ex passione fieri passibilem/ passiuam qualitatem/ indicet solum habitudinē illius, ex quo fit ex aliquo uel illius quod efficit in aliquo/ quā quidem nūquā diceret Aristoteles esse passiuam qualitatem. Verum nos respondebimus ad hoc q̄ qualitas passiuā non dependet ex habitudine, sed ipsa alteri aduenit, sed proprium passiuæ qualitatis/ consideratur s̄m ipsam transmutationem/ quæ non est secundū esse, quādoquidem hęc non sit propria qualitatis, sed p̄supposita substantia/ qualitas aduenit ipsi/ tanquā etiā ipsa adueniat ipsi ēc. Hęc itaq̄ de dubitatione dicta sint. Cæterū tertia species q̄litate/ differt à prima, sicut Porphyrius & Iamblicus tradunt: quia illæ qualitatis primæ speciei p̄fectionem habent ex doctrina, hæ uerò tertiæ sp̄ci/ per naturam insunt. Sed forsitā p̄ce Porphyrii/ ea etiā quæ natura insunt in illis qualitatibus primæ sp̄ci/ complectunt, sicut caliditas, frigiditas, & huiusmodi alia: tamen differentia est, quia hic traduntur quatenus sunt s̄m passionem, ibi uerò quatenus sunt dispositiones/ & habitus. Item à qualitatibus secundæ speciei differunt hæ tertiæ sp̄ci/ quatenus illæ considerabantur, quatenus erant potentia & aptitudines, hæ uerò sunt magis actus, & secundum formam quādam subsistunt. Verum si quis cupit adiscere ordinem ipsorū. dicendum est, q̄ specificatio quæ ex passione & transmutatione fit, deficit à qualitatibus p̄ se naturalibus/ & ab his quæ sunt primæ speciei, & quæcūq̄ sunt sc̄dm actum, & quæcūq̄ secundum naturalem potētiam primò cōsistunt.

sistunt, & alterationes sc̄dm motū differunt inter se. Proinde Architas uidet̄ ordinasse speciem qualitatis sc̄dm passionem/ ante speciem secundam naturalis potentie. Et forsitā hoc magis rationem habet, quia q̄d actu est, oportet p̄cedere id quod potentia qualitercūq̄ est. Sed hoc etiam sciendum est, quod Architas totam hanc speciem qualitatis in passione p̄prie uerfari & specificari tradit, & hoc ipsius cōmune elementum tradidit/ complectens simul cōmuni diffinitione passiuas qualitates, & passionis: quo pacto multa dubia euadit, & simul naturā ipsorum diffinitē complectit. Nam hæc sp̄s qualitatis pura non est neq̄ sine materia & corpore neq̄ in forma speciei uē fixa est, sed uidet̄ quædam natura media esse corporum/ & formarū/ sp̄rum uē, quæ quidem assimilatur corporibus sc̄dm passionem, & quatenus species fit à passione, uel assumit formam in seipsa à sp̄c, sic cognata est rationi/ & formæ. Vnde quod imutatio aliqua, & alteratio consideretur sc̄dm tales qualitates/ p̄spicuū est. Nam hoc uisu comprehenditur, sed illud inquisitione dignū est, forsitan ne talis mutatio sit causa talium qualitarum, sed ipsa quorum non sine ratione est causa. Equidem ipsa forma considerata in ipsa p̄prie qualitatem constituit. Nam motus est tanquā id quod in ordine materiæ prius supponitur/ & prius ministrat principali causæ quæ est pars, descēdens à ratione/ & informans motum in definitū, quæ etiā neq̄ patitur, neq̄ alteratur, sed etiā passionē ingerit, uel in passione principalit̄ consistit. Forsitan autem uerum est dicere quod s̄m eundem sit passio in subiecto: itaq̄ & in coloribus, mutationes sūt circa cōpositum corpus, sed rationes singulorū colorum sunt in natura, quorū distributio fit/ & participatio quatenus corpora participant colore. Item inquirere dignum est qd sit hęc passio. Nam passio dicitur uel destructiua substantia, ut putrefactio corporis/ inducens corruptionē illi qd putrefit, uel oppositum huic facit. s. conseruans subiectū per transmutationem/ ut sit tale/ s̄m naturam fiat/ passiones conseruant & continuant sensus sc̄dm se/ tanquā sensitiuos, etiā alio modo dicitur passio ipsa transmutatio/ ab eo qd est in potētia in actum, ut quādo cera in diuersis formis facta, formataq̄, diceretur pati/ fieri quoq̄ potest hoc mō/ ut passiones diuidantur sc̄dm species motuū. Nam passiones uel fieri sc̄dm substantiam, uel secundum quātum, & passio quæ nunc q̄ritur nec s̄m substantiam, nec secundum quantum est passio: imo neq̄ omnis passio qua quales dicimur quādoquidem hoc genus passionis, quod hic inquiritur sit una sp̄s qualitatis determinata, sed si quidem est passio in qualitate/ quæ consistat uerfeturq̄ in fieri ac in transmutatione/ ad eas q̄ sunt secundum actū passiuæ qualitatis/ talis passio erit huius speciei. Nam initia sunt quasi p̄parationes passiuarum qualitatum: quocirca Aristot. in metaphysica passionem diuidēdo inquit passio q̄dem dicitur uno modo qualitas s̄m quam alterari cōringit, uelut album & nigrum, dulce, amarū, grauitas/ & leuitas, & quæcūq̄ alia huiusmodi. Altero uerò modo/ passio est actus alterationis, adhuc illę alterationes & motus sunt magis nociuæ & acerbissima nocumenta, adhuc magnitudines caliditatum/ & aduersitatum passiones dicuntur. nam alterationem eam etiā quæ s̄m actionem alteratio est, & nocuentū motū, & alia huiusmodi, uelut motus reduxit/ & collegit sub passioe. quo circa apparet meritō quod Aristot. non segregauit passiones à qualitatibus. nam circa alterationē/ & motū passionū/ subsistūt passiuæ q̄litates, & cōplent/ & specificant ab ipsis. Imperfētū uerò tāq̄ i ordine materiæ p̄supponit/ & cognatū q̄litatibus ēc, meritō passionum comprehendit. Postremō q̄ p̄manentiā/ & difficilē mobile uidet̄ esse p̄prietas passiuæ q̄litate/ distinguēs ipsam à passione, iccirco non est permanentia ita intelligenda, sicut illa quæ est in habitu, sed oportet intelligere permanentiam illam/ quæ est propriē passionum. Nam oportet id quod quale esse existimatur/ qualiscūq̄ manere, ut sit & dicatur qualitercūq̄ quale/ non permanentia specificatum/ ut habitus, sed p̄manentiā qualitatis in passione. Item q̄ passiuas qualitates diuisit/ in passiuas qualitates animæ/ & corporis, inquirendum est/ si stupor irę & alia/ sint animæ p̄pria, an cōmunia etiā corpori animaliuē. si ergo Aristot. placet in primo libro de aia/ talia proficisci/ oririq̄ à corpore ut sepe facillē cōmouemur ad irā, etsi parua sint ea quæ nos prouocāt & sepe cum magna fuerint/ nō cōmoueamur, quādo itaq̄ affectio non mutat corpus, neq̄ prouocamur ad passionē. si ergo hoc ita se habet/ uocauit has esse affectiones animæ/ quatenus ipsa dominatur/ & p̄stat in animali cōposito. Nam constitutiones cognatę animæ ad ipsum corpus tendentes/ in generationem, & seipsas non temperantes cōtinentes uē, sed à corpore impellunt, hęc cum sint materialiores/ causę sunt passionū animæ. Itaq̄ de his hęc dicta sint. Cæterum tēpus est proficiscendi ad quartam speciem qualitatis/ quum Aristot. subiungit.

Quartum autem genus qualitatis, figura est circa unūquodq; existens forma, adhuc autem cum his relictudo, est curuitas, est si quod aliud simile est his: secundum unūquodq; enim horum aliquid dicitur quale, eo enim quod triangulare uel quadrangulare sit/ quale aliquid dicitur, est eo qd rectum

Prædi. Arist.

s

et curuum. et scdm formam unūquodq; quale quid dicitur. Rarum autem / et densum / et asperum /
et planū, uidebuntur utiq; quale aliqd significare. uidentur autē aliena eē talia / ab ea quæ scdm quale
dispositione. positionem enim quādam partium magis uidetur unūquodq; significare. Spissum quidē
enim / eō quod partes sint propē inuicem. rarum autem / eō quod distent ab inuicem. et planum quidem
eō quod in recta aliquantulū partes iaceant. asperū autem / eō quod hoc quidem excedat, hoc autē deficiat.
Forte quidem igitur et alius utiq; aliquis uidebitur / quæ scdm ipsas denominatiue dicuntur,
vel quomodocūq; aliter ab ipsis. In plurimis quidem igitur, et ferē in omnibus / denominatiue dicuntur,
uelut ab albedine albus. et a grāmatica grāmaticus, et a iustitia iustus. Similiter autem et in alijs.
In quibusdam autem / quia ut iacent qualitibus nomina, non contingit denominatiue ab ipsis dici,
puta curuius, uel pugillatiuus, quæ secundum potentiā naturāle dicitur, a nulla qualitate dicitur deno-
minatiue, non enim iacet nomen potentijs his / scdm quas isti quales dicuntur, sicut scientijs secundum
quas pugillatiuus / uel luctatiuus / qui secundū dispositionem dicuntur. pugillatoria enim scientia / dicitur,
et luctatoria. Quales autem / qui ab his denominatiue dispositi dicuntur. aliquādo autem et nomine
posito, non dicitur denominatiue, quod secundum ipsam quale dicitur. uelut a virtute studiosus. eō
enim quod virtutem habeat / studiosus dicitur. sed non denominatiue a virtute, non in multis au-
tem / est quod tale. Qualia igitur dicuntur / quæ denominatiue a dictis qualitibus dicuntur, uel
quomodocūq; aliter ab ipsis.

Merito quartum & ultimum ordinem assignat huic generi / uel speciei qualitatis, quandoquidem
consistat in superficie, & uelut extrinsecum in extremo corporis sit. Verum hoc genus multipliciter
multasq; partes habet, & primò in ipso continetur figura, quæ uno uel aliquibus terminis continet,
quæ etiam & plani & solidi est terminus. Verum ipsa non est sumenda hic / scdm multitudinem linea-
rum & superficialium. nam hoc modo figura esset quantum, neq; accipienda est scdm colorem, sed
secundum aliquale superficialium figurarum. scilicet quatenus in angulum redigitur / uel sine angulo est.
Deinde cum dicit, & circa unūquodq; forma. Sciendum est quod forma dupliciter dicitur apud Arist.
uno modo de substantialibus formis, alio modo de pictis / & formis quæ sunt qualitates superficialium: nunc
igitur forma consideratur / non scdm substantialium formam, quandoquidem talis non sit qualitas,
sed considerat quatenus adueniens substantialibus formis / circa superficiem apparet, quatenus dicimus aliq;
esse pulchra & decora, uel deformia / & dedecora. Nam tales formæ qualitates sunt, sed hæc qualitates
quæ circa colorem & figuram consistunt. Verum animaduersione dignum est, ne fortè & illarū sint
contentiue, quāuis hoc Iamblicus non amittat. Proinde quidam putant formam dici de his formis / quæ
in solo animali sunt, & figura de his quæ sunt in his ipsis inanimatis: sed neq; scdm artificialem con-
suetudinem, neq; scdm multorum usum / bene rectè hæc dicuntur. nam & nomina alternatim animatis
& inanimatis tribui solent, quādoquidem figura similiter dicitur de animatis / & forma de ipsis inani-
tis, cuius usus & utriusq; sic dicti ratio, testis est. nam si scdm terminum superficialium & ipsius typum
forma dicitur, profectò hoc modo, nihil etiam insinuat quod uitam habeat, ut possit in animatis con-
gruere: figuræ quoque terminus non prohibetur / quin naturalibus / & corporibus animalium conueniat.
Sed forsità dicendum est / figuram dici de sola circūscriptioe extrinsecæ / & forma de comensuratio-
ne, uel de pportione eorum quæ terminantur. nam terminum speciei in superficie forma imitat.
Verum quidam intelligunt formam dūtaxat naturalibus congruere / quā opinionem uidetur Iam-
blicus admittere in his quæ deinceps dicit, perinde ac forma dicitur de mathematicis / & profus de
figuris, & propter hoc / inquit Iamblicus / dictum esse ab Arist. circa unūquodq; forma, quia ueluti
materialis / in indiuiduū collocata est. Proinde Iamblicus inquit / rectitudinem & curuitatem dici quā-
dam communem qualitatem / de geometricis figuris & forma: & propter hoc commune & extensum
ad utraq; & comprehensum in formis / & figuris communiter, ac quia in plus se habet quā utraq; / pro-
pter hoc seorsum numerat. nam ut ipse ait / linea quatenus linea quāta est, sed recta quatenus recta
uel curua / intelligeretur esse qualis, similiter superficies quatenus superficies quāta est, sed quatenus
plana, uel decliuis / erit qualis, similiter in forma (ut ait) hæc considerantur. Sed pace Iamblici / forsitan
rectitudo & curuitas linearum, inerit lineis & superficialibus scdm seipsas, sed formæ non secundum
se, sed scdm accidens quatenus forma complectitur figuram (ut mea est sententia) quæ si aliquid aliud
his

his rectis & curuis simile, ceu figurā instar elicis / & chodæ, aut instar conij / & instar lenticularis quæ
sunt figure appositæ: profectò id tale, & quæcūq; talem mixtam habet naturā / ex recto & circulari, si-
cut geometræ asserunt. Quā uerò hæc figuræ / & formæ sint qualitates / pbat p diffinitionem quali-
tatis. nam si aliquid dicitur quale ab unoquoque eorum, & illud a quo aliqd quale dicitur / qualitas
est, itaq; unumquodq; eorum erit qualitas. Proinde subdit / rarum & densum non denominari a rari-
tate & densitate, neq; aliqua qualitercūq; se habētia / facere rarum & densum: sed rarū & densum fie-
ri / propter distantiam partium, uel approximationem adeo inuicem, ut si aliquid corpus ethere ge-
neum incidere / hoc dicitur rarum, ceu spōgia & pumices: sed densum est illud / quod habet partes con-
gnatas & cōexas adeo ppe, ut nullum ætherogenicum intercipi possit: ceu in auro. & ferri / id cō-
sideratur: si ergo hæc magis positionem partium indicant, & non characterem proprietatiue, profectò
non erunt qualia. Item lene / polituē illud est / cuius partes equaliter in rectum iacent: ceu in exten-
sis marmoribus, asperum uerò est illud / cuius partes non æqualiter iacent, sed partim prominent, par-
tim submissa sunt: ceu quælibet in terra, quippe quæ talia significant positionem: positio autē / uel
est in predicamento ad aliquid, ut dictum est in illo predicamento, uel sub predicamento positionis redu-
citur. Etenim posita / quādam positionem significant. Sed animaduertendum est, quod fortè raritas &
densitas, leuitas & asperitas, qualitates quædam sunt / scdm characterem & assignationem, sicut caliditas / &
frigiditas, quæ & quādam positionem significant / iuxta partium ordinem: & neq; mirum est / si idē
scdm aliud / & aliud / sub alio & alio predicamento reducat, sicut etiam Arist. & eius expositoribus ui-
detur. Vnde complens / piciensq; spēs qualitatis, statim subiunxit hæc. (Fortè quidem igitur / & alius
uidebitur modus qualitatis) quod quidem dicit non insinuando philosophicā cautionem, ut quidam pu-
tant, neq; quia difficile sit diuidere rationē primorū generum (ut alij existimant) neq; quia differen-
tias insinuat scdm quā rationale & irrationale, & alia considerantur / qualia substantialia / & diuisiua ge-
nerum, nam illa sunt magis substantiæ / & non qualitatis. Eadem si qualitates essent / non in
ultimum ordinem pfecta essent. Verum Andronicus quintum genus qualitatis adducit / in quo
raritatem & densitatem, leuitatem & grauitatem, subtilitatem & grossitatem, eā. scilicet grossitatem & subtili-
tatem, quæ non scdm mollem dicitur grossities, sed quatenus dicere solemus, aerem subtilē esse, & aquā
subtiliorem. nā qualia inq; ipse omnia talia dicimus, eō quod a qualitate p se uidemus. Similiter quoque
diaphanum / & umbrosū / opacū uē dicimus esse colorem, quare inq; uel est ponendū hoc esse ali-
quod aliud genus qualitatis, uel copulandum est cum passiuis qualitatibus. Nam eō quod corpus ali-
quod patit / unūquodq; istorum tale sit. Verum hæc differunt ab illis passiuis qualitatibus, quia non sunt
passionis inferentia. Eudorus quoque / grossitatem & subtilitatem in alterū genus collocat, & alio modo
atq; alibi esse / hæc non uult. Sed Achaicus has grossitatem. scilicet & subtilitatem in quarto genere ponit / tā-
quā cōsequentes rarum / & densum, quas inq; Arist. insinuare p hæc uerba magis / cū dicit. Fortè
autē & alius modus, ubi uidet ordinasse illas in generatione / & corruptione, calido / & humido fri-
gido / & sicco, & omnia ista sunt, graue / leue / durum / melle / asperū / lene / grossum / & subtile. Sed quō
aliquis hæc admittet / cum ab ipso Arist. nullū genus dictū sit / sub quo hæc ordinantur: sicut in pri-
mo erat habitus & dispositio, & in secundo naturalis potentia / & in alijs unum aliquid aliud. Itaq;
melius est dicendū / quod scdm ueritatem sunt aliqui alij modi / etiā quos Arist. tradit in metaphysica,
tāquā in pfectiore facultate, sed hic tāquā introducendi causa / eos maximè qui discere uolunt hæc
exposuit, tamen cōmuniter de omnibus spēs subiungit, dicendo. Qualitates quidem igitur sunt il-
le / quæ dictæ sunt, & qualia scdm ipsas denominatiue dicuntur, uel quomodocūq; aliter ab ipsis. Vnde
hoc dixit, quia quædam denominatiue dicuntur / ut ab albedine album, quædam uerò æquocè, ut trian-
gulus / quadratum / & unaquæque aliarum figurarū. Nam in his triangulus est qualitas, & participas
qualitate uocat. Item in quibusdam ambo nominata sunt, ut grāmatica / & grāmaticus, & in quibusdam
neutrum denominat, ut aptitudo ad grāmaticam / & his qui scdm ipsam apte dispositus est, in quibus-
dam quoque alterum solum nominatū est. scilicet quale, ut in cursiuo / & pugillatiuo. Nā aptitudines sunt
sine nomine, quādoquidem pugillatiua / & cursiua sint sciētia scdm actum, a quibus pugilles & curso-
res quales dicuntur. nam cursiuus / & pugillatores eos significant / qui potētia sunt quales / denominati
a specie habitus comparati, alicubi quoque ponitur nomē habitus, ceu nomen uirtutis, quod tamē quæ
scdm ipsam aliquid non dicitur. nam nemo diceretur uirtuosus, sed studiosus / non a uirtute denotatus
est, quæadmodum neq; literatus a grāmatica, in quibusdam quoque uariantur nominū significatiōes /
circa rerum significatiōe, propter enormitatem usus. nam iustus scdm nomē a sententia iudicioq; li-
tium denominatus est, sed scdm res a iustitia denominat. Equidem iustus scdm dictionē a iustitia de-
nominatur, quæadmodum prudens a prudentia, sed scdm res non habent deriuationem. Vnde, propter
Prædi. Arist. s ii

hæc omnia Aristoteles adiecit in textu, uel quocumque aliter ab ipsis: ubi hæc reduxit ad id quo noia qualitibus non imponuntur, ceu accidit impotentis naturalibus, uel reduxit ad consuetudinem quæ non habet alterum in usu, ceu liquet in uirtute & uirtuoso. Vnde constat quæ hæc raro accidit, sed plerumque denominata sunt à qualitibus, à quibus habent esse qualia. Hæc igitur est uerborum con- textus expositio. Reliquum est ut conuertantur ad singulas quaestiones & dissolutiones, sed prius facienda est ipsorum diligenter distinctio. Stoici itaque tradunt figuram habere tendentiam, uel tendendo fluxum, sicut etiam intermedium punctorum distantiam habet, iccirco etiam diffiniunt lineam rectam esse illam quæ tendit in extremum. Sed pace eorum tolleret mathematica substantia quæ immobilis est, & ab omni alteratione, & ab omni fluxu & tendentia est semota, cum ab omni alteratione etiam seiuncta sit. At si quis putat incorpoream substantiam figurarum dubitabilem esse an sit, siue seorsum à subsistentia sit, is tamen putat non sermonem fieri de figuris quæ sunt in corporibus quo pacto etiam dicemus secundum Aristotem de fluxum, progressumque, aut progationem non esse figuræ causam. Nam motus & transmutatio hoc modo causam qualitatis faceret, quod nec Aristoteli placet, nec rationem habet. Nam qualitas consideratur secundum terminationem, motus uero est res interminata, & magis appetens terminari. At si quis duplices figuras esse supponat, partim incorporeas (ut Plato ait, esse ideas circuli & aliarum figurarum) & partim nonnullas distributas in corporibus, & tertio quasdam secundum quandam aliam intermediam naturam idearum: iterum quæ sunt consequens erit querere, an aliter sint figuræ incorporeæ, & aliter sint corporales: atque si nunc dicuntur figuræ secundum communem rationem harum ambarum figurarum, uel secundum solam consideratam figuram in corporibus. Item nunc quid id quod in figura quali determinatur fiat à qualitate figuræ: tamen ab altero quodam quod sit aliud ab ipso quod obtinetur à figura, nisi quod neque temperans dominansque non sit aliquid, sed solum in ordine effectus figura consideret, quæ aliter inhereat naturæ rerum, quatenus solum terminata est, sed nullum commune corporum & incorporeorum erit quædam species prior: tamen ab utrisque distincta. Nisi forte aliquis dicat incorporeas figuras ueluti causam quandam exhibere communem principalem uirtutem: his quæ figuris corporalibus formata sunt quæ uirtus principalis uisibiles figuras connectat & coniungat sibi, at simul idem sit: quo pacto aliquod commune habebunt. Atqui hoc Aristoteli suppositionibus non conuenit. Vnde neque aliquis ponet merito aliquid temperans & dominans in figura qualitatis. Nam apud Aristotelem qualitates hoc modo non operantur, sed solum possidentur. Verum si quis de ipso ordine effectus (quo figuræ sunt) hoc modo dixerit ipsas esse, ut tamen accidentia aduenientia secundum consequentem, uel à casu profecto huius uerba non admittemus. Nam nihil eorum quæ secundum naturam fiunt, habet talem subsistentiam. Quod si his dixerit figuræ corporibus naturalibus aduenire secundum participationem specierum quarundam & rationum naturalium, tum suscipiemus & considerabimus figuram esse secundum se, & à tali causa produci. Ceterum quoniam quidam figuram (sicut etiam colorem, dulce & durum) in predicamento ad aliquid ponunt, quæ ad sensum referuntur perspicuum est, quod isti omnia confundunt. Nam hoc modo substantia & alia genera sensitiua erunt ad aliquid: sed oportet diuidentes singula ipsa secundum se in propriis generibus eadem collocare: & tunc dicere illa tamen sensibilia sensum esse de numero eorum quæ sunt ad aliquid. Præterea considerandum est de forma si subsistat secundum qualem figuram, ut quidam putant & aiunt Aristoteli propter hoc ipsam simul cum figura posuisse. Sed hoc Andronico non placet, neque uerum est. Non enim uidetur eorum quæ figuram simpliciter dixit formam non simpliciter, sed dixit & circa unumquodque existens forma, quæ secundum figuram consistat forma. Nam sermonis explicatio manifeste & inuicem distinguit, quandoquidem figuram tradit tamen commune aliquid & pluribus secundum numerum, uel secundum speciem differentibus conueniens. Formam uero insinuat esse id quod cum singularibus corporibus naturalibus presertim si in extremitate existit, ceu quando rationes diuise in ipsis sensibilibus, quæ fiunt extremum uestigium ipsorum imprimet corporibus quod conueniens & opportunum sit unicuique rationi: itaque propter hæc aliquis diceret Aristoteli plantam non esse ut forma simul subsisteret, cum figura quædam sit. Quo uero neque recta sit talis opinio hinc facile adiscere possunt. Nam figura penes extremitatem mollis esse intelligitur, forma uero penes terminationem spiritus. Item comensuratio & incomensuratio figuræ secundum longitudines & latitudines esse tribuuntur, sed forma decori & dedecus competunt ubi non remouetur relatio: atque habitudo eius ad spiritum: tamen non est putandum hæc esse inuicem eadem, neque unum ex altero dependere. Si igitur dicamus quod secundum speciem formationes & ea idola quæ extrinsecus apparet optima formatio eorum & conseruans uestigium spiritus, & id quod potest connecti ad rationem est comensurabile, certe contrarium eius erit incomensurabile, & hoc modo secundum talem comensurationem et incomensurationem forma consideratur: quo pacto magis proprie assignaremus de ipsa rationem. Verum

tamen

tamen lamblicus inquit hoc non complere & perficere formam. Eodem diceret aliquis ex figuris aliquibus comensurationibus & aliquibus etiam colore, & raritate, & densitate formam compleri. Nam talis ordinatio plura redigit & complectitur in idem quæ quæ Aristoteli separatim posuit & non sunt: & non potest talis ordinatio pura formam proprietate animo concipere. Itaque hæc omnia sic ad uerbum cum lamblicus de forma statuat ac proferat, merito eis mens adhibenda est, ne forte sequatur ex his quæ ipse dicit formam esse contentiuam figuræ & coloris. Nam si forma consideratur secundum terminationem & superficiem speciei, & species erat omnium contentiuam secundum unam rationem, profecto & terminis eius continebit terminos omnium. Verum si forma diceret compleri ab aliis, sed non tamen ex partibus uel elementis à quibus sit distincta, nihil absurdi diceretur: pinde ac sit quædam communis comprehensio omnium. Nam qui uidet rectitudinem & obliquitatem figuris communem esse: etiam formam ipse esse dixit, & nullum absurdum uidebatur si postquam tradiderat propria, & quæ communiter insunt ostenderit. Dicit quoque symmetriam & aequalitatem rarum non oportere principaliter reducere ad formam, sed magis ad curuitatem, qui pulchre adiecit illud principale. Nam sicut forma simpliciter non à symmetria uel aequalitate, sicut neque ab albedine uel nigredine, sed potius ab obliquitate & uniuersaliter à figura, quæ admodum etiam à colore complet. Vnde hoc recte additum non est pretermittendum, scilicet quod comunitas in his dictis secundum quartam speciem qualitatis considerat haberi, quatenus est quædam communis extrema circumscriptio & ultimus terminus eorum quæ secundum distantiam, uel secundum aliam proprietatem potentiam terminantur: sed hæc etiam merito addenda est. scilicet quod circa terminationem naturæ terminat, quocirca etiam hoc genus multiplex est, & pluribus utitur differentiis. Item quispiam poterit contradicere Aristoteli assignati causam rari & densi. Nam distantia partium adinuicem, uel propinqua positione, & coherentia rarum & densum determinatur, si quis scilicet Democriti confirmare & tueri uoluerit. Etenim ille inquit illa corpora atoma in idem conuenientia & coeuntia densum constituit, sed si eadem inuicem disteterint, & multo uacuo intercepta fuerint, tunc efficietur rarum. Sed hæc absurda sunt, nam si materia unita est, & sibi ipsi consentiens, ac per uniuersum ea quæ sunt qualia, dicuntur esse qualia: profecto rara & densa per uniuersum erunt unita, & ipsismet consentient. At ille qui assignat causam per distantias is efficit quale esse quædam aduenturum positionis secundum figuram. Verum ad hæc lamblicus inquit duplex rarum & densum ponimus esse, unum quod in seipsum est, quod etiam per totum uniuersum quod ad se substantiale est, quod est magis habitus, proprium esse considerat, ut est rarum aeris & ignis, quod inest ipsis secundum substantiam, aliud est acquisitum etiam extrinsecus: ut in figura consideratur: quod quidem in spongis & in pumice, uidetur ubi uacuum aliquod intermedium: non incidit, sed ibi sunt figurata solida circumscripta secundum figuram in quibus circumscriptionibus subtiliora corpora à solidis continentur: quare non omnis raritas & densitas à positione seiuncta est. Nam etsi substantialis raritas & densitas nequaquam sit secundum positionem, tamen illa quæ secundum figuram consideratur secundum positionem qualium figurarum proprie determinatur, unde etiam prohibetur qualitas esse. Nam à positione minimè egreditur, sed specificatur secundum illam. Sed hæc sententia distat ab opinione Democriti quoniam hic non de raritate & densitate quæ in elementis est hæc tractatur, sed de illa raritate & densitate quæ simul cum formis & figuris subsistit, sed rara & densa quæ in elementis ubique extenduntur sunt species & formæ elementorum, quæ etiam nullatenus inter se aliquo medio, neque uacuo, neque corpore sunt intercepta atque distracta. Sed illa rara & densa quæ secundum figuram secundo modo consistunt, dicuntur etiam aliquo modo consistere secundum positionem, & non habent causam qualitatis, sed positionem densitatis & raritatis. Similiter quoque de polito & aspero quæ dubitentur possunt solui. Vnde Eudoxus dubitat: cur rarum & densum, politum & asperum significant positionem, & curuitas ac rectitudo non significant eadem? Ad quod dicendum est, quod positio consideratur circa alia corpora quæ sunt in loco, uel circa lineas quæ sunt in superficie: sed rectitudo & curuitas determinant qualitatem circa ea quæ habent positionem & non est in positione, neque secundum eam specificantur. Verum Nicostriatus raritatem & densitatem qualitates esse contendit ostendere, quippe qui asserit ignem rarum esse & aerem & terram densam non secundum positionem, sed secundum qualitatem. Sed his respondendum est ex uerbis diuini lamblici, quod utrumque eorum duo significat, scilicet positionem partium & qualitatem, positionem quidem uelut in telis & texturis significat & qualitatem, ut in aere. Verum hæc distinguenda non erant ad introductionem. Nam aliud est rarum cuius partes distant inter se, & non quia uacuum interceptat, sed quia aliquod corpus aetherogeneum habitibus interceptitur. Equidem aer non est rarus, eorum quæ partes ipsius inuicem distent, sed quia leuis & facile diuisibilis est, propter quod erit aer rarum secundum qualitatem & non secundum positionem. Verum lamblicus inquit eiusmodi raro non densum, sed solidum contrarium poni debere: eorum quæ solidum distat.

Prædi. Aristo.

s iij

ficulter diuisibile est, & graue est, quod quidē erit scdm qualitatem, sed illud secundum positionem
reducentur ad pradicamentū ad aliquid. Atqui considerandum est, quare significatū solidi sit raro
oppositum. Nam si hoc erit triplici dimensione, demesum, huic ce rē superficies & linea opponē,
si autem fuerit forte oppositum eius, erit debile, et si fuerit diuisi difficulter diuisibile, quādoquidē
hoc habeat propter duritiem, oppositum eius erit molle, et si fuerit densum, propter partū constri-
ctionem, oppositū eius erit rarum, & tunc huic raro pprie non solidum, sed densum erit oppositū.
At Plotinus nō uult audire duo significata, raritatis & densitatis, quorum unum redigatur ad p-
dicamentum ad aliquid, & aliud ad qualitatem: sed uidet ac uult raritatem, & densitatem, cē solam
qualitatem. Nam rara & densa non sunt in ipsis distantis: quod si quis concederet idem esse q̄lita-
tem, & distensionem, dicēdū est ad hoc, q̄ hoc duplex scdm naturā nō oportebat cōfundere. Nam
uiri Philosophi munus est explicare differentias, q̄ sunt in his, q̄ inuicem cōmunicant. Sed alii aiunt
non oportere distensionem sub alio p̄dicamento redigere. Nam substantia unita & una est. Atqui
prius diximus, q̄ Arist. hic primas & elementares partium positione causas esse non efficit, sed eas
positiones q̄ sunt iam in compositis circūscripta, quae etiam distraeta à subtilioribus corporibus
sub sensu non ueniunt, sed habent aliquo modo in distantia unionem & compunctionem inter se.
Stoici autem potentiam, uel potius motum potentem, rarum facere, & densum, ponūt esse causas,
quarū alia est ad extra, & alia est ad intra, & alia putant eē causam ipsius esse, & alia huius ut q̄le sit.
Sed hi non repugnant his q̄ diximus, quādoquidē sermo nunc minimē fiat de speciebus & for-
mis naturalibus, sed de raritate appropriatē, quae considerat scdm distantiam. Achaicus autem re-
cusat ea quae dicta sunt, & raritatem reducit in p̄dicamento ad aliquid, & ad quādam alteram spēm
finitam qualitatis, neq̄ ponit ipsam in passiuas qualitates, ut Andronicus, imo nōnullas earum q̄li-
tatem, quae in quarto genere qualitatis ponunt, ut subtilitatem & leuitatem inquit. cōsequi raritatem
& grossitatem, & grauitatem cōsequi densitatem. Sed quomō raritatem & densitatem in quartā spē-
ciem qualitatis reducunt scdm Arist. sententiam, manifestū non est, quādoquidē ipse manifestē
ipsas à qualitate excludat: quod si etiam qualitates sunt, quomodo sub quarto genere q̄litis redu-
centur: quādoquidē hae totae per uniuersum subiectū penetrant, ubiq̄ & à subiectis eē recipiāt,
sed quartum genus e contrario est earum qualitatum, q̄ superficietenus, & extrinsecus adueniunt.
Cum ergo nōnulli hoc in loco sermonem de lenitate & raritate faciāt, p̄inde necesse est de his etiā
pauca disserere, & dicere q̄ graue & leue in pōderibus, qd̄ utitur ampliori & minori inclinatione,
& momento, quātum erit: si quidem etiam Architas determinauerit pondus scdm inclinationem,
esse unam speciem quātū. Sed graue & leue, quatenus sunt proprietates corporum, scdm quas ac-
dicat leuis & ignis leuior, aere, ac terra grauis & grauior aqua, sic significant qualitatem. Eodē quoq̄
modo gracile & grossum, quatenus in molle sunt, & mensurant scdm ipsum, tunc considerātur in
quanto, sed q̄tenus sunt pprietates designātes, erūt q̄litates: itaq̄ q̄redum est nūquid quēcūq̄ isto
rum non collocentur in quāto, sed scdm caractere considerētur, sicut in alia specie, p̄ter dictas qua-
tuor species qualitatis, sicut Andronicus & Plotinus existimāt, aut sint sub una quatuor specierū.
Verum hoc perspicuū erit, si nouerimus de ipsa grauitate & leuitate, q̄ sint. Etenim si caliditas extē
dens corpora, facit suapte natura corpus leue, & frigiditas congregans, facit graue, p̄fectō grauitas
& leuitas reducuntur ad genus passiuarum qualitatum. At si leuitas consequitur calidum, & frigidū,
grauitas & caliditas & frigiditas sunt factiue q̄litis, & graue & leue apta nō sunt, neq̄ facere aliqd
neq̄ pati, p̄fectō uidebunt ille in passiuas qualitates reduci, & grauitas & leuitas in aliud quod-
dam genus proprium: imo si scdm substantiā elementis insunt, p̄fectō uidebuntur, neq̄ esse qua-
litates. Item si illud quod suscipit istas est quale, & quale dicitur, & habebit differentiā substantialem
suam, certē etiam hae q̄litates dicentur eorum corporum, quae participāt formali caractere eorum.
Sed uidetur quibusdā genus qualitatis adeo multiplex esse, ut in oibus p̄dicamentis esse inueniat.
Nam quaedam sunt substantiales qualitates, ut humanitas & Socratio, quendam uerō sunt in ipso
quanto, uelut lineae rectitudo, & curuitas & in numeris, numerus, triangularis & quadratus, & in
ipsis etiam qualitibus, qualitas cōsideratur ut in colore disgregatio, & congregatio, similiter etiā
in p̄dicamento ad aliquid. habitudo dupli & dimidii, & in p̄dicamentis ubi, & quādo inueniūt,
quādo dicere solemus locum esse boni aeris, & prauū aeris, & bona temporis foelicitas: similiter etiam
in p̄dicamentis actionis, & passionis, actiuae & passiuae qualitates collocantur: in p̄dicamento po-
sitionis quoq̄ ponunt bene ponibile, & male ponibile, & tādē in p̄dicamento habere, id quod fa-
cile est induibile, & cōtrarium huiusmodi. Item aiunt peruenire hoc genus qualitatis, etiam ad ea
quae nō existunt, ceu dicitur hypocentauri fictio, uel chimerae cōceptio, atq̄ puenit ad ea quae sunt,

& tamen in aliquo tempore non sunt, ut cicadae cantus in hieme. Nam eiusmodi talia dicunt non
existere, quae tamē sunt nata esse, tamen aliquo tempore, uel hoc modo nō sunt. Sed horū hęc sola
quidem figura loquutionis, insinuat qualitatem, ut humanitas & Socratio, q̄ non sint qualia, alia ue-
rō ut hypocentauri fictio, uel chimerae cōceptio, aut cicadae cantus in hieme, prorsus neq̄ subsistūt,
neq̄ habent aliquem intellectum: itaq̄ iuxta opinionem eius, qui talia aiunt habere qualitatem, p-
fectō qualitas esset de numero earum rerum, quae nō sunt. Sed de aliis quoq̄ dicēdū est q̄ illae q̄-
litates quae sunt scdm differentias qualitatis solius, pprie erunt in qualitate, & aliae quae consideran-
tur in aliis p̄dicamentis, erunt etiam in eisdem, sed quatenus sunt uniuersuiusq̄ p̄dicamenti cōple-
tiuae rationis, non exeunt ex pprietate illorum p̄dicamentorū, in quibus sunt ad genus q̄litis,
sed quando aliter acciderint, tanquā extrinsecus determinantes proprietatem ipsorum, tunc tales q̄li-
tates intelligentur seruantes, & in hoc additionem ipsius esse ex circūstantia, & adherētia. Sed forte
apertius de eisdem dicendum est, q̄ qualitas cōsideratur in substantiis: scdm substantiales differentias,
sed in aliis generibus pprie in unoquoq̄ pprietate generis determinando, est qualitas. Nam hoc
est proprium qualitatis. Ceterum, quia dubitationes & solutiones dubitationum p̄transiuimus,
bonum erit conscribere, etiā adnotationes Iamblici, euidētius, de quarta spē qualitatis. Etenim in-
dicat q̄ Plato posuit figuras p̄cedentes eē corporum cōstitutiones, tanquā sint causae essendi cor-
poribus, & differentias qualitatum ratiocinatur, per differentias figurarum, dicens calidum esse qd̄
componitur ex figuris acutorum angulorū, quales sunt pyramides, & frigidū esse illud qd̄ minus
talibus constat, ueluti icosaedron, & in aliis similiter fit. Sed ille non assumit mathematicas figuras,
quādoquidē illae, neq̄ materiales, neq̄ naturales, neq̄ in motu cōsiderentur: sed Plato posuit plana
materialia & naturalia, atq̄ in motu uersari. Aristoteles autē, figuras neq̄ esse principia elementorū
supposuit, sicut Plato, neq̄ illas esse immobiles & incorporeas, ac imateriales: sicut mathematici, sed
materiales quidem consistentes in corporibus, & determinātes, ac informantes superficiem ipsorum
esse, supponūt. P̄terea, neq̄ Stoicorum opinio dicētium figuras esse corpora, sicut etiam alia q̄lia
consonat opinioni Arist. de figuris, quia corpus qdem in quantitate considerato, qualitas autē est
diuersa à quanto, itaq̄ opinio Arist. est media inter illas quae asserūt figuras prorsus esse incorpo-
reas, & eos qui dicūt esse corporeas. Architas uerō rectē talem opinionem explanabit, dicendo talē
qualitatem non cōsistere in figura, sed in figuratione, quo pacto insinuat subsistētiam huius gene-
ris qualitatis, esse penes corpora, & q̄ in corporibus formati, & figurati, tales qualitates asistunt, q̄
corpora iam partim sunt affirmata, partim uerō post formationem scdm formas, & figuras stantibus
qualitatibus, uel determinātibus ultimū ipsorum in ipsis mutationibus figurātur. Item indicat
Architas, figuras nō recipi per totum corpus, sed solum superficietenus adesse corpori. Nam figura
ta cū non sint figurae extrinsecus habet, circūpositam ipsismet figuram. Itē insinuat tales qualitates
sufficienter subsistere, nō scdm suam actionem, sed quatenus ab alio recipiunt, quod qdem indicat il-
las esse figuratas, & non figurātes. Item patet ex eodem, tales qualitates non consistere, scdm termina-
tionem, sed scdm perfectionem reductā in aliud. Verū Architas cum sufficienter putauerit, in hoc
genere qualitatis esse utēdum solo uocabulo figurationis, solitus etiam in aliis generibus qualita-
tes, uniuersuiusq̄ unum uocabulum & nomē adaptare, & minimē dicere plura nomina, quae explicent
unum, ac minimē unum diuidere in plura, haec dixit. Sed Arist. diuidit unū in plura, quāuis neq̄
ipse ab uno recedat. Sed cum circa unum plura simul consideret, qd̄ ergo est hoc genus q̄litis, &
quomodo unū existēs cōtinuitate, in se multas differentias continebit: Nisi sicut etiam prius dixi-
mus, descriptio nāq̄ est penēs corpora, quae est cum naturalibus corporibus, quando existens fi-
gurarum terminatio, scdm substantialem dimensionem & naturalem, atq̄ solidam determinata, quae ē
in motu, & in materia intelligitur. Equidem sicut dimensionis terminus est figura, ita totius speciei
terminatio, usq̄ ad superficiem, p̄duxit formā, quae sit apparens uestigium sp̄ei, & sit extrema extē-
sio processus rationis, ad exteriora. Similiter autē & rectitudo, & equalitatis rōnem indicat simul ex-
tremam, ac curuitas in q̄litis idem ostendit, q̄ si aliq̄s acceperit curuitatem esse circulem lineā,
& his apparentiam rōnis conuersionis, in seipsam p̄fectō ostendet: & ita haec omnia erūt scdm termi-
nationem extrinsecus adueniētē, & termini aliquo mō propē sunt, & nō lōge ab inuicem scdm ex-
tremum & superficiale idōlum, quod qdem consideratur scdm determinationē circūscriptiōis: quo-
circa etiā sub uno genere ordinātur, sed quatenus modus extremorum, pprietatis determinat, scdm
diuersitatem uniuersuiusq̄, tunc scdm hanc spēm propriam seorsum ab unoquoq̄ illorum ostendit, &
insinuat, quo pacto etiā plura considerātur, & ambo saluantur. scdm differentia plurium sp̄erum, & re-
ductio earūdem ad unum genus. Sed dices unde hoc genus sit unū, cum in se cōtineat plures sp̄es

cies: Nisi à collocatione sp̄ei in alia/aliquid ultimum incorporeis p̄portionale sp̄ei termino sequetur, & hoc corpora determinet s̄m imaginem eorū terminorum/qui sunt antiquiores & principales in ipsis rōnibus/à qua causa fit subsistentia ipsius qualitatis/quarti generis, & aduenit corporibus/uerūtamen exhibet secundam administrationem/& natura suscipiens/materialis tūc existens, fit: & extensa. cōposita q̄/ac recipiens circūscriptionem determinatē ipsam/secūdam omnes p̄prietates/ quæ circa ipsam cōsiderantur, quibus nō obstantibus etiā fit processus unicuiusq; sp̄ei usq; ad idola quæ circa corpora apparēt/atq; fit mollis materiæ, & sensibilis dimētionis diuersitas. Nam extremitas/terminatiouē/in omnibus his terminas extremum omnium talium/cōstituit genus q̄/litatis, qd̄ nunc inquiritur. Genus aut̄ hoc/determinans/proprias naturas unicuiusq;, & quodam modo specificas, opportunitatem talem exhibet corporibus contentam, ut corpora uideri possunt/atq; efficit molles, ut molles mēsuratas esse, & infinitatem corporum terminis distinguit/ & separat. Præterea/cū hæc de quarto & ultimo genere qualitatis disputata sint, erit quoq; utile numerare eos qui conati sunt aliter diuidere genera qualitatis, & cōsiderare ea quibus inter se certō digladiātur. Plotinus igitur diuidit has corporis qualitates/qui cū animæ qualitates dicat/nō eē s̄m ueritatem qualitates/sic facit diuersitatē, qui tamen cū solam differētiā ostēdat/eorum in qbus est q̄litas, tamen nō ostendit differentiam qualitatis: quocirca etiā Aristot. passiuas qualitates diuidēdo/partim quasdam animæ dicit esse, & quasdam corporis/nō diuertendo se in aliud genus/qualitatis, sed in eodem permāsit, qui qd̄m optimē nouit q̄ receptaculum formarū uariatum/efficit diuersitatē appositæ regionis/ & q̄ nullum efficit differētiā formæ inexistentis, uel caracteris. Item Plotinus/ cū diuidat qualitates corporis scdm̄ sensus/in idem absurdum incidit. Item (ut ait Iamblicus) unū diuidit Plotinus in diuersa numero, & non in differentia specie. Nam sensibile in quantum sensibile/ est una species, quāuis aliquid connexum unicuiq; sensui, ut proprium sensibile accipiens/ secundum numerum ipsa distinguat, quod quidem etiam Aristoteles insinuat. Nam passiuas qualitates/ ut sensibiles ad sensum ordinans/ communiter ipsas ad omnes sensus reduxit, qui tamen eas qualitates, quæ ad unumquēq; sensum distinctum coniungitur/ non adiecit, quia non facit diuersitatem secundum speciem, sed solum numero differunt. Sed animaduertendum est/ nunquid si sensus s̄m speciem inter se non differunt/ si propria sensibilia sensum differēt, quorum differentiam specificā nitebatur Plotinus ex sensibus ostendere. Nam talis differētia s̄m numerum in indiuidua, & in ipsa diuisa, ut in hoc uisibile, & illud esse non pōt. Quod si Aristoteles non diuisit/ usq; ad diuisionem numeralem, nihil mirum est, cum sermonē faciat/ atq; producat usq; ad primam diuisionem sup̄morum generum/ in species, qd̄ quidem oportebat/ etiam Plotinum faciētem diuisionem sup̄morum generum obseruare. Equidem Plotinus dixit, animæ qualitates s̄m partes animæ/ quāuis fieri possit, ut in pluribus partibus eadem sit qualitas, ut familiaritas & asperitas, atq; ut multæ qualitates in una parte animæ sint, quoniam fiunt multæ uirtutes, ceu in parte rationali/ multas scientias/ & diuersa specie/ esse dicimus. Verum post hoc diuidit eas qualitates/ q̄ plures sunt rationalis partis/ scdm̄ scientias & artes, & decidit usq; ad extrema, & non sistit pedem in comprehensione/ quæ sit eorum s̄m genus, sicut fecit Aristoteles/ qui omnes illas comprehendat secundum genus habitus. Item non intellexit/ q̄ modo non expedit diuisionem generum producere/ usq; ad ultimam exactam & absolutissimā diuisionem, sed q̄ sufficit omnium generalissima, & ea q̄ sunt his cognata/ (de qbus illa p̄dicatur) nunc solum tradere: quare neq; acceptandus est ille processus diuisionis/ quo p̄fectissimē Plotinus diuidit, atq; apponit illas potentias/ q̄ sunt in parte concupiscentiæ. Nam hæc est diminutio potius extremorū, & nō diuisio primorum generum. Nam omnis diuisio debet fieri scdm̄ propriam unicuiusq; naturam. Nam quanto congruit diuisio scdm̄ partes/ quod quidem est diuisibile in ipsis compositis/ uel in ipsis incorporeis/ quæ habent quādam in se substantiam ipsorummet remissioem. Nam hæc diuisio, à quantitate non est altera. Equidem quādo aliq; qualitatem/ non ut qualitatem diuideret. s̄. quādo diuideret eam tanquā totam/ ubiq; presentem/ q̄ tenus per eam quædā qualia sunt, ac ut eadem est in paruis & magnis, & qualibuscūq; partibus, ut dulcedo mellis est in quantificūq; mellis partibus: is profectō in hunc modū non rectē faceret diuisionem, quandoquidem qualitas non sicut apta nata est, sic nitat ipsam diuidere. Fortē autē neq; illud uerum est, q̄ omnis qualitas totum quale penetret, & ubiq; illius se recipiat, siquidem quarta species qualitatis considerabatur/ q̄ tenus superficetenus aduenit: etiam si triangulus/ & unaquæq; alia figura habeat lineas & angulos, quæ ibi in figura non sunt. Nam in eodē loco omnes lineæ, neq; anguli cum lineis sunt. Item neq; eadem qualitas corpori/ & animæ adest/ ut tēperantia & nigredo. nullum itaq; incōueniens est, s̄m hoc/ ut animales, & corporales qualitates diuidantur, sed ab operationibus

tionibus diuersis existentibus/ argumentari diuersas qualitates, p̄sertim quādo ea quæ de potētis in qualitates s̄m easdem transducerent: nam potētis cum sint imanifestæ/ ex operationibus quas producant/ cognoscuntur, sed qualitates manifestæ/ qualia ostendunt/ per ea quæ sunt altera qualia ab illis uisā/ & manifesta, & ipse qualitates/ dignoscuntur/ p̄ principissima genera. Sed hic animaduertendum est/ q̄ etiam qualitates habent potētias, & q̄ nullum absurdum est, potētias ab operationibus/ & à potētis existētias cognosci. Verum quia Plotinus diuidit q̄litates animales/ & corporales iuxta proficuum & nociuum, & mox diuidit proficuum/ & nocuum/ tanquā proprias differentias qualitatis, cum putat oē proficuum & nocuum à qualitate prouenire, iccirco nos dicimus/ quod ille non cōuenienter sic facit diuisionem, quia transit de quali ad aliquid. Nam mel idem cū sit scdm̄ qualitatem, huic qd̄m proficuum est, huic uerō nociuum: similiter etiam unguentum, aliis quidem est suaue & utile, sed scarabeis nociuum & mortale: quare proficuum & nociuum non sunt q̄/ lia, sed ad aliquid. Deinde cur magis p̄ficua/ & nociua/ afferunt differentias qualitatis/ quā substantiæ/ uel passionis: Nam in his proficuum/ & nociuum etiam considerant. Quod uerō etiam quātum ad potētiam rectē coaptatum/ & e contra non coaptatum/ sit causa utilitatis magnæ/ & nocuenti, ars Asclepiadorum indicio est, ac ea quæ de cōmensuratione narrantur/ idem indicant. Præterea/ si qualitates operarentur, & scdm̄ operationē qualia efficerent, forsità liceret dicere, q̄ ipse p̄ sunt uel nocent, sed si quādo habentur à qualibet/ nullum eisdem nocuum, uel utilitatem à seipsis q̄ tenus sunt qualitates ingerunt, itaq; non erunt p̄ficua/ de se/ nec nociua. Verum uniuersalr̄ omnes tales diuisiones/ absurdæ sunt, qm̄ sunt magis ad aliquid, & non fiunt secundum qualitates. Vltimō post magnum Plotinum/ consideranda est illa diuisio/ quā Arist. in aliis locis tradit, ubi duas esse potētias/ & ueluti principia ponit, unam qd̄m harum actiuam, alterā uerō passiuā: qui et ponit irrationalis potētias in ipsis irrationalibus, & rationales in ipsis rōnalibus: ceu irrationalis potētia calefaciēdi/ est in calido, & rationalis q̄ est in medendi arte, & ob id irrationalē potētiam/ inquit esse actiuam/ unius tantū. Nam caliditas/ cum calefaciat, non habet potētiam infrigidandi, sed rōnales sunt contrariorū p̄ductiua/ & comprehensiuæ/ cuius rei causa est, quia omnis ratio indicat rem/ & priuationem rei, tamen nō eodem modo indicat. neq; ambo appetit, sed rem appetit & intelligit scdm̄ se, scilicet id quod est melius, & priuationē. s̄. id quod est deterius/ per accidens intelligit, & uult: sicut se habet medēdi ars/ circa sanitatem & ægritudinē. Diuisio itaq; hæc concedit Aristotelis esse, tamē non est assumpta in primis generibus qualitatis: forsità neq; profus in qualitate, quādoquidē non oporteat diuisiones antiquorum de alio genere in aliud trāsferre, sed seruandæ sunt in his rebus/ in quibus traditæ sunt. Hæc qd̄ igit de diuisione disputata sint. Postremō nōnullę instatię afferri possunt de omnibus speciebus qualitatis/ & cōmuniter de ipsius diffinitione: quoniam diuidimus substantiam per differentias scdm̄ qualitatem/ ceu animalis hoc qd̄m rationale, hoc autem irrationale dicere solemus, ac actiones/ partim bonas/ partim turpes ponimus: oportet ergo quærere/ quō aliq; diuideret quale scdm̄ species, & qbus differentis uteretur, & ex quo genere illę essent. Nam qualitatem dicere/ est dicere, & simile à seipso: ac si aliq; differentias substantias faceret, & differētiā diceret differentia differre, quoniam omne differens/ differentia differit: itaq; si differentia differit differentia/ necesse est igitur p̄cedere in infinitum, quo igitur sapes à coloribus diuidimus: nam si diuersis sensiteriis, tāquā diuersis subiectis differunt, p̄fectō ista differentia erit circa nos/ quā si quis cōcederet eē quō differēt ea quæ sunt eiusdē sensus, ceu albū & nigrū, uel dulce & acutū: qd̄ si dicatur, quia aliud est disgregatiuum, & aliud est cōgregatiuum, & hæc oculorum sunt obiecta, illa uerō lingua: primō qd̄ dubitat de passionibus si disgregatiōes sunt, aut cōgregatiōes. Deinde ille q̄ hoc dicit/ non dixit illa quibus differunt, sed passioes quæ fiunt ab ipsis. Vnde ad hæc dicendum est/ q̄ in unoquoq; generum/ quæ sunt in p̄dicamentis, & in rationibus q̄ in eisdem sunt/ multa sit propria identitas/ s̄m quam eadem rationes in pluribus considerant, in quibus etiam inest naturalis diuersitas/ scdm̄ quam species seorsum à genere discernunt, quæ diuersitas extrinsecus non aduenit, sed unicuiq; generum naturalis est: itaq; quæredum non est/ si circa substantiam erit substantia, uel circa qualitatem qualitas/ s̄m quam species in unoquoq; genere distant inter se. Nam differentię constitutię specierum/ extrinsecus unicuiq; generi nō adueniunt: sed simul existunt cū unoquoq; genere, alioquin non essent species eorum generum/ quæ in singulis sp̄ibus sunt, si à seipsis genera non haberent proprias differentias/ cōnaturales tāquā à seipsis contentas. Quod si eis extrinsecus adiungimus, ceu ab alio genere ad aliud trāsferentes ipsas, profectō sp̄s erunt quædam cōmixtionēs plurimum p̄dicamentorum, & non amplius sub eodem p̄dicamento collocabuntur, & tamē species debent esse cōtentę sub generibus/ quæ continent sub sup̄mo genere uniuersalr̄. Hęc igitur Prædi. Arist.

fit una solutio dubitationum. Alia autem est quod aliorum oportet differentias querere quibus singula inter se separamus: unde impossibile est secundum rationem ut differentiarum differentie sint. Nam hec seipsas differunt propriam uirtutem a seipsis trahentes: uel potius dicendum est quod neque ipsis opus est differre cum sint differentie, sicut neque alteritas dicitur fieri altera. Nam etiam in aliis proprietatibus euenit, ut unumquodque non dicatur participare seipsis, ceu eguale non dicitur æquari, uel bonum euadere bonum, quare differens differentia omnino differt, sed omnia alia differunt differentia, quæ est diuersa a seipsis, & differentia seipsa differet. aut magis idem est differentia. Stoici quoque faciunt qualitates esse earummet qualitates, cum asserant habitus ipsorummet habitus esse: quandoquidem non indigeant aliis exhibentibus differentiis. Nam neque iuxta eorum opinionem qualitates seipsis inuicem differunt. At Accademici differentiarum differentias inquirentes in infinitum excesserunt. Sed attendendum est etiam hoc si omnis qualitas potest fieri substantialis differentia. Nisi hoc concedendum sit in corporibus, nam album cum sit accidens, sit substantialis differentia in cerusa, sed in scientiis quomodo se habet? Nisi etiam gramatica quedam insit animæ, uel sit natura talis: quo pacto utique fieret specifica differentia eius. proinde apponendum est quod cum qualitatibus ordinandi collocandi que sunt illi quod per se quales dicuntur, quatenus qualitates sunt circa ipsas non perfectas subiectum, neque secundum comprehensionem subiecti facientes quale, ne duo predicamenta intelligantur: sed in idem ueniens perfectas ab ipsis a quibus dicuntur. Denique non est opportunum memorare iterum quod intellectuales qualitates & sensibiles nequaquam sub eodem genere ordinentur, quandoquidem neque predicamenta sint de intellectualibus, sed de his quæ dicuntur. Neque fieri potest ut ea quæ sunt uere entia, & ea quæ sunt in generatione & corruptione tanquam sint equalis ordinis, habeant unum genus qualitatis. Sed quoniam de omnibus speciebus qualitatis satis dictum est, tempus profecto erit iam considerare propria qualitatibus, uel ea quæ eisdem insunt.

Existit autem contrarietas secundum quale: puta iustitia iniustitie contrariu. et albedo et nigredini. et alia. similiter et quæ secundum ipsas dicuntur qualia, puta iniustum iusto. et album nigro. non in omnibus autem quod tale. Rubeo enim uel fusco, et medys/ uel talibus coloribus, nihil est contrarium, cum sint qualia: adhuc si contrariorum alterum sit quale, et reliquum erit quale: hoc autem per se lam ex his que per singula alia predicamenta tractata sunt, puta si est iustitia iniustitie contrarium. Quale autem iustitia, quale ergo et iniustitia, nullum enim aliorum predicamentorum congruet iniustitie, puta neque quantum, neque ad aliquid, neque ubi, neque totaliter aliquid aliud nisi quale. Similiter et in alijs his, quæ secundum quale contrarijs.

Ut in alijs predicamentis post diuisionem subiunxit ea que sunt unicuique communia cum alijs predicamentis & propria, eodem modo etiam hic facit: & primo contrarietate adducit que qualitati inest, dicendo existit autem & contrarietas, ubi hanc coniunctionem (et) apposuit, quia etiam alia que insunt qualitati adducet, sicut sunt magis & minus, & ipsum simile & dissimile. Item dixit quale pro qualitate cuius rei signum est, quia exempla allata sunt de qualitate cum dicit iustitia iniustitie contrariu. Nam hæc qualitates sunt & non qualia. Item forsitan per hoc quale dixit & significauit qualitatem, quia simul qualitas recipitur in quali, & cum quale recipit prorsus, & qualitas recipit, quoniam qualitas secundum quale recipit. Probat ergo exempla proponendo, ex inductione qualitatum animæ & corporis. Item inquit, non solum in qualitatibus esse contrarietatem, sed etiam in ipsis qualibus quæ dicuntur secundum illas qualitates, sed non omni qualitati inest contrarietas, quandoquidem non insit qualibus secundum figuram, ceu triangulo & quadrato, neque medijs coloribus, ceu rubeo & fusco, neque planè his medijs tibus, quæ sunt aliorum sensuum, ceu medius sapor/ uel sonus medie chorde, & hoc merito: quoniam quidem contraria illa sint, que plurimum inter se distant. At uero neque soli qualitati inest contrarietas, quandoquidem etiam insit ipsis ad aliquid (ut docuimus) quare habere contrarietatem non est proprium qualitatis. Item subiungit quedam theoremata quod utile est omnibus predicamentis in quibus consideratur contrarietas. Nam ait si contrariorum alterum quale extiterit, & contrarium ipsi quale erit & uniuersaliter, si alterum eorum que contra diuiduntur, uel contraria sunt in aliquo genere extiterit, & illud quod erit diuisum contra ipsum/ ut contrariu in eodem genere existet. Hoc certè manifestum fiat si alia predicamenta meditabimur, ubi conuenienti modo introductionis talia ex inductione persuadet. Item hoc fiet etiam alio modo perspicuum/ ex definitione contrariorum. Nam si contraria sub eodem genere plurimum inter se distant, profecto patet quod sub quo genere alterum reducitur sub eodem

eodem etiam reliquum ponitur, sed cum nondum sit assignata definitio contrariorum merito uoluit ipsa uti. Itaque si scire cupimus in quibus predicamentis sit contrarietas hinc adiscere possumus quomodo inuenire eam debemus. Nam sumemus contrariu illius quod queritur si fuerit notius & notum fuerit predicamentum eius: tunc sciemus quod etiam illud cuius hoc erat contrarium in eodem predicamento est ordinatum & sequamur iniustitia in quo genere sit sumenda & cum sit in eo in quo est iustitia, & cum hæc sit qualitas, ergo & iniustitia erit qualitas, similiter si cecitas est contraria uisui & uisus est qualitas, certè etiam cecitas erit qualitas, quod quidem nulli altero predicamento congruere possit. Sed cur dixit, si iustitia est iniustitie contrarium? Nam cur dixit illam particulam (si). Nisi forte quia aliqui non concedunt iustitie contrariu esse iniustitia, sed dicebant eius esse contrarium quodam habitum innominatum, sed iniustitia est priuatio, quandoquidem habitus affirmatiuæ sint appellandi, & priuationes negatiuæ. Sed hoc rectè non dicunt, nam solemus habitus negatiuè appellare/ ut oppositum temperatiæ intemperatiæ dicimus, similiter & priuationes affirmatiuè appellamus/ ut cecitatem & claudicationem, & hoc quidem uerè est. Unde ob id forte Aristoteles dixit, si est iustitia iniustitie contrarium, quia nondum tradidit quæ sunt contraria, ac etiã quia secundum ueritatem hæc non opponuntur/ ut contraria, sed uelut habitus & priuatio: quo fit ut Architas exactius dixerit, cum dicat non solum qualitati inesse contrarietatem, sed etiam priuationem, hunc in modum scribendo. Et qualitati contraria que dam copulatur, ac si contrarietatem quãdam suscipiant & priuationem. Quidam deinceps sit contraria circa theoremata contrarium & regulam iam datam. Nam si illa uera est: profecto priuatio (cum sit contraria) erit contraria forme substantia, nam forma est substantia. Quod si aliqui diceret quod priuatio communiter dicitur forme contraria/ falsum dicit. nam si forma & priuatio sunt principia rerum naturalium, profecto dicuntur uerè contraria & ex contrarijs generario. Sed dices, si hæc contraria sunt, non erunt amplius duo principia prima, sed erit genus commune ipsorum principiorum in quo & circa quod ipsa duo subsistunt. At hoc soluere facile possumus, quandoquidem hæc non sunt prima principia, sed prima principia naturalium, & nihil mirum est, si aliquod commune utriusque sit, quia ens siue materia/ siue forma presentia sui & absentia/ utriusque eorum efficiens, potest esse commune illis. Proinde ad primam possumus dicere quod cum materia & forma sint sub substantia & priuatio concipiatur cum materia, profecto erit etiam ipsa hoc modo propter formam & materiam in substantia. Quod si quis diceret priuationem completam cum forma, quandoquidem per absentiam ipsius fiat, profecto hoc modo etiam in substantia comprehenditur. Verum magis dicendum esse puto quod regula non de omnibus contrarijs tradita est, sed de illis in quibus quando alterum sub aliquo genere planè fuerit/ sub eodem etiam alterum esse necesse erit. Nam etiam Aristoteles non dixit quod contraria sint sub eodem genere, sed dixit si alterum contrariorum sub aliquo genere est, etiam alterum erit sub eodem genere. Similiter etiam in sequentibus, ubi species oppositionis diuiduntur, uult contraria esse sub eodem genere. nam quæ in contrarijs generibus uidentur esse/ habent aliquod commune genus supraueniens, sicut iustitia & iniustitia: quocirca ipsa non possunt, sed remota genera accipiunt, quandoquidem non dixerit, quod si alterum contrariorum sub uirtute uel habitu sit, quod etiam alterum erit, sed si alterum sit quale, & alterum erit. Sed dices, quomodo hoc uerè esset/ si prima genera essent contraria/ sicut quodam ponuntur/ ceu quodam & alterum, uel alias coordinationes elementorum quas posuerunt Pythagorici. Fortè neque illa sunt prima, quandoquidem hoc fieri non possit, neque Pythagoricis placet multa esse eque primò. Sed cum plurimæ contrarietates, maxime secundum quale considerentur, ceu in coloribus contraria sunt album & nigrum, & in saporibus dulce & amarum, uel in tangibilibus calidum & frigidum, molle & durum, uel in sonis acutum & graue, & circa corpus ægrotudo & sanitas, pulchritudo & turpitude, ac circa animam uirtus & malitia, & alia multa talia, iccirco questione dignum est, cur qualitati uniuersaliter insint contraria que circa substantiam non fuerunt considerata? Sed dicendum existimo, quod contraria non possunt simul esse: itaque nunc est, ut fiant & destruantur uicissim, & ob id in substantia nullo modo considerantur, sed in qualitate erunt contraria, quia qualitates adueniunt. Nam alicubi in quantitate est contrarietas, ut par & impar, sed alicubi non est contrarietas in aliquo quanto determinato. At in qualitate quæ adueniunt, in alijs & alijs qualitatibus contrarietas inest. Nam contraria in alijs, & circa alia qualia existunt subsistunt, & cum ipsis consistere nata sunt. Itè quia prima differentia est secundum qualitates, profecto erit et maxima differentia secundum ipsas/ quæ est contrarietas. Item quia prima sectio per qualitates fit, ideo cum procedit eminus, contraria producit. Cæterum plurimæ sunt contrarietates in quali, quia qualitates sunt multiformes. Verum oportet inuenire contrarietates opportunas & appropriatas singulis proprijs potentijs: itaque in corporibus quæ sensibiles sunt contrarietates/ oportet eas inuestigare per uiam sensus, sed ea quæ sunt animæ cogitatione/ oportet inuestigare & uariari, quæ cogitatione & in-

telleſtu ſolum comprehendī poſſunt, unde merito hoc theorema de contrariis Ariſto. coniunxit ſermoni de qualitate, quā (ut diximus) cōtrarietas qualitati maximē cognata eſt. Etenim in aliis p̄dicamentis uidentur cōtraria unicuique aduenire ſim eam qualitatem quā in ſingulis reperit. Itē oportet cōtraria accipere nō cum ipſo ſubiecto/ quādoq̄dem ſubiectum ſit cōmune ipſis. neq̄ uniuerſa totaq̄ cōpoſita/ totis cōpoſitis oppoſita ſunt, alioquin nō eſſent uera cōtraria, ſed ſolū utrūq̄ uiciſſim oppoſitū/ quatenus quale eſt: hoc itaq̄ modo cōſideranda ſunt ipſa/ uelut cōtraria. Equidem qualia ipſa ſunt/ quatenus habent qualitatem, quare in ipſis eſt cōtrarietas ſim qualitātē. Sed dices cur intermedia nō ſunt inter ſe cōtraria neq̄ extremis: Dicimus ea de cauſa hoc eſſe, quā aliter plura eſſent uni cōtraria/ & nō eſſet unum uni contrariū. Verū Plotinus dubitat ne fortē qualitati mediæ ſit aliquod cōtrariū, nam mediū extremis eſt cōtrarium, quādoq̄dem ſim Ariſto. uirtus ſit quādam mediocritas/ quā aduerſatur exceſſui & defectui malitiæ. Sed dicendum eſt ad hoc/ quod aliter qualitas intelligit, ut mediocritas & medietas, & aliter ut uirtus. Eadem qualitas ſim medietatē non habet cōtrarietatem, ſed ſim uirtutē. Item dicimus medietatem cōſiderandam eſſe/ ut q̄litate, ſed exceſſum & defectū nūquā inæ qualitatem: quādo igitur medietatem dicimus eē contrariū exceſſui & defectui/ nihil aliud dicimus/ quā quod æq̄litas inæq̄litati opponit, & hoc modo in aliis, ſed in medio oppoſito ſit. Verū aliquis de coloribus planē dicit/ quod nō eſt oppoſitio ibi extremorū ad mediū. nam pallidū ſi opponitur albo/ uel opponitur ipſi ſim mixturam albi, uel ſim mixtionē nigri, quod ſi ſim mixtionem albi/ tunc albo opponeret albo/ quod eſt impoſſibile, ſi uerō dicitur quod ſim nigrū opponitur, tūc nigrum albo erit cōtrarium/ & nō aliqua altera tertia mixtio. Verū cōcluſio quodam uera eſt. ſi quod pallidum non opponat albo/ uel nigro/ ut contrariū, ſed modus illatiōis habet multas inſtantias, nā facit medium eſſe cōpoſitum ex extremis, tāquā conſtitutum ex ambobus/ & nō unum aliquid p̄ter extrema, quā etiam mediū ſimplicia actu imixto eē ſeruat, ſed nō ſim potētiam. Sed fortitan/ & hoc poſſibile eſt, nā niſi extremi colores cōmiſcerent inuicem/ mediū colores nequaquā ſubſiſterent, ſed ſunt iſtorū etiā nōnullę p̄cedentes principales rationes, ſicut etiam extremorū quę ſc̄dm mixtionem non ſubſiſtunt, ſed ſimplices & p̄ ſe naturalem diuerſitatem/ & uarietate habent/ & generant ipſam in ſenſibus cōnectuntur aliis rōnibus/ ſc̄dm coordinationem æqualiter. quod ſi quis diceret medium habere aliquā ſubſiſtentiam ex extremis, tamē mixtio non erit id quod facit media, ſed mixtio eſt quādam appoſitio extremorum, uel adiectio, uel diſtātia remota: nā hæc omnia uident eſſe mediū colores, ut in libro de ſenſu & ſenſibilibus apparet. Plotinus uerō inquit/ quod ſi ſim cōpoſitionem extremorū fierent mediū colores/ nō oportebat eos qui ſic dicūt/ diuidere hæc inter ſe, ut cōtraria: quādo dicunt, aut albū, aut nigrum, aut pallidum, aut flauū, uel aliq̄d huiusmodi, ſed ſolum oportebat eos diuidere album & nigrū, & alios dicere eſſe cōpoſitiones. Nunc uerō diuidimus unū contra aliud/ & illa eſſe oppoſita facimus, quā etſi mixtio fuerit extremorū/ non eſt ibi appoſitio ſed cōplexio/ perficiens aliā qualitatem ex mixtione tēperamenti. Eō itaq̄/ quod alia quædam q̄litas in ipſis mediis ſit, quāuis conſideret ſim cōpoſitionem, iccirco hoc modo ea diuidimus/ tāquā cōtraria. Sed hæc dicentes etiā poſteriores/ Plotino concedūt fieri aliam qualitātē mediam coloris, & minime fatentur ipſam aliā eſſe à mixtione/ uel cōpoſitione. Nam dicunt, is modus nō eſt de ſubſtantia incorporearū qualitatum, ſed incorporea mixta, uel cōtemperata ad inuicem/ uel cōpoſita/ poſſunt facere diuerſa corpora. nā cōpoſitū & mixtum genus ſim id trāſmutatur/ & differens à ſeipſo cōſtituitur/ ſim quod naturam continet. Eadem nō habet eſſe ſuum in cōplexione/ neq̄ in cōpoſitione, ſed quādam ſubſtātiā ſimplicem incorporeā aſſumit/ ſc̄dm unam qualitātē, ſed hoc modo differentia nō putaret à cōplexione uel cōpoſitione, ſicut neq̄ impartibile à partibili. Cæterū/ quia dixit album eſſe contrariū nigro/ & rubeo/ ac pallido/ nihil eſſe contrariū, p̄fecto dignum erit conſiderare hæc/ accipientibus prius diffinitionem cōtrariorum/ & quā habeāt rectitudinē conſiderantibus. Nam ex hoc etiā theorematā quæ de contrariis & de coloribus nunc dicta ſunt/ an rectē dicta ſint/ addiſcemus. Dicūt itaq̄ cōtraria eſſe illa/ quæ plurimū diſtāt inter ſe/ ſub eodem genere, ut albū & nigrum. nā hæc inter ſe immixta ſunt, ſed fulcum, pallidū, & rubeum, & id genus inter ſe plurimum non diſtāt, quia inter ſe cōmixta ſunt. Proinde Plotinus quærit/ unde ſic cōtraria diffiniant. nam ſi à mediis/ & à remotione ab eiſdem/ non efficiet cōtrarietas ad extrema, quæ admodū neq̄ diſtātiā, ſed ad media/ media opponunt, quō dicit media eſſe cōtraria uelut ſanitatē & morbum/ quod ſi ſc̄dm eandem formam/ ſcilicet diſtātiā accipiuntur, quādo itaq̄ hæc ſim formam nihil idē habuerint/ & fuerint in eodē genere. uerbi gratia. in qualitate, cur flauum non erit cōtrarium albo, cū nullam habeat p̄p̄nuitatem ad albū, quæ admodum uideat etiam pallidū eſſe? Sed his contradicentes/ dicent extrema e mediis plurimā diſtātiā non ſuſcipere: nō enim per aliquā p̄greſſionem cōtraria

contraria inter ſe diſtāt/ neq̄ excedentia conſtituunt ſibi ipſis mediū in cōtrariam regionē, ſed ſim rationes ipſorū/ & ſpecies diſtātia eſt, itaq̄ p̄p̄riatibus mens adhibenda eſt. nam ſi hęc quædam ſic ſe habuerint/ ut ſe uiciſſim de medio demant, & aliæ quādam naturæ p̄p̄nuitatem ad alterum cōtrariorū inſinuāt, uel ſignificat appariitionē extremorū/ uel huius inſiſtionē & huius remiſſionē, uel aliam talem quādam medietatem, nam quæ ita ſe habent/ ſeorſum ſeparatę ſunt, & aliter ſunt extremæ, & aliter mediæ, quo etiā pacto mediæ nō p̄cedunt, ut extremæ penes ipſas diſtātiā accipiāt, imo ecōtrario extremæ mediis principiores ſunt/ quo ad ſubſiſtentia & mediæ ab extremis terminū recipiunt/ & à cōtrariis media, ſiue fuerint ſim cōparationem/ ſiue ſim appariitionē/ ſiue ſim ſimilitudinē/ ſiue ſim appoſitionem, uel alio mō. Item ſi generatio dici poteſt/ quod p̄cedat ſc̄dm trāſmutationem ab altero cōtrario in alterum per medium, tunc dici poſſet/ quod per medium cōtraria p̄cedentia diſtāt inter ſe, ſi uerō neq̄ trāſmutatio/ neq̄ generatio conſideratur, ſed ipſa extrema ſubſiſtunt primō ſim ſc̄dm & non p̄ducta ſim motum per media, tunc certē ipſa non acciperēt diſtātiā à mediis, quare neq̄ habebunt eſſe ex ipſis, ſed potius ſc̄dm ipſam formā & eiſdem diuerſitatem acceperūt diſtātiā, quādoquidem uniuerſa & tota ab uniuerſis diſſerre uideant. Sed diſces flauum ſim hanc determinationem/ erit albo cōtrarium. At dicimus quod nō ita ſe habet, nā flauū quādam p̄p̄nuitatem habet ad album, ſicut & Plato in Timeo aſſerit, & Ariſto. in libro de ſenſu & ſenſibili. nam cum ambo idem ſentiant/ ſubſiſtentiam flauū/ producant, aſſerūtq̄/ eſſe circa albū, licet diuerſis modis productionis utantur, tamen hoc unum communiter conſententur. quod flauū habeat quādam appariitionē potius circa albū appoſitū/ quā circa aliū colorē, ad quod quædam aliq̄s pōt facile p̄ſuaderi ope ſenſus. Nam ſi qui poſuerint ob oculos/ alba/ flaua/ ac alba/ & nigra/ non ſimiliter diſponemur. nam cum intuebimur flaua iuxta alba/ proſus ad cōtrarium ſenſum non p̄ficiemur incidemusq̄, tanquā diſgregati & congregati ſint oculi/ ab eiſdem, ſicut ab aliis. Hoc itaq̄ modo/ cōtraria erunt ſine medio/ nihil idem ſc̄dm formam habentia, quāuis nō ſint aliqua media ipſorum/ quæ ad utrūq̄ extremum indifferenter uergunt, & tendunt. Etenim extrema non habebunt cōtrarietatem/ ab ipſis mediis, ſed à proprietate uniuerſi/ quæ totius/ & media non erunt cōtraria: quia habent cōmune, & ſimiliter ambo cōtraria ſeipſa ſmet indicant/ & inſinuunt. Vnde dicere/ quod niſi flauū fuerit cōtrarium albo/ & nigro, alicui alteri erit cōtrariū, proſus eſt incōueniens. nam illud quod conſiſtit in mixtione/ uel inſinuatione cōtrariorū/ & à nullo plurima diſtātia diſtat, quō erit alicui cōtrarium? Sed hoc in ſequentibus exactius aperietur/ ubi principalis ſit cōtrariorū doctrina. Vltimō in p̄ſentia quidā contradicentes dictis Ariſto. habent quādam rationem elaboratam/ & apparentem, quoniam quædam putant Ariſto. hunc relinquere/ aliquid eſſe cōtrarium ſubſtātię, quia elementa. ſ. terra/ ignis/ aer/ & aqua ſunt ſubſtātię, & aqua eſt cōtraria igni, & terra aeri. Sed ſciendum eſt/ quod iſta habent cōtrarietatem ſim ſuas qualitates, nā aqua, frigida & humida eſt, ignis uerō calidus & ſiccus, terra autem frigida & ſicca, aer deniq̄/ calidus & humidus, quæ quidem ſunt qualitates: igitur elementa non habent cōtrarium ſecundum ſubſtātiā. Nam ſunt in una materiali ſubſtātia, ſed ſecundum ſuas qualitates/ quæ ſecum exiſtunt.

Suſcipiūt autē magis et minus qualia, albū enim magis et minus alterum altero dicitur. et iuſtū alterum altero magis et minus. et ipſum autem additionē recipit. album enim exiſtens ſad hoc cōtingit albius fieri. non omnia autē ſed plurima. Iuſtitia enim ſi dicitur magis et minus iuſtitia, dubitabit utiq̄/ aliquis. ſimiliter autem et aliis diſpoſitionibus. Quidam enim dubitant de talibus. Iuſtitiam quædam enim iuſtitia nō valde aiunt oportere magis et minus dici: neq̄ ſanitatē ſanitate. minus tamē habere alterum altero ſanitatē aiunt, et iuſtitiam minus alterū altero. Similiter autem et grāmaticam, et alias diſpoſitiones: attamē quæ ſc̄dm ipſas dicunt, indubitanter ſuſcipiunt magis et minus. magis enim grāmaticus alter altero dicitur, et iuſtior/ et ſanior/ et in aliis ſimiliter. Trigonum autē et tetragonum, non uidetur magis et minus ſuſcipere, neq̄ aliarum figurarum aliqua. Quæ quidem enim ſuſcipiunt trigoni rōnem, et circuli ſoia ſimiliter trigona, uel circuli ſunt. Eorum autē quæ non ſuſcipiunt eandem rōnem, nullum dicitur alterū altero magis/ nihil enim magis circulus eſt tetragonum, q̄ altera parte longius. neutrum enim ſuſcipit circuli rationē. Simpliciter autem/ ſi non ambo ſuſcipiant poſiti rationem, non dicitur alterum altero magis. non oia igitur qualia, ſuſcipiunt magis et minus. dictorum quidem igitur nullū eſt propriū qualitatis. Similia autem et diſſimilia, ſecundū ſolas qualitates dicuntur. Simile enim alterum alteri non eſt, ſecundū aliud aliquid, niſi ſc̄dm quale.

Prædi. Ariſto.

e iij

Quare proprium erit utiq; qualitatis / simile et dissimile dici, secundum ipsam.

Cum inquisiisset in omnibus predicamentis, si magis & minus competere ipsi uel non, deinceps ait: quod in qualitate qualia suscipiunt magis & minus, ubi qualia per qualitates intelligit, ut exemplum indicant. Nam loco exempli accipit iustitiam, quauis prius dixerit iustum. Et propositum suum / rursus probat ex inductione, & album exemplo corporalium qualitatum ponit, & iustum exemplo animae qualitatum. Verum utrumque horum comparatum ad aliud eiusdem speciei, & ad seipsum dicitur recipere intensiorem & remissionem. Nam nix albius lacte dicitur. Item album in corporibus hominum, & iustum in animalibus processu temporis / secundum seipsum recipit intensiorem & remissionem, tamen hoc non est proprium qualitatis, quandoquidem nec ipsa sola suscipiat magis & minus, quia dicitur / batur prius etiam ipsa ad aliquid suscipere magis & minus. Item neque omni qualitati competit suscipere magis & minus, quandoquidem nec figura quae est qualitas, seu triangulatio, uel circuli qualitas / suscipiat magis & minus. Item neque uirtus perfecta / nec ars perfecta / haec suscipiunt, ueritamen multae qualitates suscipiunt magis & minus. Proinde quatuor sectae sunt de qualitatum / & qualium / intensiorem / & remissionem. Nam alii sentiunt omnes qualitates & qualia / suscipere magis & minus, sicut Platonici & alii Platonici uidentur asserere: quandoquidem omne materiale suscipiat magis & minus, & materia magis & minus suscipiat: ob suam infinitatem naturalem. Alia autem est opinio subcontraria huic, quae dicit in qualitatibus, ut in iustitia & albedine / neque esse magis & minus, quandoquidem unaqueque sit quoddam totum / & secundum unam rationem consistat. quocirca non suscipit magis & minus, sed in participantibus intensio & remissio est (ut dicunt.) Nam participationes habent latitudinem / quoniam alii participant magis, alii uero minus, & ob id etiam putant habitus suscipere magis & minus / cum ipsa sint qualia quae suscipiunt. Quae opinio uidetur Aristotelem memorare / quando dicit, iustitia enim si dicitur magis & minus iustitia, dubitabit utique aliquis, & statim subdit. Iustitia quidem / iustitia non ualde magis & minus dicitur. Vbi quae dicuntur per ipsas qualia / sine dubio ponit ea suscipere magis & minus. Nam dicit grammaticum esse altero magis grammaticum, atque aliquod magis iustum / & magis sanum. Vnde quando dicit, simile autem & grammaticum / & alias dispositiones uocauit ceteri habitus dispositiones, sicut etiam in precedentibus uocauit eas qualitates. Tertia autem secta est Stoicorum / qui cum diuidunt uirtutes seorsum a medijs artibus, dicunt has neque intendi / neque remitti: qui fatentur medias artes suscipere intensiorem & remissionem, sed habitus & qualia apud istas / partim non intenduntur / nec remittuntur, & partim utrumque. Intensiorem & remissionem suscipiunt. Quarta quoque opinio est / quae dicebat imateriales qualitates / & eas quae sint per se non suscipere magis & minus, sed materiales secundum se suscipere magis & minus. Vnde haec opinio differt a priori, quia illa non diuisit imateriales contra materialia. Sed huic opinioni Porphyrius refragatur, quia non recte ponit imateriales qualitates. Nam illae (ut ait) substantiae sunt, quocirca neque intensiorem / neque remissionem suscipiunt, sicut nec aliae substantiae. Diuisis ergo his sectis / & opinionibus / uideamus quomodo probat Aristoteles non esse proprium qualitatis magis & minus suscipere. Equidem inquit triangulum & quadratum non uidentur magis suscipere / neque aliqua alia figurarum: quocirca cuiuscumque qualitatis / proprium non est suscipere magis & minus, & ostendit figuras non suscipere magis & minus, prius accipiendo uniuersale theorema, quod qualia suscipiunt magis & minus, & quaedam non suscipiunt magis & minus. Nam quocumque suscipiunt rationem praepositi secundum quod magis & minus dicitur, haec dicentur magis uel minus, sed si non suscipiunt rationem praepositi / non dicitur unum altero esse magis, itaque triangulum non suscipit rationem circuli, & propter hoc non erit triangulum magis circulus / quam quadratum, sed album uestimetur / nix / & multa alba / suscipiunt rationem albi, & ob id unum album dicitur esse magis / quam alterum. Sed dices an omnia quaecumque suscipiunt eandem rationem / & magis & minus suscipiunt, uel non omnia? Nam omnes quidem particulares homines suscipiunt hominis rationem, sed unus homo non est magis homo quam alter, quare regula uera erit hoc modo, quod ea quae non suscipiunt eandem rationem / nullo modo suscipiunt magis & minus, sed eorum quae eandem suscipiunt rationem, alia magis & minus suscipiunt, alia uero minime: quandoquidem ratio substantiae non suscipiat magis & minus, quia neque substantia suscipit magis & minus. Similiter neque ratio quantitatis determinatae, uel eorum quae sunt ad aliquid / suscipit magis & minus. Nam quatuor & duo / atque duo & unum suscipiunt rationem dupli, & tamen quatuor ad duo non est magis duplum / quam duo ad unum: sed si fuerit qualitatis ratio ueluti albedinis / uel dulcedinis, tunc merito ea quae sub eadem ratione erunt, magis & minus suscipiunt, quia in his est comparatio, sed non in his quae ab eadem ratione aliena sunt. Si ergo nulla figurarum magis & minus habet, ergo non est proprium qualitatis suscipere magis & minus, sed proprium est ipsis simile & dissimile, quandoquidem simile & dissimile de omni & sola qualitate praedicatur. Hunc igitur in modum uerba Aristotelem sufficenter explicata sunt Ceterum

Iamblicus quaerit cur Aristoteles magis & minus ponit / tanquam commune pluribus praedicamentis: & inquit: quod haec considerantur in participatione: cum aliud sit participans / & aliud participatum, uerum si participationem materialem dixit, perfectio oporteret substantiam, quantum, & alia praedicamenta secundum se tota / suscipere magis & minus: nam omnia in materia conueniunt. quod si dixerit aduentitia praedicamenta participari qualia: itaque qualitas / & ad aliquid oporteret / ut quaecumque secundum se totum susciperet magis & minus. Forsitan igitur uerum est / quod suscipere magis & minus competit praedicamentis aduenientibus, sed in qualitate illae species quae sunt substantialiores, seu figurae / & ea quae maxime hoc modo considerantur / ut uirtus non suscipiunt magis & minus. Sed aiunt, cur tot opiniones habent de intensiorem & remissione, & de ipso magis & minus secundum qualitatem: nisi ipsa qualitatis ratio haec participans / & compositum, fuerit causa talis differentiae opinionum cum multa in seipsis habeant differentiam / quae diuersas sententias confutant / & mouent. Nam eadem rationem qualitatis aliqui putant stare secundum unam definitionem, aliqui uero putant eandem manere debere, in quibusdam uero minime: quidam etiam neque eadem omnino manere putant, quandoquidem ipsa materialis sit / & simul alteretur cum materia ob suam naturam intermixtam. Alii quoque diuidunt ipsam, ponentes aliam qualitatem esse imaterialem, aliam uero materialem. Vnde omnes isti discrepant quo ad differentias qualitatis: & opinionum dissensio ac diuisio fit / secundum alium modum poenens participantia / & suscipientia rationem, praesertim quando dicimus quod aliqua late uel in latitudine, & quia magis & minus participat. Praeterea & alia tertia differentia fieri potest / quo ad illud quod commune ex ambobus sit / nam cum aliqua duo conueniant / alterius dominatio efficit intensiorem / & remissionem. Nam si forma uincet & superabit materiam, tunc accidit ipsum magis fieri, si uero materia dominabitur, tunc fiet minus, id est quod forma praesertit uel imperio, tunc ratio stat in una specie / & forma determinata secundum se: sed quando recipiens polleret dominio / tunc alteratio fit / & motus in ipso. Item quando adequaretur inuicem forma & materia, partim nonnullae partes sic se haberent, partim uero aliter: quo pacto diuersae fiunt opiniones. Sed post communem sectarum considerationem / pulchrum erit unaquamque seorsum tractare, & primo contra Stoicos / qui dicunt studiosum genus firmum esse, sed medium intensiorem & remissionem suscipere. Dubitandum est / quia si aliquis non habuerit uirtutem / & defecerit secundum exercitium, uel secundum naturam perfectam / is erit minus studiosus. Forsitan respondebunt / uirtutem (cum sit scientia) ex se ipsa habere firmitatem. Nam cum fuerit speculatiua praeparatum rationum / & coniecturalis, semper efficiet ea affectos omnia facere / & ipsa stabit firmiter in sede / & sua specie scientiae. Sed quomodo hoc fieri potest in transmutabili & passibili substantia qualitatis: praesertim secundum ipsos Stoicos / qui concedunt ipsam passibilem substantiam habere in seipsa / & in uirtute sua / in infinitum / diffusionem / & contractionem, quocirca esse corpora qualitatis fatetur. Forsitan igitur ea quae ab antiquis de alijs principijs dicuntur, isti transferunt ad alia principia. Nisi forte isti studiosum ponentes esse habitum / sumum, & superbum, considerantes etiam ipsum non in motu, merito uolunt non esse considerandam intensiorem / neque remissionem in ipso. Atqui si hoc uerum est, certe id quod secundo assererant, stare non potest, quandoquidem & ipsarum artium uniuersusque sit aliquid superbum / quod semper stat. Nam cuiuscumque magis & minus est aliquid / quod omnino & maxime est. Et forsitan secundum hanc sententiam / est ea opinio / quae memorauit Aristoteles, quae accipiebat habitus perfectos non in sola uirtute, sed etiam in sanitate, grammatica & alijs dispositionibus, & eosdem dicebat non posse intendi & remitti / & fatebatur in his quae participant / magis uel minus habitibus, intensiorem / & remissionem esse. Atqui hoc idem non solum in ipsis artibus considerari potest, sed etiam in uirtutibus. nam uirtutum aliae perfectae sunt, aliae uero imperfectae, sed imperfectae sint illae quae uel naturam solum, uel solam consuetudinem, uel rationem tantum habent, perfectae autem sunt illae quae his tribus simul potiuntur. Nisi forte ipsa uirtus de se / secundum se sit perfecta / & integra: participatur tamen secundum partem, sicut etiam grammatica & unaqueque aliarum partium: quocirca imperfectio eorum / ac magis & minus considerantur in participatione / qua participantur. Sed quas dispositiones tanquam perfectas / alias ab his quae habentur Aristoteles intelligit, nunc mille sunt separabiles formae: & ut iustitia per se, sed neque hoc consuetum est Aristoteles neque propositi est proprium, neque dispositiones illae sic uocarentur, quinimo considerans affectiones participatas / perfectas / secundum relationem ad illos / quae deficiunt ab illis / uult magis & minus eadem suscipere, & ratio haec certior erit in omnibus dispositionibus, qui etiam considerat perfectum / & summam ipsorum / & asserit easdem suscipere magis & minus secundum participationem latitudinis uniuersusque. Vnde Stoicorum ratio imperfecta uidetur, cum uirtutum imperfectio, neque aliarum artium perfectionem consideret. nam si in ratione solum consideraretur uirtus, perfectio is qui haberet rationem scientiae / & scientia non intederetur, quandoquidem una uera ratio sit, & uerum unum / non est magis uerum / quam

alterum, quod si aliquis habens scientiam secundum exercitationem, uel naturam deficeret, esset minus iustus: quare perfectior habitus ex solis theorematibus non consistit, sed etiam ex natura & consuetudine alius alio esset iustior, & una & eadem ratio erit completa ex theorematibus, & exercitatio secundum quam imperfectus grammaticus considerat, efficit magis & minus, quo ad diuersum modum participandi eadem ratione. Similiter quoque est una ratio albedinis, nam nix dicitur albius lacte, quia non commiscetur cum albo, nam ubi est materiae mixtio, necesse est talem non participare & fieri intensiorem & remissionem. At qui petunt quomodo aliquid fieri magis album possit, si prius non fuerit album, aut quomodo magis grammaticus, si nondum grammaticus est: Eodem non dicitur grammaticus, ille qui non habet grammaticam, licet preparatur & magis appropinquatur ad grammaticam, similiter neque albus dicitur albus, qui non habet albedinem. Item quando dicimus hunc maiorem isto, neuter est simpliciter magnus, nam unum est quod simpliciter magnum & maximum est, sic etiam una simpliciter grammatica est, & una summa uirtus: sed soluenda est dubitatio ex eo quod comparationes dicuntur secundum relationem ad perfectum. His ergo sic dictis, mirum erit, si deceat hanc qualitatem perfectam materialem esse, nam perfectum & eodem modo manens, perfectum alterius erit naturae, & non materialis. Item inquit Iamblicus, hoc magis inconueniens esse, si qualitas esset materialis, & non eadem pateretur, quae patiuntur materiales substantiae, suscipientes ipsam. Nam ferè separabilis fit, ac si haberet quaedam propria opera, separata à comuni. Item inquit illud esse absurdum, si qualitas quae semper conueneret cum quali, nuncquam habens geminam naturam, & inuariabilem indistinctam, ab ipso, quoniam quidem sit separata ab omni quali. Item qualitas non intenditur, qualis autem intendunt. Sed forte haec (inquit Iamblicus) de omnibus illis quae immateriales rationes esse asserunt, dicebant. Nam cum in uirtutibus quippiam perfectionis concesserint, & negauerint in hominibus esse perfectum, ignari erant: existimantes immateriales perfectiones tantum esse, & propter hoc has perfectiones à materialibus arceant, quod si hoc uerum est, opinio prorsus incidit in aliam naturam differentem. Nam quae esset qualitatis, non competeret materialibus. Haec Iamblicus suis uerbis scripsit. Sed forsitan haec ratione necesse esset etiam in substantia ponere magis & minus, nam ipsa est materialis, quandoquidem perfectum, & stans, sit alterius naturae, si naturaliter etiam quale definitum in omnes qualitates sic se habuerit, unde non secundum ipsum materiale existimo haec suscipere magis & minus, sed secundum illud quod aduenit, & minus substantiale est. Nam substantia secundum suum esse, quo dicitur considerata, non habet magis & minus, qualitas uero subsistens, secundum participationem substantiae, merito suscipit magis & minus. Etenim magis est in minus substantialibus, & minus in perfectioribus substantiis, quemadmodum in figuris. Eodem quantum cum sit proximus substantiae, non suscipit magis & minus, sed neque qualitates considerat secundum extremam perfectionem ipsarum, quemadmodum perfecta uirtus, & perfecta grammatica, suscipiunt magis & minus. Etenim ipsae consideratae secundum suum esse maximum, & non sunt perfectiones imateriales & separatae, sed materiales quidem, si secundum ipsam formam considerentur, qua unumquodque materialium diffinire solemus, non aspicientes ad materiam, sed ad formam: & certe aliquando nihil materialium fortiter suam perfectionem, recte dicere possumus, in omnibus esse magis & minus, quod si hoc absurdum est, erit aliquid quod maximum est, & ita à nobis Plotini opinio secundum esse materiale & generabile, dumtaxat sumpta corrigeretur, sed non secundum proprietatem qualitatis, qua differt à substantia, & qualitate. Verum Iamblicus obiciens opinioni Plotini, quae qualitates similiter, & quale similiter, transmutat in intensiōibus & remissionibus (nam inquit absurdum esse, eiusdem mutationibus rationem alterari, quibus compositum alteratur) nam quomodo differret id quod participatur, à participantibus? Unde simul etiam destruetur dignitas communis, de incorporeis, quod impassibilia sint, & intransmutabilia. Haec igitur Iamblicus cum dixisset contra Plotinum, iungit postea uerissimam dogmatis contemplationem, & inquit, quod cum quaedam ratione sit incorporea substantia, se ipsam dat accipientibus, & facit quale penes corpus, quae nihil minus manet secundum se in corpore, licet in corpore habeat esse secundum se, & idem prebeat subsistentiam, & propriam non amittit. Unde apud ipsam, est quaedam forma impressa, quae suscipit intensiōem: similiter est etiam incorporea substantia qualitatis, quae potest stare in eadem specie, & ob id non fit imaterialis, sed materialis: tamen non omnino non fit materialis, quia etiam sunt species ipsarum, atque determinantur proprie secundum unum & idem: & ob id neque in eo quod sunt, materiales distant omnino à tota sua natura, sed manentes in se quodammodo abstrahuntur à contraria sibi remotione, & infinitate. Denique Iamblicus ultimam sectam corrigendo, eorum qui intellectuales qualitates non intensibiles existimant, sed materiales, intensiōe & remissione participare, asserit illud Porphyrii, quod omnia intellectualia & uerè existentia, substantiae sunt, & ob id non suscipiunt magis & minus, ad quod responderi posse inquit, quod intellectualibus

etualibus ordo rationis qualitatis saluatur, etsi ibi omnia existunt secundum substantiam. nam secundum hanc rationem circa substantiam tactus, & motus, considerantur, qui saluatur tamquam in intellectualibus rationem existentis in altero, & operationis circa alterum, sed sermo Aristotele factus non est omnino de intellectualibus. Haec igitur sufficienter dicta sint. Caeterum Architas breui admodum sermone, causam suscipiendi magis & minus insinuauit, dicendo. Et qualitati communia quaedam coniunguntur, ceu contrarietatem suscipere & priuationem, atque suscipere magis & minus, uelut in passionibus. Nam cum passionibus participarent quadam infinitate, ob id recipiunt quaedam intensiōem indeterminatam, secundum magis & minus, & hoc modo qualitas secundum suam rationem magis & minus habebit, & non propter sua participatiua. Nam si consideratur intensiō, & remissiō, in participantibus, ceu si contingat solo existente albo, fieri minus album, quando à sole adustum fuerit: quauis enim secundum aptitudinem, uel in aptitudinem fiet participantis, secundum comixtionem eius quod non est, tale habet: tamen etiam ipsa in participantibus excellentia. Nam istae fiunt differentes, propter praecedentes diuersas passionibus, imo dubitatio est ne forte in suscipientibus sit differentia. Eodem in coloribus naturalibus, uelut in albo lacte, & niue manifeste est excellentia secundum magis, penes ipsam naturalem rationem. Sed quomodo simile & dissimile inquit esse proprium qualitatis? Nisi quia sicut saepe dictum est, qualitas est adueniens, & ob id communicationem secundum seipsam facit, ueluti colorationem, nam unumquodque genus habet propriam naturam suae communicationis: unde ea quae communicant secundum substantiam, ipsa identitate coniunguntur, quia idem fiunt, similiter quantitas est in ipso quale, & qualitates in ipso simili conuertuntur. Nam sicut qualitas est aduentitia, & non est totum, & omne id quod suscipit, sed circa aliquid ipsius suscipientis fit impressio, ut ostensum est in libro Parmenidis, & dissimilitudo se habet contrario modo. Unde si impressio, & caracter facit maximè similitudinem, & in caractere qualitas consistit, merito itaque habet proprietatem secundum simile & dissimile, idem insinuat Architas, sic scribendo. Qualitatis autem proprium, simile & dissimile est, nam dicimus omnes esse similes coloribus, qui eundem colorem habent, & qui habent eandem ideam caracteris: dissimiles uero hi sunt qui contrario modo se habent. Eadem quoque ratio in aliis fit, sed dicendo similia uel dissimilia participantia, uideat referre causam ad rationem, nam participantia similia, similiter fiunt quae formantur secundum idem, sed aliter & aliter fiunt alia, & alia participantia, imo existimandum est, ipsa secundum rationem qualitatis, tamquam principalem causam similitudinis & dissimilitudinis, similia & dissimilia fieri: nam ratio qualitatis habet secum subsistens simile & dissimile, quocirca etiam est consequens omnem qualitatem & conexum eidem secundum propriam naturam, quandoquidem secundum designationem qualitatis & communes rationes ipsius, ac omnes species qualitatis eidem simile & dissimile insint, quocirca simile & dissimile est omnis qualitatis proprium.

Non oportet autem turbari, ne quis nos dicat de qualitate propositum facientes, multa eorum quae ad aliquid connumerasse, habitus enim, et dispositiones dicebamus esse eorum quae ad aliquid, serè enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, singularium autem nullum. Scientia quidem enim genus existens, ipsum quod est alterius dicitur, cuiusdam enim scientia dicitur. Singularium autem nulla ipsum quod est alterius dicitur, uelut grammatica non dicitur alicuius grammatica, neque musica alicuius musica, nisi forte secundum genus, et haec dicantur eorum quae ad aliquid, uelut grammatica dicitur alicuius scientia, non alicuius grammatica, et musica alicuius scientia, non alicuius musica. Quare singulares non sunt, quae ad aliquid, dicuntur autem quales singularibus, has enim et habemus, scientes enim dicuntur in habendo quaedam scientiarum singularium. Quare et qualitates erunt haec singulares, secundum quas quidem et quales dicuntur, haec autem non sunt eorum quae ad aliquid, adhuc si contigerit idem hoc quale et ad aliquid esse, nullum inconueniens in ambobus generibus ipsum dinumerari.

Cum his hominibus, qui scientiae cupidi sunt, consentaneum sit soluere dubitationes quae ex dictis oriuntur, merito itaque Aristotele commemorat se prius habitus & dispositiones dinumerasse in ipso praedicamento ad aliquid, & cum tractasset unam speciem qualitatis in eadem posuit ipsa, & cum uerissimile erat, ut auditores propter hoc turbarentur, quandoquidem si habitus esset in duobus praedicamentis, accideret quod cum unum sit, diuersis differentiis specie, ueretur. Nam diximus quod diuersorum generum, non subinuicem ordinatorum, sunt diuersa specie differentia. Soluit igitur hanc dubitationem dupliciter, uno modo ostendendo in omnibus talibus esse genera ad aliquid, uelut scientia

Prædi. Aristo.

scibilis, sed species & singularia non sunt ad aliquid nam grammatica & Aristarchi grammatica nec mutuo nec ad alterum referunt. nam si grammatica Aristarchi esset ad aliquid etiam Aristarchus esset grammatica/ut ad aliquid. Similiter etiam musica, & Aristorflex in musica, nam et si ipsa uideantur ad aliquid dici/ scdm ipsum sunt ad aliquid, quandoquidem grammatica alicuius scientiae dicitur/ sed non scdm simpliciter sciens dicitur. Itē grammatica dicitur esse habitus/ quomodo neq; erit ad aliquid? Vnde si aliquid secundum genus est ad aliquid & fuerit quale fm singularia, profectō habitus erit aliter in pdicamento ad aliquid, & aliter in qualitate. Porro ostendit q; qualia singularia sunt participantia eō q; singulares & non generalia. atq; ex eō q; particulariter qualia dicunt participantia, nam unusquisq; à propria & singulari qualitate dicitur qualis, & non ab uniuersali: uelut grammaticus à grammatica; sed potius Aristarchus grammaticus à suomet grammatica, & non ab ea quae Zenodori est. Quoniam igit à singularibus quales dicuntur, profectō singulares qualitates non erunt ad aliquid, quandoquidem grammatica Aristarchi non dicitur/ ut ad aliquid: alioquin cōuerteretur/ & diceret Aristarchus grammaticae Aristarchus, quod quidem absurdum est. Praeterea fm solutionē adducit q; nihil uetat ut idem sit in duobus praedicamentis, quādo non scdm idem, sed secundū aliud/ & aliud significatum fit diuisio, nam Socrates ad multa reducit praedicamēta, quādoq; ut hō in substantia sit, ut tricubitus in quātitate, ut pater/ & ut filius ad praedicamentum ad aliquid, ut aut Philosphus ad qualitatem, quo pacto scdm alia & alia quae idem cōueniunt, Socrates ad alia & alia praedicamenta reducat? Quod igit absurdū est: si etiam habitus & dispositio fm aliud/ & aliud/ reducētur ad aliud & aliud praedicamentum? Nam sicut locus scdm dimensionē est quātus, & quatenus est terminus continentis/ est ad aliquid, sic etiā dispositio quatenus aequaliter habetur/ erit qualitas, & quatenus dicitur ad dispositum/ erit ad aliqd. Verum Alexander Aphrodisicus/ putat hoc accidere in solis illis rebus/ quae sunt ad aliquid. f. quod quaedam eorum quae sunt ad aliquid/ reducuntur ad aliud praedicamentum, quādoquidem ipsum ad aliquid/ non habet proprium subiectū/ ut à principio diximus, sed in alio & alio praedicamento habet esse. Sed pace Alexandri/ hoc uerum non est, nam idem etiam in omnibus praedicamentis consideratur; nam cum unūquodq; eorum quae accidunt/ nō sit unum aliquid. neq; simplr unum/ sed consistit in natura compositi, mirum non erit, si unūquodq; secundum aliud eorum q; habet/ reduceat ad aliqd aliud genus, & fm aliud ad alterum. Sed forte hoc cōcedet Alexander in compositis, ceu in Socrate. Equidem si resoluatur cōpositum in simplicia, & unūquodq; simplex/ separatum à composito consideretur/ unūquodq; ad suum praedicamentū reduci potest, ut homo/ pater/ tricubitū/ Philosphus. Verum Alexander cōsiderauit hoc. f. semper ad aliqd cum alio praedicamēto subsistat, ut pater, cum substantia, magis cum quāto, amicus cum quali, & percussus cum actione/ & in aliis similiter/ esse proprium ipsius praedicamenti ad aliqd. Sed dubitaret aliquis/ ut opinor quō Arist. inquit genera dici ad aliquid/ & singularia esse qualia. Nam perspicuum est q; cuiuscūq; praedicamenti fuerint genera singularium/ etiam eiusdem praedicamenti erunt ea singularia/ quae in illo genere continent. Nam substantia est genus/ & sub genere singulares substantiae sunt, similiter si qualitas est genus/ sub eadem singulares qualitates erunt. Nam genus non solū de speciebus, sed etiam de indiuiduis praedicatur uniuocē, itaq; quomō inquit genus esse ad aliquid, & singularia non esse ad aliquid, sed qualitates? Item existimo hoc esse dignum dubitatione/ quales habitus/ ut dispositiones in specie qualitatis. Arist. posuerit. nā sic ea q; ut genus/ sunt q; litates, quō easdē nūc dicit eē ad aliqd & nō q; litatis? si uerō singulares fuerint i praedicamēto q; litatis; quō erit ea q; sunt ut genus/ nō sunt in praedicamēto q; litatis? q; si quidē aliq; habitus fit habitus, & aliq; dispositio fit dispositio, sicut qdā hō est hō. Sed rōndē ad hanc existimo q; nō dixit genera nō eē q; litates/ neq; generales habitus/ & dispositiones non eē q; litates, sed dixit q; si habitus & dispositio dicuntur ad aliquid/ tamen non omnis dispositio/ & habitus/ est ad aliquid, sed solum generalis habitus/ & dispositio, sed generalis/ ut singularis habitus/ & dispositio/ est qualitas. Item nullum absurdum est/ generalem habitum esse ad aliquid, & singularem habitum eē solum qualitatem, q; singulares habitus ipsius generis/ ut ad aliquid/ non assignat, sed eius generis/ quod est ut qualitas. Nam scientia ut est ad aliquid/ in species non diuiditur, sed ut qualitas diuidit in singulares scientias, quae quidē ut demonstrauimus/ non sunt ad aliquid, sed qualitates sunt. Verum dices/ si oportet cōmunes quasdam determinationes asserre/ quomodo fieri potest, ut idē referat ad aliud/ & aliud praedicamentum? Respondendū est q; oportet ea quae proposita sunt/ tāquā composita resoluerē, usq; ad ea quae sine complexione sunt, & tunc uel à diuersitate significatorū/ uel à differentia concepuū/ uel à diuerso caractere qd est in ipsis uerbis/ talia discernere cōuenit/ et sic singularia in pdicamento

mento

mento reducere. Praeterea simul consideranda sunt genera/ species & differentiae uniuersuiusq; ac identitas & diuersitas, nam pugillatius redigit ad qualitatem/ & ad aliquid, sed quatenus disponit aequaliter/ ad qualitatem reducitur, sed quatenus dicit facere aliquid ad alterum, sic ad praedicamentū ad aliquid reducitur. Rursus aliquo modo cum passio sit, partim in re ipsa affecta/ quae ex passione fit, & partim ut causa quae ingerit passionem/ consideratur ipsa passiuua qualitas/ tāquā cōmune aliquid quod, quia modus resolutionis in ipsam passionē/ & typus cōmunis pprietatis/ & caracteris, efficit cōmune aliquid specificationis. Verū oportet ea q; in pluribus generibus cōsistunt/ reculari in numeratione praedicamentorum, quādoquidem diuisio simplicium in ipsis sit: similr quoq; si fuerint quaedam media/ uel cōmunia/ uel complexa genera/ uel implicita/ non conueniunt praedicamentis. sed haec sunt additamenta, quocirca etiam Arist. insinuauit/ quomodo idē ad aliud & ad aliud praedicamentum/ reduci queat. Sed finem sermonis de qualitate faciamus.

¶ Praedicamentum facere et pati.

Vscipiunt autem/ et facere et pati contrarietate, et magis/ et minus, calefacere enim ei quod est infrigidare contrariū, et calefieri ei quod infrigidari, et delectari ei quod tritari. Quare suscipiunt contrarietate, et magis et minus, calefacere enim magis et minus est, et calefieri magis et minus, et cōtristari magis et minus ē. Suscipit igit et magis et minus facere et pati, de his quidem igitur tanta dicuntur. Dicitur est autem/ et deponi in his quae ad aliqd, quia denominatiue à positionibus dicitur, de reliquis autē/ scilicet quādo, et ubi, et habere, quia manifesta valde sunt, de ipsis nihil aliud dicitur, q; quēcūq; in principio dixi: quia habere quidem significat indutum esse, armatum esse, ubi autem uelut in lyceo, in foro, et alia quēcūq; de ipsis dicta sunt, de praemissis quidem igitur generibus, sufficiunt quae dicta sunt.

Cum decem genera sint, quorū quatuor pertractauit/ cum sint uniuersaliora & recipiāt ampliorē rem latiorēq; contēplationem, meritō multis uerbis explicanda esse Arist. putauit. Proinde de ceteris breuiter dicit/ & quāuis strictim & tenuiter dicat, tamen fieri multi & utiles sermones de illis possunt. Verūtamen sufficit pro introductione iuuenum/ qui simplicia in propria genera reducere possint/ & propria praedicamenta facere, sententiā & explicationem ipsorum sic facere, quod quidē/ & principio ostendit per exempla. Verum propria de unoquoq; illorum uerba/ certa fecit. Equidem de actione/ & passione in libro de generatione & corruptione tractauit, & de quādo & ubi in libro de naturali auscultatione, ubi de loco & tempore diligenter diseruit, & de oibus exploratissimē & pfectissimē in metaphysica loquutus est. Verūtamen in hac facultate dialecticē/ declarant hęc principia quatenus significantur nōnulla cōmunibus dictionibus, sed in metaphysica cōsideratur peculiariter, quatenus sunt res, sed statim post qualitatem prius quā de aliis mētionē faciat/ de ipsa actione & passione, seu facere & pati, quia (ut aiunt) scdm qualitatem fit actio & passio: meritō itaq; post qualitatem illico adductae sunt/ actio & passio. Equidem facere/ ceu generare & aedificare substantiae competit, & facere/ ut numerare quātitati, similiter etiam facere & pati cōueniunt praedicamēto ad aliquid, quādoquidē sunt relatiua. Proinde melius dicendū est q; cum facere & pati, quo ad existentiam actionis & passionis conueniant/ quatuor ante dictis praedicamentis/ meritō post illa quatuor sequitur horum pertractatio. Item quia haec insunt etiam incorporeis/ & cetera genera solum considerantur in corporibus, ideo praecedit horū tractatio/ doctrinā reliquorū. Item utrūq; simul docendo tradit, quia simul etiam subsistunt, & ubi unum est/ ubi etiam alterum inuenit, quocirca uoluerunt quidam facere & pati non esse propria praedicamenta, sed ordinari in praedicamento ad aliquid. Architas uerō pposuit actioni & passioni/ hisq; duobus praedicamētis/ illa duo habere & ubi, qui etiam causam hanc in modum assignat dicēdo, q; omne quod mouet in loco aliquo mouetur, sed cum agere & pati sint motus quidā/ scdm actum, perspicuum est q; oportet prius intelligere locum in quo facere, & pati/ collocant. Equidem agere significat actionem/ & pati passionem non scdm propriam designationē passionis, nam hoc modo est qualitas, sed fm motum/ qui est in passione, & hic est idoneus/ & certus uerus conceptus de ipsis: quocirca hunc tāquā manifestum dicere ptermisit. Ceterum ea quae insunt duobus praedicamentis affert, quorum primum est contrarietatem suscipere. Nam calefacere & infrigidare cōtraria sunt, quae qdem consistunt in actione/ & dum aliqd facit, similr etiam contrarietas est in passione, sicut delectari & tritari. Nā si tales contrarietates sunt scdm qualitatem. Nam calidū & frigidum contrarium, & contraria efficiunt cōtraria, itaq; erit con

Prædi. Arist.

u ii

trarietas in actione/quando accipitur actio, ut actus accipere generum suscipientium contrarietatem: si ergo in ipsum agere est contrarietas/etiam erit in ipsum pati, nam id quod agens agit, id patiens patitur. Et cum contrariorū alia habeant aliquid mediū & alia non habeant, p inde cum qualitates habeant aliquod mediū/eorūdem etiā contrarietas/scd̄m facere & pati/habebit aliquod mediū, ut tepidum fieri/& rubere, quia tepidum erat medium inter calidum & frigidum, & rubeum/uel pallidum/erat mediū inter album & nigrum: sed quorū qualitates non habent aliquid medium, neque eorum efficientia, neque passiva habent medium, ut agrotare/& recte ualere. Præterea duplex est ratio, nam actionum alie quædam sunt oppositæ passionibus/quæ in altera sunt, sicut calefactio, nam calefactio calfacit id quod calefit, & quædam sunt absolutæ, sicut est actio dicendi. Cæterū non est proprium ipsis facere & pati/contrarietate habere, quādoquidem hoc non competit solis/& omnibus actionibus, & passionibus. Nam actione dicendi, uel scribendi, uel ædificandi nullū contrariū est, sed ipsis solis competit habere contrarietatem/quæ scd̄m actionem & passionem contrarietatem habere possunt. Præterea facere & pati/suscipit magis & minus. Nam calefacere & calefieri/& reliqua alia sunt facere & pati, & suscipiunt magis & minus, quia etiam qualitates quæ introducunt per istas actiones/suscipiunt magis & minus, quocirca etiā ea quæ scd̄m ipsas agunt/& patiunt/magis & minus habebunt. Verū non oportet in omni actione & passione querere magis & minus, sed in illis quibus cum genera suscipiunt/magis & minus agunt/& patiunt: quoniam neque generare, neque numerare suscipiunt magis & minus, quādoquidem nec substantia/nec quātum suscipiat magis & minus, p inde diuisio ipsorum agere & pati/erit secundum actiones/& passiuas qualitates, quæ multipliciter diuidunt. Reliquū de prædicamento poni/auditorum ad prædicamēta remissit. Nā diximus quod positio cum sit alicuius positionis/est de numero eorū quæ sunt ad aliquid, nam positio dicitur denominatiue à positione/alterius prædicamenti, uelut recubere/stare/& sedere. Nā hæc non sunt positio, sed denominata sunt à positione: quo circa ab ipso Aristotele habemus etiam diuisionem ipsius poni. De reliquis uero tribus/ubi/quando/& habere, quæ manifesta sunt inquit, nihil aliud de ipsis esse dicendum/quando ea quæ dixit in principio/ubi nihil aliud posuit/quando exempla eorū dicendo/ut ubi uelut in lyceo, & quando uelut heri/& anno priore, & habere uelut armatum esse/& indutum esse, & infra tradet quandā diuisionem ipsius habere, tāquā multipliciter dictā. Sed cum hæc ab Aristotele negligant/utile erit adferre ea quæ à Porphyrio/& Iamblico/de istis artificialiter disputata sunt. Dicunt itaque, ubi & quando esse, sicut sunt ea quæ sunt ad aliquid, quæ non sunt principaliter in rebus considerata, sed de numero eorū sunt/quæ aliis adueniunt. Nam quāto supposito/adueniunt quæ in ipso loco & tempore sunt, ut ubi & quando, quemadmodū etiam ea quæ aliquid sunt. Eadem ipsum ubi/locus non est, neque quando est tempus, sed cum prius existit/locus & tempus, deinde hæc adueniunt, ut id quod in loco est/alicubi esse dicitur, & quod est in tempore/esse aliquando, ut Socrates heri in lyceo erat. Verum uidetur ipsum ubi esse unius speciei/& non suscipere differentias, sed tamen hoc quādoquidem indeterminatè dicitur/ de his quæ sunt in loco, uelut de his quæ sunt in ciuitate & idem determinatè, ceu de his quæ sunt in porticu/ uel in hac parte porticus. Præterea/suscipit omnium loci differentias, quandoquidem ubi sursum & ubi deorsum dicantur, & secundum proprium locum & communem/ac locum per se/& per accidens/ubi dici possit. Nam scd̄m unūquodque eorum/ubi dici potest. Similiter etiam quando non est tempus, sed pexistente tempore/quando de aliquo dicitur, uelut bachi festum dicitur anno priori, uel in præsentia, uel in posterum esse. Verū tamen quomodo tempus in quo ipsum quando collocatur/non est de prædicamento ipsius quando, sed in quātitate est. Suscipit quoque quādo differentias temporis. Nam præteritum dicitur olim/& præsens dicitur nunc/& futurum in posterum. Similiter ipsum prædicamentum habendi/significat quoddam acquisitū & separatū à substantia alicuius existentis, quā simul existit cum ipso, itaque ipsum habere est quorūdam acquisitorum habitudo, nam indutū esse/nihil aliud est quā habere tunicam: & calciatū esse/habere calciamenta. Equidem hæc sunt diuisa ab habente/& separata ab eiusdem substantia, quæ ipsi neque ut substantia/neque ut accidentia competunt: sicut nigredo & uarietas oculorum: proinde ipsum habere non habet scd̄m se differentias específicas, sed potest suscipere diuisionem secundum differentias eorum quæ habentur: sed hæc quidem animata sint, uelut ceruus & bos, hæc uero inanimata, ceu uestimentum/arma. Item potest suscipere diuisionem/scd̄m differentiam eorum quibus nonnulla habere dicuntur, ceu si in anima aliquis habet aptos habitus/& in corpore habitus corporales/tamen secundum ipsum habere/uel haberi/nulla fiet differentia. Atqui quā Porphyrius/& Iamblicus dixerunt id quod habetur in anima/esse de numero habitū acquisitorū/aliquis considerabit ne forte illi habitus sint qualitates, & ea quæ ab ipsis denominantur qualia sint: sicut etiam corpora partici-

pantia

pantia nigredine dicuntur habere nigredinē. Nam habitus animæ non ita circa animā ponunt, sicut calciamenta circa copus: sed sunt quædam dispositiones circa ipsam alterantes eādem magis uel minus: ex dictis itaque tales dubitationes solute sunt. Sed dubiū est quomodo hæc sex prædicamenta dicantur genera, quādoquidem ipsorum species non habeantur, nam genera dicuntur/& species/& specierum sunt genera. Quod uero prædicamenta sint genera Aristoteles insinuauit dicendo in calce textus, de primis quidem generibus dicta sufficiunt. Vnde si fuerint aliquæ species istorum (ut ostendemus) dubitatio amplius non habebit locum, nam si genera hæc sunt, de dictis speciebus dicuntur. Sed forte aliquis dicet quod hæc non dicuntur genera tāquā de pluribus/& differentibus specie prædicentur/inquit, sed quia maximè significat differentes naturas/& abinuicem separatas: sicut solemus dicere in scientiis unamquāque ipsarum esse circa aliquod genus subiectum determinatū, dicentes simul etiam hoc, & insinuantes quādam naturam eorum ab aliis separatam. quocirca Aristoteles hæc prædicamenta nominat. Itē nonnulli obiiciunt cupientes asserere quod agere & pati dicantur adinuicem, & esse/atque non esse ad aliquid, & minimè esse quædam propria prædicamēta, sicut Aristoteles inquit. Verum hi non rectè dicunt, nam ipsis non competit secundum se in habitu dīne esse, quādoquidem non solū subsistant in habitudine, ceu dextrū & sinistrum, quinimō est aliquid factum ab ipsis, quatenus hoc est agēs, & hoc est patiens. Verum si concederetur facere & pati esse ad aliquid, singularia tamen esse ad aliquid non concederetur, quandoquidem nec ambulare/nec currere/est ad aliquid, & utrūque est facere: similiter neque gramatica erit ad aliquid, quoniam scientia quæ est genus ipsius/est ad aliquid. Item uniuersaliter agere de omni agente dicitur, tamē non omnis actio respicit patiens. Nam absolute actiones, uelut dicere/currere/legere/& id genus, non respiciunt patiens: quare non erit ipsum agere omnino ad aliquid. Nam et si patiatur aliquid pauimenti ab ambulante: tamē ipsum ambulans non dicitur hoc agere, quatenus ambulat, sed quatenus talem motum efficit/& quatit integumentum. Similiter quoque agere/nigrum & album fieri, scd̄m se sic se habent. Nam sicut cōmuniter cōtrarium est in ipsis ad aliquid, & tamē unūquodque est sub proprio genere, ita & facere & pati, quāuis abinuicem dicantur non erunt sub prædicamento ad aliquid, sed in proprio genere: itaque cum facere & pati non sint in prædicamēto ad aliquid, neque in aliquo alio prædicamento erunt, secundum se propria prædicamēta. Atque forte aliquis dicet, quod oportebat facere & pati sub prædicamento ad aliquid reduci, sicut etiam contraria ponuntur in prædicamento ad aliquid: & facere & pati singularia sub propriis generibus collocari, ceu ædificare parietem/& generare sub substantia, & ipsum numerare sub quantitate: quia oratio/& numerus/sunt quæta, ac etiā album facere/& nigrum sub qualitate. Forsitā igitur facere & pati ad alia prædicamenta se habent, sicut actio & passio ad substantiam: quandoquidem agere sit ad aliquid, ut amare:& in aliis decem prædicamentis reperiatur. Item aliquis dubitabit dicendo quod cum Aristoteles dixerit cōmunia ipsius facere & ipsius pati propria omisit. Ad quod respondet Iamblicus quod simul per ea quæ cōmunia existimantur, insinuata sunt ipsorum propria. Nam contraria ac magis & minus non simpliciter accipit, sed alia in actione & alia in passione. Sed ad hoc facile dicere possum quod etiam in aliis prædicamentis contraria & magis & minus non quæuis temerè accipiebantur, sed propria uniuersaliter, prædicamēti, & tamen uidebantur nihilominus cōmunibus propria addenda esse: itaque illud quod à principio dicebat/est magis uerū quod in his est Aristoteles contentus uniuersaliora asserere. Sed dices, quomodo si ambo hæc agere & pati sunt genera ipsius habendi/quod est genus, non sic etiam erit genus ipsum haberi? Nam habere diuidit contra haberi, quæadmodum pati/contra ipsum facere. Nisi quia in ipso habere cōtinetur etiam ipsum haberi, nam quod sumptum fuerit ab habente sumptum est, & omnino illud quod habet secum cōnexū habet id quod habet: sed aliter fit in ipso agere & pati, quādoquidem pati non simpliciter in ipso agere cōtinetur. Etenim clamare/ambulare/currere/scribere/& id genus, est quoddam agere, & tamē nihil horum habet ferè cōnexum cum patiente. Item neque habere refert ad haberi, ut uidetur. Nam de quibus prædicatur, ceu de illo quod induit/& armatur/eadem non dicuntur ad aliquid, nam habens cōtrario dicitur/ad id quod habet, sed habere quod non sit idem cum habenti/non dicitur ad aliud. Atqui nonnulli obiiciunt Aristoteles quod pauca dixit de sex prædicamentis:& quod etiam naturam ipsorum non satis descripsit, neque diuisit ea in suas differentias/quāuis fieri posset (ut diximus) quod ubi diuidat in differentias loci, & quādo in differentias temporis. Vnde quod Aristoteles fuerit mancus/perspicuum est ex his quæ Archytas docet de his, longioribus, propria & singula eorū, (quæadmodum priora) explicans. Verum quidam defendunt Aristoteles dicentes quod ea quæ non admodū cōmuni cōsensu/& cognitu/comprehenduntur ea ipsa Aristoteles diligenter docere, sed quæ facile capiuntur/per manifesta sunt, eō quod manifesta sunt, Aristoteles permittit, quod quidem etiam ipse indicat dicendo, quia manifeste sunt, nihil aliud de ipsis dicitur, quā quæcūque à principio dicta sunt. Etenim si spectat unūquodque eorum ceu motus/fac-

Prædi. Aristo.

u iii

re locus & tempus ubi & quādo ad naturalem contēplationem, certē opus non est, ut latius in hac facultate logices de ipsis tractare intelletum per se euidētē quo ad significationem: quā difficilis esset hic de loco et tempore examinata & certa contēplatio. Præterea dicunt quod hæc sex genera aduentitiam naturam habēt & ob id merito negliguntur, nam cū sensibili substantia quædam simul in troducuntur, ut qualitas & ad aliqd: quædam uerò adueniūt ut facere & pati, iam mota materia ad formas quas potest recipere, quibus etiam aduenit illud quod est in tempore & in loco atq; poni & habere. Nam qui facit aliqd: illud in tempore facit & mouet sē loco, similiter patiens sēp in tempore patitur & ponitur quod fit & habet aliqd. Vltimò dubitant aliqui: cur nō copulauit sēp motum de ipso habere simplicibus predicamentis, sed cum agit de oppositis priori & posteriori, & de motu & aliis quibusdam, inserit diuisionem ipsius habere. At alii rectē soluunt, dicētes quod habere cū ubi & quādo coniungens tāquā de manifestis dixit, proinde putauit non oportere quicquā aliud de ipsis dicere: sed cum uoluisset illa post predicamenta quibus usus fuit sē opinionem multorum, maiore artificio distinguere, uidelicet oppositum prius & posterius & aliqua post predicamenta: cū itaq; ipsum habere esset æquocum, ut aliquis putaret Aristoteli ponere unum æquocorum esse genus, merito æquiocationem ipsius habere in calce distinxit. Sed aiunt, quomodo sex ultima predicamenta non reducuntur ad præcedētia, quādoquidem quando ad tempus reduci possit, & tempus ad quātum, similiter etiam ubi ad locum & locus ad quātum & cætera. f. facere & pati, poni & habere in predicamento ad aliquid. Sed ad hæc quoq; clara ex dictis est responsio. nam aliud est illud quod est in aliquo, & aliud est illud in quo est illud quod est in aliquo: quod si hoc uerū est: id quod est in loco differt à loco, & quod est in tempore differt à tempore, igitur ubi & quando erūt genera diuersa, à loco & tempore. Item ostendimus prius facere & pati ac poni & habere (cum habeant proprias naturas) esse diuersa à predicamento ad aliquid. Nam hæc habent habitudines diuersas ad aliqd, quandoquidem poni fit alicuius ad alterum, & habere alterius ad aliqd, sed ipsum ad aliqd quid habet habitudinem cōmunem: itaq; hæc genera sunt p̄priis differentiis determinata, & non reducuntur ad prædicamentum ad aliqd. Hæc igitur sint ea quæ cōmuniter & sparsim dubitari & solui solent, proinde ex hoc loco auspicabimur principium dicendi, de unoquoq; distincte considerando eas quæstiones quæ sunt uel maximè opportune.

SEX PRINCIPIA SIMPLICII

suo Marte tractata & diligenter explicata. Per eundem optimum interpretem.

DOSTQVAM de cæteris sex predicamentis dicturi sumus, primū perspiciendum est, quod & genera facere & pati sequuntur antedicta predicamenta immediate. Nam sicut post substantiam erat quantitas & ob id quantitas ponebatur esse unum genus, atq; post substantiam ponebatur qualitas & erat alterum genus, sic etiam actio & facere post substantiam ponitur: atq; etiam oportet sē eadem genus patiēdi uel passionis ponere post actionem, cui quidem cognata est passio. Sed nūquid facere ponendum est genus uel faciens, uel factio? quemadmodū etiā qualitas erat genus & ipsum quale denominatum ab ipsa? aut hæc, factio/facere/faciens hic sunt cognata, & coniuncta? Atqui dicimus quod faciens comprehendit etiam subiectum & significat compositum conceptum ex agente & actio: actio autem & agere sunt simpliciora & nihil compositionis attingūt: quare hæc scilicet agere & actio, ut sint genera conuenientius est, quā agens. Item horum trium honore præcedit facere factio, quia dupliciter dicitur factio uel actio. Nam & actio dicitur factio & effectus actionis, sicut dicimus Homerum factioem. Equidem opus est non effectus, sed actio quam ipsum agens uno modo significat, propter quod facere ponit ut genus, nam facere adhuc significat actionem factam, sicut poesis significat quod illud magis quā iam cessauit & affectum patiēdi. Sed si facere constituit agere: cur non potius actionē ponimus esse genus, quā facere? Equidem si actio ob id conuenientior est ipsa efficientia, quia indicat motum, & non id quod post motū aduenit, sicut efficiētia aut factio, profectò oporteret motum ponere unū genus inter predicamenta, nam sicut alia circa substantiam sunt, sic etiam motus est in quo facere & pati consistunt. nam ambo in motu uersant. Verum hæc dicunt (sicut Plotinus) Aristoteli suppositionibus non utunt, nam ille illud quod primò

efficit & mouet, dicit esse immobile, & ob id facere in ipso, separatum est à pati, & ambo sub uno genere non ordinantur: quare neq; ad unum hæc ambo reducenda sunt, sed duo determinata sunt, sicut etiam Aristoteli. facit ipsa seorsum separans. Vnde Boethus & Iamblicus contra eam dubitationē quæ uult motum esse unū genus ante facere & pati ponendū esse institerunt. Porro Porphyrius inquit uidetur quibusdam motum esse quod unum in facere & pati ac cōtinuū esse, ceu liquet in eo motu quo percussus percutit, uel ut etiam in proiectione & expulsionē. Nam qualis est percussus lignum motus, talis est motus percussus, & qualis est impulsio impellētis, talis est motus impulsus: quare unus & cōtinuus erit uterq; motus, sed nō idē habet eē ad percussus, & ad id quod percussus, sed percussus passio est & percussus actio, quo pacto facere & pati nō est simpli unū genus motus, sed hñt differētiā. Verū hæc solutio nō dubitationis Iamblicus cōfutat: tāq; alienā & remotā, nec ex notis præcedere, nec fortē ex his quæ uident Aristoteli. non enim si aliqua factio ita se habet cum aliqua & ois factio cū actione ita se habere debet, neq; inchoandum erat ab extremis actionibus dico. f. ab his quæ sēp percussione & expulsionē fiunt, neq; concedendum est Stoicis: id de quo inter nos dissentimus. f. quod factioes approximatione quadam & contactu efficiant: nam melius est dicere quod non oia agunt approximatione & cōtactu, sed potius actio fit sēp aptitudinem agentis ad patiētiē & e contra, quādoquidem multa sunt quæ non contactu agunt, quæ quidem perspicuè patent. Vnde sic in operibus uidemus quod agentia indigent approximatione per accidens, tum fit contactus, quia in loco participant uirtute patiēdi uel agēdi, quæ quidem talia sunt corpora & actiuis uel passiuis uirtutibus participant, tamē nihil impedit distantia corporum in aliquibus ut hoc quidē agat, hoc uerò patiā & suscipiat actionē agētis: nam in quibusdam indistans & non impedita actio fit, ut in chordis liræ quæ coherent, et si inuicē distant: sicut id quod accenditur eminus formā ignis suscipit. Item nec multa quæ se tangunt efficiunt aliquid per contactum, ut emplastrum uel aliqd aliud medicinalium remedium si apponatur lapidi: itaq; si hæc tangunt & sæpe nihil faciunt & ea quæ non tangunt aliqd, sæpe faciunt, itaq; percussio & pulsio non est principalis actio, neq; contactus est in his quæ uidemus percussus causa, sed uirtutis cognatio: quia potestas faciēdi habetur, est causa. Quod si aliquis diceret eandē esse substantiam agentis & patientis, profectò mouens mouebitur, & quod mouetur mouebit, & totum ut totum mouens erit & motum, atq; omnes dignitates de motu. f. tollentur, quod motus procedat ab aliquo & circa aliquid fiat, atq; quod alius sit principium motus, & alius sit ipse motus: tāquā à principio effectus, & multo magis tollerent dignitates in his in quibus maximè sunt separatæ causæ motus: itaq; non oportet derelinquere illas opinionēs ueras quæ diuidunt principia generū, & discernūt unū quodq; secundum quod cognatum est. Nam si oportet cōmixtum quædam motum intelligere ex actione agētis & imitatione patientis, generatio non erit inter simplicia & imixta, præsertim cum ipsum cōmixtum ex patiente & faciente, merito excluderetur à primis generibus, tanquā posterius: sicut et omnia alia cōposita. itaq; non est concedendum quod motus contineat actiones & passionēs, & copulet ipsas inuicem sēp unam cōtinuitatem: neq; quod ambo eadem substantia cōmunicent, aut quod eadem substantia partiat in ipsas, & aliud indicet actionem eorum quæ in ipso sunt, & aliud passionem. Nam sēp omnes hos modos motus fit quoddam cōmune ipsis agere & pati separatus tamē à patiente & agente: tāquā medius inter utraq; & à faciente procedens & impatiēti passionem inducens, sicut igitur mouens & motū duo sunt, ita etiam agens & patiētiē sunt distincta dupliciter. Sed hæc quidē sufficiant contra Porphyrium, uel contra opiniones quæ ab ipso proponebantur contradicentiū. Deinde inquit Iamblicus magnum Plotinum cōfutare Aristoteli ponentē motum in genere, eod quod dixit Aristoteli. motum esse actum imperfectum. Nam ait si hoc uerum est nihil prohibeat actū præordinari, ut motus existimet una species motus cum sit imperfectus motus. Ad hæc itaq; à principio contradicendo Iamblicus inquit, uideamus si motus sic dicitur actus imperfectus ut in eadē natura consistat, uel potius sit, uelut quoddam exiens in naturam oīno deteriore. Nam si motus diceretur actus imperfectus ut sēp suam naturam sic cōsisteret nihil prohiberet actum præordinari ut genus, & sub eo collocari motum ut speciem. Sed si motus est actus qui egredit in aliud genus, tunc actus non poterit esse genus ipsius, unde si motus qui tendit ad finem, cuius gratia efficitur & nondum ipsum finem in se continet, & actus sēp finem stat perfectus existens in seipso & propria perfectione permanenter utens, profectò perfectissimum non habebit aliquam cōmunicatiōnem naturæ cum illo quod deducitur à perfectione. Item si actus speciem in se perfectam habet, & motus progreditur à specie habens tantū ipsam in potentia & sēp materialem & informem aptitudinem, manifestum erit quod motus non erit sub actu: tāquā sub genere. Item si motus considerat in quadā prorogatione & festinatione ac cōtinuitate diuilibus existens in continua semper in infini-

nitum/ & actus fm unum ultimum stat/ habes esse à seipso, ac simul cōprehendens omne suum eē fm se, pfectio neq; hoc modo actus erit genus ipsius motus. Item si motus est partibilis/ infinitus/ & indeterminatus/ & actus est ipartibilis, & habet ultimū & idēitatē, quō erit genus alterius/ licet si motus habet cōmixtā substantiā cū cōtrario, & trāsit de cōtrario semp ad cōtrariū, ceu qñ sit ex albo nigru. Nā motus ab altero in alterū pcedens/ neutru est extremorū, sed mixtū est ex ambobus, actus uerō cū sit oīno immixtus, & fm unum cōtrariorū stet, nihil cōtrariæ naturæ secum admittens, quomodo igitur actus poterit esse genus ipsius motus? Item si dicitur motus simul extendi cū tēpore, perinde ac extēsiuus sit/ & actus æternitati adest/ itaq; sine extensione existat, & totus simul sit pæsens ipsi nunc, itaq; nec hoc modo poterit esse qdam natura eiusdem generis/ ipsorum pter norum/ & eorum quæ in tempore hūt. Item si actus qdem immobilis pæxistit/ & continet in una quiete simul principium & finem, & motus cōphendatur tantum esse, dum procedit & labitur, itaq; actus non erit genus ipsius motus. Verum inq; Plotinus/ purioribus opinionibus non uidet esse asserendum/ iuxta hunc intellectum/ motum actū esse scdm quem nōnulli pœnēs ipsum/ moueri determinant, agere & recipere eūdem motum fm moueri/ & actum, quod quidē multis indiget, ut uerū esse appareat. Atqui hoc etiā ex uerbis Theophrasti/ persuadendū est. Nam huic uidet motus separari ab actū, & motus esse in quo actus continetur/ & minimē q; actus contineat motū. Nam dicit actum esse uniuscuiusq; substantiam/ & propriā speciem, quæ quidem non est motus, quādoquidem actus & perfectio in ipsis intellectibus, & immobilibus/ suapte natura esse non prohibeantur. Præterea sunt multæ eiusdem perfectiones insensibilibus, sine motu, ceu pfectio statui secundum figuram. Nam figura stat fm eadem perfectionem, uel si dūtaxat actus pæcedit motū ob id non oportet ipsa inuicem copulare/ neq; illam asserere alterius eē genus. Verū si quis dixerit actum pæcedere moueri, quatenus simul cum ipso ordinatur, sed id quod est actus scdm figuram statui/ & uniuscuiusq; perfectionem stans/ respectu eius qd est in potentia/ dicitur abstractum ab ipso, & non actu à motu, pfectio is ignorat (quia id quod est in actu) opponit ei quod est in potentia, & perfectio est imperfecti, & habitudinem semper accipit à contrario: sed hic actus fm se est absolutus, & ad nullum contrarium dicit, sed perfectionem pæbet ei quod est in actu, multū ergo interest figuram esse actū, & non esse actū, nā q hoc prorsus dicunt/ ignorat purum genus actus/ neq; separabilem à motu ipsum faciūt, neq; prius, eō quod est in actu: nec de hoc memoriā faciunt, quomodo dicimus intellectiones actus esse, quæ tamen fiunt/ impribiles/ & simul atq; in eodem nūc & simul totæ. nam id quod est in tempore, eo qd nunc est/ id intelligitur esse actum in motu, sed purum actum dicimus esse sine motu, & ab ipso alios actus pcedere/ qui non sine motu considerantur: sicut dicimus phātsiam/ & sensum esse motus fm passionem, sed fm formam actus, & sic nonnulli actus sunt inseparabiles à motibus, nōnulli uerō separabiles, sed illi sunt inseparabiles, quicūq; sunt motuum perfectiui, & eodē pcedunt/ atq; deducunt ad actum: separabiles uerō sunt/ quicūq; sunt unius speciei/ & prorsus immobiles. Hactenus igitur tolleretur is/ q sic actus absolueret/ & separaret: quocirca etiā erūt quædam formæ imateriales/ cum quibus etiā imateriales actus simul esse apparent. Sed ille qui eminus pcedens/ & trahens ipsos ad motus/ nequaquam tolleretur, neq; hi tollerandi sunt/ qui ponunt aliquem actum cōmunem, cuius quosdam impartibiles/ sit totos simul esse, & quosdam in generatione/ ac generationes esse dicunt: quos etiā motus uocari uolūt. Nam fieri non potest/ ut unum sit genus impartibilium/ & partibilium, neq; idem sit genus eorum quæ sunt/ & eorum quæ dum fiunt/ sunt. Item neq; idem actus impartibilis erit/ & extendetur ad partibilia, & simul totus sit/ & in fieri existat. Nam omnia hæc/ rerum naturam demūt, & essentiam actus destruunt. Vnde manifestum est/ q; qui motum asserunt esse cōmune genus actionū/ & passionum, contradicunt opinioni Aristoteli. ut liquet, partim ex his quæ alibi ipse dicit, & partim ex his quæ nunc in diuisione prædicamentorum tractat. Nam hoc modo/ facere & pati non essent duo genera, sed potius motus esset unum genus/ ante ipsa. Sed quomodo moueri/ cōmuniter extendunt ad ea quæ considerantur in actione & passione fm motum, ceu ambulare & fm habitudinem, ceu uestiri, sedere. Nam hæc mixta sunt ex passione/ & actione non ppria, sed mixta cum passione. Item illud quo dicitur actum de solis actionibus dici/ temerè asseritur. Nam neq; omnis actus factio est, quādoqdem nec intellectio est factio, neq; econtra omnis factio/ est actus. Nam sicut quædam factiones quæ sunt passiuæ qualitates, ex his autem colligendum est/ q; Plotinus & alii qui ex cōsuetudine Stoicorum in Aristotelem sectam transferebant/ cōmunem esse motum ipsis agere & pati. Equè isti motum & actum in idem confundunt/ & actionem puram separatā à passione non seruāt, quādoquidem ipsam considerēt/ cum motu. Præterea non seruāt principium motus immobile, sicut Aristoteli uidetur.

uidetur. Nam quando & ipsi Stoici differētiās generum dicunt/ asserūt unam esse, quia aliqua mouentur ex seipsis, ut cultellus ex ppria pparatione habet incidere. Nam actio pficitur fm figurā/ & formam. Alteram uerō dicunt esse/ quando aliqd per seipsum motum agit, ut naturæ, & uires mendendi/ actionem efficiunt. Nam cum sperma est proiectū/ constituit pprias rationes/ & apposita materiam aptat/ & imprimat eas rōnes, quas in seipso habet. Verū alterum est facere à seipso/ qd cōmuniter est ipsum facere à pprio ipetu, & alterum est à rōnale impetu/ quod etiam plasmare: & fingere uocatur, quo etiam est aliqd specialius/ qd dicitur agere fm uirtutem. Quando igitur hæc Stoici diuidunt/ efficiunt cōtrarium peccatum/ quā qd superioribus fecerunt. Nam omnia hæc cum debeat sub uno genere ordinari, quādoqdem omnia uersentur in actione, pfectio non recte diuidit in multa genera, eō q; plura sint principia/ à quibus actiōes pficiuntur. Vnde diffinitio actiōis/ actus/ q; est apud eos cōfusa, nam eam assignat per actū/ qui quādo facere & pati genus eē asserunt, tūc recte dicunt/ sed quādo moueri/ cōtinere ipsum mouere dicunt/ sibiipsis pugnant, & cōtradiciunt/ quādoqdem asserunt moueri esse genus mouēdi/ q; continet ipsum, quod etiā non est genus, eō q; diuiditur cōtra ipsum/ si qdem aliud sit facere/ & aliud pati. Item inq; Iamblicus/ q; Stoici nō recte sentiunt de motu, cū asserant imperfectum dici de motu, non q; nō sit actus. Nam ut semper aiunt/ est actus, sed denuo succedit, nō ut perueniat in actū, quādoqdem cū sit, sed ut aliorū fiat alicubi, quod est post ipsum. Hæc igitur Stoici dicūt. At Iamblicus inq; quomō fieri potest/ ut dicat actus imperfectissimus esse/ qui omnium est pfectissimus? Item quonam modo fieri pōt/ ut in agendo stet, & multiplicetur successive, sicut ea quæ pcedunt fm numerum? Verū uniuersalr apud ueteres motus dicebatur imperfectus esse, ut distingueretur contra actum, nā actus non dicitur, sed endelechia imperfecta dicta est, q; endelechia est continentia perfectionis/ fm spm. Porro illa deductio/ q; cum sit motus ab eo quod est potētia mobile/ ad formam imperfecte endelechia dicit, ut distingat contra pfectam endelechiam, ceu tornatio/ & impressio statua/ est motus & imperfecta endelechia, sed forma ipsius/ & ipsa statua/ est pfecta endelechia, quocirca Aristoteli motū diffiniuit eē endelechia mobilis/ in quātum mobile. i. manentem endelechiam/ semp imperfectam/ quæ separata est ab actu. Verū tamen neq; omnis motus est imperfectus, sed si aliquis est ille dicitur eē/ qui habet principium & finem: quocirca motus cœli nequaquā est imperfectus/ cum semp sit in fine. Verum cōfundit pferentem sermonē/ illud quod actu cōsumum est/ quod creditur eē actus, nam id quod trāsmutat/ ab eo quod erat in potētia/ & postea fit in actu, hoc ipsum dicitur eē actus, siue illud sit forma, siue passio siue quies: nam ipsum æs/ pcedens ex potentia in actu/ fit statua/ & forma pficitur, similiter calefactibile/ quādo fuerit calefactum, tunc subit passionē, & tunc fit quies motus/ quādo puenerit in eūdem actum. Differt ergo id qd est actu/ ab actu. Eodem id quod est in actu/ quatenus tale/ subsistit contra id quod est in potentia, sed actus per se est. Sed forte aliquis dicet/ ut existimo, quod est actu/ id quod est actu/ diceretur contra id quod est in potentia, tamen quod est actu/ motum non in sinuat, sed perfectionem entis/ quod prius erat imperfectum. Plotinus uerō motū/ neq; imperfectū eē concedit, neq; ipsum pfici uult, sed putat esse rem/ quæ cōiectura cōphēditur, ceu processionem, & permeationē à principio/ esse permeationem dicimus. Equidem si oportebat stadium permeare/ non dum tamē erat hoc/ quod terminaret permeationem/ & ambulationem. Sed hoc dicebat Plotinus/ ob id motus non esse defectum, sed tantē ambulationis, nā ambulatio/ & permeatio erat motus, etsi quātacūq; fieret. At Iamblicus occurrit ipsi/ quādoquidem ut inquit Plotinus/ non accipit mobile quā mobile esse oportet opus motus/ neq; copulet ipsum cum potentia/ cū quatenus mobile nōdum sit totum, similiter (ut existimo) nō recte accipit/ & dicit endelechiam mobilis/ ut mobilis. Nā aliqd tale uidetur mihi pati/ perinde ut aliquis diceret in imperfectum esse ipsum perfectum/ quādo imperfectū esset scdm imperfectionē/ consideratum sic quoq; motus imperfectus est, quia eius natura mixta est/ ex eō q; est in potentia/ & ex ipso actu. Vnde constat ex indeterminato/ & terminato/ ac ex informi & forma, & ex non ente/ & ente/ ex quibus perspicuū est/ quod nihil habet cōmune motus/ cū actu puro. Nam actus purus/ est ab omni infinita & indeterminata cōmixtione separatus/ & excedit alia. Verum cum nōnullis Peripateticis uidere/ motus reducēdus esse/ ad quātitatē/ Plotinus uult ipsum potius reduci ad actum/ qui sicut actus non est quātum, ita etiā ostenderet motus/ nō esse quantus. Verum q; motus sit aliquod quātum/ perspicuum est, non ex eō quia in tempore est, qñ/ quidem hoc ipsi per accidens conueniat, sed potius ex suapte extensione, & quatenus est alteritas quædam/ & dissimilitudo, ut inquit Plato. Nam quādiu unum & idem oīa sunt/ tandiu quiescunt, sed quatenus accipiunt differētiā/ mouentur, cum igitur quies sit unum quiddam, itaq; necessarium est motum esse multū/ & motus sic erit quantus, qd uerō non omnis motus sit actus/ patet, quādo/

Prædi. Aristot.

x

quidem intellectio fit actus immobilis, tamen de quibusdam fuit q̄stio, proinde oportet dicere motus/ uelut sensationem/ & animę intellectioem, quę uidentur quibusdam non sine motu eē, tamen non erunt motus, quandoquidem imptibiles sint, ceu declaratum est in libris de anima: sed omnis motus est partibilis, quod si sensatio & intellectio in instanti/ & nunc perficiunt, neq; sic motus sint, sed rectius appellentur actus. Vnde cum Mellissus diceret principium esse omnis rei quę fit/ Aristot. inq; non esse principium rei in omnibus quę fiunt, sed temporis quidē esse principium/ qđ rei non est, nam potest aliquid totum simul transmutari/ ut fit in aere/ qđ illuminatur. Nam totus simul illuminatur/ licet non sine tempore. Nam in oriente illuminatur, qđ quidem oriens nō est sine tempore, quādoquidem non in ipso nūc oritur, neq; illuminatio fit in ipso, nunc quāuis totus simul aer & non una eius pars/ post alteram illuminet/ Aristot. igitur cum sic dicat simul totam transmutationē/ Plotinus ait/ si simul tota est transmutatio, & simul totus motus fit sine tempore. Verum dicit Aristot. quādam transmutationem esse/ dum aliqd transmutatur, & aliquam scđm transmutatum esse/ illa ergo quę est/ dum aliqd transmutatur motus est, sed illa quę est scđm transmutatum esse/ quies est. si igitur quatenus transmutatur oīno ex ipsa transmutatione/ q̄tenus transmutatum consistit/ & prius existit mutatio, quatenus aliquid transmutatur/ sole manente in orientem, tunc nobis sola illa insensibiliter exhibetur/ quę est scđm transmutatum esse/ erit igitur non sine motu, tamen illuminationis consistentię non erit motus, quod si fieri potest/ ut ea quę scđm transmutatum esse/ sine successiua transmutatione consistat, neq; erit motus, neq; cum motu talis transmutatio erit/ quę est intransmutatum esse, sed tales transmutationes actus sunt/ & nō motus. Ceterum q̄ à Plotino dicitur de motu/ multa non cōpetunt motibus. Nam q; motus fit sine tempore/ repugnat progationi/ & successioni eiusdem. Item asserere q; ipm̄ incipiat sine tempore/ tollit continuitatē naturę illius. Item existimare motum concludi sub altero/ & altero successione gradu, tollit naturā continui. Nam in solis discretis scđm numerum potest alia & alia unitas intelligi/ & ut discretā multitudinem in idem redigi. Verum ubi est continuitas sine distinctione/ non conuenit in istis aliquam multitudinem/ uelut discretam in idem reducere. Item quod dicit Plotinus/ etsi simul tota fit transmutatio/ & sine tempore, fit motus talis/ non recedit. Nam si spēs immobiles/ sunt præsentes, profectō transmutationes earum sine tempore erunt, sed motus minimē. Atqui neq; illud rectē existimat, q; una sit ratio motuū & actuum/ & q; similis si actus est sine tempore/ quod etiam motus fit sine tempore. Nam actus in immobilē formę præsentiā/ & p̄fectionem/ idem manet, sed motus p̄cedit semp̄ quousq; attingat postremam p̄fectionem. Item quantū quod est in motu/ nō scđm multitudinem dinumeratā, est accipiendum. nam ut tale non habet continuitatem, sed magis quatenus tendit/ & labit/ conformis magnitudinis corporis: si igitur motus est quātus/ nō poterat itaq; ordinari & consistui p̄priū genus, sed hęc qđem sufficiant. Deinceps illis q; dicunt Aristot. ob id non potuisse motū & actum genus inter prädicamenta, quia hęc reducuntur ad aliqd: quādoquidem actus fit eius q; potentia est factibile, & motus eius quod est potentia/ mobile. Plotinus rectē cōtradicēdo (inquit) q; ipsa habitudo cōstituit ipm̄ ad aliquid, sed non dūtaxat dici ad alterum. Equidē quādo est aliqua subsistētia/ siue alterius/ siue ad alterum, tunc illa sortita est naturam/ quę est uera, aut ad aliqd: hoc modo igitur actus motus/ & habitus se habēt, quoniā quāuis alterius sint, tamen amiserunt eē aliquid, & intelligi secundum se ante ipm̄ ad aliquid/ & uniuersaliter quę sunt ad aliquid/ scđm solam habitudinem cōsiderātur, sicut distinctio & similitudo: sed alia quę ita se habent, ut subsistat scđm participationem: ceu motus est in eō quod mouet, & in operante/ actus non exhibent habitudinē/ quę est ad aliqd, sed participatione motus, quę qđem non facit eē aliquid ad aliqd: alioquin hoc modo una ratiōe omnia essent ad aliqd, & maximē hoc totum copulatū facere compati/ p̄pter habitudinē unius ad alterum, sicut etiam illā demonstrat Aristot. cum simul de utriusq; sermonem fecisset. Et nisi numerus denarius generum sic esse deberet, forsitā quidam putās etiam q; Aristot. hęc duo reduxisset ad unum p̄dicamentum. Verum quia facere/ acceptum est scđm puram patiendi naturam separatam, ideo separatum genus est/ ab ipso pati, nam calefacere & infrigidare accepit Aristot. non sicut recta à Stoicis dicitur, quę quidem habēt motum fluentem in alterum, sed scđm ipsam operatē causam motus/ quę existit in ipsa specie caliditatis/ & frigiditatis: itaq; hoc modo factio purē erit separata/ omnino à pati. Itē neq; calefieri/ & infrigidari ea sunt, quę quidē supina uocant/ cōsiderata secundum habitudinem ad calefaciens: sed significari quidē talia qđam à uocibus his/ non cōtradicemus eas, tamen hęc non dicemus esse ea quę ponunt ab Aristot. in p̄dicamento passionis: nam sicut est pura actio sine fluxu/ & respectu ad patiens, & omnino intrinseca est ipsi, sic etiā est pura passio/ sola comprehendens passionem/ quę est in patiente, & nō est relatione/ neq; habitudine, neq; coniugatione

gatione ad actionem copulata, quare neq; recta/ neq; supina sunt hęc, sicut solent Stoici uocare, uerum in quibus non est passio absoluta ab habitudine ad faciens, meritō existimaretur in his recta & supina esse, partim quia essent qđam quę excederēt actionem in alterum, & qđam essent quę naturam ab altero in patiēte aptarent/ & referrent ipm̄ ad alterum: quę etiā excedentia sunt, tamen simplicia/ & imixta/ & prima genera/ & scđm se subsistentia non sunt, neq; inuicem habent esse. hoc enim rectē dicit, quia non oportet ut primis p̄dicamentis insit, id quod est ad aliquid, sed cum ipsa subsistunt, postea aequaliter se habēt/ uelut currens/ & uerberans. nam ille est qui hunc uerberat/ & hunc urit, nam cum in cōpositione aequaliter sit uerberans/ intellectus cū subiecto ēt insinuat se aequaliter esse cōmixtū cū factō, & se habere aequaliter ad alterum. nā facere/ qđm purē soli actui conuenit/ ob id fm̄ se solum purē stat, & non recipit habitudinē per mixtionem ad patiens: nam ea quę sunt ad aliqd non sunt maximē in p̄dicamentis. Verum forsitā aliquis si acceperit ipsum usq; ad intellectioem/ & tanquā secundā intelligeret, certē aliquo modo esset ad aliqd/ respectu primi & altero modo esset scđm causam secundā, quo pacto & p̄dicamenta esse intelliguntur: sed illud rectē dictum est/ q; sola habitudo constituit ipm̄ ad aliquid, facere uerō & pati/ habēt quasdam proprias naturas ultra quas/ fortē secundo & aliquo modo intelligi possunt esse ad aliqd: quo circa non erit utrūq; hoc modo scđm se/ iuxta proprium p̄dicamentum/ q; habent. Sed instant/ cur moueri non fit unum genus, & spēs huius duę sint. s. mouere quod est idem quod ipsum facere, & illud quod equiuocē dicitur/ cum genere moueri in quo est pati, ut utrum sit p̄dicamentū ipsius moueri/ & non duo/ scilicet facere & pati. Sed solutio huius, prius ostensa est pluribus uerbis, sed etiam nūc dicitur q; facere non continetur in moueri/ si q; plures actiones accipit, sed solum pati cōprehendit in ipso: itaq; moueri non potest esse genus actionū, de quibus neq; prorsus p̄dicatur in qđ, nam motus simul existit cum alteritate quadā/ & transmutatione/ & actio pura quę diuiditur cōtra pati/ tanquā nihil habens cōmune cum ipso imutabilis & inuariabilis est, quę qđem solum facit, & nullam recipit passionē, itaq; immobiliter aget, & nō erit facere primo in moueri/ ut in genere, sed potius in eo collocatur/ & consistit/ quod non mouet: hęc igitur est certa & exacta solutio instatig. Quod si aliquis extenderet ipm̄ facere/ etiam ad motus, & diceret q; scđm antiquos/ moueri in motu subsistit, dicendum est/ q; tale non est in omnibus actionibus: sed non solis illis/ quę cū q; idem sunt cum motibus, nam facere non motus solum, sed etiam actiones comprehendit, itaq; propriū ponebatur ipsum ex suo proprio genere esse, id quod complectit actus/ quos moueri non cōprehendebat. Item continet motus actionum separatarum/ oīno à passionibus, propter quod consequenter ponebatur facere esse genus/ diuersum à pati. Vnde moueri prorsus non erit ipm̄ genus, non quia moueri nō uniuersaliter in actionibus esse dicatur, ut prima solutio respondebat: sed qm̄ ipm̄ facere/ cōtinebat eos motus/ scđm actum, qui non cōtinentur in ipso moueri. Præterea aliquis potest persuaderi/ q; hęc facere & pati sint duo genera/ ex ipsa duce rerum omnium natura: nam si hoc qđem generat/ & illud suscipit generationem, & hoc qđem est actiuum, illud uerō passiuū, necessario oportet ponere duplicia genera/ quę conformiter se habent cum suis principijs: & quoniā prorsus imixtum p̄cedit mixtum, iure itaq; necessario/ purē facere/ p̄cedit ipsum pati, aut mixtum genus motus, nam hic cum ab alio fit, efficit aliqd in alio, proinde si esset genus in participantibus/ & in ipsis mixtis/ esset genus, quod qđem absurdum est. Eadem multa agentia/ & patientia/ solent p̄pter duo principia. s. actiuum & passiuum/ in unam naturam sepe cōuenire, quoniam si quis purē res determinat/ & efficiēs in quātum efficit/ non patitur, & patiens quatenus patitur/ non agit, quo circa primæ causę immobiles sunt/ his motibus quorum sunt causæ: sed quædam mouētia secundo/ & deinceps/ hęc etiam mouētur: quia in seipsis habent utrūq; principium, quādoquidem aliquid ipsorum fit mouens, & alterum fit motū: quo pacto totū mouere/ & moueri/ uidef. Verū ponere motus in actionibus/ multos distrahit, eō q; putant actiones fieri in passionibus/ & actionibus, & non ut antiquis uideatur/ actiua uirtute & aptitudine agentis/ & patiens. Nam ea quę pellunt/ & trahunt talia, etiā sunt cōmixta ex actione & passioe. Vnde siue aliq; causam ipsius facere & pati, siue formam, tanquā alteram ab illis distinxerit/ p̄fectō nihil erit cōmune genus ipsius. Eadem ex eadem causa ostēdit/ q; intelligi & uideri sunt in p̄dicamento ipsius facere, sed non in p̄dicamento ipsius pati: quādoquidem nihil patiatur intelligibile ab intellectu, sed intelligi/ est agere intellectioem, & uideri/ est agere uisionem, quę solum habent figuram dictionis/ & uocabuli ipsius pati, sed non oportet ad figurā dictionis aspiceret sed ad ipsas res: nam qđam sunt quę re & figura dictionis facere habēt, ut curare, quædam uerō sunt re actiua, sed figuræ dictionis passiuæ/ ut intelligi & uideri. Nā hoc. s. intelligi/ & uideri informat, quod uerō informat etiā agit, sed quædam cōuerso se habēt, ut uide/

re/ & intelligere. Nā informantur/ & informari & pati. Sed animaduersione dignum est, ne fortē intelligere & uidere non sit solum pati/ & informari, sed etiam habeat quandam intrinsecam exercitatum operationem/ scdm quam perceptio fiat. Et certē nihil mirum existimo, si aliquid cōmixtū in ipsis accidit. Nam cōsequens est/ ut hęc solum agant, & hęc solum patiantur/ & qđā simul agāt/ & patiātur, sic intelligere & uidere. Rursus Plotinus ait/ considerādum etiā/ si in facere dicūt quosdam actus/ & quosdam motus, ceu incidere, omnis actio motus sit, uel cum motu. Item inquit considerandum esse/ si omnes actiones sunt cum ipso pati/ an quaedam sint absolutæ & separatæ, uelut ambulare & dicere, atq; quærēdum est/ nū omnes illę quę sunt in pati/ sint motus, & illę quę sunt absolutæ sint actus, an utroq; modo simul se habeant. Nam ambulare quod absolutum est/ oēs dicunt esse motum, & intelligere/ quāuis id quod habet patiens/ esse intelligatur, existimo actum esse asserendum. Sed ad horum primū dicendum est/ qđ nō omnis actio est cum motu, neq; motus, qđ sit concedendum, imo cōtrarium efficiens/ fm qđ efficit purum actum habet, neq; profus mouet/ quare non opus est hac distinctione in ipso facere, ut quaedam actiones sint actus, & qđam motus. Nā motus profus ob dictas causas/ nō sunt in ipso facere, imo neq; illi motus qui simul toti sunt/ simpliciter dicūt esse actus, quatenus sunt simul toti/ qđ dicebatur p̄prium etiam esse transmutationum, ut simul totę fierent. Et certē hoc modo actus non diuideretur unquā contra motum, qđ hic simul totus, ille uerō sit in tempore, sed potius quibusdam aliis differentiis/ distinguerent. Ad secundum quoq; ubi quærebat Plotinus nūquid omnes actiones sint cum ipso pati, uel sint qđam absolutę, dici potest/ qđ illud facere/ qđ ordinatur contra ipsum pati, non ut genus Arist. posuit, sed cōmuniū/ & æquale ipsi agere/ & ipsi facere/ à seipso, ut sub eodem ambulare/ & sedere/ ac omnia absolute incidant. Egdem incidit etiam illud/ qđ est ordinatum contra ipsum pati/ qđ tenus hoc quidem in seipso/ & hoc habeat principiū/ & causam motus in altero. Verū etiam illud dici potest/ qđ ordinatur contra ipsum pati/ & à Stoicis dicitur rectum/ nūc non sumit, sed est cōmune illud/ qđ cōtra ordinatum est in exemplis/ accipitur tāquā manifestius. Sed melius est ponēdum/ qđ primū & principalissimū genus ipsius facere/ sit purū, & nullam habeat cōmixtionem cū patiente. Nam sic intelligi potest illa actio pura/ quę est ex seipso. Verū si aliquis uult accipere oppositionē/ inter facere & pati, ea ostēdenda erit/ non fm habitudinē, sed fm propriam utriusq; substantiā/ quę cū in utroq; prius existat/ rationem secūdo contrarietatis accipit. Tertium uerō qđ dicit Plotinus/ non est facile distinguibile/ ppter mixtionē duorum principiorum/ in multis. Nam ambulare/ est mixtū ex motu & actione, fortē etiam ipsum intelligere/ mixtum est/ ex pati & agere, & ob id difficile est assignare/ in quo genere fuit proposita, sed uniuersaliter diuidendū est/ dicētibz primas actiōes eas esse/ qđ purę & imixtę sunt, & illas secūdas actiōes/ quę ex illis pcedūt in genere cū ista, quarū etiam sunt plures differentię/ qđ quidam nōnullę iunctę sint cum passione, nonnullę uerō cum aliquibus aliis rebus. Item alię dominantur illis quę sunt, alię uerō subiiciunt aliis cōmixtis, quę qđam diuersis modis cōnectuntur, cum igitur talia Iamblicus tractasset aduersus Plotinū, inquit artificialius esse proprietatem horum generum. s. ipsius facere/ & pati diuidere, & differentiam ipsorum adinuicem ostendere. Nam ex hoc apparebit/ quę ponenda sunt sub ipsis generibus/ & qđ insunt ipsorum inter media cōmixta. Atqui fortē melius erit si Archita dicta/ ante sentētiās Iamblici in mediū asseramus. Nam quęcūq; proprię ipsius facere/ & pati/ Architas scripsit/ etiam Iamblicus scripserit. Architas itaq; hunc in modum scribit. Agentis autem/ proprium est in seipso habere causam motus/ & eius, sed eius quod fit/ & recipitur, proprium est esse in altero. Nam qui efficit statuā/ in seipso habet causam faciendi statuā, sed æs est illius/ quo fit in ipso, & in eo qđ statuā fit, similr eadem rō est de passionibus anime. Nam furor in aliquo altero natus est excitari, & ab aliquo altero extrinsecus puocari/ ceu ex detractōne infamia/ & iniuria fieri solet. Nam agens hęc, habet in seipso causam/ agendi hęc. Cū igit hęc exponat Iamblicus, inquit facere habere causam actionis in seipso, & pati causam motus in altero/ & in seipso/ sicut æs habet causam patiēdi in seipso/ & in agente statuā/ quocirca etiam ipsum pati habet quādam propriam stabilitatē/ suę substantię, & totum ipsum pati/ non dependet ab efficiente. Reliquum adducit instantias/ contra sermonē. Nam (ut ait) aliqui contradicunt/ perinde ac qđdam ipsius facere sint/ quę habeant causam in altero, ceu ipsum intelligere/ nisi aliquis neget intelligere contineri in ipso facere, sed ipsum intelligi/ uelut intelligere est in ipso pati, sed neq; hoc modo intelligi omnem causam/ tribuit intelligenti/ dum mouetur. Nisi talis non sit modus cōmunionis/ intellectus/ & intelligibilis/ ceu quidam dubitantes opinantur, sed fortē ille modus p̄prios/ spectat ad contemplationē de intellectu. Sed soluenda est dubitatio/ nobis dicentibus ea quę cōueniunt p̄positis, ut existimo. Equidē facultas/ puras actiones & passiones consideraret, sed intelligere/ quāuis sit aliquid

fit aliquid pati, tamen habet quādam internam excitationem, quēadmodum uidere/ & ipsum uniuersaliter cognoscere: proinde non erat adducenda instantia/ contra sermonem ex ipsis cōmixtis. Præterea sunt nōnulli/ qui dubitationem adducūt de ipsa appetitione/ & de ipso appeti/ quādoquidē hęc habeat in seipsis causam motus/ et non oīno pura sunt/ ac separata ab alia causa/ & extrinsecus inchoante. Vnde hanc dubitationem soluendo Iamblicus. inquit/ qđ simplicia non sunt/ quę impetu feruntur/ & appetunt, sed sunt cōposita/ neq; causam habent agendi/ ubiq; partium suarū, neq; duā actionem in seipsis habent, sed ex quādā parte/ & potentia in seipsis/ impetu ferunt/ ad actiones. Vnde hęc indigent etiam extrinsecis/ uel eo qđ inchoat, uel eo quod conferat, uel eo qđ impertit eis passiuum motum/ circa aliud factum/ uoco autem cōpositū/ ipsum animal, & eam actionem esse ab alio/ quę ab alio cōmunicatur/ uoco etiam causam ipsam potentia actionis/ iccirco neq; ipsa actio est pura, neq; sola passio/ neq; instandū erat ex hac contra rationem traditā de facere/ qui asserit causam agēdi esse à seipsis/ sed solum oportet inquit Iamblicus, addere, qđ principalr & primō à seipsis/ & à toto seipso causam contineat, & qđ solā in seipso eandē habeat/ atq; seipso perfectū/ ipsam deducat ad ipsa tota. Vnde perspicuū est/ qđ hoc modo sermo apertior erit/ ppter additionem/ quę etiam oīa Architas breuibz insinuauit. nam illud in seipso uelut in toto accepit/ p̄prie/ & primō, qui etiam rursus/ p̄prium ipsius pati inquit esse id qđ habet causam motus in altero. Nam aut passio est sine esse/ (quod quidem absurdum est/ quādoquidem inconueniens sit/ ut aliqd efficiat à nulla causa) aut habet causam/ quod si hoc conceditur, aut ipsa causa est in patiente/ (& hoc modo patiens non erit solum patiens sed etiam efficiens) aut illa causa extrinsecus/ & in altera. nam cum efficeret efficiens/ certē quę illud efficeret/ hęc patiens pateretur, sed cōtra hoc/ Plotinus etiā dubitat, quomō possint esse aliqua absoluta, & ex aliis non sint in ipso pati, ceu putrescere & rugosum fieri. Equidē plerūq; sunt/ quę in alio habēt causam motus, & non patiunt, ut cignus ex ea ratione qua albus fit/ & crucif in propriam perfectionē/ ubi tamen talis passio non est ab alio, & crescens ab inexistente rōne ducit/ & ducitur in augmentum/ minimē fm passionem. Sed ad hoc dicendum est, qđ neq; cignus in alio habet causam/ ut sit albus, sed in seipso/ neq; aliquid aliud eorum/ quę ducunt in propriam speciem & naturalem/ habet ab extrinsecis participatione propria sp̄ci. passionem igitur dicimus/ ipm particeps hoc modo, non quia talis passio non fiat ex alio, sed qm substantię erat participatio/ illa particeps sp̄ci & formę fm actionē ab aere/ uel ab aq; uel ab aliquo alio humido/ euaporate facta. Sed forte ppter compositionem putrescentiū/ & rubigine demollitorū, sunt aliqua in ipsis/ quorū munus partim est agere/ partim uerō pati/ qđ cum nōnulli distinguerent non potuerint/ statuerunt tales actiones absolutas. Atqui iterum instant/ dicentes qđ multa habent in seipsis cām agendi, quę tamen dicuntur pati/ quatenus omnes prauos/ ex malitia qđ in ipsis est/ dicimus esse affectos. Nisi ut uideatur ipsi Plotino non esse passiones, sed actus anime/ uel in ipsa actus, sed in corpore passiones, sicut igit causam malitię/ prauit in seipsis habent, sic etiam actionem eiusdem habent/ in ipso facere/ si quidem passio de ipsa aīa non dicatur. Vnde si circa corpus sit pati/ passio erit in alio, & ab alio, & sic est uera pati diffinitio. Sed forsītā etiam in anima/ cū plures sint partes/ uel plura iudicia/ & plures phantasie/ uel uirtutes, uel differētes opiniones, ob id prauit dicunt/ eē affectu/ circa discordiā ipsarū, cū contrarie tales alię efficiat, alię uerō patiant. Maneat itaq; diffinitio ipsius pati/ integra & sana. s. qđ pati illud sit/ qđ habet causam in aliud. Sed cū aptitudo materię/ sit passio eius, quomō non est ab ipsa/ sed ab extrinsecis? Nisi aliquis dicere possit/ aptitudinem esse impulsionē speciei, & à specie materię imperti. Verum quidam dicunt/ ipsam passionem aīa materię/ quod si non est passio materia, sed ipsa patitur/ tunc qrendum est/ de aptitudine/ quod si patit aptitudine/ semper est aliquid efficiens ipsum/ si autem non patit, sed ipsa est habitudo, tunc erit substantia materię/ nūc uerō sermo sit de passione interna, siue externa. Item dubitant, quia neq; hic/ scilicet qđ est à seipso, neq; ab alio/ est sufficiens definire & terminare ipsum facere, & minimē hoc. s. qđ ex alio & non à seipso, similiter neq; sufficiens est, hoc. s. ex alia/ & nō à seipso ipm pati determinare/ & definire, quādoquidē aliquod faciens/ efficiat aliqd in aliud, & faciens esse uideat/ & tamē prius dicebat/ qđ efficiens non erat patiens, sed efficiens. Nam stagnum/ agens in argentū ipsum/ etiam patitur consumptū & corruptum/ & argētū purgat/ id quod corrumpit, ita abiiciens est, ut magis ipsum argentum in p̄pria qualitate contineat. Verū in cōpositis rebus (cum actiones & passiones cōmixtę sint) potest esse, ut idē agat/ & patiatur. Nam neq; stagnum dūtaxat agit, sed etiam patitur. Equidem agit argentum purgando/ & patitur/ cum consumitur ab ipso argento/ similiter etiam argentum patit/ quatenus purgatur, agit autem/ quatenus consumit aliam & aliā partem stagni. Caterum/ quia uniuersaliter determinatum est/ qđ sit facere, & quid pati, & quę sint propria utriusq;/ proliciscēdum est iam ad distinguēdum species

ipsius facere & pati, quibus determinatis facile uidere poterimus/que non recte ad principalissima genera referuntur: & quae recte referuntur: quaeque sunt comixta ex ambobus, & quae simpliciter referuntur ad alterum, ex quibus etiam dicta Plotini plana uidebuntur, num ipse recte collocet quaedam sub ipso facere, uel non recte collocet: Verum oportet etiam hoc in loco proponere diuisionem ipsius facere/quam ponit Architas/sic dicendo: ipsius itaque facere summum est ipsa actio, & actionis tres sunt differentiae, quoniam partim est in speculatione, ueluti contemplari sidera, partim est in agendo ueluti sanare/aedificare: partim etiam est in tractando & gerendo/uelut militare/& ciuilitate aliquid agere, fit et actio sine intellectione/ut in animalibus irrationalibus. Haec itaque sunt generalissima/quebus summum & commune est actio simpliciter, quae in seipsa comprehendit omnia/quaeque sunt opera secundum species definitas distinctas, ceu illa species actionis est quae ab omni motu est absoluta & habet aurum purum motuum, & causam a seipsa, & non ab alio aliquo inchoante/uel cooperante. Adhuc etiam plures sunt species actionum, quarum prima est ipsa speculatione, quae etiam circa imateriales operationes/ & immutabiles accidit. Vnde haec species/in plures diuiditur, quarum prima aequiuoca erit suo generi proximo, quae etiam erit contemplatio. Item erit contemplatio proprie appellata/ quae est de intellectualibus, & impartibilibus substantiis/ secundum simplices intelligentias consideratio: ceu dicitur esse summi intellectualis contemplatio. Verum hoc permiserit Architas, quauis Pythagorici hanc diuisionem tradiderint, quae forte hoc non conueniebat huic speculationi/ quae traditur ad introductionem. Item est alia contemplatio de immobilibus/ & mathematicis substantiis, ceu geometriae consideratio. ubi determinatae considerationes, sed non simplices tractantur, sed compositae, & secundum quaedam discursum: quales sunt operationes purae considerationis. Tertium quoque genus speculationis/ actionisque est, circa ipsa perpetua & ipsas sensibiles substantias semper motas, in quo intellectus utitur sensu rationatione, sicut fit in astronomia, quae ostendit rationes consonans apparatus: & ita tota speculationis operatio a superioribus/ & puris intellectibus, procedit ad discursus consensum. Post speciem actionis/ Architas ponit genus aequiuocum actionis, quod quidem proprie statuit esse reductionem quaedam/ qua ea quae nondum participat esse/ reducunt ad substantiam, & hoc partitur in diuinas actiones, quibus diuina aliquid adducunt partem etiam in actiones naturae/ ipsius uniuersae, praesertim in his actionibus/ quibus omne quod fit a caelo perficitur. Item diuiditur in actionibus artium/ imitantium naturam/ & supplementum id quod praetermissum est a natura. Nam sicut natura formam sanitatis in corporibus ponit, ita etiam medicus in sanando/ conseruat naturae perfectionem in corporibus, atque sicut natura/ antra & suapte natura pallia/ & cooperimenta dedit animalibus, ita etiam ars aedificandi/ & aedificatio, & ars texendi atque aliae artes/ quae supplent ea quae hominibus deficiunt, & praeparant ea quae sunt opportuna ad usum uitae mortalium. Tertium quoque genus ipsius facere/ erat in tractando, ubi continentur actiones rationis/ circa sensibilia & composita, quando aliquis uersat circa electionem/ consilium/ opinionem considerationis/ & huiusmodi actiones, cuius generis duae sunt potissimae species/ una est quae circa publica & uniuersalia negocia ciuitatum uersat, quae docet militare/ ac de bello tractat, & nonnunquam ciuitates ad pacem hortat, alia uero species est/ quae uersatur circa particulares & proprias familias, quae quidem uocatur oeconomica. Verum totum genus consistit in rationes opinabiles/ ipsius animae, quae operantur circa sensibilia, & suscipiunt uirtutem & malitiam, quae perficiunt secundum electionem/ & impetum uitalium. hoc ergo modo Architas ipsum tractare/ aptareque ab ipso facile diuisit. Verum quaedam alii asserunt quaedam operationes esse/ quarum manent effectus post operationem, ut actio aedificandi, sed actiones sunt illae, quarum effectus habent esse in fieri, ut sibilatio/ & saltatio/ & alia huiusmodi. Item est aliud genus actionis/ post haec, quod Architas uocat sine intellectu/ quadoquidem illud ponat in ipsis animalibus irrationalibus, & certe liquet/ quod quotcumque sunt/ & quales sunt species irrationalium animalium, totidem erunt, & tales sunt differentes actiones: quas consueuimus distinguere in historiis de animalibus. Vltimum uero genus actionum intelligatur (ut ait Iamblicus) illud quod non insinuat animae rationem/ & uitae actionem, sed corporum: quatenus corpora sunt inanimata/ indicat corporalem actionem/ circa omnes proprietates apparentes in corpore: & circa omnes ipsorum uirtutes/ non solum quatenus solida sunt/ resistentia, sed etiam quatenus circa ipsa habent multae effectiuae uirtutes. Nam actiones elementorum naturales/ atque inclinationes motus/ deorsum uel ad sursum & pulsivae extrema sunt, & in compositis considerantur: atque cum aliis naturis comixtae sunt/ quae non sunt adeo actiones, ut sola efficientiam habeant, sed etiam admixtae sunt passionibus, quae quauis secundum se existant, tamen ab aliis suscipiunt quaedam applicationem earum: itaque quaecumque reducuntur ad praedicamentum ipsius facere/ per haec manifestant. Praeterea animaduersione dignum est/ cur hanc ultimam speciem, quae considerat in ipsis inanimatis/ Architas penitus permiserit. Et mihi certe uideretur/ quod intendebat diuidere proprias actiones/ quae in se-

ipsis proprie habent principium motus/ circiter istas corporales recusauit/ tanquam comixtas passioni/ & factas cum motu, & operatione. Sed his diuisis/ tempus est considerandi ea quae dicuntur a Plotino. Inquit igitur quae sunt actiones/ quae tendunt ad pati/ & motus indicant, ubi dico genera inuicem confundit. Nam motus qui conueniunt cum ipsa passione/ non sunt simpliciter in ipso agere: quod si aliquis diceret motus contineri in ipso facere, perfectio assumeret causas ipsius moueri/ iuxta ipsum mouere/ quae uelut in ratione causae/ continent uniuersa principia motus/ sed neque oportet designare actiones/ absolute modo. Nam illud absolutum quod conuenit motibus (ut ambulare) non conuenit actionibus, ceu ipsi intelligere: quoniam ipsum intelligi, aut est facere, aut est pati: quod si quis forte diceret/ quod intelligere & ambulare non contineantur in ipso facere, quia sunt absoluta/ iustum est, ut contrarium probet. Nam multo magis in ipso facere continentur, quia principales actiones/ in ipso erant absolutae. Verum aiunt ipsum intelligere esse potius ad aliquid. Nisi primo dicat/ quod non omnis intellectio est simpliciter ad aliquid, nam si aliquis posuerit ipsum intelligere/ esse ad aliquid, quod tamen prius & secundum se, & postea sumit habitudinem, sicut ipsemet Plotinus ait/ de sensu, qui ante habitudinem actio est, uel passio/ similiter etiam est ipsum intelligere. At si quis putat/ intellectiorem/ intelligereque esse de numero eorum/ quae sunt ad aliquid, tamen intelligere continebitur in ipso facere: quoniam etiam principium dicitur esse de numero eorum/ quae sunt ad aliquid: & tamen inchoare est in ipso facere. Sed cum Plotinus supposuerit eundem actum/ & motum esse, asseruit motum esse unum genus, uideamus itaque quomodo diuidit genus hoc. Diuidit itaque/ dicendo motus quosdam esse corporales, & quosdam animae/ & motuum animae alios rationales, alios uero irracionales: & perspicuum est quod talis differentia fit penes participatiam in quibus tales motus fiunt: quare per accidens est talis diuisio, sed non est proprie facta secundum genus. Equidem illi motus sunt corporales/ qui utuntur corpore/ tanquam organo, ceu in uerberante fit, & utuntur his quae sunt propria corporis, sicut ponderare, sed motus qui sunt in anima/ per ipsam animam fiunt, ceu geometrice, aliquid considerare. Equidem animae proprius actus/ uita est. Verum aliquis potest dicere/ quod motus partim sunt in anima, & partim in corpore, scilicet ponentes fieri passionem circa animam. Rursus diuidit motus Plotinus, dicendo quosdam esse a seipsis in aliam, & quosdam ab aliis in ipsa. Vnde patet/ quod actiuum/ & passiuum, distinguitur hoc modo motum. Equidem quatenus alter a seipso habet, agere in aliud est actio, alter uero quatenus ab aliis, uel ex aliis in seipsum fit/ est passio, uerum pura & sincera/ proprietate ipsius facere/ est una/ scilicet ex seipso, & proprietate ipsius pati/ est haec in alio causa. Vnde motus ille/ qui est ex seipso in aliam/ non seruat puritatem, nam per mixtionem & inclinationem in aliud puram actionem non seruat, sicut cum adiungitur id quod ex alio fit/ in seipso compositionem quaedam efficit. nam multum interest habere causam passionis/ in alio separatam, & coniungi ad causam passionis. Nam quodammodo in his duo principia in idem confunduntur/ cuius rei causa fuit, quia motus proponebatur tanquam commune genus, propter quod non potest distingui ipsum pure facere/ ab ipso pati. Vnde ratio sectionis/ & diuisionis, confundit haec adinuicem. scilicet motus qui fiunt in alio, & motus qui ex aliis fiunt: ponendo hos in idem incidere. Esto enim una sectio/ tamen se diuidere/ & diuidi diuersa sunt, sed hoc nequaquam concedendum est, nam ut sectio se habet/ & diuisio, ita et diuidere/ & diuidi, quoadmodum igitur actio ipsius secatis, & diuidetis/ separata est a natura diuisi/ & secti, ita et sectio secundum ipsum secare/ & diuidere/ distat ab ipsa sectione secundum secari/ & diuidi: nam altera est causa inchoans ex actione/ & motu actiuo, altera uero huic succedens/ qui in ipso diuiso fit/ quaedam passiuua mutatio. Etenim in capillis/ alia est distinctio manus extendentis capillos/ & alia est capillorum expansio. Eodem etiam modo fit/ in ipsa sectione. Equidem alia erit sectio secundum ipsum agere/ & secare, & alia erit secundum ipsum diuidi/ & secari. Verum cum una alteri proxime adiaceat/ nos latet distinctio eorum: quod quidem etiam nonnullis opinionem asserere posset/ quod utraque consistat in ipso agere, & alterum uelut in ipso pati, quod tamen a ueritate est alienum. Nam sunt duo modus inter se distantes/ secundum naturam, qui tamen in compositis in idem confunduntur. Verum latent propter ipsam mixtionem, & propter hoc deducuntur facere & pati/ simul in unum genus. Deinceps cum his quaerit etiam Plotinus/ iuxta uulgatas motus species/ si ubique copulantur facere & pati. Nam species motus/ dici solent generatio/ & corruptio, augmentatio & diminutio, alteratio & mutatio/ secundum locum. Vnde Iamblicus statim inquit. instamus principio processum/ tanquam dignum existimantes, ut actiones a motu designentur, nam aliud est genus mouentium, & aliud est eorum quae mouentur. Deinde contradicimus, quadoquidem non putemus oportere ut ab eodem efficientia/ & patientia designentur, ceu dicunt ab ipso moueri/ designari & determinari. Sed forte Iamblico respondendum est, quod eadem species motus sunt mouentium/ & eorum quae mouentur, nam quod fit ab agente fit/ & quod corrumpitur/ a corruptente corrumpitur, eadem quoque ratio fit in ipsa alteratione/ & mutatione secundum locum. Ad dubitationem igitur Plotini/ quidam post ipsam tales solutiones adduxerunt, quia Plotinus aliam

adduxit diffinitionē ipsius facere & pati, ab ea quā Pithagorici assignant. Porro periclitemur hūc etiam intelligere scribentes ea quae contra ipsum à lamblico & ab aliis breuiter disputata sunt. Dicebat ita Plotinus: quod uidebatur aliquibus facere & pati non designāda esse his uocabulis. scilicet seipso uel ab alio, sed his potius secundum naturam uel praeter naturam. Nam quādam propriū finem fortuntur, dum agunt, & quaedam his contraria dum patiuntur. Porro eos qui pro patria mortem appetunt, non pati, sed agere fatentur: quoniam quidem feruet id quod ratione gerendum est, & quod secundum propriam perfectionem fit. Verum illum qui in iniuria quēpiam afficit, & si oēs homines occideret, inquit, corruptū tamen secundum rationem & occasionem naturę pati, & non agere fatetur, iccirco etiam eūdem motum accidit esse ipsius agendi & ipsius patiendi. Nam idem uelut artificiale secundum naturam efficit, ut autē naturale praeter naturam, uelut in animalibus ignis deorsum motus & terra sursum, secundum artem opificis, & non secundum naturam mouentur: iccirco non est passiuus, sed actiuus talis motus, quāquā comparatus ad substantiam, quae à principio fit, fit passiuus. Sed alii quae contradicunt his dictis, asserunt aliud esse effectricem causam, & aliud finalē: & quāuis finalis causa, alias antecellet dignitate, tamen effectrix causa in agendo principalior est, & quo ad hoc nullo alio indiget: ita quae quādo efficiens aliqd agēdo à fine aberrat, certē dicitur facere secundum effectricē causam, quae est in ipso, & secundum ipsum peccatū quo finem non attingit, pati dicitur, praesertim si disponderetur praeter naturam. Forsitā etiam secundum adeptio nem finis, quādo secundum naturam disponitur, dicitur pati hoc modo. non enim omnis passio indicat id quod est praeter naturam, sed etiam aliqua est secundum naturam. Vnde si finem & bonum ipsa actio in seipsa habet (ut aiunt) & haec ratio de ipso agere assignata, bona erit. scilicet quae facere in seipso habet causam: forsitā neque in simplicibus diuidentur adinuicem effectiuum, & finis, sed in idem concurrunt, & si diuiderent, nullum absurdum esset, si facere secundum facultatem agendi acciperetur, & pati secundum finem: & quādo finis agit, eo modo diceretur facere. quae itaque pro patria moriuntur, actionem efficiunt secundum finem, quatenus seruant id quod omnibus naturale est, & id quod secundum rationem & equitatem fit: qui etiam in seipsis habet causam talis actionis, acq̄rentis proprium finem, & participatio finis, est quasi passio, licet a seipsa fiat. Verum quādo moriuntur, amplius non habent conseruatiuā actionem ipsorum, sed alia est causa moriendi, quā non habet in seipso, sed in alio: & secundum hoc patitur, & non facit, nisi fortē seipsum pro patria tradens, ipsemet iterū sit agens, & patiens, diuersis tamen modis. itaque omne quod agit in seipso habet causam agendi, & oēs patiens (quatenus patitur) in alio habet causam: & quādo aliquis dicit, eum qui quēpiam iniuria afficit, pati, & corrupta ratione ipsius, & si oēs homines interficeret, certē multa in ipso cōsiderat. Nam ipsemet corrūpit rationem in seipso, quādo quidem seipsum corrūpebat, qui etiam patitur à seipso corruptus, tāquā ab alio, & interficit alios, quod si ille iniustus, fit ab alio, iste agit in seipsum, & patitur ab agente in ipsum, licet agat interficiendo alios. Item ignis in animalibus deorsum mouet, & terra sursum, quia ut inquit lamblicus, sic ars conditoris, quae est principium ipsius actionis, uult & facit, tamen cōparando haec ad causam naturā (cum praeter naturam moueantur) hoc patiuntur. Verum ego miror, si nunc silebitur hoc quod Plotinus uult, nam tradit ea quae secundum naturam sunt, haec agere dicuntur, & quae sunt praeter naturam, patiuntur. Forsitā igitur explicatius est dicendum, quod motus ipsius ignis deorsum, & terrę sursum, passiones sunt, factae à conditrice rationum, licet sint perfectiuae, & specificae compositae, sed passiuam actionem ipsorum elementorum, si quis ingredi uult, determinabit eam quae est specificata, & eam quae est causa operans in ipsis. quocirca secundum actiones saluetur, & augeatur, & secundum passiones, quāquā proficiantur à rationibus conditoris in ipsis compositis, & conferant subsistentiā speciei, in quā etiam opifex respicit. Verum illa quae uim patiuntur, subeūt detrimentū, & deteriora fiunt: aut etiam in animalibus illi impetus, & motus, qui improprie fiunt in specie, distant à principio efficiente ipsorum, ideo praeter naturam se habent, & decidunt in contrariam agendi causam: iccirco dicendum est, quod ipsi sunt in ipso pati, etiam quantum ad alia, & quod principium agendi, copulat ipsos in esse, & hi declinant ad corruptionem. Verum si hoc conceditur, erunt etiam horum principia non ipsismet, sed extrinsecus, sicut sunt illi motus, qui sunt in ipso pati: quod si principia intrinsecus iacent, potius dicendum est quod ipsi sint actiones, quāuis remoueātur ab eo, quod est secundum naturam. Nam etiam corruptiuę actiones sunt, sicut etiam passiones perfectiuae inueniuntur, neque oēs facere deducit in esse, sed etiam ad non esse, siue agat aliquid in seipsum, siue in aliud. Etenim id quod praeter naturam se habet, per eādem dispositionem praeter naturam quāsdam actiones facit, quāuis illae purae non sint, quādoquidem sint cōmixtae passioni, & à patiendi dispositione producantur, similiter etiam in mouētibus extrinsecus, quādo agunt aliquid in naturā, sicut agricolae & doctores, quoniam principium naturę efficiens, & principium artis in idem incidunt, similiter etiam

etiam illae duae actiones cōueniunt: sed illae actiones artis (ut artis) extrinsecus habentes principium, passiones sunt in ipso habente, & recipiente secundum naturam: ipsae uero cōseruatiuae actiones naturae, cum intrinsecus habeat principium, manent in specie, & ratione actionis. similiter quoque quādo doctentis uerba, & auditus in aures discentis ingreditur, qui quidem est actio uocis, habet coniunctā passionem per auditum, & sic in his facere coniunctum est cum ipso pati, cum alia sit ea actio, quae fit secundum uocem, & alia sit passio, quae fit secundum auditum, sed quādo illa passio quae à uoce prouenit, si in passione non sistit, sed ex seipsa aliam actionem, scilicet perceptionem excitat, tūc aliud principium, sit illius actionis, quae ex seipsa producit, quae est cognitio eius, quod docet à doctore: quod si priorē actionem suscipit secundum passionem aliam, efficiet ex passione, ob id non oportet coniungere ipsam cum principio, & praecedenti actione passionis, quādoquidem intercipiatur passio: neque ponendum est principium secundum actionem in docente, ut in alio uideatur actionis causa, sed est aliud coniunctum passioni, quae est in adiscente per uocem in auditu, & in alio, scilicet in docente, est illa. Vnde proprium principium perceptionis, in anima adiscantis, ponendum est, excitatum tamē à rationibus, quae sunt in anima, ut nascatur id quod docetur, & discens ipsum proprie comprehendat, & non maneat in sola percussione auris, & auscultatione: quo pacto principium actionis in ipso erit, & non in alio. Plotinus quoque eiusdem sententiae haec adducit, ergo ubi non actio, sed solum passio, talia erunt in pati, quid igitur obstat, si patientia melius fiat, & actio deterius se habeat: si aliquis secundum malitiā ageret, & alicui praesentire sine pena & disciplina, ergo dūtaxat haec ponemus in pati, & iam dicta sunt quae explicat intelligentiam ipsius pati, & ipsius agere: quādoquidem diximus agere esse id quod saluat, & conseruat, & pati eē corruptiuum, ac alterum esse melius, & alterū deterius. Praeterea, consuetudini obstat, actiones, & operationes etiā prauas esse praeter naturam dicere, & asserere passiones perfectiuas, consideratas secundum naturā esse. Nam simpliciter operatio & factio, non est unum aliqd genus actionum, sed quaequae quādo sunt differentię actionum, specificē distinctę omnes cōtinentur sub uno genere, scilicet sub ipso facere, similiter et sub ipso genere pati, cōtinentur perfectae passiones. Equidem sunt etiam imperfectae passiones, quarum aliae honestę sunt, aliae uero turpes: atque aliae secundum naturam in utroque modo, aliae uero praeter naturam. Verum si quis solum diuersa opposita in eisdem acceperit, iste poterit breuibus haec genera cōtrahere, & cōgerere, quae admodum si quis diceret uniuersam qualitatem esse habitum naturalē solum, uel solū praeter naturam. Sed aiunt, quod neque facere est à seipso, sed ab alio, à seipso quidem absolutum est, ut ambulare, & restum eē, uelut uerberare, sed ab alio uelut appetere. Nam quādo appetibile cōcupiscibile uim cogeret, quid prohibet percuti, aut ab impellente deferri? Vnde in his appetitōes cū sint actiones, asserunt ipsas non ex seipsis, sed ex appetibili ortum trahere, quāquā ex seipsis impetus fiat. Verū appetibile aliter praecedat, non uelut appetitum, sed impellens appetitum, sed prouocans ipsum quādam aptitudine. Nam absurdum est, tale appetitum esse in anima, quae sanē seipsam ciet, uel est immobilis secundum Aristotē. Vnde si appetitus est aliqua passio, ut ipse ait, non erit inconueniens, si extrinsecus habuerit mouēs, quāuis absurdum sit asserere appetitum esse sine selectione, & non habere principium ex seipso, quoniam maius absurdum erit, tale ordinare sub ipso facere. Itaque totidē tātaque de ipso facere, aduersus Plotinum disputata sint. Reliquum est, ut dicamus de ipso pati, quoniam etiam ipse Plotinus speculatur ipsum pati, seorsum accipiēdo illud ab ipso agere. Nam inquit ipsum pati, non oportet ab altero designari, & specificari. Nam est aliquod pati à seipso, & non omne pati ab alio fit. Equidē à seipso fit: ceu putrefcere, ab alio uero, ceu uerberari, quo pacto non differret ab ipso facere, quādoquidem & illud partim à seipso erat, & partim ab altero: sed pace Plotini, dictum est prius, quod non oportet adiungere ipsi facere hanc particulam, scilicet ab altero, neque ipsi pati hanc, scilicet à seipso, & ratione de putrefactione, quomodo extrinsecus fiat, prius diximus. Vnde quādo Plotinus inquit, talē alterationem esse passionē, quādo nihil patiens confert, & sustinet alterationem, quae ad substantiam non tendit, sed à substantia remouendo ipsum, ad deterius ipsum patiens ducit, & non ad melius: perfectō hoc non docet causam passionis, quāuis cōtrarium uelit cōcludere. Nam si nihil ipsum patiens confert ad pati, uel sine causa erit passio, uel ab aliquo alio extrinsecus erit: & quāuis eorum quae indiget se alia agant, alia uero patient, tamen hoc modo, etiam passio erit ab alio, p̄inde lamblicus inquit, quomodo non oportet passiones ea quae patiuntur ducere in substantiam, quādoquidem sint quādam passiones ea in substantia, ceu quaequae sunt generatiuae. Sed fortē hoc proprium est passioni. Nam si oportet substantiam p̄esse antequā suscipiat passionem, itaque passio non erit factiua substantiae, sicut neque alteratio. Vnde merito dixit Plotinus patiens sustinere alterationē illam, quae in substantiam non ducit. Sed quomodo etiā approbare possumus, quod passio eēt ad deterius, & non ad melius, quia quādam earum melius in nobis agitur, nisi quae etiam ipse Plotinus, contra hoc opposuit, p̄inde uideamus quod

contra seipsum obiecerit. Inquit ergo, sed si melius es calefieret nihil prohibet ipsum pati. Nam duplex est pati, alterum in deterius fit, alterum uero in melius/uel in neutrum, ubi patet quod prius ponebat Plotinus pati solum fieri in deterius, & hic concedit aliquas passiones/quaer ducunt ad melius. Verum Iamblicus inquit. quod posita ea inclinatione/quaer est ad ambo in ipso pati/non recte hic subiicit. scilicet uel ad neutrum. Nam contrarium dicitur illi suppositioni/quaer erat de ipso facere & pati. Eadem si hoc ponebat in eo quod est secundum naturam/ & melius & alterum, in eo quod est propter naturam, & in deterius, & si simile fiat patiens/certe non fit deterius, quia neque melius fiet, quare neutrum. Eadem diuersum est fieri compositionem secundum deterius/uel melius/non habedo, ceu quando rubeum ex pallido fit. Item illi quod dicebat passiones non ducere in substantiam opponit Plotinus. Nam inquit si calefieri est caliditate habere, profecto quando es calefiet/tunc calefiet secundum substantiam statum ad quam tendit/ licet non calefiat secundum substantiam grise; unde idem erit pati & non pati, siquidem illud erat pati/quod non conferebat in substantiam. Ad hoc autem ait Iamblicus/ quod male accepta est descriptio ipsius pati, haec scilicet non conferre in substantiam. Nam siue in substantiam conferat, siue in alteratione, siue in quoduis aliud, calefieri tantum erit in uno pati. Sed pace Iamblici/ forte recte dicit Plotinus, quod passio non confert in substantiam/ ob eam causam, quam prius diximus. Nam si es calefit/ & patitur calefactiuum, statua uero calefit per accidens, quia calefit quatenus grisea est. Item Iamblicus negat quod pati fiat in habedo motum in seipsum. scilicet alterationem qualitercumque fit. Nam inquit non esse ponendum motum in ipso pati/ secundum solam alterationem, sed secundum plures motus. Nam passio etiam fit in auctione, & in eo quod secundum locum mouetur, atque in eo (ut ait Iamblicus) quod in substantiam ducitur. Praeterea inquit Plotinus sic ambos. scilicet facere & pati periclitari, ne ad aliquid sint, quandoquidem mouens/ & motum sese respiciant. quia si ipsum ad aliquid/ & ipsum facere/uel pati/ sunt duo praedicamenta, & hoc modo illud quod datur huic motum/ ideo datur quia illud accipit, itaque acceptio/ & datio/ ad aliquid erunt/ uel si quis acceperit/ habet sicut dicitur solet, color habet, cur etiam qui accipit non habebat motum? Et forsitan hoc modo haec praedicamenta ordinabuntur/ sub ipso habere, non solum quia relatiua sunt, sed etiam quia sunt absoluta. Nam motus/ qui est ipsius ambulare/ est absolutus/ & habet ambulationem. Ad haec facile dicendum est, quod omnia erunt hoc modo/ in praedicamento ipsius habere, quoniam cuncta considerantur/ quatenus participantur. Nam albus habet albedinem/ & bicubitum, & quanta magnitudinem/ & in aliis similiter fit. Atqui oportet unum quodque/ quatenus dicitur/ sic reduci ad genus. Equidem ut saepe diximus, illud est ad aliquid/ quod secundum solam habitudinem consideratur/ & in aliis praedicamentis habet esse. Nam habitudo secundum se non est. ut igitur in substantia est ad aliquid, ceu pater & filius, & in qualitate, ceu simile & dissimile, & in quanto, ut quale, & in eoque/ sic etiam in istis duobus praedicamentis/ agere & pati, ceu uerberare & uerberari. Et certe absurdum non est idem esse sub duobus praedicamentis, in uno secundum suam substantiam, & alio secundum suam habitudinem. Deinceps post tales dubitationes/ & solutiones/ cum Iamblicus transeat ad maiorem contemplationem de ipso facere/ & pati, quam habeant inter se substantiam, & quomodo inuicem adaptentur, & ad quae qualia utrumque extendant, incipit sermonem facere ex dictis Platonis/ quod de ipso facere dixit. Unde Plato dixit efficiens a causa/ nomine solum differre, & quod manifestum est causam factiuam esse facientem, sed quomodo non a quadam causa, sed a causa simpliciter/ nullum faciens differre ait? Nisi quia proprie causa efficiens est: nam materia/ & forma/ sunt magis co-causae. & non causae, exemplar autem & finis non ipsius effectus proximi, sed facientis faciendi sunt causa/ & proprie respectu facti dicerentur, igitur efficiens erit maxime causa, quare certe & diligenti ratione/ contemplatio de ipso facere/ etiam de causa est. Equidem quacumque causa/ & qualescumque/ & quot habent differentes modos, & quae sunt ipsorum primae/ secundae/ uel tertiae, merito transferunt ad ipsum facere. Rursus cum sint actiones in corporearum causarum, & secundum se separatarum, atque eorum quae in mundo existunt, haec sunt separabilia & uniuersa, sunt coeli actiones/ ad ea quae fiunt sub luna, aliae naturales secundum proprias rationes, aliae uero particularium specierum/ naturam penetrant/ & per ipsa uniuersa ipsum facere etiam penetrant, & hoc modo fit etiam de ipso consideratio, alio modo quoque/ est determinatio actionum: quoniam earum quaedam sunt purae/ & non mixtae cum aliis generibus, & quaedam sunt commixtae cum aliis, quae etiam multiplicem complexionem efficiunt, quaedam quoque extremae sunt/ quae communicant & conueniunt cum passione. Unde ipsius facere/ erunt principia media, & fines secundum omnes tales differentias. Praeterea/ quia efficientium/ alia erant generalia, alia uero specifica, & alia perfectiua, quorum alia etiam erant uniuersa/ & alia diuisiua, atque alia quae habent quaedam aliam actionem in rebus: ideo deinde opus est proprie de oibus his differere. Praeterea/ sunt quaedam naturales actiones, ut calefacere & infrigidare, quaedam uero artificiales/ ut mederi/ edificare/ & quaedam finitae ut actiones quae continentur in actibus,

in actibus, aliae uero infinitae, & incessabiles: ceu actiones diuinorum, & coelestium: siquidem perpetuus fit mundus/ etiam siue sint aliqua quae in essendo operentur/ sicut sol secundum suum esse illuminat, siue per intelligere efficiat ut intellectus mundi, siue per rationari, sicut anima uniuersa/ haec omnia consistunt in ipso facere. Verum quaecumque in ipsis sunt/ actiones non dicuntur secundum se/ & a se, sicut sunt actiones separatarum intelligentiarum/ & imaterialium, similiter neque illae sunt per se/ quae operantur per aliud/ sicut actiones quae sunt per animam & per corpus, uel per corporales potentias, eadem omnes comprehenduntur in ipso facere, similiter & quae in seipsa agunt/ & nullo alio indigent, & quae sunt agentia in alterum, & quae simul agunt in seipsa & in altera, & quae principaliter in seipsa agunt, licet secundariam rationem habeant, & quaecumque actionem inuicem habent in alio, continentur in ipso facere. Unde ipsum secundum praesentem diuisionem/ extenditur circa omnes species praedicamentorum. Equidem circa substantiam extenditur/ quatenus ducit id quod fit in substantia/ circa quoque qualitatem extenditur/ quatenus ducit id quod alteratur, & circa quantum/ quatenus ducit aliquid in magnitudinem. Eodem quoque modo in omnibus aliis generibus/ causa ipsius facere inuenitur, & existit. Verum si summatim oportet/ & una ratione comprehendere genus ipsius facere, intelligemus secundum omnia entia/ quaecumque & qualiacumque/ sunt perfectissima/ super actiones esse/ ubique principales, quae maxime separatae sunt ab omni eo/ quod est in potentia, & harum quae fiunt, & secundum seipsas sunt unius speciei, dicuntur merito principalissimae esse/ in ipso facere. Equidem istae habent a seipsis operari & facere, & ab una causa totum ipsum producenti/ & exhibenti/ imptiunturque/ impartibiliter modum agendi/ ordinatis post ipsum/ & continent ipsa uniformiter/ & contentissima ipsa/ & per se sufficientissima operantur. quocirca actiones hic tanta sufficienter se habent/ & praestant/ imitantes illas, suscipiunt quaedam perfectionem ab illis. Itaque defacere tot/ tantaque/ disputa sint. Deinde oportet de ipso pati/ eodem modo aliqua perfecte complecti/ & colligere/ proinde pati non habet contrarietatem ad ipsum facere, quauis oppositas uoces habeat. Verum ipsum coniunctum ex actionibus facientibus/ & passionibus inde/ proficiscientibus/ considerare debemus: quando itaque actiones procedunt ad ea quae sunt extra/ cum habitudine ad eadem, possunt etiam assimilare ipsimet ea quae ipsis participare possunt, sed non secundum actionem, sed secundum quaedam motum successiuum actionis: tunc isti motus/ coe genus passionis designant. Verum secundum aliud principium/ omnis motus & generatio/ quae fit in uniuerso, habet motiuum/ & generatiuum, & aliud principium est motus/ & facti, tanquam in ordine effectus consideratum. si ergo per ipsa uniuersa mundi/ hoc genus penetrauerit/ & cogitatione complexi fuerimus uniuersos motus, profecto inueniemus ipsum pati/ quantum esse, & habere potentiam quantum. Verum uniuersaliter omne acquisitum/ & quod ab alio aduenit, & nequaquam sua ope existit, sed alterius consequitur actiones principales, & ab illis imutatur, merito omne tale ponetur in genere pati. Item illud quod opponitur speciei & formae, & id quod est tanquam materiale subiectum/ formaeque capax/ & potentiam habens/ ut participatur, & suscipiens omnia in seipso, omne etiam tale continebitur sub communi notitia passionis: si autem & ea quae subsistunt materia/ elementa sub luna/ tanquam passibilia aliquis posuerit, respectu cause efficientis coeli, is etiam poterit hoc modo in omnibus aliquid commune ostendere/ similiter etiam in uno & eodem/ quod efficit/ & patitur, possibile est considerari. Etenim ipsa/ quando agit in seipsam/ etiam a se ipsa patitur, & quatenus ipsa ingerit rationes his quae fiunt, determinamus quod ipsa sit effectrix, & quatenus earumdem ratione dispositionem a seipsa suscipit, dicimus ipsam pati. Idem etiam fit in anima, quauis aliter tamen etiam in ipsa diuisum sit id quod multum patitur, & secundum alteram rursus proportionem/ consideratur passio esse/ ratione/ & in intellectu animae, unde quaedam suapte natura successio est/ perfectiorum intellectuum secundum passionem. Et uniuersaliter in omnibus in quibus aliud est perfectius, & aliud imperfectius, atque aliud inducit perfectionem, & aliud suscipit eam, quaedam proportio passionis consideratur/ qua alterum inducit formam perfectam, & aliud suscipit eam in seipso, quauis semper talis participatio passionis ab aliis tribuatur, unde si aliquando uidetur aliquid pati a seipso, tamen tale non recte existimatur pati a seipso: quandoquidem non secundum eadem quae in ipso sunt patitur, & causam subbet sibi patiendi: quare hoc modo etiam passio fit ab altero. Nam effectrix actio/ potest etiam sui ipsius esse causa, & a seipsa incipere, & passio cum sit omnino imperfecta/ non est apta nata facere sui generationem. Nam si id quod habet a seipso causam agendi est efficiens, & patiens est illud quod ab omni causa deficit, & patiendi causam in seipso non habet, igitur nulla passio erit absoluta: sicut ipsum ambulare erat actio absoluta, & hoc merito fit. Nam meliora absoluta sunt ab habitudine/ qua respicit ad altera, perinde ac per se sufficientia sunt, & existant in seipsis: deteriora uero indigent melioribus/ ut subsistant/ & dependant ab illis, a quibus etiam aliquam participationem sui esse capiunt: itaque oportet similiter in passionibus diuidere illas, sicut fecimus de ipsis actionibus, quandoquidem passio

Prædi. Aristo.

y ii

nes, quædam sint absolutæ, quædam uero supinæ. Nam semper ea que patiuntur ab agentibus dependent. Verum cum Architas tradiderit distinctionem ipsius affectionis passionis uel patientis, ac rei effectæ, & rei que patitur, dignum est ut nec hanc distinctionem sine inquisitione relinquamus. Dicit itaque, hoc modo passio differt a patiente. Nam passio fit cum sensu, ut ira/ delectatio/ timor/ quæquæ aliquid etiam possit pati sine sensu, ceu quando cera liquefit/ & lutum exficatur, similiter etiam res effecta a patiente distinguitur. Nam id quod factum est/ aliquo modo passum/ de illo effectus est. Sed quod iam passum est/ non statim dicitur quod factum est, nam aliquid potest pati/ sine inopia/ & sine priuatione. Verum Iamblicus/ passionem in his eam esse intelligit/ quæ cum sensu & pceptione fit, & inalterari quæ manant ab anima & animalibus uersari dicit, atque inquit. quæ hæc passio communis, quæ quidem opponatur primo generi ipsius facere/ continet omnes superiores actiones/ quæ consensu/ uel aliqua alia pceptione fiunt. Nam sicut prius illud ordinabatur in speculatione, sic etiam hoc supponit esse in ipso pati cum propria cognitione, quam appellat cognatam sensus pceptionem, aut cum sensatione. Verum hoc diuiditur in multiplices species ipsius consensu/ cognatæque/ perceptionis sensus. Etenim cum uita sequeatur potentias animæ/ oportet assignare sensibus hominum/ & aliorum animalium congruentem pceptionem, atque oportet ponere in pceptionem pati, in his quæ habet obscuram/ & debilem naturam: quæ quidem pceptio ponenda est esse cum sensatione, aut communis comprehensionis sensus, & hoc modo (ait) totum hoc genus ipsius pati/ accipit oppositionem, contra illud primum genus ipsius facere. Item tradit/ id quod affectum/ uel passum est/ in fieri, non exprimitur passionem, sed postquam factum est/ ipsorum imutatio evidens fit, sicut quando liquefacta est cera/ uel exficatum est lutum, quia quauis utriusque eorum per passionem transeat, tamen utriusque designat/ & specificatur/ quatenus passum est. Vnde huiusmodi passio/ sine sensu omnes alias passiones continens/ quales sunt passiones in natura, & quæcumque in naturalibus elementis, & in compositis/ & simplicibus corporibus continetur: & quæ imperceptibiles fiunt alterationes, & alia huiusmodi omnes sine ipsum pati/ uel passum esse/ designantur. Sed harum etiam multiplices fiunt diuisiones, quandoquidem nonnullæ passiones sunt/ in his quæ diuiduntur, & in his quæ augentur, & in his quæ alterantur, & in his quæ alio modo multipliciter specificari/ quatenus corpora secundum ipsum passum esse/ uolumus. Item hoc genus passionis/ diuiditur contra actiones inanimatorum. Nam inquit res effectam/ differre a passione, non ut quidam putant, quod hoc fiat ab alio operante, & hoc minime, quandoquidem non sit aliqua uniuersalis passio, a seipsa. Sed cum res effectæ faciant ad substantiam/ quæ contra hæc erunt distincta, uocabuntur effecta/ & passa/ quæ nullum effectum efficiunt, sed distant ab esse. Deinde cum duplex sit substantia/ alia quidam forma, alia uero materia/ & subiectum, duplices etiam corruptiones dicuntur, una secundum priuationem/ quæ est absentia formæ, & facit elongationem ab esse/ alia uero est secundum indigentiam perfectionis/ qua materialibus proprietatibus unumquodque affluit/ & patitur excessum materiæ/ quæ est in ipsis. Sed si priuatio passio est/ quomodo in physicis dicitur causa effectrix? Verum inquit Iamblicus, quod etiam priuatio est causa effectrix/ sicut etiam presentia formæ, & aliud est ipsa priuatio, & aliud priuatum esse: quare etiam in hac fit ab alio passio/ & in priuato esse uidetur: precedentem tamen illo/ quod efficit priuationem. Similis quoque ratio fit in ipsa indigentia, & in ipsa repletiōe. Nam in alio est replens, & in alio est repleti: similiter in alio est aliquid indigenter habere, & in alio est causa/ cur inopia & indigentia fiat. Præterea/ existimo dignum esse inquisitionem/ quæ esset illa causa priuationis effectrix/ distincta ab ea quæ est in priuato: nam cum contrarium sit causa/ corruptum est illud quod est in eodem/ contrarium, an hoc sit per accidens/ sed necessitas generationis/ & corruptionis eorum/ quæ sub luna sunt, quæadmodum causa est presentis formarum/ quæ requirit precedentia, sic etiam absentia necessitas/ est causa, quandoquidem fabularum fictores/ quibusdam fictis opificibus/ in pugnam redigunt. Vnde hoc passiuum/ ordinabitur contra primam speciem ipsius facere, quæ considerat circa effectiuum. Etenim hoc determinatur/ quatenus producit in substantia. Nam sicut ædificare uocatur proprie factiuum, sic etiam edificari passiuum dicitur. Vnde quot quantasque/ & quales assignauimus species ipsorum actionum/ efficientium, siue ille actiones humanæ/ siue diuine/ aut artificiales, siue scientificæ, uel quocumque alio modo diuisim, totidem esse/ & tales/ oportet simul cum his quæ sunt passiuæ/ & effecta ab actionibus. Nam liquet quod ea quæ fiunt/ cum passione fiunt. talis ergo est quædam ipsius pati diuisio/ & ipsius facere, ab Archita tradita/ & assignata. Cæterum Aristoteles in metaphysica, passiones ita diuidit/ dicendo passio dicitur, uno modo qualitas sine qua aliquid alterari contingit, seu album/ nigrum/ dulce/ amarum/ grauitas/ & leuitas/ & quæcumque alia huiusmodi. Altero modo actus & alterationes & maxime nocius, atque etiam magnitudines calamitatum/ & afflictionum/ passiones dicuntur. horum itaque primum (ut existimo) ipsum affectum passiuum.

passiuum. Aristoteles uocat passionem: secundum uocat motum passiuum: tertium autem/ & quartum significatum accipit sine usum consuetæ appellationis: sed usque ad hæc quidem duo genera tota/ & omnes species que & quot in ipsis sunt/ sufficienter considerabimus, ut ipse sine se/ utrolibet modo concipiuntur. Porro oportet & commixtionem ipsorum adinuicem uidere, nam etiam hæc cum simplicibus Architas tradidit dicens. Hæc quidem unum aliquod faciens, alterum autem patiens, aliud uero faciens, & patiens, ceu in ipsis naturalibus. Equidem deus est agens, materia uero est patiens, elementa uero agunt/ & patiuntur: cum ergo manifestum sit id quod dicitur, præcipua exempla ponit/ dicendo deum facere quomodo cauæ efficientes sequuntur/ & materiæ pati/ propter quæ, & alia participant ipso pati. elementa uero dixit agere & pati/ quod participant materia & forma: proinde ingrentes, de habitudine ipsorum agere, & pati, asserunt quod opposita dicuntur, sed non contraria, sicut Andronicus putauit, dicendo quomodo possibile est effectum contrarium esse suæ causæ: proinde dignum est/ quæquæ dictum sit prius, hic etiam sicut in aliis generibus considerare post totum artificialem sermonem/ ea quæ insunt agere & pati, itaque contrarietas statuenda est in ipso agere & pati/ & contrariorum quæ in ipsis inueniuntur, alia habet intermedia, alia uero non habent: quæ igitur sunt contraria/ secundum contrarias qualitates, ut calefacere/ & infrigidare, calefieri/ & infrigidari, & cæteræ alia qualitates/ quæ habet inter medium aliquod/ habet etiam illud in agere & pati: ceu rupere/ & ruere, quædam autem non habent medium, ut sanum esse/ & infirmari, quauis medici mediâ consistentiâ inter sanitatem & egritudinem ponunt. i. substantiâ neutri. Item facere & pati suscipiunt magis & minus, quæ quæ non in omnibus sunt. Nam (ut inquit Iamblicus) in ipso sapere quod est perfecta prudentia/ non erunt hæc magis & minus, sed imperfecta prudentia/ suscipit magis & minus. Sed forsitan in omnibus suscipientibus magis & minus/ quæ sunt maxime perfecta/ non suscipiunt magis & minus: sed imperfecta suscipiunt. Vnde forsitan sic dicendum est/ quod facere & pati in illis generibus suscipiunt magis & minus, in quibus res quæ aguntur & patiuntur, suscipiunt magis & minus: sicut in qualitate facere album/ & fieri album, sed illæ actiones quæ sunt in generibus non suscipientibus magis & minus, ceu in quâto numerare/ & mensurare/ non suscipiunt magis & minus. Item neque generare, neque generari, nec uniuersaliter aliquid eorum/ quæ sunt in substantia/ suscipit magis & minus, & hoc merito. Nam agere est actus eiusdem speciei/ cum eentia cuius est actus. Vnde unumquodque prædicamentorum consideratur/ sine quodque facere & pati. nam unumquodque uelut substantia quædam existens/ & essentia habet quædam propriam sue essentia operationem/ & sine substantiam dicitur facere: ut quædo homo facit, uel ædificat, aut nauem construit, & pati dicitur sine substantiam, ceu hominem fieri/ & ædificari domum. Verum hic notat Iamblicus/ quod forsitan hæc in substantiam reduci asserendum est/ & non pati secundum substantiam, quia ut prius dicebat/ oportebat esse hoc modo etiam pati. Equidem secundum ipsum quatum/ facere/ & pati/ esse dicuntur, ceu producere magnitudinem uel produci, ac dilatare/ & dilatari, & profundum facere/ & fieri profundum, atque numerare/ tardare/ mouere/ dicere/ & ea quæ sunt his passiuè opposita, similiter secundum qualitatem agere/ & pati dicitur, ceu album facere/ & album fieri, sanare/ & sanari, similiter quoque in ipso ad aliquid, est facere/ & pati, ceu duplare & duplicari: in ipso quoque poni prædicamento/ sunt reclinare & reclinari: & in ipso habere, considerare & considerari. Vltimum uero quod ipsi facere inest/ est ipsum opus/ uel species: opus quidem habet omne in fieri/ ut saltatio saltantis, species uero & forma/ est affectus qui permanet, ut forma que producitur facientis, quæ quidam est terminus ipsius, & ipsius facere. Quæri solet etiam/ quoniam ipsum facere definit/ & transmutatur in factum esse/ quomodo hoc fiat, unde alii posuerunt fieri in ultimo tempore ipsius facere, alii uero in tempore primo/ post ultimum, & ultimum adhuc superesse in ipso facere. Verum suboriri quæstio communis solet de illo qui stadium ambulando absoluit, & de eo qui medetur, & de mortuo. Sed forte terminus ipsius facere/ est id quod primo factum est/ in non tempore, sicut neque uocamus mutatum esse/ terminum motus esse. Præterea/ ipsi facere adheret actio/ agens & pati passio patiens, & ita in omnibus actio/ & passio/ sunt cum ipso ad aliquid numerata, sicut etiam in ipso poni positio. Præterea/ obseruandum est, quædo aliqua actio uel passio dicitur recta/ uel obliqua, a uero hunc deflectens. Nam tristitiam asserre multis quidem uidetur rectum/ & tristari obliquum/ & supinum. Verum tamen hoc non semper accidit, sicut in uerberante/ & in eo qui uerberatur. Nam contingit non semper simul esse illud quod efficit tristitiam, uelut filius mortuus/ licet sit aliquis/ qui pro ipso tristetur. Item contingit et non tristari/ nisi forte id phantasia efficiat/ & ipsa sit causa tristitiae. Equidem cessante etiam fauente/ aliquando patitur patiens/ permanente dispositione: ut in calefacto ab igne, quod quidem postquam separatum est ab igne, adhuc patitur id/ quod est calefieri. Nam duplex est pati, aliud quidem est copulatum cum ipso facere, aliud est consideratum sine dispositionem. Forsitan in ipso calefacto/ est agens intus conexum igni/ qui est deforis impressus, sicut est phantasia

in eo qui tristat. Itaq; rebus & nō uerbis/intētos esse nos oportet, quādo de his iudicium facimus. Equidem Stoici/multū circa hęc elaborauerunt, quorū libri plures/& doctrinę nobis relicta sunt. Sed hęc genus de facere & pati sufficiētē disputata sint, deinceps tēpus est p̄ficisci ad alia genera.

ALIUD PRAEDICAMENTVM SITVS/

Vel positionis, secundum Simplicium.

M Aristoteles post facere & pati posuerit ipsum positionis praedicamentum. Architas posuit ipsum praedicamentum habēdi. Verum Arist. aspiciens ad finem ipsius facere & pati posuit statim postea praedicamentum positionis. Nam facere & pati, aut ponunt aliquid, aut per ipsa aliquid ponitur/quo fiat ipsum poni. Vnde ponere est facere/& poni est pati: uel quia s̄m naturā singula in p̄priis/uel alienis posita agunt & patiuntur:& ob id poni praedicamentum copulatiuē ipsi facere & ipsi pati. Sed dices q̄ potius s̄m hoc debet p̄cedere ipsa, quia prima habitudo est omnis corporis/que suscipit ipsius positionem, & deinde suscipit habitum acq̄sitorum. Verum Architas cum aspexerit ad habitudines. Ad eam quae est à seipsa ad alterum, & ad eam quae est ab aliis ad ipsum, ac etiam quae s̄m hęc aliquid dicitur habere aliquod, & s̄m illum postea fit positio: merito prius posuit ip̄m habere/quā ip̄m poni, quia ea habitudo quae est in his/ab aliis ad seipsa fit/& est minus habitudinis particeps/quā ea quae est à seipsis ad alia: ac etiam quia ip̄m habere/magis insinuat actionem, quā ip̄m poni:& quia cōmunius est habere quā poni merito Architas suis suppositionibus fretus, & Arist. pariter suis diuersum ordinem istorum generum tradiderunt. Nam Architas cum ponat prima genera ipsius facere & pati in principalissimis causis, ceu facere in deo/& pati in materia, merito ipsis facere & pati, subiunxit ip̄m habere, quod q̄dem aduenit materiae ab ipso deo. Equidem cū habere aduenit ipsi materiae/ab ipso deo, tunc forma fit compositum, & cum iam sit corpus, postea indiget positioe: itaq; habere est tāquā principale, quod quidem etiam est cōmunius/quā ip̄m poni. Nam habere cōuenit etiam in corporeis rebus: ceu animę competit quaedam disciplina/& auscultatio: quae nō est effectiua animae, sed poni solis corporibus, & terminis magnitudinum, ceu superficiei lineae & p̄cto competit. Vnde cum Arist. assignet naturales actiones, ceu illas calefacere/& infrigidare / q̄ circa corpora & in corporibus sunt, coordinauit sibi consentiens/ponere post facere & pati, & cum habere in solis particularibus/quae possidentur, uelut in calciamētis/& armis esse terminet, merito totum ipsius habebat, & principale genus posterius posuit, nequaquam numerando illud inter praedicamenta: sed quia mutuo sese excedūt/poni & habere, p̄inde ipse Architas in calce uerborum suorum significauit, q̄ poni est collocandum ante ip̄m habere, in quibus, inquit. Adhuc facere & pati ac poni/& habere. Et rursus subiungit, neq; faciēs aliquid, uel patiēs/neq; positum, neq; habens aliquid. Verū Architas plerisq; in locis p̄mittit ipsum poni. Sed de ordine istius praedicamenti poni totidem disputata sint. Caeterum de intelligentia ipsius/& cognitione sic agit, ut per exempla solum describere uideatur, dicendo, ceu sedet/recumbit: uel dicēdo per infinitum modum sedere/& stare, quae quidem descriptio quādam eruditionem affert, tamē illa non est sufficiens ad certam notitiam, sed potius facit quādam dinumerationem eorum/quae continētur in ipso poni. Proinde melius est separare conceptum eius/auferendo habitudinem ipsius ad aliquid, & motum, & stationē eius. Item facere & pati separanda sunt, & considerata est sola simplex habitudo positionis. Nam sicut habitudo ad locum facit ipsum ubi, & habitudo ad tempus facit quando, ita etiam habitudo ad positionem facit poni: neq; igitur eum qui positum corpus/& locum/in quo ponitur considerat, oportet intelligere ip̄m poni, alioquin sola positio aequaliter se habens/existimaretur esse in genere ipsius poni, quinimo existimanda sunt ea omnia entia/q̄cūq; nata sunt, altera ab alteris retineri, uel collocari alia in aliis. Nam connexio collocatorum, & exhibentium locationem/est propriissima, & p̄priē prima descriptio ipsius poni, q̄ si aliquis copulauerit ipsi poni habitudinē, uel facere, uel pati, uel qualitatem ad aliquid aliud talium, tunc si dominaret in ipsis mixtis/genus positionis/ut intelligatur s̄m primā eius cōceptionē, nihil minus esse tale erit in ipso poni:& si aliquid aliud genus efficeret specificationem euidentiorē, tunc dominatio speciei erit determinate scdm ea genera/que uincūt, & dominant. Sed oportet iā (quēadmodum etiam in aliis generibus facimus,) sic etiam in ipso poni, declarare ea quae consequuntur ipsum. Videtur itaq; contrarietas esse in ipso. Nam supinus cōtrariam habet positionem/ad aliud quod prominet, q̄ quidem econtrario ponat: sed contrarietas ipsa penēs positionē accidit. Nam prominentia ipsa est contraria illi quod est deor-

sum, penēs loca: nam in loco etiam est contrarietas, propter quod id q̄ sursum ponitur/est contrarium illi quod ponitur deorsum, & ita ipsum poni accipit contrarietatem scdm locum, quo etiam modo/existimo quaecūq; in poni considerantur suscipi, quoniam etiam oīa habent oppositionem in aliquo loco/ad alium locum: sed contrarietas quae est penēs positionem non in oībus est, nam cubus & sphaera/ac multa alia inanimata, quāuis differentiam habeant positionū, ceu scdm angulum/uel s̄m actus, tamen non habent contrarietatem: sicut prominentia & supina, q̄ maximē in animalibus considerata, ubi sunt anterius & posterius, sursum & deorsum, dextrum & sinistrum naturaliter. Praeterea magis & minus aliquādo solent collocari in ipso poni, praesertim quādo ea quae ponuntur latitudinem suscipiunt, ut reclinari/quādoq; autem figura/dictionis/magis & minus insinuat. Equidem aliq̄n significat excessum, iuxta quādam existimatam cōparationem, ut quādo scapha dicitur esse magis supina. Verum magis & minus non reperitur in omnibus his q̄ in ipso poni sunt. Nam superficies/linea/punctum/& si quid aliud incorporeū/ collocatur in ipso poni nō habent magis & minus. Nam sicut actio & passio erant in praedicamēto ad aliquid, & tamen facere & pati habebant propria praedicamēta, ita positio est de numero eorum quae sunt ad aliqd: sed ip̄m poni est quoddam proprium genus/q̄ multum differt ab his quae sunt ad aliquid. Deinceps considerandae sunt diuisiones ipsius poni, p̄sertim illae quae sunt scdm specificas differentias, & illae quae alio modo fiunt: quae quāuis non specificae sint, tamen s̄m eas separātur ea quae sub ipso poni, sicut ordinata. Eorum igitur quae considerant in ipso poni/alia sunt, nam posita ut quatuor elementa in p̄priis locis locata, & caelum sup̄mum locum obtinet, & quaedam sola positioe ponuntur/ut staturae, imagines, & uniuersaliter ea quae scdm artem quādam, uel opportunitatem ponūtur. Itē quaedam habent positionem stando, ut terra/& elementa imobilia, quaedam uerō sunt inuicem collocata/sub circūferentia caeli mota, & uniuersaliter ea elementa quae mouentur. Item eorum quae mouētur/& stant, alia perpetuam positionem habēt, ut corpora perpetua, alia uerō tēporalem, ceu illa quae in aliqua parte tēporis subsistunt. lābicus quoq; ait, omne quod in poni locatur, uidetur hęc collocationem in aliquo loco: quae tamē non habent eādē generis naturam, similiter etiam ea quae collocantur in potētis. Nam ponuntur in potētis etiam ea quae habēt collocationem/in uita. Nam haec continētur à uita/quae cūq; in principalissimis causis undecūq; continentur: itaq; merito poni in ipsis esse existimaretur. Forsitā autem non omnem collocationem/ip̄m poni significat, nisi aliq; metaphoricē accipiat collocationem/ eo modo quo dicitur esse casus corporum/que ea habent/que ab ipsa natura per se dominante in partibilibus sp̄ibus, & indiget his quae recipiunt, atq; his quae dirigunt ip̄m casum. Etenim locus talem opportunitatem exhibet. f. suscipi/& rectē cōtinere/& adaptare ea quae nō sustinent seipsa, sed cadunt & rumpūtur: nam haec ambo sunt ab impartibili natura distātia/& habent esse in alio: & si id quod distrahit/& rumpitur, in seipso esset, tamē non manet impartibile: quocirca indigent loco/atq; eō quod suscipiat ipsum/& p̄beat ordinem partibus eius/& adaptationem, nam quae semel sparsa displac; sunt/indigent adaptatione/ut caput proprium locum habeat/& collum, ut ait Empedocles.

Sed nec plura capita sine ceruice germinant

Quod etiam poni significat cecidisse/Homerus significauit dicens.

Iacet Patroclus/& circa mortuum pugnant.

Vnde illa quae in potētis/in uita, & in principalissimis causis collocata, alio modo dicuntur poni, & non p̄priē. Equidem apud omnes/concessum est ip̄m poni omni corpori accidere: quocirca omne corpus in loco est, & positionem habet s̄m locum/p̄ter corpus sphaerę inerrabilis/& uniuersalis corpus/quod non est in ipso poni, quādoquidem nec sit in loco scdm sententiā & decretū Arist. de loco, quia non est aliud corpus continens ip̄m, sed locus est terminus continētis/quatenus continet contentum: similiter etiam in corporeis, ceu terminis corporum ip̄m poni competit. Etenim poni conuenit loco, & simpliciter omni superficie/ac lineae/& p̄cto, nam omnia haec habent positionē: sed ipsis incorporeis/per seip̄m/poni non cōpetit alicubi, nisi quis metaphoricē dicat in deo/& intellectu haec poni, uelut in principio & causa contenta. Nam inquit oraculum.

In deo ponuntur/qui faces trahunt robustas.

Sed animaduertēdum est q̄ corpus quidem in loco ponitur/& locus ponitur, quandoquidē sit circa corpora, qui etiam habet positionis differentias. f. sursum & deorsum, & reliqua/ac determinatum & indeterminatum: sed locus non ponitur in loco: sicut corpora, quoniam locus non est loci, ne ratio p̄cedat infinitum/querēdo locum ante locum. Sed dubitatione dignum est, q̄ si locus uniuersaliter ponit, in quo igitur ponit, nam omne positum alicubi ponitur, nisi Arist. dicendo locū

esse terminum corporis continētis/poni in ipso dicat esse, sicut etiam aliae superficies/ponunt in corporibus, quarum sunt termini. Verum si quis diceret locum esse spatium/uel mēsuram/ & rectam adaptationē ad positiones magnitudinum, quēadmodum dicimus tempus esse mēsuram extensionis motus, tunc modo non oportebit amplius querere aliqd aliud in quo ponet locus; nam cū locus sit aliorum firmamētum/ & sedes, non indigebit alio firmamento/uel sede, sed erit/ sicut sunt termini magnitudinum/ qui cū sint ipsi termini/ nō amplius indigent terminantibus: quocirca Architas etiam ait. alia in loco esse, sed locus in nullo, sed ita se habet ad existētia, sicut termini ad terminata. Item eorum quae ponuntur/ alia habet simplex poni, alia uerō duplicatum: nam amphora cū est uacua/ forte ponitur in lapide, & uinum/ quod est in amphora/ etiam in amphora ponit, & in eodē loco/ in quo etiam ponitur amphora/ licet scdm alium intellectum ipsa amphora ponatur alicubi, ac partes ipsius in loco, & scdm alium intellectum uinū ipm in amphora ponitur, & partes ipsius in toto: quare amphora quādam quadruplicem positionem habebit. Verum animaduertēdū est, an partes dicant ppriē poni in toto, quādoquidem nō omne q̄ in aliquo est/ etiam in illo ponit/ in quo est, sed dūtaxat ea ponunt/ quae sunt in loco. Equidem scdm figuras/ & locales dimēfiones, differentia ipsius positionis habetur. Verum Architas hunc in modum differentias ipsius poni tradit/ dicendo, q̄ poni aliud est in potentia, & aliud est in statu. Itē id quod est in potentia, aliud est in aere, aliud uerō in patina/ nam ponit/ consideratur circa statum, nam manet in eodem, siue incorporatum sit illud, siue corpus/ qd̄ in statu ponit. Item dupl̄r consideratio positi/ scdm ambo contraria. f. secundum facere & pati, ac mouere & moueri, & cum potentia in utraq; contrarietate horum intelligatur/ si aliquis accipiat potentia non imperfectā, sed perfectā/ quae continet actus, & habet posita in seipsa: tunc rationabiliter dicemus principaliores causas/ magis continere secundas, & secundas in primis poni. Deinceps proficiscendū est/ ad eas dubitationes/ quae afferunt a Plotino/ de ipsa positione. Dicit igitur/ ipsum poni in paucis rebus inueniri, & ob id non debet esse in pprio genere separatū. Sed pace eius/ si ipsum poni ponitur in oibus corporibus perpetuis, & his quae sub luna sunt/ cur dignum nō est, fortiri proprium genus? Porro Architas asseruit ipsum poni cōmune esse multis, sed reclinari/ & sedere/ nō est simplex. Nam significat utrūq; horum talr poni in figura, id est in loco esse. Equidem figura est aliud/ & locus aliud/ de quibus iam diximus. Et certē non oportebat duo praedicamēta in unū coniungere. Sed ad hęc dicendū est, q̄ figurarū quae non sunt simpliciter figurae, sed sunt figurae fm positionem, ceu figura sessionis & reclinacionis/ significant differentes positionis, quāuis significant etiam qualitatem/ quae figura qualitas est: tamē simplr non dicit qualitatem, sed qualitatem ipsius poni. Item uoluit ipse cōplecti uas etiam alicuius qlitates/ in illud genus reducendas esse, ad quod/ & in quod/ completē reducunt, ceu circa lineā est restitudo/ & lineā est quāti, itaq; restitudo etiam erit ipsius quāti, & totum hoc erit qualitas quanti, sicut igitur ipm ferre non egreditur proprium praedicamentum/ quādo refertur dicimus, ita nec reclinari, nec poni. Sed nonnulli amplius instantes contra dubitationem/ dicunt, cum neq; figurā, neq; loco cōpetit ipsum poni, sed hęc aliter consequuntur, quēadmodum etiam plura simul cum aliis praedicamentis considerantur. Sed proprium ipsius poni praedicamētum/ intelligitur fm ipsam puram/ & solam positionem, ubi nihil eorum simul intelligitur/ in quibus collocatur/ equalr se habeat in his. Verum Iamblicus ait. ipsum poni non esse semper in loco, quoniā etiam locus positus est alicubi/ qui nō est in loco, itaq; locum comprehendit in praedicamento poni/ non est uerum. Quod si fieri potest/ ut sine figura intelligat aliqua positio eorum/ quae figurari & fieri corpora non possunt, ut lineae & puncti, profectō ipsum poni, erit etiam sine figura. Sed inquit. si sedere actionē significat, itaq; ipsum poni erit ordinandū in ipsis actionibus; & si sedere dicitur passio/ erit ponenda in passiones. Sed ad hoc quoq; dicēdum est, q̄ ipsum poni pure intellectum, neq; exprimit quācūq; actionem, uel passionē. Equidem quatenus extra ambo existit/ est proprium praedicamentum. Quod si quis forsītā diceret/ ipsum facere/ & pati/ componi/ & cōmisceri, sicut diuersa genera cōnectuntur/ cum alio, propter concursum cōmixtum sensibilibium, tamen melius erit distingui ipsum poni diligenter, sicut etiam Boetho uidetur. Nam inquit. in quibus neq; facere, neq; pati inest, sed scdm positionem ponuntur, & fm ordinem ordinantur, ac ratione, solum ea inquit esse praedicamēti positionis, ut dictum est de statu: quando ipsa dicitur stare uel sedere, uel imaginem accumbere. Nam talia in nobis actionem simul insinuāt, sed in ipsis inanimatis/ neq; facere, neq; pati significāt, sed solum ipsum pure poni, qm locus sursum & deorsum simul intelligitur, & habitudo in ipso reclinari/ simul insinuāt ad aliqua loca: quocirca oportet intelligere q̄ habitudo ad sursum & deorsum/ adueniat ipsi poni/ tāquam fm se prius existenti, sicut etiam ipsum ad aliquid/ adueniebat talibus praedicamētis. Equidem poni naturam habet

secundum

secundum se/ antequam sit ad aliquid, sicut etiam aliorum generū unūquodq; praecedit ipsum ad aliquid. Vnde si in oibus esse ad aliquid ponemus, profectō nullum excipiemus praedicamentum/ ponentes omnia genera in ipsum ad aliquid, sicut etiam ipse Plotinus dixit. Hęc igitur dicta sunt/ aduersum obiectionem Plotini. Postremō Iamblicus inquit. ipsum poni aliter considerari in corporibus, cum sint dimensione dimensa/ & partibilia, ac habeant locum dimensionale: & aliter in aia dicitur. Nam anima dici solet locus earum rōnum/ quae in ipsa sunt, perinde ac ipsa exhibeat locū intellectiōnibus/ rōnibus/ ut collocentur & agant, tamen aliter intellectus dicitur locus specierū/ tanquā eandem habere substantiam/ cum spēbus, qui simul etiam intellectiōnes & spēbus continet/ in seipso. Verum oia dicuntur poni in ipso deo propriissimē, quoniā omnia in ipso comprehendunt. Verum inquit Iamblicus/ uidebit forsītā aliquibus ipsum poni hoc modo dici multipl̄r, & aliter eē in corporibus/ & aliter i ipsis incorporeis: sed si qs diligētius consideret una & eadē analogia est ipsius cōtinere/ & cōtineri. atq; ipsius locare/ & locari. nā eadē rō ipsius poni in oibus his inuenitur. q̄ qdē rō est terminare alterū in altero/ fm causam, aut potentiam, aut actionem, aut substantiam, aut dimēfionem. Vnde differentia sit penēs res quae sunt diuersae/ & faciunt positionem a diuerso/ quae non exit extra unam rationem ipsius poni. Tot igitur de situ/ de ipso poni dicta sint a nobis, qui intelli-

gimus/ & uolumus ipsum poni/ propriē dici de corporibus.

ALTERVM PRAEDICAMENTVM

Quando/ & ubi/ secundum Simplicium.

VBIVM est/ post ipsum poni/ de ordine ceterorum praedicamentorum, quandoq; de m Arist. diuersis in locis/ aliter/ ac aliter de ordine eorum/ rationem faciat. Equidem in principio posuit ubi/ & quando/ ante ipm poni & habere/ & ultimo loco posuit facere & pati, sed in calce praedicamentorum/ praeposuit facere & pati/ & postea ipsum poni, quod ante/ quando & ubi ordinauit, postquā tamen in principio ipm subiunxit/ ceterum alia quoq; alia & alio modo ponit. Equidem aliquādo in eodem loco uidetur uariare ordinem. Nam quando dicit de quādo/ ubi/ & habere, talem ordinem illorum insinuat, tamē alibi uidetur aliter determinare. Item neq; in prioribus praedicamentis/ de quibus lōgum sermonē facit/ uidetur seruari eūdem ordinem: sed alicubi quidem quale ordinat, ante ad aliquid, tamen contra eē de ipsis prius agit de ipso ad aliqd/ quā de ipso quali: & (ut summatim dicā) nusquā Arist. assignauit aliquam rōnem/ de ordine generum. Architas uerō ordinem praedicamentorum cum assignat per causam/ eūdem seruat in pluribus, nisi etiam ipse alicubi narrat ordinem. Nam in sermone de ordine/ inquit. Cum omne quod mouet in loco/ aliquo moueat/ & facere & pati sint qdam motus/ fm actum, manifestum est/ q̄ locum subesse oportet/ primō in quo sit agens, uel patiens. Verū alibi tradens differentias ipsorum/ & ppria, posuit facere & pati ante ipsum ubi. Et forte cum tantę diuersitatis circa ordinem generum sint, mutuus excessus generum/ fm multa. Verū iuxta consuetudinem expositorum Arist. ipm quando praedicator ante ubi, quādoquidem etiam ipse/ hoc in loco mentionem faciens de ipso poni, subiunxit. De reliqs autē. f. quando/ & ubi/ perinde ac his uerbis ordinem assignat. Vnde aliquibus uidet q̄ huic ordini assentiēdum sit/ & dicūt, q̄ omne quod mouetur/ in tempore & in loco mouet, & q̄ prius est quādo/ quā ubi/ quia nullū generabile potest esse, neq; fieri, neq; fore/ sine tēpore, tamen multa sunt sine loco, sicut ipsemet locus/ & actiones/ non sunt in loco, sed in tempore, quāuis agens sit in loco. Ad hęc itaq; Iamblicus suam seruādo consuetudinem/ & disputādo prius de ipso quādo/ contradicendo sic ait. Nō oportet ad motum referre causam ordinis generum, sed potius si genera circa substantiam subsistunt, perinde illa secundum se habeat esse/ & hęc subsistunt circa ipsam/ & habeant ordinationem suam circa ipsam, ratiocinari debemus ordinem generum/ penēs ordinem quem habent ad substantiam. Si ergo locus simul est cum substantia corporum/ & tempus subsistit cum motu, & prius sunt ea quae fiūt/ quā ea quae mouētur, itaq; illud genus prius erit/ qd̄ subsistit cū his quae fiunt, & postea erit illud/ quod motu aduenit. Sed pace Iamblici/ forsītā tempus non mensurat solum motū eorum q̄ fiunt, sed etiam substantialem actionem. nam motus est tota generatio, quēadmodum etiam locus/ q̄ non solum distensionem scdm substantiam significat, sed etiam continentiam fm actum/ & actionem. Verum uidet locus fm statum magis considerari, & tempus scdm motum: quia quāuis tempus mensurat quietē, tamen scdm extensionem/ & fluxum ipsius esse, quies etiam mensurat a tempore. Item loci partes/ omnes simul sunt, sed temporis partes/ non simul sunt. Item locus habet euidentem subsistentiam,

Prædi. Arist.

z

tempus uerò obscuram, quæ uix percipi potest. Id forsitā est uerum dicere, quod sicut temporis partes non sunt in eodem tempore, sic loci partes non sunt in eodem loco, propter dimensionem, quāuis in eodē tempore sint. At si aliquis diceret quod tempus in pluribus sit quāuis locus, quandoquidem oīa generalia sint in tempore, & tamen non oīa sint in loco, quia neque locus in loco est, neque multæ actiones existentes, & uariæ sunt in loco; is primum intelligat, quod quāuis tempus pluribus insit, hæc non sufficeret, ad excessum ordinis. Nam ut inquit Iamblicus, ipsum ad aliquid extenditur per oīa, & tamē nullo pacto esset consentaneum, ut aliquis proponeret ipsa ante substantiam uel qualitatem; quādoquidē hæc non penetrant omnia. Forsitā neque uerū est, quod ad aliquid ad plura se extendat, quā substantia, & quale. Nam proprietates ipsius ad aliquid, scilicet qualitatem determinatā, ac ipsum ad aliquid, sicut neque aliquid aliud genus sine substantia subsistere potest. Itē idē demonstrari potest, scilicet quod non minus per omnia penetrat locus, quā tempus; nam oē quod fit in loco fit, quod si locus non est in loco, neque tempus in altero tempore est, quādoquidem neutrum horum indiget continentia, quā ipsum aliis exhibet. Nam nulla principalis causa est, indigens suamet participatione, qua aliis se implet. Item actiones sine loco non fiunt. Hoc igitur modo ordo prædicamentorum secundum Architam consentaneus est. Verum quædam prædicamenta ordinantur inuicem, scilicet coniugationem, propter respectū ad inuicem, sicut facere & pati. Nam actioni mouentis, motus possessionis, ac finis, coniunctus est, sic et ubi & quando se habent quæ aliquā sunt cognata ad inuicem, quandoquidem cōmuniter conueniant ad totam generationē, & conferant æqualem opportunitatē, his quæ mouent. Sed proponatur quando ante ubi in cōtemplatione, propter enumerationem quā facit Aristoteles. Præterea, sciendum est quod Aristoteles tempus & locum posuit species ipsius quātitatis, & quādo, & ubi, fecit propria prædicamenta. Sed Architas & Andronicus sequens eū, cum ordinent simul quādo cum ipso tempore, ac ipsum ubi simul cum ipso loco, sic ponebant duo prædicamenta ipsi etiam seruantes denarium numerū ipsorum generum. Unde sequētes Aristoteles oportet primo ostendere, quod tempus & locus sint species quātitatis, & deinde quod quādo, & ubi, non sint tempus & locus, sed quod significēt habitudinem ad tempus, & ad locum; atque quod merito assumuntur in numero generum generalissimorum. Sed Plotinus ordinans simul cum tempore, quando, & omnia prædicamenta esse quæque, scilicet substantiam, quātum, quale, ad aliquid, & motum, asserens, debebat ostendere tempus esse, uel quāti species, uel alicuius alterius horū quæque prædicamentorum; quandoquidem prius tempus à rebus abiici nō debet. Verum quod ipse Plotinus nō uelit tempus esse quātum, insinuauit in his quæ de quāto dicit. Nam inquit, si tempus accipiat secundum mensuram (quādoquidem fit accipiendū hoc modo) aut extra animam, aut intellectu, si uerò accipiatur quætempus est id quod cōmensuratur, siquidem fuerit, secundum tantum etiā, ceu annuale, sic erit quantum; & secundum quod tempus erit, nō quoddā aliud. Nam tantū aliud existens, tantū est, itaque tempus non est quātitas. Nam quātitas nō attingit aliud, neque adæquatur alteri; quocirca ipsum tempus erit proprie quantum. Verū si Plotinus ponit omnia participatā quāto, esse quanta, etiam substantia erit ipsum quantum. Verū ipse in tertio de generibus ait, locus & tempus non secundum quātum intelligitur; sed quatenus est mensura motus, ponendū est in ipso ad aliquid, similiter locus cum sit contentiuus corporis, ipse etiā ponitur debet in habitudine, & in ipso ad aliquid, quoniā etiam motus continuus non est positus in quanto; nam Plotinus determinauit propriam prædicamentum motus. Verum in libro de tempore non ipsam mensuram, sed ipsum mensuratum magis præfert, sed siue mensurans, siue mensuratum dicat, quod sit aliud à mensurare & mensurari, præfecto per accidens mensurabitur, uel mensurabitur. Sicut igitur mensuratum à cubito non dicitur quid ipsum, & si quis assignet motum non dicit ipsum esse mensuratum ab aliquo, assignando quod sit motus, sic etiā mensuram, uel mensuratum Plotinus dicit, tempus nō dicit, sed forsitā aliquod tempore accidens. Quod si dixerit tempus esse imaginem æternitatis mobile, quā Plato negat esse ad aliquid, hoc modo non habebit habitudinem; nā quāuis conueniat ipsi mensurare & mensurari, huic tamē non conuenit secundum habitudinem ad habitudinem, sed existit ante habitudinem substantiæ; neque igitur erit secundum se ad aliquid, & hoc modo dici solent hæc aduersus Plotinum. Verum dici potest, pro eius defensione, quod tempus cōsideratur in ipsis substantiis, neque quātum existēs, neque ad aliquid, & ita rediget sub unoquoque prædicamentorum, quod ipse posuit. Nam si tempus est imago æternitatis, proportionaliter continet ea quæ hic sunt, sicut æternitas cōtinet entia, & sicut ille intellectus est omnium intelligentiarum, & spirituum contentiuus, sic etiam tempus omnes rationes generabilium cōtinet in se; & si æternitas in statu & manēdo in uno terminata sit, & contineat, & tempus in mouēdo secundum substantialem quādam uitam, & motum, & trāseundo ab altera ratione in alteram rationem, sic esse habet. Unde si in rationibus animarum, & harum alternatiua operatione tempus subsistit, præfecto in eodē genere erit, in quo etiam est animarum ratio. Nam sicut quædam alii asserunt motum rationum, sic etiam Plotinus si

nus si refutaret esse substantiale, præfecto deberet dicere, quod nō sit substantia, sed sub motu oportet ponere tempus, secundum alternatiuum motū animarum; si uerò substantiales sunt rationum actiones, etiam secundum ipsos erit tempus sub substantiam, & substantia erit media intellectualium, & sensibilium, & sic utique dicitur, quādo non opportune esse apponendum in prædicamentis, quādoquidem fit ipsum tempus, & tempus sub substantia ordinetur. Hæc autem perspicuo dicit Plotinus, tāquā si non distent, quando & tempus aut etsi non distarent, nō tamen dignum est ipsum quando ponere proprium prædicamentum. Verū tamen paulo post explorabuntur, pinde cum Aristoteles persuaserit sibi tempus esse ex actione ipsius, & uiderit substantiam ipsius esse occultam, multiplex de ipso loquutus est. Nam aliquando ipsum poni numerum motus, aliquādo uelut mensuram, aliquādo uerò mensuram motus, aliquādo etiā uelut generis, quæ consummat intellectum ipsius continui, quod apud omnes est, posuit ipsum in illo genere, in quo continuum & quātum est, & hoc erat genus quātitatis; sicut igitur omnia alia quāta, & tota mensurantur ab his quæ sunt in ipsis, habentia rationem minus, & minimi, ceu decem homines unitate mensurantur, ubi ponimus aliam mensuram præter ipsam mensurata, ceu pedem & palmā, sic etiam tempus existens unum cōtinuorum quātorū suis partibus mensuratur, sicut in magna superficie nulla pars abscisa, neque circūscripta cōsideratur; & nos ponimus aliquā mensuram in ipsam, certē ipsa habet circūscriptionem secundum illā mensuram, ceu secundum pedem, & alias mensuras, ita etiam tempus ponētibis nobis minimū tempus ad sensum, id quod nō subitum nūc uocamus, ceu horā, uel id quod uocatur tempus, ab his qui gnomones efficiunt, isto mensuratur, quādam etiam circūscribimus naturaliter ex maioribus terminis, ueluti die, nocte, & circulo solis in utroque, ac mēse & anno, ac aliis huiusmodi; utique quod naturale ipsi tantūde quantitatē, etsi fuerit annus quotus, & tātus. Verum mensurare & mensurari, & prius ea quæ sunt ad aliquid, tāquā aduentitia habet; ob id igitur tempus non ipso ad aliquid, sed in quanto cōnaturali Aristoteles ordinauit, & quæcūque habent habitudinē ad temporales mensuras, in alio prædicamento ponenda esse censuit. Nam aliquo modo se habet, heri uel cras, & nocturnū & hodiernum, quorū alterum respicit præteritum, & alterum futurū. Item respectu lationis ab oriente in occidentem se habent hodie, sed ad circularē solis motum præteritum olim, & ad præsens dicitur nup, & hoc anno. Deinceps indefinitē dicit, & ad præsens iam, & nuper, & ad præteritum olim, & ad futurū nondum Aristoteles, itaque posuit ipsum quādo, aliud genus, quo hæc oīa complecteretur. Hanc igitur solutionem, inquit Iamblicus, accepimus, ex his quibus abundamus, unde pertranseūtes de his secundum se dicimus substantiam temporis cōphēdi posse, sed euidenter esse positam cum aliis in quāto. Nam cum aliis, etiam id quod dicitur pugnat sibi ipsi, quoniā substantia temporis non est quātum, sed proprie ipsum est in actum, uel coniunctū ipsi tempore; nam omne quod est simul coniunctum secundum substantiam, inest atque id quod secundum proprietatem essendi coexistit, extra substantiā separatū non est. Verum quando non est idem cum tempore, sed idem est cum habitudine, quæ est ad tempus, nam proprie specificatur, quatenus distinguitur à tempore, & quatenus cōsideratur in tempore. Sed quod tempus sit quātum, hoc modo ostendendū est. Nam tempus non solum mensurat motū, sed etiam ab eodē mensuratur, sicut Aristoteles ait, nam in oīa media aspicientes ad eorū multitudinem, & longitudinem, ac longos & breues motus, solemus determinare tempus diuturnum, & paucū; sicut etiam magnitudinem dicimus magnā, & paucam, rursum inuicē, & magnitudine etiā motum mensuramus, & uelut enim dicimus uiam, cuius iter multum est, & econtra, at multum iter, quando longitudinem uia habet. Et hoc non sine ratione euenit, nam motus sequitur magnitudinem, & tempus motum, quandoquidem hæc tria sint similiter cōtinua, & diuisibilia, ergo tempus erit quātum, quoniā singulare eiusdem generis mensurans, ut unitates unitate, & oēs motus motu, qui quidem erit motus circularis, quādoquidem iste motus sit regularis, & oporteat mensuram regulare & determinatā esse, quoniā igitur tempus motu mensurans, circularis etiam motus, erit mensura temporis, sicut etiam est mensura aliorū motuum. Huic etiam rei cōsonant ea quæ dici consueuerūt, uidelicet, quod humana, & omnia quæ fiunt sunt circularia, & quod tempus sit quidā circuli pedus, sicut ea sunt, quæ in anno fiunt. Nam mensura est talis lationis, à qua etiam ipse mensuratur. Unde Aristoteles cum nouerit manifestum esse, in cōmunibus conceptibus, quod tempus sit continuū, & quātum, usus est ipso, tāquā cōmune quoddam axioma, quo etiam cōclufit ea, quæ non sunt nata moueri, neque quiescere; sed per naturam immobilia sunt, inquit, nequaquam in tempore, sicut sunt conceptus rerum. Verū cum motus sint in tempore, oportet etiam quietē esse in tempore. Nam mensura huius, etiam est tempus, quandoquidem nō omne immobile sit quiescens, sed quod est aptum natum moueri, & aliquo tempore motu est priuatum. Si igitur quæ habet principium temporis, & finem, ut certē habebit in tempore, & in ipso mensurabitur. Equidem tempus est principaliter mensura motus; porro sicut esse in numero, idem est, quod ipsa esse mensura.

Prædi. Arist.

z ii

furare numero, sic etiam esse in tempore idem est, ac si res mensurentur. Item tempus erit mensura quatuor continui, & motus continui, quare merito determinamus ipsum in quanto, & continuo, unde etiam diffinitio ipsius convenienter assignata est in qua dicitur tempus esse numerus motus, & mensura prioris, & posterioris in motu. Item secundum antiquas opiniones videtur idem esse intellectio ipsius temporis. Nam videtur esse aut motus, aut aliquid motus, siue separabile, uel inseparabile tempus esse existiment. Nam Plato dicendo tempus esse quantitatem motus, posuit ipsum esse aliquod inseparabile a motu. Theophrastus quoque posuit ipsum esse accidens quoddam. Aristoteles etiam dicendo ipsum esse numerum, tanquam accidens separabile posuit, sed quando habitum uel passionem motus ipsum esse dicit, eo utitur tanquam accidente inseparabili. Sed haec in presentia Aristoteles non tangit, quia ob certam introductionem, tractationem hanc excedunt. Verumtamen accipit ueluti communem dignitatem tempus esse continuum, & quantum: atque dicit ipsum esse numerum non eum quod ex unitatibus constat, sed loco mensuratus, usus fuit numero. Nam mensurare, & numerare idem non sunt. Equidem est mensura prioris, & posterioris, qualiscumque motus, siue sit motus secundum generationem & corruptionem, siue secundum auersionem & diminutionem, siue secundum alterationem, siue secundum loci mutationem. Quod uero tempus sit quantum continuum, & non discretum, eo constat, quod omne quod accipitur ipsius est pars diuisibilis. Nam quando diuidimus ipsum, non attingimus ipsum indiuisibile, quod admodum in numero quidem ad unitatem indiuisibilem. Item plane tempus legitur magnitudinem, & motum, quae quidem omnium continentia continua sunt, quare Aristoteles non existimat tempus esse incomprehensibile, neque aliud quod suapte natura praeter quantum. Nam aliter absurdum erat (ut diximus) substantiam temporis existimare non esse quantitatem, & existimare quantum esse naturam sibi coniunctum. Nam omne natura insitum, alicui, non est extra substantiam eius. Item neque naturales mensuras temporis uicissitudinarias, ueluti solis, & lunae periodos Aristoteles fecit aliud genus praedicamenti, sed haec quidem tempus complectitur, & mensuris comprehenduntur: sed quando aliqua res diuersa fuerit a tempore, & non fuerit accepta, ut pars temporis, & habebit habitudinem ad tempus, & ob id illa erit in tempore, ut in salamina classis dicitur esse in hoc tempore, tunc aliud praedicamentum fit, quod quando appellatur, & est aliud a quanto: & haec est opinio Aristoteles. Architas uero & Andronicus ponentes quaedam proprietatem temporis, cum ipso simul ordinauerunt ipsum quando, pende ac ipsum circa tempus subsistat. Nam ipsa praecedentia prima genera subsistentia circa quae alia subsistunt, ab ipso praeposuntur, & tanquam principalissima accipienda sunt: igitur tempus cum sit ante quando, & locus ante ubi, secundum ipsum esse prius ordinata sunt, merito ipsi tanquam principalissimis generibus utitur, ea relinquens, quae in ipsis continentur, tanquam secundaria. ostensum igitur est ex dictis, quomodo Aristoteles ipsum quando in alio praedicamento ponit, quippe qui respicit ad differentias significationum, & quomodo Architas ipsum quando simul ordinauit cum ipso tempore, aspiciens ad cognationem rerum: patet etiam quomodo Plotinus de medio sustulit praedicamentum ipsius quando, quia colligit prima genera sub minori numero, quae Architas & Aristoteles fecerint, & quia aliquid uarietatibus diuersorum conceptuum significationum tribuit. Sed iam praeficiendum est ad eas dubitationes, quae solent praeferi de ipso quando, quibus etiam conueniendae sunt solutiones. Itaque Plotinus & Andronicus, quando heri, & cras, & anno superiore partes temporis dicunt esse, & propter hoc uolunt quod ordinentur cum ipso tempore. At nos dicemus talia non esse partes temporis, sed continere habitudinem rerum, existentium in tempore, ad tempus. Eadem unumquodque eorum aliud est. Quod si fatentur tempus praeteritum esse ipsum heri, itaque uel erit aliqua mensura temporis composita, uel alterum erit praeteritum, & alterum tempus, & sic duo praedicamenta erunt, & non unum praedicamentum simplex, ipsum quando erit, nisi eadem ratione dicemus si alterum est animal, & alterum rationale, & alterum mortale, animal non simpliciter erit unum, sed tria, sic etiam de ipso quando dicemus. Quod si in una specie tria comprehenderimus, & tempus, & praeteritum in una re conuenierint, certe non erunt duo praedicamenta. Sed forte neque tempus simpliciter praeteritum est ipsum heri, neque plures conceptus in hoc concurrunt in idem. Nam secundum ipsum solam habitudinem rei ad tempus heri specificatur. Sed si aiunt quando quod in tempore dicitur esse aliquid in tempore, si quidem rem aliquam ipsum esse dicunt, uelut Socratem dicant esse, qui anno priori erat Socrates, certe quando erit alterius praedicamenti: quod si dicunt tempus, & hoc alterius praedicamenti erit: quod si dixerint ipsum esse compositum, neque hoc modo erit unum praedicamentum, nisi dicamus quod neque res in tempore, neque ipsum tempus, neque compositum ex ambobus, specificat praedicamentum ipsius quando, sed nuda habitudo rei ad tempus, propter quod neque partes temporis assumemus in ipso quando, neque res, sed erit simplex, quod admodum etiam alia genera. Boethius quoque aliud tempus esse supponit, & aliud participans tempore, & aliud esse in tempore. Unde annum esse mensuram, & tempus dicimus, & annuale, & id quod attinet ad mensuram, est participans tempore

port, sicut etiam prudentia alterius praedicamenti est, & illud quod secundum prudentiam alterius est praedicamenti, ceu est ipsum prudenter agere: quandoquidem prudentia sit in praedicamento qualitatis, & prudenter agere in praedicamento actionis, similiter etiam tempus, & id quod est secundum tempus, differunt. Verum quia quidam ex obscuritate rei haec discrepantia inter se in idem confundunt, dicatur etiam quoddam contra istos, solatio causa: quoniam duplex est est quando, alterum tempus, & alterum quod proprie est in tempore, similiter etiam & ipsum semper, aliud est in tempore, secundum quod dicimus semper est actio, & aliud est tempus denominatum ab aeternitate: similiter etiam ipsum olim, ceu anno priore, duplex est, in proximum annum, & proxime, alterum quod in tempore solus esse significat. Eadem ponunt diuersas temporis praeteritum, praesens, futurum: & ipsius quae differentias ponunt anno superiore, & in proximum annum, & hoc anno, sed ipsum olim quando dicimus olim existens, tempus significat, ceu quando dicitur olim egit in tempore, similiter quoque modo, nunc iam tempus significat, & in tempore: sed tempore labi est in tempore, sed non tempus, quandoquidem tempus non tempore labitur, quia non est in tempore tempus, quocirca tempore labitur, ac illud quod secatur, sicut accelerare, & tardare dicimus. Item tempus esse infinitum dicimus, & quando est finitum, quia actio quae est in ipso, est terminata, propter quod a diuinis rebus ipsum quando excluditur. Sed haec quidem narrata gratia consuetudinis nominant. Caeterum admiror Aristoteles in dultitiam de quando, & ubi, quomodo cum in aliis Architas sequutus sit, tamen contemplatus sit differentiam eius, quod est in tempore, & in loco, quae possunt in diuersa genera poni. Sed potius dubitandum est, quomodo cum multa sint ea, quae in aliquo sunt, & ad minus undecim dicantur, cur haec duo sola eorum quae in aliquo sunt, scilicet haec in loco, & in tempore, fecerunt nobis propria praedicamenta? Eadem haec dicuntur esse in aliquo, ut accidens in substantia, & uniuersaliter quod est in subiecto, ac uelut partes in totum, & totum in partibus, atque forma in materia, & genus in speciebus, ac species in genere, & amplius uelut subditi in principe, & res principis in subditis, & uelut in uase, atque ea quae nunc proposita sunt, scilicet in loco, & in tempore. Cum igitur id quod est in aliquo, tot modis dicatur, cur subsistunt propria praedicamenta secundum istas solas duas habitudines? Nam si album est aliud, & aliud est corpus, atque aliud est aliquid esse in corpore album. Eadem album, proportionabile est Socrati, corpus temporis, & omne album in corpore, ei quod est esse Socratem in tempore, cur itaque secundum hoc etiam quod est in aliquo, proprium praedicamentum non subsistit? Dubitat autem Plotinus in dictis de ubi, dicens hoc, quod si in tempore esse aliud est, quam tempus, & esse in loco, aliud est quam esse locum, cur etiam ipsum quod est in uase, non efficiat aliud praedicamentum, similiter etiam non efficit aliud praedicamentum illud quod est aliud in materia, & aliud praedicamentum illud quod est in subiecto, similiter ceu pars in toto, & totum in partibus, & genus in speciebus, & species in genere, & sic erunt plura praedicamenta. Sed liblicus soluendo hanc dubitationem, inquit, quod illud quod est ut in uase, & ut in materia, & ut in subiecto, locales insinuant habitudines, & id quod est ut totum ad partes, & partes ad totum, habet habitudinem ipsius ad aliquid: similiter etiam genus & species, & species ad genus se habent, cum habitudo ipsius ad aliquid, nullam similitudinem habeat, cum eo quod est ad locum, & ad eam quae est ad tempus. Sed aliquis dicit (ut existimo) quod in ipsis consideratur ad aliquid, secundum aliud, & secundum aliud esse in aliquo. Nam & id quod est in loco, secundum se quidem capitur, & locus erit de numero eorum, quae sunt ad aliquid. Sed quomodo id quod est ut in materia, & in uase, erunt idem, cum eo quod est in loco? Foris itaque igitur dicendum est, quod non omne quod est in aliquo, dignum est, quod collocetur in proprio praedicamento, sed illa sola, in quibus aliud continet, & aliud continetur: & utrumque suam naturam saluat, & neutrum fit pars alterius, neque complet alterum. In his igitur solis ipsum quod est in aliquo, fit quaedam natura determinata, secundum ipsam habitudinem subsistens, & cum uniuersale omnino esse oportet, ceu corpus in loco esse, & in tempore: sed ab hoc particulari tempore, & loco, ipsa natura uniuersalis, & separata, licet in ipsis subsistat. Item alia significata ipsius, quod est in aliquo, partim quaedam sunt completiua, ceu praesens totum, genus, & species, principium, efficiens, & id quod fit a principio. Haec namque seorsum subsistere nequeunt, ceu forma in materia, & accidens in subiecto, quod quidem fit etiam forma subiecti, quo subiectum etiam appellatur, & denotatur: ceu dicitur album, & auctum, similiter etiam in aliis praedicamentis, quae insunt substantiae. Itaque quomodo erit alterum in altero, proprie: cum neque sint secundum subsistentiam simpliciter inter se diuersa, & separata, sed solum secundum intellectum, secundum quem genera separamus: sed quae sunt in tempore, & in loco, sunt diuersa a loco, & a tempore, imo alia, & alia, in alio, & alio eadem numero sunt, sed in subiecto alio, & alio, idem numero fieri non possunt. Itaque quod est in uase, est uelut in loco, nam uas est locus circumferentialis. Et ob id impositores nouum, ipsi quando diuersa nomina imposerunt, scilicet heri, cras, anno superiore, praesenti, & proximo: & ubi imposerunt haec in lyceo, & in foro:

Praedi. Aristo.

z iii

& in foro, in cæteris uerò significatis in aliquo non est consuetudo dicere albū in corpore, sed corpus est album, & caput animalis, & hō est animal, & ex materia & forma cōposita. Vnde hoc modū unum est mihi soluendā esse dubitationem, etsi aliter solui potest, recte se habebit solutio. Sed cū Iamblicus afferat naturā ipsius temporis, explicatius exploratus uel, rursus Archita principem statuit, qui sic inquit, quoniam tempus est cuiusdam motus numerus, uel etiā uniuersaliter naturæ/uniuersi interuallum, quibus opinionem Aristo. & Stoicorū in idem nō comprehendit, ut quidam putant, quia Aristo. tempus ait esse numerum motus, & Zeno Stoicorum princeps omnis motus simpliciter tempus esse interuallum dixit. Crisippus quoque interuallum motus ipsius mundi, dixit esse. Atqui Architas duas diffinitiones in idem non copulat, sed unam diffinitionem efficit, & singularem hanc propter aliorum explanationes. Nam minimè dixit tempus esse numerū omnis motus, sicut Aristo. determinauit, sed motus cuiusdam, & non particularium: uelut cœli, uel solis, uel alicuius alterius, quod si singulare: alioquin tempus nō esset quiddam principale, neque cōmune extensum ad omnia, neque inter prima genera collocari dignum esset sed cum dicit tempus esse numerū alicuius motus/insinuat motum principalem/qui quidem est aliorum motuū causa. Nam solemus ubique prius ordinare ea quæ sunt secundum unā spem existūt, & cōsequēter cōnectere, quæ sunt post prædicata, ceu rōnē hoīs, & de multis hominibus: sic igitur etiā hic unum motum prius ordinat ante causam multorū motuū/ quæ per se mobilem oportebat esse secundum Platonē, uel immobilem omnino secundum Aristotē. cū sit principium motuum, quare uidef per hæc Architas substantiā animæ motū insinuare, & earum rōnum pcessum/ & transitum/ secundum substantiam ab aliis in alios. Nam hunc/ & quædam motū ait Architas tēpori competere, & numerum ipsius dicit, qui iam productiuus, & procedit semper/ pducendo ea quæ sunt in mundo, qui quidem transitus/ & discursus/ fit semper secundum motū adueniētia ex ipso, qui etiā tēpus euidentis est: itaque iste numerus non multū differt ab eo/ quæ dicit Aristotē. nam illæ/ mensurā continui extrinsecus adueniētia considerat, Architas uerò dicit mensurā ipsius motus per se/ naturāle & nō extrinsecus adueniētia, sicut Aristoteles tradit. Porro Iamblicus. inquit sententia de tēpore Peripatetica/ ortū habuisse à Pithagorica, eō quod de numero & motu non eādē sententiā habebant iuniores/ cum antiquis: sed iuniores putant numeros esse accidentia/ & extrinsecus adueniētia. Antiqui uerò putabāt numeros esse substantiales. Verū illud miror de Aristotele solertia, quomodo ipse etiā causam tēporis proximam, asseruit animā esse. Nam cum quærat id quod numerat, dixit animam esse. Nam si oīs motus principium/ & causa/ est anima, siue ut per se mobilis (sicut Plato posuit) siue ut immobilis secundum Aristotē. erit utique merito & tēporalis motus causa. Sed si Architas asserit tempus esse numerū generatum/ pcedentem ab animæ motu/ tanquā ab unitate, perspicuū etiā est quod motum illum/ etiā ut temporis unitatem/ considerauit, & uidef posuisse tempus esse eum motū/ qui ab anima fit, & eū motum/ qui procedit in anima, circa quā omnis alius motus continetur/ ordinatur/ & mensuratur. Nam mensurā oportet ut simul extendat cum mensurato, & sit principalior ipsa. Item Stoici assuementes diffinitionē dicentem tēpus esse uniuersalem distantiam inter capedinemque naturæ/ uniuersi, lapsi sunt in sermonem de distantia motus: qui quidem aberrant, quia Pithagoricorū distantia naturalis est, & in naturalibus rationibus, etsi ita aliquis uellet uocare in spermaticis rōnibus, ut etiam Cornutus sero hoc uidit: nisi certius dicat aliquis secundum priores rationes/ & eas spermaticas/ quæ sunt uniuersæ naturæ rationes, in qua etiā aīa comprehendit/ determinans distantiam. Vnde isti non possunt distinguere qualem distantiam/ & intercapedinem/ dicant. Verum uidentur magis existimare corporalem distantiam/ corporaliū motuū, aut sicut aliquā lineare uidentur dicere/ quod exactè in sermonibus de tēpore seorsum demonstrat esse/ ob multa inconuenientia absurdissima. Equidem nō sic ab antiquis dictum est tēpus, nam uniuersum suapte natura cōnexum/ distantias non significat, qualem ipsi asserunt esse distantiam. Nam hoc potius cōsonat naturæ rōnibus. Præterea opinio antiquorum huic assentit, nam alii sicut etiam nomen significat extensionem quādam aīe/ circa intellectum tempus esse dicunt. Alii autem aīe/ & intellectus ipsius periodum, tempus esse fatent. Alii de terminabant tempus esse naturalē extensionem/ circa intellectum. Alii uerò tēpus describebant circularibus circulationibus: quæ quidem oīa cum Pithagorica secta comprehendit. Nam uniuersalis distantia naturæ uniuersi/ oēs naturas uniuersi/ uniuersaliter cōprehendit, & per oīa ipsa penetrat penitus tempus desuper inchoans à primis rationibus/ usque ad aliquam ptingendo/ determinatur tanquā secundum transitum/ & motum uniuersarū rationum/ determinantē uniuersaliter distantiam/ ipsa procedat. Nam sicut in generabilibus non penēs id quod prius est nūc/ & ipse motus penēs primū motum transmutationem ostendunt, & id quod est multo prius/ & principalis in substantia/ uniuersarum rationum naturalium/ cum præexistat/ perficitur & propriè complet distantiam/ antiquissimā

omnium temporis. Verū sermo ille non cōplexus est duas diffinitiones tēporis, sed oportet ambas in unū colligere. Nam sic tota natura tēporis considerabitur, nam per se mobilis motus, ut unitatis temporalis numerus/ existens tempus generatiuū/ est distantia naturalium rōnum, non secundum modum, neque secundum motum simpliciter extrinsecum, sed est distantia secundum ordinem præexistentem motus: in quo prius & posterius ordinata sunt: & exhibet actiōibus/ & motibus/ ordinem, nam fieri non potest, ut prius & posterius rerum cōprehendatur/ si non prius extiterit tempus secundum se/ in quod ordo actiōnum referret. Sed de substantia tēporis/ tot/ tantaque, dicta sunt. Equidem proprium ipsius tēporis/ pluribus uerbis Architas tradidit, & nullū absurdum, est (cum libri Pithagorici pauci extēt) uerba uniuersa ipsius Architæ de hoc adiciere. Sic inquit. Quando autem/ & tēpus uniuersaliter proprium habet impabile/ & nō subsistens per se. nam dicitur nunc impartibile/ cū quo simul intelligit, & illud quod uocatur præteritum, & non est permanens, nam quod continuè fit/ idem nequaquā seruat secundum numerum, sed secundum speciem, nam instans/ præsens/ nunc tempus & futurum, non est idem cum præterito, nam quod factū est/ & iam abiit/ non amplius est, sed simul intellectu/ & p̄sens habetur, & ita semper copulat nunc continuè/ & aliud/ & aliud sic, & corrumpitur: uerū tamen secundum eādē speciem, nam cō nunc impartibile/ & indiuisibile/ & terminus, est præteriti/ principiumque futuri. sicut etiam lineæ rectæ fractæ punctū/ circa quod fit fractio, principium quidem est alterius lineæ/ & finis p̄cedentis. Præterea tempus est continuū/ & non discretum, sicut numerus/ oratio/ & armonia. nam orationis partes/ quæ sunt syllabæ/ sunt discretæ, & armoniæ soni/ iuncti uel discreti sunt: & numeri unitates, nam lineæ/ receptaculum/ & locus/ cōtinua sunt, nam partes eorum cōmunes sectiōes faciunt ordinatas: nam lineæ incidit secundum punctum, planum uerò secundum lineam, & solidū secundum superficiem. itaque tempus etiam est cōtinuum, quandoquidem non erat natura ipsius, quando natura ipsius temporis/ neque motus, quando nunc non præteriens, sed semper erat, & erit, & nūquam deficiet: nunc quāuis aliud & aliud fiat, & numero alterum fit, & specie idem. Differt autē ab aliis continuis, quia lineæ & receptaculi, ac loci partes/ subsistunt, sed tēporis partes/ quæ factæ sunt, iam abierunt, & quæ fiēt corrūpentur, quocirca tēpus uel prorsus nō est obscure/ uel uix cōphēdit, nam quod præterit/ amplius nō est, quod uerò est futurū/ nōdum est, nunc autē est impartibile/ & indiuisibile, quomōdō hoc erat secundum ueritatem. Circa hæc/ alii quidem cōsiderant id quod est impartibile tēporis, secundum ipsum nūc, quod quidem est terminus & principium tēporis: sed ipsum nō per se subsistens/ considerat, quatenus præteritum elapsū est, & ipsum nūc simul dictum/ & intellectu præterit. Verum Iamblicus querendo quomodo impartibile/ & nō per se subsistens/ tēpori conueniant, cum non sint inter se ordinata, inquit ambo nō in eodem poni, sed determinat impartibile esse/ secundum species rōnum/ stantes in seipsis, & secundum motus p̄cedentes ab ipsis, quoniam hi nō seruat impartibile/ & immobilem substantiam/ ponit esse nō per se subsistens. Item impartibile determinat esse secundum manentem perfectionem/ & actionem/ in substantia, & nō per se subsistens secundum inclinationem p̄cedentem in generatione & fluxu rei/ rōne ipsum separans, itaque inquit Iamblicus impartibile quod est proprium tēporis/ nō erit id quod est non per se subsistens/ neque subsistens/ est nō per se subsistens. Nam hoc sibi ipsi aduersaret, sed impartibile/ & nō per se subsistens/ in aliis & aliis naturis distincta sunt: quādoquidem unum sit in naturis nobilioribus, & alterum sit in his quæ deficiunt ab antiquiori natura, & ob id dicitur nō per se subsistentia: nō quia prorsus nō sint, sed quia primæ substantiæ puritatem & stabilitatem nō seruant, nam omnia talia sunt/ quæ habent esse in generatione/ quæ neque propriè esse dicitur, neque non esse. Quoniam igitur præteritum tēporis/ nō amplius est, & futurum nondum est, & solum instans uidef esse impartibile, siquidem secundum nunc accipiat/ & simul fit cum ipso esse/ cedēs in nō esse, ob id igitur proprium ipsius erit impartibile simul & nō per se subsistens. Verū Iamblicus cōsiderat cōsiderantes impartibile esse/ in hoc fluente/ & generabili tempore, atque eos qui dicunt ipsum non per se subsistens/ in eodem esse refutat, quoniam nūquā est, sed semper fit, nā quo generat inquit, uel quālibet mouetur nō potest esse impartibile, nā omnis motus diuisibilis est/ semper ob cōtinuitatē, sed ipsum impartibile repente stat secundum ipsum esse, & siquidem generat/ semper nō amplius spem seruat. Si autē ipsum seruare speciem ipse dicatur/ non utique semper fiet, etsi dicat inquit, quod nunc simul intellectu/ & dictum præterit in participantibus tempore/ oportet talem instatiā ponere. Nam quæ fiunt nequeunt suscipere substantiā impartibilem immobiliter, sed aliam & aliam partem eorūdem ipsa cōprehēditur/ & affectio ipsarum per illam falso percipitur: quo circa diuersitas secundum numerum alterat, & ostensio diuersitatis participatiū, quæ eadem specie manet/ identitatē impartibilis ipsius nunc insinuat. Et hæc rectè dicuntur, si id quod stat in fluxu generationis/ cōcipi ratione possit. Cæterum inquit, quod quādo Architas ait/ quod in ipso nunc/ tēpus est/ & futurum, nō est idem cum præterito/ & hoc

quidem est præteritum, & non amplius est, & hoc simul intellectum, & instans definit, præteritum hoc indiget determinatiōe ad perfectam explanationem. & dicendum est ipsum esse totum tempus, & non idem, sicut ipsum nunc, nam ipsum nunc secundum substantiam, & speciem unum, & idem est, sed secundum quod diuiditur præteritum, & futurum, est multa & diuersa, sicut etiam puncta ferè omnia sunt unum aliquid, sed positione, & diuisione plura sunt, & non eadem; nam si intelligemus punctum diuisum, duo fiunt unum, hoc quidem ut extremum, alterum uerò ut primū; & sic semper copulat, & continet totum tempus ipsum nunc, quod aliud & aliud diuisione fit, sed ipse idem manens. Vnde si ipsum nunc dicat fieri & corrumpi, non est intelligenda ipse nunc generatio, & corruptio; sed eorum quæ participant; ipsum uel non participant; nam continere & copulare non alterius est munus, quā impartibilis, & illi inest aliud & aliud fieri, & corrumpi; & semper fluere; quod cum generatur, participat ipsum nunc, sibi convenientissimo. Sed quomodo idem est aliud & aliud, & manet idem secundum speciem, ac diuiditur & est indiuisibile, alteratur & in uno terminū & principium habet? Nisi quia aliud est quod in natura participatur nunc, & inseparabile est ab aliis, quæ generant; & aliud est illud nunc, quod est separabile & secundum se; quod quidem & stat in eadem specie eodem modo, & alterum in motu continuo considerat. Vnde cum hæc duo concipiuntur simul, in ipse nunc principio, quod continet tempus nunc, euidēter, ob id computabit ipsum nunc temporis puncto lineæ recte, in angulū fractæ, circa quod fractio. nam sicut punctū fit principium lineæ alicuius, & alterius terminus, ita etiam nunc in seipso habet principium, & finem, cuiuscumque temporis, quod non est tanquā aliquod accidens, sed tanquā continuans ipsum, & essentiam suā in seipso continens, & ex seipso contentū. igitur non oportet ipsum exponi perinde ac non sit, nam secundum speciem unitatis ipse nunc eadem manet, quæ quidem diuersitate principiorum eadem est, secundum naturā. Sed aiunt, ipsum copulat terminos non existentium, nos dicimus quod ipsum nunc non euanescit in his quæ non existunt, sed in seipso etiam continet ea quæ non sunt, & secundum se habet quādam propriam substantiam. Eadem continuum tempus est, & non per terminum, qui semper fit, & perit, continuationem habet. Nam hoc stat in propria specie, ut etiam uera sit, continuum & semper continetur; consideratur tanquā circa aliud, & aliud nunc secundum numerum, quod quidem iam positionem accipit, & habet cognationem cum his, quæ generatur. Vnde si aliquis nunc accipiat, ut partem temporis ipsum sumet, tanquā conaturale motui existens; quod si ipsum nunc negauerint esse tempus (sicut quidam olim de ipso dixerunt) erit principium temporis separabile, & specie idem permanebit. Porro quod dicitur præteritū tempus non amplius esse, & futurū nondum esse, sciendū est, quod hæc dicuntur penes ea quæ nunc præcedunt, & una cum motu feruntur, & simul cum alteratione alterant, sed quæ continentur in ipso nunc, & determinata sunt in eodem, & à proprio principio nunquam exeunt, præteritū hæc semper in eodem nunc permanent. Vnde merito tempus definitū esse imaginem immobilem eternitatis, tanquā anima assimilata sit ipsi menti, & rationes eius assimilatae sint intellectioibus: sic etiam nunc unū solum unū assimilatur; similiter etiam contentiuum ipse nunc mentis, & semper in seipso continens, & mobile huius assimilaret ad stabile; atque mensura generationis secundum numerum, assimilaret unū secundum substantiam. Item animaduertendum est, quod Plato dixit tempus esse motam imaginem eternitatis secundum numerum, considerando tempus esse numerum ipse unitatis, quæ est eternitas. Et fortè dictū Architar sic naturale, magis intelligendum est, quod tempus est numerus cuiusdam motus, non quia indicet tempus esse aliud à motu, sed aliud numero, tanquā de eodem omnia dicatur. Nam ut eternitas non ut eternitas permanēter unitatem habet, & non est alia eternitas, quæ secundum se ipsam stat, & quæ secundum unitatem, ita etiam tempus quod in anima primo subsistens, non est aliud ab illo numero, qui præcedens in generationem, in motu erat. Eadem tempus est distantia naturæ uniuersæ. Nam sicut eternitas simul existit cum ente, considerata secundum impartibilem ipse nunc, & immobilem simul totam substantiam, sic etiam tempus cuiuscumque rei generabili, adest secundum motum, quod quidem consideratur semper, secundum aliam & aliam distensionem generationis. Item illud considerandum est, si primo in anima tempus subsistit, uel ab anima pueniat. Nam si anima est media, partim impartibilis, & partibilis substantiæ, præteritū habebit mensuram mediam, scilicet partim eternitatis, & partim temporis, secundum substantiam conaturalem, quæ erit simul cum ipse nunc. Vnde ab illa tempus quod proprie dicitur in generabilibus, proprie subsistit, sed iterum atque iterum præcedit; eadem opportunitatem quā tempus exhibet omni rei, iustū erit apponere. Nam sicut ipsum ens, propter eternitatem, simul totū est in uno redactū; ita etiam generatio, propter tempus, in ordine discreta est, & si quidem non esset tempus confusio; præteritū eēt generatiuum, & actiuum, perinde ac simul essent quæ olim in Troia gesta sunt, & quæ nunc geruntur. Sed cum tempus tam uirtutē habeat, quo Architar inquit ipsum, uel non oīno non esse, uel obscurum, & uix eēt. Nisi quia ad ea quæ proprie & uerè sunt ipsum tempus comparatum, sic eius partē seruauerit, quia inferi eēt habet.

habet, & præteritū quidem non amplius est, & futurum nondum est, sed non impartibile & indiuisibile. quomodo igitur inquit hoc non simpliciter existit, sed secundum ueritatem. Non enim uerum eēt tempori conuenit, sicut neque generationi. Item Architar uidet dare substantiā minorem ipsi tempori, quā aliis continuis, quia lineæ & superficie, ac loci partes, subsistunt simul, sed temporis alia pars corrupta est, alia uerò nondum est. Sed fortè eadem substare uidet, si quidem generabilia sunt, & quæ semper fluunt in eadem specie semper permanent, sed non numero, sicut etiam nunc temporis se habet. Sed de quando tot dicta sunt. Reliquum tempus est transcundi ad cætera prædicamenta.

INCIPIT PRAEDICAMENTVM

Vbi secundum Simplicium.

POST ipsum quando uidetur sequi ipsum ubi, propter cognationem quam habet inter se. nam sicut tempus, & locus, cognata sunt, cum utraq; sint mensuræ generationis rerum, alterum secundum molem, & alterum secundum ipsum esse, & aternitatis distantia, quæ ambo simul, unaque, conexam indiuisibilitatem representant, sic etiam quādo, & ubi, sese inuicem habent cognatè. Verum posterius ordinatur ipsum ubi, quia etiā locus est terminus eorum, quæ generantur, & ut continens alia sic consideratur, ac quia præcedit ea quæ mouentur, sed his quæ mouentur, tempus tanquā mensura copulatum est. Eadem ea quæ mouentur, ad positionem in loco definiunt, quoniam ut ait lābicus, quādiu mouentur, nondum in loco sunt, sed mouentur secundum locum, & nondum sunt in loco. Equidē uniuersaliter genitum, & contentum, indigent loco, tempus uerò mensura ipsam uiam indicat, quæ fert ad esse. Nam id quod fit, quāuis in loco fiat, tamen quādo in loco est, semper est genitum. Pithagoras uerò ait, quod ante motū prius existit locus, & constitat etiam quā tempus pexistit, ubi ait, quoniam omne quod mouetur, in loco aliquo mouet, facere uerò, & pati, motus est. Vnde manifestū est, quod oportet locum primò manere, & facies, & paties, in alio erit, quare qui asserit ea quæ mouentur non esse in loco, non uidebitur consentire Architar. Nisi fortè moueantur in loco, sed non sunt in loco, nisi quatenus unumquodque motum est. Iam diximus eēt, quod Architar & Andronicus simul quādo cum tempore, & ubi cum loco ordinauerunt, & ita posuerunt duo prædicamēta, sed Aristot. tempus, & locum, propter dictas prius causas, posuit eēt de numero quantitatis, & ipse quādo, & ubi, alia duo prædicamenta instituit. Nam sicut substantiæ, & quanto ceteris; aliis generibus præsuppositis, ipsa ad aliquid extrinsecus, secundum habitudinem conuertentem, & adæquatam, considerata adueniebant, sic etiam quando, & ubi, si in aliis generibus consistunt, nullum inconueniens erit, propriū ipsorum prædicamentum supponi, sed habent quoque propria quædam significata. Nam sicut tempus non erat ipsum quando, sic etiam nec locus est ipsum ubi, sed sicut in tempore aliud erat tempus, & aliud secundum tempus, uel temporis aliquid, ita aliud est locus, & aliud quod est secundum locum, uel loci aliquid. Nam quantum est aliud, quid aliud, & aliud est esse quanti, sicut igitur absurdum est dicere id quod duplum est, & quod est æquale, esse quātum, quia quātū aliquid est, sic etiam, qui dicit locū esse id quod est secundum locum, uel loci aliquid, aberrauit. Plotinus uerò, prædicamentum ubi penitus substulit, quādoquidē sicut Architar, & Andronicus, ubi cum loco assignauerint, & locum, sicut etiam tempus, quāto tribuit, uel ipsi ad aliquid. Sed ipsum ubi duo significat, locum, & quod est in loco, sicut etiam dicebatur ipsum quando, duo significare. scilicet, præteritum tempus, & quod est in tempore, & partes secundum significatum prædicamentum ubi determinatū est, nam quod dicitur ut locus, quantum profectò erit secundum Aristot. quod autem est in loco, erit in prædicamento ipse ubi. Quod si hæc uox, scilicet, in loco, & in tempore composita est, tamē oportet intelligi simplex ex composita locutione, sicut etiam eō quod dicitur bonus, demū ex sacra ciuitate, intelligimus unum aliquid simplex. Hæc quoque duplex significatio, peruenit ad oēs differentias loci. Nam sursum & deorsum, ante & retro, dextrum & sinistrū, duplicia sunt, quia partim sunt ut loca, & partim sunt in loco existētia, & constat quod ea quæ significant locū, quanta sunt, & quæ significant quod est in loco, sub prædicamento ubi ordinabunt. Item significatio ipse ubi, extenditur ad loca. scilicet, ad eum à quo quis proficiscitur, & ad eum ad quē aliquis peruenit; ceu ex Athenis, & ad Athenas. Equidem hæc ambo significant locū, & habitudinem in loco, cum ipse cōiunctionibus, & præpositionibus prolata, eadem significant; ceu ex lyceo, & ad lyceum, & in lyceo, hæc æquales ei, quod dicitur ex Athenis, & ad Athenas, & in Athenis, cum quibus etiam ordinata sunt ea, quæ sunt demonstratiua ut, ibi, hic, prope, longè, & id genus. Verum Atheniensis, & Rhodius, non locum, sed unde insinuat, & habitudo ad locum significat, & non locus. Præterea ubi suscipit contra-

Prædi. Arist.

&

rietatem scdm loci differentiam, ceu sursum, deorsum, ante, retro, dextrum & sinistrorsum. Itē suscipit maius & minus, nam una est magis sursum, uel magis deorsum, uel magis ante, uel minus quā alterum est, modo non declinent ad latus: similr etiam se habent dextrorsum & sinistrorsum. Item horum partim quēdam indeterminate dicunt, partim uerō determinate, & partim simplr in loco, aut in aliquo loco, & partim in latitudine: uelut dicimus aliquem esse in Athenis, ptim etiam determinata sunt fm circūscriptionem, ceu in lyceo, uel in hoc lycei loco esse. Sed hæc dicta sint. Cæterū Cornutus dubitabat, si ubi loci & quādo temporis scdm expressionem dictionum/distincta in propria prædicamenta ordinari debeant, quia ratio est de ipsis caracteribus rōnalibus, nā cur nō posuit hæc in hoc prædicamento. s. à Dione & ad Dionem, & pleraq; alia hmōi, nam hæc sunt silia ei quod dicitur ex Athenis in Athenas. Sed hæc sufficit dicere, qd diuisio prædicamentorū non est de ipso caractere dictionis. Nam uniuersali reducerunt differentias locutionis, in nomē, uel uerbum, uel aliq; quid tale, & non in prædicamentum aliquod. Verū oportet in his uoces animaduertere non fm figuram casuum dictionis, sed diuidendo significationes iuxta differentias rerum. Vnde neq; locus qui eundem habet caracterem cum hoc noie equi, neq; tēpus qui eadem figuram dictionis habet cum hoc nomine lupus sunt eiusdem prædicamenti, sed hæc quidem sunt in prædicamento quātūtatē, alia uerō in substantia. Rursus uult Cornutus, qd idem uir, longē & propē existens, & oīa in prædicamēto ad aliquid reducant, quæ habent locale subiectū. At Andronicus ipsa collocat in ubi, quæ quēdam indeterminata, sed locus fm locum esse fatetur, quādoquidem si in ipsis ut aliqua differentia loci pollens magis in ubi, & non in alterū genus recipienda sint, nam conuersuā habitudinem non habent in promptu, sicut remotius & proximius, sed loci distantiam. Prætera quærit de his. s. simul & proximē, propē & eminus & secus, ubi sint. Sed hæc ponenda sunt in prædicamento ubi, uel in prædicamento poni, uel ipsius ad aliquid, nam & quāuis hæc (sicut duplum) insinuant, tamen non oīa hæc unam rationem habent, sed hæc simul potius ipsi prædicamento ad aliqd propinqua esse insinuantur. Nam hæc cōmunem habitudinem & conuersuam habent, sed quæ seorsum ē distantia sunt habitudinem quæ est in ubi, nam in ipsis q seorsum sunt & distant, abundat habitudo ad locum, & quæ secus posita & supposita sunt in prædicamēto ipsius poni locantur; nam in ipsis pcedit positio & extrinsecus habitudo superuenit; quo etiam pacto alia oportet discernere. s. ex abundantia & dominio, ac eo quod exhibet pprium intellectu huic uictoriæ brauiū tribuente, ut in tali genere sint determinatē. Itē Plotinus cōparans sursum & deorsum, q sunt in academia uel in lyceo, utrum hæc significant differentia loca, uel aliud in alio sit; nā si differentes locos significat, cur oportet præter locum alia quærere & ipsum ubi, qd si aliud in alio erit, non erit ergo unum simpliciter tale. Sed ad hoc dicitur est q; locus non significatur simpliciter ab istis, neq; aliquod compositū, quandoquidē nihil componat ex loco & ex re quæ est in loco, sed per hæc habitudo singulariter insinuat, neq; una pars compositionē efficit, ceu si dixerimus in lyceo, sed solam habitudinem exprimit, quæ est ad locum. Sed instat contra hoc, dicendo q; hoc modo aliquam habitudinem efficitur huius in loco. s. eius quod suscipit ad id quod susceptum est. Cur itaq; hæc nō sunt ad aliqd cum habeant esse ex habitudine utriusq; ad utrūq;? Sed ad hoc dicendum est, qd alia est habitudo adequans & eorum cōuersua, quæ dicitur esse ipsa, quæ sunt aliorum, uel quomodo cūq; aliter ad alterum, quæ in ad aliquid ppriē considerantur; & alia est habitudo quæ non conuertitur, sed solum declinat ad altera; & solam habitudinem hoc modo ubi & quando ad tempus uel locū habent, quandoquidē non erant de numero eorum, quæ propriē dicuntur esse ad aliquid: quocirca non cōuertuntur inter se, sicut ea quæ sunt ppriē ad aliquid; nam in quādo & ubi non accipit loci & temporis habitudo ad id quod est in loco & tempore, sed locati ad locū. Item nō est mirum, si ali quādo ipsa etiam assumūt habitudinem ad aliquid, sicut citra & ultra, ac sursum & deorsum, suscipiunt habitudinem scdm locum; similr etiam senex & iuuenis, recens & antiquū, quæ quāuis sint extra prædicamentum ad aliquid, tamen habēt habitudinem ad tēpus, uel habitudinem eorū q; circa tempus ppriē se habent. Egdem senior & iunior, recentior & antiquior, & id genus, insinuat ppriē habitudinem eorū, quæ sunt ad aliqd. Item appositiones cōiunctionū non efficiunt cōpositionem in prædicamentis, qd nō reducunt scdm se ad prædicamentū in quātum cōiunctionis, neq; significant aliqd secundum se, sed fortē cōsignificant. Item hic & ibi & id genus sunt ostensiuæ secundum ostensionem loci determinati, & sic demōstrantur locū; sed scdm demōstrationem & ostensionem quæ est in loco, erūt ostensiuæ habitudinis ipsius ubi. Itē non oportet expositionibus dictionum & implicationibus eorūdem existimare res esse compositas. alioquin multa simplicia fatebimur esse composita: nam quædam etiam seipsis aliquid simul insinuant, quæ tamen non locantur

cantur in proprium prædicamentum, ceu quando dicimus ista. Nam iste significat masculinum, & ista foemininum, non tamen generis compositionem habet: quandoquidem non in aliud genus ponatur hoc quod dicitur hic, & in aliud id quod dicitur masculus: similiter etiam in hoc uerbo ambulat, complectitur tempus præsens & persona agentis & tamen ad solum prædicamentum ipsius actionis reducitur: quare etiā quando dicitur Athenis, quāuis significet id quod est in Athenis, tamē quando prædicat ipsum quod est in loco non efficit cōpositionem, sed solū apponitur, ut ostendat existentia in loco & esse Athenis. Nam quando dicimus Socrates bene disputat, non sunt ibi tria prædicamenta, sicut tres dictiones, sed illud aduerbium bene additum est ad distinctionem multarum distinctionū, & non efficit compositionem cū cæteris dictionibus, in significatione. Sed his omnibus quæ dicimus, labilicus adiciendo intellectualē contemplationem: quærit primo utrum ipse res quæ sunt in loco determinent locum circa seipsas, uel cū ipsis aut locus determinet res, itaq; ipse terminet eas. Proinde ait, quod si (ut Stoici fatentur) locus cum corporibus subsistit, & assumet terminum ab ipsis, qui quidem eō peruenit quo perficitur à corporibus, si uerō locus secundum se habet substantiam & non est prorsus aliquid corporum nisi sit in loco, sicut uidetur Architas uelle insinuare, quod profectō ipse locus determinat corpora & in seipso determinat, nam si esset locus tenuis & debilis in infinito uacuo & spacio sine aliqua subsistentia, profectō terminū reciperet extrinsecus: quod si habet efficientem uirtutem & substantiā incorpoream determinatam & corporum distantia, non suscipit magis & minus, in infinitum procedere: sed in seipso determinat, merito tunc affert terminū corporibus ex seipso. Quæ quidem etiam Architas significauit dicendo, qd oē quod mouetur in aliquo loco mouet, quo circa manifestum est locum subsistere prius in quo erit agens, uel patiens, imo erit forsitā primum omnium, quoniam oēs res uel sunt in loco, uel non sine loco, quibus ergo Architas supponit locū plane esse agentibus & patientibus antiquiorē, quia ea quæ sunt in loco temp subsistunt cum loco, & propter hoc dixit, fortē autem primū, quod si res uel in loco sint uel non sine loco, patet qd non subsistit locus propter res, qd si aliquis acciperet locum substantiale contentium uitæ, uel fm uirtutem, uel fm propriam formæ naturam, in tali loco oēs res habebunt esse: quod si quis intelligit locum esse terminum continentis, & quādam nudam & incorpoream superficiē, tunc res non erunt sine loco, non quia aliter acciderit terminis ipsis, neq; quia posterior sit dimensio: quæ est ad unū, uel ad duo, ea dimensione que diuidit in tres partes, sed quia ipsa superficies cōtinens est inchoatiua corporum & à seipsa constituit corpora, & continet, & determinat in seipsa: quo fit ut corpora habeant esse in loco, tanquā contenta ab eodem & habentia suam dimensionē in natura ipsa, ex parte talis dimensionis. Nam ubiq; incorporea substantia prius ordinata est, quā corporalis. itaq; locus cum sit incorporeus, præcedit res q; sunt in ipso, & tanquā per se sufficiens pcedit ea quæ indigent loco & eūdem postulat: nam locus non solū est quædam terminatio corporum (ut quibusdam uideat) sed etiam formæ circa ipsa & uitæ q; est in ipsis ac figurarū omnium quæ sunt circa ipsa: unde si aliqua inest ipsis uirtus & substantia locus est omnium horum cōmunis terminus, quare non est intelligendum qd locus sit nudus terminus, sicut intelligimus mathematicas superficies q; sunt ultima mathematicorum corporū: sed sicut naturales termini naturalium corporum sic intelligēdus est locus: atq; etiam sicut uitales termini animatorū animalium, & sicut intellectualium rerum ultima intellectualia, & sicut in uirtute ea quæ sunt potentissima, & sicut specificarū rerum specifica atq; oīa alia q; ppriē se hnt ad terminādū unūq; qd. mō illa sint eiusdē generis cū illis, quorū termini & ultima sunt. Cæterū considerādū est, ipm locū fm totū genus cōtinētia: & determinādū est, p id quo cōtinētur, ea q; sunt in loco. itaq; nemo intelligat cōtinētia loci esse quādam spaciū nudū & uacuum: nā uniuersū spaciū non est uacuum, sed repletū est ipsis spēs, quatenus spēs & omnibus animalibus fm suas uirtutes & omnibus uirtutibus fm eas uirtutes: idem fit in aliis similiter. Sed intelligendum est, locum ipsum non solū esse locum, ut continentē & collocantem in seipso ea quæ sunt in loco, sed etiam retinentem ipsa scdm unam uirtutem. Nam sic locus non solū extrinsecus cōtinebit corpora, sed uniuersa per ipsa uniuersa replebit, excitāte ipsa uirtute. Equidē ea q; ab ipsa uirtute corpora retinent, à propria natura excidunt: excitantur tamen fm dominium loci, & sic ipsi inerunt. Quo circa multorum opinio quæ diffinit locum esse terminū continentis dicit locum extremū esse, quatenus id quod continetur habet dimensionē, & quatenus aduenit ei, ut sit finis cōueniens, unde hæc opinio comprehendens terminum scdm hanc causam & principiū non asserit aliqua accidentia circa locū, neq; circa ea quæ insunt fini, circa ipsum, sed substantiā totam ipsius & uerissimā causam tradit: unde etiam ex his facile adiscere possumus quomodo intellectualis aīa sit locus rationum & specierū, Prædi. Aristo. & ii

quæ sunt in ipsa: nam patet quod una ratio & summam multa in seipsa comprehendit, non tanquam alia in alio, sed tanquam eadem in eodem: & sic locus vitalis est, & rationalis. Similiter quoque specierum locus est una forma omnium specierum comprehensiva, eadem quoque ratio sit de ipsa vita & potentia, sicut est de ipso intellectu & intelligentia, nam habitudo apparens in his est eorum quæ continentur in loco, nam etsi in ipsis rebus in incorporeis, maxime simul esse contenta, cum continentibus nata sunt, tamen non confundunt ordinem, qui est velut diuersorum in diuersis. Vnde inquit Iamblicus, oportet loci naturam extendere ad omnia qualitercunque; entia, tanquam diuersa in diuersis, quæ quidem natura non sit æquiuoca, sed secundum ipsam generis rationem, sit, nam una est contentorum ad continentiam habitudo, ubique eadem, licet euarietur secundum diuersas subsistentias participantium, quandoquidem alia sit in corporibus, & alia in ipsis incorporeis. Item hoc manifestum est, quod sicut in his quæ uidentur alia in aliis continentur, ceu solida corpora à subtilioribus elementis, ceu terra & aqua, ab aere & igne, & hæc à cælo continentur, sic etiam in aliis substantiis, secundæ à prioribus continentur, & in ipsis ponuntur; quippe mundus in anima, & anima in intellectu contineatur, & idem fit in aliis similiter. Nam semper principalissima tenuerunt ordinem antiquissimi loci, quam proprietatem etiam Architas loco assignauit, dicendo. Loco autem proprium est, ut alia sint in ipso, & ipsum in nullum sit. Nam si in aliquo esset locus, locus iterum esset in altero, & hoc infinitum abiret, utique necesse est alia in loco esse, sed ipsum in nullo: sed hoc modo totidem quot sunt entia, quemadmodum etiam termini ad terminata. Nam uniuersi locus est rerum omnium terminus, unde hic Iamblicus planè inquit, quod Architas in his uerbis dicit, quod terminus quorumcunque terminatorum est proprietas loci. Nisi fortè entia ipsa corpora uocet, de quibus sunt prædicamenta. Sed Iamblicus hæc ait, quod non (sicut sermo eius insinuat) est de solo mundo, sed etiam communiter terminum semper antiquiori causæ tribuimus. Nam sic nobis erit anima totius mundi terminus uel intellectus, & huius una, & unica operatio, quibus superior erit uelut substantia dei: si locum hoc modo consideremus, quandoquidem sit una forma, & omnia contineat in seipso, & una mensura uniuersa complectatur. Idè etiã ex ipso ambitu, syllogismo concludere possumus, nam id quod usque ad supremam causam ambitus, & continentia reducit ad illius diuinum locum, nos deducit, qui quidem sui ipsius est causa, & seipsum comprehendit, & in seipso subsistit, neque amplius est inseparabilis, cum subsistentiam rerum separabilem habeat. Verum hæc sunt dogmata intellectualis contemplationis, de loco. Sed nos moderatius, & exactius, oportunitatem & naturam loci, propriè & non metaphoricè dicti quærentes, dicimus quod cuncta ingenerabilia, & indiuisibilia, substantiam, & extensionem uniuersam sui esse, cum habeant simul in seipsis sunt, & ob id nec tempore, nec loco indigent. Equidè sufficit ibi æternitas, quæ in uno manet, omnia efficiens, sed generabilia & diuisibilia cum habeant substantiam ipsam, & eorum esse prorogationem, indigent tempore: quod quidem non permittit diffundi, neque confundi, extensionem ipsius esse, sed uelut possibile in ordine, secundum prius, & posterius, congregat ipsa, & continet, quocirca neque ea quæ sunt olim in Troia gesta, cum his quæ nunc sunt non confunduntur, nec tamen sunt omnino partes inuicem inter se abiunctæ, sed seruant continuationem in ordine adinuicem. sic etiam locus, partes corporum non manentes impartibiles, sed in molem distantes, & cadentes à sua indiuisibilitate simul suscipit, ac simul aptatur, & ordinat, atque ita terminat, ut manus cum pedibus (cum sese penetrent, & in eadem mole confundantur) neque ita abinuicem distrahuntur, ut singula obtineant proprium locum. Porro duplex est locus, & tempus, alius est connaturalis, & proprius uniuscuiusque, qui hanc manum, & hæc uiscera in dextris continet, & alius est locus rerum, in sinistris: & hoc modo caput super collum ponitur, & pedes deorsum, post pudenda, alius quoque locus cõis est, & alius alio cõmuniore. Etenim locus omnium terrestrium est terra, & aer, & hæc pars terræ, & aeris, & magis id quod proxime continet, quem etiã locum Arist. & Architas assignarunt. Verum tamen proprium unicuique, & connaturalem, planè traditum, inuenire non possumus. Atqui tempus (quemadmodum cõmune) sic etiam proprium assignari potest, quandoquidè etiã motus, sic diuidere possumus. Verum locus cõior est his quæ sunt terminus continentis, qui quidem locus non est, eò quod simpliciter est terminus, sed quatenus est actiuus, receptiuus, & terminatiuus (ut etiam Iamblicus dixit) nam quæ continent, semper habent actiuam, & contentiuam, ac diffinitiuam potentiam, eorum quæ sunt in ipsis. Sed hæc in præsentia sufficiant.

Prædicamentum

Vocant habere, secundum Simplicium.

CVM nobis procedendum sit ad reliquum prædicamentum, quod habere uocant, rursum de ordine primo quaeramus. Nam Architas post substantiam, & ea quæ simul existunt cum substantia, scilicet post qualitatem, quantitatem, & ad aliquid, consequenter prædicamentum ipsum habere ponit, dicendo. Post hæc habitudo aduenientium succedit. Equidè patet, quod etiam qualitercunque fuerit à casu, quorundam aduenientium & acquiritorum possessio, sub hoc prædicamento habendi collocat. Nam post habitudinem adequatam eorum adinuicem, existimauit: mox dinumeranda esse habitudinem eorum, quæ habent, quasi hæc illi sit cognata. Verum Arist. cum existimet oè ex seipso prius esse, quàm illud quod extrinsecus aduenit & acquiritur, quoniam oia alia genera uel in substantia uel in habitudinibus quibusdam à seipsis sint, partem quãdam ad esse conferunt, sed ipsum habere extrinsecus totum & adueniens circa nos fit, quo circa ultimo loco Arist. posuit ipsum. Item quod multiplex ipsum habere dicat, maxime patet, ac longè magis quàm ipsum ubi, & quãdo. Nam illa etiam dicebantur multipliciter, ceu de loco, & de his quæ sunt in loco, ac de tempore, & de illo quod est in tempore; itaque hoc exhibet occasione, & causam, cur in calce prædicamentorum positum sit: patet etiam quod ipsum habere quauis multiplex dicatur, tamen non est genus, & uocum, sed separatim ab æquocatione. Item Architas in assignationibus priorum, ipsum prædicamentum habendi non ordinauit post ipsum ad aliquid, sed post ipsum facere, & pati, assignans eidè septimum locum in ordine. Et fortè per hoc insinuat, quod quauis genera habeant aliquem ordinem, quem in libro de ordine tradidit, tamè extrema aliquo modo indifferenter se habent, secundum ordinem principale, & generalem omnium existentium. Sed de ordine, totidem sufficiunt. Cæterum naturam ipsius habere, optimè Architas tradidit, dicens. Proprium ipsius prædicamenti habendi est ipsum acquiribile, & separatum à substantia, & est corporale. Nam uestimenta, & calciamenta diuersa sunt, ab ipso habere: neque congenita sunt ipsi, neque etiã sunt accidentia eius: sicut oculorum uarietas, & raritas: nam unumquodque eorum est incorporeum, sed sunt, sicut corpus, & acquiribile. Nam acquisiti cuiusdam, & separati à substantia, non disponentis ipsam secundum se, neque denominatis ipsam: sed circumpositi participatio, est proprium ipsi prædicamento habendi, & certè corporale est, sed non accidens, quia neque est connaturale, neque alteratiuum, ipsius habentis: quare habere non dicitur esse secundum qualitatem, neque secundum quantitatem, neque secundum habitudinem, uel actionem, aut passionem, dicitur esse genus, neque ut pars, quãdoquidè partes cum toto simul natae sint, sed si aliqd corpus adueniens, tanquam alteri alterum circumponunt, hoc comprehendendum erit in prædicamento ipsius habendi, quo circa neque possessiones, aut municipia, aut amicos, uel patres, uel filios, secundum hoc genus dicemur habere: quia hæc non consistunt in circumpositione, quauis possessiones sint acquirat. unde Plato in Theæteto ipsum habere ab ipso possedisse, planè distinxit. So. haud sane possidere, idè quod habere tibi uidetur, ceu si quis ueste emptam, illam seruans, & potens suo arbitratu uti, non ferat illam habere minimè, sed possidere certè fatemur. uide igitur, utri fieri possit, ut qui scientiam similitè possideat, non habeat: quemadmodum si quis siluestres aues, siue columbas, siue quauis aliam aucupatus, à uiario domi constructo nutriat, quodammodo illas habere semper dicitur, quia possidet, quodammodo non habere, sed dominari ipsis: quãdoquidè in domestico ambitu, illas incluserit, ut quoties uelit capere, possit, atque hæc ad uotum quilibet, & dimittere. Quare secundum Platonem, etiam habere tum fit, quãdo habens tenebit id quod habet, ceu quãdo tenet colubam, sicut quæ circumponit annulus, tunc dicitur habere, & non est absoluta operatio, neque est simpliciter ad aliud: sed est acquisitio ad aliud in seipso, multo semota à cæteris aliis oibus prædicamentis. Deiceps etiã apparet, quò ipsum uerum genus habendi differat ab oio alio habere, quod æquiuocè dicitur. Nam habere, habitum, uel quantitatem, in ipso continetur: nam hæc sunt incorporea, neque agrum habere, uel filium possidere, in hoc genere continentur. Nam hæc sunt possessiones, sed non extrinsecus circumpositæ, uel non extrinsecus continentur. Vnde ipsum habere uidetur esse medium quodammodo inter ipsum possidere, & illud quod disponit, secundum habitum, quatenus habetur: sicut albedo ab extrinsecis possessionibus differt, quod non circumponitur, sed quatenus habere est de numero corporalium, & de foris aduenit, sic ab his quæ accidunt nobis separatim, cum talia sint connaturalia, & non acquiribilia. Talis igitur est proprietas ipsius habendi, & sic separatur ab his quæ æquiuocè dicuntur. Cæterum, cum oporteat huius generis etiam tradere differentias specificas, sicut in aliis prædicamentis Arist. fecit, sic etiam idem persequi teneamus. Dicitur autem multipliciter, & propter hoc obseruandum est, ne in aliquod aliud significatum ob

Prædi. Arist.

& iii

ignorantiam proprii significati perficimur. Nam ipse Architas etiam multas significaciones differentiarum specificarum enumerat, dicendo. Habere autem differentias plures speciem, non suscipit. Verum dicitur multipliciter, nam scientes dicuntur habere scientiam, & intelligentes intelligentiam, & possidentes possessionem, & Aristoteles etiam in fine huius libri enumerando plures modos ipsius habere, & non differentias secundum speciem, tradit multas illius significaciones. Item Iamblicus nititur hac etiam secundum species distinguere, secundum hoc solum significatum ipsius habere, assignat differentias. Equidem inquit sunt nonnulla ipsius habere corpori partialiter circumposita, ut annulus circa digitum, & quaedam uniuerso corpori ut uestimenta. Item sunt organa instrumentaque defensiva, ut arma, quae quidem ante corpus poni solent; aliqua uero sunt quae exhibent ipsi corpori quaedam ornamentum, & quaedam alterius opportunitatis gratia ponuntur. Item possunt diuidi differentiae ipsius habere (ut ait) secundum habitudines circa uitam, seu ea quae ad pacem, & ea quae ad bellum sunt opportuna, ut ornamenta, & arma; & ea quae secundum electionem nobis circumponuntur, ut uestimenta, & arma; & quaedam sine electione & inuitis nobis, ut uincula; & quaedam tenemus ut laceam, & baculum; & a quibusdam tenemur, ut a calciamentis; quaedam etiam nobis adueniunt per studium, uel sine aliquo negotio, quae sunt in ipso predicamento habendi. Has igitur specificas differentias ipsius habere, Iamblicus enumerauit. Verum aduertendum est, ne forte plurima istorum non significant differentias ipsius habere, sed potius differentias ipsius habentis, & eius quod habet, & modorum habendi: nam si totum uel pars est id quod habet, & liber ter, & inuitis nobis, ac sine studio uel cum studio, ac ornamenta uel defensiva, aut illud quod ad pacem uel ad bellum attinet, non indicat differentiam ipsius habere, sed eius quae habens retinet pro tempore, uel occasione dum ea obtinet. Porro tenere uel teneri uidetur mihi significare differentiam ipsius habere. Item notat Iamblicus ex dictis, causam propter quam hoc genus ad pauca extenditur. Nam ea corpora quae acquiruntur, & circumponuntur corporibus, pauca sunt. Item quia haec solum considerantur inanimatis, ut ostenditur. Deinceps adducendae sunt dubitationes, quae sunt contra hoc genus, nam Plotinus dubitat de ipso habere dicendo, si habere multipliciter dicitur, cur non omnes modi ad predicamentum reducuntur? seu quantum, quia habet magnitudinem, & quale, quia habet colorem, & pater, qui habet filium, & filius, qui habet patrem, & quae possessiones sunt. Sed ad hoc dicendum est, quod non potest esse unum predicamentum unum genus equiuocorum, & diuersorum, secundum genus. Unde neque quantum in ipso habere est, quia magnitudinem habet, neque quale, quia colorem habet, nam quale & quantum sunt incorporea, sed hoc predicamentum erat eorum corporum, quae circa nos accipiuntur. Praeterea pater licet sit corpus, tamen non est circumponibilis, etsi habet habitudinem ad filium, tamen habitudo est in corpore. Verum Nicosthratus dicit Iamblicum, dicendo cur non posuisti octo significaciones ipsius habere, quae quidem in fine libri enumerasti, & non distinxisti ea quae sunt ab hoc predicamento diuersa: quod quidem faciunt illi, qui diuidunt uocem multarum significationum. Nam ignoramus nunc quorum enumeratorum hoc genus sit. Nam si quis examinet, nullum oppositorum significat ipsum habere, ut genus. Sed ponatur ea quae in calce Aristoteles posuit, quae sic se habent. Habere secundum plures modos dicitur, aut enim uelut habitum, & dispositionem, uel aliquam aliam qualitatem, habere dicimur. Nam dicimur habere scientiam, & uirtutem, uel ut quantum, seu quando contingit ut aliquis habeat magnitudinem, nam dicitur tricubitus, uel dicimus habere ea quae sunt circa corpus, ut uestimentum uel tunicam: uel ut in parte, seu in manu anulum, uel seu partem, ut pedem uel manum; aut uelut in uase, seu modius tritici, uel ut possessionem. Nam dicimus habere agrum, & domum. Item dicimus habere uxorem, & uxor dicitur habere uirum: tamen is modus uidetur esse alienissimus ab ipso habere. Nam nihil aliud significamus per hoc, scilicet habens uxorem, quam quod una habitemus. Unde octauum modum scilicet habere mulierem, uel uirum, ipse recusauit: perinde ac ipse non tamen illud habere, quod equiuocum dicitur, sed magis significata eius. Sed primus modus qualitatis perspicuus est. Nam habitum, & dispositionem habere nihil aliud significat (ut inquit Nicosthratus) si transponamus in illud quod est, quam scientem esse, & esse referuntur habitibus: quae quidem conueniunt qualitati. Sed magnitudine habere, & tricubitum esse, competit quantitati. Tertium uero quartum, & septimum ipsius habere significatum, plane sunt in predicamento ad aliquid, nam uestimentum habere, & anulum id est quod habere domum, & possidere: & sic est de numero eorum, quae sunt ad aliquid. Nam possessio possessoris, & econtra possessio possessionis dicitur. Item quintum significatum, scilicet partem habere plane ad aliquid est, si quidem pars ad totum refertur, & aliter erit in predicamento substantiae. Quod si transformando dixeris quod est habere pedes, & manus: respondebis exacto responso, quauis in consueto pedatum esse, & manuum esse communiter substantiatum esse, quod quidem est uere existens. Unde dialecticis non est cura de consuetudine, sicut de ueritate. Peccauit ergo (ut inquit Nicosthratus) non distinguendo alia significata, ut

sciremus quale esset predicamentum ipsius habere. Sed hoc igitur respondet Iamblicus, quod ob id in calce distinxit significata ipsius habere, ut ipse separaret ab eodem predicamento. Equidem in principio & in medio, quando de sex generibus simul dixit, per exempla declarauit, nam consuetum est dialecticis asserere aliquod exemplum, ut quae huic non sunt similia distinguantur. Nam Academicis diffinientes illud quod haberi potest, quaerentes id quod haberi potest secundum significatum ipsius habere diffiniunt, quoniam tradunt ipsum habere dici multiplex, & etiam Aristoteles distinxit. Ad haec igitur exemplum afferebant, dicentes habile esse, id quod sic potest haberi, prudentia habet a prudente, & sic faciebant descriptionem per exempla, & simul separabant aliena significata ipsius habere. Aristoteles uero, cum existimet tale genus habendi dici multiplex, seu est armatum, & indutum esse, per exemplum exclusit omnem aliam multitudinem, quae equiuocum dicitur. Nam separatur a possessionibus, quandoquidem illas non circumponamus. Item separatur ab habitibus, & a qualitate, quandoquidem haec accidunt, & simul sint in corporea. Item separatur ab his quae habentur ut partes, quia illa sunt conaturalia, haec autem acquisita. Item distinguitur ab his quae sunt ut possessiones, quia haec sunt omnino extrinseca & non circumposita. Item separatur ab his quae sunt in uase, quia illa simpliciter ponuntur ut in loco, itaque tertium & quartum significatum, scilicet uestimentum habere in toto corpore, & anulum in tempore sola sunt enumeranda inter praedicata ipsius habere, & constat quia facile haec conspici poterunt propter similitudinem ad armatum esse, & indutum esse, quae quidem exempla ipsius praedicamenti habendi Aristoteles prius posuit, itaque Nicosthratus temere accusat dicta Iamblici, & Aristoteles, perinde ac non distinguit in significatis ipsius habendi, id quo statuendum est ipsum genus habere. Nisi forte quia Aristoteles non apposuit tertium & quartum modum, quia haec sunt secundum genus, sed alia extra abiicienda sunt: quocirca cum non sint tales operationes positiones consuetae breuitati Aristoteles merito quando in medio praedicamenti significata posuit, id fecit (ut existimo) ad exercitium eorum, qui diligenter librum essent lecturi. Nicosthratus uero tertium & quartum modum reducendo ad predicamentum ad aliquid, occultat ueritatem: nam etsi uestimenta, annulus, sint possessiones, tamen penes circumpositionem, & penes haberi trahentes possessiones ab aliis possessionibus (ut etiam Platoni uidetur) euadunt in numerum eorum, quae sunt in predicamento habere. Sed inquit Plotinus, si corporalia dicimus habere circa corpus, & incorporea aliud predicamentum non efficiunt, cur etiam in predicamento actionis, cum magna sit differentia, non aliud predicamentum constituit secundum ipsum incidere, & aliud secundum uri, uel secundum urere, aut secundum desiderare & abiicere? Nisi ipsius facere, una sit actio, & unam rationem habeat, ac nulla indigeat susceptione diuersa suscipiendum facere, nam incidens, & urens, & id genus, non differunt secundum ipsum facere: proinde cum predicamentum ipsius habere habeat totam proprietatem in hoc, quia non est incorporeum, & quod corpus circumponitur, sic est unum predicamentum habendi. Item non est quauis habitudine designatur, sed ex ea quae ad aliud in ipsum propriam consideratur. At qui adhuc instat, quod si circumpositum uestimentum aliud predicamentum efficit, cur etiam non cooperimentum lecti non efficiet aliud predicamentum? Nisi uestimentum, & cooperimentum ipsius lecti, ponatur in predicamento ipsius poni uel in predicamento loci: nam lectus ipsi habere nullam rationem exhibet, nam habitum & expansionem corporum acquiritorum quadam significat, ipsius habere predicamentum. Quod si hoc uerum est, ipsum habere solum uerificatur in ipsis animantibus: quare si idolum circumponeret ornatum (cum sit inanimatum) non diceretur habere idolum, sed ponni ornatus in idolo: sed aliquid consideretur ut aiatum, secundum relationem ad aiatum, praefecto dicitur illud habere ornatum. Sed iterum inquit, quod si ipsum habere designaretur secundum distinctionem, reduceret ad habitum, & consequenter ad qualitatem, quia habitus est in qualitate: nisi habitus hic equiuocum accipiat, nam habitus ille est corporum continentia, sed iste est extensio corporum acquiritorum. Item habitus ipsius habere per operationem habentium adueniunt: sed habitus qualitatum non adueniunt per actionem participatium, & recipiendum. Item differunt penes ea quae habentur, quia ea sunt incorporea, haec uero corporea. Item differunt penes habentia, quia illi in substantia sunt, isti uero circa substantiam de foris adueniunt. Item instat dicendo, quod si qualitatem habere dicendum non est, quia est qualitas, neque quantitas habere, quia est in quantitate, neque partes habere, quia sunt in substantia, cur oportuit arma habere alterius predicamenti dici, quandoquidem arma sint in substantia, in qua sunt. Nisi quia arma uel calciamenta secundum se dicta non sunt in predicamento habere, neque possessio ipsorum, si quis possiderit ea, & eis de non utetur, sed extensio ipsorum, & habitus, quo dicimur ipsa habere, constituit praedicamenta hic. Item aliud est qualitate, & quantitate habere, & aliud est arma & calciamenta habere: quandoquidem illud sit habitus incorporeorum, istud uero corporalium, ac ea quae habentur alteratiua sunt, & participantur a participatibus, haec uero solum circumponuntur. Rursum instat, quomodo hoc genus possit esse cum sit in paucis. Nisi quia hoc genus in extremis & circa corpora, & incorporibus consistit, & ob id

In paucis cōfertur, sed ob id esse genus negādum nō est. nam phoenix etiā cum sit una, totā specie habet in seipso. Sed cur nō copulauit sermonē de ipso habere ceteris p̄dicamentis, sed quasi ex repetitione post sermonē de oppositis, ac de his quę simul & de motu sermonem de ipso habere fecit. Nisi quia cum uelit sermonem de p̄dicamentis cōplere, quoniā mentionem fecit de quibusdam obiter, idcirco illa diligenter tractat, & cum ultimū sit p̄dicamentum ipsius habere merito Aristoteli. animaduertens ordinem eūocationis ipsius habere, ultimas posuit; tribuēdo non solū ipsi p̄dicamentis conueniētem ordinē, sed et his quę extrinsecus postponunt, & diligēter eūdem ordinē assignauit. Sed iterū instat absurdū eē reprobare dictū consuetū, quo dicimus nos h̄re uxore. At nos dicimus quod si mentionē nō fecisset de illo absurdū fuisset, cū nouisset illud eē in usu; itaq; cū de ipso mentionē fecerit, & separauerit, munus dialectici exercuit, ad quē maximē spectat iudiciū ueritatis indagare, ac exhibere. Hęc igitur contra dubitationes dicta sint. Ceterū Aristoteli diligēter in quinto metaphy. significata ipsius habere tractauit, nam ibi inquit, quod habere dicitur multipliciter, nam s̄m naturā in ipso & motum, & uniuersaliter in quo est principium motus, eius quod habet aliquid dicitur habere, ceu tyrannus habet ciuitatem, & febris habet aliquē, uel tussis. similiter e contrario, quia ciuitas dicitur habere tyrannum, & uniuersaliter principē, & maius gubernatorē, & puer pedagogum. hęc igitur sic habere dicuntur, quia uel agitur s̄m quod in seipso habet principium, uel agitur, & ducitur, s̄m id quod est in illa; & hoc modo est in p̄dicamento agendi uel patiendi. Item alio modo dicitur materia habere formam, uel ut aēs, uel cera habet figuram, & corpus sanitatem, uel colorē, & Socrates iustitiam, uel temperantiam. nam uniuersaliter susceptiuū multipliciter dicitur, uno quidem modo, ut dictum est, materia forme, alio autē modo, ut in uase, sicut amphora habere uinum dicitur, & urceus oleū, & balneum turbam, & hęc partim sunt p̄dicamenti qualitati, & partim ubi. Equidē agrum habere, & in tellectum uidetur differenter dici. Dicitur nam s̄m primum modū ipsius habendi, quādoquidem ipsum habere dicamur, quia dominamur usui nostro, s̄m nostram uoluntatē. Item alio modo dicitur habere partes, ceu manum, & caput, ac arbores, & radices, dicimur & mulierē habere patrem, cognatos, & fratres, quāuis quādam horū cadant sub primo modo: nā uir habet mulierē, quia ducit principium s̄m id quod est in seipso, & mulier habet uirū, quia ducit s̄m id quod est in altero, & horū quādam ad substantiā, & quādam ad facere, & pati, reducitur. Egdem aliquis dicitur h̄re opera, quia operatur, & cū ipse est. Itē rōnē habere dicitur, quia curat, & non perperdit ipsam, quæ oīa profectō in p̄dicamento ipsius agere ponuntur, sed calciamenta, & uestimenta, tanquā possessionem dicimur habere, & tanquā quod induamur, & calciamur, & hęc sunt ex habitu, sub p̄dicamento ipsius habere. Vnde habitus etiam multipliciter dicitur, unus est, quia coniungitur cum ipso habere, sicut acceptio coniungit cum ipso accipere, sicut igitur non accipimus acceptione, ita nec habitū habemus, alioquin in infinitum p̄cedet. Alius quoque est habitus, qui dispositio permanēs appellatur, sicut dicimus uirtutē esse habitum, & artifices habitibus repletos esse. Verū hi differunt inter se, hūc nos habemus, & alterū non habemus. Deinde differunt, quia hic intensiōnē recipit, nam fieri potest, ut qui habet habitū, studio euadat habitibus cumulator. Alter uero non recipit intensiōnē, nam qui habent aliquid, nō magis & minus habent. Item alteri habitus opponit, ut uirtuti malitia, & alteri non habitus, sed priuatio. Præterea ipsum habere, uidebitur esse contrariū ipsi haberi, & sic alterum p̄dicamentū erit: sicut etiam facere, & pati, erant duo p̄dicamenta. Verum sciendū est, quod cum ipsum habere dicatur cōmuniter, & huius sit quoddam habere specificū, & haberi quod cōmune est p̄dicamentum, ad quod etiā ipsa habere specifica dicunt, ut indutum esse: unde etiam haberi equocē dicitur, nam induitur homo, & uestimentum, sed etiam hoc dicendum est, quod habere in quibusdā æquiuocē dicitur ad ipsum fecisse, nam calciatū esse, significat habere calciamenta, & accepisse, quod quidem est terminatiuū eius, quod est calciatum esse, unde opponit ipsi habere priuatio, uelut nudū non calciatum, non armatū. Nam tunc priuatum esse dicitur, quādo non habet id quod natū est habere. Porro etiam Architas accipiēdo ipsum habere, simpliciter nititur ipsum diuidere, & illud habere, quod est simpliciter proprium habere, reddidit, in p̄dicamento habere describendo, sicut declarauimus. Boethius uerō aduersatur Stoicis, uolētibus ipsum habere referre ad id quod est aliquatē se habere, & dicit, quod existimādum est ipsum habere, aliquatē non esse reducendū ad ipsum ad aliquid, sed esse proprium p̄dicamentum, quādoquidem habeat proprium esse habitudinale: p̄inde dicit habitudinem maximē æquiuocē, & tripliciter dicit, una est illius quod est in seipso, & s̄m se, alia est alicuius ad alterū, & tertia alterius ad seipsum. illa igitur quæ est alicuius in seipso, cōsideratur s̄m aliquatē habentem, ceu id quod patitur. Nam ibi est habitudo ipsius ad seipsum, sed illa quæ est alicuius ad alterū, competit ipsis ad aliquid. Nam pater, & dexter, dicit s̄m habitudine nunc ipsius, uel alicuius à seipso, sed s̄m habitudine

nem

nem sui ipsius ad alterum: tertia uerō habitudo quæ alterius ad seipsum, ceu armati, & calciati, habitudo, ubi est habitudo alterius ad seipsum: quādoquidem ibi sit habitudo armorum, ad armatū, & calceorū, ad calciatum. Itē Boethius inquit, fortē ipsius habere significata sunt, unum quod æquiualeat ipsi habere, quo quocūq; dicitur haberi, siue sit aliqua pars, siue regio, quod quidem etiā forsitan ab ipsa dictione s̄m se p̄posita, significatur, atq; alia plura sunt in cōstructione, nā ager prius ordinatus, uel pater, aut pars, differētiā efficit, sub qua significatione inquit, aliam esse ipsius quæ p̄priē ordinat s̄m id, quo aliquid alteri dominat. Si igitur p̄dicamentum hoc, aliquis posuerit iuxta primū significatū, is profectō deducet sapere, temperare, agere, & sanare, ad hoc p̄dicamentū. Nam habere prudentiam, est sapere. Verū ab hoc excludetur p̄dicamentum agendi, & patiendi. Item distinguet à p̄dicamento ad aliquid, nam qui possidet ad aliquid est, sed acquisiuit est in p̄dicamento ipsius h̄re: idcirco pater est ad aliquid, & est pater, quia filium habet. Item si p̄dicamentum ponitur s̄m alia significata ipsius habendi, ad alia p̄dicamenta reducunt, sed quæcūq; penēs dominiū alicuius acquisita se habuerit, ad hoc solum p̄dicamentum reducetur, itaq; hęc Boethii uiri generosi dicta, sint hoc modi narrata. Deinceps si aliquis uoluerit facere sic diuisionē, distinguēdi generis, hūc in modū dicat. Quæ sic habent, uel s̄m bellū habent, uel in pace, & eorū quæ habent s̄m bellū, alia sunt circūposita, alia uerō obtēta, & utriusque modi, aliquid sunt cōseruatiua (ut lorica circūposita, & scutum obtētū), & quādam sunt defensiua, ut gladius accinctus, & lancea extenta. Itē eorū quæ in pace habent, alia grā ornatus penēs diuersas corporis partes habent, ut diadema, monilia colli, & annulus: quādam p̄tectionis gratia, & horū alia circa totum corpus (ut uestimentum), & quādam circa partem, ut calciamentum, & quædam ut instrumenta habentur, ceu securis, & gubernaculum, ac baculus: similiter quædam alia habentur ut possessiones, sicut argentum, uel aliquid aliud, quod habere dicimur. Existimo quoque, quod qui habet s̄m electionem, quæ quid habere oportere, quocirca s̄m significatum generis, inanimata nō dicitur habere. Deinde post artificialem sermonem, de ipso habere, Iamblicus subdit cōtemplationem intellectualem de ipso, & primō quærit unde ipsum subsistat, & quā habeat in singulis rebus opportunitatem. Et inquit, quod multa quæ sunt in uniuerso, nō simul inuicem existunt, neque inuicem coaptantur: sed potentia inest singulis, ut alia ab aliis uicissim aliquam utilitatem accipiant. Cum igitur uniuersi natura condiderit ea quæ acquiruntur, & horum alia aliis adueniunt, ut applicatio fiat, eorum etiam quæ longē inter se separata sunt, atq; ut possit esse eorum acquisitio, quæ nō dum adsunt, & p̄ficua sunt: nam cum aptitudinem, quæ in generatione multorū existit, s̄m se rāquā extremam diuisionē non oportebat expertem ipsius p̄nitus à participatione deficere, igitur quādam acquisitionē simul diuidit, in ualitudinem ad obtinenda p̄ficua, & in ea habilia quæ seipsa promptē exhibēt ad recipiendum ipsa: sed multo prius ante naturam uniuersi prima causa dirigit ea quæ fiunt, simul aptando possessiones p̄priē conuenientes habētibus, ut eisdem conueniēter utatur, atq; excitando habentes ad usum ipsum, itaq; hoc genus tale opportunitatem ipsi uniuerso exhibet, quod quidem ad sufficientiam eorū quæ indigent, & notionem possibilem, & procedens, ad ea entia quæ omnino distant, hoc genus cōfert. Equidem (ut ait Iamblicus) totam ipsius naturam, nō oportet subsistere in nobis, & in nō corpore, nā in angustiū recluderet, & coarctaret. Itē superius circa animam nostrā, & naturam s̄m esse acquisibile, & non cōnaturales affectiones, ipsum h̄re considerādū est: quicquid cōnaturalū accidētia corporū, non circūponant corpori. Itē cum anima habeat multiformes potētias, non erunt aliqua uitæ acquisibiles, quæ partim sint cōnaturales, & partim in ipsis partibus eius, s̄m sunt remissiores. Vnde inquit uidebit utiq; aliquis id quod dico, & etiam ab his quæ uidentur apparent. Nam si anima descendens in corpus, quæsdā uitas circa seipsam quasi acquisibiles affert, & alias à corpore suscipit, p̄fertim quæcūq; in inutatione, & elongatione considerant: unde aliquo modo nō dicitur has habere, sed in singulas partes mundi deueniens, quæsdā uitas, & potētias recipit, has quidem afferēdo, & has à mūdo accipiēdo, quæ etiam in qualibet parte mundi, corpora cōuenientia exhibet, & eorū quādam à mūdo accipit, & quædam facit esse organa, s̄m proprias rationes. Item has potētias, & uitas, & corpora, deponit, quando translata fuerint ad aliū statum: itaq; ex his manifestū est, quod hęc oīa erant acquisibilia ab eadem, & habebat ipsa tanquā diuersa, & alterius substantia: nam simul (sicut mixta corpora) cum ipsis non nascebatur, sed simplex existēs, s̄m se habeat ipsa circūposita: similiter etiam, & in natura uniuersi sit, quādo s̄m suas rationes continet multa generata ab ipsa, & horum quādam habet quasi acquisita entia, ipsa autē manet eadem existēs, & circa ea discurrens, quæ in ipsa sunt, & nihil dimittendo, non cessat corpora, & animalia, & plantas p̄ficere: quo pacto circa naturā uniuersi, habere acquisibilia oīa considerabitur, modo hęc non sint accidētia, neque cōnaturalia in seipso cōprehendat. his itaq; in toto mundo dispositis, considerat nunc dictus habitus, quætenus cōpetit intellectioni

Prædi. Aristot.

2

fm oēs uitas ipsius uniuersae & scdm animas, elementa & natura ipsius, atq; fm ea q; ab ipsis cōiter constituuntur. nam cū totus mundus sit pfectus/ex ptibus pfectis/completus, oia in seipso plena habet, & nullius est expers/quod sibi cōfert: idq; siue cōnaturalia sint/his participat, siue acq; sibi, & hęc acquirat, siue etiam simul utrūq; hęc continet: sicut terra habet animalia in seipsa, aliquādo facta, aliquādo corrupta. Igitur dices aialia ab ipsa terra sunt acq; sibi, & participationem quandam ipsi exhibent: & rursus decedentia ab ipsa & terra tenet ipsa, ut uidere licet, similiter etiā mare cōprehendit omnia aialia marina: quod si in nobis & deforis circūponunt habilia, & in uniuerso magis intrinseca contenta: sic habent, & hoc modo etiam non absoluunt à partibili & à tota natura: nā nostra corpora (cum sint partibilia) deforis habent corpora habilia, sed uniuersum cū sit pfectū, & nihilo extrinsecus egeat, in seipso cōtinet suscepta & intra seipsum undiq; cōprehendit. Itē cōlū quatuor elemēta in seipso cōplectitur, quo fit ut alio modo sphaeras & astra in seipso habet, atq; cōprehendit animalia in quatuor elementis existentia, & q̄tuor elementa in seipso continet: & uniuersaliter continentia: semper habent cōtenta. Nam distincta sunt/ac dispartita per singula, & ordinata quae sunt in mundo: siue superiora, siue antiquiora, semper cōprehendunt inferiora: & sic à principio genus ipsius habere/ pductum est, quocirca mūdus nūc totus est/cum habeat ea quae replēt ipm. Item quae cūq; alia generatio/quae in ipso mūdo fit, erit eius habitus/alio & alio mō, ppter trāsmutationem eorum/quae pducitur in ipso, quādoq; etiam uirtutes quae sunt in uniuerso, siue demonomum, siue diuine sint, hñt partes mundi ipsis circūpositas, & hoc fit sine interpolatione in uniuerso: cum partes mundi sint distributae fm gradus demonum uirium, uel diuinarum actionū, & sic omnia erant ipso habere plena. Item si uitae sunt uniuersi partes/habent partes mundi circūpositas, & hęc non sunt cōnaturales ad ipsas, sed tāquā extrinsecus ipsis aduenientes: quo pacto itaq; omnia hęc ordinabuntur in ipso habere? Item quāuis cōmune animal habeat minores partes circa seipsum & minora animalia in seipso cōprehensa, tamen etiam fm hunc modum/omnis talis cōordinatione in ipso habere ordinabit. Hęc igitur uerē intellectualiter cōtemplatiuē/speculatus est Iamblicus. Sed audeamus eius dictis aduersari, quoniam fortē etiam ipsi placebit non suscipere ea quae dicuntur, & quae de opportunitate ipsius habere dicta sunt, non sine diligenti perscrutatiōe: quae uidentur mihi dicta esse: ideo diuinitus (ut digna sunt) exq; sitōe & exploratu perscrutemur, ut quo modo uitae ab anima pificiantur, & (quomō ipse inquit) animam habere sibi uirtutē inditam (qñ/ quidem etiam ipsa feratur) & quae habēt esse corpora, & ea quae sunt in p̄dicamento habere uersari circa corpora: itē quomō inquit quae fiunt à tota natura ab eadē haberi, quādoq; idem non sit esse fm causam & habēs fm genus ipsius habere? Itē magis dubito/ quomō totum mūdum fm omnes uitas ac elemēta: ac naturas intellectum ipsis participare inquit, siue generalia sint hęc, siue acq; genda obtineat ipsa. Nam primo fm uitas/hęc haberi nō possunt, siq; dem incorporeae sunt uitae & corpora sint ea quae habētur. Deinde cū qualibet partes uniuersae sint cōnaturales, ergo non habentur ut ipse statuit: qd si & quae in terra nascuntur & quae aliis animalibus elemēta/ siue germinia, siue ut partes uniuersae cōsiderentur, siue ut germina, non dicentur haberi ab eadem. Item quō cōlū sphaeras suas habet. Nisi eas sub eo partes habeat, nam hęc sunt cōnaturales ei, & non acq; sitae. Itē quomodo aial cōmune minora animalia in seipso cōprehendit, nisi uelut partes & uelut germinia & producta habeat. Hoc modo itaq; aliquis instabit & alia posset adducere, quae sibi in p̄optu essent. Sed existimo dici posse/ q; acq; sitū esse oportet, certē separatū esse à substantia illius qd habetur, sed nō corpus esse, sed corporale. Nam etiam Architas tale acq; situm/ non dixit eē corpus, sed corporale, quia hoc est acq; situm/ & separatū, nam incorporea pfectē simul nascuntur, itaq; corporalis uita/ est separata à substantia animae, & acq; sita est hoc modo/ ut non alteret ipsam, neq; efficiat unum aliquid cum ipso: & sic dicitur ab ipsa haberi, si uerō alteratiua aliqua uita aeterna, effectiua totius substantiae, hęc certē non dicitur. Equidem uniuersorū partes, ceu cōnata nō habebunt, sed uelut acq; sita & separata & toti adiūcta, sic meritō dicunt hñi, nā ptes illo rū non sic indiuisibiles sunt naturalr copulat, sicut in nobis, sicut foetus germina, neq; sic abstracta sunt, sicut uestimenta sunt. Sed hęc alias latius inquirenda sunt.

¶ Finis Sex Principiorum ipsius Simplicii.

Incipiunt

INCIPIUNT POSTPRAEDICAMENTA

Ab eodem exposita.

VM sermo de decem p̄dicamentis absolutus sit, Architas adiecit/ q; subsistentia aliorum p̄dicamentorum excepta substantia/circa indiuiduum/ & circa sensibile/ & nō circa uniuersale/ & intelligibile, cōsideratur. Scribit ergo hūc in modū. Quoniā significantia & significata finem habent, quibus aliquādo homo/ utendo p̄fectam sermonum cōordinationem absoluit, dictis adiiciat, q; congruitatem horum oium nō homo, sed aliquis hō recipit. Etenim quale necessarium/ & rursus quātum/ & ad aliquid aliter se habere, & ubi/ & agere/ & pati, poni & habere, & in loco eē: & quādo aliquis homo recipit, sed ipse homo qui primā significationem recipit, dico. f. qd quid est/ fm ideam/ neq; qualis est, neq; quātus, nec quādo, nec faciens aliquid/ uel paties, neq; positus, neq; habens aliquid, neq; est in loco/ & quādo, nam hęc omnia sunt naturalis substantiae/ & corporalis accidētia, sed nō intellectuālis, imobilis/ & impartibilis. Deinde pauca dicendo/ de cōparatione simplicium uocū, quae quidē Arist. in libro de interpretatione tractauit, & in fine diuisionem generū/ tāquā in decē principiis, & definitis scientia substantiis, & ob id numero determinato, & toto numero/ eas esse ostēdit. Arist. uerō post p̄dicamenta inquit ea/ quae cōuenienter se habēt ad ipsa, ut hoc modo scientiam magis collocamus. Hęc uerō sunt ipsa opposita/ prius & posterius, simul spēs motus/ & æquocatio ipsius habere, sed cōmuniter de ipsis primo ingrendum est: quare hęc apponuntur in calce p̄dicamentorū, & quā opportunitatem habeant. quidam enim (ut Andronicus) aiunt hęc opposita esse p̄ter intentionem libri, ab aliquo conscripta, qui hunc librum p̄dicamentorum inscripsit/ ante topica, qui certe non intelligunt quam p̄dicta sint opportuna/ non solum facultati de locis argumentorum, sed etiam quantum conferant sermōi/ de p̄dicamentis. Proinde aliis (ut Porphyrio) placet hęc speculata plurimum conferre/ ad explanationē eorū quae dicta sunt, quia Arist. à principio accepit ea noīa/ de quibus mentionē facturū erat in p̄dicamentis, quae non erant scdm cōmunes conceptus intellecta, ceu æquoca, & uniuoca/ sed quae cūq; erant in cōmunibus conceptibus cōprehensa, & ampliori explicatione indigebant, post explicationē p̄dicamentorū exq; sitū declarauit, ne interrueret libri cōtinuationem, si horū quae dicenda sunt/ explicationē interposuisset. Sed qui hęc dicūt/ aliqui uerē dicere uidentur, sed totam causam non attingunt, nam multo ante (ut ait Iamblicus) hęc erant opportuna dicta. f. opposita, & reliqua quibus etiam usus est, nam cum hęc opportuna fuissent/ ad p̄dicamentorū inuentionem, & confirmationē, etiam hęc rectē percipi non potuerūt/ sine admissim ipsorum rationibus: ideo adiecit in calce diffinitōes eorū/ & non inordinatē, sed ordinatē ipsa exposuit: nam cum in sermōe de substantia/ & de aliis p̄dicamentis inquisiuisset, si susciperent cōtrarietatem, & in ipso p̄dicamento ad aliquid/ si magnum paruo esset contrariū, uel oppositum magis. Proinde cum de ipsis mentionē fecisset, non tractauit quomodo cōtraria ab oppositis differunt, ideo consequēter postquam absoluit p̄dicamenta, facit sermōnē de oppositis, ut discernat quod cōiter inest/ uel non inest/ oibus p̄dicamentis. Rursus post substantia/ & quātitatē/ introducendo naturā ipsius ad aliqd, ostendit q; partim quaedā sunt simul natura, & quaedā sunt priora ad alia posteriora: sicut scibile/ & sensibile, priora sunt scientia & sensu, itaq; necessarium est/ post opposita naturā ipsius simul ac prioris/ & posterioris/ declarare. Item cum deinceps differerit de ipso facere/ & pati, & hęc p̄dicamenta motū contineant, necessario ad discernenda hęc/ tradidit species motus, & tertium ordinē ipsis assignauit, sicut habebūt etiam p̄dicamenta ordinē. Ultimo distinxit æquiuocationem ipsius habere, quia etiam ultimō de ipso p̄dicamento mentionē fecit: igitur necessarium est etiam diuisionē huius afferre/ & distinguere seorsum ea quae multipl̄ dicuntur/ ne confundamur ab ipsis: quare necessariū fuit Arist. hęc theoremata assumere, & ordinē ipsorum iuxta ordinē p̄dicamentorū disponere. Verum hęc opportuna sunt etiam toti dialecticē, & hoc uirtuti antiquorū dignum est, qui istis usi sunt, tanquā his quae ad multa conferunt. Sed qdem cōmuniter dicta sint. Ceterum de oppositis initium oppositionē faciēdo, Iamblicus q̄rit, unde ipso primo intelleximus, eorū traximus. Forsitan igitur cōsiderātes aialia/ quorū unū alterū iterfici/ & plātas, sic ipsorum oppositionē cognouimus, aut fortē quia res cum simul non existunt, q̄tenus nō/ si mul existunt, ipsas cōtrarias existimabimus. Sed pace Iamblici/ neq; eō q; unū demit alterū, neq; q; aliqua simul nō sunt, ob id oppositio introducitur. Nam opposita in quibusdā simul existūt, sicut opposita quae cōsiderantur in p̄dicamento ad aliqd. Item neq; est cōmune quoddam genus/ oppo.

Prædi. Arist.

2 ii

sitorum, sicut quibusdam Peripateticis uidetur, sed Arist. accipiendo unam uocem comunem oppositorum & non scdm solam equiuocationem oppugnantium, & eorū quæ simul non concurrunt ordinauit, sed etiam de quibusdam q̄ simul sunt, licet opposito modo inuicē simul sint, sicut quædā ad aliquid se habent, comunem uocē accipit. Nam quādo dicimus dimidium ad duplum respicere, tunc nulla habitudo opposita est, unde quāuis quædā contrarietas ibi non insinuet, tamen ibi est differentia positionis semper. fm̄ quædam pprium modum oppositionis: quocirca neq; sub uno genere reducuntur alia opposita, quæ tripliciter dicuntur. Item neq; illa quæ sunt æquocæ ad aliquid, sed alia tria genera sub unū genus ordinant, quod uocatur genus eorū, quæ simul non sunt, & pugnant adinuicem. nam ea quæ sunt adinuicē nullum comune genus habet, sed æquocē opponunt, quæ comuniter opponi dicuntur; proinde & Arist. de oppositis inquit. Quot modis consuetū est opponi. Nam illud quot modis consuetū est opponi, dixit pro æquoco. Verum quidam Peripateticorum ipsum oppositū dicebant genus esse, quia comunis diffinitio oppositorum talis assignatur: opposita dicuntur, quæcūq; circa idem simul & communiter significatum eiusdem rei, & ad idem extrinsecum inuenta, simul esse non possunt. Sed hoc quatuor sp̄ibus oppositionis nō inest. Nam contraria non possunt eadē simul & fm̄ idem esse; neq; potest esse albū, quatenus album nigrum. Item aliqua opposita q̄ sunt ad aliqd̄ simul esse non possunt, ad idem cōparata; nam fieri nō potest, ut idem ad idem sit magis & minus simul, neq; potest esse idem, eiusdē simul dominus, & seruus. Item neq; simul existunt circa idē, quæ se habent fm̄ habitum & priuationē; nam fieri non potest, ut idem oculus uisum habeat, & cecitate. Item affirmatio cum negatione simul esse nō potest; nam si uerum est, falsum est, dies est, falsum est, dies non est; itaq; si oibus speciebus oppositorū diffinitio competit, diuisio eorum non erit uocis insignificata, sed generis in species; quandoq; dem oppositum de ipsis non equiuocē, sed uniuocē prædicetur. Ad hæc etiam Iamblicus sic ait, q̄ si diffinitio non esset æquocæ, reuera esset comunis ratio, & comune omnibus oppositis; esset hoc nō posse circa idem & ad idem simul existere. Equidem Iamblicus inquit, aliter consideratur in his quæ ad aliqd̄ ipsum oppositum, & aliter in affirmatione & negatione, & aliter in reliquis speciebus oppositorum: quocirca sermo uerus erat à principio, quo assereretur opposita esse æquiuoca. Vnde ait, & peccauit Nicosthratus, cum oppositionem fecerit ueluti unum quoddam genus oppositorum. Porphyrius uerò ipse ponit oppositum potius esse genus, cuius opinionem sequor, nullam probationem probabilē audiendo, quæ probet æquiuocationem; neq; ipse intellexi aliquam, nisi quia Arist. dicit. De oppositis autem quot modis consuetum est opponi. Vnde et si dixit quot modis; tamē si oppositum eēt genus hunc in modum rectē dici posset, nam siue tres siue quatuor haberet species, uerum eēt dicere opponi dici tripliciter, uel quadrupliciter, qd̄ idem est cum hoc, quot modis; nam uocem æquiuocam mox non significat, quia dicitur multipliciter, sed quia multipliciter solum dicitur, & non est, q̄ uocam uocem significat. Sed hæc communiter de oppositis disputata sint. Sed iam tempus, ut prosequamur textum Arist. & eius expositionem faciamus.

INCIPIUNT POST PRÆDICAMENTA ARIST.

DE oppositis autem, quot modis consueuit opponi, dicendum. Dicitur autem alterum alteri opponi quadrupliciter, aut ut ad aliqd̄, aut ut cōtraria, aut ut priuatio, & habitus, aut ut affirmatio, & negatio. Opponitur autē unūquodq; taliū, ut typo dicere, ut quidem quæ aliqd̄, uelut duplum dimidio. ut autem contraria, uelut malum bono. ut autem quæ secundū priuationem, & habitum, uelut cecitas & uisus, ut aut affirmatio, & negatio, uelut sedet, non sedet. Quæcūq; q̄dem igitur ut ad aliquid opponuntur, ipsa quod sunt oppositorum dicuntur: uel quomodocūq; aliter ad ipsa, uelut duplū dimidiū, ipsum quod est alterius dicitur. alicuius enim dicitur duplum, & scientia scibili, ut ad aliqd̄ opponitur, & dicitur scientia ipsum quod est scibile. scibile autem ipsum, quod est ad oppositū dicitur. sc̄. scientiam. scibile enim aliquo scibile dicitur, scilicet scientia. quæcūq; igitur ut ad aliqd̄ opponuntur, ipsa quod sunt oppositorū dicuntur. uel quomodocūq; adinuicem. quæ autem ut cōtraria, ipsa quidem quod sunt nequaquā adinuicem dicuntur. contraria uerò inuicem dicuntur. neq; enim bonum mali dicitur bonum. sed cōtrarium. neq; album nigri album. sed contrariū. quare differunt hę oppositiones adinuicem.

Vt in aliis primò diuisione per exempla asserens uniuersum diffinitionē assignauit, sic etiā hoc in loco

in loco cum diuisione oppositorum quadrupliciter factam tradat, & per exempla differentias ipsorum ostendat, his qui manifestè intelligunt, sic tandē uniuersum diffinitionē affert, & ipsa suis diffinitionibus completit. Verum uidetur Arist. hæc quæ de oppositis disputat, ex Archite libro inscripto de oppositis hausisse: quē Architas non coordinauit cū libro de generibus, sed propriū tractatum esse uoluit. Nam ipse sic tradit ipsorum diuisionē, dicendo q̄ opposita partim sunt scdm consuetudinem, & partim fm̄ naturā. Equidem hæc opponi inuicem dicuntur, quæ sunt contraria, uelut bonum malo, & sanū egro, & uerum falso, contrariū est. Item quædā opponunt, ut habitus & priuatio, ceu uita morti, uisio cecitati, & scientia obliuioni, opponitur. Item quædā opponunt, uelut ad aliquid aliquo modo se habentia, ceu duplū dimidio, princeps subdito, & dominus seruo, opponitur. Item quædam ut affirmatio & negatio opponunt, ceu hominē esse, opponitur huic non esse hominem, & studiosum esse, huic non esse studiosum. Primam ergo aliarū oppositionū Arist. diffinit, & statuit eam esse, quæ est fm̄ genus ad aliquid, quod q̄dem fecit ut existimo, quia hæc oppositio cū aliis aliquid proprium habet. i. inuicem simul esse, quæ sic opponunt. Architas uerò tria posuit ea, quæ sunt ad aliquid opposita, tanquā scdm habitudinem subsistentia, & scripsit hæc de oppositione, quæ est ad aliquid. Quæ autem ad aliqd̄ sunt, simul necesse est fieri, & corrupti. Nam impossibile est ut duplum sit, & dimidium minimè, uel eōtra, ut dimidiū sit, & duplum minimè: similiter etiam quotiescūq; sit duplum, simul etiam dimidium sit, & quotiescūq; corruptum, pitur, dum, unā etiā corrumpit dimidium. At ipse Arist. diffinit ipsam oppositionem comunem ipsorum ad aliquid diffinitionem, dicēdo quæcūq; ipsa sint, aliorum oppositorū dicuntur esse, uel quomodocūq; alter ad alterum. Nam oportet adiungi, ppter diuersas assignationes ipsorum ad aliquid (ut in illis diximus) & admodum merito id fit. Nam ad oppositionem, sufficit ista diffinitio, quando q̄dem una simul introducat, & planè efficiat unum cōtra aliud, inuicem prædicari, unde aliqua alia examinatione, & certitudine nō est opus ad ostendendum hoc. Porro simul hac diffinitione utens, ostēdet q̄ ad aliquid nō opponunt eodem modo, sicut alia opposita, nā singula inuicem dici contingit. Sed quō ipsa opposita quæ sunt ad aliqd̄, si simul sunt, & existunt adinuicem, & cōuertuntur inter se, quādoq; dem opposita inuicē & uicissim sese tollant, & de medio demūt. Nisi quæ forte pprium non est oppositorum, ut unū sit corruptiuum alterius, sed pprium eis est, ut sint circa idem, & fm̄ idē: quod quidē inest ipsis ad aliqd̄, quādoquidē hæc non simul subsistunt circa idem. Cū uerò dicit, q̄ ipsa sint aliorum. i. oppositorum dici, uel quomodocūq; aliter ad ipsum, id potest non solum ob casus dici, quibus unūquodq; ad aliqd̄ assignatū erat, sed etiam ppter illa, quæ accipiunt, quorum assignatio fit. Non enim omnia sic dicuntur, ut hæc, quæ sunt adinuicem dicant, ceu duplum dimidiū, & scientia; nā unū quodq; horum, id qd̄ est ad aliquid, dicit, et si assignatio fiat illius fm̄ quolibet casum, etiam si non fieret assignatio fm̄ casum, ceu magnum & paruū sunt ad aliqd̄ opposita, & nō fm̄ casum assignat. Item neq; est alterum alterius, sed solum ad alterum dicitur, neq; scibile sensibile, & intelligibile, similiter se habent, quādoquidē nō sit aliquid aliud talū illorum, ad quæ dicuntur, nā scibile nō est alterius, sed potius eōuerso, aliud est ipse, nam ad scientiam dicit, non quæ sit scientia, sed potius eōuerso, quæ scientia est ipse causa, Architas scripsit in his in quibus tradit differentias eorū, quæ sunt opposita, fm̄ aliquid. Et certè melius est uniuersa illa uerba, hūc in modū transcribere. Eorū aiunt, quæ ad aliqd̄ alia inuicē conuertuntur, ex utrisq; ut magis & minus, ac fraternum & simile, alia autē habent cōuersionem, sed nō ex ambabus partibus, nā scientia simul dicit cū scibile, & sensus cū sensibili, sed tamē eōuerso scibile non dicitur scientiæ, & sensibile sensus, cuius rei causa est, quia qd̄ iudicatur, sine iudicante esse potest, uelut sensibile sine sensu, & scibile sine scientia, sed iudicās, sine iudicatore esse nō potest, uelut sensus sine sensibili, & scientia sine scibili, sed eorū quæ ex ambabus partibus habent cōuersionem, alia indifferēter inuicem cōuertuntur, ceu simile, & æquale, & fraternū. Nam hoc est simile huic, & hoc eōuerso huic etiā, hoc est æquale huic, & hoc est huic fraternum. Hæc nāq; inuicem cōuertuntur, ex ambabus partibus, nō tamen indifferēter, hoc quidē est maius hoc, & hoc minus illo, & iste est huic pater, & iste est huic filius. Caterum sciendum est, q̄ Arist. medietatem eorum quæ sunt ad aliquid, non assignauit, sed de ipsis Architas scripsit, dicendo. Quædam ad aliquid suscipiūt medietates, nam mediū inter dominum, & seruū, est liberū, & mediū inter maius & minus, est æquale, & mediū inter latum, & angustum, est coaptatū. Sed Arist. huic medietati non assentit, quippe qui dixit oppositionē eorum quæ sunt ad aliqd̄, differre ab oppositione, quæ est fm̄ contrarietate, per hoc. i. non suscipere medietatem. Itē opposita ad aliqd̄, à cōtrariis differunt in modo prædicationis. Nam opposita ad aliqd̄, quia sunt adinuicem, quocūq; dicuntur, sed cōtraria licet opponantur, non tamen cōuertuntur ad alia. Nam bonū dicitur malū, nec eōuerso malū bonū, sed

Prædi. Arist.

2 iii

solum sunt inuicem contraria. Verum obseruandum est, ne ab his quæ ad aliquid proficiscamur in oppositionem contrariorum. nam quæ ad aliquid sunt non crant oppugnata inter se, neque unum alterius uicissim destructiuum, sed magis sola diuersitate positiua intercedente simul existit oppositio, nam scientia ad scibile habet oppositionem secundum ipsum ad aliquid simul existentem, sed ad ignorantia habet oppositionem repugnantem, & non potest simul ordinari cum scientia. nam scientia non dicitur ignorantia, sed scibilis scientia & ignorantia contrarium. Unde oportet oppositionem eorum quæ sunt ad aliquid intelligere, quod ipsa sit collectiua subiectorum, cum quadam oppositione quæ accipit differentiam ex his quæ inuicem dicuntur, & non sunt eadem. Nam ob id contraria sese mutuo expellunt, sed quæ sunt ad aliquid opposita, colligunt diuersitatem ex mutua inter se congruitate: quocirca quædam sunt quæ magis insinuant diuersitatem, ceu duplum ad dimidium, & quædam minus, ut scientia ad scibile, quædam uero uniuersali ferè non insinuant diuersitatem, ut ea quæ sunt inuicem equalia, itaque quæcumque oppositionem habent ad aliquid dicuntur opposita, quatenus sunt eorum quæ sunt ad aliquid, ceu maius hoc ipsum quod dicitur oppositi dicitur, & idem est respectu huius maius, & respectu alterius minus, quocirca neque talis oppositio, neque repugnans est, rectum autem scilicet uerberare ad supinum, scilicet uerberari opponitur, ut ad aliquid. Unde etiam Aristoteles facere & pati suscipere contraria asserendo tradit ipsa non esse inter se contraria, sed in utroque illorum ostendit contrarietatem esse, ceu cum aliquid album facit, uel nigrum efficit, & cum aliquid sit album, uel nigrum. Verum Andronicus non solum opposita, sed etiam contraria esse, facere & pati asseruit. Et hoc aduertendum est, quod ea quæ ad aliquid inuicem dicuntur, hoc modo sunt opposita, sed contraria, quatenus contraria. id est contenta, ceu album & nigrum inuicem non dicuntur. Eodem ipsum contrarium (& non ea quæ continentur ab ipso) dicitur aliquid, sed non quatenus contraria. Nam contraria sese inuicem introducunt, & simul subsistunt in uniuerso, & huius rei causa forte est ipsa communis existentia contrarietatis in contrariis. At Nicostratus putat ostendere quod contraria ad inuicem dicuntur, & argumentum efficit non ab his quæ sub contrario continentur, sed ab ipso contrario. Equidem in omnibus scimus quod aliud est unumquodque, & aliud est quod sub ipso ordinatur, & participat ipso: sicut æquale est de numero eorum quæ sunt ad aliquid, sed quæ continentur sub ipso, quæta sunt, in quibus est æquale. hic igitur etiam contraria ipsa simul sunt ad aliquid, sed ea quæ participat contrariis sunt contraria sub ipsis contrariis. Sed mirum est, quomodo contraria quatenus contraria non sunt contraria, sed ad aliquid. nam si simul quæ contraria sunt inest ipsis ad aliquid, mirum non est, sed si entia contraria penitus non sunt contraria, quatenus contraria sunt, mirum uidetur. Nisi forsitan mirum non est si contraria inuicem simul existunt secundum communem & unam proprietatem, & secundum uim separandi & oppugnandi efficiunt participantia esse opposita. nam segregatio & oppositio cum una sit ad seipsam, est unita, sed participantia oppositione & segregatione inter se sunt separata. Sed de his hæc dicta sint. Postremo adducens exemplum affirmationis & negationis non totas propositiones, sed terminos qui sunt prædicata, posuit, quia secundum ipsos propositiones specificantur, & determinantur, modo negatiua particula prædicato adiucatur, sed procedendum est ad ea quæ sequuntur.

Quæcumque autem contrariorum talia sunt, ut in quibus nata sunt fieri, uel de quibus prædicari, necessarium ipsorum, alterum inesse. horum nullum est intermedium. quorum autem non necessarium alterum inesse, horum est aliquid intermedium semper, uelut egritudo, & sanitas in corpore animalis nata est fieri. & necessarium alterum eorum inesse in corpore animalis, uel egritudinem uel sanitatem, & impar autem & par de numero prædicantur, & necessarium alterum inesse numero, uel par uel impar. & non est horum aliquod intermedium. neque egritudinis, & sanitatis, neque imparis, & paris. Quorum autem non necessarium alterum inesse, horum est aliquid intermedium. uelut nigrum, & album in corpore animalis nata sunt fieri, & non necessarium alterum horum inesse corpori. non enim omne corpus album, uel nigrum est: uel prauum, & studiosum. prædicatur quidem de homine, & de alijs multis: non necessarium autem alterum ipsorum inesse illis, de quibus prædicantur. non enim omnia, uel praua, uel studiosa sunt. & est aliquod horum intermedium, uelut albi, & nigri, & suscum, & uitellinum, & quicquid, alij colores. prauum autem, & studiosum, quod neque prauum, neque studiosum. In quibusdam quidem igitur nomina iacent in intermedijs, uelut albi, & nigri, & suscum, & uitellinum, & quicquid, alij tales colores. In quibusdam autem non est promptum nomen assignare, quod intermedium. negatione autem utriusque extremorum intermedium determinatur. puta quod neque bonum, neque malum, & neque iustum, neque iniustum.

Postquam dixit de oppositis ad aliquid, nunc dicere proponit de contrariis, quia utriusque oppositorum sunt contraria species. Equidem in habitu & priuatione dicitur esse alterum, & in affirmatione & negatione, & ratione & compositione totum est: merito igitur ante alia contraria hæc proposuit. Unde agrediens sermonem de contrariis, mox differentiam ipsorum contra ea quæ sunt ad aliquid tradidit. Nam ipsa non eorum quæ sunt aliorum, scilicet oppositorum dicuntur. Nam album non dicitur ad nigrum. Item differunt à reliquis oppositis (sicut diximus) eorum quæ ambæ species sint contraria. Porro deinceps differentias ipsorum contrariorum tradendo, ait. Contrariorum alia sunt immediata, quorum alterum necessario inest receptiuo, ut si sanitas & egritudo, par & impar. Nam pariter impar, impariter par quauis aliquo modo aliqua intermedia amborum, scilicet imparis & paris, uideantur esse, tamè ipsa sunt specie paria, & immediata. Deinde Aristoteles tradit nullum esse medium inter sanitatem & egritudinem, & asserit medietatem esse inter malitiam & uirtutem, tanquam Philosophus, quia medici cum circa egritudines corporum diligenter uersentur, multa inter sanitatem & egritudinem media considerata in latitudine neutrius consistentia (sic ab ipsis appellata) posuerunt. Item sunt quædam contraria, quarum alterum medium ex necessitate non est in receptiuo, sicut album & nigrum, quæ habent fuscum, rubeum, & alios colores intermedios. Sed mediorum uel eorum quæ media habere possunt, alia sunt quæ plura habent media, quæ forte plus distant natura ad inuicem, ceu in albo & nigro dictum est, nam multi sunt in medio horum colores, quædam uero unum solum medium, ob propinquitatem inter se habent, ceu tepidum est solum medium inter calidum & frigidum. Equidem contrariorum quæ habent media, alia nominata habent media, ceu liquet in his quæ diximus, & quædam innominata, quæ significant extremorum negationem. Nam inter bonum & malum non est medium nominatum, sed explicatur per negationem, cum dicitur, neque bonum, neque malum est, quæ iuniores imposuerint nomen hoc indifferens. Item neque medium inter iustum & iniustum nominatum est, sed negatione extremorum nominatur, & patet, quia quæ consuetudini nota fuerunt, hæc etiam consuetum nomen sortita sunt: & quæ ignota fuerunt, consuetudini innominata. Deinde quia ex contrariis alia sunt in subiecto, ut album & nigrum, nam hæc in corpore recipiuntur, & alia de subiecto dicuntur, ut par & impar, nam hæc dicuntur de numero, tanquam de suo subiecto, quia differentia sunt, & differentia (sicut ostendit in sermone de substantia) de subiectis speciebus dicuntur. Unde ea quibus dicitur, in quibus nata sunt fieri, ut significaret ea contraria quæ sunt in subiecto, & quæ dicitur uel de quibus prædicatur, insinuauit ea quæ prædicantur de subiecto, nam quauis numerus sit semper in subiecto, tamè quædo subiectum non assumitur, tunc par & impar de ipso numero, ut de subiecto dicuntur. Quod uero sanitas & egritudo non similitur inest corpori, & par & impar numero, ex eo patet, quod sanitas & egritudo idem corpori uicissim inest, sed par & impar eisdem numero nequaquam inest. Verum considerandum est, numquid par & impar sint numeri differentia, uel species numeri, nam si diffinientes parè numerum, dicimus eum esse numerum, per medium diuisum, itaque ipse numerus par, erit quædam species numeri, composita ex genere, quod est numerus, & aliqua differentia: quomodo igitur de numero dicitur, ut de subiecto, nam species non dicitur de genere, tanquam de subiecto, quædoquidem id quod dicitur de subiecto, illo sit communius, quod est de quo dicitur. Nisi quia forte non prædicat par & impar, uelut species, de numero, ut genus, sed prædicatur differentia quæ est diuisio in duo, de numero pari, tanquam de specie, quæ forte parem uocauit, tanquam specificatiuam ipsius numeri, paris. Cæterum quia uerba Aristoteles iam explicata sunt, uideamus modo quæ hoc in loco clariores expositores, dicendo, elaborarunt. Porro Stoici qui summo studio circa logicem uersati sunt, & clari in ea facultate uidentur, nituntur in alijs, atque in contrariis, ostendere quod Aristoteles omnium occasiones tradidit in uno libro, quæ inscripsit de oppositis: in quo etiam multitudo dubitationum, difficilis admodum est, quarum exigua parte illi apposerunt, & alia in introductione asserere, non est consentaneum. Unde quæ communi consensu Aristoteles & Stoici de his tractarunt, hæc dicenda sunt. Proinde potius adducatur illa diffinitio contrariorum antiqua, de qua superius mentionem fecimus, scilicet quod contraria ea sunt, quæcumque in eodem genere plurimum ad inuicem differunt, quæ diffinitionem Aristoteles dixit in libro de oppositis, ipsam multiplex examinanda, nam utrum differentia essent contraria considerauit, & nunquam differentia contrarietas esse posuit, & numquid omnis distantia sit ea, qua plurimum aliqua differunt, & nunquam idem sit hoc, scilicet plurimum remota, cum hoc plurimum differentia. Item considerauit quæ sit distantia, & quomodo intelligendum sit ipsum plurimum distare: quæ cum absurda apparent, sumendum est hoc, scilicet cum genere, ut sit diffinitio hæc, cum opposita sunt, quæ plurimum distat in eodem genere: & adduxit in eodem libro, quod huic etiam absurda accidunt, atque si contrarietas est ipsius diuersitatis aliquid, atque numquid maxime diuersa, siue contraria, ubi plura alia argumenta, & dubitationes posuit. Verum cum hac diffinitione in sermone de quæto usus fuisset, postquam notauit, quod

esset antiqua diffinitio Stoici accipientes ipsam usi sunt ea, ostendentes debilitatem eius, tamen nitebantur profus soluere, quae uidebatur absurda esse. Nicostatus uero dicitur eam, quia non solum in eodem genere sunt, sicut in colore album & nigrum, & in sapore dulce & amarum, sed iustitia & iniustitia sunt contraria genera, quandoquidem alia sit uirtus & alia malitia, quae sunt diuersa genera. Atque ipsa uirtus & malitia quodammodo in eodem genere sunt. Nam habitus & qualitas est utriusque genus, & alio modo utriusque sunt ex contrariis generibus. nam uirtutis genus est bonum, & iniquitatis malum, & bonum & malum uidentur esse genera. Nisi forte etiam haec in qualitate uelut in genere constituta sint. Verumtamen Aristoteles, plerisque, in locis uidetur bonum & malum non uelut genera, sed uelut equiuocas uoces, ponere. Unde haec est magna pars eorum quae Aristoteles in sermone de contrarietatibus dubitauit. Porro dignum est in omnibus talibus questionibus disputare (ut consueuerunt antiqui) quaeuis aliqua est descriptio suscepta sit, tamen usu recipienda est, quoniam non nocet eis, quorum gratia in usu recipiuntur, quocirca Aristoteles uolens in his quae disputata sunt de quatuor ostendere inferius ad superius esse contrarium, usus fuit diffinitione, quae antiquiores assignauerunt, ob contrarietatem quae est in loco, sed hic in doctrina de contrariis non utitur ipsa tamquam superius dicta, & non existente sine suspicionem. his omnibus modis Stoici usi sunt & aliis diffinitionibus de contrariis quae Aristoteles adamasium secuti sunt, cum ille dederit occasiones illis in libro de oppositis, quas tractauerunt in suis libris nam existimauerunt etiam habitus esse contrarios, sicut ipse Aristoteles prudentiam & imprudentiam, & praedicata, seu prudenter agere & temere agere, ac medietates, seu temperanter uel intemperanter. Verum ipsos quales & aliquid liter se habentes non amplius esse contrarios existimauerunt, sed solum contrario modo se habere, & hunc esse huic aliquo modo contrarium, sed mediate dicunt prudentem imprudenti aduersari. Unde si aliqui dicimus hunc esse contrarium huic, ad mediate facimus significationem (ut aiunt) itaque propriissime in habitibus habitualibus, actionibus, & his consimilibus contrarietas consideratur, sed secundario praedicabilia, & secus posita, ut contraria dicuntur aliquo modo illis. Item adducit aliquo modo inter contraria prudentem & imprudentem, & uniuersalem in rebus contraria considerantur, & prudentia imprudentiae immediate sic contraria dicitur, & non haec huic. Cum igitur haec sit doctrina Stoicorum, uideamus quomodo ipsam ab Aristotele traditione traxerunt, nam iste in libro de oppositis iustitiam iniustitiae contrariam asserit, & negat iustum esse contrarium iniusto, sed contrario modo disponi, quod si haec et contraria esse asserit, dupliciter dicitur contrarium, aut enim secundum se contraria dicuntur, seu uirtus & malitia, motus & status, aut erant contraria secundum participationem contrariorum, uelut quod moueri est contrarium stanti, & bonum malo, in quo libro etiam docuit, cur quales non dixit esse contrarios, nam cum secundum participationem quales sunt differetes non eodem modo dicitur participas, cum eo quod participat, sed potius illo participare, & haec denominatiua esse si forte fuerit tale ab ipsis, seu ab albedine album: cum igitur prudentia sit contraria imprudentiae, non itaque participantes dicerentur contrarii, sed participare contrariis. Quod si quis haec uocet contraria, inquit quod iste debet distinguere dicendo quod alia sunt simpliciter contraria, & alia sunt contraria participatione contrariorum. Et cum esset possibile idem dici secundum uocem simplicem, seu prudentiam & imprudentiam & per diffinitionem, seu prudentia est peritia bonorum & malorum, ac neutrorum, & imprudentia ignorantia eorum, quae sunt utrum sint solum contraria secundum simplicia, uel secundum diffinitiones. Porro Chrysippus instat, ne forte appellatiua & simplicia sint solum contraria, & non diffinitiones. nam multa in his complectimur cum articulis & cum coniunctionibus, atque aliis partibus expositiuis, quorum unumquodque in rationem contrariorum extrinsecus assumet. quocirca aiunt qui sunt ex Chrysippi schola prudentiam imprudentem esse contraria, & minime diffinitionem diffinitioni. Item facientes relationem obiciunt diffinitiones secundum coniugationem. Sed haec prius determinata sunt ab Aristotele existimati in compositum non esse contrarium diffinitioni contrarii, seu prudentiam non esse contrarium huic diffinitioni imprudentiae. scilicet ignorantiae bonorum malorum, & neutrorum. Verum si opponeretur diffinitio diffinitioni, secundum coniugationem haec diceretur contraria, quia sunt de contrariis rebus, & de his amplius contendere, quod ratio diffinitiuam sit contraria rationi, si generi aliquid fuerit contrarium uel differentiis uel ambobus: seu est boni diffinitio, quae forte est haec. scilicet comensuratio partium adinuicem, cui contrarium est in comensuratio partium adinuicem, & est contrarietas in genere: sed alibi in differentiis, seu album est color segregatiuus uisus, & nigrum est color eiusdem congregatiuus. Nam in his idem est genus & secundum differetias est contrarietas. Diximus igitur, quomodo ratio rationi sit contraria, & quomodo rationes significantes substantiam erunt contrariae. Sed haec latis haec tenus producta sint, & disputata. Sed cum Aristoteles distinguat contraria in ipsa mediata & imediata, & dicat illa esse imediata, quorum alterum ex necessitate inest & successiue, & uicissim insunt subiecto, modo non sint conaturalia ei, seu caliditas igni, sed

sed talis ratio fit, de accidentibus immediatis, quae contraria imediata sunt, quorum alterum ex necessitate inest receptiuo, & mediata sunt illa, quorum alterum non ex necessitate inest. Verum cum Aristoteles dicat media describi designarique, per negationem extremorum, ei Nicostatus contradicit, quod si negatio medium significat, etiam non homo & non equus medietatem significabit, inquit igitur oportet apponi hoc, quod medium accipietur in eodem genere, in quo sunt eius extrema. Sed pace Nicostati non aduertit quod dicitur: quae equus & homo, neque extrema sunt, neque contraria. At sermo erat de extremis & contrariis. Verum Aristoteles in libro de oppositis, quae sunt nunquam si aliquis abiecerit alterum ex necessitate alterum accipit. Nisi forte sit aliquid intermedium eorum, uel non semper, nam ueram opinionem abiciens non necessario recipit falsam, neque is qui falsam abiecerit ueram necessario accipiet, sed aliquando ex hac opinione deflectit penitus ad nullam opinionem, uel in scientiam transmutatur. Eadem iter opinionem ueram, uel falsam, nullum est medium, nec ignorantia neque scientia, sunt etiam aliae differentiae contrariorum, quas ipse inferius tangit. Verum de his, scilicet mediatis & immediatis, maxime mentionem fecit, quae ex his asserit discrimen inter contraria & opposita, nam propositum non est pertractare singula opposita quae ueniunt, sed solum principalissima, ut ostendunt eorum differentiam inter se. Declarabit igitur, quatuor genera oppositorum esse, quae inter se differunt, & iam declarauit quomodo differant a contrariis, ea quae sunt ad aliquid, & qualiter haec ambo differunt ob alia, seu sunt priuatio, & habitus, ubi propria singulorum ponendo, tunc omnem differentiam ad ea quae sunt opposita, secundum affirmationem & negationem demonstrabit. Postremo utile erit etiam dicta Archite afferre de differentia contrariorum, quae sic se habent. Diuiduntur autem oppositiones in diuersas species abinuicem, nam contrariorum alia sunt imediata, alia uero habent medium, nam inter sanitatem & morbum nullum est medium, similiter inter quietem & motum, & inter uigilantem & dormientem, ac rectum & curuum, neque aliam contrarietatem ponemus, sed inter multum & paucum intermedium est mensuratum & mediocre, & inter uocem acutam & grauem consona, & inter uelox & tardum, aequum uelox, & inter maius & minus, aequum se. Unde uniuersaliter inter maximam necessarium est circa susceptiuum, unam esse contrarietatem, quae non suscipiunt medium. Nam inter sanitatem & morbum nullum est medium, quandoquidem necessarium sit, ut omne animal aegrotet, uel sanum sit, neque uigiliae & somnus habent medium, quandoquidem necessarium sit, ut omne animal sit, uel euigilans, uel dormiens: similiter inter quietem & motum non est medium, cum necessarium sit, ut omne animal, uel quiescat, uel moueatur, quae cum sint necessaria maxime non est necessarium, ut ambo, uel alterum ipsorum sit circa receptiuum ipsius, quando suscipiunt medietatem, nam medium inter album & nigrum est factum, & necessarium non est, ut omne animal sit nigrum, uel album: sic etiam inter magnum & paruum medium est aequale, & non est necessarium, ut omne animal, uel magnum, uel paruum sit. & inter durum & mole medium est, quod bene percipitur sensu tactus, uel non necessarium est, ut omne animal sit durum, uel mole. Inter contrariorum sunt adhuc tres differentiae, quae aliquid opponunt, ut bonum malo, uel sanitas aegritudini & aliquid opponunt, ut malum malo, seu auaritia prodigalitati, & quaedam ut neutrum alteri, uelut album nigro, & graue leui. Inter contrariorum alia adueniunt in generibus generum, nam bonum est contrarium malo, nam genus bonum est uirtutum, & malum iniquitatum: & quaedam adueniunt in generatione specierum, nam uirtus malitiae est contraria & genus. Equidem uirtus est prudentia, & temperantiae, malitia autem imprudentiae & intemperantiae est genus: & haec sunt contraria in speciebus, nam fortitudo contraria est timiditati, & iustitia iniustitiae: quod si iustitia & non iniuria sunt species uirtutis, & iniuria & impunitas sunt species malitiae, igitur prima genera quae sunt, etiam genera generum nominamus. Verum suscipiunt et divisionem, quoniam quaedam sunt extrema species, & ad sensum relata quae non solum sunt genera, sed etiam species. Nam trigonum est ortogoni equilateri, & scalenoni genus est, sed boni species. Sed in his alia quoque sunt quae Aristoteles assignationi conueniunt. Verum ultima differentia, per quam aliqua sunt contraria in generibus generum, & aliqua generibus specierum, & aliqua in speciebus, forte ab ipso Aristotele in his praetermissa est, perinde ac non sit huic negotio opportuna. Sed sermo conuertendus est ad tertiam oppositionem eorum, quae est secundum habitum, & priuationem.

Priuatio autem, seu habitus, dicitur quodae circa idem, ut visio, seu cecitas, circa oculum. uniuersaliter autem dicere in quo natus est habitus fieri, circa hoc dicitur utrumque ipsorum. priuari autem tunc dicimus unumquodque, susceptiuorum habitus, quoniam in quo natus est existere, et quoniam natus est habere, nequaquam extiterit. edentulum enim dicimus, non quod non habet dentes, seu cecum non quod non habet uisum, sed quod non habet, quando natum est habere. Quaedam enim a natiuitate neque dentes, neque uisum habent. sed non dicuntur edentula, aut caeca, pri-

Praedi. Aristo.

52

uatum autem esse, & habere habitum, non est priuatio / & habitus habitus quidem enim est uisus, priuatio autem cecitas. habere autem uisum / non est uisus, neque cecum esse / cecitas. priuatio enim quaedam cecitas est. cecum autem esse / priuatum esse / non priuatio est. adhuc si esset idem cecitas / & cecum esse, praedicarentur utique ambo de eodem. sed cecus quidem dicitur homo. cecitas autem non dicitur homo: opponi autem & haec uidentur / priuatum esse / & uisum habere. ut priuatio / & habitus. modus enim oppositionis idem. sicut enim cecitas uisui opponitur, ita & cecum esse / ei quod est uisum habere, opponitur.

Adducit tertiam speciem oppositorum / scilicet priuationem habitum / quae praecedit naturaliter oppositionem: quae est inter affirmationem & negationem, quia haec habet subsistentiam in rationibus tantum, illa uero est in rebus. Priuatio itaque multipliciter dicitur, primo illa est priuatio / quae est omnino quaedam absentia / de qua non mentionem efficit, quae quidem absentia est eius / quod natum est habere, & in quo natum est habere, & quando natum est, & ubi natum est esse: quoniam nullus dicet parietem esse cecum, quoniam neque penitus natus est uidere, sed & quando aptum natum est, quia catulos modo genito / nemo dicit esse cecos, quoniam nondum nati sunt uidere, similiter nemo pueros modo genitos, fatebitur esse edentulos, quia nondum dentes habent. Cum ergo dicitur / in quo hoc appositum est / ut propriam partem accipiamus / in qua fit habitus. Non enim si aliquis oculos in pedibus non habet, is dicitur esse oculis priuatus, sed si quis in proprio loco non habuerit oculos. sed ipse breuiter comprehendit omnia per haec uerba, quod quidem aptum natum, & simul declarat particulam / non qua fit habitus / per hoc quod ait / in quo natum est. Item tempus / & locum / & alia / simul insinuat, quando inquit. quando natum est existere, nam cum fuerit congruum habere, & nequaquam habuerit, tunc in priuatione esse dicitur: quocirca nonnulli huic sermone de priuatione / addunt hoc quod etiam aptum natum est. Nam eos dicimus sine collo / qui sunt breuis colli, quoniam non secundum naturam habent collum. Item in malum punicum / priuatum accinis, dicimus, quia minores accinos habet / quam conueniat naturae. Vnde ea quae secundum naturam deficiunt / & debilia sunt, eadem dicimus habere totalem priuationem. Item dixit Aristoteles quod habitus / & priuatio / non simpliciter circa idem uersantur, sed per hanc particulam aliquid, circa idem insinuat aliquid: sed quomodo dicitur circa, nam contraria circa idem sunt, siquidem idem sit susceptiuum contrariorum, sed contraria non semper circa idem subiectum numero sunt, nam alia sunt alba, quae pars quaedam est alba, uelut dentes, ubi nihil prohibet / ut alia pars nigra, ceu pars circa pupillam, sed hoc fieri non potest / in priuatione, quia in qua parte est habitus / in eadem est priuatio, & hoc merito. Nam absentia / solum est priuatio, & necesse est ibi esse absentiam alicuius / ubi iam fuerat praesentia eiusdem, sed cum species fuerint contrariae / nihil prohibet aliquando, ut in diuersis numero subiectis existentes / rationem contrarietatis saluare. itaque ex dictis patet, quod quae hoc modo opponuntur / habent quaedam similitudinem / & distantiam similitudinem cum contrariis. Nam contraria circa idem subiectum fieri / nata sunt, ceu circa idem sanitas, & aegritudo uersantur, quandoquidem non circa inanimata, sed circa animalia uersantur. Eodem etiam modo priuatio, & habitus opposita se habent. Nam uisus est circa animalia / & minime circa inanimata: igitur etiam cecitas erit circa animalia / cum nemo diceret colunam esse cecam. Vnde opposita secundum priuationem / & habitum / hoc simile habent cum contrariis, differunt tamen ab ipsis, ut diximus, quae contraria quauis in eadem specie sint, non tamen semper sunt in eadem parte speciei, sed quae apponuntur secundum priuationem / & habitum / etiam in eadem parte esse oportet. Deinceps ostendit Aristoteles quod priuatum esse / uel priuationem habere / non est idem cum priuatione, similiter neque habere habitum / cum ipso habitu, quod quidem ostendit / ex eo quod uisus est habitus, & tamen non est habere uisum. quare et habere habitum, non est habitus, similiter quoque cecum esse / non est cecitas, quod quidem ostendit / ex eo quod si idem esset, de quo alterum praedicatur / etiam de eodem esset alterum, sed aliter fit. Nam homo dicitur cecus, sed cecitas non dicitur, & uisum habere dicitur, sed non dicitur esse uisus. Verum haec argumenta uidentur inter se differre, quae primum ostendit / oppositum ex ipso esse, & secundum ex ipso praedicari. Cum igitur ostendisset priuationem non esse id quod habet priuationem, merito adiecit quod quauis diuersa sint, sicut habitus opponitur priuationi / sic etiam habere habitum / & priuatum esse, opponuntur, & est idem modus oppositionis, quae etiam haec opponuntur secundum relationem ad illa, & modus oppositionis quidem est in praedicabilibus, sicut etiam in habitu / & priuatione. Nam sicut cecitas uisui opponitur, ita & cecum esse / opponitur ei quod est uisum habere. Sed tot sufficiunt ad explicationem uerborum Aristoteles. Ceterum / lablicus quidam aliquo modo tradit / quae uidentur esse his difficiliora. Nam unum commune dogma est ueterum / & iuniorum, quod ea quae dicuntur secundum priuationem / & habitum, non sint contraria: quae antiqui habitum

tum & priuationem / in genus oppositionis non collocauerint, sicut Aristoteles fecit, quod uero res sic se habeat, manifestum sit, si diuiserimus quot modis dicatur habitus / & priuatio, de quibus significatis oppositio secundum priuationem / & habitum fiet. Dicunt itaque quod habitus uno modo dicitur actus habetis, & eius quod habetur. Nam habitus uestimenti esse dicitur, quando alter habet, & ipsum uestimentum ab ipso habente / habet: quo circa Plato etiam alicubi dixit habitum armorum / esse in habente arma: sed uero modus habitus / dicitur quando habemus acq̄sitas qualitates / factas permanentes / & naturales, siue sint secundum artes, siue secundum scientias, quibus habiles dicuntur / qui participat ipsis, & secundum hoc habitus dicitur / & perfecte uirtutes. Nam acceptio rationis / in his considerat. Item habitus dicitur naturalis praeparatio / quando permanens fuerit: sicut quando intelligimus corporales habitus animales, & uirtutes ex natura / uel malitia in quibusdam, & naturalem potentiam / dicit ipsam dici habitum, & huic priuationem esse oppositam, quae illius carentia. Sed quidam aiunt naturalem potentiam non accipi in oppositione habitus / & priuationis, sed magis dicta oppositio / secundum primum significatum / quae penes habitum nominata est: nam tradunt etiam Chrysippum sequentem Aristoteles. ea appellare priuatiua, quae cum aduenientia naturae ipsius habere / non simpliciter tollunt, sed quando tollunt illud quod aptum natum, & quando aptum natum ineffe uidebat, sicut prius diximus, & sic priuatio opponitur habitui, qui dicitur secundum habere, & non solum quantitatam priuationis, sed etiam actionum, ceu cecitas est priuatio actionis / quae est uidere, & claudicatio / est priuatio ipsius ambulationis. Item alio modo dicitur priuatio / absentia eius / quod potest haberi, & consideratur quatenus est illius quod est in potentia, de qua Aristoteles mentionem in physicis fecit. Nam id quod potest haberi, & quod potentia est, nondum existens in actu / dicitur esse in priuatione sui esse. Sed lablicus ait. forte non est accipienda oppositio priuationis / secundum aliquid unum significatum ipsius habitus, sed secundum omnia significata. Nam hoc modo erit perfecta oppositio / omnium priuationum / ad omnes habitus, & hoc modo communiter ad unamquamque speciem / erit oppositum: ceu oppositio huius priuationis / ad hunc habitum / secundum suum proprium modum: nam penitus si quis non habet / id quod natum est habere, & quando natum est, is dicitur esse in priuatione, cum igitur multipliciter dicitur esse habitus / etiam multipliciter non habitus / & priuatio erit. Est igitur priuatio alia / propter naturam, secundum quam dicimus esse apti nati, & quando apti nati: quam Chrysippus consuetudine uocat, nam quae carent tunica / & calciamentis / ac uirtute / nudam carentiam haec significat, quae etiam insinuant simul quaedam priuationem. Nam bouem / sine tunica non dicimus, neque cum sumus nudi in balneo / dicimus esse sine calciamentis, neque aues dicimus esse sine uirtute, neque nos simul sumus cum eo / quod est die fieri, sed oportet ut simul insinuat. Item est assueti priuatio, quando aliquis assuetus est aliquid habere, nam quando fuerit aliquis assuetus praedare / secundum quaedam ordinatam horam, si praeterierit consuetudinem, & non in tempore determinato prandebit / non naturae, sed consuetudinis regulam delet, & priuatur. Vnde sunt quaedam / quae priuantur his quae natura insunt, & quaedam quae secundum consuetudinem priuantur his / in quibus apta nata / & consueta / sunt esse. Vnde saepe priuatio insinuat non carentiam consuetudinis, sed conuenientiam, ceu quando dicimus, dormientem non cenare, ubi insinuamus simul quod non oportet se habere, neque secundum id quod fuerit in consuetudine. Est item alio modo priuatio eorum / quae equiuoce dicuntur, nam quando aliquod genus non totum aptum natum est esse / aliquid priuatum esse dicimus illud / quod non est aptum natum habere, sicut plantas dicimus esse sensu priuatas, quia non sunt natae habere sensum. Item illa priuata esse dicuntur, quando in eodem genere aliqua sunt nata habere aliquid, & aliqua non sunt nata habere. Vnde ea non sunt nata habere, sicut talpa in genere animalium / non est apta nata habere uisum, & hoc magis asserimus in his quae per uolentiam afferuntur. Verum priuatio proprie dicitur in his / quae sunt nata habere aliquid, & non habent: aut quando nata sunt habere, & quando consueuerunt, & instituerunt habere, & tunc non possident: & hoc modo priuatio est opposita habitui, & talis oppositio in his uocatur secundum habitum / & priuationem. Architas uero tripliciter priuationem diuidit / dicendo priuatio, & priuatum esse dicitur tripliciter, aut quae nullo modo habet, ceu cecum non habet uisum, & mutum non habet uocem, & carens disciplina / non habet scientiam. Item priuatum dicitur / quoniam non bene habet aliquid, ceu qui non habet bonum auditum / difficulter audit, & caligans oculis / difficulter uidit, & tertio modo / non habetur qualitas rei, ceu id quod habet paruos pedes, & quod exilem uocem habet. Praeterea / sciendum est, quod aliquando non priuatiua nomina significant priuationem, ceu inopia in dicat pecuniarum priuationem, & cecus priuationem uisus: aliquando uero priuatiua nomina non significant priuationem. Nam imortale / cum figura dictionis habeat / non significat priuationem, non enim in eo quod aptum natum mori / utimur hoc nomine imortale. Eodem confusio magna est, iuxta uoces priuatiuas, nam a / & ara in graeco aliquando significant negationes, ut aycos. i. sine domo, quae / dog autem copulatur haec particulae contrariis / & contraria significant, nam sicut fortitudini timidi-

Prædi. Aristot.

§c ii

tas cōtraria est, ita etiam iustitia iniustitię cōtraria est, sępe etiam significant malū, ut imprudens, uel qđ malam uocem habet. Itē negationes significantur per priuatiuas uoces, sicut differentia indifferentię, utile & inutile, & id genus: sępe etiam numero plura significant, ut negatio & priuatio/ cōtrarietas significatur ab his, ceu quādo dicit sine uoce, hęc qđem cū sint diuersa/ cōtraria significant, ut tēporis expers significat, sed aliquādo nullum priuatiuum insinuat, ceu bonitati nequitia est cōtraria, & aliquando priuatio insinuat, ut malitia/ & sine malitia. Cū ergo magna sit uocum enormitas/ Chrysippus tractauit de ipsa/ in his quę dicuntur de priuatiuis. Sed Arist. ppositum cōueniēs nō erat de his agere, sed solū tractare de his/ quę sūm habitum/ & priuationem, dicunt. Vnde si plura contraria/ & negatiua/ dicuntur priuatiuē, tamē oportet priuatiuas habituum oppositiones/ sūm conueniētem modum accipere, oportet. Vnde accipiendus est habitus/ in oppositione cum propria priuatione. Equidem talis habitus/ & opposita sibi priuatio/ fit, circa idem subiectum, sed non simul sicut circa oculum cecitas, & circa quem etiam uisus ueratur.

Non est autem quod sub affirmatione & negatione, affirmatio/ & negatio. affirmatio quidē enim est oratio affirmatiua. negatio autē/ oratio negatiua. Eorum autē quę sub affirmatione & negatione/ nulla est oratio, sed res. dicuntur autē/ & hęc opponi inuicē, ut affirmatio/ & negatio: etenī & in his modus oppositionis idem. ut enim utiq; affirmatio ad negationē opponitur, uelut sedet/ ad non sedet. ita & quę sub utroq; res opponitur/ scilicet sedisse/ ei quod est non sedisse.

Cum ostendisset qđ aliud est habitus, & aliud est habere habitū, & aliud est priuatio, & priuatio/ nem habere: & tamē id qđ habet habitum, & id qđ habet priuationem/ sub eadem oppositione/ quę est inter habitum & priuationem ponitur, qđ quidem p̄uaderet exemplo: nā res p̄ affirmationē significata/ non est affirmatio, & res per negationem negata/ nō est negatio: quādoqđem affirmatio & negatio sint orationes, & ea quę ab ipsis significantur/ non sint orationes. Verum quāuis nō eadē sint, tamē sub eadem oppositione ponunt, quę est affirmationis & negationis, similr etiā quę hñt habitum/ & priuationem sub oppositione habitus/ & priuationis ponūt, nam quādo Socrate sedē/ tem meditemur/ qui est aial rationale, sic ipsam rem comprehendimus, & oratio quę dicit Socrates sedet, ex noie & uerbo cōposita/ alia est ab ipsa re: itaq; siue p̄positiones subsistūt in uocibus, siue in intellectibus, siue in ipsis cōceptibus incorporeis/ differūt, tamen à corporibus qlitate formatis. Vñ ut p̄positiones dicūt opponi, ut affirmatio/ & negatio, sic etiā & ipsa opponunt sūm eundem modū/ sub p̄positionibus. Sed nullus dicit Socratem sibi met opponi, aut nō fieri oppositionem de altero, sed sūm a sūm eius, qđ est sedere: & nō sedere, quorum oppositio fit sūm oppositionē negationis: quia unum istorū signatorum/ alterum uicissim tollit, huic etiā contradictio opponit/ & eōuerso, quia orationes sunt tales, sicut res inuicem sese tollunt, & fit p̄portio sūm eūdē modum. s. ut res si gnificata/ ad significatum, ita oratio significantis/ ad significantem, & eōuerso, & si significata uocibus opposita/ accipiamus. Equidem hęc sunt rōnales conceptiones/ quę de Socrate sedente/ uel nō sedente sūt, & hęc similr sūm affirmationem/ & negationem/ opponi dicunt. Etenim hęc sub affirmatione & negatione sunt. Ceterum cū hęc tenus ostendisset/ quę sunt opposita ut habitus & priuatio, deinceps subiungit/ quibus differat hęc oppositio ab oppositione ad aliquid, & primo de clatādo/ quō oppositio cōtrariorū differat ab his qđ sunt opposita, ut ad aliquid/ hęc subiungit.

Quod autem priuatio & habitus, non opponitur ut ad aliquid/ manifestum. nō enim dicitur ipm quod est oppositi. uisus enim non dicitur cecitatis uisus, neq; aliter ullo modo ad ipsum dicitur. Similiter autem & cecitas/ non dicitur cecitatis uisus, sed priuatio quidē uisus/ cecitas dicitur. cecitas autē/ uisus/ non dicitur, neq; uisus cecitatis, adhuc quę ad aliquid omnia ad conuertentiam dicuntur: quare & cecitas siquidem esset ad aliquid/ conuerteretur utiq; & illud ad quod dicitur, sed non conuertitur: non enim uisus dicitur cecitatis uisus.

Cū quatuor sint oppōnes differētes adinuicē/ oēs dīz sex sūt. Nā quotūq; uis differūt/ eorū numerū oportet multiplicare/ primo p̄ numerū p̄ximū unitati/ & numeri/ sic facti accipe medietatē, & tot dicere dīz esse hic. oppositio igit̄ eorū/ quę est ad aliquid/ differt ab ea/ qđ est uelut cōtrariorū, & ab ea/ qđ est ut habitus/ & priuatio opposita, & ab ea qđ est ut affirmatio/ & negatio. Nā tres ab unoquoq; sūt habitudies/ cū tria sint, atq; est habitudo: quocirca multiplicauimus numerū à principio ī ipsis/ p̄ter unitatem. Rursus etiam contrariorū oppositio/ differt à reliquis, quę admodum habitus/ & priuatio

priuatio/ differt à reliquis duabus. Nam differentia iam accepta est/ contra ea qđ sunt ad aliquid: sūt igitur quinque differentię/ & tandē ut habitus & priuatio/ differt ab ea quę sūm affirmationē/ & negationem dicitur. Nam differentię aliarum duarū, oppositionū iam acceptę sunt: ut nō bis hęc duę accipiantur/ aliquādo nobis inchoatibus à primis aliqñ à postremis, ob id medietatē numeri eorum quę in methodo accipiunt/ ex multiplicatione p̄ducti accipere/ nobis p̄ceptum est. Cum igitur sūm talem ordinem/ sint sex differentię factę, tamen Arist. iuxta ipsas non p̄cedit, sed primò ostendit/ qđ ea quę sunt ad aliquid/ differunt à contrariis (ut diximus) nūc autem ostendit quomodo opposita ut habitus/ & priuatio/ differunt ab his quę sunt opposita/ ut ad aliquid, & deinceps quō habitus/ & priuatio/ differunt à contrariis. Deinde quō affirmatio & negatio/ opponunt, & differunt ab his quę opponunt/ ut contraria, & ab his quę opponunt/ ut ad aliquid, atq; ab his qđ opponunt/ ut habitus/ & priuatio: & sic sex tradit differentias/ sumendo initium à secundis modis/ in quinque differentiis, & non à primis/ ut nos fecimus. Nunc igitur ostendit/ quomō quę opponunt/ ut habitus & priuatio/ differunt ab his quę ut ad aliquid opponuntur, & efficit probationem ex diffinitione iporū ad aliquid, sicut etiam prius fecit, quādo ea quę sunt ad aliquid/ separauit à cōtrariis. Dicit igitur/ qđ ea quę sunt ad aliquid, ipsa qđ sunt oppositorum dicuntur, sed uisus/ cecitatis uisus non dicitur: & hoc manifestum est, quandoquidē nec cecitas/ est uisus cecitatis. nam habitus/ & priuatio/ utriq; oculi est. Quod uerò cecitas non dicatur uisus cecitatis/ sūm ad aliquid/ secundo argumento probat. Nam si cecitas ad uisum/ ut ad aliquid diceretur, qm̄ quę sunt ad aliquid/ ad conuertentiā dicuntur, profectō diceretur etiam uisus cecitatis uisus, sed nō dicitur, ergo (ut diximus) differunt. Item quę sunt ad aliquid/ sunt simul natura, sed habitus & priuatio p̄ter hoc/ qđ unum nō confert ad alterū, uicissim etiam sese auferunt. Sed cum dixisset, uisus enim non est cecitatis uisus, subiunxit/ neq; ullo modo aliter ad ipm dicitur, quia ipsa contraria/ q̄tenus talia non dicebant esse oppositorū. Equidem alterum ad alterū aliter dicebatur/ quā ipsa ad aliquid dicunt. Nam contrarium aliquid eidem dicitur, imo priuatio, quāuis non sit, neq; dicatur ad habitum, tamē priuatio ipsius habitus dicitur, habitus uerò nullo modo dicitur ad priuationem. His itaq; ostendit/ qđ non solum nomine, sed etiam re oppositio habitus & priuationis, & ea quę sunt opposita/ ut ad aliquid differunt. In sequentibus eādē comparat/ ad oppositionem contrariorū.

Quod autem neq; ut contraria opponuntur, quę secundū priuationem & habitum dicuntur, ex his palam. contrariorū qđem enim/ quorum nullum est intermedium, necessariū in quo nata sunt fieri/ uel de quibus p̄dicantur ipsorum alterum inesse semper. horum enim nullum erat intermedium, quorum alterū necessariū erat susceptiuo inesse. uelut in egritudine/ & sanitate, & impari/ & pari, quorum autem est intermediū aliqd/ nunq; necesse omni inesse alterum, neq; enim album, neq; nigrū/ necesse esse omne susceptiuū, neq; frigidum/ aut calidū. horum enim intermedium aliquid nihil prohibet existere, adhuc autem/ & horum erat aliqd intermedium: quorum non necessariū erat alterum inesse susceptiuo, nisi qbus natura unum inest. ut igni calidū esse, & niui album. in his itaq; determinate necessariū alterum inesse, susceptiuo. & non quodcūq; contingit, neq; enim contingit ignē frigidum esse, neq; niuem nigram. quare oī quidē nō necesse susceptiuo, alterū ipsorū inesse. sed solum quibus natura unum inest. & his determinatē unū/ & non quodcūq; contingit. In priuatione autē & habitu, neutrum dictorū uerum, neq; enim semper susceptiuo necessariū alterum ipsorum inesse. qđ enim nondum natum est habere uisum, neq; cecum, neq; uisum habens/ dicitur. Quare non utiq; erūt hęc talium contrariorū. quorum nullū est intermediū. Sed neq; quorum est intermediū aliquid, necessarium enim utiq; omni susceptiuo alterū ipsorum inesse, quando enim iam natū est habere uisum, tunc aut cecum/ aut habens uisum/ dicitur. & horū non determinate alterum, sed quodcūq; cōtingit. non enī necessariū est, aut cecum, aut habēs uisum esse, sed quācūq; cōtingit. In contrariis autē quorū est aliquid intermediū, nequaquā necessarium erat oī alterum inesse, sed quibusdam, & his determinate unū/ & non quācūq; cōtingit. q̄re palā/ qđ scām neutrum modorū, ut cōtraria opponunt, qđ scām priuationē/ & habitū opponunt. Adhuc ī cōtrariis qđ existēte susceptiuo, possibile inuicē trāsmutationē fieri, nisi alicui unū insit natura, uelut igni calidū eē. etenī sanū pōt egrotare, & albū nigrū fieri. & frigidū calidū, & ex studioso prauū, & ex prauo studiosum, possibile est fieri. prauus enim ad melio

Præd. Arist.

g. iii

ra exercitia ductus ex rationes, et si aliqua modicum addat ad melius esse, et si quidem semel parvam additionem accipiat, manifestum quod perfecte utique transmutabitur. si ualde multam additionem accipiat. semper enim facilius mobilis ad uirtute fit. et si quacumque additionem accipiat a principio, quare et uerisimile ampliolem additionem ipsum accipere. et hoc semper factum, perfecte in contrarium habitum restituitur, nisi tempore probibeatur. In priuatione autem et habitu, impossibile inuicem transmutationem fieri. ab habitu enim ad priuationem fit transmutatio. a priuatione autem ad habitum impossibile neque enim cecus factus aliquis iterum uidit, neque caluus existens comatus factus est. neque edentulus existens dentes protulit.

In his ostendit opposita secundum priuationem et habitum differre ab oppositis ut contrariis, atque ab immediatis et mediatis: quorum differentiam necessario prius accipit, ut ambo ostendat differentiam contrariorum ad alias oppositiones, et primo separat oppositionem inter habitum et priuationem ab immediatis contrariis, de quibus utroque modo mentionem fecit. scilicet de his quae sunt in subiecto, et de his quae dicuntur de subiecto, quando dicitur in quibus nata sunt fieri, uel de quibus predicantur: et exempla de his quae de subiecto dicuntur dedit, impari et impar de numero, uel (ut prius dixi) in duo media diuidi de pari numero dicitur: nam species non dicuntur de generibus tanquam de subiectis, sed differentie de subiectis speciebus predicantur. Unde opposita secundum priuationem et habitum ab his contrariis utroque modo segregantur, quia horum semper alterum receptiuo inesse oportet. Nam semper corpus uel recte ualet uel aegrotat, et numerus in speciebus uel in duo diuiditur uel non diuiditur, sed priuatio et habitus non sic se habent, quandoquidem necesse non fit, ut semper alterum susceptiuo insit, quandoquidem non simpliciter opponantur, sed quando nata idem inesse erunt. Nam catuli quando nondum nati sunt habere uisum, neutrum dicuntur, neque uisum habere, neque ceci esse: similiter etiam pueri cum nondum nati sunt habere dentes, neque dentes habere, neque edentuli esse dicuntur. sed quamprimum nati fuerint habere tunc dicuntur uidere uel ceci esse, et tunc dicuntur dentes habere uel edentuli esse, differentia itaque fit penes ipsum semper et ipsum aliquando. Nam immediata contraria principio mox habent distantiam, sed priuatio et habitus non statim habent distantiam, sed eo tempore quo aliqua aliquid habere nata sunt. Verum si aliqua mox principio habitum habent, ceu cuncta animalia habent tactum, quae si contingit ut a principio priuata sint ipso et priuationem in principio habeant, tamen hoc modo erit uerum in omnibus, sed forte in his quae a principio apta nata sunt: sed omnia immediata contraria a principio habita nata sunt. quare hoc erit discrimen quod omnia immediata contraria sic se habeant, sed oppositorum secundum priuationem et habitum, quod a principio sic se habent, quod uero aliter, sed in contrariis mediatis non idem modus est fit oppositionis horum et illorum quae opponuntur secundum habitum et priuationem, quia mediatorum contrariorum, nunquam necesse est ut alterum insit receptiuo. Nam necessarium non est ut susceptiuum album uel nigrum esse, nam contingit flauum esse. Item neque calidum neque frigidum quandoquidem fieri potest ut sit tepidum, sed in priuatione et habitu, aliquando necesse est ut alterum sit, nam ubi primum natum fuerit habere, tunc necessarium uel priuatum est uel habet habitum, sed cum mediatorum contrariorum, quaedam sint quorum alterum per naturam inest ut igni caliditas, haec etiam differunt ab oppositis secundum habitum et priuationem, quandoquidem in his determinate alterum insit, uelut niui albedo et semper ex necessitate constat utrumque ipsorum. Equidem in oppositis secundum habitum et priuationem nullum determinate et semper inest, sed incertum est aliquid illorum, nam nec uisus nec cecitas determinate euenit, differentia itaque est inter opposita secundum habitum et priuationem, et contraria penes ipsum semper et ipsum aliquando. Nam differunt ab ipsis immediatis contrariis, quia illorum alterum semper necessarium inest susceptiuo, ceu corpus uel aegrotat uel recte ualet, sed oppositorum inter priuationem et habitum non semper ex necessitate alterum inest in omnibus sic oppositis, licet in quibusdam aliquando hoc fiat. Nam catulus neutrum habet. Item differunt ab immediatis contrariis, quia alterum illorum neque susceptiuo inest necessario, sed horum oppositorum inter habitum et priuationem necessarium eorum alterum inest quoad natum est inesse, et quoadocumque a principio aliquid inest, sed in illis hoc fit quibus unum inest per naturam. Item differunt haec opposita per quoadocumque et determinate, nam in illis semper alterum omnino fit, sed istorum quorumdam aliquando alterum fit. Item illorum alterum determinate inest, sed in his non determinate, sed quoadocumque contingit. Cum ergo dicat Aristoteles, quod necessarium erat omnino inesse alterum, uidet hoc quod apponitur quibusdam obscuritate facere, hoc scilicet omnino, sed non sic se habet, sed per illud planam distinctionem inuit, quandoquidem in quibusdam necessarium fit ut unum contra-

riorum insit, quando unum contrariorum insitum fuerit naturaliter, quod quidem non omnibus competit. Sed quid dicendum est, si a natiuitate fieret uisus in hominibus semper nonne in his etiam erit habitus uel priuatio semper? et sic ab immediatis contrariis haec opposita non differret? Verum si quis dixerit quod sic opponuntur ut contraria mediata quae non apta nata sunt secundum habitum et priuationem opponunt, nam neutrum ex necessitate inest, sed in his quae apta nata sunt, ceu immediata alterum inest ex necessitate. Soluit igitur haec et huiusmodi omnes alias dubitationes, apponendo alterum ipsorum differentiam et dicendo quod contraria permutantur inuicem in receptiuis: nam habitus et priuationes transmutari inuicem non possunt, nam cecitas ex uisu fit, sed e conuerso minime. Unde etiam Chrysippus quod si uisus an illi dicendi sint ceci qui dicuntur albugine suffusi et possunt ope medicinae uidere, ac etiam hi in quibus palpebrae clausae sunt, et tamen uirtus intus existit qui quodae assimilat eis qui clausos habent oculos, et prohibentur uidere, propter quodam uelamen, quo ablato non prohibent uidere: quocirca neque a priuatione in habitum talis transmutatio fit. Unde Aristoteles nunc accipit priuationem quae quod natus est cecus. Nam ex tali regressus non est ad habitum: nam alia priuatio erat (de qua in physicis mentionem fecit) quae asserit esse causam eorum quae fiunt per accidens scilicet priuationem dixit, quae est essentiae absentia in prima materia earum formarum quae in ipsa fieri possunt, ubi nihilominus consistit praesentiam formarum secundum naturam existentem materiae generabiliu: sed hic priuatio in compositis iuxta dispositionem ipsorum propter naturam accepta est. Item priuatio sumenda est ea quae secundum naturam inest, nam oportet tale esse distincte a priuatione secundum consuetudinem, quandoquidem a priuatione secundum consuetudinem uel ut a nuditate ad habitum regressus fiat, ceu ad uestimentum quo induimur. Verum Aristoteles nunc mentionem non fecit de his quae penes consuetudinem sunt priuationes, sed de his quae sunt naturales, et in simpliciter orbatis. Equidem ait fieri transmutationem contrariorum inter se, quando extiterit susceptiuum, nisi et unum alicui insit per naturam, ceu igni calidum. Equidem exempla de talibus accepit, partim concessa et manifesta, ut sanitatem et egritudinem, partim uero dubia, ut studiosum et prauum: nam (ut ait) quodam putat studiosum fieri a prauo, sed a studioso fieri prauum neque, de quibus alterum adhuc tractat dicendo, nam si prauus ad meliora exercitia sese transferat et passim gradatimque adolescet in eo exercitio, tunc in fine maxime idoneus factus transmutabitur, et ita euadet in contrarium habitum, nisi tempore impediatur, uel tempus assumendo uel si interea morietur, uel omnino fiat senex. Nam talis additionem perfectam non habebit, nam hoc in modo id Aristoteles probauit. Sed Stoici contrario non concedunt id, nam aiunt uirtute non esse amissibile: itaque aut Aristoteles accepit comunius studiosum qui nondum perfectas uirtutes habet, sed cum qui secundum indolem uel meditationem etiam perfectus est, aut accepit studiosum secundum solam rationem: nisi forte sic moueri ad uirtute dixerit, ut superioribus dixit ad magnam passionem, uel egritudine corporali cum obliuio fit, quia tum difficulter et non facile haec accidunt, nam idem etiam in libris de moribus testatur, uirtutem esse maxime permanentem. Verum illud quod omnibus accidit, hoc est. Nam si in contrariis cum fuerit receptiuum potest fieri transmutatio eorum ad inuicem, nisi unum insit alicui per naturam, sed cum habitu et priuatione transmutatio fieri ad inuicem non possit: patet aliam esse oppositionem contrariorum, et aliam secundum habitum et priuationem. Item illud manifestum fit quod neque contrariis immediatis, neque habentibus determinatum unum secundum naturam ea quae opponunt secundum habitum et priuationem, eadem sunt. Sed his prius sumptis facile Nicostrati dubitationes diluere possumus, qui tradit haec differentiam non esse exacte assignatam, quandoquidem neque contraria inuicem semper transmutentur, quia studiosus prauus non fit, neque eis priuatio est intrasmutabilis ad habitum, nam ex illuminato et armato et iduto fiet obscurum inermis et nudum: et e conuerso ex priuationibus habitus fiunt: itaque absurdum est haec segregare per ea quae ambobus coniter insunt, et haec alteri tribuere et alia reliquo. Sed ad hoc facile dicendum est, quod recte accepimus uirtute amitti non posse. Nam Theophrastus de transmutatione ipsius sufficienter demouit, et Aristoteles uir non humanum esse abiici non posse. Item Stoici in melancholia et occasibus, et letargiis, atque in pharmacis, cedunt abiectione fieri cum toto habitu rationali, et ipsa uirtute quae contra malitiam non est introducta, sed firmitate relaxata in qua ueteres medium habitum dicunt esse. Haec itaque sic se habent. ceterum absurdum est ex priuationibus secundum consuetudinem argumetari priuationem in habitum transmutari (ut ait) nam quod nondum prandet et inermis est secundum consuetudinem in priuatione facile transmutatur ad habitum, quandoquidem prandeat et armatus fiat. Sed Aristoteles habitum et priuationem accepit non in his quae sunt ex consuetudine, sed in naturalibus, in quibus etiam proprie oppositio secundum habitum et priuationem dicitur: itaque sic dicit Aristoteles, utimur aduersus Nicostratum, nam in libro de oppositis (ut inquit) aliae sunt priuationes eorum quae secundum naturam dicuntur, et aliae eorum quae in consuetudine fiunt, et aliae praedicantium, et aliae quorumdam aliorum. Equidem cecitas est priuatio

eorū quæ natura insint, & nuditas eorū q̄ sūt in osuetudie. Egdē argēti p̄uatiōes eorū q̄ in usu ue
niūt. Sūt ēt aliq̄ plures p̄uatiōes, q̄rū p̄uatiōnū ad habitus nō est regressus, & q̄dā sunt q̄rū est re
gressus. Cū igit̄ multi sint modi p̄uatiōis, & unus sit p̄uatiōis s̄m naturā q̄ est iter cōtraria s̄m
naturā: itaq̄ non oportebat ex aliis modis rationē & sermonē Arist. refellere. Vñ cōpletū sermonē
de p̄uatiōibus ex libro Arist. & Chrysippi, haurire possumus. Verum lābicus/etiam quædam
scripsit: quæ sic se habent. cū multipl̄r̄ ipsum habere dicatur (ut iam ostendimus) p̄uatiō extendit̄
ad omnia significata ipsius habere, sed non amplius ad oia contraria. nā amissio/fortē p̄uatiō est, q̄re
p̄uatiō huius mali non fieret, quia neq̄ perditio mali/uel nociui fiet, sed boni & utilis. Non enim
qui ab ægritudine/uel paupertate liberatus est, dicitur p̄uatus esse ægritudine/uel paupertate: sed
magis qui sanitate/uel diuitiis spoliatus est. Equidem boni cecitas est p̄uatiō, nā uisus est bonū, &
nuditas est p̄uatiō indifferentis, quādoquidē uestimentum sit indifferens. Item neq̄ bonum/neq̄
malum, quia p̄uatiō nulla est bonū, sed uel malū/uel indifferens. Item bonorū p̄uatiō/fiet utiq̄/
uel omnium/uel plurimorū. Vnde Arist. non asserit eorū bonorum esse & electionis p̄uatiōē/
quæ in anima sunt, nam nullus dicit aliq̄ esse iustitia p̄uatum, & asserēdo q̄ nullus assequitur
scientiam/subiunxit ab eadem cōceptione: itaq̄ p̄uatiōes fiunt magis diuitiarū/opinionis hono
ris, & talium/ac maximē eorū q̄ uocant bona circa passiones, quocirca etiam misericordia/& com
miseratio/pluribus p̄uatiōibus insunt. Verum Arist. oppositionē naturalī p̄uatiōum, nunc
comparauit ad oppositionē contrariorū. Sed hæc satis dicta sint. Deinceps transit ad oppositionem
contradictionis, assignando differentiā ipsius: ad alias oppositiones, & sic dicit.

*Quæcūq; autem/ut affirmatio et negatio opponuntur, manifestum/est secundū nullum dictorū
modorum opponuntur. In solis enim his/semper necessariū, hoc quidem uerum, hoc aut falsum existere.
neq; enim in contrariis necessarium semper alterū uerum esse, alterum aut falsum, neq; in his quæ ad
aliquid, neq; in habitu/et p̄uatiōe, uelut sanitas/et ægritudo contrariū, et neutrum/vel uerum/
vel falsum est. Similiter autem et duplū/et dimidium, ut ad aliqd opponuntur, et neutrum ipsorum
est uel uerum/uel falsum, neq; etiam quæ scdm p̄uatiōem/et habitū/dicta uelut uisus/et cecitas.
Totaliter igitur quæ scdm nullam cōplexionem aliquod dictorum, neq; uerū, neq; falsum est. omnia
autem dicta/dicuntur sine cōplexione. Quinimo maxime uidebitur utiq; q̄ tale, accidere in cōtrariis
dictis secundū cōplexionem. egrotare enim Socratem, ei quod est sanū esse Socratem/cōtrarium est.
sed non in his semper necessarium alterum quidem uerum, alterum autem falsum esse, existente quidem
enim Socrate/erit hoc quidē uerum, hoc autem falsum, non existente autē ambo falsa, neq; enim egro
tare Socratem, neq; sanum esse uerum est, ipso Socrate nō existente/totaliter. In p̄uatiōe autem/
et habitu/non existente totaliter, neutrum uerum, existente autem/non semper quidem alterū uerum,
alterum autem falsum. uisum enim habere Socratem/ei quod est cecū esse/ opponit, ut p̄uatiō/et
habitus, et existente quidem/non necessarium alterū uerum esse/vel falsum, quādo enim nōdum natus
est habere, ambo falsa, non existente autem totaliter Socrate, et sic falsa ambo, et uisum habere ipm,
et cecum esse ipsum. In affirmatione aut/et negatione semper, siue sit, siue non sit, alterū erit falsum
alterum erit uerū egrotare enim Socratem, et non egrotare/existente ipso/manifestū, quod alterū
ipsorum uerum, alterū autem falsum, et non existente. Similiter egrotare quidē enim/non existente
falsum, non egrotare aut/uerum. Quare in solis his/erit utiq; propriū alterum ipsorū semper ue
rum/vel falsum esse, quæcūq; ut affirmatio/et negatio/opponuntur.*

Quod itaq; hæc inter opposita sint, & q̄ maximē opponant/manifestū est, nam inuicē sese maxi
mē destruunt, & simul esse nō possit. Nam uniuersalis negatiua/particulari affirmatiue, & uniuersa
lis affirmatiua/particulari negatiue, opponitur. Verum Stoici putant sola negatiua opponi affirma
tiuis, & differentiā ipsorum/ad alios modos oppositionū/planē traditur, eō q̄ in sola ista oppositiōe
secundum contradictionē altera propositionū est uera, & altera est falsa. Vnde accipiūt p̄positiones
quæ propriē opponuntur, ut in libro de interpretatione determinat. sed in aliis oppositis/hæc non di
uiduntur. Nam contrariorū non est unū uerum/& alterū falsum, neq; eorum q̄ adinuicem dicunt,
neq; eorum quæ sunt scdm p̄uatiōem/& habitum, alterū dicitur esse uerū/& alterum falsum, q̄
quidem per exēpla persuadetur, ac etiam ostēsiuē sic persuaderi potest, nam q̄ tribus modis oppo
nuntur,

nuntur, sine complexione dicuntur, sed quæ sine complexione dicuntur, neq; uerum, neq; falsum si
gnificat: quādoquidem uerum/& falsum/semper in p̄positione sint, & omnis p̄positio est oratio, &
oratio in cōplexione quorūdam ueratur, & aliorum nullum s̄m cōplexionem dicit, sed simplicia
sunt, uelut albū/nigrum/duplum/dimidium/uisus/cecitas, itaq; illi tres modi oppositionis, neq; ue
rum, neq; falsum indicant. Deinde cum dixisset, neq; in cōtrariis semper alterum esse uerum, & al
terum falsum/necessario, primo quidem non ita dixit, q̄ nō necessarium tāquā contrariis diuident/
bus/uerum/& falsum s̄m se, sed dixit q̄ quidem deinceps notauit, uidebitur/utiq; tale accidere. f.
uerum & falsum diuidere in cōtrariis dictis/s̄m complexionem. Equidem talia sunt/in quibus de
eodem cōtraria p̄dicantur, uelut Socratem egrotare/& Socratem sanum esse. Nam egrotare/& sa
num esse/sunt mediata cōtraria, & hæc s̄m res significant, & sunt solum dictiones/quæ si cōnectā
tur oratio fit, & alia sit uera, & alia falsa, sed fieri potest, ut hæc primō, neq; cōtraria dicant, sed de eo
dem p̄dicari contraria. Nam idem est cōtrariorum susceptiuum. Si igitur eius q̄d est Socrate egro
tare, & eius q̄d est Socratem sanū esse, nihil est susceptiuum, itaq; hoc nō erunt contraria, & si aliq; hæc
cōtraria esse cōcesserit, tunc neutrum sic se habebit, ut alterum eorū sit uerum, & alterū sit fal
sum, nā Socrate existente/hoc erit uerum, & hoc falsum, nō existente autē/ambo erūt falsa. Nam id
q̄d nō est, neq; egrotare, neq; sanū eē/rectē dicit. Egdem cōtradictio semper diuidit uerū/uel falsum,
siue Socrates existat, siue nō existat, nā de non existente hæc negatio uera est. f. Socrates nō sanus,
& hæc Socrates nō egrotat. nā egrotare nō est idē ei q̄d est sanū eē, sicut neq; nō uidere/nō est idem
ei/q̄d cecū eē. Egdē de pariete uerū est dicere illū nō eē sanū, neq; uidere, ægrotare autē ipm/& ce cū
eē/falsum est. Hæc quoq; dicēda sunt in habitibus, q̄ hnt p̄uatiōē/& habitū/s̄m cōplexionē, nā in
his uerum & falsum diuidi uidetur, non tamen uerē diuiditur, sed non existente/ambo sunt falsa. f.
uidere, & cecum esse. Sed existente non est necessariū alterum/quādo p̄sertim non fuerit aptum
natum suscipere, ceu in pariete, uel nondū aptum natum, ceu in catulo: sed in cōtradictione/siue ali
quid existat, siue nō existat, & aptū natū sit/semper alterū uerum, aut falsum est, sicut prius diximus.
Hæc igitur diligenter ostensa sunt. sed quomodo de Socrate dicimus, inquit. quādo nōdum natus
est, habere uisum/q̄ ambo falsa sunt, uidere. f. & cecum eē. Nam simul quādo genitus est Socrates/
natus est uidere, & cōfestim in ipso est, ut uerū sit hoc aut falsum. Verū respondēt ad hoc, q̄ Socra
te in exēplo contrariorū/& oppositorum/scdm affirmationem/& negationem, post q̄ transit ad p̄
uatiōem/& ad habitū, uerum pro catulo usus fuit, ad quē etiam refert illam determinationem/de
his quæ à natiuitate neutra habent dispositionē, cupiens ostēdere/oia eodem exemplo, perinde ac
hoc magis scire faciat/quādo fuerit possibile. Proinde (ut consueuit) exēpla contēnit. Item aiunt q̄
fortē neq; homo à principio habet uisum, sicut habet tactū, neq; ipso utens/mox uidet/donec apiat
palpebras obstetrix, & detegat: f. d s̄m tactū/mox cum infans deuenit in exteriorē aerem/quem
secundum tactū tanget, plorabit, quod si de hoc congruit dicere/q̄ statim quādo natus est ipse/de
ipso ambo falsa sunt. manifestū est igitur/q̄ sola diuidūt uera/uel falsa, quæcūq; ut affirmatio/& ne
gatio/opponuntur: q̄d si hoc uerum est, differt ab aliis tribus sp̄ibus oppositorum: sed Stoici affir
mant q̄ nullum eorū quæ scdm negationem dicuntur/aliqui est contrarium. Nam esset hoc modo/
uirtuti contraria/non uirtus, & malitiæ contraria/nō malitia, cū sub non uirtute malitia, & f. eraq;
alia cadant. Etenī nō uirtus/de equo/lapide, & de omnibus/in q̄bus non est uirtus/dicit, & sub ipsa
non malitia/& non uirtute/atq; aliis omnibus/hæc cadēt, erunt igitur omnia uni contraria/& eadē
uirtuti/& malitiæ contraria. Item sic nō uirtus contraria est malitiæ, sed non malitia etiā accidet stu
diosi/& prauis/media cōtraria esse, q̄d quidem absurdum est, maximē si eadem forēt/ac non erit al
terum duorum cōtrariorum/sub quo omnia quæ cadūt/qualitatis erunt: ceu sub uirtute/& mali
tia, sed sub suo qualitatis/& qualia tradūt, ceu sub uirtute/& non malitia, nam sub eisdē qualitates/
& qualia & actiones, & quodcūq; est, cadunt, sed hoc non euidens est. Hoc igit̄ modo/à Stoicis de
terminata sunt cōtraria, & cōtradictione opposita. Deinceps Nicostratus dānat etiam hæc peride,
ac non sit p̄prium eorum/quæ s̄m contradictionem opponunt/diuidere uerum/& falsum/nā hoc
nō solum neq; omnibus cōtradictoriis inest, non solum quidem inest, q̄a etiam orationibus quibus
periuria/atq; abiuramēta fiunt/inest ex necessitate/ut alterum sit: ceu per Mineruam hæc feci, & ne
per Mineruam feci. Itē conuenit orationibus/quibus mirāda p̄feruntur/ut bonus pirata, & oratio/
nibus exprobatuius, ceu prauus est/& non prauus est, igit̄ non solis inest hoc cōtradictoriis, immo
neq; omnibus. Nam p̄positiones ad futurum tēpus declinantes, neq; ueræ sunt/neq; falsæ ob natu
ram cōtingentis, nam neq; erit clas. Verum neq; non erit/cum utrūq; esse possit. Sed ad hæc dicēt
respondēri posse, q̄ cum quatuor sint opposita/hoc est p̄prium unius/q̄d non aduersus omnia, sed
Prædi. Arist. A

aduersus tria tradidit. Nam cum dixit quatuor unum diuidit/uerū & falsum/non scdm unam uicem asseruit, sed hoc in solis oppositis fecit: sed sine his dicuntur hæc soluta esse/implicationibus definitionis/dignitatis definitis dignitatem/quæ est de quolibet/aut uerum/aut falsum est. Nam oïo iurandi nec uera nec falsa esse potest, sed uerè iurare/uel periurare/uerisimile in iuramentis. Equidè in ipsis/neq; uerum dici/neq; falsum potest, quauis de ueris/aut falsis/aliquis iurauerit. Item oratio admiradi abundat admiratione pter dignitatem, & oïo uituperadi abundat pmanencia, quæ neq; uera est, neq; falsa, sed similis ueris/uel falsis. Sed de solutiones Stoicorum/sint diligèter iusta solertiam eorum traditæ. Verum latius sermonè efficere oportet, nam oratio iuradi per Mineruâ, neq; uerum, neq; falsum significat, sed semp complexum ppositionis/uerum uel falsum significat, nã si uera fuerit ppositio, facit rectè iurare, sed non uerum dicere: nam ppositio iam uerum habet, sed coniunctum cum illa mētur, & cogit periurare nō mentiri. Item oratio admiradi/copulatur cū ppositione, ceu in illa/bonus pirata est: similiter etiã oratio uituperadi/se habet, cum ppositiones habuerint uerum uel falsum. Sed de cōtradictionibus fm futurum tēpus/Stoici eadem pbant, q̄ etiã in aliis dixerūt, nam sicut de p̄sentibus/& p̄teritis opposita, ita etiã de futuris/& partes ipsorum se habebunt, nam aut ipm erit/uerum est, aut ipsum nō erit, si oportet ppositione ueram/uel falsam esse, nam determinant fm eadem futura, & si quidè erit crastina classis/erit uerū dicere, quia erit: si autem nō erit/certè falsum erit dicere, quia erit/uel non erit. ergo alterū uerū/uel falsum significat. Sed Peripatetici aiunt contradictionem in futurum/ueram uel falsam esse, sed q̄ utraq; pars earū erat uera, & q̄ utraq; sit falsa/comphendi non potest: & natura instabile est, nam nihil phibet cōtradictionem dici. f. uel erit/uel non erit/cum utraq; cōtineatur in ipsa, ceu erit/uel non erit determinatè. At in p̄senti/& p̄terito tempore/iam est uera uel falsa, sed quæcūq; de futuro enuntiatur/nō sunt iam uera/uel falsa, sed erunt talia/uel talia. Hæc igitur sufficiant cōtra dicta Nicoltrati. Ceterū completo sermone Aristot. de differentia oppositorum/utile erit etiã Architæ dicta de ipsis in libro de oppositis cōscribere, quæ fuerunt exemplaria, & origo dicendorum etiã maxime: quia neq; diuus lãbicus ex hoc libro suis libris inseruit, & fortè hic liber/nō peruenit ad ipsum, nam nō p̄termisit/fer ipsum, quippè qui librum Aristot. de oppositis uiderat: sic itaq; Architas inqt. Res itaq; inuicem opponi dicunt/ scdm legem & naturam, alia q̄dem ut cōtraria, uelut bonum/malo, & sanū/ægroto, & uerum/falso, q̄dam autem ut habitus priuationi, ceu uita/mortis, & uisus/cecitati, ac scientia/obliuioni: & quædã ut ad aliquid/aliquo mō se habentia, ceu duplū/dimidio, princeps/subdito, & dñs/seruo, q̄dam uerò ut affirmatio/& negatio/ut hominem esse/ei qd est non esse, & studiosum esse/ei quod est nō esse: & cum exposuisset sic quatuor oppositiones, subiungit hæc de differētia ipsorū. Differunt autem hæc adinuicem/ quia cōtraria quidem nō necessario simul fiunt, neq; simul corrumpunt: nam sanitas ægritudini cōtraria/& quies/motui, sed neq; sanitas/cum ægritudine simul existit, neq; quies/motui, neq; etiã simul fit, neq; corrumpit utrūlibet ipsorum, sed habitus generationis/& priuationis differunt ab his, quia cōtraria trãsmutari inuicem nata sunt, ceu sanū/in ægroto, & egrum/in sanum, & acutum/in graue, & graue/in acutū, sed priuatio/& habitus/alter se habent, q̄a habitus mutat in priuationem, sed priuatio/non in habitum, nam animal morit, sed mortuum nō reuertitur ad uitã, & uniuersalr habitus est cōtinētia eius/qd est scdm naturam, & priuatio est defectus eius/quod est scdm naturam: sed ea quæ sunt ad aliquid/necessarium est/ut simul fiãt & corrumpant, nam fieri nō potest ut duplum sit/& nō dimidium, uel dimidium esse/& non duplum: & quãdoq; sit simul duplum/& dimidiū, & quotiēscūq; corrumpit duplum/simul etiã dimidium corrumpit. Egdem affirmatio/& negatio/sunt magis species orationis/& magis significatiua ueri/uel falsi. Nam esse hoïem/est uerum/quãdo extiterit, & falsum/quãdo nō extiterit, eadè aut ratio fit etiã de ipsa negatione: nam ipsa uera/uel falsa sit/penès rem significatam, uera quidè quãdo extiterit, falsa autè/quãdo nō extiterit. Item bono/& malo/aliqud medium, quod neq; bonū, neq; malum est. Itē inter paucum & multū/medium est/mediocre, & iter tardū/& uelox/equè uelox, sed inter habitum/& priuationem/nullū est medium: nam uitæ & mortis, ac uisionis & cecitatis nullū intermedium est: nisi aliquis dicat animal esse intermediū uitæ/& mortis, quãdo nōdum factum est, similr etiã carulū esse intermedium eius/qd est cecum ec/& uidere, qui nōdum uidet, q̄ ergo sic dixerit/per accidēs assignabit medietatē, & nō scdm pprium terminū contrarietatum, opposita autem ad aliquid/suscipiūt medietates, nam intermediū domini/& serui/est liber, & intermedium maioris & minoris/dicif esse æq̄le: & intermedium lati/& stricti, est coherens, & sic aliorum cōtrariorum inuenietur aliquod medium/nominatum/uel innominatum, sed inter affirmationē & negationem/nullum medium est, ceu inter hominem esse/& non esse hominē, & ec musicum/& nō musicum,

musicum, & uniuersaliter necesse est ei qui de aliquo aliquid profert, de eodem affirmare/uel negare aliquid, affirmare quidem/quãdo significat aliquid inesse, ut homini musicū inec/& equo pugnantem esse: similr negare aliquid ei inesse quãdo nō esse aliquid significat, ceu non esse hominem, uel non esse equū, uel quãdo non coexistit aliquid huic, uelut non esse hominē musicum, uel nō esse equum bellicosum. Equidem inter affirmationē/& negationem/nullū medium est. Hæc igitur etiã Architas de differentia oppositorū adinuicem scripsit, & naturam ipsorū simul etiã diligenter ostēdit, quæ etiã Aristot. sequutus est in suis dictis, ut ex eis liquet. Postremò Aristot. subiungit quãdam differentiam contrariorum/quã etiã Architas tradidit, post quam etiã aliam/quã contrariorum affert. Et sic se habent ea quæ Aristot. subiungit.

De contrariis.

Contrarium autem/est bono quidem, ex necessitate malum. hoc aut palam inductione in singulis. uelut sanitati/ægritudo. et iustitiã/injustitiã. et fortitudini/timiditas. similiter autem/et in alijs. malo autem/quãdoq; quidem bonum est contrarium quãdoq; autem malum. defectui enim/qui est malum, cōtrarium est excessus/malus existens. similiter autem/et medietas contraria utriq; existens, bonum est. In paucis autem quod tale videbit/ utiq; aliquis. in pluribus autem/ semper malo/bonum contrarium est.

Cum dixerit de contrariis, subiungit hæc quæ sunt utilia/ad uniuersam p̄dicamentorum considerationem, & ad inuentionē locorum. Et sunt hæc, q̄ bono semper malum est cōtrarium, & malo aliquando bonum/& aliquãdo malum est contrariū. Secundum quoq; est, q̄ non necesse est ubiq; ut si alterum contrariorū sit/& alterū semper sit, quãdoquidem hæc non semper in indiuiduis fiãt. Tertium est, q̄ contraria sunt circa idē subiectū, uel genere/uel specie. Quartum est, q̄ contraria uel in eodem genere sunt, uel in contrariis generibus uel ipsa genera sunt, sed horum primi modi. f. q̄ bono malum ex necessitate sit contrarium, per inductionē fidem fecit: nam per sanitatem/& egritudinem/ac per iustitiã/& iniustitiã/uniuersaliter pbauit. Quod uerò malo quãdoq; bonum sit cōtrarium, & quãdoq; malū, ex his quæ scdm defectum/& excellentiam se habent/medietatē syllogismo conclusit, nam defectui medietas cōtraria sit/& excessus, ceu timiditati fortitudo/& audacia, & frigiditati corporis/ac incommensurationi complexio/cōmensurata est, & calidior opponit, unde in libro de oppositis/adiicit istos modos contrarietati/& oppositionum/nec bonorū/nec malorum ad ea quæ neq; bona/neq; mala sunt: sic dicendo album nigro/& dulce amaro/acutum graui/& motui/statio, opposita sunt. Sed quomodo unū uni contrarium esse uideat, quãdoquidem nunc dicat duo esse contraria malo. f. bonum/& oppositum, malum, ut audaciã/fortitudo/& timiditas: & bono duo mala uidentur cōtraria/ut fortitudini/audacia/& timiditas:& medietati/ excessus/& defectus. Sed ad primū dicendum est, q̄ si scdm idem audaciæ unūq; opponeretur, p̄fecto sermo absurdus esset, sed si bonum opponit malo/ut malo, & cōmensuratum incōmensurato (ut tale) tunc unum uni erit contrarium, similr etiã si excessus audacię/opponitur defectus timiditatis, nihil p̄fecto erit inconueniens. Ad secundum quoq; dicendū est, q̄ unum est cōtrarium bono/ut bono, & illud est malum, similiter etiã cōmensurato/ut cōmensurato/unū est contrarium/incommensuratum, quodquidem cōmuniter, & in excessu/ac defectu/considerat. Non enim excessus/& defectus (ut tales) opponuntur ad cōmensuratum. Etenim & affectiones, quatenus sunt diuisibiles/quãtæ sunt. Item Aristot. insinuat oppositionē/quæ est scdm aliud/& aliud/dicendo malo aliquãdo bonū est contrarium, aliquãdo malū. Non enim idem est hoc cum illo bonū/& malū, sed magis cum hoc dicto/partim bonum/& partim malū: quare duo cōtraria extrema tatum sunt, & alterum extremum fm quantitatem/& medium, scdm qualitatem/ut cōmensuratum/incommensurato, nam mediū est quãtum/quod non extremo contrarium: ut quãtum, quãdoq;dem non plurimū distant fm quantū, sed media/ut unū/ambo extrema contraria sunt. Nam ut incōmensuratum/ad cōmensuratum, & ut malitia ad uirtutem, fit. Hic quoq; Nicoltratus resp̄ndit unum, quia contrariorū diuisio/imperfecta est, quãdoquidem nō adiecerit/indifferens contrariū esse/indifferenti, quod quidè in libro de oppositis/adiicit, dicendo/esse quẽdam modū oppositionis/qui non est bonorū/nec malorum/ad ea quæ nec bona, nec mala sunt (ut diximus prius). Verū indifferentia ipsa/non uocauit (ut existimo) quia hoc nomen indifferentis/est nouū/à Stoicis impostū. Sed hic de illis mentionē non fecit, quia dubium erat/ne fortè non solum indifferentis/indifferenti, sed etiã indifferentis/malo opponeretur:

Prædi. Aristot.

A ii

sicut etiam artificiale mediū uidetur cōtrariū esse: ei quod sine arte malū est: ac sobrium esse/ aduer-
sari ei: quod est ebrium fieri: iterū bono/medium est contrariū, ceu uti uino/quo aliquis sobriā uti
potest: sed hæc non est mutua acceptio. Nam in artificiale/mediū est, siquidē etiam de pueris dicit.
Item sobrium esse duplex est, alterū bonum/ & alterum mediū: ceu quādo significat non uinolentū
esse & ebriū fieri est malum, & mediū est: quando significat usum uini/ & sic media mediis/ & bona
malis/ apponi conuenit: q̄ qdem cū sint/ ac exacta inquisitione reliquit/ absurdū fecit, sed mentionē uni
uersaliter de ipsis faciēdo/ uel ingrendo/ longiorē doctrinam fecisset, quā par sit introductioni. Item
Nicostratus dānat alterū, quandoquidem summopere nitatur ostendere bonū bono contrariū esse.
Nam nequit prudentē deambulationem/ contrariam esse/ imprudenti: & prudentē uoluptatem/ ad
uersari/ prudenti/ tristitiā, & alia huiusmodi: quæ qdem/ contrario modo dici uidentur. Atqui con-
traria non conferunt/ atq; concurrunt ad unam intentionē, & unum finē ambo prudenter facientis/
non inducunt, quod si in his prorsus est contrarietas, ceu non boni ad bonū, tamen ut mediū ad me-
diū/ erit contrarietas, quādoquidem ambulatio (ut ambulatio) quieti, & uoluptas (ut uoluptas)
non opponitur tristitiā. Sed quispiam quæret/ cur malo, malū/ & mediū medio opponit, & minime
bonum bono? Cui dicēdum est, q̄ bonū est unum/ & simplex, & malū uarium: ut igitur ubiq; cō-
tingere/ scdm unum sit/ scdm iactum ad scopum, & non fortiri: & non consequi scdm multa fit, nam
secundum excessum/ & defectū/ illud sit. sic etiam bonum/ cum sit unū/ sibi met non aduersatur, sed
malum cum sit uarium/ & multiplex/ sibi met aduersatur. mediū quoq; neq; ipm/ ut medium cō-
trarium fit, sed suapte natura medium est, nam sicut albū nigro/ & dulce amaro/ opponit, sed malū
nō scdm aliud, sed scdm excessum & defectum/ quo incōmēsurata/ & mala aliqua sunt, sed quem
admodum duo uera/ inuicem non opponunt, sed duo falsa opponunt inter se, ceu omnis/ & nul-
lus/ in unum cōtingenti, sic & bonū bono non repugnat, sed malū malis repugnat: quocirca admi-
nistratio rei familiaris/ & liberalitas/ inter se nō repugnat, quāuis illa pecunias seruādas esse iubeat,
& alia paruifacere. Verū tamen/ ambq; tempori inferuientes/ cū copulantur in bonum: audacia uerō/
& timiditas/ inter se pugnat. Vnde hāc differētiā contrariorum Aristo. sequutus Architam, adie-
cit. Nam ille sic in libro de oppositis scripsit, amplius sunt tres differētiæ contrariorum. Nam quæ
dam ut bonum malo opponuntur, ceu sanitas ægritudini, q̄dam autem ut malum malo, ceu auari-
tia/ pdigalitati, quædam uerō ut neutrum neutro, ceu albū nigro, & graue leui: ubi ipse uocat neu-
trum/ qd̄ à iunioribus uocatur indifferēs, sicut etiam Aristo. negationem extremorum ipsam, neq;
malum, neq; bonū uocauit, & inquit. in paucis uideri posse/ mali ad malum cōtrarietatem, nam in
illis solis/ in qbus bonum, imediatē consideratur/ id fieri potest. Equidem malum in excessu/ & defe-
ctu, atq; in eisdem ipsis ambo, ceu unū malo ad bonū/ opponitur. Sed q̄rendum existimo, nunquid
omne bonum/ habens oppositum malum/ cōsideretur in mediocritate, & omne malū citra medio-
critatem? Qd̄ si hoc conceditur. ergo non est in paucis oppositio mali/ ad malum. nam incommen-
suratio fit secundum excellentiam/ & defectum, quæ inuicem opponuntur ut mala, uel ut plura,
& hæc non sic se habent.

*Adbuc autem contrariorum/ non necessarium, si alterum sit, & reliquū esse. sanis quidē omni-
bus, sanitas quidem erit. ægritudo autem non. Similiter autē/ & albis existentibus omnibus, et albe-
do quidem erit. nigredo autem non. adhuc si Socratem sanum esse, ei quod est Socratem ægrotare/
contrarium est. non contingit autem simul ambo eidem inesse, non utiq; continget altero contrario-
rum existente, & reliquum esse. existente enim eo quod est Socratem sanum esse, non utiq; erit
hoc/ quod est ægrotare Socratem.*

Secūdam contemplationem de contrariis esse tradit, quā prius usi fuimus/ tractantes differentiā
contrariorum, contra ea quæ sunt ad aliquid: quia in contrariis sine complexione/ nō necessarium
est/ si alterum sit/ & reliquum esse, nam si sanitas est, non necesse est esse ægritudinem, sed quæ sunt
ad aliquid/ simul existunt, & in contrariis quæ simul comprehendunt, hæc sunt indiuidua, & quā-
do dico Socratem sanum esse/ & Socratem ægrotare/ in his non contingenter, sed alterum necessa-
rio existit. Vnde horum primum/ scdm suppositionem Aristo. scilicet omnes sanos esse/ & omnes
albos esse, quibus significat contraria sic se habere, ut unum nō pendeat ex altero, sicut se habēt ea/
quæ sunt ad aliquid. Verum quicunq; principia contraria ponebant/ hoc non cōcedebant, siue fue-
rint Heraclitici, nam si alterum contrariorum assumetur/ omnia occulta euaderent/ & perirent, p̄
pterq; Heraclitus accusabat Homerum dicentem.

Vtinam

Vtinam ex diis/ hominibusq; contentio periret.

Nam omnia perirent ait. & in sequētibz hoc non ostēdit. s. non simul contraria in mundo exi-
stere, sed ostēdit, quia non simul Socrates potest ægrotare/ & sanus esse, quāq; nihil phibeat, ut alius
ægrotet, & alius sanus sit: sed si aliquis hunc sermonem uoluerit consonare præcedēti/ sic illum ac-
cipiet: nam si non contingit Socratem simul sanum esse/ & ægrotare, neq; aliq; alium simul ægro-
tare/ & sanum esse. Si igitur scdm suppositionem oēs sani fuerint, itaq; alicubi nō erit ægritudo. De
inde cum dicit, circa idem numero contraria non fieri, quidam obiiciunt, uoluptatē/ & tristitiā si-
mul fieri, dum bibūt dulce in uino, nisi primo id non fiat scdm idem, sed tactus leditur/ & gustus
delectatur. Deinde q̄ delectatio tristitiæ simul fit in sitiēte/ & bibēte. Plato ostēdit dicendo. Si quid
memini/ q̄ non sunt hæc bonum & malum, quādoqdem neq; contraria sunt. Verum lābicus extē-
dendo sermonē ad omnia contraria, quædam miseri ait. ut album/ & nigrū/ in fusco/ & dulce/ ama-
rum/ in absynthio: & quædam esse immixta, ut sanitatē, & ægritudinem, quāuis medici miscēt hæc
in quadam tertia consiētia, neutra appellata. Item ait. cōtrariorum quæcūq; aliq; unum gene-
rant/ aliud est pductum/ ubi aliud magis est, quā generans, & alterum est minus/ ut fuscum: & alicu-
bi est magis ambobus/ tāquā ex maiori & minori compositū, & alicubi ambobus est minus, ceu il-
lud qd̄ ex recto/ & curuo cōstat, nam recto minus est rectum, & curuo minus est curuum.

*Palam autem/ quod & circa idem, uel specie, uel genere/ nata sunt fieri contraria. ægritudo
quidem enim/ & sanitas/ in corpore animalis/ nata sunt fieri, albedo autem/ & nigredo/ simpliciter
in corpore. iniustitia autem/ & iniustitia/ in anima hominis.*

Cum loquutus sit de mediatis/ & imediatis contrariis/ usus etiam fuit hoc. s. in quo nata sunt fie-
ri, uel de qbus prædicari, proinde docet/ quæ sint illa in quibus nata sunt fieri contraria, & cum tri-
pliciter idē dicatur. s. idem genere, idē specie, idē numero, dicit contraria fieri circa eadem genere/ &
specie. Equidē quando accipimus corpus simplr/ circa quod albedo/ & nigredo/ contraria sunt, tūc
idem genus accipimus: si uerō accipimus corpus animalis/ in quo ægritudo/ & sanitas, tūc spēm ac-
cipimus/ ut genera, & si qdem fuerint omnes naturæ egedem genere/ erunt circa ipsas contraria, ra-
tionale/ & irrationale: si uerō fuerint animæ humanæ egedem specie/ tunc erunt circa ipsas uirtus &
malitia: sed circa idē numero contraria fieri, non subiūxit. Verum quidam hāc prudētiā determi-
nātē, ceu illam Solonis/ cōtrarium esse fugi imprudētis/ si fieret. Item aiūt huius sanitatem/ eiusdem
ægritudini cōtrariam esse, sed non quāuis cuiq; q. Vnde lābicus sequēdo inquit. non dici secundū
demonstrationem/ hanc prudētiā huic imprudētiæ contrariam esse, sed media contraria sunt/ pru-
dentia/ & imprudētia, & quāuis in aliquo indiuiduo cōtraria determinata dicerētur, tamē cōtraria
essent/ scdm relationem ad media. Nam cur magis huius prudētiæ/ uel illius imprudētiæ/ cōtraria?
Verum fortē etiam in his est q̄dam oppositio/ si quidem uirtutes & malitia/ tribuantur animabus sa-
nitates/ & morbi tribuātur corporibus, sed quomō Aristo. non dixit circa idē numero. non fieri cō-
traria/ quādoquidem hoc esset p̄prium substantiæ. ut cū una & eadem numero maneat/ contrario-
rum sit susceptiua? Nisi Aristo. uelit nō qd̄ subiicitur cōtrariis/ nō eē unum numero, sed fortē tāq;
dictum in sermonibus de substantiis/ manifestat, non illud p̄termisit, uel si fortē cōtraria fiant in indi-
uiduis, tamen nō quatenus indiuidua/ habēt contrarietatem. Non enim q̄ hæc prudētia/ & hæc im-
prudētia, sed quia prudētia/ imprudētiæ, sunt contraria, sic habent contrarietatem, quo pacto di-
ctum lābici/ colligendum est, quia manifestum est/ q̄ circa idem genere, & idem specie/ non solum
fiunt contraria, sed etiam sunt simul, & possunt in alio & alio consistere, sed circa idem numero nō
possunt esse simul, sed uicissim.

*Necessarium autem/ omnia contraria uel in eodē genere esse, uel in cōtrariis generibus. uel ipsa
genera esse. album qdem enim/ & nigrum/ in eodem genere. color enim ipsorum genus. iniustitia autē/
& iniustitia/ in contrariis generibus. illius qdem enim uirtus. huius autem malitia/ genus. bonum autē/
& malum/ non sunt in genere. sed ipsa quorūdam genera existunt.*

Tradit quartum Theoremā/ contrariorum, q̄ omnia cōtraria/ uel sunt sub eodem genere, sicut
album/ & nigrum/ sub colore, uel sub cōtrariis generibus, sicut iustitia/ & iniustitia, & uirtus & ma-
litia/ quæ sunt genera: uel ipsa cōtraria sunt genera, sicut bonū/ & malum/ quæ sunt genera, & nō in
genere, cuius diuisionē Nicostratus tertiu mēbrū accipies, negat illud eē, q̄ quidē nō sint aliq; cōtra-
ria/ q̄ sint solū genera, & nō spēs alicuius/ uel aliquorū. Equidē bonū & malū/ sub q̄litate ordinant, &
Prædi. Aristo. A iii

sub dispositione, uel habitu. Itē omne cōtrariū ordinabit sub aliquo decē generum, & sic prius erit sub genere: & sic temerē dictū est, q̄ ipsa sint genera, uel sunt extra decē pdicamēta, & si diuisio in decem generū imperfecta erit. Sed hanc dubitationem rectē inuētā Porphyrū sectatores soluūt, dicentes contrariorū alia esse æquiuoca, alia minime, & quia q̄dam non æquiuoca diuisit in ea que ordinata sunt sub uno genere, & in ea que sub cōtrariis generibus ponunt, & que æquocē dicunt, non sub uno genere existunt, sed de multis dicuntur, q̄ genera assimilant analogis, & illis æquiuocis in quibus unum est prius altero: adeo talia cōtraria aserit esse genera, & huiusmodi sunt bonū & malum, nam bonum est æquiuocum, quod cōpetit substantiæ: ut deo, & q̄litati, ut uirtuti, & quātitati, ut cōmensurato: & aliis pdicamentis. Sed qui ita aiunt, primo asserunt genus improprie dici de æquiuoca uoce, deinde non admittunt bonum & malū esse qualitates: p̄inde alii coartant uerba dicentis, nihil aliud significare per hæc. s. bonum & malū non sunt in genere, sed ipsa quorūdam existunt genera, nisi quod bonū & malum non sunt sub contrariis generibus, sed ipsa sunt contraria genera. Nam quāuis sub qualitate sint, tamen q̄le non est contrariū alteri generi. Atqui hæc solutio reuera execranda est, nam hoc modo tertia differentia à prima non differret, siquēd bonū & malum sunt contraria entia sub uno genere. Porro Theophrastus hæc in suis topicis scripsit, que longiorem sermonē reddunt. Equidem cum cōtraria sint principia contrariorū, liquet hæc non esse in uno genere, ceu nec bonū & malum, nec motus est actio: itaq; excessus & defectus erunt contraria, & forma priuatio principia: p̄inde ad hæc, Iamblicus inquit, q̄ si decem genera rerum sunt, & oia contraria sub ipsis, uel oia sub uno genere, uel aliud sub alio ordinabunt, uel multipl̄ erunt contraria, cum unū quodq; sub pluribus generibus ordinatum fuerit, uel ut inquit, neq; similiter in uno genere erunt contraria uocando genera pdicamenta, sed dixit q̄ non sunt genera ipsorū, sed ut contraria. Nam hæc sunt principia contrariorū, & sub his alia ordinantur: qm̄ etiam ipse arbitrat̄ excessum & defectū sub uno pdicamēto. s. sub quanto ordinata esse, sed ut contraria contrariorū principia non uult sub aliis contrariis ordinari. Nisi etiam prima contraria sint propria genera, & hæc nō sunt in uno genere: nam exēpla quibus utunt̄ de ipsis, indicant an eis eē prius, & posterius. Proinde Iamblicus ait. Fortē Arist. nunc sequit̄ institutionē Pithagoricū de boni & mali sc̄litate, uocando contraria principia iuxta illorum genera: q̄re hanc tertiā contrariorum differentia præter suam opinionem magis apposuit. Sed aliquis considerabit, quomodo adhuc uera sit illa contrariorū definitio, quæ dicit contraria esse illa, quæ plurimū inter se distant sub eodē genere, siquidem non salū sub eodem, sed etiā sub contrariis generibus sunt (ut tertium mēbrum tanquā præter opinio nem appositum) prætermittā: nisi diffinitio contineat relationē ad unum, qualiscunq; & differentia, hic sit accepta s̄m proximum genus, quia hæc quidē sub uno genere pximo sunt ordinata, ut albū & nigrum sub colore, & quædā proximē sub cōtrariis, ut iustitia & iniustitia sub uirtute, & malitia, & per hæc ad unum, aut ad habitum, aut ad dispositionē, aut ad ipsam qualitatem reducant. Architas uerō neq; hanc differentia contrariorum prætermittendo, exactius ipsa exposuisse uidetur, sic dicēdo. Item contrariorū alia in generibus generum fiunt. Nam bonum est cōtrarium malo, & bonum est genus uirtutū, & malum est genus malitiarum: q̄dam etiā sunt in generibus sp̄rum. Nam uirtus est contraria malitiæ, & uirtus est genus prudētiæ, & tēperantiæ: & malitia est genus imprudētiæ, & intēperantiæ, quædā deniq; sunt in sp̄bus. Nam fortitudo est contraria timiditati, & iustitia iniustitiæ, cū iustitia & fortitudo sint sp̄s uirtutis, ac iustitia & tēperantia ipsius malitiæ. Vnde Architas in his dixit, contrariorū ea que sunt genera generum non phiberi, ut etiam ipsa sub uno aliquo genere reducant: ut bonū & malum sub qualitate: & quædā esse genera specierum, & quædā species asseruit, & ipse subiungit, q̄ prima genera semp sunt species, nam inquit, genera non solū sunt, sed etiam species. Sed quia sermonē de cōtrariis & oppositis cōclusimus, questiuunculam hanc non prætermittere utile erit. Nam Arist. ubiq; in his, & Architas, cum Arist. posuerunt contrariorum exempla, bonum & malum, sanitatem & egritudinem, uerum & falsum, iustitiā & iniustitiā, uirtutem & malitiam, studiosum esse & prauum, & exēpla priuationis & habitus posuerunt uisum & cecitatem. Existimo igitur q̄rendum esse, si oporteat bonum & malum, iustitiā & iniustitiā, sanitatem & egritudinē, ut contraria apponere, an uelut habitum uel priuationē: nam si contraria eque fortitudinis & roboris sunt, ac suapte natura ambo principalia sunt: itaq; hæc mala iniustitiæ egritudō, & talia aduersa magis sunt, & remotiones ab eō qd̄ est sc̄m naturam & adueniunt, p̄fecto ambo erunt principalia, uel æque fortia, uel s̄m naturam similiter: nam si uniuersal̄ hæc sunt præter naturam, & non alia ac infortunium significans primò nullius esse finē in ipso solet. Deinde eligentes iniustitiā sub apparētia boni, quod est in ipsa alliciunt, & hoc mō in aduersam fortunam inci-

dunt, quærentes id quod est per se sufficiens, utile & principale. Sed quis dubitat de egritudine, q̄ nō sit dispositio p̄ter naturam, quādoquidem medici hætenus sic ipsam diffiniunt: si igitur id qd̄ est s̄m naturam, & quod est p̄ter naturam opponunt, non erit, ut cōtrariorum oppositio, nam ille s̄m naturam, & species ambo sunt, album/nigrum/calidum & frigidum, sed potius ut habitus magis & priuationis oppositio, partim priuatio, & partim in priuatum esse cōsistit. nam ægrotare priuatio est, & mortuū esse, & ophthalmiam pati, & cecum esse, sed horum partim in priuando, & partim in priuatum esse, cōsistunt. Cum igitur duplex sit priuatio, isti uiri illam solam priuationem uocant, quæ est in priuatum esse, p̄pter impotentiam, & quæ cōsistunt in priuando ponunt: ut contraria quia ipsis inest quædam uirtus. Item eō q̄ aliquid habitus adhuc admixtū est. Vnde Architas cum hanc differentiam in libro de oppositis nouerit, nō solum hanc, sed etiā aliam tertiā opponēdi, sic dicit. Priuatio autem & priuatum esse dicit̄ tripliciter, uel enim quādo nihil prorsus habet, ceu cecus/nihil uisionis, & mutus nihil uocis, & expert̄ disciplinæ/nihil sciētiæ habet: aut male habēdo, ut surdus qui male audit, & caligās oculis qui male uidet, aut quādo habet aliqd̄ quale male, ceu qui habet tortos pedes, & qui habet rauam uocem. si ergo iste non ob ægritudinē est caligās oculis, sed ut in priuatum esse cōsistit, & hæc erit tota diuisio eius, qd̄ est priuatum eē. Itē contraria p̄cedentia & finem generationis suæ in se ipsa emittentia, integre cōtraria fiunt: ceu morbus & mors, quare ægritudo & ophthalmia nō erunt cōtraria, sed uniuersal̄ ambo cōtraria sunt: opera naturæ: morbus uerō est priuatio & absentia, nō solum esse qd̄ natum est haberi, sed etiā est absentia: nam priuatio in libro de physico auditu, erat dūtaxat formæ absentia/nihil p̄ter naturā indicās, sed magis diuersitatem. Nam bouis materia priuata est forma apū, & materia panis forma carnis, sed nūq; in his est p̄ter naturam, quæ admodum in priuatione opposita: quare ubi est id qd̄ est præter naturam, ibi etiā magis est priuatio, sed nō contrarium illud est appellādum, nam sic nobis etiam aduersus eos q̄ ponūt p̄icipiū eē mediū, rō fauet. Diceret igit̄ aliq; qua de causa horū diuinarū hoīum talis sententiā sit, & cur Iamblicus hoc ignorat q̄ multas & bonas rationes adduxit, ad confirmandum hoc. s. q̄ malum oportet existimare q̄ ueretur in destructione existētiæ, & in aduersitate: Nisi fortē sententiā Pithagoricorū sequuti sint, qui duos ordines elementorum. s. deteriorem & meliorem, e regione uicissim respondentes, tanquā contrarios posuere, in quibus bonum & malum ordināt. Verum si hæc q̄ diximus uera sunt, adhuc quærendæ sunt differentie, oppositionū eius. s. illa sc̄litate quæ est ut contrariorū, & eius quæ est ut habitus & priuationis, ubi illa esse non dicemus, quia cōtraria transmutantur inuicem, & quæ s̄m habitū & transmutationē non transmutant, siquidē (ut diximus) ægritudo & sanitas, iustitia, & iniustitia, bonū & malum inuicem trāsmutant, non uelut contraria, sed uelut habitus & priuatio opponuntur, sed dicemus ea quæ prius diximus, quod contraria sunt æque potentia & ambo principalia secundum naturam & species, priuatio autem in potentia præter existentiam, & præter naturam, ac defectus formæ est. Sed iam procedendum est ad ea quæ deinceps Arist. dicit.

Caput de priori.

Prius alterum altero dicitur quadrupliciter. Primo q̄dem s̄m principalissime, s̄cū dum tps. sc̄m q̄ senius alterum altero, q̄ antiquius dicimus: eo enim quod tēpore amplius sit, q̄ senius s̄m antiquius dicitur. Secundo aut, quod non conuertitur sc̄m ipsius esse consequentiā, uelut unum/duobus prius, duobus q̄dem enim existētibus cōsequitur mox unum esse. uno autē existente non necessariū duo esse, quare non conuertitur ab uno cōmunia essendi, reliquum prius autē uidetur esse q̄ tale a quo nō conuertitur essendi consequentiā. Tertio aut, sc̄m quēdam ordinem prius dicitur, sicut in scientiis s̄m orationibus. In demonstratiuis enim scientiis existit prius s̄m posterius ordine, elemēta enim sunt priora diagramatibus ordine, s̄m in grammatice elemēta sunt priora syllabis, in sermonibusq; eodem modo. phemium enim in narratione prius est ordine. Adhuc præter dicta, quod melius s̄m honoratius prius esse natura uidetur. cōsueuerunt autem multi eos q̄ magis sunt in honore s̄m magis diliguntur ab ipsis/priores apud ipsos dicere esse. est aut utiq; serē alieniss̄mus modorū iste. Qui q̄dem igitur dicuntur modi prioris serē tollunt, uidebitur autem utiq; præter prædictos alius esse prioris modus. conuertentium enim secundum essendi cōsequentiā, quod causa qualitercūq; alteri ut sit, prius merito natura dicitur, quod aut sunt

quædam talia, palam, nam esse hominē, conuertitur secundū essendi consequentiam, ad uerā de ipso orationem. Si enim est homo, uera est oratio, qua dicimus quia est homo. & conuertitur. Nam si uera est oratio, qua dicimus quia est homo, est homo. est aut oratio quidem, nequaquā causa essendi rem. res uero uidetur aliquo modo causa essendi uerā orationem. eo enim quod est res, uel non est, uera oratio, uel falsa dicitur. quare secundū quinque modos, alterum altero prius dicitur utiq.

Cum superiori sermone de substantia Aristoteli uteretur hoc nomine prius, & in predicamento ad aliquid diceret, scibile enim/scientia prius esse uidebitur, ob id igitur diuisione de ipso priori multipliciter dicto facit, quāuis non oēs modos eius afferat, quādoquidē ipse alias adiecit alios modos non paucos, & Straton in uno libro de priori & posteriori multos modos posuerit. Verū cū Aristoteli putat eos exponendos esse, qui per introductionem sufficiunt, primū modum prioris & principalissimum esse inquit, qui secundum tempus quatenus tempore est prius id quod magis senex & antiquus est, ponentes hæc nomina honorabilia esse. Eadem proprie dicitur senius de animatis, & maximē de hominibus quatenus dicimus Pithagoram Socrate seniore esse, & uetustius de inanimatis & rebus magis dicitur, ceu Troiana gesta dicimus uetustiora esse rebus Perficis, & hac ratione priora, & constat quod oportet quæ assumuntur comparare ad alterum. Nam si hoc non erit inueniet aliquis seipso senior secundum iuuenilem etate, quia illa erat prior tempore. itaque in his querendum primū est, si prius est equi uocū, quo aliquid in ipso principalissimū sit. Nam his quæ multipliciter dicuntur & equiuoca sunt hoc est proprium, & illud metaphoricē non contingit (ut diximus) in sermone de æquocis. Nam inuidua substantia, propriissime & primū & maximē dicta est, quocirca uniuocē de ipsa dicitur secundū substantiam. Dicendum est igitur quod in æquocis illud est asserendum esse principalissimū quādo aliquid primū positum fuerit, & aliud ab illo proficiscitur: ceu animal, quod aiatum & pictum, quorū animatum est principalissimū & pictum secundum similitudinē illius secundarium, & ambo dicuntur equuoca. Secundo autē querendum est, cur significatum prioris secundum tempus principalissimū est, nisi quia à priori secundum tempus alia priora dicta esse uidentur. Item hoc significatum quo ad consuetudinem est notius, cum prior sit genitus, ut inquit Homerus. Secundum quoque prioris modū inquit esse illum, quo aliquid non conuertitur secundum essendi illationem: ceu quādo aliquid ponitur cum alio, & sequitur illud, sed illo posito illud aliud non sequitur, ut duobus existentibus semper unum est, sed e contra uno existente, non necesse est duo esse: à quo igitur non sequitur illatio illud est prius, & quo posito sequitur alterum, illud est posterius. Verū iuniores tale prius consueuerunt appellare id quod simul inferunt, sed non inferunt, & quod si mul tollit aliud, sed alio sublato ipsum non tollitur, quæ quidem Aristoteli comprehendit in hoc modo, dicens quæ non conuertuntur secundum essendi illationem. Porro dixit non conuerti, quia non sicut existentibus duobus est unū, ita existente uno sunt duo: itaque unum duobus non æquiualeat secundum illationem, quia non sequitur ex uno duo esse: sicut sequitur quod positus duobus erat unum, itaque unum ad duo est prius secundum quod non conuertitur secundum essendi illationem, hoc etiā modo ostendit genus esse natura prius specie, quia eo sublato tollitur species, & posito non simul inferunt talis species. Nam sublato aiali homo de medio demitur, sed homine sublato non unā tollit animal: & secundum essendi illationem, neque homo simul existit, neque simul inferunt cum animali, sicut animal posito homine inferunt. Sed cur non dixit genus esse prius specie & specie priora esse indiuiduo, & causam effectum, nisi communionem fecerit generi & specie conuenientē. Item cū quædam causæ natura præcedat, effectus sequuntur, ut unum est causa duorum. Tertius modus prioris est ille quem secundum ordinem numerat, & persuadet ex demonstratiuis scientiis ut in geometria, nam priora sunt in ipsa elementorum definitiones & dignitates & suppositiones & petitiones, tamen ordine præcedentes. Item in grammatica priora sunt elementa syllabis. simili quoque ordine ostenditur in oratione iudiciali & deliberatiua. Nam phemia sunt priora narrationibus, & narrationes persuasionibus, & fortè hoc exemplum proprie de priori secundum ordinem tradit. nam in aliis erat priora ut causa, hic uero prohemium non est causa narrationis, sed solo ordine præcedit. Deinde ponit quartum modum prioris secundum quem melius & honorabilius prius esse imperio & excellentia dicimus, ceu diuina priora mortalibus, & in ciuitatibus atque in amicis præstantiores dicuntur priores, quæ quidē modū prioris inquit esse alienissimū à significatione secundum primum, non quia non sint prima uerè secundum naturā, quæ sunt meliora & nobiliora, sed quia in talibus prius dici non admodū assuetū est. Nam parentes & doctores quāuis sint honoratiores, tamen hoc modo non consueuimus dicere eos esse priores: neque cognatum est nomē prioris, sicut in aliis modis erat. Sed fortè non propter consuetudinem dixit hunc modū prioris & posterioris esse alienissimū. Nam in consuetudine sæpe dicimus illud esse

esse prius, quod est honoratius, sed quia prius & posterius in tali natura uult esse, ceu in tempore, & in numero unū & duo, & in oratione prohemium & narratio, & deinceps quæ adducitur, uult quod prior in his quæ adæquatur, & non in melioribus, nec deterioribus, quatenus talia, quāuis causæ sint priores & meliores, tamen non quatenus meliores sunt priores & posteriores, sed quatenus in eadem natura aliquo modo existentia aliqua antecedunt, & aliqua sequuntur. Præterea dictis modis adiungatur quintus modus prioris, secundum quem ea quæ uidentur simul existere & conuerti secundum essendi illationem tamen illorū illud dicitur prius quod est causa alterius, ceu liquet in exemplo adducto. Nam res sunt causæ ut uera sit oratio, sed non oratio est causa rei, sed fit in his consequentibus ut in his quæ efficiunt, sicut in exemplo liquet. Equidē patre existente filius est, & conuerso, & causa facti uel est prius, aliquādo etiam causa est materialis ut later Nam simul sunt aqua & terra, quādoquidē fit lutum illud ex terra & aqua, sed aqua & terra est materialis causa & mixtio causa formalis eius, itaque Aristoteli quinque modos prioris exposuit scilicet secundum tempus, secundum naturam, secundum ordinem secundum imperium, & secundum causam. Sed liquet quoniam quot modis primum totidē etiam posterius dicitur. Unde qui determinant primū positione, ceu primā colūnarum esse quæ in oriente est dixerint, hi habebunt primum secundum intellectum, tamen nulla ratio est quod sit primū. Nam idē erit primū & posterius. Verum si aliquid natura primū redigetur sub ordine, sed illud primum intellectu est, sicut finis, quia finem prius intelligimus, sicut etiam præteritionem ante parietes, & fundamenta, & fossionē. Proinde hoc reducetur sub posteriori tempore. Nam intellectus præcedit tempore ipsum fieri, & existentia ipsius tempore est posterior. Item substantia prior dicitur, nam priora substantia sunt perfectiora, quæ quidē significatum prioris non uideat mihi prætermisse, sicut publicus ait, sed in quarto modo comprehensum esse in quo honoratius & dignius primū dicebatur, & in alius prius dicit. Item partē in diffinitione ne sequitur non tamen conuertitur secundum essendi illationem. Item dicit finem esse priorem & notioerem ipsius ad finem, quāuis posterior sit natura. Item in metaphysicis sic prius & posterius diuidit, & inquit primum esse illud quod est simpliciter: uel natura, uel ad aliquid, uel alicubi, propinquius principio alicuius determinato: ceu illud quod est propinquius alicui secundum locum, uel natura alicui loco determinatū, ceu medio, uel extremo, uel quocūque, & illud quod est remotius est posterius, sed quæ sunt priora secundum tempus sunt priora, ea quæ fuerint his quæ sunt remotiora ab ipso nunc, & in futuris ea sunt priora quæ sunt propinqua: sicut res Troianæ priores fuerunt rebus Medorū & res Nemeorū, sicut priora res rebus Pytorū, quoties utimur ipso nunc ut principia. Item quædam sunt priora secundum modū. Nam quod est prius primo mouēti est prius, ceu puer uiro. Item principium aliud est simpliciter, & aliud secundum potentiam. Nam princeps imperio, & quatenus est potētiō est prior, sed tale non secundum electionē uel eē, & ut sit prius & alterū ut mouēte illo moueatur & non mouēte: non moueatur. Nam principium est ipsa electio. Item alio modo prius secundum ordinē in quo continentur quæ ad unū determinatū distat secundum rationem, ceu prope assis & tertio loco assis ac ueluti, chorda acuti soni, & chorda prope grauioris soni. Etenim ubi est principale, ibi etiā est mediū & principium. Hoc igitur modo hæc priora dicuntur. Item alio prius dicitur cognitione, tamen simpliciter prius quo aliud est prius secundum rationem, & aliud secundum sensum. Nam uniuersalia sunt priora secundum rationem, & singularia secundum sensum. Item passiones priorū dicuntur priores passiones, ceu rectitudo dicitur prior planitie, quoniam hæc est passio lineæ, & hæc superficies. Item dicuntur priora secundum naturā, & secundum substantiam ea esse, quæ possunt esse sine aliis, sed alia sine illis esse non possunt: quæ admodum etiā Plato usus est, sic etiā Aristoteli. ut hic, itaque patet ut illi modi prioris & posterioris, quos ibi enumerauit, continentur in his quæ dicuntur in predicamentis. In his quibus secundum tempus, secundum ordinem, & secundum imperium, aliqd prius dicitur, & illi etiā continentur in extremis, quos priores secundum naturā & causam. Vñ quæque modi hic traditi sic reducuntur ad prima genera, & primus modus prioris secundum tempus ad predicamentū quod reducitur: & modus prioris secundum naturā, & quatenus tollit & non tollit, atque illi duo secundum imperium, & secundum causam, ad predicamentū ad aliqd rediguntur, & ille modus prioris secundum ordinem, in predicamento posterioris locat. Item patet quod posterius in eisdem predicamentis erit, in quibus etiā est prius. Proinde Straton Lapfachenus in libro de priori & posteriori, multos modos enumerauit, quos puto reduci posse ad ea quæque hic dicuntur, tamen partes illorū existentibus. Nam sub tempore ordinabitur illud prius quo imperfectū perfectio prius dicitur, quocirca finis est in oibus ultimus, idē etiā sub ordine, atque sub his ambobus quæ dicuntur esse priores dignitatis, & naturæ illi. Modi redigentur, quibus prior scientia dicitur, uel unitas dualitate & multitudine, uel par/impari. Nam hæc non conuertuntur secundum essendi illationem, sicut neque scientia ipsorum. Item primum tempore & dignitate est cuius opus est prius, uelut bonum est prius malo, quādoquidē hoc sit salutis, & hoc corruptionis: & prius sit esse quam corrumpi, tempore & di-

Prædi. Aristo.

B

gnitate: & primum, nam tãquã id secũdum quod non fit illatio essendi: quandoquidem possit esse unum/altero non existente, ut locus/corpore, & corpus/colore similiter etiam si alterũ in altero natum est fieri, ceu substantia est prior quali/ & quanto, sic etiam illud quod est secũdum naturam/ est prius eo quod est p̄ter naturam: & lex/abrogatione legis, & habitus/priuatione. Item sub priori dignitate/ & potentia ordinabuntur, quæ sunt propinqua honoratori. Equidem/ quãtum prius ordinabitur, quam quale, quia quãtum est par substantiæ, qualitas autem non: & secundum hoc participat generatione/ & corruptione, ut tempus, & hoc non ut locus/ & alterum separabile, & alterum minimè. Nã anima/ sine sensu ea esse non potest, sed sine scientia potest esse: & impartibile/ est prius partibili, nam principio est propinquius: quare & centrũ est prius circulo, & quo magis priori participat, ut perpetuum prius est bono/ & corruptibile malo, & par dualitate/ & ipar trinitate, etsi aliquid aliquod tempore manet, & aliud non manet, uelut corpus est prius motu/ & tempore. Et sub prius ordine redigetur id quod est prius inter medio, & posterius quod est inter medio/ posterius, & ad modum eorum quæ conuertuntur, quorum unum præcedit alterum/ ut causa, redigentur elementum/ & pars, quãdoquidem hæc sint priora toto, ut finitum infinito, & si alterum utroq; est prius, uelut æs statua est prius/ & posterius. Nam quatenus materialis causa/ est prius, & fm formã est posterius, & ipse Straton/ insinuauit tempus/ & locum, esse priora/ & posteriora inuicem.

De simul.

Simul autem dicuntur simpliciter quædam/ & propriissime quorũ generatio in eodẽ tpe: neutrum enim taliũ/ prius aut posterius est. simul autem/ secundũ idem tẽpus/ hæc dicuntur. Natura autem simul dicuntur, quæcũq; conuertuntur quædam/ secundũ essendi consequentiam. nequaquã autem causa essendi/ alterũ alteri est. uelut in duplo/ & dimidio, conuertuntur enĩ hæc. duplo enĩ exĩte est dimidiũ, & dimidio exĩte/ duplũ est. neutrũ autem/ neutri causa eẽndi est. Et q̄ ex eodẽ genere contradiciuntur/ siuicẽ, simul natura dicuntur. contradiciuntur autem/ siuicẽ dicuntur, q̄ secundũ eadẽ diuisionem: uelut volatile/ gressiuũ, & aquatile. hæc enim contradiciuntur inuicẽ/ ex eodẽ genere existẽtia. aĩal enim diuiditur in hæc. in uolatile/ & gressiuũ/ & aquatile. & nihil horũ prius/ aut posterius, sed simul natura uidentur esse. Diuidetur autem utiq; / & unũquodq; talium in spẽs iterum, uelut uolatilẽ, & gressiuũ/ & aquatile. quare illa sunt simul natura/ quæcũq; ex eodẽ genere. secundũ eandẽ diuisionem sunt. genera autem/ speciebus semp̄ priora sunt. non enim conuertuntur secundũ essendi consequentiam. puta aquatili quidem existẽte/ est animal. aĩali autem existente, nõ necesse, aquatile esse. Simul igitur natura dicuntur. quæcũq; conuertuntur quidem secundũ essendi consequentiam. nullatenus autem, alterum alteri causa essendi est. & quæ ex eodẽ genere contradiciuntur inuicem. Simpliciter autem simul sunt, quorum generatio in eodẽ tempore.

Quoniam in sermone de ipsis ad aliqd/ usus fuit ipso simul, merito de ipso differere/ pponit, sed ipsum simul/ post prius & posterius ordinat, quia opponit illis/ quã quidem indicat negatione eorũ, ideo prius etiam mō ipsius simul totidẽ ferẽ modos illorũ/ oppositos, & aliquo modo iuxta eundẽ ordinem enumerauit. Nam primo ponit quõ finaliter/ & p̄p̄tissime dicitur simul, & ea inquit esse simul/ quorũ generatio est in eodẽ tempore. Etenim ibi et in assignatione modorũ prioris/ ordinauit id quod erat prius fm tẽpus, primo loco/ quatenus alterũ est senius, & antiquius altero. Verũ dicit simpliciter/ & p̄p̄tẽ ipm simul dici/ quod est secundũ tempus, tanquã usui/ & consuetudini congruũ. Præterea fm significatũ ipsius simul ponit, quã quidẽ secundo/ & quinto significato prioris/ & posterioris/ merito opposuit. Nã erat secundũ significatũ/ quo aliquid nõ conuertit fm illationẽ consequentis, & hac rōne erat prius: & quintũ erat/ quod conuertere/ & esset conuersio/ ut causẽ ad effectũ. & hac ratione rursus unũ prius erat/ & alterũ posterius, sed iuxta secundũ significatũ ipsius simul/ quatenus conuertuntur/ ea q̄ sunt simul opponunt primo mō/ & quatenus inuicẽ sese adequat/ apponi quinto, ubi causa p̄cedit effectũ: ceu dimidiũ/ & duplũ se habent, p̄inde fm hoc significatũ ipsius simul/ relatiua simul dicebant. Nam duplũ/ & dimidiũ/ unũ infert alterũ uicissim, ac tollit, & neutrũ est causa alterius. Tertium ipsius simul significatũ tradit/ dicendo, simul ea esse/ quæ sub eodẽ genere inuicem contradiciuntur. Etenim ea contraria diuidi dicuntur/ quæ secundũ unam/ & eadẽ diuisionem comparata, sunt eiusdẽ generis: præsertim quando generis plures diuisiones fiunt, & hæc sunt æqualis ordinis, ceu quãdo dicimus/ corporũ alia esse calida, & alia frigida, & alia animata, & alia inanimata:

animata: & uocant has conuisiones/ quæ posterius fiunt: ceu, quãdo diuidimus animatum/ in uolatile/ & terrestre/ & aquatile, & uocant hanc animalis subdiuisionem. Vnde contraria diuisio fit/ fm unam & eandẽ sectionem eorum quæ secantur: ut animatum/ diuiditur cõtra animatum/ ex eadẽ sectione facta. scilicet & contra uolatile/ pedestre/ & aquatile, & unũquodq; eorũ/ rursus in duas species diuiditur, & erunt illæ simul natura/ tanquã conuisione inter se ex eodẽ genere, nam nulla ipforũ prior/ uel posterior eẽ considerat, sicut in aliis diuisionibus/ quæ secundũ primam diuisionem/ priora erãt his/ q̄ fm priorẽ diuisionẽ diuidebant, & simul tollebat/ & nõ tollebat/ & iferebat, sed non inferebant: quod idem dictum est/ quod dicebatur. non contraria secũdi essendi illationem, nam si animal fuerit/ non semper aquatile erit, etsi aquatile fuerit/ semper erit animal: & animali quidem sublato/ tollitur aquatile, sed non e contra. itaq; huic modo ipsius simul/ uidetur nullũ prius/ & posterius/ oppositum assignari. Porro dicit Iamblicus, hic opponi huic/ quod fit secundũ priorẽ/ & posteriorem/ diuisionem, ceu animatum, quod ex priori diuisione acceptum/ uolatili est prius, quod est ex secunda diuisione. Nam neq; hæc conuertuntur/ secundũ essendi illationem: quare hoc significatum ipsius simul/ secundo modo prioris & posterioris/ opponitur, in quo genere/ & species ordinantur. Vnde Iamblicus cum animal diuidat in rationale & irrationale, & subdividat irrationale in uolatile/ terrestre/ & aquatile, rationale ponit eẽ prius uolatile, sic etiam ait fieri in dignitatibus, sed alii simplicia/ & non simplicia diuidentes, fecerunt diuisionem/ in ipsum simul. Alii uerò diuiserunt ipsum simul/ in simplicia connexa, & coniugata, sed non recte: nam huius non simplicis/ & simplicis/ species/ dicuntur esse oppositionis species, similiter connexum/ & coniugatum/ ex his & simplex, sunt species oppositionis. Videtur quoq; (ut ait) & quãdã simul esse ordine/ quæ opponunt prioribus/ & posterioribus ordine, sicut ea quæ sunt æqualis ordinis/ & æqualis dignitatis, uel ea quæ contradiciuntur/ ex eodẽ genere, dici possunt simul natura/ & ordine esse. Nam hæc/ magis ordine sunt simul/ quam natura, siquidem simul existant natura inuicem/ & sese demant, sicut etiam fit in his/ quæ sunt ad aliquid, sed aliter se habent ea, quorum unum contra aliud diuiditur ex eodẽ genere: sed animaduertendum est, quod ea quæ sunt adequata inter se/ & æqualis honoris/ non erunt simul secundum ordinem. Nam neq; prius/ & posterius/ secundũ ordinem iuxta excessum/ & defectum dignitatis/ uel honoris/ dicebant esse prius/ & posterius, sed magis in his quæ sunt priora positione/ ut prohemium prius narratione/ secundum ordinem dicebatur, & id quod est æqualis dignitatis/ & æqualis honoris/ potius opponitur quarto modo prioris/ & posterioris: quid igitur esse quatenus aliquid est dignius/ & honoratius? Vnde hunc modum ipsius simul/ tanquã eui/ dentem ab Aristotele. prætermisum esse/ uerisimile est. Vnde illa erunt simul secundum ordinẽ/ quæ eandẽ habent positionem, ut plura prohemia simul dicerentur præordinata esse/ ante narrationem, & est quidem ordo in ipsis. Sed fortẽ hæc contradiciuntur eis quæ secundum ordinem sunt/ prius & posterius/ opponuntur illa, scilicet quæ sunt æqui ordinis, & eundẽ ordinem habent. Iamblicus uerò dicit/ fortẽ proprium est ipsi simul/ ut non tollerent ordinem. nam ordo est segregatorum. Cæterum inquit Iamblicus/ quod oportet in omni genere quãdam species esse contra diuisas/ & simul esse natura, ceu uolatile/ gressibile/ aquatile sunt species animalis. Præterea/ sunt etiam simul/ q̄ in eodẽ loco collocantur, sicut prius & posterius dicebatur fm locum, nam quæ in eodẽ loco/ & in eodẽ uase simul sunt/ simul quoq; tempore, & simul/ loco dicimus, & aliquãdo unum simul pro alio accipitur proinde Homerus inquit, iam simul bellum domat/ & pestis achiuos,

Item simul poni dicemus locata in eodẽ loco, & tũc habitare simul habitantes/ in eadẽ domo. Itẽ abutunt ipso simul/ in his q̄ cõiter aliqd/ opant, sicut dicimus simul cõuersant. Sed fortẽ nullũ istorũ p̄t dici/ p̄p̄tẽ simul. Nisi fortẽ extẽsiue, nã duo corpora in eodẽ loco eẽ ac poni non possunt, ut propriẽ simul esse dicuntur, quocirca etiam Aristotele. ipsa prætermisit. Item ait Iamblicus/ notandum esse/ quod simul secundũ tempus, opponitur ei quod est prius/ & posterius/ secundũ tẽpus, sed in his quæ sunt secundum locum/ simul fit oppositio ad ea quæ sunt separata: & hoc dupliciter fit alterum in alio/ & alio loco, & alterum secundum unum/ cui quod est cõmuniter opponitur, uelut si portauimus hoc cõmuniter, neq; secundum locum, neq; secundum tempus, sed secundũ actum. Fortẽ etiam in mathematicis/ prius & posterius secundum locum determinaretur, prius quidem, esse/ secundum locum, dicendo sic/ Iamblicus asserit. Vnde determinatẽ secundũ locum/ principio quod est proximum/ est prius, & quã est remotius/ est posterius, & huic priori & posteriori/ q̄ sunt simul secundum locum opponuntur. Item est aliud simul/ secundũ locum/ quod opponitur his quæ sunt secundum locum separata. Vnde si aliquis dubitaret cur Aristotele. hæc omnia non sufficienter pertractauit, respõ-

Prædi. Aristo.

B ii

debimus quod hic determinauit ea quæ cōgruebant explanationi eorum quæ prius acceperat, & superflua præmittendæ ne modū introductionis excederet. Porro statim ea simul esse dixit quæ inuicem contra diuisa in eodem genere in illa habent relatione diuersorum generū & non subalter natim positorum: & quia in substantiis una non est magis altera, nec diuersa atq; dicebatur in his quæ sunt ad aliquid ea conuerti quæ sunt simul modo unum non sit causa alterius: sicut dixit quando simul natura declarabat, ob id nunc per simul esse natura docuit, tanquā hoc sit conueniens dicitur: sed de his hæc satis sint.

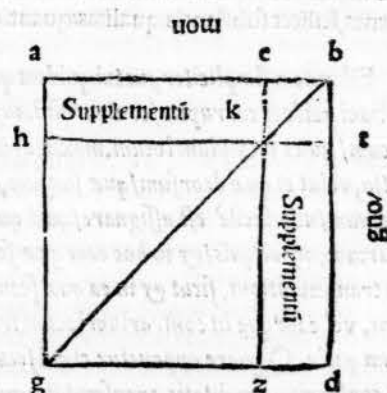
De motu.

Motus autem sunt species sex, generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, et quæ secundum locum mutatio. Alij quidem igitur motus, manifestum quod alteri ab inuicem sunt, non enim est generatio corruptio, neq; augmentatio/diminutio, neq; secundum locum mutatio. Similiter autem et alij. In alteratione autem habet quædam dubitationem, ne forte necessarium sit quod alteratur secundum aliquem reliquorum motuum alterari, hoc autem non est uerum, ferè enim secundum omnes passiones uel plurimas alterari accidit nobis, nullo aliorum motuum communicante, neq; augeri necessarium, quod secundum passionem mouetur, neq; diminui. Similiter autem et in alijs, quare altera utiq; erit, præter alios motus alteratio, si enim esset eadem oportebat quod alteratur confestim et augeri, uel minui: uel aliquæ aliorum motuum assequi: sed non necesse. Similiter autem et quod augmentatur, uel aliquo alio motu mouetur alterari oportebat, sed sunt aliqua quæ augmentata non alterantur, uelut tetragonum/gnomone circumposito, creuit quidem, non est autem alteratum, Similiter et in alijs talibus, quare alteri utiq; erunt motus ab inuicem.

Cum mentionem fecisset de motu in sermone de quæritate & prædicamēta ipsius facere & pati ita conuenirent cum motu, ut amborū motus esse genus existimaretur à quouis Philosopho: merito igitur de motu differit, & species eius diuidit id est has mutationes. Nam motum latius dixit pro transmutatione, nam cum in sermone de substantia indiuiduam substantiam dixerit secundum sui transmutationem suscipere contraria, merito transmutationem diuidit: & species cōmuniōis transmutationis, dixit. Nam ipsi uidetur transmutatio esse genus, quod diuidit in quinto libro de naturali auditu in generatione & corruptione, & alias transmutationes quas motus uocat, scilicet augmentationem, diminutionem, alterationem, & secundum locum mutationem. Vnde quæ sit substantia motus & quæ sit definitio eius, & si habeat genus, aut non, & alia de ipso theorematum in alijs diligenter disputata sunt, quædoquidem hæc ad naturalem facultatem attineant: proinde nunc quædam diuisiones ipsius tradidit, ut consueuit fieri in ipsis introductionibus, quæ cōsiderandæ sunt, procedentibus tantum ac disputantibus de motu, ut non sit sermo de aliquo conceptu animi, sed de naturali & corporeo motu, quoniam igitur id quod mouetur (ceu corpus) ab eo in quo prius erat exiit, & exeunt, quæ nonnulla secundum substantiam, nonnulla uero secundum quæritatem, & quædam secundum qualitatem, & quædam secundum locum: idcirco cum cōsideret ipsum transmutari cōmuniter, quatuor fiunt differentia, quarum quædam sunt duplices, nam mutatio secundum substantiam, alia est generatio, & alia corruptio, similiter secundum quæritatem, alia est augmentatio & diminutio, sed secundum qualitatem, una tantum nominatur, & dicitur alteratio secundum qualitatem, & latius secundum locum: similiter diuiditur in motum circulare, in rectum, & imixtum, proinde Nicosthratus arguit cōtra Aristotem, quia in libro de naturali auditu negat generationem & corruptionem esse motus: sed hic ipsas inter motus cōnumerat, quibus facile erat uidere ei primò quod uerisimile erat quod hic uteretur nomine motus cōmuniter pro transmutatione, quandoquidem hic usus sit nomine quod introductionis gratia cōsuetum erat: sed in libro de naturali auditu cum principalem sermonem de ipso faciat, quod sibi placet approbat, ubi negat ea quæ generantur & corrumpuntur moueri, quia motus substantiarum est, sed transmutari cōpetit his & illi, ob id ibi cōmunem transmutationem posuit generationem & corruptionem esse, quas non motus, sed transmutationes esse determinauit. Item sciendum, quod Democritus statuendo principia entium esse atomos, motum dumtaxat secundum locum esse asseruit. Nam ipse etiam quæ alterantur moueri secundum locum existimabat. Verum hoc modo latere, quia non omnes partes transferunt, sed quædam occulte nobis existentes,

stantes, quocirca sola sensibilia concreta uidentur secundum locum moueri, transmutata de loco ad locum, uel tota simul, uel partes eorum sensibiles, quæ successiue mouentur, inuicem transmutant, ceu partes si semicirculi & sphaerae, quædo circa axem fit reuolutio. Sed Plato considerando multa & eorum quæ mouentur, quæ non secundum locum mouentur, ut quæ calefiunt & dealbantur, introduxit alterationem tanquā aliam à transmutatione secundum locum, ubi fit secundum partem, ut transpositionem, neq; secundum exitum & immutationem uniuersorum. Sed Aristoteli adiecit motum secundum quantitatem, ut quidam uoluit mixtum ex alteratione & corruptione, sed magis simplex est, quia differt ab alteratione, sicut quæritas differt à qualitate, differt etiam à corruptione, quia non deserit locum, ceu illa quæ feruntur, sed uel assumit locum ampliorem, quam à principio id quod augetur, uel minorem si minuitur. Nisi assumptiones uel diminutiones loci fierent per accidens, sed motus secundum quantitatem principaliter consistit. Plato uero omnem differentiam secundum formam manente subiecto tanquā illud alterantem & non aliud facientem alterationem uocauit, sub qua cadit augmentatio & transmutatio secundum qualitatem. Verum forte augmentatio & diminutio sunt motus medij inter generationem & corruptionem, nam quatenus substantia appositio fit, & remotio, sic augmentum & decrementum assimilantur generationi & corruptioni, sed quatenus eadē forma manente transmutatio fit, sic magis uidetur esse alteratio. Vnde Plato cum Aristotele nouit augmentationem & diminutionem qui in decimo dialogo de legibus sic scribit. Atqui coniuncta denotaq; augentur, diffuncta raris factaq; minuuntur, quando prior singulariter habitus permanet, quando uero non permanet propter utraq; corruptio sequitur. Vnde ipse non solum sex species naturalium motum, sed octo fecit, apponendo disgregationem & cōgregationem corporum, quæ sequitur motum secundum locum, & est alia præter ipsum. Præterea taxat Aristotele Nicosthratus perinde ac non recte ostēderit diuersam esse alterationem ab augmentatione, exemplo circumpositionis gnomonis ad quadratum, quod quidem augmentatur & non alteratur, nam (ut inquit) duplices sunt figurae, alia corporales & materiales, alia uero mathematicæ & immateriales, quod si ipse dicit de quadrato immateriali, uerum est quod neq; alteratur, neq; augmentatur, cum res mathematicæ sint mutationis & alterationis expertes, tanquā existentes extra qualitatem & materiam, sed si de materiali quadrato dicitur, hoc quidem augetur & alteratur. Verum qui hæc dicit non uidetur determinare secundum Aristotem alterationem esse transmutationem secundum qualitatem & augmentationem secundum quantitatem: sed magis uidetur determinare (ut prius diximus) quod omnis alteratio & transmutatio appellanda est, quæ secundum formam manente subiecto fit, quandoquidem iste asserat, quia illud quod augetur, sic motus alteratur: sed opus erat huic intelligere quod fieri potest, ut aliquid augeatur manens in eadem forma, & in eadem qualitate, secundum magnitudinem sola differentia facta, ceu quando forma Alexandri & in pala annuli fieret, & in Atho, scilicet monte formaretur, imprimetur uel in colosum imago Alexandri: quocirca propria diceretur talis ex puero usq; ad senectutem idem permanere, sola qualitate transmutante. Item forma manente ac eadem manente magnitudine nihil prohibet transmutari secundum qualitatem, sicut uinum immutatum & degeneratum à qualitate sua, mutatur secundum qualitatem, & idem manet secundum quantitatem. Sed quid sit gnomon, & quomodo quadratum augeatur circumpositione gnomonis, propter ignaros geometriæ euidētius dicendum est, quadratum itaq; uocatur figura quæ habet quatuor latera, & angulos æquales ad inuicem, ceu a/b/g/d, cuius diameter dicatur b/g, & accipiatur in a/b, quoduis punctum, ceu c, & per c cuius a/g/h/d, parallela ducatur, scilicet e/z per k, quæ est communis sectio diametri & ductæ parallellæ, cuius a/b/g/d, parallellæ materiam ducantur h/t, & cum sint quatuor costæ quadrati cōtinentes in a/b/g/d, sicut a/b/k, & k/g, & k/d, quadrata sunt, quæ autē a/k & k/d supplementa dicuntur, ceu compentia tota figuram cum duobus quadratis, quæ principalem ordinem habent determinatum. Hæc igitur duo supplementa, scilicet a/k, k/d, cum uno quouis quadrato gnomon uocantur, & quia figura tertio elemēto assimilatur, ideo qui gnomonem efficit, etiam reliquum iudicat, nam si operatur id quod est similis figurae.

Prædi. Aristo.

B iii

rae totum quod à principio erat/reliquum facit, & si apponatur/euadit similis figuræ cum toto/quod erat à principio. Cum igitur quadratum relinquatur/ablato gnomone, patet etiam quod si quadrato gnomon apponatur/quadratum totum fit, ubi manente qualitate/ & quantitate transmutata, quadratum fit. Nam ex minori fit in maius, si itaq; quadratum non augendo/nec minuendo/alterationem reciperet, patet quod alia essent secundum augmentum/ & diminutionem, & alia secundum alterationem. Cæterum cum dixisset de aliis transmutationibus/quæ euidenter inter se differunt, dicit in alterationem esse dubitationem, ne forte quod alteratur semper/cum ipsa alterari fiat alius motus, sicut quidam dicunt motum secundum locum fieri, sed isti sequentes Democritum/etiam de aliis motibus dubitant, nec omnes ad relationem reducunt, quandoquidem dicant partium transmutationem fieri alterationem, unde transmutatio partium/secundum locum fit, & alteratio toti conuenit, & non transmutatio secundum locum, similiter quoque fit in augmentatione. Equidem alia est partium latitudo, & alius est motus uniuersali alterati/nunquam translatus, si itaq; latitudo est quippiam aliud, & aliud est alteratio/ & diminutio, profecto latitudo non erit eadem cum talibus motibus, sed merito inquit esse dubitationem/de alteratione, quia alteratio consequi alios motus solet. Nam cum aliqua augentur/ & minuuntur, & aliqua fiunt/ & corrumpuntur, quibusdam alteratis/unumquodque eorum fit, similiter etiam quæ secundum locum mouentur, uel quiescunt/calefiunt/infrigidantur/ & habent colorum differentias: si igitur aliquem motum/ uel alios/semper sequitur alteratio, & sic erit motus/secundum se determinatus. Porro quidem dicunt sectatores Democriti, & posteriores Epicuri sectatores/atomos esse impassibiles/ & sine qualitate, statuentes qualitatum esse quasdam figuras/ & aliqualem ipsarum compositionem aduenientem, & quasdam simplices, ut caliditates/ & leuitates/ & eas quæ secundum colores/ & sapores fiunt: quod si in quadam compositione atomorum/alteratio consistit, profecto erit etiam in transmutatione ipsorum, & cum aliqualis compositio ipsorum/ & transpositio/ & ordo non aliunde quam ex latitudine/ & ex motu locali est, quare alteratio est latitudini eadem, uel sequens ipsam/ & ipsius aliquid. Item inquit, quod si alteratio alicui aliorum motuum eadem est/quod oportet illud quod alteratur eo motu/semper moueri, cum quo eadem est alteratio. At uidemus multa/quæ alba fiunt, & calida secundum alias qualitates transmutari/nec augmentari/ uel diminui, uel generari, uel corrumpi, nec etiam secundum locum transmutari, similiter uidetur/ alio motu moueri, id quod augetur. Equidem si idem quod augmentatur/ mox alteraretur, id fieret in omnibus, sed multa uidemus/quæ augentur/non alterari, sicut quadratum crescit/circumpositione gnomonis. Unde apparet/quod in augmentatione non simul peruenit cum ea sit alteratio, sed in aliis motibus/difficile est ut non simul ipsa existat, nam quod mouetur secundum locum/calefit, & caliditatem uariis coloribus sequitur. Item quod fit/ & corrumpitur/ quibusdam alteratis mouetur/ illis motibus, quocirca dubitatio maxime locum habet/in alteratione. Verum si alteratio simul existit cum illis, tamen non est eadem illis, sed alteratio alia est à latitudine (ut ostendimus) si quidem etiam secundum illas qui eundem ponunt/ ipsam cum illis dicunt latitudinem esse partium, & alterationem totius. Quod uero differat alteratio ab augmentatione/sufficiens ex augmentatione quadrati/ostensum est, & quod alteratio est diuersa à generatione/ & corruptione. Etenim fit alteratio subiecto, sed generatio fit ex non ente/ad ens, & corruptio ex ente/ad non ens, quibus generatio/ & corruptio/ab aliis motibus differunt/ & uniuersaliter differunt, quia quatuor prædicamenta, scilicet substantia/qualitas/quantitas/ & ubi differunt.

Est autem simpliciter, motui quidem quies contraria. Singularibus autem/quæ singulares, generationi quidem corruptio/contrarium, augmentationi autem/diminutio, mutationi autem/secundum locum/ quies secundum locum, maxime autem uidetur opponi, quæ ad contrarium locum transmutatio, uelut ei quæ deorsum/quæ sursum, ei quæ sursum/quæ deorsum. Reliquo autem assignatorum motuum/non facile est assignare/quid quidem sit contrarium, uidetur enim nihil esse aliquid ipsi contrarium, nisi aliquis/ in hoc eam quæ secundum quale quietem opponat, ei quæ ad contrarium/qualis transmutationi, sicut quæ in ea quæ secundum locum transmutatio, eam quæ secundum locum quietem, uel eam quæ in contrarium locum transmutationem, est enim quæ alteratio transmutatio secundum quale. Quare opponetur ei qui secundum quale/motui, ea quæ secundum quale quies, uel quæ in contrarium qualitatis transmutatio. puta album fieri, ei quæ est nigrum fieri, alteratur enim in contraria, qualitatis transmutatione facta.

Vt

Vt quædam prædicamenta posuit habere contraria, ita etiam motum susceptiuum contrariorum ponit, & inquit quietem simpliciter esse motui contraria, ubi quietem non uocat stationem, sed motus negationem/ & priuationem, & singularibus motibus/ singulares motus oppositos esse inquit. Equidem generationi, corruptioni, & augmentationi/diminutionem oppositam esse dicit, nam hę mutationes/secundum coniugationes oppositas adductæ sunt, sed motus secundum locum/unus esse uidetur, proinde dedit ei contrarium/in quo erit contrarium secundum locum, & quatenus sunt termini contrarii, nam sursum & deorsum/sunt contraria, & hoc modo inuenietur in his motibus contrarius, qui erit ad contrarium locum, ceu motus deorsum/est contrarius motui sursum. Item reliquo motui/scilicet alterationi/quæ est motus ad qualitatem/difficile est (ut inquit) assignare contrarium: non ea de causa, quia non sunt qualitates contrariæ/ & motus secundum ipsas, sed quia non sunt qualitates contrariæ/ & motus secundum ipsas, sed quia non est consuetum assignare motum contrarium, secundum hoc genus oppositionis. Item quia nec motus secundum alterationem/est ita euidenter, sicut motus secundum locum, & parum apparet scientibus: proinde secundum quamdam proportionem/uult transferre ea quæ dicuntur de motu locali/ad motum in qualitate, & adiuuare motui secundum qualitatem/quietem contrariam/in eodem quale transmutata: & transmutationem ostendere/ex quali contrario/in aliud, ceu ex albo in nigrum, quam uocant denigrationem, & mutationem ex nigro in album, quæ uocant dealbationem. Unde motui/ex albo in nigrum, quies/quæ est in albo/non est opposita, quandoquidem oportet ob stare ei motui/ aliquid contrario, sed non in ipsum obuiare. Iamblicus uero inquit/quietem intelligendam esse/motus priuationem, quæ abusuè contrariam uocauit: proinde quæritur quæ sit quies illa/quæ generationi/ & corruptioni/ opposita sit, & respondent generationi quietem esse contrariam illam/quæ non est, in non esse, sed in eo quod prius est, & corruptioni eam/quæ est in essendo, similiter augmentationi/quies secundum imperfectum/opponitur, & diminutioni secundum perfectum. Verum Plotinus instat, quia quies/ & negatio ipsius moueri, quare/nec in aliquo genere est. Deinde quæritur/cur etiam motus non dicitur negatio stationis, & dicit, quia ibi motus est ferentis, & motus est opus/ & aliquid aliud operans, & uelut quoddam subiectum/ & agens ferme & corruptens, sed quies uniuersaliter nihil aliud est, præter se. Equidem solum significat/quod motum/non habet. Sed in ipsis intellectualibus non est idem modus, quia alterum non tollit alterum, sed ambo motus/ & status/simul sunt. Boethius uero oppositam quietem/motui secundum qualitatem/negat esse qualitati, similiter negat quietem esse magnitudinem in motum/secundum magnitudinem/ac quietem secundum substantiam: quod quidem euidenter effert/ex ea quiete/quæ est secundum locum, quadoquidem non sit consentaneum/ut quietem in loco/apellemus locum. Item negationes motuum/qui sunt secundum se/negat quietem esse, sed secundum habitudinem esse quietem/ & motum ad tempus/ & ad formam secundum quæ contingit aliquid moueri/ uel quiescere, nam (ut ait) tempus uidetur naturam habere/ ut semper fluat/ & ad altera transeat, quocirca tempus omni motui simul adest. Motus igitur/similiter se habet ad tempus/ & ad locum. ceu similiter se habet in latitudine, ubi alterum/ & alterum semper succedit. Sed quiescentia (ut ait) contrario modo se habent ad locum, & ad tempus. Equidem tempus/nunquam idem est, sed locus semper idem, quare hæc habitudo ad tempus/ & ad locum/cum uaria sit, aliquando quies/aliquando motus fit, similiter in aliis eandem habitudinem esse, dicemus. Equidem quando fuerit eadem habitudo subiecti ad tempus, & motus ad magnitudinem se habebit, & erit contraria quies, hoc modo secundum magnitudinem, idem quoque de alteratione dicendum est: quare inquit ex his manifestum esse/quod ipsa quies/nec magnitudo, nec species, nec locus, sed est habitudo ad unumquodque eorum, & ad tempus: itaq; totidem sunt modi quietis/ quot etiam motus. Nam secundum unumquodque ipsius habitudo ostensa est, & contrarietas est in his quæ mouentur & quiescunt. Hæc igitur Boethius secundum suam solertiam disserit. Sed forte quies nec motus/est habitudo ad tempus, quandoquidem tempus sit numerus motus. Verum inquisitione dignum esse existimo, cur non opponimus stationem motui/ut species speciei? Nam apud Platonem/ motus & statio/sunt inter genera entis, & sicut motus est aliquid eorum generum, quæ diximus, sic esse oportet semper/ & stationem oppositam motus. Non enim fit solum substantia/ & corrumpitur, sed etiam stat, & hæc statio/non est motus negatio, quandoquidem non stet terra circa centrum/ secundum negationem motus, sicut nec cælum secundum negationem stationis/mouetur circulo, nam & statio habet operationem/sicut motus, & hoc patet, quia motus ipse/fit nulla statione sublata. Sed si forte hæc quies/quæ est negatio motus/ponenda est in his quæ ui mouentur, sicut in his quæ proiciuntur

untur uiolenter in aere, nam hic non est statio, sed etiam motus negatio & quies, quocirca hanc ut priuationem motui assignauerimus recte facimus, sed illam quietem ut contrariam speciem existimo opponendam esse motui, quae est ante motum & post motum. Sed forte etiam eam quiete operari debemus, quae est in ipso motu. Item non praetermittamus illud inquirere, cur transmutatione existente in rebus generabilibus secundum unumquodque praedicamentum determinauerit circa solas quatuor transmutationes, scilicet circa substantiam, quantitatem, qualitatem, & ubi. Vnde quaerendum est, numquid fiat transmutatio quando transmutamur, ex iuuentute in senectutem, & ex pueris efficitur senes, & quando ex inimicis euadimus amici, & ex sinistris efficitur dextri, & ex inaequalibus aequales, quae sunt in praedicamento ad aliquid? Item transmutamur secundum faciem & pati ut constat, & aliquo modo ad contraria semper transmutamur. Item ipsum praedicamentum poni multas recipit transmutationes, cuius rei testis est lectus, quando maxime extenditur. Item habentes anulum uel armati saepe transmutantur, quia uel haec deponunt, uel loco illorum aliqua suscipiunt. Cum ergo ab inferiori loco ad superiorem, & ab albo colore ad nigrum per motum transiuimus, & in praedictis transmutationibus negamus esse species motus. Neque enim aliquis dicet existimo dictas transmutationes reduci ad illas quatuor, quoniam hoc modo etiam sex praedicamenta sub quatuor reducerentur, quod etiam maxime miror, quomodo secundum locum considerantes motum non etiam secundum tempus considerarunt? Nisi forte qui motum temporis poneret cogere retur etiam tempus temporis dicere. Sed item Aristoteles in tertio physicae si plane dicendo. Quare motus & transmutationis totidem sunt species, quo entis, & tamen in quinto libro & hic non decem, sed quatuor species motus enumerat. Forte quia Aristoteles in quinto libro de naturali auditu causas assignare proponit, quibus in aliis generibus negat esse motum uel transmutationem, uerum tamen ad defensionem horum tentauit aliquid dicere in scholis, de illo negotio. Verum ne aliquis existimet me arroganter & prae uolentem dicentem, ceu ad aues diuinas Iouis secundum Pindarum, uolo etiam optimum discipulorum ipsius Theophrastum in medium afferre, qui meis sententis consonet. Nam dicit in quintodecimo libro naturalium sic. De motu autem communem & uniuersalem sermonem non est difficile assignare, & dicere quod sit quidam actus perfectus in potentia entis, aut tale genus secundum unumquodque praedicamentum quod etiam per sensum ferre uidetur. Sed haec in magna consuetudine Philosophorum dubia, tum a nobis, tum etiam ab aliis tertiorum inquisitionem postulent, quandoquidem neque dubitationem forte dignam adipiscuntur. Demum Stoici existimabant manere, quiescere, quietare, immotum esse, fieri immobile inter se conferre. Nam manere non dicebatur respectu unius temporis, sed respectu praesentis & futuri, quandoquidem manere dicimus quod obtinet idem tempus secundum habitum, nam habitu refertur mansisse dicimus. Item aiunt nos uti ipso manere loco huius non manere, ceu si quis dicat abusiue incorporea manere pro non moueri, itaque manere est commune omnibus corporibus, sed quiescere. Forte ut aiunt est animalium defectus, nam lapis non quiescit, sed animal. Postremo non moueri & immobile fieri de corporibus quae sunt nata moueri dicuntur, loco istius non moueri.

De habere caput ultimum.

Habere secundum plures modos dicitur, uel ut habitum, & dispositionem, uel ut aliam aliquam qualitatem. dicimus enim scientiam habere, & uirtutem, uel ut quantum, puta quam contingit aliquis habens magnitudinem. dicitur enim tricubitalem magnitudinem habere, uel quadricubitalem, uel ut quae circa corpus, puta uellem aut tunicam, uel ut in parte, puta in manu anulum, uel ut partem, puta manum aut pedem, uel ut in uase, puta modius frumentum, aut amphora uinum. uinum enim habere dicitur uas, modius autem frumentum. haec igitur omnia habere ut in uase dicuntur, uel ut possessionem, habere enim domum, & agrum dicimus. dicimus autem & uirum, mulierem habere, & mulierem uirum, uidetur autem alienissimus modus habendi esse, qui nunc dictus est. nihil enim aliud habere mulierem significamus, quam quod cohabitatur. forte autem utique, & alij alij apparebunt modi habendi. Qui autem consueti sunt dici, fere omnes dinumerati sunt.

Docet merito ipsum habere, quia cum differuisset de generibus hoc genus breuiter transiit, &

ultimo loco posuit ipsum, quia etiam in generibus ipsum habere ultimum ordinem assignauit. Cum ergo Architas post quatuor prima praedicamenta habendi ordinauerit iam, hoc diximus. Dicit autem habere esse aequiuocum, & octo modis dici. Nam quale secundum quodcunque siue secundum habitum, siue secundum dispositionem, siue secundum figuram, uel colorem, uel qualecunque passionem, qualitatem habere dicitur, secundum quam quale est, & id quod est quantum dicitur habere quantitatem, ceu quadricubitalem magnitudinem, & Iamblicus inquit ei octo minus habere quos habet. Sed forte hoc est significatum aialis, ut possessionis, unum dicimus etiam habere ea quae circa totum corpus adueniunt, ut uestimentum, quantum non sit necessarium totum corpus circum uestiri licet semper maior eius pars uestiatur, & sic de toto uestimento uerificatur. Item dicitur habere partes, ut manus & pedes, & quod in uase reponitur. Nam habere dicitur modius frumentum, & amphora uinum. Item dicimus habere agrum, & domum, & possessionem. Item consueuimus dicere mulierem habere uirum, & uirum mulierem, quantum is modus sit alienissimus, quia conuertitur, nam non magis habet, quam habetur uir, uel mulier, nisi significet hoc habere simul habitare. Nam etiam Homerus ponit habere pro habitare, dicendo.

Hi autem habebant profundam lacedemoniam, id est habitabant.

Item dicit, Illi autem habebant archadum, id est habitabant archadum: sed forte inquit etiam alij modi ipsius habere inueniuntur. Nam & ipse in metaphysicis alios inquisiuit, de quibus mentionem fecit in praedicamento habere. Sed quaerendum est, quomodo diuisionem ipsius habere tanquam multipliciter dicti Aristoteles fecit, quoniam uidebitur ipsum habere non esse genus, si hoc uerum esset. Item querendum est, cur in finem hanc diuisionem tradidit, & non in ordine generis. Verum quod ipsum habere nunc non diuidatur, ut genus, manifestum est. Nam illius exempla adduxit uestitum & armatum, quod uero hic eidem praedicamento subiiciantur haec uel ea quae habent, manifestum est. Nam qui habet qualitatem, qualis est, & qui habet quantitatem, quantum est. Item ipsum habere non sine complexione est. Nam in parte habere, uel partem habere, cum complexione coniunctum est, & continet inanimata. Vnde non sicut modius & amphora continent, sed proprie habet, & non sine complexione, sicut dicitur armatum, & indutum est, & amictum est, quae quidem in tertio & quarto modo, solum continentur. Quibus igitur habere consuetum est assignari, & de quibus debent praedicari haec enumerauit, & non fecit diuisionem generis, quod dicitur habere. Nisi forte nihil prohibeat una graeca uoce dicere dealbatum esse simul, & nigrum factum esse, & alia huiusmodi quibus non adiunguntur nomina. Forte igitur est melius ea quae diximus prius ad memoriam reuocare. scilicet praedicamentum ipsius habendi, erit eorum quae circumponuntur corpori aialis, quae habet dominium. Nam hac ratione incorporea segregantur, & corporum diuisibilia & distincta, quae sunt inanimata circumposita. Vnde merito non in loco, sed in fine diuisionem fecit. Item (ut ait Iamblicus) non diuisit ipsum habere in genus & species, quia diuisum ipsum similiter, ut facere, pati, & poni. Nam est species facere, & pati, modo animata uel inanimata (ut talia) agant, & patientur, & horum alia sint communia, & alia indiuidua per singulas actiones & passionem diuisa. similiter erit imponi (ut inquit Iamblicus). Nam si aliquod ut animatum uel inanimatum ponitur, & secundum dictas differentias, itaque habere eodem modo, sicut illa diuidetur, ut genus in species, quam diuisionem inquit, neque in illis, neque in hoc fecit, ut nihil superfluum diceret. Sed cum haec dicat Iamblicus, miror quomodo diuersorum generum, & non inuicem ordinatorum, dico scilicet pati, poni, & habere, asserit easdem esse differentias, & species. Nam uniuersalitate diuisio non est generum, sed participantium, & non eorum quae participant: itaque melius est proprias ipsius habere differentias tradere in praedicamento proprio, perinde Aristoteles de ipso genere dicere proposuerit. Cum dixit eorum quae habentur alia ornatum praestant, alia uero sunt de sensu, alia protegant, & quaedam circa totum corpus, ut uestimentum, & quaedam circa partem, ut calceus atque ut alia talia in illis ait. Et non ex dictis ab ipso diuisionem collegimus, sed quae sint diuisiones horum generum secundum species quaerere dignum est, sed consequenter quae dicta sunt a Iamblico conscribenda sunt. Nam ait forte habere secundum plures modos dicitur, sed non significat id quod multipliciter & aequiuocum. Nam omnes modi quos collegit, tanquam sub genere ipsius habendi ordinantur. unde sicut in qualitate dixit. Est autem qualitas de numero eorum quae multipliciter dicuntur, & tamen ipsam aequiuocam non dixit, sic etiam quaedam differentias ipsius habendi ut generis explicat. Nam qualis habet quale, & quantum quantum. Verumtamen differet

ter & non eodem modo. Cum igitur uideret differētiam cum ipso habere, existimauit non oportere ipsum indeterminatam pertransire/ubi simul ostendit quod est genus/& de pluribus differētibus praedicetur. quāuis uidebatur esse simplex secundum esse, tamen tale existens/non erit genus habentis. Nam sub ipso incorporea/neg partes non continentur. Nam album/ & tricubitum/& pedes habens/est unum aliquid/cum his quae habentur, sed neq; filius/aut ager/apud inanimatum circumpositum obtinetur: quocirca eam Architas tradit ipsum habere/non significare dominium quoddam eorum/quae adueniunt illis, ubi de ipso habere/tanquā de genere differit. Sed quoniam etiam diuus lāblicus / haecenus processit, sic etiam ipse finem imponam huic libro. optando dari intellectum certiore[m] his/qui inspiciunt hos sermones: & hinc sumam iter procedendi ad alias speculationes, & ocium praestabo his/qui uitae actionibus indulgent.

Simplicii Commentarium/in decem Praedicamenta,
& sex eiusdem principia explicat.

SERIES CHARTARVM

abcdefghijklmnopqrstuvwxyz & ☉ ☿ A B

Omnes Duerniones B uero Ternus.

¶

Venetis apud Hieronymum Scotum.

• 5 4 3 •

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF SAAMANCA

